

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT.

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP
LAST VAN DE DEPARTEMENTEN
VAN MARINE EN VAN OORLOG.

DEEL XVII.



's-GRAVENHAGE. — MOUTON & Co.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Traktementen van de leden van de Militair-rechterlijke macht.

(Staatsblad n^o. 840). *WET van den 5den Juli 1921, houdende nadere wijziging van de wet van 20 Juni 1913 (Staatsblad n^o. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmagt, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van leden der militair-rechterlijke macht, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 5 Juli 1920 (Staatsblad n^o. 348), alsmede wijziging van laatstgenoemde wet ¹⁾.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is over te gaan tot nadere wijziging van de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n^o. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmagt, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van leden der militair-rechterlijke macht, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 5 Juli 1920 (*Staatsblad* n^o. 348), alsmede tot wijziging van laatstgenoemde wet;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

Na artikel 6 der wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n^o. 292, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 5 Juli 1920 (*Staatsblad* n^o. 348)), worden twee nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

¹⁾ Zie M. R. T. VIII blz. 221 vlg. en 286 vlg., IX blz. 1, XIV blz. 5 vlg. en blz. 509 vlg., XVI blz. 97 vlg.

„Artikel 7.

Het genot van de wedde vangt aan met den dag, waarop de militair-rechterlijke ambtenaar, genoemd in de artikelen 4 tot en met 6, in dienst treedt.

Artikel 8.

Boven en behalve de wedde, naar de regelen dezer wet toe te kennen, genieten de militair-rechterlijke ambtenaren, genoemd in de artikelen 4 tot en met 6, eene tijdelijke toelage voor kinderen overeenkomstig de bepalingen, welke te dien aanzien voor de burgerlijke Rijksambtenaren zijn vastgesteld in den algemeenen maatregel van bestuur, houdende regeling van de bezoldiging dier ambtenaren.”

Artikel II.

Artikel V der wet van 5 Juli 1920 (*Staatsblad* n^o. 348) wordt gelezen:

„Behoudens het bepaalde in het volgende lid ontvangen de burgerlijke leden van de militair-rechterlijke macht, genoemd in de artikelen 4 tot en met 6 der wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n^o. 292), eene vergoeding ten beloope van hetgeen wegens korting voor eigen pensioen en wegens bijdrage voor weduwe- en weezenpensioen door hen verschuldigd is.

Voor de berekening van de in het vorig lid bedoelde vergoeding worden buiten aanmerking gelaten:

a. hetgeen de bijdrage voor weduwe- en weezenpensioen meer bedraagt dan zeven ten honderd van den pensioensgrondslag tot een maximum van *f* 210 per jaar;

b. de bijdrage wegens inkoop van zijdelingschen dienst of van dienst in eene onbezoldigde betrekking bewezen;

c. de bijdrage wegens inkoop van tijdelijken dienst, voor zoover deze dienst is bewezen vóór 1 Januari 1920;

d. de inhouding van den eersten der twee termijnen, bedoeld in artikel 6 der wet van 4 November 1919 (*Staatsblad* n^o. 639).

De militaire leden van de militair-rechterlijke macht, genoemd in de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n^o. 292), ontvangen eene vergoeding voor hetgeen door hen voor weduwe- en weezenpensioen wordt bijgedragen, met dien verstande, dat deze vergoeding nimmer meer bedraagt dan *f* 210 per jaar.”

Artikel III.

Deze wet wordt geacht in werking te zijn getreden met ingang van 1 Januari 1920.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven ten Paleize het Loo, den 5den Juli 1921.

WILHELMINA.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

De Minister van Marine, a.i.,
W. F. POP.

De Minister van Oorlog,
W. F. POP.

Uitgegeven den *achttienden* Juli 1921.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

Overleg met Militairen en Vereenigingen van Militairen.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van
7 Juni 1921, IIe Afd., Nr. 124.*

(Legerorders 1921, Nr. 281).

Teneinde misverstand uit te sluiten, wordt in den tweeden regel van het gestelde onder A^a van L. O. 1919, A 18¹) vóór het woord „schriftelijk” ingevoegd: „rechtstreeks”.

Rechtspleging bij de landmacht.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van
21 Juni 1921, Ie Afd., Nr. 51.*

(Legerorders 1921 Nr. 304).

Het is gebleken, dat niet allerwege is gehandeld overeenkomstig

¹) Zie M. R. T. XIV, blz. 410.

het gestelde in de slotalinea van de dezerzijdsche beschikking van 15 Januari 1919, Ie Afd., No. 165 (L. O. 1919, B 22). ¹⁾

Garnizoenscommandanten of andere militaire autoriteiten, die stukken betreffende deserteurs onder zich hebben, moeten deze ten spoedigste zenden aan de Commandanten van de Korpsen, waartoe deze deserteurs behooren.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 14 Juli 1921,
Ie Afd., Nr. 144.*

(Legerorders 1921, Nr. 344).

De aandacht wordt er op gevestigd dat het Voorschrift vervat in de slotalinea van de Legerorder 1919, B 22, ¹⁾ welke nader in herinnering is gebracht bij L. O. 1921, No. 304 ²⁾, een uitzondering bevat op het algemeen geldende voorschrift gegeven bij L. O. 1915, A 125. ³⁾

Laatstgemelde L. O. blijft derhalve als algemeene regel van kracht, terwijl het Voorschrift van L. O. 1919, B 22 alleen geldt ten aanzien van personen, die gedeserteerd zijn terwijl er in een tegen hen aanhangige strafzaak door den Officier-Commissaris informatiën werden genomen.

De laatste alinea van L. O. 1921, No. 304 behoort dus gelezen te worden als betrekking hebbend alléén op deserteurs, die onder de bovengenoemde omstandigheden zijn gedeserteerd.

In verband daarmee wordt deze alinea duidelijkheidshalve gewijzigd en wordt gelezen als volgt:

„Garnizoenscommandanten of andere militaire autoriteiten, die „stukken onder zich hebben betreffende deserteurs, bedoeld in de „laatste alinea van L. O. 1919, B 22 moeten deze ten spoedigste „zenden aan de Commandanten van de Korpsen, waartoe deze deserteurs behooren”.

Voor het overige blijft de algemeene regel in L. O. 1915, A 125 gegeven, van kracht.

¹⁾ Zie M. R. T. blz. 408.

²⁾ Zie boven.

³⁾ Zie M. R. T. XI, blz. 228.

Red. M. R. T.

Red. M. R. T.

Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Juridische opleiding van onderofficieren.

Onder bovenstaanden titel troffen wij in Mavors (Februari 1921 blz. 22-24) enkele opmerkingen aan van den Eerste-Luitenant der Infanterie J. Engers, Secretaris van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch, waarbij hij den staf breekt over rechtsgeleerde vragen, gesteld bij het in December jl. gehouden examen voor sergeant-majoor-administrateur. Terecht, naar het ons voorkomt. De gebrekkige formuleering van het vraagstuk laat veel te vragen over, doet zelfs hier en daar aan een strikvraag denken, welke aan een beklagde, laat staan aan een aanstaand sergeant-majoor-administrateur niet mag worden gesteld. De examiner, die deze vragen heeft geformuleerd, schijnt dan ook niet voor die taak berekend te zijn geweest en heeft van zijn theorie en eventueel van de daarop gevolgde praktijk niet veel opgestoken.

Minder goed kunnen wij ons vereenigen met de conclusiën, die de Heer Engers trekt uit dit weinig bemoedigend staaltje van rechtskennis bij sommige examinatoren in dat vak. De referent is hierin, naar het ons voorkomt, wel wat eenzijdig in zijn oordeel. Gesteld, het ware juist dat „een onderofficier in de practijk (nooit) zijn „hersens zal moeten pijnigen met de vraag welk rechtscollege in „een bepaald geval bevoegd is” en dat dergelijke kwesties thuis behooren op het parket van den auditeur-militair, ook al omdat het lagere kader slechts met de eenvoudigste beginselen van militair recht op de hoogte moet zijn. Dit wettigt o.i. nog niet de slotsom: „het ware wenschelijk, het vak Militair Recht niet meer verplicht „tend (lees: verplicht) te stellen.”

In het algemeen is het, vooral in den tegenwoordigen tijd, goed, dat ieder die in dienstbetrekking is, de verhouding tot zijn werkgever, ook al is deze de Staat der Nederlanden, behoorlijk kan overzien. Dat is niet alleen goed voor de laagst geplaatste ondergeschikten maar ook — en zeker niet minder — voor hen die leiding hebben te geven aan lager geplaatsten dan zij zelf.

Nu is het o.i. een onjuist denkbeeld, dat echter in het Leger meer dan wel wenschelijk is wordt aangetroffen, dat de lager geplaatsten niet meer behoeven dan wat uiterlijke kennis van feitelijke gegevens, in casu „hoe een Krijgsraad is samengesteld — welke bescheiden „hij heeft in te dienen wanneer een soldaat van zijn compagnie naar „den Krijgsraad wordt verwezen — op welke wijze een mindere zich „over een hem opgelegde straf, enz., kan beklagen”. Dat ware wellicht vroeger voldoende, doch thans heeft elk militair, die daarin belang stelt, er aanspraak op, dat hem worde geleerd het hoe en het waarom van die feitelijke kennis.

Het is voor ons de vraag, hoever men daarbij gaan moet om niet te veel te geven doch het verband van de feitelijke gegevens, de gedachtengang van den wetgever en de groote lijnen van getroffen regelingen moeten, althans aan de onderofficieren, duidelijk worden gemaakt. Hoe zou b.v. anders de groote massa der militairen vertrouwen kunnen hebben in zijn straf- en tuchtrechter, wanneer hij niet geleerd heeft, waarom de krijgswet zóó zijn samengesteld als de R. L. of de R. Z. aangeeft?

De opvatting van den Heer Engers lijkt er ons een van de soort van zekeren administrateur, die zijn verantwoording in staatsvorm had in te dienen, daarbij allerlei rubrieken had in te vullen, doch die in de verste verte niet begreep, waarom juist deze en geen andere rubrieken gekozen waren. Hij begreep zijn eigen administratie niet en was niet meer dan een levende schrijf- en rekenmachine. Daaraan heeft het Leger geen behoefte meer.

Wij voor ons zouden meer gevoelen voor de leer: geef den onderofficier niet te veel kennis op dit gebied, doch geef hem degelijke en niet uitsluitend feitenkennis. Daarvan heeft hij profijt wanneer hij zijn ondergeschikten moet voorlichten en behulpzaam zijn, iets dat vooral in het kazerneleven niet zeldzaam voorkomt. Hij staat nog altijd dichter bij den soldaat dan de officier, ook al zou deze grooter theoretische kennis op dit gebied bezitten. En ook de verhouding van hem die raad behoeft tot hem die om raad wordt verzocht, is hierbij niet uit het oog te verliezen.

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

Onder dagteekening van 21 Juni 1921 stelde de Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer der Staten-Generaal, bestaande uit de heeren Smits, Slingenberg, Fokker, Van Lanschot en Van Basten Batenburg, haar Voorloopig Verslag op het ontwerp-Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht vast. Nadat dit aan de Regeering was medegedeeld, diende deze eene Memorie van Antwoord in met de mededeeling waarvan aan de Kamer de Commissie haar Eindverslag sloot onder dagteekening van 25 Juni 1921.

De Eerste Kamer heeft vervolgens het ontwerp in openbare behandeling genomen in hare vergadering van 1 Juli 1921. Na een zeer korte beraadslaging is het ontwerp in die vergadering zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 5 Juli 1921 opgenomen in Staatsblad no. 841, uitgegeven den 18den Juli d.a.v.

Herziening van het Militair Strafwetboek in Zwitserland.

Op eene eind Mei van dit jaar te Luzern gehouden partijvergadering heeft de Zwitsersche Minister van Justitie Dr. Haerberlin gesproken over de hervorming der justitieele wetgeving. Na te hebben gewezen op de noodzakelijkheid om eindelijk een nieuw wetboek van strafrecht, geldig voor geheel Zwitserland, vast te stellen, besprak hij ook de herziening van het militair strafwetboek.

De correspondent van de N. R. Ct. te Bern geeft in het avondblad C, van 6 Juni 1921, een verslag van hetgeen de minister ter vergadering mededeelde. Wij ontleenen daaraan het navolgende gedeelte.

De onverwijld herziening van het militair strafwetboek dat nog steeds op het standpunt staat, alsof het Zwitsersche leger uit huurelingen bestaat in plaats van een waar volksleger te zijn, en dat o.a. veel te hooge strafminima bevat, een onvoldoend onderscheid tusschen oorlogs- en vredesdienst maakt en een zeer gebrekkige regeling van het hooger beroep heeft, is een eisch van goede trouw jegens het volk. Toen in Januari het socialistische initiatief tot afschaffing der militaire rechtspleging verworpen werd (zie deel XVI blz. 400. Red. M. R. T.), hebben de burgerlijke partijen aangetoond, dat de klachten over onrechtvaardige straffen niet in de eerste plaats tegen de militaire rechters, doch tegen het oude materieele militaire strafrecht moesten gericht worden. En van alle zijden werd toegezegd, dat dit oude militaire recht met den meesten spoed zou worden herzien. Minister Haerberlin wil deze toezegging trouw blijven. Ofschoon het natuurlijk veel logischer zou zijn geweest, dat eerst althans het algemeene deel van het Wetboek van Strafrecht zou worden behandeld en dat op de daar vastgestelde algemeene beginselen van strafwetgeving het militaire strafwetboek zou worden opgebouwd, zoo meent de Zwitsersche minister van justitie, dat na de plechtige beloften van Januari van dit jaar een dergelijke weg te langzaam zou gaan. Hij heeft daarom den Stendenraad verzocht zoo spoedig mogelijk het militaire strafrecht in behandeling te nemen. De Stendenraad is reeds in de voorjaarszitting met de behandeling daarvan begonnen en zal deze waarschijnlijk in de aanstaande zomerzitting ten einde brengen. Indien dan de Nationale Raad in het najaar of in de Decemberzitting het ontwerp in bespreking neemt en indien geen referendum wordt aangevraagd, kan Zwitserland binnen een jaar zich in het bezit van een nieuw wetboek van militair strafrecht verheugen. Als hoofdpunten der moderne militair-strafrechtswetgeving, zooals deze in het ontwerp geregeld zijn, noemde minister Haerberlin: „bepanking van den omvang van het militaire strafwetboek door een engere omschrijving van het begrip militair, onderscheid tusschen het harde ijzeren oorlogsrecht en het stadium van den opleidingsdienst, afschaffing van onverstandige strafminima, betere waardeering van het schuldelement, verstandige splitsing tusschen straf-

proces en disciplinaire maatregelen, waarborging van een goed geregeld beklagrecht.”

Principieele dienstweigeraars.

Wij laten hier verschillende, door leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, met betrekking tot de behandeling van principieele dienstweigeraars gestelde vragen met de daarop door de Regering gegeven antwoorden volgen.

De heer Van Zadelhoff zond den 4den Maart 1921 de navolgende vragen in:

1. Kan de Minister mededeelen of het voormalig Provoosthuis te Scheveningen, dat tot een passend verblijf voor principieele dienstweigeraars wordt ingericht, spoedig als zoodanig kan worden in gebruik genomen?
2. Is de Minister bereid, zoodra dat gebouw voor het nieuwe doel gereed is, de leden van de Tweede Kamer, de pers en belangstellenden in de gelegenheid te stellen, vóór het in gebruik nemen, de inrichting te bezichtigen?

Het antwoord van den Minister van Justitie Mr. Heemskerk, ingezonden 4 April 1921, luidde:

1. Het voormalig Provoosthuis te Scheveningen, dat inderdaad tijdelijk mede ter opneming van principieele dienstweigeraars wordt ingericht, zal, naar zich laat verwachten, in den aanvang van Mei a.s. in gebruik kunnen worden genomen.
2. Mede met het oog op de omstandigheid, dat de voorziening, waarvan hierboven sprake is, slechts bedoelt op zoo eenvoudig mogelijke wijze het indertijd door het Departement van Oorlog opgerichte noodgebouw voldoende geschikt te maken voor de tijdelijke nieuwe bestemming, ligt het niet in de bedoeling het gebouw op gelijke wijze ter bezichtiging te stellen als wel is geschied met geheel nieuwe inrichtingen, die daarenboven een bepaald type vertegenwoordigden.

Intusschen is de ondergeteekende gaarne bereid aan degenen, die hem hiertoe den wensch te kennen geven en uit kracht van hun betrekking of om eenigerlei andere bijzondere reden daarvoor in aanmerking komen, vóór de indienststelling zooveel mogelijk gelegenheid tot bezichtiging van het gebouw te geven.

Den 18den Maart 1921 vroeg de heer Kruyt:

- 1°. Is het den Ministers bekend, dat aan de wegens principieele dienstweigering gevangenen in het fort Spijkerboor slechts twee- à driemaal per week warm voedsel wordt verstrekt;

dat het gehalte van dit voedsel minderwaardig is en door den kapitein zelf slecht genoemd wordt;

dat de gevangenen, na herhaalde vergeefsche pogingen beter voedsel te krijgen, ten einde raad den 11den Maart besloten dit eten niet meer aan te roeren vóórdát de verzekering gegeven is, dat beter voedsel zal worden verstrekt, en dat zij zich verplicht hebben gezien door voedselweigering hun besluit uit te voeren?

2°. Wat zijn de Ministers voornemens te doen om aan dezen toestand een einde te maken?

3°. Achten de Ministers niet eindelijk den tijd gekomen om, evenals de Zweedsche Regeering, maatregelen te treffen voor principiele dienstweigeraars, waardoor op waardige wijze aan oprechte gewetensbezwaren te gemoet gekomen wordt?

Hierop antwoordden de Ministers van Oorlog, luitenant-generaal Pop, en van Justitie, Mr. Heemskerk, den 16en April 1921:

• In antwoord op de bij uw bovenaangehaald schrijven aan mijn ambtgenoot van Oorlog en mij gerichte vragen van het lid der Kamer, den heer Kruyt, heb ik de eer U Hoogedelgestrengede mede te deelen, dat ik na ontvangst van de stukken van het Departement van Oorlog met betrekking tot de vragen 1 en 2 terstond inlichtingen ter zake heb opgevraagd. Zoodra de vereischte gegevens in mijn bezit zijn, zal de beantwoording van die vragen zoo spoedig doenlijk volgen.

Mede namens mijn voornoemden ambtgenoot zij met betrekking tot vraag 3 medegedeeld, dat door ons kennis zal worden genomen van de door de Zweedsche Regeering te dezer zake ontworpen regeling, en zal worden overwogen of een soortgelijke regeling voor ons land noodzakelijk en uitvoerbaar is.

Ten vervolge op dit antwoord deelde Minister Heemskerk den 20sten Mei 1921 nog mede:

Aan alle gedetineerden in het fort bij Spijkerboor wordt niet slechts twee- à driemaal per week, maar dagelijks een warm middagmaal verstrekt. Het gehalte van het voedsel heeft beantwoord aan de in billijkheid te stellen eischen, en de waarnemende directeur ontkent het voedsel slecht te hebben genoemd.

Wel waren in verband met den tijd van het jaar de aardappelen van minder goede qualiteit en heeft de waarnemende directeur dat erkend.

De ondergeteekende moge ten deze verder verwijzen naar het inmiddels (bij schrijven van 22 April jl.) verstrekte antwoord op de vragen van het lid der Kamer den heer Kolthek.

Voorts stelde de heer Kolthek den 23sten Maart 1921 de volgende vragen:

1. Is het juist, dat in het fort Spijkerboor een hongerstaking is geproclameerd door de daar opgesloten dienstweigeraars?

2. Zoo ja, is het juist dat de oorzaak daarvan is gelegen in de

verstrekking van oneetbare aardappelen, terwijl aardappelen het hoofdvoedsel is van die jonge mannen, omdat er slechts weinig brood wordt verstrekt?

3. Is het verder juist, dat als gevolg van de hongerstaking aanvankelijk het zitten-in-gemeenschap voor de veroordeelden werd opgeheven en het luchten werd verboden?

4. Als dit alles geheel of gedeeltelijk juist is, acht de Minister het dan niet dringend noodig, dat er een einde wordt gemaakt aan een zoodanige behandeling van dienstweigeraars, dat dezen tot een hongerstaking hun toevlucht moeten nemen, waardoor ze waarschijnlijk voor hun heele verdere leven worden geknakt?

Het antwoord, dat de Minister van Justitie, Mr. Heemskerk, den 22sten April 1921 op deze vragen aan de Kamer deed toekomen, luidde:

1. In het fort Spijkerboor heeft inderdaad een zoogenaamde hongerstaking plaats gehad door de daar opgenomen dienstweigeraars. De staking heeft geduurd van 12 tot 17 Maart

2. De aanleiding daartoe is niet met recht gezocht in de verstrekking van oneetbare aardappelen. De verstrekte aardappelen waren, hoewel in verband met den tijd van het jaar van minder goede kwaliteit, nog zeer goed eetbaar. Niet alleen de waarnemende directeur van het fort, maar ook de hieraan verbonden geneesheer vond geen reden, deze aardappelen voor de voeding ongeschikt te verklaren. Zij zijn dan ook door de bewakingstroepen en de gevangenen, niet-dienstweigeraars, gegeten zonder dat van die zijde klachten zijn ingekomen.

Naar de geldende voedingsregeling worden niet elken dag en nimmer aardappelen alleen verstrekt, en wordt een niet geringe hoeveelheid brood gegeven.

Aardappelen vormen dan ook niet het hoofdbestanddeel van de voeding. Dit moge blijken uit het volgende overzicht van hetgeen naar die regeling als middagvoeding moet worden verstrekt:

viermaal per maand erwtensoep,
 tweemaal per maand bruine boonen met spek,
 tweemaal per maand capucijners met spek,
 viermaal per maand vleeschsoep,
 tweemaal per maand gort met karnemelk,
 tweemaal per maand aardappelen met stokvisch,
 tweemaal per maand aardappelen met zoutevisch,
 twaalfmaal per maand aardappelen met groenten,
 terwijl het dagrantsoen brood zes ons per persoon bedraagt.

Bij gebreke van karnemelk wordt zoetemelk en van zoutevisch of stokvisch worden groenten of peulvruchten verstrekt.

3. Deze vraag moet bevestigend beantwoord worden. De bedoelde maatregelen werden noodig geacht, omdat klaarblijkelijk gehandeld werd in onderling overleg en eenigen daarbij als leider optraden.

4. Uit het bovenstaande blijkt niet van een behandeling van de

dienstweigeraars, waardoor hun optreden zoude zijn te rechtvaardigen, zoodat de ondergeteekende voor maatregelen zijnerzijds geen termen aanwezig acht.

Naar aanleiding van de laatste vraag van den heer Kruyt deelen wij mede, dat in Zweden ten aanzien van principieele dienstweigeraars een regeling schijnt te zijn getroffen, welke hierop neerkomt, dat deze personen gedurende een tijdvak, dat anderhalf maal zoo lang is als de militaire diensttijd, in stede van militairen dienst nationalen dienst moeten verrichten; zij genieten gedurende dien tijd eene betaling, welke overeenkomt met de soldij van de militairen.

Wat onder nationalen dienst te verstaan is, is ons niet bekend. Niet onwaarschijnlijk zal die dienst overeenkomen met dien door de Noorsche commissie voor de verdediging neergelegd in hare te dezer zake ingediende voorstellen. Volgens deze voorstellen zullen dienstweigeraars niet worden gestraft, wanneer die weigering een gevolg is van een ernstige overtuiging of van ernstige gewetensbezwaren. Zij zullen dan gedurende een tijdvak, dat overeenkomt met den duur der oefeningen bij de infanterie, in civilen dienst voor den staat te werk worden gesteld. Dit werk mag niet in verband staan met militaire inrichtingen, en zal uitsluitend bestaan uit grondwerk, boschbouw en werkzaamheden aan wegen en spoorwegen; het zal worden verricht onder gelijke voorwaarden als voor de soldaten gelden.

Deze mededeelingen, die wij aan de dagbladen ontleenen, geven eenigszins een beeld van de oplossing van het vraagstuk der principieele dienstweigering, zooals men zich die in Zweden en Noorwegen voorstelt. Het beeld is echter verre van volledig, omdat men ten aanzien van enkele zeer voorname punten in het duister blijft tasten. De moeilijkste vraag, die zich bij dit vraagstuk voordoet, is wel deze: op welke wijze en door wien zal worden vastgesteld of men met een principieelen dienstweigeraar te doen heeft? Daaromtrent geven deze berichten geen licht. Evenmin blijkt iets van een organisatie van dezen nationalen dienst. Wij stellen enkele vragen. Zal men de principieele dienstweigeraars gezamenlijk dien arbeid laten verrichten en hen daartoe in een kamp of andere inrichting bijeen brengen? Zoo ja onder toezicht en hoe en door wien zal dat worden uitgeoefend? Moeten te hunnen aanzien bijzondere straffen tuchtmaatregelen gelden; met name zal ook de weigering om dezen arbeid te verrichten strafbaar zijn en zoo ja op welke wijze? Wij meenen dat uit deze enkele vragen reeds blijkt, dat aan de oplossing van het vraagstuk nog wel iets meer vast zit dan alleen te bepalen dat een principieel dienstweigeraar gedurende zekeren tijd in plaats van militairen dienst ander werk zal verrichten.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Artikel 14f tweede lid van het Wetboek van Strafrecht.

In de verhandeling over het tweede lid van artikel 14f W. v. S., welke men aantreft in de beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof van 3 Juni 1921 (bladz. 33 hierna), komt het Hof tot de slotsom, dat van eene voorwaardelijke straf de tenuitvoerlegging niet kan worden gelast op grond van de omstandigheid dat de veroordeelde vóór den aanvang van den in het vonnis gestelden proeftijd andermaal onherroepelijk wordt veroordeeld.

Men vraagt zich af, aangenomen dat deze beslissing juist is: welke reden zou de wetgever hebben gehad aan eene onherroepelijke veroordeeling, gedurende den proeftijd ontstaan, wèl en aan een gewijsde, dateerende uit den tijd voorafgaande aan den proeftijd, géén invloed toe te kennen op de uitvoerbaarheid van eene voorwaardelijke straf? Van eene onherroepelijke veroordeeling vóór de voorwaardelijke veroordeeling heeft de rechter, die behoorlijk heeft onderzocht en is voorgelicht, kennis gedragen althans kunnen kennis dragen alvorens hij de voorwaardelijke veroordeeling uitsprak. Heeft hij op dit tijdstip daarvan niets afgeweten, dan is er inderdaad iets voor te zeggen, dat men naderhand de onherroepelijke veroordeeling toch niet aanwendt om aan de straf het voorwaardelijk karakter te ontnemen, want men behoort den veroordeelde niet te doen boeten voor de fout van het Openbaar Ministerie, wiens taak het was den rechter tijdig dienaangaande in te lichten, en eenig gebrek kleeft de voorwaardelijke veroordeeling alsdan niet aan, omdat ze niet, zooals in België en Frankrijk, bij voorafgaande veroordeeling is uitgesloten. Was de beklaagde vóór de voorwaardelijke veroordeeling reeds voor een ander strafbaar feit veroordeeld, maar was deze veroordeeling toen nog niet onherroepelijk geworden, dan mocht de rechter, overwegende of hij eene voorwaardelijke straf zou uitspreken, op de veroordeeling voor het andere feit niet letten, want deze zou naderhand door den hoogerer rechter nog in eene vrijspraak kunnen worden veranderd. Maar wanneer men aanneemt, dat later de tenuitvoerlegging van eene voorwaardelijke straf kan worden gelast op grond van een tevoren begaan strafbaar feit, mits de veroordeeling te dier zake onherroepelijk zij geworden gedurende den proeftijd, schuilt er dan eenige onbillijkheid in als men toelaat, dat aan den rechter, die de voorwaardelijke veroordeeling uitsprak, ter beslissing wordt voorgelegd de vraag of hij die beslissing nog wil gestand doen, nu achteraf doch vóór den aanvang van den proeftijd de veroordeeling voor het andere feit, uitgesproken hetzij vóór hetzij na de voorwaardelijke veroordeeling, onherroepelijk is geworden? Het is niet te begrijpen waarom de wetgever den rechter in dit geval een andere gedragslijn

zou hebben willen voorschrijven dan in het geval dat de voorwaardelijk veroordeelde onherroepelijk veroordeeld wordt gedurende den proeftijd.

Het voorgaande lid, zoo luidt het tweede lid van artikel 14f W. v. S., is mede van toepassing indien de veroordeelde vóór het einde van den proeftijd ter zake van een vóór het ingaan daarvan begaan strafbaar feit onherroepelijk veroordeeld *wordt*. De wetgever heeft hier dus op het oog eene gebeurtenis, die plaaats grijpt na de voorwaardelijke veroordeeling, evenals in het eerste lid van het artikel, hetwelk aldus aanvangt: indien de voorwaarden niet worden nageleed. En die gebeurtenis bestaat in eene onherroepelijke veroordeeling, daaronder begrepen het onherroepelijk worden van eene veroordeeling van den eersten rechter, ter zake van een strafbaar feit begaan vóór het ingaan van den proeftijd, welke onherroepelijke veroordeeling aanwezig moet zijn vóór het einde van den proeftijd, want volgens het tweede lid van artikel 14h mag ingeval het strafbaar feit is begaan vóór den proeftijd, geen last tot tenuitvoerlegging eener voorwaardelijke straf meer worden gegeven wanneer de proeftijd is verstreken.

De veroordeeling voor het nieuwe feit zoowel als het onherroepelijk worden daarvan hadden in het geval, waarop 's Hof's beslissing betrekking heeft, plaats na de voorwaardelijke veroordeeling. Na op 17 September 1920 door het Hoog Militair Gerechtshof tot twee maanden gevangenisstraf voorwaardelijk te zijn veroordeeld met een proeftijd van een jaar, werd de persoon in quaestie door de Arr.-Rechtbank te Groningen onvoorwaardelijk veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf en dit vonnis ging in kracht van gewijsde vóór 27 April 1921, toen de kennisgeving van de voorwaardelijke veroordeeling pas aan den veroordeelde werd beteekend en dus de proeftijd inging. Onder deze omstandigheden mag volgens het Hof de onherroepelijke veroordeeling niet tot grondslag dienen voor een last tot tenuitvoerlegging der voorwaardelijke veroordeeling. Wat komt er bij deze beslissing van de voorwaardelijke veroordeeling terecht? Het doel van eene zoodanige veroordeeling is — men zie de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp der voorwaardelijke veroordeeling — den veroordeelde te besparen de ongewilde gevolgen van het verblijf in de gevangenis, de smet, de verbittering, het gezinsleven. Is dit niet meer te bereiken, dan is de reden om de opgelegde straf niet tenuitvoer te doen leggen, vervallen. Zoo heeft dan ook in Noorwegen de rechter, die voor het andere feit onvoorwaardelijk veroordeelt, tegelijk te beslissen of de voorafgaande voorwaardelijke veroordeeling zal standhouden, indien dat andere feit een culpoos delict is, terwijl, zoo het een doleus delict is of indien tot gevangenisstraf wordt veroordeeld, de voorwaardelijke straf wordt beschouwd onvoorwaardelijk te zijn opgelegd. Feitelijk staat de uitspraak van de Groningsche rechtbank, waarbij de beklagde onvoorwaardelijk werd veroordeeld, gelijk met het opheffen der voorwaardelijke veroordeeling, want, of de man nu acht of zes maanden zal

moeten „zitten”, doet weinig af; de beteekenis van het Groningsche vonnis is hierin gelegen dat hij nu toch moet zitten, en dat dus zal gebeuren wat het Hof, voorwaardelijk veroordeelende, hem had willen besparen.

Is het dan te veel gezegd, dat door de opvatting, door het Hof voorgestaan, aan de voorwaardelijke veroordeeling, die blijft voortbestaan, alle beteekenis wordt ontnomen en de beslissing van het Hoog Militair Gerichtshof wel zeer onpractisch schijnt?

Het Hof, hiervoor ongevoelig omdat de rechter nu eenmaal de wet heeft toe te passen, is van meening, dat men zou handelen in strijd met de geschreven wet en de geschiedenis van hare totstandkoming, wanneer anders ware beslist dan in zijne beschikking is aangegeven. Reeds dadelijk zij opgemerkt, dat de veroordeelde zich er niet over zou hebben kunnen beklagen dat het Hof tegenover hem het gegeven woord zou hebben gebroken, wanneer het de vordering van den Advocaat-Fiscaal tot tenuitvoerlegging der voorwaardelijke straf had toegewezen. Immers in het vonnis en de hem beteekende kennisgeving heeft de veroordeelde kunnen lezen, dat de straf niet zal worden ondergaan, tenzij de rechter later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich vóór het einde van den proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of enz. Zoo toch luiden de woorden der wet (art. 14a W. v. S.). Doch ook hier ontmoeten wij het Hof op onzen weg met het verweer dat men hier evenals in het tweede lid van artikel 14f en het eerste lid van artikel 14h de woorden „vóór het einde van den proeftijd” niet moet lezen overeenkomstig hunne taalkundige beteekenis, maar alsof er stond: gedurende den proeftijd. Daar het Hof zijne meening doet steunen op de historie der wet, zal eerst in het kort worden weergegeven, wat er in de werkplaats van den wetgever heeft plaats gehad alvorens onze artikelen 14a, 14f en 14h het licht zagen.

Het eerste lid van artikel 14a was in het oorspronkelijk Ontwerp (O. O.) aldus geformuleerd: Artikel 14bis. Indien.....kan de rechter tevens bevelen, dat die straf niet zal worden tenuitvoergelegd tenzij hij zulks nader mocht gelasten, en is in de Memorie van Toelichting aldus toegelicht: Deze (de rechter) zal met betrekking tot dit artikel —men vergelijkte artikel 14 novies eerste lid junctis de artikelen 14 octies en 14 duodecies — den last tot tenuitvoerlegging alleen dan kunnen geven wanneer hetzij de gestelde voorwaarden niet zijn nagekomen hetzij de veroordeelde de hem verleende strafopschorting nader is gebleken onwaardig te zijn ¹⁾. De door den rechter te stellen voorwaarden houden steeds in dat de veroordeelde geen strafbaar feit plege noch zich op andere wijze misdrage, zegt vervolgens artikel 14 quinquies. Indien de voorwaarden niet worden nageleefd (artikel 14 octies eerste lid), wanneer dus de veroordeelde o. m. niet nakomt de algemeene voorwaarde dat hij gedurende den proeftijd geen strafbaar feit begaat òf indien de veroordeelde gedurende den

¹⁾ Onwaardig te zijn geweest, leest men in de toelichting van artikel 14 octies derde lid.

proeftijd ter zake van een vóór het ingaan daarvan gepleegd strafbaar feit opnieuw onherroepelijk veroordeeld wordt (artikel 14 octies derde lid) òf indien hij vóór den afloop van den proeftijd ter zake van een ander strafbaar feit is vervolgd en de vervolging met eene onherroepelijke veroordeeling eindigt (artikel 14 duodicies eerste lid), kan last tot tenuitvoerlegging van de straf worden gegeven. De beperking in de laatstgenoemde bepaling gegeven aan het voorschrift, dat niet meer last tot tenuitvoerlegging kan worden gegeven wanneer de proeftijd is verstreken, strekt om te voorkomen dat de veroordeelde, tijdens den proeftijd ter zake van een ander strafbaar feit, vervolgd, door de enkele omstandigheid dat de nieuwe veroordeeling eerst na het einde van dien tijd onherroepelijk zou zijn geworden, hetwelk hij door verschillende rechtsmiddelen aan te wenden zelf zou kunnen bevorderen, het hem verleende voorrecht van strafopschorting niet meer zou kunnen verliezen (Memorie van Toelichting). Volgens het ontwerp kan derhalve *nader* blijken dat de veroordeelde de hem verleende strafopschorting onwaardig is door het onherroepelijk worden van eene veroordeeling voor een ander strafbaar feit: *a.* gedurende den proeftijd (d. i. vanaf de beteekening der uitspraak), indien de veroordeeling heeft plaats gehad voor een strafbaar feit, begaan vóór den proeftijd (ongelimiteerd); *b.* na den proeftijd, indien is veroordeeld voor een strafbaar feit, waarvoor hij is vervolgd tijdens den proeftijd, terwijl het ook hier onverschillig is wanneer het feit is begaan, al zal dat „nader blijken” mede gezegd kunnen worden van het onherroepelijk worden van de veroordeeling gedurende den proeftijd voor een feit in dien proeftijd begaan.

Wat ziet men daarna evenwel gebeuren? Voor het O. O. treedt in de plaats een gewijzigd ontwerp van wet (G. O.). In dit ontwerp, waarin niet langer sprake is van een bevel van den rechter dat de straf niet zal worden tenuitvoergelegd maar van een bevel tot opschorting van de straf (artikel 14*a*), wordt in artikel 14*h* eerste lid den rechter de bevoegdheid om tenuitvoerlegging der straf te gelasten gegeven in deze twee gevallen: *a.* overeenkomstig het O. O. indien de voorwaarden niet worden nageleefd, hetgeen, gelezen in verband met het eerste lid van artikel 14*d* G. O. (De rechter verbindt aan de strafopschorting als algemeene voorwaarde dat de veroordeelde geen strafbaar feit zal begaan), beteekent: indien gedurende den proeftijd deze algemeene voorwaarde niet wordt nageleefd, welke proeftijd in het G. O. aanvangt zoodra de voorwaardelijke veroordeeling onherroepelijk is geworden; *b.* indien de veroordeelde vóór het einde van den proeftijd ter zake van een vóór het ingaan daarvan begaan strafbaar feit onherroepelijk veroordeeld wordt, terwijl in artikel 14*f* het Openbaar Ministerie bevoegd wordt verklaard in die beide gevallen, in dit artikel met dezelfde woorden weergegeven, eene vordering bij den rechter in te dienen. De woorden van artikel 14 duodicies eerste lid O. O. „ter zake van een ander strafbaar feit is vervolgd” luiden in artikel 14*h* tweede lid G. O. „ter zake van een gedurende den proeftijd begaan strafbaar feit is

vervolgd". De bepaling van het tweede lid van artikel 14*h*, zegt de Regeering in de Memorie van Antwoord, is het natuurlijk uitvloeisel van artikel 14*d* eerste lid, waarin men de algemeene voorwaarde vindt opgesteld. Het tijdstip van het begaan van het strafbaar feit is nu dus niet meer onbepaald. Het tweede lid van artikel 14*h* (tenzij enz.) handelt over het geval dat gedurende den proeftijd een strafbaar feit is begaan, m. a. w. dat de voorwaarden niet zijn nageleefd. Het G. O. maakt alzoo bij de regeling der voorwaardelijke veroordeeling eene juiste en meer zuivere onderscheiding met het oog op den last tot tenuitvoerlegging der straf, al naarmate het nieuwe feit is begaan gedurende den proeftijd of vóór den proeftijd.

Bij Nota van Wijzigingen doet ons artikel 14*a* W. v. S. zijn intrede met de negatieve redactie „dat de straf niet zal worden ondergaan tenzij hij (de rechter) later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich vóór het einde van een bij het bevel te bepalen proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of gedurende dien proeftijd eene bijzondere voorwaarde, welke bij het bevel mocht zijn gesteld, niet heeft nageleefd." De proeftijd begint nu eerst te loopen vanaf de beteekening van de kennisgeving aan den veroordeelde betreffende de voorwaardelijke veroordeeling. Artikel 14*d* eerste lid G. O. is overgebracht in het eerste lid van artikel 14*e*. De artikelen 14*f* en 14*h* hebben hunne nummering en hun inhoud zooover hierboven vermeld behouden. En zoo is dit alles wet geworden.

In het streven om het karakter van het instituut scherper in het licht te stellen, waarmede het nieuwe artikel 14*a* is toegelicht, is de Regeering ook inzoverre geslaagd dat daarin nu zijn begrepen de beide gevallen dat er aanleiding kan bestaan de tenuitvoerlegging der voorwaardelijke straf te gelasten n. l. dat de veroordeelde gedurende den proeftijd en dat hij vóór het ingaan van den proeftijd een strafbaar feit heeft begaan, zoowel dus het geval van artikel 14*f* eerste lid juncto artikel 14*h* tweede lid als het geval van artikel 14*f* tweede lid. „Vóór het einde van een bij het bevel te bepalen proeftijd" zal dus moeilijk iets anders kunnen beduiden dan: niet na het einde van dien proeftijd. Het is dus niet uit fonetische overweging dat in het eerste lid van artikel 14*a* eerst wordt gebezigd „vóór het einde van" en daarna „gedurende", maar om de eenvoudige en meer d'gelijke reden dat men met „vóór het einde van" heeft willen omvatten en den proeftijd en den tijd daaraan voorafgaande, in beide welke tijdruimten de veroordeelde aan een strafbaar feit zich kan hebben schuldig gemaakt, hetwelk onder zekere voorwaarden kan leiden tot den last van tenuitvoerlegging der voorwaardelijke straf. Aan artikel 14*a* zal het Hof dus geen argument mogen ontleenen voor de in zijne beschikking verdedigde stelling.

Evenmin aan artikel 14*h* tweede lid. Hier wordt gesproken van een strafbaar feit begaan gedurende den proeftijd. Vervolging ter zake van zoodanig feit zal niet eerder kunnen aanvangen dan vóórdat het feit is begaan, i. e. vóórdat de proeftijd is ingegaan, rede-

neert het Hof. Wie zou het kunnen betwisten? „Vóór den afloop daarvan” beteekent in dit artikel dus inderdaad: gedurende den proeftijd. Maar nu maakt het Hof een gevaarlijken sprong, door op dien grond de woorden „vóór het einde van den proeftijd” in andere bepalingen derzelfde wet uit te leggen als: gedurende den proeftijd. Wij zouden gaarne met het Hof medegaan wanneer het had gesteld, dat een zelfde uitdrukking in eene wet op dezelfde wijze moet worden verklaard, doch niet wanneer de gebezigde uitdrukking weliswaar soortgelijk maar verschillend is, zooals hier. Einde en afloop mogen begrippen zijn die vrijwel elkander dekken, het zijn andere woorden. Door uit artikel 14*h* een argument voor zijn standpunt te smeden, toont het Hof naar het ons voorkomt dat zijne zaak niet sterk staat.

Waar nu is aangetoond, dat 's Hof's opvatting over de beteekenis van de woorden „vóór het einde van den proeftijd” in het tweede lid van artikel 14*f* en het eerste lid van artikel 14*h* noch in artikel 14*a* noch in artikel 14*h* steun kan vinden, zal moeten worden nagegaan of de geschiedenis van artikel 14*f* tweede lid er toe moet leiden die woorden te lezen als: gedurende den proeftijd. Aan het Hof worde gaaf toegegeven, dat, ware artikel 14 octies derde lid O. O. overgegaan in de wet, er geen moeilijkheid zou zijn geweest in de door het Hof te beslissen zaak, omdat de veroordeeling ter zake van het vóór het ingaan van den proeftijd begaan feit onherroepelijk was geworden niet gedurende maar vóór den proeftijd. Aan deze casuspositie hebben we intusschen niet veel, want artikel 14 octies derde lid is niet gewijzigd overgegaan in de wet. Tot welke gevolgtrekking moet nu de wijziging van „gedurende den proeftijd” in „vóór het einde van den proeftijd” (G. O.) ons leiden? De woorden „gedurende den proeftijd” vormen grammaticaal een streng omlijnd begrip. Nauwkeurig wordt bepaald èn het oogenblik van aanvang èn het tijdstip van einde van het tijdvak waarin eene onherroepelijke veroordeeling ter zake van een vóór het ingaan van den proeftijd begaan strafbaar feit moet plaats vinden om grond te kunnen opleveren voor een last tot tenuitvoerlegging van eene voorwaardelijke straf. Wanneer de wetgever daarvoor in de plaats stelt „vóór het einde van den proeftijd”, dan blijft hij vasthouden aan de bepaling van het eindpunt van dat tijdvak en met reden, want geen last tot tenuitvoerlegging kan meer worden gegeven wanneer de proeftijd is verstreken, terwijl hij den wetsuitlegger overlaat het aanvangspunt te bepalen. Welk dit aanvangspunt zal zijn nog even daargelaten, vaststaat dat het niet is het oogenblik van ingaan van den proeftijd, want dan zou men de uitdrukking „gedurende den proeftijd” in het Ontwerp hebben laten staan. En daarom gaat het niet aan over deze niet onbeduidende wijziging heen te loopen met de gedachte dat de wetgever ze anders maar had moeten toelichten.

Zooals boven reeds is opgemerkt, kan de veroordeelde „nader” blijken de hem verleende gunst onwaardig te zijn geweest evengoed wanneer de veroordeeling voor het nieuwe feit onherroepelijk is geworden vóór als wanneer ze onherroepelijk is geworden na het in-

gaan van den proeftijd. Nu wijst het Hof er met nadruk op, dat, was er in het O. O. eenige tijdruimte gelegen tusschen het in kracht van gewijsde gaan der voorwaardelijke veroordeeling en het ingaan van den proeftijd, in het G. O. beide tijdstippen samenvallen, en concludeert het College dat de uitdrukking „vóór het einde van den proeftijd” in dit Ontwerp niets meer kan omvatten dan den proeftijd zelve. Deze overweging komt ons minder juist voor, zoover de getrokken conclusie betreft. De voorwaardelijk veroordeelde kan blijken het hem verleende voorrecht onwaardig te zijn vanaf het oogenblik dat hij voorwaardelijk is veroordeeld, dus vanaf de uitspraak van den rechter, die deze beslissing gaf. Elke onherroepelijke veroordeeling na die uitspraak stelt dus tot zeker tijdstip het nieuwe feit daar, dat den rechter toestaat terug te komen op zijne uitspraak met betrekking tot de voorwaardelijkheid van de straf. Het onherroepelijk worden van de voorwaardelijke veroordeeling kan zich op tweeërlei wijze openbaren, nl. door eene uitspraak in hoogste instantie en door het verstrijken van den termijn van hoogere voorziening tegen een veroordeelend vonnis van den lageren rechter. In het stelsel van het G. O. laat het zich derhalve denken, dat iemand voorwaardelijk veroordeeld is door den lageren burgerlijken strafrechter en dat na deze uitspraak en vóór het onherroepelijk worden dezer uitspraak eene veroordeeling voor een ander feit onherroepelijk wordt. Dit laatste heeft dan plaats vóór het ingaan van den proeftijd, waarmede is aangetoond, dat leest men de woorden „vóór het einde van den proeftijd” in het G. O. zooals ze er staan, het geenszins is uitgesloten, zooals het Hof meent, dat ze daar méér kunnen beteekenen dan in het O. O. wordt weergegeven met de uitdrukking: gedurende den proeftijd. In onze wet omvatten ze den tijd gelegen tusschen de uitspraak van de voorwaardelijke veroordeeling (in militaire strafzaken: tusschen het arresteren van de voor hooger beroep vatbare en, ingeval daarin wordt berust, aan verplichte herziening onderworpen beslissing van den Krijgsraad; en wanneer de voorwaardelijke veroordeeling afkomstig is van het Hoog Militair Gerechtshof: tusschen de uitspraak der sententie) en de beteekening van de kennisgeving houdende een uittreksel uit de onherroepelijk geworden uitspraak plus den proeftijd.

Wij resumeeren. Het Hof haalt de schouders op over de taalkundige waarde van eene wettelijke uitdrukking. Het gevoelt niet, dat wanneer in eene wetsbepaling eene uitdrukking in grammaticalen zin wordt verruimd, het niet anders kan of de wetgever heeft, zoo hij van het tegendeel niet doet blijken, eene andere beteekenis aan die bepaling willen geven. Het sluit de oogen voor ongewenschte gevolgen waartoe zijne beslissing leidt en die het zou zijn ontlopen wanneer het zich had gehouden aan de woorden der wet.

Anders leert dan ook Noyon, die in het supplement op zijn bekend werk (bl. 18) schrijft: Vóór het einde van den proeftijd omvat niet alleen den proeftijd maar ook den tijd die daaraan voorafgaat.

Wanneer houdt de met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen gestrafte op militair te zijn?

De beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof van 7 October 1919 — te vinden op blz. 404 van deel XV van het M. R. T. — heeft wel veel stof opgejaagd. Behalve door Uwe Redactie¹⁾ is zij nog door twee ongenoemden bestreden,²⁾ terwijl slechts één ongenoemde ter harer verdediging in het krijt is getreden.³⁾ Als onzijdige, schoon niet strikt neutrale, heeft zich tusschen of naast de partijen gesteld de commies bij het Departement van Marine, de heer P. Riemens.⁴⁾

Aangenomen, dat deze laatste meer naar het standpunt der verdediging dan naar dat van den aanval neigt, dan nog blijft de verdediging in de minderheid wat het aantal betreft en moge het haar daarom vergund zijn, nog éénmaal haar stem te doen hooren. Zij zal echter daarbij niet uit het oog verliezen, dat in dezen tijd van hooge druk-kosten eene quaestie, die bestemd is spoedig — met de invoering van het Wetboek van Mil. Strafrecht — nog slechts enkel historische beteekenis te hebben, niet waard is om er in het M. R. T. nog veel plaats voor in te ruimen. Vertrouwen doet zij daarom, dat de belangstellende lezer, alvorens van de volgende beschouwingen te gaan „genieten”, niet zal nalaten zich op deze „genieting” voor te bereiden door te lezen al hetgeen omtrent dit onderwerp reeds werd geschreven, waarbij dezerzijds op het opstel in deel XV blz. 449 en volg. dan nog eens de *bijzondere* aandacht wordt gevestigd. Bij herlezing van dat opstel zal men bevinden, dat tegen het daarin aangevoerde toch eigenlijk door de daarna opgetreden bestrijders niet veel is te berde gebracht.

Het zou allen schijn hebben alsof de schrijver, die 's Hof's standpunt verdedigd heeft, er zoozeer van overtuigd was, dat enkel *zijne* uitlegging van art. 12 der wet van 1879 de juiste kon zijn, dat hij het niet noodig heeft geoordeeld de geschiedenis der wet te raadplegen en, als ware hij zelf de wetgever van 1879, door dezen aan de bedoelde wetsbepalingen diè beteekenis heeft willen doen geven, welke hij daaraan gegeven wilde zien om te kunnen komen tot de van verschillende zijden bestreden opvatting van het H. M. G.

Aldus de laatstelijk opgetreden bestrijder. Ook uwe redactie zal zich het eerste deel van deze vriendelijke kapitteling min of meer hebben aan te trekken. Schreef zij niet in hare beschouwing: „Wij hebben de geschiedenis van de wetten van 14 November 1879 nog „eens geraadpleegd, om na te gaan of wij daarin ook steun konden „vinden voor onze opvatting. Onze moeite was evenwel vergeefs. „Het punt is in de stukken niet aangeroerd”? Uwe moeite was ver-

¹⁾ Deel XV, blz. 340 e.v.

²⁾ Deel XVI, blz. 136 e.v. en blz. 520 e.v.

³⁾ Deel XV, blz. 449 e.v.

⁴⁾ Deel XVI, blz. 326 e.v.

geefs! Maar zie dan nu eens wat deze navorscher uit diezelfde stukken tot steun van diezelfde opvatting heeft weten te halen. Een groot gedeelte van zijne bijdrage is gewijd aan de totstandkoming van de wet van 1879 en aan de ontwerpen van wet tot wijziging van het C. W. Kr. t. L., die eerder werden ingediend doch niet tot afdoening zijn gekomen. Denkt men de daaraan ontleende argumenten weg, dan blijft er tot steun van de door hem voorgestane opvatting zoo heel veel niet over. Jammer voor den schrijver, dat het gelijk hier geheel aan uwe zijde is. Men ziet dit dadelijk, wanneer men hem alles gewonnen geeft wat hij uit de geschiedenis van de wet van 1879 en van de daaraan voorafgegangene ontwerpen tot steun van zijne opvatting naar voren heeft gebracht. Hij ontleent aan die geschiedenis zijn betoog, dat wij hier te doen hebben met, wat wel thans in de wet eene tijdelijke ontzegging is genoemd, maar wat naar de bedoeling van den wetgever zoude zijn: „eene mindere soort van vervallenverklaring”, terwijl het zijns inziens in elk geval duidelijker en taalkundig beter ware geweest zoo de wetgever niet van „ontzegging” maar van „ontzetting” hadde gesproken. Goed, laat ons dus den schrijver niet halver- maar heelerwege tegemoet komen en doen alsof in de wet van 1879 in plaats van „ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen” stond geschreven: „vervallenverklaring van den militairen stand” of, heeft hij dit nog liever: „ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen”. Dan zou, om met uwe redactie te spreken, „het punt” nog even goed als te voren bestaan. Want, men vergete niet, maar de bestrijders zien dat voorbij, dat er dan in de wet zoude staan „vervallenverklaring van den militairen stand *voor een bepaalden tijd*” of „ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen *voor een bepaalden tijd*”; dat zoo dan de bijkomende straf zou heeten, die thans als „ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht enz.” in de wet staat aangeduid. De bedoelde schrijver werkt in zijne bijdrage niet zuinig met cursiveeringen. Men moest, schrijvende over deze quaestie, eigenlijk niets anders laten cursiveeren dan het „voor een bepaalden tijd”. Dáárop zou dan alle nadruk vallen en dáárop alleen komt alles aan.

Wat nu is „het punt”? Dit: welk is het verband tusschen het 1e, 2e en 3e lid van art. 12 eener- en het 4e lid van dit artikel anderzijds of, wil men het anders, welken invloed heeft het bestaan van de bepaling van het 4e lid op de bepalingen van het 1e, 2e en 3e? Of er in het 1e lid staat „vervallenverklaring” of „ontzetting” in plaats van, als nu, „ontzegging” brengt ons bij de beantwoording van die alles beheerschende vraag geen stap vooruit. Of eigenlijk toch wel. Eén ding zou dan immers alvast geen punt van debat meer kunnen uitmaken n.l. de bepaling van het 2e lid van art. 12 met zijn „van rechtswege”, aan welk „van rechtswege” door de bestrijders zooveel gewicht wordt toegekend. Stond er in het 1e lid „vervallenverklaring” dan zou dat 2e lid als geheel overbodig zijn weggelaten, zooals immers thans ook in art. 11 omtrent de opheffing

van de bestaande dienstbetrekking als gevolg van de „vervallenverklaring” niets te lezen staat. In de „vervallenverklaring” zelve ligt reeds de opheffing van de bestaande dienstbetrekking opgesloten, zij is daarvan niet eens een gevolg. En stond er in het 1e lid van art. 12 „ontzetting van het recht enz.” dan zou het o. i. niet anders zijn. Ook „ontzetting” sluit „dienstverbreking” in zich; daaraan behoeft de wetgever geen woord te verspillen. In art. 31 van het Wetboek van Strafrecht heeft hij dit dan ook niet gedaan. Dit groote struikelblok op den weg naar de waarheid alzoo van de baan zijnde, zou het enkel nog gaan over den invloed van het 4e lid op het 1e en het 3e (dan 2e) lid. Nu ligt er tusschen het 4e en het 3e lid een onmiskenbaar nauw verband in zooverre als in laatstgenoemd lid gesproken wordt van bepaalde gevolgen van de „ontzegging” („vervallenverklaring” of „ontzetting” mag men onzentwege ook lezen) n.l. het verlies van het recht om ridderorden enz. te dragen, „gedurende den tijd waarvoor de ontzegging is uitgesproken”.

• Omtrent deze bepaling leert de geschiedenis van de wet van 1879 wél iets, (en in zooverre hadden wij boven Uwe redactie niet geheel en al gelijk mogen geven) maar dat hebben wij in de bijdrage van den laatstelijk opgetreden bestrijder niet aangetroffen. In de vergadering der 2e Kamer van 17 October 1879 (Handel. IIe k. 1879/80 blz. 175) zeide de Minister van Oorlog, de heer Reuther: „In de 3e alinea van het artikel (12) wensch ik achter de woorden: „aan de cassatie verbonden” te voegen: „en, gedurende den tijd waarvoor de „ontzegging is uitgesproken, ook die, vermeld in art. 9, tweede lid” en lichtte hij dit aldus toe: „Geschiedt deze bijvoeging „niet, dan zou het geval zich kunnen voordoen dat iemand eene „ridderorde — zelfs eene Nederlandsche — droeg, terwijl hem bij „vonnis het recht ontzegt is in de gelederen te dienen”. Is de opvatting van dezen bewindsman, die wel het allerduidelijkste bij de wet van 1879 stond, juist, dan moet het bij vonnis ontzegen van het recht om in de gelederen te dienen dus geheel worden vereenzelvigd met „den tijd”, waarvoor de ontzegging is uitgesproken”. De bedoelde bestrijder vermeldt onder de gegevens, aan de marine-practijk ontleend, dat in 1898 de Fiscaal bij een der Zeekrijgsraden aan den Adv. Fiscaal bij het H. M. G., inlichtingen vroeg omtrent het dragen van de militaire uniform door een door dien zeekrijgsraad met ontzegging gestraften onderofficier alsmede wat de Adv. Fiscaal daarop antwoordde. Noch de vraag noch het antwoord zijn interessant. De Fiscaal had eens moeten informeeren of zoodanige onderofficier, in den tijd nadat het vonnis, inhoudende o.a. de ontzegging, in kracht van gewijsde was gegaan maar vóórdat de bij die uitspraak opgelegde hoofdstraf geheel op hem was ten uitvoer gelegd, zijne Nederlandsche ridderorden mocht blijven dragen dan wel of zoo iemand ingevolge art. 435, aanhef en onder 1o. van het Wetboek van Strafrecht strafbaar zou zijn. Het antwoord van den Adv. Fiscaal op die vraag zou belangwekkend zijn geweest. Zou het hem gelukt zijn het „gedurende den tijd, waarvoor de ontzegging is uit-

gesproken" even gemakkelijk te verduwen als thans in zijn antwoord het laatste lid van art. 12?

Wij hebben echter met het „van rechtswege" van het 2e lid van art. 12 nog niet genoegzaam afgerekend. Wel voor het geval wij den allerlaatsten bestrijder gelijk geven, dat „ontzegging" in het 1e lid eigenlijk „vervallenverklaring" of „ontzegging" beteekent, maar niet wanneer wij ons houden aan „ontzegging" wat er nu eenmaal staat, met als gevolg „van rechtswege" de opheffing van de bestaande dienstbetrekking. „Van rechtswege" zegt die bestrijder een en andermaal, is: ipso jure, van zelf, onmiddellijk." Denkt hij bij dit laatste woord aan niet-middellijk dan zou men daarmede vrede kunnen hebben. Maar dat is niet het geval; blijkbaar bezigt hij het in den zin van „zonder verwijl", „oogenblikkelijk"; het moet hem immers dienen bij zijn betoog, dat, zoodra de rechterlijke uitspraak inhoudende o. a. de „ontzegging" in kracht van gewijsde is gegaan, ook de bestaande dienstbetrekking is opgeheven. Welnu diè beteekenis heeft „van rechtswege" nooit of te nimmer. Wanneer gebruikt de wetgever deze uitdrukking? Wanneer hij te kennen wil geven, dat het bij eene rechterlijke uitspraak of eene administratieve beschikking bepaalde gevolgen zal hebben, waaromtrent die uitspraak of die beschikking niets behoeft in te houden. Men zie o.a. de artt. 15, 18, 20 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Die gevolgen zullen intreden „ipso jure", „vanzelf". Of zij ook zullen intreden „onmiddellijk" zal daarvan afhangen of de wetgever daaromtrent niets dan of hij daaromtrent wèl iets heeft bepaald. Nu heeft — dit in het voorbijgaan — in de wet van 1879 de wetgever niet in alle gevallen „van rechtswege" gebezigd, waarin hij dit had kunnen en — eenmaal met het invoegen van de uitdrukking begonnen — eigenlijk ook had behooren te doen. Wèl in het 1e lid van art. 11 maar niet in het 2e en wèl in het 2e lid van art. 12 naar niet in het 3e komt die uitdrukking voor. Zou men meenen, dat de gevolgen van de vervallenverklaring, omschreven in het 2e lid van art. 11 en die, omschreven in het 3e lid van art. 12 nu niet „van rechtswege" intreden? Men zie dan eens art. 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dat eindelijk staat te worden ingevoerd. Aan de bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst met of zonder ontzegging van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen zijn in dat artikel dezelfde gevolgen verbonden als thans zijn omschreven in de artt. 11, 2e lid, en 12, 3e lid, van de wet van 1879. Dáár is er wèl bijgevoegd, dat die gevolgen intreden „van rechtswege".

Met de vraag dan op welk oogenblik de gevolgen zullen intreden heeft het „van rechtswege" niets te maken, enkel met de vraag of zij zullen intreden zonder dat rechter of administratie in vonnis of beschikking daaromtrent iets heeft behoeven te bepalen.

Wanneer treden nu dergelijke „gevolgen van rechtswege" in, dat is ten slotte de vraag, waarop het hier aankomt? Wanneer de wetgever daaromtrent niets anders heeft bepaald: zoodra het von-

nis, waarbij de bijkomende straf is opgelegd, in kracht van gewijsde is gegaan. Bij de behandeling van de artt. 15 en 16 van het Wetboek van Militair Strafrecht werd in het Verslag der Tweede Kamer gevraagd of hier niet, evenals in art. 31 van het Wetboek van Strafrecht, bepaald zou moeten worden, dat de straf (van ontslag uit den militairen dienst met of zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen) ingaat op den dag, waarop de rechterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd. Het antwoord luidde zeer terecht: „De verlangde bijvoeging is onnoodig. „Het ontslag wordt gegeven bij het vonnis, en het is dus een *feit* „op het oogenblik waarop dat vonnis kracht van gewijsde krijgt. „Deze straf staat in dit opzicht gelijk met de *verbeurdverklaring*, ten „aanzien van welke in het Strafwetboek ook van geen ingang sprake „is. De straf heeft haar beslag gekregen op het oogenblik, waarop „aan de verklaring, respectievelijk uitspraak, niets meer te doen is.” De wetgever kan echter ook niet zich hebben onthouden maar bepaaldelijk een tijdstip voor het ingaan van eene bijkomende straf hebben aangewezen; dan zal op dat tijdstip die straf zelve met al hare gevolgen, hetzij de wetgever die al dan niet als „van rechtswege” heeft aangeduid, in werking treden, niet later maar ook niet eerder. Dat was geschied in het O. R. O. van het Wetboek van Strafrecht.

Het laatste lid van art. 39 (thans art. 31) luidde aldus: „De „straf (ontzetting van bepaalde rechten, artt. 9 en 28 W. v. Str.) „gaat in den dag na dien waarop de rechterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd”. Ware die bepaling in de wet overgegaan, dan zou de van het dienen bij de gewapende macht gedurende een aantal jaren ontzette krijgsman nog één dag nadat het vonnis, waarbij de ontzetting was uitgesproken, in kracht van gewijsde was gegaan, militair zijn gebleven; zou de van de uitoefening van een bepaald beroep ontzette dat beroep nog één dag hebben kunnen uitoefenen enz. Dit werd in het Verslag van de Tweede Kamer afgekeurd en juist op grond daarvan werd de bepaling gewijzigd zooals zij thans luidt, en had zij geheel uit de wet moeten zijn gelicht. Welnu, zoodanige aanwijzing is ook geschied in art. 12 der wet van 1879 waar is bepaald, dat de bijkomende straf van ontzegging (men leze onzentwege „vervallenverklaring” of „ontzetting”) voor den bij het vonnis bepaalden tijd niet ingaat vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf. Eerst dán dus treden alle gevolgen van die straf, in het 2e en 3e lid omschreven, in werking, zoowel de opheffing van de bestaande dienstbetrekking als het verlies van de rechten, in art. 9 van de wet van 1879 omschreven. Ten aanzien van het verlies van de bedoelde rechten, voor zooverre zij tijdelijk en niet voor goed verloren gaan, zegt de wet dit met zoovele woorden: zij gaan verloren gedurende den tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken, d. i.: gedurende den termijn in het vonnis bepaald, welke termijn niet loopt vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf. Eenen tot ontzegging veroordeelde zou aldus

worden belet eene ridderorde — zelfs eene Nederlandsche — te dragen „terwijl hem bij vonnis het recht ontzegd is in de gelederen te dienen”. Zoo sprak destijds de Minister van Oorlog in de Tweede Kamer. Durft men nu nog voor de *andere* gevolgen — de blijvende van art. 9 en de opheffing van de bestaande dienstbetrekking — een beroep te doen op den „bij het vonnis bepaalde termijn” van het 4e lid, met de bewering, dat deze termijn staat naast de ontzegging (onzentwege leze men weer „vervallenverklaring” of „ontzetting”) en hare gevolgen? Zelfs nog, terwijl daarbij aan het tooverwoord „van rechtswege” van het 2e lid geen steun meer kan worden ontleend? Art. 31 van het Wetboek van Strafrecht is ingericht geheel als art. 12 van de Wet van 1879. „Wanneer ontzetting van rechten wordt uitgesproken, bepaalt de rechter den duur als volgt”, het is alsof men den aanhef leest van art. 12. Het laatste lid spreekt niet van „de door den rechter bepaalden duur gaat in” maar van „de straf gaat in”. Zegt het in het wezen iets anders dan het laatste lid van aart. 12 der wet van 1879 met zijn „de bij het vonnis bepaalde termijn loopt niet”? Heet niet de bijkomende straf van de wet van 1879: „ontzegging voor een bepaalden tijd” en wordt dus niet zelfs in den naam van die straf de termijn als wezenlijk bestanddeel daarvan vermeld?

Van niet meer gewicht zijn de argumenten, ontleend daaraan, dat de militaire rechter in zijn vonnis, waarbij hij de ontzegging uitspreekt, als zijn oordeel moet te kennen geven, dat de schuldig-verklaarde ter zake van het gepleegde feit ongeschikt is om in den militairen stand te *blijven*. Heeft dit iets te maken met de vraag, waarover het hier loopt, wanneer de ontzegging met hare gevolgen, waaronder de opheffing van de bestaande dienstbetrekking, zal ingaan? Wordt dan, wanneer de bestaande dienstbetrekking eerst wordt opgeheven na het uiteinde van den duur der hoofdstraf, de man niet uit de gelederen verwijderd voor juist zoovele jaren als de rechter, die hem ongeschikt oordeelde om in den militairen stand te blijven, met het oog op het gepleegde feit noodig heeft geoordeeld?

Volgens den laatsten bestrijder zou ook uit art. 16, 1e lid, der wet van 1879 de onhoudbaarheid volgen van de redeneering, als zoude op grond van het 4e lid van art. 12 het tijdstip van ontslag moeten samenvallen met dat waarop de hoofdstraf eindigt. Immers waarom, zoo vraagt hij, zou hier van de vervallenverklaring zelfs niet gerept en de ontzegging uitgezonderd zijn? en hij antwoordt: „Uit den gedachtengang van den wetgever (d. w. z. die, welke uit „de geschiedenis en de woorden der wet *blijkt*) ten aanzien van de „artt. 11 en 12 volgt logisch, dat de vervallenverklaring niet behoefde te worden genoemd en de ontzegging uitgezonderd moest „worden, omdat in beide gevallen van dienstdtijd van den veroordeel- „de geen sprake meer kon zijn *nadat* de rechterlijke uitspraak in „kracht van gewijsde was gegaan. Met deze veroordeelden is dan „als het ware afgerekend. De in art. 16 bedoelde militair verkeert „in een ander geval dan die, *door wiens veroordeeling tot ontzeg-*

„ging opheffing van de bestaande dienstbetrekking *van rechtswege* „plaats heeft.”

De redeneering kan niet juist zijn. Art. 15, 1e lid, spreekt van den tijd der opsluiting, ook der preventieve. Welnu de tijd der preventieve opsluiting moet bij hem, die van den militairen stand vervallen wordt verklaard, zonder uitdrukkelijke bepaling van het tegendeel, wèl als dienstdtijd worden medegerekend, omdat die tijd ligt vóór het tijdstip, waarop de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan, en daarmede de vervallenverklaring is ingetreden. En niet anders is het met den tijd der preventieve opsluiting in het geval van ontzegging. Dáárom is in art. 15, 1e lid, het geval van de ontzegging uitgezonderd met het gevolg, dat in dat geval niet enkel de tijd der preventieve opsluiting, maar naar onze opvatting omtrent het tijdstip van beëindiging der dienstbetrekking ook de andere wèl als dienstdtijd moet worden medegerekend. Eigenlijk had in het artikel, juist omdat het mede van den tijd der preventieve opsluiting spreekt, ook het geval van de vervallenverklaring moeten zijn uitgezonderd. Wel verre, dat dus uit dit artikel de onhoudbaarheid zoude volgen van de boven aangegeven redeneering, past o. i. de daar getroffen regeling bij die redeneering. Hoogstens zou van de zijde der bestrijders met recht kunnen worden beweerd, dat art. 15 noch in den eenen noch in den anderen zin een argument oplevert.

Ten slotte nog dit. Een van de nadeelen van de bijkomende straf van ontzegging voor bepaalden tijd is, dat het zoo moeilijk is haar zoo ten uitvoer te leggen, dat het daarmede beoogde doel niet ten deele worde verijld. De wetgever van 1879 heeft gemeend de straf ten volle tot haar recht te kunnen doen komen door haar te doen ingaan met al hare gevolgen niet vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf. Wordt de hoofdstraf onmiddellijk op den veroordeelde ten uitvoer gelegd, dan behoeft deze oplossing in de praktijk tot geene bezwaren aanleiding te geven; geschiedt dit echter niet, zooals veelvuldig voorkwam in de laatste jaren, dan blijkt het systeem eene leemte te bevatten n.l. deze, dat de veroordeelde soms nog langen tijd in den militairen dienst blijft. Ongetwijfeld is dat een nadeel, hetwelk niet onderschat mag worden maar niet kan worden weggepraat met wets-interpretaties, die den toets der kritiek niet kunnen doorstaan. Men bedenke echter, dat ook bij andere oplossingen de bezwaren niet afwezig zijn. In het Wetboek van Strafrecht bij de regeling van de bijkomende straf van ontzetting van bepaalde rechten stond de wetgever voor dezelfde moeilijkheden. Hij heeft toen gemeend die te kunnen bezweren door de straf te laten ingaan dadelijk, op den dag zelven, waarop de rechterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd en door bij veroordeeling tot tijdelijke gevangenisstraf of tot hechtenis door den rechter den duur van de bijkomende straf te doen bepalen voor een tijd den duur der hoofdstraf ten minste twee en ten hoogste vijf jaren te boven gaande. Wordt de vrijheidsstraf onmiddellijk op den man ten uitvoer ge-

legd dan wordt het doel bereikt, na zijn ontslag uit gevangenis of huis van bewaring zal de tot ontzetting veroordeelde zijne rechten nog voor een tijd tusschen twee en vijf jaren gelegen, niet kunnen uitoefenen. Maar indien nu de veroordeelde voortvluchtig wordt en aldus de tenuitvoerlegging van de hem opgelegde hoofdstraf weet te verijdelen? Dan is het mogelijk, dat hij zijne rechten weer terugkrijgt in de gevangenis, ja zelfs voor dat hij daarin is aangeland. Prof. van der Hoeven die in zijne „Geschiedenis van het Wetboek van Militair Strafrecht (Eerste Boek)” blz. 323, noot 1, dit heeft opgemerkt, is dan ook terecht van oordeel, dat de bepaling van art. 31, laatste lid, van het Wetboek van Strafrecht geen model ter navolging is en herziening behoeft. In welken zin die herziening zoude kunnen geschieden geeft hij echter niet aan; dáár ter plaatse lag dit ook minder op zijn weg.

Alleen reeds met het oog op dit eraan verbonden nadeel mag men zich verheugen, dat de bijkomende straf van ontzegging voor bepaalde tijd van het recht om bij de gewapende macht te dienen in het Wetboek van Militair Strafrecht niet is overgenomen.

BLADVULLING.

In de N. R. Ct. van 24 Juni 1921, Avondbl. D, vonden wij het navolgende uit Londen geseinde bericht.

Ten einde paal en perk te stellen aan de toenemende neiging om bij de Amerikaansche marine bolsjewistische methoden in te voeren, heeft de minister van marine twee zee-officieren, die het commando voerden over een schip, ontslagen. Zij hadden aan de bemanning toegestaan om stem te hebben in quaesties van tucht.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1920—1921—444.

- *Wijziging der wet van 4 Juni 1858 (Staatsblad n°. 45), houdende eenige maatregelen van bezuiniging met opzigt tot het Hoog Militair Gerechtshof.*

Bij Koninklijke boodschap van 14 Maart 1921 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat het wenschelijk is de wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45), houdende eenige maatregelen van bezuiniging met opzigt tot het Hoog Militair Gerechtshof, te wijzigen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Eenig artikel.

Arikel 5 der wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n° 45) vervalt.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

De Minister van Justitie,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Op grond van het bepaalde bij artikel 39 der wet van 5 October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), houdende instructie voor de Algemeene

Rekenkamer, is bij het Koninklijk besluit van 19 November 1920 (*Staatsblad* n°. 821) eene regeling getroffen betreffende de verantwoording der sommen, welke volgens dit besluit beschikbaar worden gesteld voor de daarin genoemde rechterlijke instellingen en ambtenaren. Onder die instellingen en ambtenaren zijn echter niet vermeld het hoog militair gerechtshof en de advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht. Dit is niet geschied, omdat twijfel zou kunnen worden geopperd, of de verantwoording, bedoeld bij artikel 39 der bovenvermelde instructie, wel kan worden gevorderd van de sommen, welke, krachtens het voorschrift, gegeven bij artikel 5 der wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45), onderscheidenlijk aan voormeld hof en den advocaat-fiscaal worden toegelegd.

Het wil den ondergeteekende voorkomen, dat, waar van de andere rechterlijke instellingen en ambtenaren verantwoording wordt gevorderd van de sommen, welke aan hen voor gelijke kosten worden toegelegd, als die, welke door het hoog militair gerechtshof en den advocaat-fiscaal moeten worden bestreden, er geen redenen bestaan waarom door dezen van de hun hiervoor toegelegde sommen geen verantwoording zou worden gedaan, terwijl hij meent, dat daartegen ook hunnerzijds geen bezwaar zou kunnen worden gemaakt.

Hij acht het echter wenschelijk, dat, alvorens deze verantwoording worde gevorderd, de twijfel omtrent de rechtmatigheid hiervan worde opgeheven, door artikel 5 der wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45) te doen vervallen.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

Blijkens het verslag, vastgesteld den 26sten April 1921, heeft het afdelingsonderzoek van het ontwerp van wet der Commissie van Rapporteurs geen aanleiding gegeven tot het maken van opmerkingen.

In hare vergadering van 18 Mei 1921 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal het ontwerp zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Eerste Kamer der Staten-Generaal, die volgens het Eindverslag van hare Commissie van Rapporteurs, uitgebracht 25 Mei 1921, tegen het ontwerp van wet geen bezwaren had, heeft het ontwerp in hare vergadering van 26 Mei 1921 zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 30 Mei 1921 opgenomen in *Staatsblad* No. 746 (uitgegeven 8 Juni 1921).

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 15 April 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandiek, J. C. H. A. Quack,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Verwijzing naar den zee-krijgsraad door het H. M. G., nadat de betrokken commandant der marine, in strijd met het advies van den fiskaal bij dien krijgsraad, gemeend had daartoe niet te moeten overgaan.

De omstandigheid dat de verdachte ter zake van hetzelfde feit reeds krijgstuchtelijk was gestraft, is daarvoor geen beletsel.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen op heden 15 April 1921 een schrijven van den Commandant der Marine te Middelburg van 26 Maart 1921, daarbij, overeenkomstig het bepaalde in artikel 10 der Rechtspleging bij de Zee-macht, inzendende de stukken betreffende eene zaak tegen den korporaal-machinedrijver P. J. J., dienende aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Vlissingen, met de beschouwingen van genoemden commandant over de zaak, benevens een afschrift van het schriftelijk en met opgaven van redenen gedaan verzoek van den Fiskaal bij den Krijgsraad te Willemsoord van 15 Maart 1921, om, nu meergenoemde commandant het niet noodig oordeelt de bovenbedoelde zaak naar den Krijgsraad te verwijzen, terwijl hij, Fiskaal, van meening is, dat het belang van de Justitie zoodanige verwijzing vereischt, het Hof daarover te doen beslissen;

Gelet op het te dezer zake uitgebracht advies van den Advocaat-Fiskaal voor de Zee- en Landmacht van 14 April 1921;

Overwegende dat uit de overgelegde stukken is gebleken, dat de Fiskaal bij den Krijgsraad voornoemd aan den Commandant der Marine te Middelburg heeft geadviseerd, den korporaal-machinedrijver P. J. J. voormeld te verwijzen naar den Krijgsraad ter zake: „dat hij in den nacht van 2 op 3 Maart 1921 op den Nieuwendijk te „Vlissingen opzettelijk den aldaar in politiedienst surveilleerenden „agent van politie dier gemeente, tevens onbezoldigd Rijksveld- „wachter L. de Bat, gewelddadig een slag in het aangezicht heeft „gegeven, waardoor die politiebeampte pijnlijk werd getroffen”; dat de Commandant der Marine voormeld aan dit advies geen gevolg

heeft gegeven, op grond dat de Commandant van het Wachtschip, waarop J. diende, de zaak had afgedaan door hem krijgstuchtelijk te straffen met 2 dagen scheepsarrest wegens: „Onregelmatig-,heden gepleegd aan wal, onder verzachtende omstandigheden”, en voorts: 1°. om het prestige van den commandant niet te schaden, 2°. om de betrekkelijke geringheid van het feit, 3°. omdat genoemde korporaal was aangewezen om den 19den Maart 1921 naar Oost-Indië te vertrekken en een ander schepeling door de verleening van rechtsingang kon worden gedupeerd door in plaats van J. naar Oost-Indië te worden uitgezonden;

Overwegende dat de feiten, zooals uit de overgelegde processen-verbaal voorloopig genoegzaam is gebleken, uit een strafrechtelijk oogpunt van dien aard zijn, dat het belang der Justitie eene verwijzing naar den Krijgsraad vereischt, ter zake als door den Fiskaal aangegeven; dat de door den Commandant der Marine aangevoerde gronden, om zoodanige verwijzing niet te doen geschieden, aan het Hof niet van voldoende gewicht zijn voorgekomen; dat toch blijkens de artikelen 8 en 189, 2de lid, der Rechtspleging bij de Zeemacht het militair recht kent na krijgstuchtelijke ook nog strafrechtelijke bestraffing ter zake van eenzelfde feit, in welk geval later in het vonnis van de krijgstuchtelijke bestraffing moet worden melding gemaakt; dat derhalve de omstandigheid, dat te dezer zake reeds eene krijgstuchtelijke bestraffing heeft plaats gehad, geen beletsel is om de zaak alsnog naar den Krijgsraad te verwijzen, terwijl hierdoor het prestige van den commandant, die de krijgstuchtelijke straf heeft opgelegd, geenszins kan worden geschaad; dat het feit, waarover het hier gaat, — het slaan van eenen politiebeambte gedurende de rechtmatige uitoefening zijner bediening — waaromtrent door den strafoplegger de desbetreffende politie-beambte niet is gehoord, reeds daarom niet kan worden gezegd van zoo „betrekkelijke geringheid” te zijn, dat op grond hiervan de verwijzing naar den Krijgsraad achterwege zou moeten blijven; dat het laatste der door den Commandant der Marine aangevoerde bezwaren tegen de verwijzing naar den Krijgsraad, hetwelk trouwens reeds op zichzelf niet als zoodanig kan gelden, in dit geval niet meer ter zake dienende is, nu, blijkens schrijven van den Commandant van Hr. Ms. Wachtschip te Vlissingen van 6 April 1921, de uitzending van bedoelden korporaal naar Oost-Indië is ingetrokken.

Gezien artikel 10 der Rechtspleging bij de Zeemacht;

Bepaalt de verwijzing van P. J. J. voornoemd naar den militairen rechter ter zake als omschreven in het advies van den Fiskaal bij den Krijgsraad te Willemsoord aan den Commandant der Marine te Middelburg;

Bepaalt, dat afschrift dezer beschikking zal worden gezonden aan den Commandant der Marine voormeld, aan den Fiskaal voormeld en aan den Advocaat-Fiskaal voor de Zee- en Landmacht.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 20 Mei 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W.
Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. M. H. de Boer.

In de gevallen waarin ingevolge art. 24 van de Motor- en Rijwielwet deze wet niet van toepassing is op de militaire bestuurders van motorrijtuigen en rijwielen, zijn op hen evenmin van toepassing de op art. 7 van die wet steunende verordeningen tot regeling van het verkeer op de wegen in verband met het gebruik van motorrijtuigen en rijwielen.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

de G., oud 32 jaar, geboren te Amersfoort, sergeant bij het 5de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgegaan ter zake, dat hij te Bodegraven op den 1sten November 1920, des voormiddags omstreeks 11.15 uur, als bestuurder van het vierwielig motorrijtuig, gemerkt H. Nr. 9810, daarmede op den openbaren rijweg, genaamd „Rijksstraatweg”, gelegen binnen één der bebouwde kommen der gemeente Bodegraven, heeft gereden met grootere snelheid dan 15 K.M. per uur, door met voornoemd motorrijtuig den afstand, gelegen tusschen Hectometerpalen 41^I en 41^{III}, staande langs meergenoemden straatweg, welke afstand 200 Meter bedraagt, af te leggen in 17 seconden, zijnde eene snelheid van ongeveer 41

K.M. per uur, zijnde aan beide einden van bovenbedoeld weggedeelte borden geplaatst volgens het wettelijk voorgeschreven model, houdende het opschrift: „Maximum snelheid 15 K.M. per uur”;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 2 Februari 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Te Bodegraven als be-, „stuurder van een motorrijtuig, daarmede met eene grootere snelheid „rijden dan 15 K.M. per uur op een weg, gelegen binnen de bebouwde „kom dier gemeente”, en deswege gedaagde heeft veroordeeld tot eene geldboete van tien gulden onder bepaling, dat bij gebreke van betaling dier boete zij zal worden vervangen door hechtenis van twee dagen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat evenwel — aangezien bij Koninklijk besluit van 30 Juli 1914, No. 72, is bepaald, dat oorlogsgevaar in den zin, waarin dat woord in 's Lands wetten voorkomt, aanwezig is, en nu ten processe is komen vast te staan, dat ten tijde, in de telastlegging genoemd, gedaagde militair bestuurder van het ten dezen bedoelde motorrijtuig was en dat dit rijtuig werd gebezigd ten behoeve van 's Rijks dienst, — de Motor- en Rijwielwet en eveneens de in artikel 7 dier Wet bedoelde verordeningen ter regeling van het verkeer op de wegen in verband met het gebruik van motorrijtuigen en rijwielen, ingevolge artikel 24 dier Wet, ten dezen niet van toepassing zijn;

Overwegende dat het feit evenmin valt in eenige andere door straf te handhaven bepaling van wet of verordening; dat het feit derhalve niet strafbaar is, gedaagde behoort te worden vrijgesproken en het vonnis van den Krijgsraad ten aanzien van de qualificatie en de strafoplegging niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 24 der Motor- en Rijwielwet, 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, het Koninklijk besluit van 30 Juli 1914 No. 72, (Nederlandsche Staatscourant van 1 Augustus 1914 No. 178, 2de bijvoegsel) en artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Reelt doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 2 Februari 1921 ten laste van gedaagde gewezen, voor zoover betreft de qualificatie en de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verklaart het bewezen feit niet strafbaar en spreekt gedaagde mitsdien vrij;

Laat aan den commandeerende-officier van gedaagdes korps ter beoordeeling, of gedaagde krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft

wegens hetgeen bij de behandeling dezer zaak, omtrent de in de te lastlegging omschreven feiten, is gebleken.

(Gewezen overeenkomstig de conclusie van den Advocaat-Fiscaal).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 3 Juni 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Een vordering tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijk opgelegde straf op grond, dat de veroordeelde vóór het einde van den proeftijd ter zake van een voor het ingaan daarvan begaan strafbaar feit onherroepelijk is veroordeeld, is niet-ontvankelijk wanneer die veroordeeling wel geschiedde vóór het einde van den proeftijd maar tevens vóór het begin daarvan.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een schrijven d.d. 29 April 1921 van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, inhoudende: 1°. kennisgeving aan het Hof, dat H. P., milicien-korporaal bij het 1ste Regiment Infanterie, thans met verlof, gedetineerd in de strafgevangenis te Groningen, die bij sententie van het Hof van 17 September 1920 voorwaardelijk is veroordeeld tot eene gevangenisstraf van twee maanden met een proeftijd van één jaar, bij vonnis van de Arrondissements-Rechtbank te Groningen d.d. 31 Maart 1921 onherroepelijk is schuldig verklaard aan „verduistering”, en 2°. vordering, dat het Hof de tenuitvoerlegging van zijne bedoelde sententie van 17 September 1920 zal gelasten en, alvorens daartoe over te gaan, dag en uur zal bepalen voor het onderzoek der zaak;

Gehoord den in de vordering genoemden veroordeelde ter daarvoor bepaalde terechtzitting met gesloten deuren van 10 Mei 1921 en gelet op de vordering, door den Advocaat-Fiscaal ter terechtzitting na dit verhoor gedaan, dat het Hof de tenuitvoerlegging van zijne meervermelde sententie zal gelasten;

Overwegende dat de beteekening van de kennisgeving met betrekking tot de sententie van 17 September 1920 aan den veroor-

deelde in persoon overeenkomstig artikel 14 *e.* van het Wetboek van Strafrecht heeft plaats gevonden op 27 April 1921, zoodat, ingevolge artikel 14 *b.*, 2e lid, van het Wetboek van Strafrecht de bij die sententie bepaalde proeftijd op laatstgemelden datum is ingegaan;

Overwegende dat, waar de in de vordering van den Advocaat-Fiscaal bedoelde veroordeeling door de Arrondissements-Rechtbank te Groningen heeft plaats gevonden op 31 Maart 1921, terwijl tegen het veroordeelend vonnis geen hooger beroep is aangeteekend en de straf op den veroordeelde is ten uitvoer gelegd met ingang van 15 April 1921, die veroordeeling onherroepelijk was geworden vóór 27 April 1921, den dag, waarop de bij de sententie bepaalde proeftijd is ingegaan;

Overwegende dat dus de vraag beantwoording eischt, of de bepaling van artikel 14*f*, 2de lid, van het Wetboek van Strafrecht, waarop in de vordering van den Advocaat-Fiscaal beroep wordt gedaan, ook van toepassing is op dit geval, waarbij wél de onherroepelijke veroordeeling door de Arrondissements-Rechtbank te Groningen was ter zake van een vóór het ingaan van den proeftijd begaan strafbaar feit — gepleegd in November 1920 — en die veroordeeling ook geschiedde vóór het einde, maar tevens vóór het ingaan van dien proeftijd;

Overwegende dat deze vraag niet had kunnen rijzen, wanneer de redactie van het derde lid van artikel 14 octies van het door de Regeering oorspronkelijk ingediende wetsontwerp tot vaststelling van nadere strafrechtelijke voorzieningen betreffende veroordeelingen, waarbij de straf, tenzij de rechter later anders beveelt, niet wordt ondergaan, de betaling van geldboeten en de voorwaardelijke invrijheidstelling, in artikel 14*f*, 2e lid, van het Wetboek van Strafrecht ware overgegaan, omdat in die redactie met zoovele woorden werd gezegd, dat de onherroepelijke veroordeeling ter zake van een vóór het ingaan van den proeftijd gepleegd strafbaar feit moest hebben plaats gevonden *gedurende den proeftijd*; dat zij al evenmin had kunnen te berde worden gebracht, ware het gewijzigd ontwerp van wet, zooals het door de Regeering bij de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer werd overgelegd, onveranderd in het Wetboek van Strafrecht overgegaan; dat toch wel artikel 14*f*, 2de lid, (artikel 14 octies, derde lid, van het oorspronkelijk ontwerp) toen was komen te luiden, zooals thans artikel 14*f*, 2de lid, van het Wetboek van Strafrecht luidt, maar tevens was bepaald — in afwijking van het oorspronkelijk ontwerp, volgens hetwelk de proeftijd eerst met de beteekening van de uitspraak aan den veroordeelde in persoon zoude beginnen — dat de proeftijd zoude ingaan zoodra de uitspraak onherroepelijk zoude zijn geworden; dat naar dat stelsel er dus niet — als naar dat van het oorspronkelijk ontwerp wél — een kortere of langere termijn zoude kunnen liggen tusschen het onherroepelijk worden van de uitspraak

en het ingaan van den proeftijd, immers beide zouden samenvallen; dat, welke dan ook de reden moge zijn geweest — de schriftelijke of mondelinge behandeling van de verschillende ontwerpen geeft daaromtrent geenerlei licht — van de verandering van „gedurende den proeftijd” in artikel 14 octies, 3e lid, van het oorspronkelijk ontwerp in „vóór het einde van den proeftijd” in artikel 14*f*, 2e lid, van het gewijzigd ontwerp van wet — die reden niet zal kunnen worden gezocht in den wensch, dat ook onherroepelijke veroordelingen, die hebben plaats gevonden vóór het ingaan van den proeftijd, tot toepassing van de bepaling aanleiding zouden kunnen geven;

Overwegende dat de bovenbedoelde vraag enkel kan opkomen, omdat de wetgever in het Wetboek van Strafrecht eenerzijds, wat het ingaan van den proeftijd betreft, het in het gewijzigd ontwerp verlaten stelsel van het oorspronkelijk ontwerp heeft hersteld — zoodat er thans weer een termijn kan liggen tusschen het onherroepelijk worden van de uitspraak en het ingaan van den proeftijd (in dit geval een termijn van ruim zeven maanden)¹⁾, doch anderzijds niet heeft hersteld het „gedurende den proeftijd” van artikel 14 octies, 3de lid, van het oorspronkelijk ontwerp, maar uit artikel 14*f*, 2e lid, van het gewijzigd ontwerp in artikel 14*f*, 2de lid, het „vóór het einde van den proeftijd” heeft overgenomen;

Overwegende dat reeds de omstandigheid, dat volgens het oorspronkelijk wetsontwerp toepassing van artikel 14 octies, 3de lid, uitdrukkelijk uitgesloten zou zijn geweest bij onherroepelijke veroordeeling vóór het ingaan van den proeftijd en volgens het gewijzigd wetsontwerp zoodanige toepassing zelfs niet had kunnen voorkomen, eene sterke aanwijzing geeft, dat ook volgens het Wetboek van Strafrecht — hetwelk op dit punt eene combinatie is van beide ontwerpen — zoodanige toepassing aan artikel 14*f*, 2e lid, niet kan worden gegeven; dat echter even sterke aanwijzingen in dezen zin kunnen worden ontleend aan de bepalingen van de artikelen 14*a* en volgende, beschouwd in onderling verband en samenhang, en aan het stelsel omtrent het geven van den last tot tenuitvoerlegging, dat in de wet is gehuldigd;

Overwegende dat uit een en ander blijkt, dat de wetgever in de artikelen 14*a* en volgende van het Wetboek van Strafrecht de uitdrukkingen „gedurende den proeftijd” en „vóór het einde (den afloop) van den proeftijd” gebruikt door elkaar, zelfs naast elkaar in éénzelfde artikel, al naar het hem invalt of de welluidendheid der redactie dit z. i. eischte en dat beide uitdrukkingen, zoo zij voor hem al niet precies dezelfde beteekenis hebben, althans voor hem in beteekenis niet zoozeer uiteenloopen, dat de eene „gedurende den proeftijd” *niet* maar de andere „vóór het einde van den proeftijd” *wel* zoude omvatten hetgeen vóór het ingaan van den proeftijd heeft plaats gevonden;

¹⁾ De man was zwerfende en daardoor niet te vinden geweest. Red. M.R.T.

Overwegende dat daartoe allereerst een beroep kan worden gedaan op artikel 14*h.*, 2de lid, eischende voor den last tot tenuitvoerlegging, wanneer de proeftijd is verstreken, zoowel een strafbaar feit begaan gedurende den proeftijd, als eene vervolging te dier zake vóór den afloop van den proeftijd; dat immers, waar eene vervolging ter zake van een strafbaar feit bezwaarlijk kan worden ingesteld vóórdat dit feit is gepleegd en het strafbaar feit volgens artikel 14*h.*, 2de lid, gedurende den proeftijd moet zijn begaan, „vóór den afloop van den proeftijd” door „gedurende den proeftijd” had kunnen zijn vervangen zonder dat aan de beteekenis van de bepaling ook maar iets zou zijn veranderd, al zou ongetwijfeld de redactie aan welluidendheid hebben ingeboet;

Overwegende dat verder kan worden gewezen op artikel 14*a.*, 1ste lid, waar wederom in éézelfde bepaling beide uitdrukkingen naast elkaar zijn gebezigd; dat immers, waar alle bepalingen van de artikelen 14*a* en volgende tot aan artikel 14*f*, 2de lid, enkel betrekking hebben op hetgeen na het ingaan van den proeftijd zal geschieden — het bevel van artikel 14*a* houdt blijkens artikel 14*c*, steeds in de algemeene voorwaarde, dat de veroordeelde geen strafbaar feit zal begaan, en kan inhouden, dat hij schade zal vergoeden of aan andere bijzondere voorwaarden gedurende den proeftijd heeft te voldoen — beide uitdrukkingen denzelfden zin moeten hebben, althans „vóór het einde van den proeftijd” niet kan zijn gebezigd om ook te omvatten wat vóór het ingaan van den proeftijd heeft plaats gevonden;

Overwegende dat moet worden aangenomen, dat de wetgever aan eene door hem in eene wet gebezigde uitdrukking steeds dezelfde beteekenis toekent; dat daarom aan „vóór het einde van den proeftijd” in artikel 14*f*, 2de lid, geen andere zin kan worden gehecht, dan die toekomst aan die uitdrukking in de artikelen 14*a*, 1ste lid, en 14*h*, 2de lid;

Overwegende dat, houdt men aan deze beteekenis vast, alsdan ook niet wordt te kort gedaan aan hetgeen blijkbaar 's wetgevers stelsel is met betrekking tot het geven van den last tot tenuitvoerlegging, dat n.l. deze last slechts kan worden verstrekt door den rechter op grond en ter zake van wat gedurende den door den rechter bepaalden proeftijd heeft plaats gevonden, hetzij dit betreft de niet-nakoming van eene bijzondere voorwaarde, hetzij het onherroepelijk worden — artikel 14*f*, 1ste lid, 2de zin, en 2de lid, — van eene veroordeeling ter zake van eenig vóór het ingaan van of gedurende den proeftijd begaan strafbaar feit, op welk stelsel in artikel 14*h*, 2de lid, slechts ééne uitzondering is gemaakt met het oog op de omstandigheid, dat anders de veroordeelde — door het instellen van rechtsmiddelen — het in zijne macht zoude hebben het mogelijke gevolg van eene onherroepelijke veroordeeling ter zake van het plegen van een strafbaar feit af te wenden;

Overwegende dat dus een geval, als bedoeld in artikel 14*f* van

het Wetboek van Strafrecht, waarin het openbaar ministerie aan den rechter eene kennisgeving met vordering kan doen, als in dat artikel is aangeduid, hier niet aanwezig is;

Gezien genoemd wetsartikel;

Verklaart den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht in zijne vordering niet-ontvankelijk.

Men vergelijke bij deze beschikking de ingekomen bijdrage op blz. 12 van deze aflevering. Ook ons kan, evenals de geachten inzender de beslissing van het Hof niet bevredigen. Wij vragen ons af waarom het college zich zooveel moeite geeft om de naar onze meening gramaticaal duidelijke uitdrukking „vóór het einde van den proeftijd” te verklaren. Voor het argument, ontleend aan de omstandigheid, dat de vraag, welke het Hof zich zelf stelt, zich niet had kunnen voordoen, ware het stelsel van het oorspronkelijk ontwerp of van het gewijzigd ontwerp onveranderd in het Wetboek van Strafrecht overgegaan, in verband met het feit dat van een wijziging van stelsel uit de schriftelijke en mondelinge behandeling van de verschillende ontwerpen niet blijkt, kunnen wij weinig gevoelen. Die ongewijzigde overgang heeft juist niet plaats gehad. Men kan daaruit even goed afleiden, dat wel een wijziging van stelsel bedoeld is; dat die wijziging niet is toegelicht kan dan verklaard worden uit het feit, dat zij voor zich zelf sprak en niet van ingrijpenden aard was.

In ieder geval lijkt ons de opvatting van art. 14 f, welke zich houdt aan de woordelijke beteekenis van de uitdrukking „voor het einde van den proeftijd”, meer in het systeem der wet te passen, dan die welke daaraan door het Hof is gegeven.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 25 Maart 1921..

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booi, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsmans: Mr. W. A. J. van den Hurk.

De door den beklaagde gepleegde feiten leveren niet op: „verduistering, gepleegd door hem die het goed uit hoofde van zijn per-

soonlijke dienstbetrekking onder zich heeft", maar wel: „als ambtenaar opzettelijk geld, dat hij in zijne bediening onder zich heeft, verduisteren".

Het H. M. G. verzuamt de opgelegde hoofdstraf, maar doet te niet de opgelegde straf van degradatie, omdat deze straf den veroordeelde, een sergeant-majoor-administrateur met ongeveer 30-jarigen dienstdtijd, te zwaar zou treffen in verband met zijn aanspraak op pensioen.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

L., oud 44 jaar, geboren te Deventer, sergeant-majoor-administrateur bij het 6de Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 21 Januari 1921 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op nader bij pleidooi aan te voeren gronden, tot het opleggen eener voorwaardelijke straf,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 1 Februari 1921 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch a minima, is geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft den duur der opgelegde gevangenisstraf, en dat alsnog, bij sententie van den Hove, die duur zal worden bepaald op twee maanden, met instandhouding van het beroepen vonnis voor al het overige, dus óók wat de degradatie en den aftrek van het voorarrest betreft.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij te Breda, althans elders in Nederland, waar hij destijds gelegerd was:

1o. omstreeks November 1919, althans tusschen 19 November 1919 en November 1920, opzettelijk een bedrag van *f* 54,16, althans eenig geld, hetwelk toebehoorde aan het Rijk, althans aan den sergeant M., althans aan een ander dan aan hem, appellant, en hetwelk hij in zijne functie van sergeant-majoor-administrateur onder

zich had ten einde het aan den sergeant M. uit te betalen, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

2o. omstreeks de maanden Augustus, September, October en November 1920 opzettelijk een bedrag van f 74,16, althans eenig geld, hetwelk toebehoorde aan het Rijk, althans aan den sergeant M., althans aan een ander dan aan hem, appellant, en hetwelk hij in zijne functie van sergeant-majoor-administrateur onder zich had, ten einde het aan den sergeant M. uit te betalen, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 21 Januari 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Verduistering, gepleegd door hem, die het „goed uit hoofde van zijne persoonlijke dienstbetrekking onder zich heeft, tweemaal gepleegd”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van één maand met degradatie van appellant, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde hoofdstraf in mindering zal worden gebracht van 11 tot 14 November 1920, en met vrijspraak van appellant van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, maar het Hof zich niet kan vereenigen met de qualificatie, door den Krijgsraad aan de te laste gelegde en te recht wettig en overtuigend bewezen verklaarde feiten gegeven, moettende deze worden gequalificeerd als: „Als ambtenaar opzettelijk geld, dat hij „in zijne bediening onder zich heeft, verduisteren, tweemaal ge„pleegd”, en evenmin met de straffen aan appellant bij het vonnis opgelegd;

Overwegende dat toch, wat dit laatste betreft, de ernst van de feiten in aanmerking genomen, eene gevangenisstraf van één maand eene onvoldoende bestraffing moet worden geacht en die feiten de oplegging wettigen van eene gevangenisstraf van vier maanden;

Overwegende dat dus het vonnis ten aanzien van de qualificatie en de opgelegde hoofdstraf behoort te worden te niet gedaan;

Overwegende dat een sergeant-majoor, die feiten heeft bedreven, als waarvoor appellant thans wordt gestraft, in dien rang weliswaar moeilijk kan blijven gehandhaafd; dat evenwel de bijkomende straf van degradatie dezen persoon, die als vrijwilliger het land reeds bijkans dertig jaren heeft gediend, te zwaar zou drukken, omdat oplegging van die straf hem zou komen te staan op verlies van aanspraak op een niet onbelangrijk pensioen als sergeant-majoor; dat

aan het bezwaar, dat bij niet-degradatie appellant na zijne veroordeeling in zijnen tegenwoordigen rang nog zou moeten worden erkend, kan worden tegemoet gekomen langs administratieve weg door ontslag uit den militairen dienst op zoodanige wijze, dat voor appellant een zoo ernstig finantieel gevolg daaraan niet verbonden is; dat onder deze omstandigheden het Hof termen heeft gevonden het vonnis van den Krijgsraad ook ten aanzien van de opgelegde bijkomende straf te niet te doen;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 359 van het Wetboek van Strafrecht, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisionele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 21 Januari 1921 ten laste van appellant gewezen, voor zooverre betreft de aan de te laste gelegde en bewezen verklaarde feiten gegeven qualificatie en ten aanzien van de aan appellant opgelegde hoofd- en bijkomende straf;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voor zooverre betreft de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door appellant van 11 tot 14 November 1920 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht tijd;

Qualificeert de aan appellant te laste gelegde en bewezen feiten als: „Als ambtenaar opzettelijk geld, dat hij in zijne bediening onder „zich heeft, verduisteren, tweemaal gepleegd”;

Veroordeelt appellant deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

Ontzegt allen anderen eisch.

Deze sententie geeft ons aanleiding tot een korte opmerking, waarvoor te meer reden bestaat, omdat de herziening van de militaire pensioenwetgeving thans bij de Staten-Generaal aanhangig is en een geval als het voorliggende zich ook onder de nieuwe wetgeving zal kunnen voordoen. De voorschriften toch, waarop het ten deze aankomt, blijven in hoofdzaak ongewijzigd.

Voorop zij gesteld, dat de degradatie niet ten gevolge heeft verlies van het recht op pensioen, en dat in het onderhavige geval de betrokkene trouwens nog geen recht had op pensioen, omdat hij nog geen dertig dienstjaren had; dit recht zou voor hem pas na verloop van korter of langer tijd geboren worden. Ook een recht op pensioen op grond van het bepaalde in art. 2 sub 6 van de Pensioenwet voor de Landmacht 1902 was nog niet geboren. Dit recht ontstaat pas bij ontslag op verzoek, welk verzoek niet behoeft te worden toegestaan. Eerst op het tijdstip, waarop het recht op pensioen ontstaat,

zal de degradatie, met betrekking tot het bedrag van het pensioen, haar invloed doen gelden. Dat bedrag zal dan bepaald worden naar den rang of stand, dien hij op het oogenblik van zijn pensionneering bekleedt; met het feit dat hij gedurende vele jaren een hooger rang heeft bekleed houdt de wet dan geen rekening. De vraag mag gesteld worden of het niet mogelijk en billijk zoude zijn voor gevallen als het onderhavige een regeling te ontwerpen, waarbij het pensioen als het ware in twee gedeelten wordt vastgesteld een deel berekend over het tijdvak liggende vóór, het andere over het tijdvak vaallende nà de degradatie.

• Werd de aangelegenheid op die wijze geregeld, vermoedelijk zouden dan uitspraken als de bovenstaande, die wel eenigszins lijkt in strijd te komen met art. 11 van de Wet houdende Algemeene bepalingen der wetgeving van het Koninkrijk, hetwelk den rechter o. m. verbiedt de innerlijke waarde of de billijkheid eener wet te beoordeelen, niet meer voorkomen.

• En wat moet de administratie nu doen? Aan het bezwaar dat de man in zijn tegenwoordigen rang nog zou moeten worden erkend kan naar de meening van het Hof worden tegemoet gekomen door hem langs administratieve weg te ontslaan op zoodanige wijze, dat aan het ontslag niet een zoo ernstig finantieel nadeel verbonden is. Dit kan geschieden door hem te ontslaan wegens ongeschiktheid om in den verkregen rang in eenige betrekking bij de landmacht te dienen; hem wordt dan, daar hij meer dan vijftien jaar dienst heeft, pensioen toegekend in verband met zijn rang en het volbrachte aantal dienstjaren. Maar nog afgescheiden van de omstandigheid, dat deze bepaling niet geschreven is met het oog op gevallen als het onderhavige, mag worden gevraagd of een dergelijke administratieve sanctie op een vergrijp, waarvoor de rechter straf moet opleggen wel geoorloofd is te achten? Geldt ook hier het „non bis in idem?” Red. M. R. T.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 23 Mei 1921.

Voorzitter Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman.

Raden: Mrs. H. Hesse, H. M. A. Savelberg, Jhr. P. L. van Meeuwen
en B. Ort.

*Onder de uitdrukking „'s Lands Magazijnen” in art. 5 C. W. L.
zijn ook begrepen de Artillerie-Inrichtingen te Delft.*

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. Besier.

Edele Hoog Achtbare Heeren.

Bij arrest van het Gerechtshof te Amsterdam van 31 December 1918 werden W. F. R. en J. H. schuldig verklaard aan het voortgezet misdrijf van diefstal en ieder veroordeeld tot eene voorwaardelijke gevangenisstraf van zes maanden ter zake van het daarbij bewezen verklaarde feit, dat ieder hunner in den loop van het jaar 1917 op verschillende dagen te Delft, met het oogmerk zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen uit de werkplaatsen der Artillerie-Inrichtingen heeft weggenomen een aantal rijwielbanden, toebehoorende aan een ander dan hem, beklaagde. Ik leg van dit arrest een afschrift over met de verklaring van den Griffier, dat daartegen geen cassatie is aangeteekend.

Ik meen echter van dit arrest de cassatie te moeten vorderen in het belang der wet, omdat ik van oordeel ben, dat alleen de militaire rechter bevoegd was van de telastlegging kennis te nemen en voer als cassatiemiddel aan: Schending van artikel 5 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en van artikel 218 in verband met artikel 239 van het Wetboek van Strafvordering.

Eerstgenoemd wetsvoorschrift bepaalt, dat het Crimineel Wetboek betreft — hetgeen naar de algemeene opvatting zeggen wil, dat aan de militaire rechtspraak onderworpen zijn: „de werklieden in 's Lands magazijnen of arsenalen” en een groot aantal andere personen „voorzooverre dezelve personen in hunne voorschrevene qualiteiten mogten misdoen, of zich aan eenige ontvreemding van de hun

in voege voorschreven toevertrouwde goederen, of aan eenige ontrouw in hunne administratie, hebben schuldig gemaakt". Deze laatste zinsnede heeft m.i. betrekking op alle in het artikel genoemde personen, derhalve ook op de bedoelde werklieden. Tot staving van dit gevoelen veroorloof ik mij te verwijzen naar Pols' toelichting op het Crimineel Wetboek, 2e uitgave, blz. 88 en vlgg. en naar Uw arrest van 28 October 1895 (Wbl. 6731) met de daaraan voorafgaande conclusie van den Advocaat-Generaal Gregory.

Naar aanleiding van de telastlegging en bovendien van het uitdrukkelijk beroep van een der beklaagden op de onbevoegdheid van den burgerlijken rechter om daarvan kennis te nemen, had het Hof dus te onderzoeken, of de Artillerie-Inrichtingen te Delft, behoorden tot de in art. 5 van het Crimineel Wetboek bedoelde Lands magazijnen of arsenalen, of de beklaagden tijdens het plegen der telastegelegde feiten, gelijk zij beweerden, als werklieden daarin waren te beschouwen, en of die feiten zoo zij door hen waren begaan, door hen gepleegd waren in die hoedanigheid of opleverden ontvreemding van hun „in voege voorschreven", d.i. krachtens hunne dienstbetrekking, toevertrouwde goederen of ontrouw in hunne administratie.

Het Hof heeft echter reeds de eerste vraag ontkennend beantwoord en daarom de beide andere onbesproken kunnen laten. Deze ontkennende beantwoording komt mij onjuist voor. Zij berust hierop, dat de Artillerie-Inrichtingen volgens hunne bestemming (art. 1 K. B. van 16 Januari 1913 Stbl. 34) niet anders zijn dan werkplaatsen en als zoodanig zouden vallen buiten het gegrip Magazijn of Arsenaal, hetwelk uitsluitend zou heenwijzen naar bewaring van en beheer over de onder hunne administratie gebrachte zaken, in welke zienswijze het hof nog gesteund wordt door de verklaring ter terechtzitting van den als getuige gehoorde adj. Directeur der Artillerie-Inrichtingen te Delft, te weten: dat alles wat in die Inrichtingen ingevolge opdracht van het Ministerie van Oorlog is vervaardigd of hersteld, ingevolge de verstrekte voorschriften onmiddellijk wordt afgeleverd aan 's Lands Magazijn aldaar, eene inrichting, afgescheiden bestaande van de hiergenoemde Artillerie-Inrichtingen.

Het valt niet te ontkennen, dat in dit betoog gewichtige gronden gelegen zijn voor de door mij bestreden beslissing; de algemeen gangbare beteekenis van het woord magazijn is inderdaad die van bewaarplaats, stapelplaats, niet die van werkplaats. Toch meen ik, dat de beteekenis in art. 5 van het Crimineel Wetboek een ruimere is, die ook de werkplaatsen omvat.

Tot staving hiervan doe ik niet een beroep op Uw arrest van 26 November 1900 (Wbl. 7517), waarin is beslist, dat 's Rijks Werf te Amsterdam gerekend moet worden onder 's Lands magazijnen, bedoeld in art. 4 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, dat vrijwel overeenkomt met art. 5 van dat voor het Krijgsvolk te Land. En dit hierom niet, omdat mij bij navraag is gebleken, dat op 's Rijks Werf te Amsterdam, anders dan in de Artillerie-In-

richtingen te Delft, behalve werkplaatsen ook magazijnen in den gewonen zin des woords aanwezig zijn.

Tot redegeving van mijne meening zou ik willen vooropstellen, dat het niet waarschijnlijk is, dat de wetgever bij art. 5 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande alleen gedacht heeft aan magazijnen als stapelplaatsen, daar toch dezelfde reden, die hem heeft bewogen om de in zulke magazijnen werkzame bedienden en werklieden onder de militaire rechtspraak te brengen, ook moet hebben gegolden voor de werklieden in de militaire werkplaatsen. Inderdaad moet dan ook worden aangenomen, dat het zijne bedoeling is geweest, ook die werkplaatsen met de uitdrukking 's Lands Magazijnen te omvatten. Immers deze werkplaatsen, althans de tegenwoordige Artillerie-Inrichtingen te Delft, droegen indertijd eveneens den naam „magazijn”. Ik verwijst Uwen Raad naar een werk van W. B. Westhoff „De Oorsprong, Ontwikkeling en tegenwoordige Toestand der Artillerie-Inrichtingen te Delft”, hetwelk ik ter kennisneming overleg. Hieruit en in het bijzonder uit de blz. 21, 23, 29, 30 en 33 zal Uwen Raad blijken, dat tijdens de totstandkoming zoowel van het Crimineel Wetboek van 1815 als van zijn voorbeeld ook ten opzichte van art. 5, het Ontwerp van 1808, en nog lang daarna die inrichtingen den naam droegen van „Constructie- en Stapelmagazijnen te Delft”. Hetzelfde blijkt op meer officiële wijze uit de Instructie wegens de dienstverrichtingen van de directeurs der artillerie, die wegens de dienstverrichtingen van den directeur der magazijnen en der grof-geschutgieterij in 's Gravenhage, in zijne betrekking met den directeur der *stapel- en constructie-magazijnen* te Delft, die voor den directeur van *het stapel- en constructiemagazijn te Delft* en die voor den kapitein-opzigter in *het constructie-magazijn*. In al deze 14 Januari 1815 gedagteekende stukken, te vinden bij d'Engelbronner blz. 164 en vlgg.) is hetzij in het opschrift, hetzij in den tekst telkens sprake van de stapel- en constructiemagazijnen te Delft. Naar het toen heerschend militair spraakgebruik was dus onder „magazijn” niet alleen te verstaan een stapelmagazijn — d.i. wat het gewone spraakgebruik hieronder verstaat — doch ook een constructiemagazijn, d.i. een werkplaats. Deze ruimere beteekenis zal ook die van art. 5 C. W. moeten zijn, zoodat daaronder de Artillerie-Inrichtingen en de daarin werkzame werklieden vallen.

Deze opvatting schijnt ook gehuldigd te zijn in eene niet in eenige verzameling opgenomen beschikking van het H. M. G. van 22 Mei 1817, waarvan ik een afschrift overleg. Want daarin wordt wel beslist, dat in art. 199 C. W. v. h. K. t. L. „niet zoo zeer worden bedoeld *zoodanige* magazijnen, waarin onderscheiden personen als werklieden ter uitoefening van verschillende handwerken tegen een dagelijks loon worden geëmployeert, zooals dat waarvan hier quaestie is, dan wel de *zoodanigen* waaruit afleveringen van Militaire goederen, vivres, fourages of diergelijken geschieden”, doch het H. M. G., dat aldus te kennen gaf ook werkplaatsen als magazijnen te be-

schouwen, was blijkbaar van oordeel, dat deze zoo niet in art. 199, dan toch wel in art. 5 bedoeld werden. Immers hoewel het als zijn meening uitsprak, dat het gepleegde feit niet onder art. 199 viel, achtte het in het slot der beschikking den militairen rechter geenszins onbevoegd daarvan kennis te nemen.

Ik vorder op grond van een en ander, dat het arrest zal worden vernietigd, zonder dat hierdoor eenig nadeel zal worden toegebracht aan de rechten door partijen verkregen.

DE HOOGHE RAAD DER NEDERLANDEN,

Op het beroep van den Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad der Nederlanden, requirant van cassatie in het belang der wet, van een arrest van het Gerechtshof te Amsterdam van den een en dertigsten December 1918, ingevolge het arrest van den Hoogen Raad van 15 April 1918 geweest, waarbij in hooger beroep, na vernietiging van een vonnis der Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage van 15 October 1917, in de zaak van: 1o. W. F. R., oud 24 jaren, meubelmaker van beroep, geboren en wonende te Delft, en 2o. J. H., oud 20 jaren, werkmán van beroep, geboren te Leiden en wonende te 's Gravenhage, is verstaan dat er geen termen zijn tot verwijzing alsnog van de zaak naar den bevoegden rechter, met verwerping, voor zooveel noodig nog, van het gedaan beroep op 's Hof's onbevoegdheid, en voorts de beklagden, met beperking en onderscheiding als in het arrest is omschreven, ieder zijn schuldig verklaard aan „het voortgezet misdrijf van diefstal”, en met toepassing van de artikelen 56, 310, 14a en 14b van het Wetboek van Strafrecht, veroordeeld, ieder tot gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden, met bevel ten aanzien van ieder hunner, dat de straf niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten, op grond dat de veroordeelde zich vóór het einde van na te melden proeftijd van een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, welke proeftijd werd bepaald op twee jaren;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Ort;

Gelet op het middel van cassatie, bestaande in:

Schending van artikel 5 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en van artikel 218 in verband met artikel 239 van het Wetboek van Strafvordering;

Gezien de verklaring van den Griffier bij voormeld Gerechtshof van 26 September 1919, houdende dat tegen 's Hof's arrest geen beroep in cassatie is aangeteekend;

Gehoord den Advocaat-Generaal Besier, namens den Procureur-Generaal, in zijne conclusie, strekkende tot vernietiging van het arrest, zonder dat hierdoor eenig nadeel zal worden toegebracht, aan de rechten door partijen verkregen;

Overwegende dat, ingevolge 's Raads voormeld arrest, ieder der beklagden voor het Gerechtshof te Amsterdam heeft terecht gestaan, ter zake: dat hij in den loop van het jaar 1917 op verschil-

lende dagen te Delft, met het oogmerk zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen, uit de werkplaatsen der Artillerie-Inrichtingen heeft weggenomen een aantal rijwielbanden, toebehoorende aan een ander dan hem, beklaagde, althans, wat den eersten beklaagde betreft: dat hij op 10 Juli 1917 te Delft, met het oogmerk zich dat goed wederrechtelijk toe te eigenen, uit de werkplaatsen der Artillerie-Inrichtingen heeft weggenomen een rijwielband toebehoorende aan den Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan hem, beklaagde;

dat het Hof op de ter terechtzitting gedane opgave van ieder der beklaagden: dat hij in 1917 werkzaam was bij de Artillerie-Inrichtingen te Delft, en op het door den eersten beklaagde uitdrukkelijk gedaan beroep op de bepaling van artikel 5 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, als betreffende dit Wetboek krachtens die bepaling de werklieden in 's Lands Magazijnen of Arsenalen, — ter beoordeeling of ingevolge artikel 218 van het Wetboek van Strafvordering de zaak moest worden verwezen naar den bevoegden, in deze den Militairen rechter — na op den voorgrond te hebben gesteld dat daarvoor is te onderzoeken 1o. of die Artillerie-Inrichtingen tot die Magazijnen of Arsenalen behoorden, en 2o. of beklaagden, gelijk zij beeweerden, als werkmans bij die inrichtingen waren te beschouwen en zulks tijdens het plegen dier feiten voormeld, de vraag sub 1o. ontkenkend beantwoordde, in hoofdzaak op de navolgende gronden:

dat waar ingevolge artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 16 Januari 1913 (Staatsblad no. 34), de bestemming der Artillerie-Inrichtingen niet anders is dan die van werkplaatsen en deze als zoodanig dus vallen buiten het begrip Magazijn of Arsenaal, hetwelk uitsluitend heenwijst naar bewaring van of beheer over de onder hunne Administratie gebrachte zaken, — en voorts den Hove niet bekend is eenig voorschrift krachtens hetwelk ondanks het voorgaande de genoemde Inrichtingen onder 's Lands Magazijnen of Arsenalen zouden zijn gebracht of waaruit zou voortvloeien dat deze in haar taak ook genen zouden omvatten, die Inrichtingen niet kunnen gezegd worden tot 's Lands Magazijnen of Arsenalen te behooren, en het Hof in deze zienswijze ook wordt gesteund door hetgeen te zijner terechtzitting door den getuige Tielenius Kruythoff, Adjunct-Directeur der Artillerie-Inrichtingen te Delft is verklaard, te weten: dat alles wat in die Inrichtingen ingevolge opdracht van het Ministerie van Oorlog is vervaardigd of hersteld, ingevolge de verstrekte voorschriften onmiddellijk wordt afgeleverd aan 's Lands Magazijnen aldaar: eene inrichting afgescheiden bestaande van de hier genoemde Artillerie-Inrichtingen;

dat daarop het Hof, na te hebben overwogen dat de ontkenkende beantwoording van de vraag sub 1o, de toepasselijkheid van voormeld artikel 5 en mitsdien ook van artikel 128 van het Wetboek van Strafvordering uitsluit, en dus de vraag sub 2o. hier kan blijven rusten, heeft verstaan dat er geen termen zijn tot verwijzing alsnog van

de zaak naar den bevoegden rechter en het gedaan beroep op 's Hofs onbevoegdheid heeft verworpen;

dat het onderzoek der zaak daarna onmiddellijk is voortgezet en het aan ieder der beklagden (wat den eersten beklagde betreft, primair) te laste gelegde, zoomede zijne schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen is verklaard, met qualificatie en strafoplegging, gelijk hierboven is vermeld;

dat als grond van het voorgesteld middel van cassatie wordt aangevoerd, dat waar het reeds niet waarschijnlijk is dat de wetgever bij artikel 5 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande alleen zou hebben gedacht aan Magazijnen als stapelplaatsen, omdat dezelfde reden die hem bewogen heeft om de in zulke magazijnen werkzame bedienden en werklieden onder de Militaire rechtspraak te brengen, mede moet hebben gegolden voor de werklieden in de militaire werkplaatsen, — ook inderdaad moet worden aangenomen dat het zijne bedoeling is geweest ook die werkplaatsen met de uitdrukking „'s Lands Magazijnen” te omvatten;

dat immers die werkplaatsen, althans de tegenwoordige Artillerie-Inrichtingen te Delft indertijd eveneens den naam „magazijn” droegen, en tijdens de totstandkoming zoowel van het Crimineel Wetboek van 1815, als van zijn voorbeeld, ook ten opzichte van artikel 5, het Ontwerp van 1808, en nog lang daarna, die inrichtingen den naam droegen van „Constructie- en stapelmagazijnen te Delft”;

dat dit ook blijkt uit de verschillende op 14 Januari 1815 gedagteekende Instructiën (d'Engelbronner blz. 164 en vlgg.) van de directeurs der artillerie, die wegens de dienstverrigtingen van den directeur der magazijnen en de grof-geschutgieterij te 's Gravenhage, in zijne betrekking met den directeur der *Stapel en Constructiemagazijnen te Delft*, die voor den directeur van het *Stapel- en constructiemagazijn te Delft*, die voor den kapitein-opzichter in het *constructiemagazijn*, in al welke stukken hetzij in het opschrift, hetzij in den tekst telkens sprake is van stapel- en constructiemagazijnen te Delft;

dat dus naar het toen heerschend militair spraakgebruik, onder „magazijn” niet alleen is te verstaan een stapelmagazijn, dat is: wat het gewone spraakgebruik daaronder verstaat, — doch ook een constructiemagazijn, dat is: een werkplaats;

Overwegende daaromtrent:

dat, al moge in artikel 5 van het op 15 Maart 1815 gearresteerd Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, geen bepaalde omschrijving voorkomen van hetgeen onder de benaming van 's Lands Magazijnen wordt verstaan, uit de strekking van het artikel in verband met de tijdens de totstandkoming dier wet gebezigde benaming van de werkplaatsen ten behoeve der artillerie te Delft, volgt, dat daaraan geene andere beteekenis is te hechten dan in de toelichting van het middel gedaan wordt;

dat zulks blijkt uit de hierboven vermelde Instructiën allen op 14 Januari 1815 „gearresteerd bij Zijne Koninklijke Hoogheid”, (Bijvoegsel tot het taatsblad 1815. II, 4de stuk) waarin, gelijk bij die

wegens de dienstverrigtingen van de Directeurs der Artillerie, in art. 15, bij die voor den Directeur der Magazijnen en de grofgeschutgieterij enz., in het opschrift en in artikel 8, bij die van den Directeur van het Stapel- en Constructie-Magazijn te Delft, in het opschrift en in artikel 1, 10 en 16, alsmede bij die voor den kapitein-opzichter in het Constructie-Magazijn, in het opschrift en in artikel 1, telkens wordt gesproken van Stapel- en *Constructie-Magazijnen* of van *Constructie-Magazijn*, en derhalve die inrichtingen, ook voor zoover zij bestemd waren tot constructie, met den naam „Magazijn” werden aangeduid;

dat nu, waar mag worden aangenomen, dat dezelfde redenen die den wetgever noopten om de werklieden in 's Lands Magazijnen voor zoover deze bestemd waren om als stapelplaats te dienen, wegens door hen gepleegde, in artikel 5 van het Crimineel Wetboek bedoelde feiten, aan de Militaire rechtspraak te onderwerpen, ook moeten gegolden hebben voor de werklieden in die Militaire Werkplaatsen, uit een en ander volgt dat onder de uitdrukking „'s Lands Magazijnen” in dit artikel ook zijn begrepen de Artillerie-Inrichtingen met de bestemming daaraan bij artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 16 Januari 1913 (Staatsblad no. 34) gegeven;

dat het middel van cassatie mitsdien is gegrond;

vernietigt het arrest door het Gerechtshof te Amsterdam op 31 December 1918 in deze zaak geweest, zonder dat daardoor nadeel wordt toegebracht aan de rechten door partijen verkregen.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 23 Mei 1921.

Voorzitter: Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman.

Raden: Mrs. H. Hesse, H. M. A. Savelberg, Jhr. P. L. van Meeuwen en B. Ort.

Diefstal van electriciteit (electrische energie).

Art. 310 Sr. heeft ten doel het vermogen te beschermen. Het duidt op geenerlei wijze nader aan, wat onder „eenig goed” moet worden verstaan. Electricische energie moet op grond van haar eigenschappen daartoe worden gerekend.

Wel moet het begrip vermogensobject eng worden opgevat, zoodat daaronder niet vallen rechten of geestesproducten, zooals b.v. het auteursrecht of een octrooi.

De omstandigheden, waaronder requirant zich de electricische ener-

gie heeft toegeëigend, stempelen het feit tot diefstal; eerst doordat hij een lamp of motor inschakelde ging de elektrische energie in zijn macht over. Het tot zich nemen van de elektrische energie in strijd met de voorwaarden, waaronder de gemeente daartoe het recht gaf, levert wederrechtelijke toeëigening op.

(Anders Concl. O. M. met betoog, dat het misdrijf van diefstal alleen kan worden gepleegd ten opzichte van stoffelijke voorwerpen (deelen der ruimte); dat een andere opvatting tot ongerijmdheden voert en in strijd is met art. 1 Sr.; dat requirants handelingen wellicht langs den weg van art. 326 Sr. (oplichting) te achterhalen zijn.

Telastelegging dat hij op verschillende tijden in den loop van 1918, telkens heeft weggenomen hoeveelheden elektrische energie enz. Nadere aanduiding onnoodig. Requirant niet in zijn verdediging belemmerd of benadeeld. Rechter niet verplicht om ieder geval op zich zelf nauwkeurig vast te stellen.

• Getuigenverklaring, dat de meter „op gezette” tijden werd gecontroleerd en betreffende „den tijd dat de meter gewoonlijk werd gecontroleerd” niet in strijd met art. 398 Sv.

(Sr. art. 310; Sv. artt. 143, 211 en 398).

A. M. M., oud 43 jaren, tandarts, geboren te Nijmegen en wonende te 's-Gravenhage, requirant van cassatie voor zoover hij daarbij veroordeeld is tegen een arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage van 26 Januari 1921, waarbij in hooger beroep behalve ten aanzien der qualificatie van hetgeen ten laste van requirant werd bewezen verklaard, een vonnis van de Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage van 3 November 1920 is bevestigd, bij welk vonnis requirant, met vrijspraak van een deel van het hem telastegelegde ter zake van „diefstal”, met toepassing van artikel 310 Sr., werd veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden, en met vernietiging in zooverre van het vonnis, waarvan hooger beroep en met toepassing mede van artikel 57 Sr., het bewezen verklaarde is gequalificeerd als „diefstal meermalen gepleegd”.

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. Besier.

Bij het vonnis in eersten aanleg is de beklagde als schuldig aan diefstal veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie maanden ter zake van het mede telastegelegde en bewezen verklaarde, dat hij op verschillende tijden in den loop van 1918 te 's-Gravenhage in zijne woning aan destraat, met het oogmerk om zich dat goed wederrechtelijk toe te eigenen, telkens heeft weggenomen hoeveelheden elektrische energie, toebehoorende aan de Gemeente 's-Gravenhage. Bij het bestreden arrest is dit vonnis met overneming der gronden bevestigd, behalve wat de benaming betreft, welke aan het

bewezen verklaarde was gegeven. Deze werd gewijzigd in „diefstal meermalen gepleegd.”

Bij pleidooi zijn vier middelen van cassatie aangevoerd. Het eerste luidt: „Schending van de artikelen 143, 211, 216, 221, 223 en 247 Sv. en de artikelen 57 en 310 Sr., doordien en voorzoover het Hof heeft bevestigd het vonnis der Rechtbank, waarbij beklaagde is schuldig verklaard aan verschillende feiten en deze feiten heeft gequalificeerd als diefstal, meermalen gepleegd, zonder dat deze verschillende op zich zelve staande handelingen, meerdere misdrijven opleverende, in de dagvaarding naar den eisch van artikel 143 Sv. zijn opgegeven en zonder dat het bewezene of niet bewezene dezer feiten stuk voor stuk door de Rechtbank is onderzocht.”

Blijkens het bevestigde vonnis is door het inbrengen van een pen de elektrische contrôlemeter ten huize van den veroordeelde stilgezet, telkens nadat contrôle had plaats gehad en heeft de veroordeelde niettemin elektrische energie verbruikt, zoowel om daarmede elektrische lampen te ontsteken, als om daarmede elektrische motoren in werking te stellen, welke hij als tandarts in zijn beroep gebruikte. Het inbrengen der pen moge de bedriegelijke handeling zijn geweest, waardoor de wegneming wederrechtelijk werd, de telastegelegde en bewezen verklaarde „wegneming” had plaats, zoovaak de beklaagde een lamp of motor inschakelde. Wat bij het eerste middel geëischt wordt is dus niet minder dan dat bij de dagvaarding onderscheidenlijk telastegelegd en ter terechtzitting afzonderlijk onderzocht hadden moeten worden alle inschakelingen door beklaagde bij stilgezetten meter verricht, een eisch, waaraan het onmogelijk geweest zou zijn te voldoen.

Hij is, voorzooveel de telastelegging betreft, ook in strijd met de arresten van Uwen Raad van 16 April 1895 (Wbl. 6651) en van 8 December 1919 (Wbl. 10509) (N. J. 1920 blz. 16, *Red.*). Weliswaar gold het daar feiten, die door Uwen Raad of door den rechter over de feiten waren beschouwd als één voortgezette handeling opleverende, terwijl hier feitelijk is beslist, dat de feiten als op zich zelf staande handelingen moeten worden beschouwd, doch het komt mij voor, dat dit geen onderscheid maakt. Ook het voortgezette misdrijf toch bestaat uit meer afzonderlijke feiten. Wanneer die voldoende omschreven worden door een in algemeene termen vervatte telastelegging, waarin tijd, plaats, voorwerp en omstandigheden van elk hunner niet afzonderlijk worden aangeduid, moet hetzelfde gelden voor op zich zelf staande handelingen. De geldigheid der dagvaarding kan trouwens niet afhangen van het inzicht des rechters, of tusschen de bewezen feiten al dan niet verband bestaat; dezelfde telastelegging kan niet in het eene geval nietig, in het andere geldig zijn. — Voorts brengt de voldoendheid van een niet onderscheidende telastelegging de voldoendheid van een evenmin onderscheidend onderzoek ter terechtzitting mede, daar toch bij dit onderzoek de telastelegging den grondslag vormt en het niet noodig

is daarbij in meer bijzonderheden te treden, dan deze aangeeft. Ook bij de beslissing is ten slotte een meer nauwkeurige onderscheiding niet noodig; hoeveel feiten ook gepleegd zijn, toch kan slechts één straf worden opgelegd, hetzij krachtens artikel 56 of krachtens artikel 57 Sr., en ook bij toepassing van het laatste wetsvoorschrift behoeft het aantal gepleegde feiten niet in de rechtskundige benaming te worden uitgedrukt.

Intusschen moet voor de geldigheid eener dagvaarding, waarbij de telastelegging in algemeene termen is vervat, voldaan zijn aan de voorwaarde, dat de beklaagde zich daarop behoorlijk verdedigen kan.

- Deze voorwaarde is hier aanwezig, daar de beklaagde zich bij den feitelijken rechter inderdaad behoorlijk verdedigd heeft en zich, voorzoover uit de stukken blijkt, toen niet op bemoeilijking daarin beroepen heeft. Dit doet hij eerst nu, doch zonder te stellen, in welk opzicht hij is bemoeilijkt. Wel is bij pleidooi betoogd, dat wanneer elk misdrijf (elke gebruikmaking der elektrische energie) afzonderlijk telastegelegd ware, wellicht elke telastegelegde handeling afzonderlijk weerlegd had kunnen zijn, doch niets is aangevoerd, waardoor deze bewering aannemelijk gemaakt zou worden.

Het eerste middel kan daarom niet tot cassatie leiden.

Als tweede middel is aangevoerd:

„Schending van art. 211, 221 j°. 246 en 247 Sv., doordien en voorzoover het Hof heeft bevestigd het vonnis der Rechtbank, hoewel dit vonnis niet voldoende met redenen is omkleed, inzoover de Rechtbank buiten onderzoek heeft gelaten en het vonnis geen beslissing inhoudt omtrent het verweer van beklaagde, gegrond op de feiten, dat op 1 Juni 1918 de meter is gecontroleerd en in orde bevonden (getuige Zieren en brief directeur G. E. B.), terwijl getuige Schaaf heeft verklaard, dat zij van 1 Januari tot Mei 1918 in dienst was van beklaagde en dat zij tijdens zij bij beklaagde in dienst was, hem met een naald aan den meter bezig heeft gezien en dat beklaagde die naald eruit haalde tegen het einde van de maand als de meter opgenomen moest worden, en daarna de naald er weer instopte, welk verweer, indien het aangenomen zou worden, de strafbaarheid van beklaagde zou hebben opgeheven.”

Het middel mist vooreerst feitelijken grondslag. De verklaring van den getuige Zieren en de brief van den directeur van het G. E. B. komen in het arrest en het daarbij bevestigde vonnis niet voor, de verklaring der getuige Schaaf niet geheel zooals zij bij het middel wordt weergegeven. Dat de beklaagde op de feiten, die uit deze bewijsmiddelen zouden voortvloeien, zeker verweer zou hebben gegrond, blijkt niet. Indien dit al het geval was, zou het bovendien niet een verweer geweest zijn, dat zijne strafbaarheid ophief. Hoogstens zouden die bewijsmiddelen het bewijs van een deel van het bewezen verklaarde kunnen verzwakken, doch niet elk verweer van feitelijken aard behoeft uitdrukkelijk weerlegging door den rechter, dien het blijkens de bewezenverklaring niet heeft overtuigd.

Het derde middel luidt:

„Schending van art. 398 in verband met de artikelen 211 en 221 jjs. 246 en 247 Sv., doordien en voorzoover het Hof heeft bevestigd het vonnis der Rechtbank, hoewel de uitspraak mede is gegrond op de verklaringen der getuigen Koopman en Schaaf, luidende blijkens het vonnis: „dat de meter op gezette tijden werd gecontroleerd door menschen (personen) met een pet waarop (voorkwamen de letters) G. E. B. en (dat) hij (zij) heeft waargenomen, dat tegen den tijd dat de meter gewoonlijk werd gecontroleerd (tegen dat die gezette tijd aanbrak) de (bedoelde) pen niet in den meter stak”, terwijl deze verklaringen inhouden bijzondere meeningen, bij redeneering opgemaakt, en alzoo geen getuigenissen.”

Blijkens de bij pleidooi gegeven toelichting zou de bijzondere meening zijn gelegen in de uitdrukking „gezette” tijden, waarin tijdstippen, door anderen vastgesteld, gezien worden. De uitdrukking wordt echter ook en is door de Rechtbank in het bevestigde vonnis blijkbaar gebruikt in den zin van regelmatig terugkeerende tijdstippen, evenals in dien zin wordt gebezigd de naar herkomst en beteekenis gelijkwaardige uitdrukking „op geregelde tijden”. Het regelmatig terugkeeren van gebeurtenissen nu is zintuigelijk waarneembaar, zoodat ook dit middel is ongegrond.

Het vierde middel heeft betrekking op de hoofdzaak en luidt:

„Schending van artikel 310 Sr. in verband met de artikelen 211. 216 en 247 Sv., doordien en voorzoover het Hof heeft bevestigd het vonnis der Rechtbank, waarbij:

1°. „electriche energie”, opgewekt door de electriche centrale der gemeente 's-Gravenhage, is verstaan als „eenig goed”, bedoeld in artikel 310 Sr., toebehoorende aan die gemeente;

2°. het gebruiken door beklagde van „electriche energie”, welke de gemeente 's-Gravenhage hem, als aangesloten bij het net van hare electriche centrale, in zijne woning toevoerde en leverde, te qualificeeren als „wegnemen” van die electriche energie, bedoeld in artikel 310 Sr.

Bij het bestreden arrest is aangenomen, dat een hoeveelheid electriche energie is enig „goed”, dat aan iemand kan „toebehooren” en kan worden „weggenomen” met het oogmerk van „toeëigening”. Hieromtrent overwoog de Rechtbank in het te dien aanzien bevestigd vonnis:

„dat bij het stilzwijgen der wet daaromtrent het woord goed in artikel 310 Sr. op zich zelf niet dwingt tot de opvatting, dat daaronder alleen zoude kunnen worden verstaan een lichamelijk voorwerp, zaak;

„dat diefstal, vermogensdelict, is het met het oogmerk zich dat toe te eigenen tegen den wil van den eigenaar aan diens bezit, aan diens vermogen onttrekken van een deel van dat vermogen, dus van een vermogensobject;

„dat electriche energie zonder twijfel als zoodanig is te beschouwen;

„dat (toch) tot het verkrijgen daarvan moeten worden gemaakt kosten van kolen, kunstwerken, machinerieën, arbeid, door hem die ze zich vergaart, en deze door het doen van die uitgaven komt in het bezit van een object, dat door hem weder kan worden benut te eigen behoeve of tegen contrapraestatie aan derden verhandeld, alzoo van een object, dat zekere waarde vertegenwoordigt en dus is een deel van zijn vermogen.”

Ook mij komt het voor, dat door deze opvatting aan het begrip diefstal, zooals het in artikel 310 Sr., is omschreven, geweld wordt aangedaan. Met name kan ik aan Rechtbank en Hof niet toegeven, dat diefstal elk „vermogensobject” tot voorwerp kan hebben, doch meen ik dat dit misdrijf alleen kan worden gepleegd ten opzichte van stoffelijke voorwerpen, die ik, om alle misverstand te voorkomen, nog nader zou willen aanduiden als deelen der ruimte. Art. 310 Sr. spreekt van eenig goed, dat aan een ander toebehoort, t.w. in eigendom, en dat wordt weggenomen met het oogmerk van toeëigening. Eigendom en toeëigening nu kunnen, wanneer men die begrippen niet in overdrachtelijken zin bezigt, alleen betrekking hebben op stoffelijke voorwerpen en hetzelfde geldt van wegnemen.

In het algemeen is de strafwetgeving allermint de plaats om woorden in overdrachtelijken zin te gebruiken; daar pleegt men zich te houden aan de nuchtere werkelijkheid. Wanneer men elders wel spreekt van wetenschappelijken, letterkundigen en artistieken eigendom en de schending daarvan met den naam diefstal bestempelt, vindt men dan ook in de strafwetgeving die uitdrukkingen niet terug. Het auteursrecht is een vermogensobject, waarvan alles geldt, wat in het laatste lid der door mij uit het vonnis aangehaalde overweging omtrent verkrijging, benutting en verhandeling van dergelijke objecten wordt gezegd. Toch valt de inbreuk op dit recht niet onder artikel 310 Sr., doch onder artikel 31 der Auteurswet 1912. Evenmin valt onder artikel 310, doch alleen onder artikel 337 Sr. de inbreuk op den z.g.n. eigendom van een handels- of fabrieksmerk. Deze afzonderlijke strafbaarstellingen waren noodig, omdat de daardoor beschermde rechten niet zijn stoffelijke voorwerpen, en men daarbij van een eigenaar en van eigendom in den juisten zin dezer woorden niet kan spreken.

Nog veel minder dan ten opzichte van rechten kan men van eigendom, toeëigenen en wegnemen in eigenlijken zin spreken waar het electriche energie geldt. Die energie toch, dat arbeidsvermogen, is niet meer dan het gevolg eener eigenschap van een stoffelijk voorwerp, evenals de warmte, die het uitstraalt, het licht, dat het geeft, de kracht, die aan zijn uitzettingsvermogen wordt ontleend en dergelijke. Toegegeven zij, dat het verleidelijk is, dergelijke vermogens en vooral de electriche energie met stoffelijke voorwerpen op één lijn te stellen, omdat zij evenals deze kunnen worden „verzameld” (geaccumuleerd), „gemeten”, „verkocht”, „geleid”, „geleverd”, althans volgens het spraakgebruik. Doch dit alles is

niet meer dan beeldspraak, welke, hoe treffend zij ook wezen moge, niet mag worden aangezien voor de werkelijkheid, waarmede het strafrecht alleen te maken heeft.

Tot welke ongerijmdheden men anders komt, leert het vonnis van een Italiaanschen rechter, die als diefstal van het goed „de genetische energie” de handeling strafte van den herder, die zijn geiten heimelijk had laten bespringen door eens anders bokken. (Aangehaald op blz. 69 van het proefschrift van C. F. Katz „Het onrechtmatig gebruik der electricische energie en de wettelijke maatregelen daartegen”, Amsterdam 1916). Op dien weg voortgaande zou men de strafwetgeving belangrijk kunnen vereenvoudigen. •Zoo zouden wederrechtelijke vrijheidsberoving en huisvredebreuk voortaan kunnen worden beschouwd als vernieling of beschadiging van het recht op vrijheid van beweging en op zeggenschap in eigen woning, enz. Of om bij het arbeidsvermogen te blijven, geheel in de lijn ook van het bestreden arrest zou als schuldig aan diefstal van paardekracht moeten worden gestraft de knaap, die achter op een gespannen rijtuig klimt en heimelijk mederijdt, en als schuldig aan diefstal van stoomkracht hij, die zich (opzettelijk) zonder geldig plaatsbewijs in den spoortrein bevindt. Toch zijn die feiten onderscheidenlijk bij menige politieverordening en bij het Algemeen Reglement Vervoer 1901 strafbaar gesteld.

Wanneer de electricische energie niet een stoffelijk goed is, kan, gelijk ik reeds terloops opmerkte, ook van wegneming daarvan in eigenlijken zin geen sprake zijn. Naast het eerste is dus ook het tweede onderdeel van dit middel gegrond. Wat in het bevestigde vonnis wegneming genoemd wordt, is niets anders dan een wederrechtelijk gebruik van den geheelen electricischen toestel, zich uitstreckende van de centrale tot in beklagdes woning.

Voorzoo veel noodig voeg ik hieraan echter toe, dat ik mij niet kan vereenigen met het betoog bij pleidooi, dat wat beklagde gedaan heeft hierom niet wegneming in den zin van art. 310 Sr. genoemd kan worden, omdat hij wat dan „weggenomen” zou zijn, n.l. de electricische energie in zijne woning reeds in zijne macht — onder zich — gehad zou hebben, daar zij hem daar door het G. E. B. zou zijn geleverd. Wanneer inderdaad diefstal van electricische energie mogelijk zou zijn, omdat deze een vermogensobject en voor wegneming vatbaar is, dan zou m. i. door den veroordeelde dit misdrijf wel degelijk gepleegd zijn. Onjuist zou het dan zijn te beweren, dat die energie hem in zijne woning door het G. E. B. was geleverd (dit woord dan ook in overdrachtelijken zin gebezigd). De overgang daarvan in het bezit van den geabonneerde toch zou dan geenszins het gevolg zijn van een handeling van het G. E. B., doch pas bewerkstelligd worden door den verbruiker bij elke inschakeling. Wat deze dan „wegnam” zou ook niet zijn juist de in zijn woning voorhanden electricische energie, doch die welke aanwezig was in het geheele electricische net en waarvan de ondeelbare hoeveelheid bij elke inschakeling verminderd wordt.

Doch hoe dit zij, ook mijns inziens kan in het bewezen verklaarde diefstal niet worden gezien, terwijl het ook niet elders dan in art. 310 Sr., strafbaar is gesteld.

Het valt niet te ontkennen, dat bij mijne opvatting onze straf-wetgeving eene leemte vertoont, die bij de algemeene toepassing, welke het electriche arbeidsvermogen heden ten dage vindt, zeer voelbaar wordt. Wanneer een feit, als hier heeft plaats gehad, niet langs anderen weg kan worden achterhaald, mag echter art. 310 Sr. met dat doel niet worden verwrongen. Daartegen waakt artikel 1 van hetzelfde wetboek. Dat een achterhaling langs anderen weg • mogelijk zou zijn, schijnt mij intusschen lang niet uitgesloten. In het bijzonder zou ik ten opzichte van de handeling van dezen beklaagde, die den electriciteitsmeter door het inbrengen van een naald heeft stopgezet, willen wijzen op artikel 326 Sr. en de vraag willen stellen, of hij niet de Directie van het gemeentelijk Electricch Bedrijf door dien listigen kunstgreep heeft bewogen tot de afgifte van een onjuist gestelde kwijting voor het verschuldigde over elk opnemings-tijdperk. Het antwoord zal afhangen van de inrichting der bij de betaling afgegeven kwijtingen.

Ik concludeer, dat het bestreden arrest zal worden vernietigd, voorzoo veel betreft de aan het bewezen verklaarde gegeven benaming en de bevestiging van het in eersten aanleg gewezen vonnis, wat de opgelegde straf aangaat, alsmede dit vonnis, eveneens wat de opgelegde straf aangaat, en dat Uw Raad, opnieuw rechtdoende, het bewezen verklaarde niet strafbaar zal verklaren en den beklagde te dien aanzien van alle rechtsvervolging zal ontslaan.

De Hooge Raad, enz.;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Jhr. van Meeuwen;

Gelet op de middelen van cassatie namens den requirant voorgesteld bij pleidooi: enz.; (zie Concl. Advocaat-Generaal);

Overwegende, dat bij het door het bestreden arrest bevestigde vonnis der Rechtbank ten laste van requirant is bewezen verklaard, dat hij op verschillende tijden in den loop van 1918 te 's-Gravenhage in zijne woning aan de . . . straat met het oogmerk zich dat goed wederrechtelijk toe te eigenen, telkens heeft weggenomen hoeveelheden electriche energie, toebehoorende aan de gemeente 's-Gravenhage;

dat deze feiten zijn gequalificeerd en te dier zake straf is opgelegd gelijk aan het hoofd van dit arrest is vermeld;

Overwegende, ten aanzien van het eerste middel:

dat, gelijk blijkt uit de antwoorden door requirant ter terechtzitting der Rechtbank gegeven en uit zijne houding voor het Hof aangenomen, requirant goed heeft begrepen hetgeen hem was telastegelegd;

dat hij dan ook noch voor de Rechtbank, noch voor het Hof op de beweerde onduidelijkheid der dagvaarding een beroep heeft gedaan;

dat uit een en ander volgt, dat hij niet in zijne verdediging is

belemmerd of benadeeld en er dus geen termen zijn om de dagvaarding nietig te verklaren;

dat hetgeen aan het slot van dit middel is aangevoerd evenmin tot cassatie kan leiden;

dat immers de feitelijke rechter ten deze kon volstaan met te onderzoeken datgene, wat te laste was gelegd, namelijk of die handelingen meermalen waren gepleegd en dit als bewezen aannemende, niet bovendien verplicht was ieder geval op zich zelf nauwkeurig vast te stellen;

dat dit middel dus is ongegrond;

Overwegende, ten aanzien van het tweede middel:

dat niet blijkt dat door requirant voor Rechtbank of Hof het daarin aangegeven verweer is gevoerd, zoodat dit middel feitelijken grondslag mist;

Overwegende, ten aanzien van het derde middel:

dat de Rechtbank en het Hof klaarblijkelijk in overeenstemming met het spraakgebruik aan de in het middel aangehaalde verklaring voorkomende uitdrukking „op gezette tijden” de beteekenis hebben toegekend van tijdstippen, welke met regelmatige tusschenpoozen terugkeeren;

dat aldus opgevat deze uitdrukking niets bevat dat deze getuigen niet op grond van eigen wetenschap konden verklaren;

dat dit ook geldt voor de verklaring van getuige Koopman, waar deze spreekt van den tijd, dat de meter gewoonlijk werd gecontroleerd, omdat het bestaan van een gewoonte om den meter op dien tijd te controleeren, voor uiterlijke waarneming vatbaar is;

dat dus ook dit middel is ongegrond;

Overwegende, ten aanzien van het vierde middel:

dat afgescheiden van de vraag, wat onder electricische energie moet worden verstaan, aan deze een zeker zelfstandig bestaan niet kan worden ontzegd;

dat toch deze energie, al moge hare aanwezigheid slechts vastgesteld kunnen worden in verbinding met een lichamelijke zaak, door menscheijk toedoen op een andere zaak kan overgebracht worden en zelfs geaccumuleerd kan worden;

dat zij voorts door toedoen van den mensch kan opgewekt worden en ter beschikking kan blijven van hem, die haar opwekte;

dat zij voor deze een zekere waarde vertegenwoordigt, eenerzijds omdat hare verkrijging voor hem gepaard ging met kosten en moeite, anderzijds omdat hij in staat is haar, hetzij ten eigen bate te gebruiken, hetzij tegen vergoeding aan anderen over te dragen;

dat dus, waar artikel 310 Sr. ten doel heeft het vermogen van een ander te beschermen en met dat doel het wegnemen van „eenig goed” onder de in dat artikel genoemde omstandigheden strafbaar stelt zonder op eenigerlei wijze nader aan te duiden wat onder „eenig goed” gerekend moet worden, op grond van bovengenoemde eigenschappen dit artikel ook op electricische energie van toepassing is;

dat mitsdien de Rechtbank en met haar het Hof terecht de mogelijkheid van diefstal van elektrische energie hebben aangenomen op grond, dat deze een vermogensobject vormt, moettende daarbij aan de uitdrukking vermogensobject een enge beteekenis worden toegekend, zoodat daaronder niet vallen rechten of geestesproducten, zooals bijvoorbeeld het auteursrecht of een octrooi;

dat de omstandigheden, waaronder requirant zich de elektrische energie, aan de gemeente 's Gravenhage toebehoorend, heeft toegeëigend, deze toeëigening tot diefstal stempelen;

dat toch de elektrische energie, welke zich in de geleidingen bevond, bleef in de macht dier gemeente en deze eerst overging in de macht van requirant, doordat hij een lamp of een elektrische motor inschakelde;

dat de gemeente hem wel is waar in de gelegenheid had gesteld, deze inschakeling ook zonder hare medewerking tot stand te brengen, doch hierdoor in het feit, dat eerst door die inschakeling de energie uit de macht der gemeente in zijne macht komt, geen verandering wordt gebracht;

dat de gemeente, hem in de gelegenheid stellende, deze energie tot zich te nemen, hem daartoe tevens het recht gaf, doch slechts onder bepaalde voorwaarden en het tot zich nemen van die energie in strijd met die voorwaarden dus oplevert wederrechtelijke toeëigening;

dat mitsdien ook dit middel is ongegrond;

Verwerpt het beroep.

„Roma locuta. De Hooge Raad heeft gesproken. De trias ten „spijt is onze hoogste rechter, evenals bij de nieuwe leer omtrent de „onrechtmatige daad, als wetgever, als bevestiger der zich in het „maatschappelijk leven voltrokken rechtsvorming opgetreden, ook al „heeft hij zijn uitspraak gehuld in het kleed der uitlegging”. Met deze woorden leidt Prof. Mr. B. M. Taverne een uitgebreide beschouwing in, welke hij onder bovenstaand arrest heeft geplaatst in N. J. 1921, blz. 564 en vlg.; het arrest namen wij over, op de beschouwing van prof. T. vestigen wij met een enkel woord de aandacht. Hij, die kennis heeft genomen van 's hoogleeraars inaugurale rede: „De taak van den Strafrechter” (aangekondigd in deel XIV, blz. 24 vlg. van ons tijdschrift) zal niet verwonderd zijn te vernemen, dat prof. T. de gevallen beslissing toejuicht en het een verblijvend verschijnsel noemt, dat de Hooge Raad diefstal heeft genoemd een handeling, welke ethisch, sociaal, economisch en juridisch volkomen het karakter van diefstal draagt. Hij blijft het intusschen gevaarlijk achten, dat drie leden van den Hoogen Raad, de meerderheid van vijf, een uitspraak van een dergelijk ingrijpende en algemeene beteekenis kunnen geven en zou voor dergelijke gevallen een „Plenarentscheidung” gewenscht achten. Hij ontkent voorts dat

hier sprake zou zijn van arbitraire rechtspraak, die ook niemand wenscht, nu de rechter een handeling, welke onbetwistbaar een diefstal-karakter draagt, ook diefstal noemt, al komt hij daarbij met de letter der wettelijke deliktsomschrijving op gespannen voet. In tweeërlei opzicht lijkt ons dit het geval n.l. bij de beantwoording 1e. van de vraag of electricische energie is te begrijpen onder „eenig goed” en 2e. van de vraag of electricische energie kan worden weggenomen. De beantwoording van de eerste vraag wordt in het arrest in den breede gemotiveerd, over de tweede vraag gljdt, zooals Mr. T. opmerkt, de Hooge Raad ongemerkt heen. Over de juiste beteekenis van „wegnemen” in art. 310 W. v. Sr. heeft de straf-rechter zich trouwens nooit erg druk gemaakt; hij heeft daaronder talrijke handelingen gebracht die in letterlijken zin toch eigenlijk geen „wegneming” opleveren, zooals Mr. T. aan de hand van verschillende voorbeelden, ontleend aan de jurisprudentie, in het licht stelt. Op dit punt schijnt hij met de beslissing van den Hoogen Raad minder ingenomen. Uit de aangehaalde voorbeelden: wegnemen van gas door het opendraaien van een kraan, wegnemen van petroleum door het vocht dat uit een spoorwegwagon lekte op te vangen in een blik, wegnemen van benzine door zonder vergunning met eens anders automobiel te gaan toeren enz. blijkt dat, indien men zich aan de eenvoudige en duidelijke beteekenis van het woord wegnemen — het hoofdwoord van de deliktsomschrijving — houdt, vele „diefstallen” niet onder het diefstalartikel vallen. Dat schikken en plooiën, wringen en vervormen moest niet noodig zijn, maar de wet met hare omschrijving van het delikt diefstal dwingt er toe, wil men er handelingen onder brengen, die onmiskenbaar het karakter van diefstal dragen. Grooter dan zijne vreugde over het arrest, zal de vreugde van prof. T. zijn wanneer de wet den rechter moeilijkheden en conflicten van den aard als zich hier hebben voorgedaan bespaart door of de toepassing van het diefstal-begrip, dus vaststelling van zijn inhoud, aan den rechter over te laten, of een zoodanige omschrijving van het delikt diefstal te geven, dat het diefstal-begrip door de delikts-omschrijving volledig wordt gedekt. Een oplossing langs eerstgenoemden weg zou dus leiden tot een strafbepaling als bijv. in art. 300 W. v. Sr. is te vinden. Intusschen zoo’n strafbepaling kent het W. v. Sr. nog niet. En nu moge men het toejuichen dat iemand, die handelingen als de onderhavige heeft gepleegd, een alleszins verdiende straf heeft gekregen door een uitspraak „gehuld in het kleed der uitlegging” wij zouden willen vragen heeft men hier, althans met betrekking tot de vaststelling van het begrip „wegnemen”, toch eigenlijk niet te doen met een gecamoufleerde toepassing van het beginsel neergelegd in art. 17 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande? Wij laten de juistheid van dat beginsel en de wenschelijkheid of noodzakelijkheid dat een dergelijk voorschrift in de wet wordt opgenomen thans in het midden. Maar wel willen wij dit zeggen. Gaat men om moeilijkheden als de onderhavige te vermijden niet over tot veel een-

voudiger omschrijving van de verschillende delicten, dan zal men op den weg der „wittelegging” verder voortschrijden, ce n'est que le premier pas qui coûte. Maar doet men dit, laat men er dan rond voor uitkomen en het oude zoo vaak veroordeelde beginsel van genoemd art. 17 in eere herstellen en het in de wet neerschrijven.

Red. M. R. T.

HOOG E RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer voor Straffzaken.

Zitting van 20 Juni 1921.

Voorzitter: Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman.

Raadsheeren: Mrs. H. Hesse, H. M. A. Savelberg, Jhr. P. L. van Meeuwen en B. Ort.

Een aanvraag om herziening door den Hoogen Raad van een sententie van het Hoog Militair Gerechtshof is niet-ontvankelijk.

Requisitoir van den Advocaat-Generaal Mr. L. C. Besier.

Edele HoogAchtbare Heeren,

De verzoeker vraagt de herziening der rechterlijke uitspraak, krachtens welke hij thans gevangenisstraf ondergaat en blijkens de hierbij overgelegde door mij ingewonnen inlichting van het College van Regenten over de gevangenisfen te Leeuwarden is deze eene sententie van het Hoog Militair Gerechtshof Het schijnt mij niet twijfelachig, dat de 18e Titel van het Wetboek van Strafvordering het buitengewone rechtsmiddel van herziening alleen geeft tegen arresten en vonnissen van den Burgerlijken rechter. Dit kan niet alleen hieruit worden afgeleid, dat dit Wetboek alleen betrekking heeft op de strafvordering voor dien rechter, maar ook uit de omstandigheid, dat art. 375 alleen spreekt van de herziening van een arrest of een vonnis, terwijl de uitspraken van den hoogsten Militairen rechter den naam sententie dragen, alsmede, dat art. 378, wanneer de aanvrage voldoende gerechtvaardigd schijnt, de verwijzing der zaak naar een Gerechtshof voorschrijft, waaronder evenals overal elders in het Wetboek moet worden verstaan een der in art. 1 R. O. bedoelde burgerlijke Gerechtshoven, welke in het algemeen niet bevoegd zijn, kennis te nemen van eene strafvervolgving tegen een persoon, die aan de militaire wetten onderworpen is.

Onze wetgeving kent de aanvrage tot herziening als rechtsmiddel tegen uitspraken van den militairen rechter in het geheel niet.

Ik vorder mitsdien, dat de aanvraag niet-ontvankelijk verklaard zal worden.

DE HOOGHE RAAD DER NEDERLANDEN,

Op de aanvraag van L., thans gedetineerd in de Strafgevangenis te Leeuwarden, om herziening van een in kracht van gewijsde gegane sententie van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht van den vijftien November 1918, waarbij hij ter zake van diefstal met geweldpleging tegen personen, den dood tengevolge hebbende, is veroordeeld tot vijftien jaren gevangenisstraf;

Gehoord den Advocaat-Generaal Besier, namens den Procureur-Generaal, in zijn requisitoir strekkende tot enz.;

Gezien de stukken;

Overwegende, dat het rechtsmiddel van herziening, waarvan de Hooge Raad kennis neemt, enkel gegeven wordt tegen uitspraken van Kantonrechters, Rechtbanken en Hoven;

dat mitsdien de aanvraag, waarbij gevraagd wordt herziening van eene door den militairen rechter uitgesproken veroordeeling is niet-ontvankelijk;

Gezien artikel 375 van het Wetboek van Strafvordering;

Verklaart aanvrager niet-ontvankelijk in zijn verzoek.

INVOERINGSWET MILITAIR STRAF- EN TUCHTRECHT,

vastgesteld bij de wet van 5 Juli 1921, Staatsblad no. 841.

WORDINGSGESCHIEDENIS VAN HET ONTWERP. —
ALGEMEENE BESCHOUWINGEN. — EINDSTEMMING. *)

Memorie van toelichting.

Het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht werden in 1903 door de wetgevende macht vastgesteld. Aldus werd reeds in dat jaar de weg geëffend om eindelijk land- en zee-macht van de heerschappij der verouderde Crimineele Wetboeken en Reglementen van Discipline te verlossen en, in stede van die heerschappij, de eenheid van een modern militair straf- en tuchtrecht te vestigen. De voortteekenen voor eene spoedige invoering van de nieuwe wettelijke regelingen schenen aanvankelijk gunstig. Immers had de hoogleeraar Mr. H. van der Hoeven aan het door hem in 1888 voltooide ontwerp-Wetboek van Militair Strafrecht reeds aanstonds toegevoegd drie concept-wetsvoorstellen met bijbehorende memoriën van toelichting, onderscheidenlijk houdende: 1^o. eene voorloopige regeling der rechtsmacht van den militairen rechter; 2^o. bepalingen regelende het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht, enz. en 3^o. een wijziging van artikel 88 der wet op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie. Deze concept-wetsvoorstellen behelsden wat destijds door den ontwerper ter invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht noodig werd geacht ¹⁾. Daarmede was voor den arbeid der voorbereiding van be-

¹⁾ De hierboven onder 1^o. en 2^o. bedoelde ontwerpen werden door den heer van der Hoeven eenigermate omgewerkt aan de hand van het op 13 Juli 1889 uitgebrachte Verslag der Commissie, door de toenmalige Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog benoemd om de ontwerpen van een Wetboek van Militair Strafrecht en daarmede samenhangende wetten uit een militair oogpunt te onderzoeken.

*) De tusschen vierkante haakjes [] geplaatste opmerkingen, verwijzingen, enz. komen in de officieele stukken niet voor.

De vette getallen geven aan de nummers van de artikelen van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht en van den gewijzigden tekst van het W. v. M. Sr. uitgegeven ingevolge het bepaalde in art. 2 van de Invoeringswet. Voor zoover de nummers van de aangehaalde artikelen van het oorspronkelijk ontwerp (O.O.) of van het gewijzigd ontwerp (G.O.) Invoeringswet dan wel van het W. v. M. Sr. niet overeenkomen met die van de Invoeringswet of van den vorenbedoelden tekst van het W. v. M. Sr., zijn de nummers van de artikelen van de Invoeringswet en van meergenoemden tekst daarachter geplaatst tusschen vierkante haakjes.

doelde invoering aan de Departementen een betrouwbare grondslag gegeven.

Op dien grondslag werd dan ook na de vaststelling van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht in 1903 door de Ministers Loeff, Ellis en Bergansius een ontwerp-Invoeringswet ontworpen en op 28 Januari 1905 bij den Raad van State aanhangig gemaakt, welk college reeds onder dagteekening van 25 April daaraanvolgende zijn advies uitbracht. Daarna is echter dit ontwerp blijven rusten. Immers kon de inwerkingtreding van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht, naar de overtuiging zoo van de genoemde als van opvolgende Ministers van Justitie, Marine en Oorlog, niet geschieden voordat de in 1904 aanhangig gemaakte partieele herziening van het militaire strafproces haar beslag zou hebben gekregen. Die partieele herziening heeft geleid tot belangrijke verbeteringen in de militaire strafrechtspleging, maar zij is, in verband met de hierboven bedoelde overtuiging, tevens geweest het struikelblok voor eene spoedige invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht. De ondergeteekenden wenschen zich hier overigens geenszins te begeven in critiek op de houding van vóórstaande Regeeringen; zij willen alleen constateeren de oorzaak van het teleurstellend verloop, hetwelk de invoering van het militaire straf- en tuchtrecht tot dusver heeft gehad, een verloop, zóó slepend, dat het in onze rechtsgeschiedenis eene zekere beruchtheid heeft verkregen.

Intusschen hebben retrospectieve beschouwingen ten deze weinig nut. De partieele herziening van het militaire strafproces werd tot stand gebracht bij de wet van 31 October 1912 (*Staatsblad* n°. 337) en nog vóór dien datum werd door de toenmalige Ministers van Justitie, van Marine ad interim en van Oorlog bij gemeenschappelijke beschikking van 7 October 1912 eene ambtelijke commissie ingesteld, aan welke werd opgedragen het samenstellen van de voor de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht benodigde ontwerpen van wet met de daarbij behorende memoriën van toelichting. Daarmede was van Regeeringswege aan die invoering opnieuw de hand geslagen.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

Nadat de Bijzondere Commissie, in wier handen het bovengenoemde wetsontwerp werd gesteld, het einde van den termijn, binnen welchen de leden der Kamer schriftelijk hunne opmerkingen omtrent het ontwerp bij haar zouden kunnen inzenden, had bepaald op 4 Mei 1920, ontving zij eene zoodanige opmerking van den heer Duymaer van Twist. Deze opmerking, waarvan de Commissie met belangstelling kennis nam, gaf haar aanleiding tot het opnemen in dit

verslag van de vraag, welke in § 3 der algemeene beschouwingen is vervat. [Zie hierna onder: Reglement betreffende de Krijgstucht.]

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Van het rapport der bij ministerieel besluit van 7 October 1912 ingestelde commissie, door welke dit wetsontwerp in laatste instantie werd voorbereid, wordt in de Memorie van Toelichting met geen enkel woord melding gemaakt. Waar de algeheele overneming door het vorig Kabinet van het in dat rapport vervatte ontwerp en de daarop gegeven toelichting haar de overtuiging heeft geschonken, dat niet gebrek aan waardeering van de werkzaamheid der genoemde Commissie de oorzaak van dit stilzwijgen kan zijn, meent de Bijzondere Commissie ¹⁾ te moeten veronderstellen, dat redenen van louter formeelen aard tot het volgen van deze gedragslijn hebben geleid. De Bijzondere Commissie kan en wil de al of niet gegrondheid van deze redenen niet beoordeelen. Zij meent echter, dat vooral thans, nu elke verwijzing naar het genoemde rapport in de Memorie van Toelichting ontbreekt, harezijds een woord van welverdiende hulde aan de Commissie, die dat rapport samenstelde, voor den zeer omvangrijken en tijdroovenden arbeid, welken zij onder zoo moeilijke omstandigheden met zoo groote nauwgezetheid verrichtte, niet achterwege mag blijven.

Memorie van Antwoord.

§ 1. Met zeer veel waardeering hebben de ondergeteekenden kennis genomen van het feit, dat de Bijzondere Commissie in haar Voorloopig Verslag een woord van welverdiende hulde brengt aan de bij Ministerieel besluit van 7 October 1912 ingestelde commissie, welke dit wetsontwerp voorbereidde. Zij sluiten zich daarbij gaarne aan en zijn overtuigd, dat hunne ambtsvoorgangers, die de Memorie van Toelichting onderteekenden, den arbeid van de ministerieele commissie eveneens zeer hebben gewaardeerd. Dat zulks in de Memorie van Toelichting niet tot uiting is gebracht, zal niet onwaarschijnlijk zijn te wijten aan de omstandigheid, dat zij, die bij de betrokken drie Departementen in de eerste plaats met de behandeling van dit wetsontwerp zijn belast, zelve van meergenoemde commissie deel uitmaakten.

Bij deze Memorie van Antwoord worden overgelegd: 1°. eene

¹⁾ Het lid der Bijzondere Commissie de heer Dresselhuys, die als voorzitter der hier bedoelde ministerieele Commissie hare werkzaamheden heeft geleid, heeft gemeend aan de samenstelling van deze paragraaf van het Voorloopig Verslag geen deel te moeten nemen.

Nota van Wijzigingen, aangevende de veranderingen, welke in het oorspronkelijk wetsontwerp zijn gebracht, en 2^o. een Gewijzigd Ontwerp van Wet. Het kwam voorts gewenscht voor — men vergelijkte in het bijzonder de artikelen **23** en **31** van het gewijzigd wetsontwerp —, dat de voorgestelde regeling niet buiten medewerking van den Minister van Koloniën zou tot stand komen. De Minister van Koloniën heeft dientengevolge aan het samenstellen dezer Memorie van Antwoord deelgenomen en haar mede-onderteekeud.

Nota van wijzigingen.

In het oorspronkelijk Ontwerp van Wet zijn de navolgende wijzigingen aangebracht:

5^o. Artikel 22 wordt artikel **24**.

7^o. De artikelen 23—27 worden onderscheidenlijk de artikelen **26—30**.

9^o. De artikelen 28—31 worden onderscheidenlijk de artikelen **32—35**.

13^o. De artikelen 32—106 worden onderscheidenlijk de artikelen **37—111**.

33^o. De artikelen 107—110 worden onderscheidenlijk de artikelen **113—116**.

Verslag der Tweede Kamer.

De Bijzondere Commissie voor het wetsontwerp betreffende invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht is, na kennis genomen te hebben van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag wegens dit wetsontwerp, van oordeel dat door deze gewisselde schrifturen de openbare be- raadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

Aan de orde is de behandeling van de volgende ontwerpen van wet:

I. Invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de wet op de Krijgstucht (78).

De heer VAN SASSE VAN YSSELT, voorzitter van de Bijzondere Commissie, brengt het volgende verslag uit:

Bij adres van 25 Januari 1921 heeft het hoofdbestuur van „Ons Belang”, vereeniging van onderofficieren, enz., behorende tot de Nederlandsche Landmacht, laatstelijk goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 1 November 1920 n^o. 78, zich tot deze Kamer gewend met het verzoek om bij de Regeering aan te dringen om het onderwerpelijk wetsontwerp in te trekken, vermits het Wetboek van Militair Strafrecht en de wet op de Krijgstucht, wier invoering bij dat ontwerp van wet wordt beoogd, door een groot deel van de Nederlandsche bevolking en de personen, op wie zij van toepassing zullen zijn worden veroordeeld en om voorts de Regeering te verzoeken een Staatscommissie te benoemen, aan welke zal worden opgedragen nieuwe, zich meer aan den tegenwoordigen tijd aanpassende wetten samen te stellen.

Wijders heeft bij adres van 9 Maart 1921 het Comité tot behartiging van de algemeene belangen van het marinepersoneel beneden den rang van officier, ten deze domicilie kiezende te den Helder, uw Vergadering verzocht bij de behandeling van het onderhavig wetsontwerp hetzelfde te willen steunen in deszelfs verzoek aan de Regeering om spoedig wetsvoorstellen in te dienen tot herziening van het militair straf- en tuchtrecht, nadat zij eerst ernstig de vraag zal hebben overwogen of de militaire rechtspraak, althans in tijd van vrede, niet zoude kunnen worden afgeschaft.

Namens uw Bijzondere Commissie heb ik de eer de Kamer voor te stellen de beide adressen te deponeeren ter griffie ter inzage van de leden.

De Kamer vereenigt zich met de voorgestelde conclusie.

De algemeene beraadslaging wordt geopend.

De heer VAN SASSE VAN YSSELT: Mijnheer de Voorzitter! Het is een ware lijdensgeschiedenis, die de wetten op het militair strafrecht en op de krijgstucht hebben doorgemaakt. Het was immers reeds in 1903, dat deze wetten een plaats vonden in het *Staatsblad* en eerst heden komt in openbare behandeling de wet tot invoering daarvan. Men mag daarvan dan ook wel zeggen: *tandem bona causa triumphat*, waarbij ik zoo sterk mogelijk den klemtoon laat vallen op

tandem, eindelijk. Het is niet voor den tijd, dat het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht eindelijk wordt ingevoerd, want de wetten daarop, die thans gelden, zijn reeds ingevoerd geworden in de jaren 1814 en 1815 en werden bovendien grootendeels overgenomen uit het reglement van mr. Wierdsma van het jaar 1799. Van die thans nog geldende militaire strafwetgeving is al bij haar invoering gezegd, dat zij provisioneel was en zoo spoedig mogelijk door een nieuwe wet zou worden vervangen. Herhaaldelijk is dan ook in deze Kamer op de invoering van een nieuw militair strafrecht en tuchtrecht aangedrongen, doch steeds was het antwoord van de toenmalige Regeeringen ontwijkend, zoodat ten slotte prof. Pols in 1866 in zijn Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te land niet kon nalaten te schrijven:

„Zoo de wensch naar hervorming der militaire strafwetgeving nog levendig is, zoo nog jaarlijks bij de behandeling der begroo-ting de vraag aan de Regeering wordt gericht of zij aan die hervorming wel denkt, het steeds gelijkkluidend antwoord geeft weinig hoop, dat men zelfs in een verwijderd verschieft de provi-sioneele regeling van 1814 en 1815 door een definitieve, meer met de algemeen gehuldigde beginselen van strafrecht en straf-vordering overeenkomstige wetgeving zal zien vervangen.”

Deze toestand heeft geduurd tot 1879, toen er een Ministerie kwam, hetwelk aan prof. H. van der Hoeven, destijds hoogleeraar aan de universiteit te Leiden, heeft opgedragen samen te stellen een nieuw wetboek van militair strafrecht en van de wet op de krijgs-tucht. Maar ondanks dat prof. van der Hoeven spoedig met die taak gereed was, zoo heeft het nog tal van jaren geduurd, voordat die wetsontwerpen in deze Kamer aanhangig werden gemaakt. Dat ge-beurde eerst door de Ministers Loeff, Bergansius en Kruys, die, bijgestaan door dien hoogleeraar in deze en in de Eerste Kamer, het zoover wisten te brengen, dat dat wetboek een plaats in het *Staatsblad* verkreeg.

Maar daarmede was de militaire strafwetgeving nog niet inge-voerd. Minister Loeff was zeer te recht van oordeel, dat, voordat er een wet zou komen tot invoering van dat militair straf- en tucht-recht, het eerst noodig was, de rechtspleging bij de land- en zeemacht te herzien. Hij en zijn ambtgenooten van Oorlog en van Marine hebben toen ontwerpen ingediend om de militaire rechtspleging, voor zoover zulks mogelijk was, te hervormen.

[Zie het tusschenliggende gedeelte van deze rede hierna onder: Samenstelling der Krijgsraden.]

Toen de militaire rechtspleging herzien was, moest er nog komen een Invoeringswet. Dat was een ontzaglijk werk, en ik breng daarom

gaarne hulde aan de ministerieele commissie-Dresselhuys, die uit den chaos van de tallooze wetten, welke daartoe moesten worden nagezien en gewijzigd, heeft weten samen te stellen het tegenwoordig wetsontwerp, hetwelk door de vorige Regeering is ingediend geworden. Dat daarmede lang moest worden gewacht, was niet het gevolg van gebrek aan goeden wil, maar van het feit, dat wij toen leefden in tijd van oorlog en men toen te recht van oordeel was, dat het niet aanging om, terwijl de krijgsraden overladen waren met werk, ze ook nog in studie te doen nemen het militaire straf- en tuchtrecht. Dat het werk van gezegde commissie goed was, is hieruit kunnen blijken, dat de vorige Regeering haar wetsontwerp onveranderd heeft overgenomen, alsook dat het door deze Regeering is gehandhaafd en, dat toen het bij de Bijzondere Commissie dezer Kamer in behandeling kwam, van de zijde dier Kamer zeer weinig aanmerkingen daarop zijn gemaakt, zoodat wij op dit oogenblik het heuglijke feit kunnen constateeren, dat alle waarschijnlijkheid bestaat, dat het militair straf- en tuchtrecht weldra zal worden ingevoerd, wat ook voor prof. van der Hoeven, die thans in Noordbrabant van het *otium cum dignitate* geniet, na al de teleurstelling, welke hij ten aanzien van zijn werk ondervond, een groote voldoening zal zijn.

De militair heeft evenzeer als de burger er recht op, dat hij berecht worde volgens de moderne beginselen van straf- en tuchtrecht. Ik hoop daarom, dat deze Invoeringswet de gunstige ontvangst zal blijven vinden bij deze Kamer, welke zij bij de voorbereidende handeling reeds mocht ondervinden, en dat dus het oogenblik niet verre zal zijn, dat het militaire straf- en tuchtrecht van 1903 zal worden ingevoerd, tot heil van het Nederlandsche leger.

[Zie het vervolg van deze rede hierna onder: Kader en indeeling van het ontwerp.]

De heer HUGENHOLTZ: Mijnheer de Voorzitter! In de Memorie van Antwoord op het begrootingshoofdstuk van Justitie voor het loopende jaar heeft de Minister o.a. geschreven: de ondergeteekende hoopt dat het hem gegeven moge worden in dit zittingjaar het wetsontwerp tot invoering van het Weboek van Militair Strafrecht en van de wet op de Krijgstucht met de Staten-Generaal af te doen. Ik moet dus aannemen, dat de Minister van Justitie heden een gelukkigen dag beleeft. Ik kan Zijn Excellentie met dat gelukkig oogenblik zijns levens intusschen niet gelukwenschen. want het wil mij voorkomen dat de eenige reden die hem kan hebben bewogen om die hoop uit te spreken, hierin gelegen is, dat hij daarmede van den heelen rommel af is. Men behoeft slechts te herinneren aan de jaartallen die bij dit wetsontwerp genoemd kunnen worden en die zoeven door den geachten vorigen spreker ook zijn gememoreerd, om te begrijpen met welken oudbakken kost wij hier te maken hebben. In 1888 werd de opdracht gegeven om het wetboek op het militair

strafrecht samen te stellen, 15 jaar later pas heeft de Kamer dat wetsontwerp aangenomen en nog weer 18 jaar tijds is daarna verstreken voor wij eindelijk komen tot de invoering van die wettelijke regeling, die op het oogenblik dus 33 jaar oud is. Denkt men aan die jaartallen, dan is het inderdaad geen wonder, dat de Minister van Justitie een stille verzuchting heeft geslaakt: eindelijk komen wij van die soesa af.

Maar dat is dan ook, dunkt mij, de eenige grond voor de blijdschap die Zijn Excellentie vervullen kan, want de Minister van Justitie kan zich niet de illusie vormen van in deze iets nieuws tot stand te brengen.

Reeds 19 jaar geleden, toen wij deze zaak in extenso in de Kamer behandeld hebben, pasten deze wetten, niet meer bij het baanbrekend democratisch bewustzijn, ook voor zoover het de militaire verhoudingen betreft.

Hoeveel te minder kan dat thans het geval zijn, nu in November 1918 een democratische vloedgolf is opgekomen, die de intusschen ingetreden reactie wel weer tracht terug te dringen, maar die niet-tegenstaande dat in de hoofden en harten van al degenen, die onderworpen zullen zijn aan de bepalingen van dit nieuwe militaire strafrecht een onuitwischbaren indruk heeft achtergelaten.

Het is wel een opmerkelijke omstandigheid, dat uit de kringen van de belanghebbenden niet één enkele stem is opgegaan voor de invoering van de wetten, die wij thans staan in te voeren, noch van den kant van de militairrechterlijke macht, noch van den kant van de militaire justitiabelen; wat deze laatsten betreft, zelfs het tegendeel.

Van wat ik in de kringen van de militairrechterlijke macht heb meenen te kunnen bespeuren omtrent het werk, dat wij nu staan te doen, kan ik het volgende mededeelen.

Men verlangt daar volstrekt niet naar deze nieuwe wetgeving; er wordt niet naar gehunkerd; men acht deze wetten van prof. van der Hoeven vrijwel verzuurd. De practijk heeft zich aangepast aan de verouderde wetgeving van 1815. Men heeft nu reeds zoo lang met dat bijtje gehakt, men kan er nog wel wat langer mee hakken. Wanneer deze wetten waren ingevoerd voor 1914, dan zou — zoo erkent men in die kringen — men daarvan aanmerkelijk voordeel hebben gehad, want in den mobilisatietijd heeft de militaire rechter kennis moeten nemen van een zoo groot aantal delicten en van delicten van een zoo groote verscheidenheid, dat inderdaad de nieuwe wetten van prof. van der Hoeven beter richtsnoer zouden hebben opgeleverd dan de oude provisioneele wetgeving van 1815. Vooral geldt dat ten opzichte van de grensbevolking, die toen aan de militaire jurisdictie was onderworpen en die in zoo bijzondere omstandigheden leefde in de mobilisatiejaren. Maar nu de militaire rechtspraak is teruggebracht tot de gewone eenvoudige garnizoensgevallen, heeft men die nieuwe wetten niet noodig.

Natuurlijk, men erkent dat er technische verbeteringen zijn aan-

gebracht in het luchtig in elkaar getimmerde provisioneele recht van 1815, dat nochtans langer dan een eeuw heeft stand gehouden, maar noodig acht men ze niet. De nieuwe wetgeving bijv. geeft tal van onderscheidingen ten aanzien van het begrip desertie, maar die nieuwe onderscheidingen zijn niet onontbeerlijk, want hoewel de tegenwoordige wetgeving op dit stuk vrij uniform is, heeft men in de strafmaat toch altijd een voldoende correctie gevonden voor die eenvormigheid.

Nu bovendien de kinderrechtelijke bepalingen en de bepalingen omtrent de voorwaardelijke veroordeeling reeds sedert een aantal jaren toepassing vinden ook in de militaire rechtspraak, is er inderdaad niets nieuws in te voeren en, zooals ik reeds zeide, men verlangt dus ook niet naar de invoering van deze wetten.

Dat oordeel komt mij vrij vernietigend voor. Er is in de kringen van de militairrechtelijke autoriteiten geenerlei enthousiasme voor deze wetgeving.

Er is ook in deze wetten niets om geestdriftig over te zijn, het is oudbakken kost, het is verzuurd.

Nu rijst de vraag, of de behandeling van deze materie op dit oogenblik wel opportuun is.

In de artikelen 60 tot 65 van de invoeringwet worden een aantal wijzigingen voorgesteld in de bestaande Militiewet, Landweeerwet, Landstormwet en militaire pensioenwetten, om overeenstemming te krijgen tusschen deze wetten en het nieuwe militaire Wetboek van Strafrecht. Nu wil het noodlot, dat, terwijl men zooveel jaren heeft gewacht met de invoering van het nieuwe militaire strafwetboek, al die andere wetten al weer op de helling zijn gezet. Militiewet, Landweeerwet, Landstormwet zullen verdwijnen om plaats te maken voor de nieuwe regeling van den dienstplicht. De militaire pensioenwetten staan ook op de helling om binnenkort door andere te worden vervangen, die reeds op de agenda van de Kamer staan ter behandeling. M. a. w. al die wijzigingen, die wij nu aanbrengeu, zullen binnenkort, als die andere wetten zijn aangenomen, weer niet deugen en wij zullen opnieuw aan het herzien moeten gaan. Waar wij reeds zoolang gewacht hebben, rijst de vraag, of het niet verstandiger ware geweest, nog een halfjaar te wachten, totdat die andere wetten een meer definitieven vorm zullen hebben aangenomen.

Deze opmerking krijgt te meer beteekenis in verband met de houding, die de militaire justiciabelen ten opzichte van dit werk hebben aangenomen. Ik zeide reeds, dat de militaire rechter absoluut onverschillig staat tegenover dit werk, maar de militaire justiciabelen staan er zeer vurig tegenover. Die hebben in een aantal adressen aan Regeering en Kamer verzocht, de wet niet in te voeren, omdat aan het werk van prof. van der Hoeven juist datgene ontbreekt, dat eenige bevrediging had kunnen schenken aan het rechtsgevoel, nl. een betere verzorging van het tuchtrecht.

Het is eigenaardig, dat men in militaire kringen beneden den rang

van officier weinig waarde hecht aan het nieuwe militaire strafrecht. Wel is de rechtspleging nog jammerlijk geregeld, maar men komt er weinig mee in aanraking en wanneer men er mee in aanraking komt en men voelt zich overgeleverd aan de uitspraak van een onbekwamen krijgsraad, dan weet men, dat er beroep is op het Hoog Militair Gerechtshof, waar men komt te staan voor menschen, die in hun vak bekwaam zijn. Maar dagelijks komt men in aanraking met het tuchtrecht, met de strafopleggende kapiteins, die niet altijd zijn de ideale opvoeders, zooals zij ons in een aantal artikelen in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* onlangs zijn voorgesteld door den thans gepensionneerden kapitein P. J. Stigter.

Deze strafopleggende kapiteins missen bovendien veelal den tijd en den lust om zich behoorlijk in alle details van de tuchtzaken in te werken, zoodat zij daarbij moeten afgaan op rapporten van ge-gradueerden, die, zelf vaak slachtoffer van allerlei plagerijen, zich wel eens laten leiden door de begeerte, om wraak te oefenen, meer dan door de begeerte, om de onder hen staande militairen op te voeden en tegenover hen rechtvaardigheid te betrachten.

In November 1918, in menig opzicht een keerpunt in de geschiedenis van het Nederlandsche volk, toen, wat tot dien tijd aan democratisch bewustzijn had gesluimerd, met elementaire kracht naar buiten brak, in die dagen is door de gezamenlijke militaire bonden bij de marine beneden den rang van officier een adres gericht tot den Minister van Marine, houdende verzoek om allerlei democratische wijzigingen aan te brengen in de militaire verhoudingen. En de toenmalige Minister van Marine, de heer Naudin ten Cate, heeft dit adres in handen gesteld van een commissie voor de herziening van de rechtspositie van het militaire personeel der zeemacht.

Deze commissie heeft m. i. te recht geoordeeld, dat het militaire strafrecht niet behoorde tot de taak die zij had te behartigen, maar meende evenzeer te recht, dat het tuchtrecht een speciaal onderdeel vormde van de rechtspositie van den militair en dat dus dat tuchtrecht door deze commissie behoorde te worden bestudeerd.

Men heeft toen een subcommissie benoemd voor dat speciale doel, maar deze subcommissie is na zeer korten tijd reeds met haar arbeid vastgelopen; immers het bleek al spoedig, dat men niet een apart tuchtrecht voor de militairen bij de zeemacht kon samenstellen, dat de landmacht daaraan evenzeer behoorde te zijn onderworpen; dat men dus moeilijk eenzijdig voor de zeemacht een regeling kon vaststellen waaraan door de landmacht niet was medegewerkt. En toen daarbij nog kwam de overweging dat men buiten het Departement van Justitie om deze zaak niet in het reine brengen kon, dat men dus de hulp moest hebben van de beide Departementen, van Oorlog en van Justitie, toen heeft de commissie voor de herziening van de rechtspositie voor het militaire personeel bij de zeemacht op 4 Maart 1920 een brief geschreven aan den Minister van Oorlog ad interim van Marine — den bewindsman dien wij thans achter de groene

tafel zien — met het verzoek om de noodige samenwerking tusschen deze 3 Departementen in deze commissie tot uiting te brengen.

Men heeft lang moeten wachten op het antwoord en toen dit antwoord eindelijk kwam, was het teleurstellend; al wees de Minister een dergelijke samenwerking niet af, Zijn Excellentie meende dat de regeling wachten moest op de samenvoeging van de Departementen van Oorlog en Marine. Welnu, Mijnheer de Voorzitter, zelfs op dit oogenblik is nog niet verschenen de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het wetsontwerp tot samenvoeging van deze beide Departementen. Daarop wacht nu deze regeling van de rechtspositie en van het tuchtrecht. Het heeft er veel van alsof deze samenvoeging van de beide Departementen een kapstok is geworden waaraan allerlei begeerlijke zaken worden opgehangen ad calendas graecas.

Dat heeft bij de betrokken subcommissie en bij de commissie voor de rechtspositie in pleno bittere teleurstelling gewekt. Men heeft daar het gevoel alsof de arbeid van deze commissie niet wordt gewaardeerd, ja zelfs, alsof het werk van deze commissie door de Departementen van Oorlog en van Justitie min of meer wordt gesaboteerd.

Ik laat daar hoeverre dit juist is, maar in elk geval is dit toch juist, dat men door middel van die subcommissie de ergste misstanden in het militaire tuchtrecht had kunnen wegnemen, dat de invoering van deze nieuwe militaire wetten de ongezochte gelegenheid had kunnen zijn om nieuwe, frissche bepalingen in het tuchtrecht in te voeren en dat men deze gelegenheid ongebruikt heeft laten voorbijgaan.

De Regeering heeft het niet gewild, wij moeten nu die verzuurde wetten van prof. van der Hoeven invoeren, zonder iets nieuws, zonder iets dat frisch is en dat de rest aannemelijk had kunnen maken. Ja, daarbij doet zich zelfs het groote gevaar voor, dat, als deze wet eenmaal ingevoerd is, na achttien jaar lang getraineed te hebben, men zoo dolblij zal zijn van deze lastige zaak af te wezen, dat men zegt: nu blijft het maar langen tijd liggen zonder dat wij er verder naar omkijken!

[Zie het vervolg van deze rede hierna onder: Kader en indeeling van het ontwerp.]

De heer DRESSELHUY: Mijnheer de Voorzitter! De beide vorige sprekers hebben de aandacht gevestigd op de verschillende data, waarop de wetboeken, die nu zullen worden ingevoerd, in de Kamer zijn aangenomen en in het *Staatsblad* zijn verschenen. In aansluiting aan het door hen gesprokene mag ik wel zeggen, dat dit wetsontwerp in menig opzicht een unicum mag genoemd worden. Misschien is het in onze wetgeving nog nooit voorgekomen, dat een wetsontwerp 20 jaren geleden werd vastgesteld, al dien tijd bleef rusten en niettemin werd ingevoerd. Men mag daarin eenerzijds zien

een teeken van onmacht en van onverantwoordelijke langzaamheid van den wetgever, te gelijker tijd blijkt daaruit de deugdelijkheid van het werk, dat 20 jaren geleden is tot stand gebracht en waarvan men mag zeggen, dat het hier en daar wettelijke aanvulling behoefde, maar waarvan de grondslagen, ook bij het afdeelingsonderzoek en bij hen die bezwaren hadden, volkomen onaangetast zijn gebleven, een feit, dat m.i. aanleiding moest geven tot een welverdiende hulde aan den oorspronkelijken maker, prof. van der Hoeven, die 33 jaar geleden dit wetsontwerp voorbereidde, en dien wij thans zeker met bijzondere waardeering mogen gedenken. De heer van Sasse van Ysselst is zoo vriendelijk geweest een woord van waardeering te spreken jegens de Bijzondere Commissie, die de invoering van het wetsontwerp heeft voorbereid en waarvan ik de eer had president te zijn. Ik aanvaard natuurlijk namens die Commissie zeer gaerne dat vriendelijk woord, maar ik wil toch zeggen, dat deze arbeid van geen beteekenis is tegenover het scheppende werk van prof. van der Hoeven.

Wil dit nu zeggen, dat, wanneer deze wetboeken worden ingevoerd, ons militair strafrecht ideaal zal zijn geregeld? Natuurlijk niet. Ik kan, in aansluiting aan den heer Hugenholtz, verklaren, dat sommige denkbeelden van het militair strafrecht verouderd zijn, omdat die wetboeken zich aansluiten aan ons burgerlijk strafrecht en dit ook niet meer up to date is. Ook ik zou, als de wetboeken nu opnieuw hier behandeld werden, bezwaar hebben tegen verschillende strafposities en strafmaten, die, naar het mij voorkomt, te zwaar zijn gesteld, maar dit neemt niet weg dat zoowel de wet op het militair strafrecht als op de krijgstucht in hun techniek zeer goed zijn en een enorme verbetering beteekenen vergeleken bij de wetboeken van 1814, zoodat voor elk jurist en elk militair de invoering van deze wetboeken een blijde dag zal zijn.

[Zie het tusschenliggende gedeelte van deze rede hierna onder: Kader en indeeling van het ontwerp.]

Intusschen, zonder verder te spreken over de toelaatbaarheid van het amendement in het belang der zaak, wil ik met een enkel woord reageeren op de qualificatie, welke de heer Hugenholtz van deze wetboeken heeft gegeven. De geachte afgevaardigde heeft gezegd: het is geen blijde dag, wanneer deze wetboeken worden ingevoerd, omdat zij niets frisch meer bevatten, integendeel, als verzuurde wetten uit den verleden tijd moeten worden gequalificeerd. Ik zou daartegen met kracht willen opkomen, omdat het is een volkomen onjuiste appreciatie. En ik geloof er ook met kracht tegen te kunnen opkomen, omdat de motieven van den geachten afgevaardigde mij te eenenmale onjuist voorkomen. Naar zijn meening verdienen deze wetten afkeuring, omdat zij niet bevatten de voorwaardelijke veroordeeling in het tuchtrecht, en omdat de tuchtraden er niet bij zijn ingevoerd. Indien

dit de eenige reden is voor die qualificatie, acht ik haar volmaakt ongegrond.

[Zie het tusschenliggende gedeelte van deze rede hierna onder: Titel III. Wijzigingen aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht].

Ik ben met den heer Hugenholtz van oordeel, dat wanneer de Kamer vandaag het besluit neemt tot invoering van deze wetboeken, de Regeering niet moet meenen, dat zij daarmee haar taak ten opzichte van de militaire justitie behoorlijk heeft vervuld.

In 1912, toen ik het voorrecht had, als Regeeringscommissaris mede te verdedigen een wijziging van de militaire strafrechtspleging, is door de Regeering reeds verklaard, dat de invoering van die wijziging van de strafrechtspleging niets anders was, dan een zeer voorloopige maatregel, die zou worden gevolgd door een definitieve herziening van de geheele militaire strafvordering. Dat is 9 jaar geleden, en wij hebben dus nu wel recht en reden den Minister te vragen inlossing van de toen gegeven belofte. Ik hoop, met name van den Minister van Justitie, te mogen vernemen, dat het in zijn voornemen ligt, met den meesten spoed over te gaan tot de voorbereiding van een nieuw militair wetboek van strafvordering, vooral, waar een nieuw burgerlijk Wetboek van Strafvordering reeds door de Staten-Generaal is aangenomen. Zoo zullen er bij die gelegenheid nog meer punten van onderzoek zijn, bijv. ook de punten, die de heer Hugenholtz ter sprake heeft gebracht. Er is in deze zaak nog veel te doen, maar dat neemt niet weg, dat de oogst van heden binnengehaald kan worden en het komt mij voor, dat die oogst op het oogenblik zeer zeker het oogsten waard is.

[Zie het tusschenliggende gedeelte van deze rede hierna onder: Titel III. Wijzigingen aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht.]

Overigens hoop ik, dat nog de dag van heden er toe zal leiden, dat dit Wetboek van Strafrecht zal worden aanvaard.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in het algemeen bij deze algemeene beschouwingen zeer weinig te zeggen. Ik kan niet anders dan mijn instemming betuigen met het gesprokene door de heeren van Sasse van Ysselt en Dresselhuys. Ik meen, dat door die geachte sprekers zeer juist in het licht is gesteld de wenschelijkheid om op dit oogenblik eenvoudig over te gaan tot de invoering van het Militaire Wetboek van Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht van 1903. Het wordt waarlijk tijd, dat men na al die jaren, die verlopen zijn, eindelijk eens overgaat tot deze handeling. Ik wil nog eens bij deze gelegenheid herhalen, wat de Regeering bij de Memorie van Antwoord heeft gedaan, n.l. hulde brengen aan de Commissie, waarvan de heer Dresselhuys voorzitter

is, en die op zeer verdienstelijke wijze dit ontwerp-invoeringswet heeft in gereedheid gebracht.

Nu weet ik wel, Mijnheer de voorzitter, dat de tweede geachte spreker, de heer Hugenholtz, er over heeft geklaagd, dat het Wetboek van Militair Strafrecht is een verzuurde, ouderwetsche wet, waarin geen frissche denkbeelden verwezenlijkt zijn, maar och, Mijnheer de Voorzitter, het valt mij moeilijk om een zeer groote waarde aan die stelling van den geachten spreker te hechten. Ik wil gaarne aannemen, dat, indien aan hem en zijn geestverwanten werd verzocht een nieuw Militair Wetboek van Strafrecht in gereedheid te brengen, het er in menig opzicht naar hun meening beter zou uitzien dan het Wetboek van Strafrecht van 1903. Maar ik geloof toch niet, dat het zoo heel gemakkelijk is om in bijzonderheden duidelijk te maken, dat het Militair Wetboek van Strafrecht van 1903 zoo verkeerd is, en dat ook reeds het 40 jaren oude algemeene Wetboek van Strafrecht, dat toch in menig opzicht in zijn denkbeelden verwant is aan het Militair Wetboek van Strafrecht, ook zoo verouderd is. Het is althans mijn ondervinding — de Kamer weet wel, dat ik volstrekt niet met alles wat daarin staat dweep en bepaaldelijk ook niet in ieder opzicht met het strafstelsel — dat meer geklaagd wordt over leemten in het Wetboek van Strafrecht, dan dat men zegt: „er is niet genoeg strafbaar gesteld”. Men vraagt zeer zelden afschaffing van bepalingen in het Wetboek, maar meestal een nieuwe bepaling. In den regel wordt voortgeborduurd op hetzelfde patroon, waarop het bestaande Wetboek van Strafrecht staat.

Ik geloof, dat men nog niet in dien toestand 'is, dat het tegenwoordige strafrecht in Nederland kan worden geacht te zijn verzuurd, en ik geloof, dat de zaadjes van wat genoemd worden frissche denkbeelden niet genoeg vruchten hebben gedragen, dat men zou kunnen zeggen, dat thans de gelegenheid er is om ze te plukken en er nut en genot van te hebben. Misschien zal de geachte afgevaardigde de heer Hugenholtz het dan ook kunnen goedkeuren, dat wij op dit oogenblik over deze zaak niet verder in een uitvoerig debat treden. Ik mag alleen deze opmerking maken, dat de grondgedachte van dien geachten spreker eigenlijk deze is, dat men, zoolang men nog niet de kans krijgt, een nieuw wetboek, dat meer naar zijn smaak is, te zien tot stand te komen, het oude, slechte, van 1814 maar moet laten bestaan.

Mijnheer de Voorzitter! Dit komt mij toch voor te zijn een poging, om langs den weg van reactie te komen tot hetgeen men vooruitgang noemt, en dit is een methode, welke de Regeering niet kan aanbevelen; zij is van meening, dat men veel beter langs geleidelijke ontwikkeling kan komen tot vooruitgang.

[Zie het tusschenliggende gedeelte van deze rede hierna onder: Titel III. Wijzigingen, aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht.]

De heer Dresselhuys heeft een andere vraag gesteld, namelijk of de Regeering wil bevorderen, dat wij een wetboek krijgen van militaire strafvordering.

Daarvoor is alle reden. Toen in 1912 de noodige hervorming in de militaire strafrechtspleging is aangebracht, erkenden mijn geachte toenmalige ambtsvoorganger, mijn betreurde vriend Regout, en de Regeeringscommissaris, die destijds den Minister Regout bijstond, de heer Dresselhuys, dat de wijze, waarop nu in de militaire strafrechtspleging wijziging was aangebracht, verre van elegant was; dat het was wat men kon noemen een lappendeken, en dat het eigenlijk noodzakelijk was de regeling in een behoorlijken vorm te gieten.

Nu ligt het in mijn gedachte, dat men de commissie, die zoo verdienstelijk deze Invoeringswet heeft samengesteld, zou kunnen uitnoodigen zich nu ook onledig te houden met het ontwerpen van een Militair Wetboek van Strafvordering, ten einde de militaire strafrechtspleging in den vereischten vorm te gieten en

[Zie het vervolg van deze rede hierna onder: Titel III. Wijzigingen aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht.]

De heer Pop, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer ik in aansluiting van het betoog van mijn ambtgenoot van Justitie enkele opmerkingen mag maken, zal ik wel haast niet behoeven te zeggen, dat ik mij in de eerste plaats wensch aan te sluiten bij die geachte afgevaardigden, die met kracht op de invoering van deze wetboeken hebben aangedrongen, omdat deze voor de justitiabelen, die er onder zullen vallen en die in mijn functie van Minister van Oorlog en van Marine a. i. onder mijn beheer staan, een aanmerkelijke verbetering bevatten. Deze wetboeken bevatten tal van voorschriften, die veel gunstiger zijn dan de bestaande. Dat men de invoering zou moeten uitstellen, omdat straks wellicht andere wetten gewijzigd zullen worden, is niet geheel juist; ik wil er bijv. op wijzen, in tegenstelling met wat de heer Hugenholtz gezegd heeft, dat in het ontwerp- Nieuwe regeling van den dienstplicht reeds rekening is gehouden met een mogelijk aannemen van deze wetboeken, en dat wanneer de pensioenwetten voor de militairen van land- en zeemacht aan de orde zullen zijn geweest, slechts een kleine wijziging noodig zal zijn, omdat daarin inderdaad een wijziging noodig is, die niet kon plaats hebben, vóórdat deze wet is aangenomen.

Dat er zou gezocht worden naar kapstukken om de noodige wijzigingen in het tuchtrecht aan op te hangen, moet ik den heer Hugenholtz betwisten. De opmerking, die hij gemaakt heeft, dat de Memorie van Antwoord op de samenvoeging van de Departementen van Oorlog en Marine nog steeds op zich laat wachten, is een lapsus: den 15den Februari van dit jaar is die Memorie van Antwoord verschenen en den 23sten daaraanvolgende heeft de Commissie van Rap-

porteurs het Eindverslag uitgebracht Dat toont wel, dat van dien kapstok geen sprake is.

Naar aanleiding van de wet op de krijgstuicht heeft de heer HUGENHOLTZ gesproken over de compagnies-, batterij- en eskadronscmandanten, en gesproken van ideale opvoeders en van hen, die dat niet zijn. Ideale menschen, het woord drukt het al uit, behooren tot de uitzonderingen. Ik moet echter opkomen tegen de meening, dat niet nagenoeg allen, om niet te zeggen allen, die de zware taak hebben om hun ondergeschikten op te voeden en daarbij gebruik moeten maken van de bevoegdheden, die het tuchtrecht hun geeft, dat niet zouden doen met nauwgezetheid, met zorg en met den vasten wil om het goede te bereiken. Wanneer nochtans in dat opzicht door hen te kort mocht worden geschoten, zijn er altijd de daarvoor aangewezen meerderen, die de wijze van handhaving van de tucht nagaan, terwijl voor de gestraften zelf juist in deze nieuwe wetboeken een wijze van beklag geregeld is, die m. i. zeer goed is en zeer groote waarborgen oplevert tegen blijvend onrecht.

[Zie het vervolg van deze rede hierna onder: Titel III. Wijzigingen, aan te brengen in de Wet op de Krijgstuicht.]

De heer HUGENHOLTZ: Mijnheer de Voorziter! Bij mijn kritiek op dit wetsontwerp heb ik een uitdrukking gebruikt, die zoowel den heer Dresselhuys als den Minister van Justitie onaangenaam in de ooren schijnt te hebben geklonken. Ik heb gezegd, dat deze materie verzuurd was. Daarop heeft de heer Dresselhuys gezegd: wat gij vraagt, invoering van Raden van Tucht en van voorwaardelijke veroordeeling, och, ik ben er niet tegen, dat dat wordt onderzocht, maar wegens het ontbreken van die beide instituten moogt gij niet zeggen, dat deze materie verzuurd is. Ook de Minister van Justitie heeft zich over dat woord „verzuurd” uitgesproken en gezegd: ik kan aan uw oordeel in dit opzicht niet zoo heel veel waarde hechten. Ik moet den beiden heeren alleen deze opmerking maken, dat dat woord „verzuurd” niet is een qualificatie, die ik zelf op deze wetgeving heb toegepast, maar die ik heb overgenomen en gebezigd in de samenvatting van hetgeen ik vernomen had in militairrechterlijke kringen over dezen arbeid. Daar speciaal is genoemd de uitdrukking: het is verzuurd, oudbakken, wij verlangen er niet naar. Alle commentaren, die daar verder aan zijn toegevoegd, vooral door den heer Dresselhuys, gaan dus geheel langs mij heen, want het spreekt vanzelf dat de militairrechterlijke personen, die die uitdrukking bezigden, dat niet deden, omdat ontbraken de Raden van Tucht en de voorwaardelijke veroordeeling. Neen, ook zonder dat en zonder dat men daarop aanmerking maakte, noemde men deze materie verzuurd. Natuurlijk vind ik dat ook, maar ik heb het woord slechts van anderen overgenomen.

De heer Dresselhuys heeft ten opzichte van mijn desiderata aller-

lei dubia opgeworpen. Al was het alleen ter wille van besparing van tijd zal ik niet probeeren, een antwoord op al zijn vragen te geven, want ik vraag juist in mijn motie, de zaak te onderzoeken en zoo helder staat de zaak ook mij niet voor den geest, dat ik, wat onderwerp zal moeten zijn van rustige studie, hier aanstonds zou kunnen oplossen. Ik denk er niet aan, dat te doen.

Intusschen zijn er eën paar bedenkingen gemaakt door den Minister van Justitie, waarop ik even antwoord moet geven. De Minister trachtte wraak te nemen op de qualificatie: „verzuurd” door te zeggen: het is wat moois, al die menschen, die kritiek oefenen op de strafwetten komen altijd met aandrang om nog meer strafbepalingen te maken, in plaats van ze af te schaffen; niettegenstaande de materie zoo verzuurd is, willen zij er nog meer van hebben!

Ik geloof, dat die opmerking aan mijn adres eenigszins onbillijk was, want ik heb niet gevraagd om meer strafmaatregelen, maar om eenige instituten, waardoor de strafmaatregelen in hun uitwerking milder zouden zijn: de Tuchtraden en de voorwaardelijke veroordeeling.

Maar het is wel heel zonderling, dat deze bedenking kwam uit den mond van dezen geachten bewindsman, die, meer dan een van zijn voorgangers, de Kamer aan het werk heeft gezet met de beoordeeling van alle mogelijke nieuwe strafmaatregelen. Niet, dat ik den Minister daarvan een verwijt wil maken, er zijn er vele bij, die ik van harte gaarne steun. Maar hij heeft ons meer dan iemand met strafmaatregelen overladen.

[Zie het tusschenliggende gedeelte van deze rede hierna onder: Titel III. Wijzigingen, aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht.]

Ten slotte een erkenning aan het adres van den Minister van Oorlog. Ik leefde in de veronderstelling, dat de Memorie van Antwoord op het wetsontwerp tot samenvoeging van de beide Departementen nog niet was verschenen. Na hetgeen de Minister gezegd heeft, moet ik daaromtrent amende honorable maken.

Dat ik mij in dit opzicht vergiste, komt, omdat mij iets voor den geest zweefde van een Memorie van Antwoord, waarop de Kamer eindeloos lang zit te wachten, namelijk op de Memorie van Antwoord op een zeer belangrijke suppletoire begrooting van het hoofdstuk Marine. De Minister zal wel weten wat ik bedoel en hiermede hoopelijk zijn voordeel weten te doen.

De algemeene beraadslaging wordt gesloten.

Het ontwerp van wet, op verzoek van den heer Hugenholtz in stemming gebracht, wordt aangenomen met 46 tegen 13 stemmen.

Voorloopig verslag der Eerste Kamer.

Het onderzoek van dit wetsontwerp in de afdeelingen heeft de navolgende uitkomsten gehad.

Algemeene beschouwingen.

Algemeen juichte men het toe, dat nu eindelijk zal worden overgegaan tot invoering van de militaire strafwetboeken. De wenselijkheid werd daarbij uitgesproken, om de inwerkingstelling niet op een tijdstip te bepalen vóór 1 Januari 1922, ten einde den officieren de gelegenheid te geven zich van de nieuwe straf- en tuchtwetten op de hoogte te stellen.

Sommige leden waren van meening, dat deze wetten, ten gevolge van het zeer lange tijdsverloop tusschen hunne vaststelling en de behandeling van dit wetsontwerp, wederom verouderd zijn.

Eindverslag der Eerste Kamer.

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

Memorie van Antwoord.

Van het feit, dat de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal het algemeen toejuichten, dat nu eindelijk zal worden overgegaan tot de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht hebben de ondergeteekenden met groote voldoening kennis genomen. Omtrent het tijdstip van dat in werking treden kan thans nog geen zekerheid worden gegeven, maar wel mag worden aangenomen, dat dit tijdstip niet vóór 1 Januari 1922 zal vallen. De ondergeteekenden deelen het gevoelen, dat aan hen, die de nieuwe wetten zullen hebben toe te passen, de gelegenheid moet worden gegeven zich daarvan op de hoogte te stellen, maar bovendien worde niet uit het oog verloren, dat het tot stand komen van de noodige uitvoeringsmaatregelen, zij het ook, dat deze reeds ten deele zijn voorbereid, nog geruimen tijd zal vorderen. Eindelijk zal bij het bepalen van het tijdstip van het in werking treden van de nieuwe wetten rekening zijn te houden met de omstandigheid, dat zij mede bij de zeemacht in Nederlandsch-Indië toepassing zullen

vinden en dus ook daar te lande eenige tijd van voorbereiding noodzakelijk is.

Met het oordeel van sommige leden, dat de nieuwe wetten, ten gevolge van het zeer lange tijdsverloop tusschen hare vaststelling en de behandeling van dit wetsontwerp, wederom verouderd zouden zijn, voor welke meening trouwens geen argumenten worden aangevoerd, kunnen de ondergeteekenden zich niet vereenigen. Zij meenen, dat, waar het Wetboek van Militair Strafrecht zich in hoofdzaak aansluit bij de opvattingen, neergelegd in het algemeen Wetboek van Strafrecht, hetwelk nog geenszins als verouderd kan worden beschouwd, eene dergelijke qualificatie niet verdiend is.

Beraadslaging in de Eerste Kamer.

De beraadslaging wordt gesloten en het ontwerp van wet zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

KADER EN INDEELING VAN HET ONTWERP. — TUCHT- RADEN. — VOORWAARDELIJKE STRAFOPLEGGING IN HET TUCHTRECHT.

Memorie van toelichting.

Natuurlijk strekt dit wetsontwerp in de eerste plaats om alles te bepalen wat noodig is om tot de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht te geraken. Daartoe dient mede het geheel der bestaande wettelijke regelingen — thans op de voorschriften der Crimineele Wetboeken en der Reglementen van Discipline steunend — met het nieuwe recht in overeenstemming te worden gebracht. In zoover levert het kader van het wetsontwerp geen moeilijkheid. Intusschen heeft het wetsontwerp nog eene tweede strekking, te weten de aanpassing van den inhoud van het nieuwe recht aan nieuwe gegevens of gezichtspunten. Dat eene zoodanige aanpassing noodzakelijk is, springt in het oog. Men bedenke slechts, dat sedert 1903 belangrijke wetten zijn tot stand gekomen — onder meer de Milliewet van 1912, de Landstormwet, de wet op de voorwaardelijke veroordeeling — waarop het nieuwe recht nog niet berekend is en

waarmede het in overeenstemming moet worden gebracht. Konden derhalve bij dit wetsontwerp voorstellen tot wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht niet achterwege blijven, zoo hebben de ondergeteekenden nochtans bij het doen van zoodanige voorstellen zich eene noodzakelijke beperking opgelegd. Het zou uiterst bedenkelijk zijn, indien te dezer gelegenheid de beraadslagingen over den inhoud van het nieuwe straf- en tuchtrecht — waarvan overigens vaststaat, dat het verre te verkiezen is boven het bestaande — werden heropend. En vandaar, dat de ondergeteekenden zich ten deze tot richtsnoer hebben gesteld om geen voorstellen tot wijziging van de in te voeren wettelijke regelingen te doen dan op grond van sedert 1903 gebleken feitelijke noodzakelijkheid. Deze beperking van de hierboven bedoelde tweede strekking van het wetsontwerp behoeft verder geen t elichting.

In het voorbijgaan worde nog opgemerkt, dat, ware het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht aanstonds na zijne vaststelling ingevoerd, uiteraard het kader van het ontwerp-Invoeringswet tot de invoeringsbepalingen in engeren zin had kunnen zijn beperkt. Dat bedoeld kader thans in den hierboven aangegeven zin moest worden verruimd, is een gevolg van het oponthoud, hetwelk de invoering heeft ondervonden. Een tweede gevolg van bedoeld oponthoud is dit, dat het wetsontwerp, ook wat zijn omvang betreft, in den loop der jaren steeds meer moest worden uitgezet. Immers nam het aantal wettelijke regelingen, waarmede het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht verband moet houden, voortdurend toe. Zoo is het te verklaren, dat, terwijl de drie tot de invoering betrekkelijke wetsvoorstellen van den heer Van der Hoeven en het departementaal ontwerp-Invoeringswet van 1905 onderscheidenlijk nog slechts 47 en 60 artikelen behelsden, dit wetsontwerp er meer dan honderd, waaronder ettelijke zeer omvangrijke, moest bevatten. Zoowel die concept-wetsvoorstellen als dat departementale voorontwerp zijn overigens, met hunne toelichtingen, bij de samenstelling van dit wetsontwerp ijverig benut. Zij waren echter, hoezeer, naar hun datum beoordeeld, verdienstelijk, als van meer dan tien jaren terug dateerend, voor een groot deel verouderd en hielden met sedert gewijzigde rechtstoestanden, zoo bijv. met de invoering der z.g. Kinderwetten, met de belangrijke herziening van het militaire strafproces van 1912, enz. uiteraard nog geen rekening. Dientengevolge is dan ook van handhaving van het oorspronkelijke departementale ontwerp-Invoeringswet moeten worden afgezien en eene zelfstandige nieuwe wetsvoordracht ontworpen. Deze handelwijze bood tevens het voordeel, dat daarbij den Raad van State de gelegenheid om zijn gevoelen over de talrijke verschilpunten met het vorige ontwerp te doen kennen, niet werd benomen. Dat ook van het belangrijke advies, door den Raad van State indertijd over het meergenoemde departementale voorontwerp uitgebracht, door de ondergeteekenden een dankbaar gebruik is gemaakt, behoeft wel geen betoog.

De indeeling van het wetsontwerp houdt met het kader daarvan ten nauwste verband. Alvorens tot de aanpassing van geldende wettelijke regelingen aan het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht kon worden overgegaan, moest nader worden vastgesteld, *wat* ingevoerd moest worden, diende m. a. w. de geheele inhoud van dat nieuwe recht op zijn verhouding tot thans gegeven feiten en toestanden te worden onderzocht en, zoo noodig, te worden aangevuld of gewijzigd. Dienovereenkomstig vindt men in het wetsontwerp, na een Titel, houdende algemeene bepalingen en o.a. aangevende het tijdstip der inwerkingtreding van het W. v. M. S. ¹⁾ en de W. K. ²⁾, in de Titels II en III allereerst aangegeven de wijzigingen, onderscheidenlijk in dat wetboek en in die wet alsnog te brengen. Het kader dier wijzigingen — het werd hierboven reeds vermeld — is streng beperkt tot de zoodanige, welke feitelijke noodzakelijkheid sedert 1903 is gebleken.

De volgende Titels behelzen invoeringsbepalingen in engeren zin. Titel IV strekt tot afschaffing of wijziging van wetten, welke thans in werking zijn, voor zoover die afschaffing of wijziging door de invoering van het W. v. M. S. en de W. K. wordt gevorderd. Die Titel is aldus onderverdeeld, dat achtereenvolgens wordt aangegeven, wat op het gebied van het materiele strafrecht, van het formeel strafrecht en van bijzondere wetten — militaire of andere — ter bedoelde invoering dient te worden bepaald. Titel V behelst eene bepaling van z.g. zwevend recht en strekkende om bij de toepassing van de bepalingen van het Wetboek van Militair Strafrecht omtrent strafverzwaring in geval van herhaling van misdrijf ook rekening te doen houden met veroordeelingen, onder de oude, d. w. z. de thans geldende wetgeving uitgesproken. De Titels VI—VIII willen de noodige, aan het nieuwe recht aangepaste voorschriften geven ter vervanging, voor zoover noodig, van bepalingen, welke afschaffing in voorafgaande Titels is voorgesteld. Titel VI zal c. q. in de plaats treden voor de Titels van de af te schaffen Crimineele Wetboeken handelend „van het bewijs der Misdaden”, Titel VII wil, onder de noodige uitbreiding, vervangen artikel 49, tweeden zin, der Provisioneele Instructie, betreffende de tenuitvoerlegging van „exploicten van gevangenneming uit naam van den Hove”, en Titel VIII geeft eene regeling omtrent de rechtsmacht van den militairen rechter, ter vervanging van de bepalingen daaromtrent in de af te schaffen Crimineele Wetboeken. Ten slotte geeft het wetsontwerp nog het noodige stel overgangs- en slotbepalingen.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de materie, welke door den heer Van der Hoeven over drie wetsvoorstellen was verdeeld, door de ondergeteekenden, op het voetspoor van de Ministers Loeff, Ellis en Bergansius, in één wetsvoordracht is samengevat, eene handelwijze, welke hun met het oog op het nauwe verband tusschen de verschil-

1) Wetboek van Militair Strafrecht.

2) Wet op de Krijgstucht.

lende te regelen onderwerpen gewenscht voorkwam en aan de overzichtelijkheid van de ontworpen wettelijke regeling ten goede moet komen.

Thans moge tot de toelichting der artikelen van het wetsontwerp — ontwerp tot de „Invoceringswet militair straf- en tuchtrecht” — worden overgegaan.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

§ 2. Naast de bepalingen, noodig om tot de invoering van het nieuwe militair straf- en tuchtrecht te geraken, bevat het wetsontwerp verschillende artikelen, welke tot strekking hebben den inhoud van dat recht aan nieuwe gegevens of gezichtspunten aan te passen. Met het standpunt, ten aanzien der laatstgenoemde bepalingen ingenomen door de onderteekenaars van de Memorie van Toelichting, die, gelijk zij op blz. 2 [slot van de eerste alinea van het voorafgaand gedeelte van de M. v. T.] dier Memorie mededeelden, zich tot richtsnoer hebben gesteld om geen voorstellen tot wijziging van de in te voeren wettelijke regelingen te doen dan op grond van sedert 1903 gebleken feitelijke noodzakelijkheid, kan de Commissie zich volkomen vereenigen. Wel stelt eene minderheid der Commissie er prijs op te verklaren, dat zij het zeer gewenscht acht, dat in het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht verschillende principieele wijzigingen worden aangebracht, welke reeds in 1903 bij de behandeling dier wetten en in 1912 bij de herziening der militaire strafrechtspleging ter sprake kwamen, doch toen door Regeering en Staten-Generaal niet werden aanvaard — afschaffing van de militaire rechtspraak in tijd van vrede werd in dit verband met name genoemd —, doch ook zij is van meening, dat het thans, bij de behandeling der Invoeringswet, niet het juiste oogenblik is om deze wijzigingen wederom tot een onderwerp van beraadslaging te maken. In haar geheel is de Commissie dan ook met de Regeering van oordeel, dat het uiterst bedenkelijk zou zijn, indien te dezer gelegenheid de beraadslagingen over den inhoud van het nieuwe militair straf- en tuchtrecht werden heropend. Geschiedde dit, dan zou de kans zeer groot zijn, dat de invoering van dat recht, welke nu na vele jaren eindelijk hare voltooiing nadert, nog geruimen tijd in haar huidig ontwikkelingsstadium zou blijven verkeeren.

De minderheid der Commissie, van welke hierboven reeds sprake was, stelt er echter prijs op, dat aan deze conclusie reeds aanstonds worde toegevoegd, dat het haars inziens met de hierboven weergegeven opvatting niet in strijd, integendeel daarmede volkomen in overeenstemming zou zijn, indien bij deze gelegenheid in de Wet op de Krijgstucht eenige belangrijke veranderingen van principieelen

aard zouden worden aangebracht, welke in het wetsontwerp niet voorkomen. Met name acht zij de instelling van tuchtraden en de invoering van de voorwaardelijke veroordeeling in tuchtzaken noodzakelijk. De groote ommekeer in de maatschappelijke opvattingen, dien wij na de indiening van dit wetsontwerp hebben beleefd, rechtvaardigt naar hare meening ten volle, dat deze wijzigingen als „aanpassing van den inhoud van het nieuwe recht aan nieuwe . . . gezichtspunten” aan het ontwerp worden toegevoegd. Op deze punten zal intusschen in het vervolg van dit verslag worden teruggekomen. [Zie hierna onder: Titel III. Wijzigingen aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht.]

Memorie van Antwoord.

§ 2. Het was den ondergeteekenden zeer aangenaam, uit het Voorloopig Verslag te ontwaren, dat de Bijzondere Commissie in haar geheel van oordeel is, dat het uiterst bedenkelijk zou zijn, indien te dezer gelegenheid de beraadslagingen over het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht werden heropend.

De vrees, dat dan de invoering van dat recht nog geruimen tijd in haar huidig stadium van voorbereiding zou blijven verkeerden, achten ook zij geenszins ongegrond.

Dat de Commissie zich ook heeft kunnen vereenigen met het door de onderteekenaars van de Memorie van Toelichting ingenomen overeenstemming zou zijn, indien bijdeze gelegenheid in de Wet op standpunt, om bij deze wetsvoordracht geen voorstellen tot wijziging van de in te voeren wettelijke regelingen te doen dan op grond van sedert 1903 gebleken feitelijke noodzakelijkheid, hebben de ondergeteekenden met voldoening vastgesteld.

Hetzelfde mag ook getuigd worden met betrekking tot de opvatting van de minderheid van de Commissie, welke minderheid — hoewel zij er prijs op stelt te verklaren, dat zij het zeer gewenscht acht, dat in het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht verschillende principieele wijzigingen worden aangebracht — niettemin thans, bij de behandeling van de *Invoeringswet*, niet het juiste oogenblik acht, om die wijzigingen, welke reeds eerder ter sprake kwamen, doch toen door Regeering en Staten-Generaal niet werden aanvaard, wederom tot een onderwerp van beraadslaging te maken. Zulks kan slechts aan een vlotte afdoening van het wetsontwerp ten goede komen.

Met eenige verwondering werd dan ook kennis genomen van de meening van de minderheid van de Commissie, dat het met bovenstaande opvatting volkomen in overeenstemming zou zijn, indien bij deze gelegenheid in de Wet op de Krijgstucht eenige veranderingen van principieelen aard, met name de instelling van tuchtraden en de

invoering van voorwaardelijke veroordeeling in tuchtzaken, werden aangebracht. Uit de Memorie van Toelichting immers blijkt, dat met wijzigingen op grond van sedert 1903 gebleken feitelijke noodzakelijkheid zijn bedoeld zoodanige wijzigingen, die hun grond vinden in sedert 1903 nieuw ingevoerde wetten of plaats gehad hebbende wetswijzigingen. Daaronder zijn, naar het oordeel van de ondergeteekenden, noch de instelling van tuchtraden, noch de invoering van de voorwaardelijke veroordeeling in tuchtzaken te brengen. Intuschen zal op het voorbeeld van het Voorloopig Verslag op deze punten in het vervolg van deze memorie worden teruggekomen [Zie hierna onder: Titel III. Wijzigingen aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht.], maar reeds nu moge worden opgemerkt, dat de instelling van tuchtraden reeds ter sprake is gebracht bij de behandeling van de Wet op de Krijgstucht in 1903 ¹⁾ en toen door de Regeering en de Staten-Generaal niet is aanvaard, zoodat dit punt, volgens het bovenvermeld standpunt van de Commissie, thans niet tot een onderwerp van beraadslaging behoort te worden gemaakt.

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

De heer VAN SASSE VAN YSSELT: [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Ik wil mij niet ontevinzen, dat, toen indertijd het militair straffen tuchtrecht behandeld werd in deze en in de Eerste Kamer, niet alle wenschen zijn vervuld, die men mocht hebben, maar het kan nu eenmaal niet, dat een iegelijk in alle zijn verlangens bevredigd wordt bij een zoo omvangrijk onderwerp als het militaire straf- en tuchtrecht is. Doch wat hiervan ook zij, men kan in elk geval er van zeggen, dat het goed is en beantwoordt aan de eischen, die men aan een modern straf- en tuchtrecht stellen mag. Ik twijfel niet, dat de overgroote meerderheid der Kamer dit zal beamen en dat zij ook zal erkennen, dat, nu deze wetten eenmaal zijn tot stand gebracht, thans enkel en alleen aan de orde is de vraag: moeten deze wetten worden ingevoerd, ja of neen, volgens de voorgestelde Invoceringswet m. a. w. dat alleen zal worden beoordeeld of de Invoeringswet goed is, maar dat niet zal worden onderzocht, of de militaire straf- en tuchtwetgeving, welke in 1903 kracht van wet kreeg, al of niet beantwoordt aan de verschillende eischen, die men daaraan kan stellen. Ik hoop alzoo, dat bij dit wetsontwerp geen wijzigingen van die wetten zullen worden voorgesteld en dat wij zoo spoedig mogelijk dat militaire straf- en tuchtrecht zullen ingevoerd zien.

¹⁾ *Handelingen* 1901—1902, bladz. 1185, 1193, 1197, 1200 en 1202.
Bijlagen *Handelingen* 1900—1901 — 27 — 1, bladz. 128 en 129.

De heer HUGENHOLTZ: [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Mijnheer de Voorzitter! De teleurstelling en de vrees die heerscht in de commissie voor de rechtspositie van het militaire personeel bij de marine, maak ik tot de mijne. Als lid van de Bijzondere Commissie, die belast was met de voorbereiding van het Invoeringswetje, ben ik akkoord gegaan met het standpunt van de Regeering, dat men de debatten van 1902 over het militair strafrecht zelf niet diende te heropenen. Waar van den kant van de Regeering een zoo sterke aandrang werd geoeffend om deze wetgeving nu eindelijk in te voeren, had het geen zin, ook kennende de samenstelling van deze Kamer, te trachten die invoering tegen te houden en waar de meerderheid van de Kamer een zelfde is als in de dagen, toen wij dat militaire strafrecht hebben behandeld, leek het mij ongewenscht en doelloos om nu weer een nieuw debat te beginnen over het militarisme in het algemeen, over de wenschelijkheid van een bijzonder militair strafrecht in tijd van vrede, over de handhaving van de doodstraf enz. enz.

Mijn partij heeft op haar laatste congres in haar program gezet: „ontwapening” en door een krachtige actie te voeren voor dat punt van haar program en te trachten onder de bevolking een meerderheid te vinden voor ontwapening, hoopt zij het geheele militarisme en dus ook deze wet van de baan te schuiven.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, al stelde ik mij op het standpunt van de Regeering, dat wij de discussies van 1902 niet moesten heropenen, ik heb toch gemeend mijn uiterste krachten te moeten inspannen om althans iets van de groote verlangens van de militairen ten aanzien van het tuchtrecht bij deze gelegenheid te verwezenlijken.

De Regeering stelt zich blijkens de stukken op het standpunt — en in de Bijzondere Commissie heb ik dat standpunt gedeeld — dat alleen die wijzigingen mochten worden aangebracht, die gegrond waren op gebleken feitelijke noodzakelijkheid sedert 1903.

Nu ik mij toch gereedmaak om nog een paar wijzigingen aan te brengen, althans voor te bereiden, die de Regeering zelf niet heeft voorgesteld, nu wordt mij van die zijde op inconsequentie gewezen. Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat dit ten onrechte geschiedt, want de Regeering bedoelt blijkbaar met die feitelijke noodzakelijkheid sedert 1903 iets van meer beperkten aard dan ik. Zij denkt daarbij aan de verschillende wetten, die sinds 1903 zijn aangenomen, welke wijzigingen noodzakelijk maken in het Wetboek van Militair Strafrecht. Voor mij, Mijnheer de Voorzitter, is de feitelijke noodzakelijkheid ook gelegen in de nieuwe richting, die sedert November 1918 in ons volk zich heeft baan gebroken.

Wij staan op het punt een nieuwe wet in te voeren. Wij willen nieuw recht maken en dat nieuwe en betere recht willen wij om daardoor meer bevrediging aan het rechtsgevoel te geven. Dat is

toch ook de bedoeling van alle wetgevende werkzaamheden, nl. dat men datgene, wat reeds tot rechtsbewustzijn is geworden, in wetten vastlegt om er een wettelijke basis aan te geven. Wat beduidt echter het werk, dat wij nu staan te doen, wanneer één deel van de belanghebbenden er koud, onverschillig tegenover staat en wanneer het andere deel, er beslist afwijzend tegenover staat en vraagt: „voer dat niet in, maar benoem een nieuwe commissie om de geheele „materie te laten herzien, want dit bevredigt ons niet.”

Mijnheer de Voorzitter! Ik voel het daarom als mijn plicht een uiterste poging aan te wenden, om althans twee hoofdzaken tot stand te brengen: invoering van Tuchtraden en toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling in het tuchtrecht.

[Zie het vervolg van deze rede hierna onder: Titel III Wijzigingen aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht.]

De heer DRESSELHUIS. [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Maar juist omdat ik wensch dat de invoering spoedig zal komen, geloof ik, dat het uiterst gevaarlijk zou zijn indien wij thans het debat gingen heropenen, dat in 1902 voor gesloten is verklaard en gingen napleiten op wat toen is beslist, en als lid van de Bijzondere Commissie voor dit ontwerp mag ik met vreugde constateeren, dat ook in het Voorloopig Verslag de uitspraak is gedaan, dat wij thans, wat de principes betreft, het debat niet moeten heropenen.

Niettemin reageert de heer Hugenholtz eenigszins tegen die uitspraak blijkens een door hem ingediend amendement. [Zie art. 76.] Ik wil wel verklaren dat ik dat betreur. Niet dat ik het in het algemeen betreur als hier juridische debatten worden gevoerd. Ik geloof dat het noodig is dat dit nog meer gebeurt. Nog minder omdat ik niet gaarne met den heer Hugenholtz in debat zou treden. Hij weet dat het mij vanouds een lust is geweest met hem over het militair strafrecht den degen te kruisen. Maar ik geloof, dat, wanneer wij in deze zaak veranderingen aanbrengen, er van dadelijke invoering der wetten door de ingewikkeldheid van de materie niets zal komen. Ik zelf heb het voorrecht gehad deze zaak voor te bereiden en weet dus hoe deze wetten onderling met elkander in verband staan en een kleine wijziging in enkele artikelen een volkomen omwerking zou kunnen veroorzaken. En waar nu door den heer Hugenholtz een amendement is ingediend betreffende de rechtsmacht van den militairen rechter, wil ik bij voorbaat waarschuwen, dat, wanneer men dien weg opgaat van thans ingrijpende wijzigingen te willen aanbrengen, er geen sprake van kan zijn dat de wetten thans ingevoerd worden.

Ik neem juist als voorbeeld het amendement, door den heer Hugenholtz voorgesteld. Ik zal daarvoor niet spreken; straks zal er gelegenheid bestaan, daarop critiek, naar ik meen gegronde critiek,

te oefenen, maar hoe het zij, de heer Hugenholtz zal moeten toegeven, dat, afgezien van de deugdelijkheid van het amendement, aanneming daarvan zou meebrengen de noodzakelijkheid om het thans in te voeren wetboek op tal van punten te wijzigen. Men zou niet slechts moeten wijzigen de artikelen door hem aangegeven, maar evenzeer de burgerlijke strafvordering, de rechterlijke organisatie, de wet op de rechtspleging, de provisioneele instructie van het Hoog Militair Gerechtshof en de wet op de krijgstucht. Misschien zal er straks gelegenheid bestaan, dat in den breede te ontvouwen, maar ik durf thans reeds te verklaren, dat bij aanneming van het amendement zeker een dertigtal nieuwe artikelen zou moeten worden gecreëerd of gewijzigd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik hoop van harte, dat de Kamer zal meegaan met het denkbeeld van de meerderheid der Bijzondere Commissie, dat wij in dezen stand van zaken hoegenaamd geen wijziging van beteekenis in de oorspronkelijke wet moeten aanbrengen, en met kracht moeten medewerken om deze reeds veel te lang begeerde, maar gelukkig nog up to date zijnde wetboeken voor het leger ingevoerd te krijgen.

[Zie het vervolg van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Voorloopig Verslag der Eerste Kamer.

Bij gelegenheid van dit onderzoek echter te treden in eene beoordeeling van die wetten achtte men minder gewenscht, terwijl het praematuur werd geheeten thans zijne meening uit te spreken over de invoering van tuchtraden en van voorwaardelijke tuchtstraf, nu daaromtrent het advies zal worden ingewonnen van de commissie, „die zoo verdienstelijk deze Invoeringswet heeft samengesteld”. (De Minister van Justitie in de vergadering der Tweede Kamer van 18 Mei jl., *Handelingen* der Tweede Kamer, Zitting 1920—1921, bladz. 2450, 2de kolom).

Eindverslag der Eerste Kamer. (Antwoord van de Regeering).

Met het standpunt van de hierbedoelde leden, dat het minder gewenscht is om bij gelegenheid van dit onderzoek terug te treden in eene beoordeeling van die wetten en dat het uitspreken van eene meening over de invoering van tuchtraden en van voorwaardelijke

tuchtstraf onder de gegeven omstandigheden praematuur genoemd moet worden, zijn de ondergeteekenden het volkomen eens.

REGLEMENT BETREFFENDE DE KRIJGSTUCHT. AL
DAN NIET DIENSTVOORSCHRIFT IN DEN ZIN
VAN ART. 135 W. v. M. Sr.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

§ 3. Gaarne zal de Commissie van de Regeering vernemen, of het in hare bedoeling ligt, gevolg te geven aan de in de vergadering der Tweede Kamer van 22 Mei 1902, door den toenmaligen Minister van Oorlog Bergansius mede namens zijn ambtgenoot van Marine gedane toezegging ¹⁾, dat het reglement, dat bij de invoering van het nieuwe straf- en tuchtrecht de Inleiding van het bestaande Reglement van Krijgstucht zal komen te vervangen, zal worden gemaakt tot een dienstvoorschrift in den zin van artikel 119 [135] van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Memorie van Antwoord.

§ 3. De in deze paragraaf gestelde vraag moeten de ondergeteekenden ontkennend beantwoorden. Zij meenen de in het Voorloopig Verslag aangehaalde uitspraak van den toenmaligen Minister van Oorlog, Bergansius, te mogen opvatten als de persoonlijke zienswijze van dien bewindsman en van diens toenmaligen ambtgenoot van Marine, dat het hier bedoelde reglement als dienstvoorschrift in den zin van de in te voeren wetten zou zijn te beschouwen. De inhoud van het door de Commissie voor de invoering van het nieuwe recht als bijlage van haar rapport ontworpen reglement zelf — men zie in het bijzonder artikel 38 — doet duidelijk uitkomen, dat het hier niet geldt een dienstvoorschrift in den zin van art. 119 [135] van het Wetboek van Militair Strafrecht en van art. 2 van de Wet op de Krijgstucht. Dit zou ook het niet te aanvaarden gevolg hebben, dat alsdan elk opzettelijk niet-naleven van het reglement als misdrijf zou zijn aan te merken. Het reglement, zooals het er ligt, is gedacht als een leerboek voor de militaire tucht. Doch het bevat het materiaal voor een eventueel uit te vaardigen dienstvoorschrift, waarvan het opzettelijk niet-nakomen misdrijf dient op te leveren.

¹⁾ Handelingen 1901—1902, blz. 1397.

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

De heer DUYMAER VAN TWIST: Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling van de wet op de krijgstucht in Mei 1902 heeft de toenmalige Minister van Oorlog in de vergadering van den 22sten dier maand, mede namens zijn ambtgenoot van Marine, een toezegging gedaan, die bij de invoering van de wet zou worden ingelost. De zaak liep over het samenstellen van een voorschrift ter vervanging van de Inleiding van het bestaande reglement op de krijgstucht, waarin enkele bepalingen voorkwamen, die in de nieuwe wet geen plaats hadden gevonden.

In het voorschrift zouden worden opgenomen bepalingen ten aanzien van het bezigen van godslasteringen en vloeken, alsmede van onzedelijke taal en ruwe uitdrukkingen.

Met betrekking tot dat voorschrift gaf de heer Bergansius de belofte, dat dat voorschrift zou worden beschouwd, als een dienstvoorschrift in den zin van art. 118A, thans art. 119 [135] van de Strafwet. De Minister voegde aan zijn belofte toe, dat als het voorschrift uit het nieuw samen te stellen reglement niet zou worden nageleefd, desverreicht de Strafwet toepasselijk zou zijn.

Naar aanleiding van dit punt is een vraag gesteld in het verslag van de Bijzondere Commissie, bladz. 2, luidende:

„Gaarne zal de Commissie van de Regeering vernemen, of het in hare bedoeling ligt, gevolg te geven aan de in de vergadering der Tweede Kamer van 22 Mei 1902 door den toenmaligen Minister van Oorlog Bergansius mede namens zijn ambtgenoot van Marine gedane toezegging, dat het reglement, dat bij de invoering van het nieuwe straf- en tuchtrecht de Inleiding van het bestaande Reglement van Krijgstucht zal komen te vervangen, zal worden gemaakt tot een dienstvoorschrift in den zin van artikel 119 [135] van het Wetboek van Militair Strafrecht.”

De Regeering antwoordt daarop op bladz. 2 van de Memorie van Antwoord:

„De in deze paragraaf gestelde vraag moeten de ondergeteekenden ontkennend beantwoorden. Zij meenen de in het Voorloopig Verslag aangehaalde uitlating van den toenmaligen Minister van Oorlog, Bergansius, te mogen opvatten als de persoonlijke zienswijze van dien bewindsman en van diens toenmaligen ambtgenoot van Marine, dat het hier bedoelde reglement als dienstvoorschrift in den zin van de in te voeren wetten zou zijn te beschouwen.”

De Regeering meent hier dus de toenmaals van de Regeeringstafel afgelegde verklaring te kunnen beschouwen als een persoonlijk

inzicht van Minister Bergansius en voor deze Regeering van geen beteekenis. Het komt mij voor, dat dit niet aangaat en het niet mag voorkomen, dat een van de Regeeringstafel afgelegde verklaring als van nul en geenerlei waarde wordt beschouwd en er daarbij op gewezen wordt, dat het hier een persoonlijk inzicht van een Minister geldt.

Deze gedachte mocht naar mijn meening de Regeering hier niet uitspreken, want zij zou er toe kunnen aanleiding geven, dat, wanneer deze Regeering een aan de Staten-Generaal gedane toezegging beschouwt als later van geen beteekenis te zijn, dit haar in de achting van de Kamer zou doen dalen.

Mijnheer de Voorzitter, er komt nog iets bij.

Wanneer ik op 22 Mei 1902 geweten had, dat de toen gedane toezegging niet zou worden ingelost, dan zou ik ongetwijfeld bij art. 2 van de Wet op de Krijgstucht een amendement hebben voorgesteld.

Dat de indiening daarvan achterwege is gebleven, is alleen een gevolg geweest van de pertinente toezegging, door den Minister gedaan.

Mijnheer de Voorzitter! Dat de zaak, waar het hier om gaat, zeer belangrijk is, moge blijken uit de belangrijke discussies, die op 22 Mei 1902 over dit wetsontwerp hebben plaats gehad en waaraan de tegenwoordige Minister van Justitie, de heer Heemskerck, een zeer werkdadig aandeel heeft genomen.

De Regeering verklaart nu in het verdere van haar antwoord op bladz. 2:

„De inhoud van het door de Commissie voor de invoering van het nieuwe recht als bijlage van haar rapport ontworpen reglement zelf — men zie in het bijzonder artikel 38 — doet duidelijk uitkomen, dat het hier niet geldt een dienstvoerschrift in den zin van art. 119 [135] van het Wetboek van Militair Strafrecht en van art. 2 van de Wet op de Krijgstucht. Dit zou ook het niet te aanvaarden gevolg hebben, dat alsdan elk opzettelijk niet-naleven van het reglement als misdrijf zou zijn aan te merken.”

Hier meen ik, Mijnheer de Voorzitter, dat de Commissie, die het ontwerp-reglement maakte, afwijkt van het Regeeringsstandpunt. Immers als wij nalezen wat de Commissie schreef bij de aanbieding van haar rapport, dan valt die afwijking op. Ik lees op bladz. 6 van het rapport:

„Met betrekking tot den inhoud van het rapport moge nog het volgende worden opgemerkt. Daarin zijn nevens het ontwerp-Invoeringswet in concept opgenomen alle uitvoeringsvoorschriften, welke door het Wetboek van Militair Strafrecht of de Wet op de Krijgstucht uitdrukkelijk worden gevorderd,

evenals het ontwerp tot een door de Regeering in 1903 herhaaldelijk toegezegd reglement betreffende de krijgstucht."

De Commissie herinnert hier aan het toegezegde reglement, dat de bedoeling zou hebben het dienstvoorschrift uit te werken, bedoeld bij art. 119 [135] van het Wetboek van Militair Strafrecht.

De Commissie heeft in dien zin een ontwerp-reglement samengesteld.

Nu schrijft de Minister aan het slot van den betreffenden passus in zijn Memorie van Antwoord:

„Het reglement, zooals het er ligt, is gedacht als een leerboek voor de militaire tucht. Doch het bevat het materiaal voor een eventueel uit te vaardigen dienstvoorschrift, waarvan het opzettelijk niet-nakomen misdrijf dient op te leveren.

Door deze mededeeling, Mijnheer de Voorzitter, ben ik eenigszins gerustgesteld. Ik lees, dat de Regeering van plan is om uit het reglement, door de Commissie samengesteld, enkele bepalingen te lichten, die in een reglement samen te brengen en dat reglement te brengen onder de bepalingen van het dienstvoorschrift, waarvan niet-naleving strafbaar zal zijn, ook ten opzichte van de krijgstucht.

De Minister zegt:

Het reglement, zooals het er ligt, is gedacht als een leerboek voor de militaire tucht. Doch het bevat het materiaal voor een eventueel uit te vaardigen dienstvoorschrift, waarvan het opzettelijk niet nakomen misdrijf dient op te leveren.

Nu zou ik de Regeering enkele nadere inlichtingen willen vragen omtrent de beteekenis van dezen laatsten zin van paragraaf 3 van de Memorie van Antwoord.

Is het de bedoeling, dat uit het ontwerp-reglement enkele bepalingen worden gelicht, b.v. die ten opzichte van het vloeken en het gebruiken van godslasteringen, die bepalingen in een dienstvoorschrift op te nemen en dit voorschrift te brengen onder de voorschriften, wier niet-naleving zullen worden strafbaar gesteld bij de Wet op de Krijgstucht?

Zoo ja, wanneer is dan de invoering van zulk een voorschrift te verwachten en bestaat de kans, dat het voorschrift spoedig zal worden ingediend en ingevoerd en zal bij deze zaak bekwame speed worden betracht?

Mijnheer de Voorzitter, met belangstelling zal ik het antwoord op die vragen van de Regeering afwachten.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Nu nog een woord naar aanleiding van het gesprokene door den heer Duymaer van Twist.

Zeer duidelijk is mij eigenlijk niet wat hij bedoelde met de toezegging van den Minister Bergansius op 22 Mei 1902.

In de eerste plaats meen ik, dat die Minister gesproken heeft op 21 Mei 1902. Ik heb nagegaan wat hij toen gezegd heeft. Dat is het volgende:

„En nu, Mijnheer de Voorzitter, de vraag of ook voor de toekomst maatregelen noodig zijn om het ergerlijk vloeken in het bijzijn van anderen en in het bijzonder van meerderen tegen minderen tegen te gaan.

Zeker is en blijft dat noodig, maar daarvoor wordt geen aanvulling van art. 122b” — thans art. 125 [141] — „vereischt.

Het vloeken van meerderen tegen minderen in den zin als de voorstellers het bedoelen, zal strafbaar zijn krachtens art. 118a” — thans art. 119 [135] — „van het in behandeling zijnde wetsontwerp en ook krachtens art. 2, sub 1, van het ontwerp van de Wet op de Krijgstucht, op grond van art. 1 van het Reglement op den Inwendigen Dienst der Infanterie, en in verband met de algemeene bepalingen, die bij de invoering van de wetsontwerpen zullen worden gemaakt in den zin van de Inleiding van het nu bestaande Reglement op de Krijgstucht.”

De heer DUYMAER VAN TWIST: Daarover heb ik het niet gehad. Ik heb gewezen op de rede van den Minister Bergansius, te vinden op bladz. 1397 der *Handelingen* 1901—1902.

De heer HEEMSKERK. Minister van Justitie: Het doet er zoo weinig toe, wat Minister Bergansius bij die gelegenheid toegezegd heeft. Ik zal duidelijk maken hoe de zaak op het oogenblik in elkaar zit en of de Minister Bergansius een toezegging gedaan heeft, die werkelijk een toezegging is welke de Regeering zou binden, ik betwijfel het. Men kan zoo moeilijk de Regeering binden en vooral zijn opvolgers. Dit is de reden, dat ik mij altijd zooveel mogelijk van toezeggingen onthoud. Maar ik zal trachten den geachten afgevaardigde duidelijk te maken hoe op dit oogenblik de zaak in elkaar zit.

In § 3 van het Voorloopig Verslag is gevraagd of een bepaling, dat men niet mag vloeken tot dienstvoorschrift kon worden gemaakt. De geachte afgevaardigde geeft mij nu bladz. 1397 *Handelingen* 1902, waar ik lees wat de Minister Bergansius op 22 Mei 1902 zeide, nl.:

„Verder heeft de geachte afgevaardigde uit Steenwijk den Minister van Marine en mij gevraagd of het reglement, hetwelk bij de invoering der Tuchtwet zal worden gemaakt, ter vervanging van de Inleiding van het bestaande Reglement op de Krijgstucht, zal worden beschouwd als een dienstvoorschrift, als bedoeld in art. 118a” — thans art. 119 [135] — „der Straf-

wet. Ik wensch dit bevestigend te beantwoorden. Als die voorschriften niet worden nageleefd zal dus desvereischt ook de Strafwet toepasselijk wezen."

Mijnheer de Voorzitter! Dat ziet er uit alsof de Minister Bergansius toen die belofte heeft gedaan. Maar indien hij dit inderdaad als een belofte bedoeld heeft, wil het mij voorkomen dat dit van den Minister Bergansius niet het allerhelderste oogenblik was. Want hoe kon die Minister op dat oogenblik verklaren, dat al de bepalingen, die in het Réglement op de Krijgstucht zouden staan, geschikt waren om dienstvoorschrift te worden? Dat was dáárom ook zoo moeilijk, omdat men wel moet weten wat er op staat als men een dienstvoorschrift niet nakomt. In art. 119 [135] van het Wetboek van Militair Strafrecht toch staat:

„De militair die opzettelijk nalaat eenig door Ons of van Zonentwege vastgesteld dienstvoorschrift op te volgen, of die zoodanig voorschrift eigendunkelijk overschrijdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden.

Indien het feit is gepleegd in tijd van corlog, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren."

Wanneer men nu moet aannemen, dat al de overtredingen van het Réglement op de Krijgstucht zijn overtredingen van dienstvoorschriften, zou dus ieder krijgstuchtelijk vergrijp, indien het opzettelijk is gepleegd, worden een misdrijf, en strafbaar zijn met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden. De geachte afgevaardigde geeft dit onmiddellijk toe, want hij zegt nu: „Een aantal bepalingen zouden er uitgehaald kunnen worden en als dienstvoorschriften, worden beschouwd." Hij gelooft dus niet, dat al de voorschriften van het Réglement op de Krijgstucht zouden zijn dienstvoorschriften.

Ik verzoek den geachten afgevaardigde een weinig bedaard te blijven; ik zal mijn best doen hem de zaak uit te leggen.

Nu is aan het rapport der Commissie, die deze invoeringswet heeft ontworpen, als bijlage toegevoegd een ontwerp-Koninklijk besluit tot vaststelling van het Réglement op de Krijgstucht. In dat ontwerp-Koninklijk besluit is o.a. in art. 28 bepaald:

„(1). De militair zal zich te allen tijde behoorlijk gedragen overeenkomstig de waardigheid van den militairen stand en derhalve ook in den omgang met burger-ingezetenen een voorbeeld zijn van ordelijk en goed zedelijk gedrag, hulpvaardigheid en menschlievendheid.

(2). Hij zal zich zoowel buiten als in dienst onthouden van het bezigen van onzedelijke taal of liederlijke uitdrukkingen, alsmede van vloeken en godslasteringen."

Wat is volgens het concept de beteekenis van dit uit te vaardigen Koninklijk besluit? Dat vindt men in art. 38, waarin ik lees:

„Ingevolge de Wet op de Krijgstucht zijn als krijgstuchtelijke vergrijpen strafbaar, alle handelingen en gedragingen van den militair, welke, niet vallende onder de in het Wetboek van Militair Strafrecht, het Wetboek van Strafrecht of eenige bijzondere strafwet omschreven feiten, strijdig zijn met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde.

Dit reglement, zonder zelf te zijn een dienstvoorschrift in den zin van art. 119 [135] van het Wetboek van Militair Strafrecht, heeft onder meer de strekking, de grondslagen van de krijgstucht te omschrijven en aldus een aanduiding te geven van datgene, wat onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde in den zin van art. 2, n^o. 1, der Wet op de Krijgstucht.”

De beteekenis van dit Reglement is dus niet, dat het dienstvoorschriften geeft, zoodat derhalve degene, die dit reglement overtreedt, niet valt onder de bepaling van art. 119 [135] van het Wetboek van Militair Strafrecht, maar wel dat het aangeeft, dat de in dit reglement genoemde voorschriften aanduiden, dat de overtreding daarvan onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, zoodat degene, die dit reglement zal overtreden, een krijgstuchtelijk vergrijp zal gepleegd hebben, want in art. 2, 1^o., van de Wet op de Krijgstucht staat:

„Krijgstuchtelijke vergrijpen zijn:

1^o. alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, strijdig met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”,

zoodat, wanneer dit reglement zal worden uitgevaardigd, daarvan het gevolg zal zijn, dat het vloeken, waarvan gesproken wordt in het tweede lid van art. 28 van dit reglement, zal zijn een krijgstuchtelijk vergrijp. Ik zeg niet, dat het misschien niet reeds thans het geval is, want men kan nu ook wel zeggen, dat het onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, maar dan zal er een tekst zijn, luidende:

„Hij zal zich zoowel buiten als in dienst onthouden van het bezigen van onzedelijke taal of liederlijke uitdrukkingen, alsmede van vloeken en godslasteringen.”,

zoodat wie dat voorschrift overtreedt, een krijgstuchtelijk vergrijp zal plegen. Indien er echter ook in stond, dat dit een dienstvoorschrift was, zou buitendien daarvan het gevolg zijn, dat het een overtreding was van art. 119 [135] van het Militaire Strafwetboek, welke, indien zij opzettelijk werd gepleegd, strafbaar was met een

straf van ten hoogste 9 maanden. Het zou dan een niet onaanmerkelijke uitbreiding zijn van de bepaling van art. 125 [141], welke het uitvloeken strafbaar stelt met een straf van ten hoogste 9 maanden.

Nu zou men natuurlijk wel een nieuw Koninklijk besluit kunnen maken, waarin uit dit reglement op de krijgstucht nog eens eenige feiten geëxtraheerd werden en waarbij men die feiten qualificeerde als dienstvoorschriften, maar wanneer men dat op het vloeken zonder meer zou willen toepassen, zou het mij aanvankelijk voorkomen, dat men iets te ver gaat en men eerder zou moeten komen tot een redactie, waarbij men voorschreef: minderen niet met vloeken bejegenen. En ook dit zou nog een kleine uitbreiding zijn van artikel 125 [141]. Maar wat daarvan zij, indien dit reglement zal worden vastgesteld, zal vloeken zijn een krijgstuchtelijk vergrijp. Maar om te willen dat alle bepalingen van dit reglement zouden moeten zijn dienstvoorschriften, dit zou te ver gaan. Ik hoop dat het den geachten afgevaardigde nu duidelijk zal zijn hoe de zaak ineen zit. Indien dit Koninklijk besluit uitgevaardigd wordt, zal het vaststaan, dat vloeken is een krijgstuchtelijk vergrijp.

De heer DUYMAER VAN TWIST: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank den heer Minister van Justitie bijzonder voor de nadere uiteenzetting, die hij gegeven heeft van het standpunt der Regeering ten opzichte van het medegedeelde in paragraaf 3 van de Memorie van Antwoord. Aanvankelijk was er eenig misverstand tusschen den heer Minister en mij. De Minister dacht aan de zitting van 21 Mei, en ik besprak de zitting van 22 Mei 1902, waarin de wensch duidelijk naar voren kwam om in het dienstvoorschrift, dat bij de invoering der wet zou worden afgekondigd, ook op te nemen de punten, die ik meende als krijgstuchtelijke vergrijpen te moeten stellen.

Ik zal met den Minister niet verder over de vergissing in die beide data spreken; alleen wil ik dankbaar constateeren, dat de Minister van Justitie heeft medegedeeld, dat voortaan — tot nu toe was het niet zoo, er is wel steeds gevraagd aan den Minister van Oorlog, om het vloeken en godslasteren in het leger strafbaar te stellen, maar een krijgstuchtelijk vergrijp was het niet — vloeken en godslasteren in het leger strafbaar zal zijn.

Als deze wet is ingevoerd en het door de Commissie ontworpen reglement als K. B. is vastgesteld, zal vaststaan, dat wanneer in het leger wordt gevloekt of godslasterlijke taal gebruikt, dat zal zijn een krijgstuchtelijk vergrijp, dat wel degelijk strafbaar zal zijn.

Ik kan verklaren, door deze mededeeling van den Minister van Justitie te zijn gerustgesteld en bevredigd.

SAMENSTELLING DER KRIJGSRADEN.
RECHTSGELEERDE OPLEIDING VAN OFFICIEREN.

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

De heer VAN SASSE VAN YSSELT: [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Het heeft zeer lang geduurd, voordat deze wetsontwerpen in deze Kamer in behandeling kwamen, althans in openbare behandeling, omdat het de wensch was van deze Kamer, dat aan het hoofd van de krijgsraden zouden komen te staan juristen, en het steeds de militaire Ministers waren, die van dergelijke presidenten niets wilden weten, totdat de tegenwoordige Minister van Justitie Minister-President was en Minister van Oorlog werd de heer Colijn. Toen eerst kreeg de Kamer haar wensch vervuld, dat de Regeering er zich niet langer tegen verzette, dat aan het hoofd van de krijgsraden kwamen juristen en dit in de militaire rechtspleging werd vastgelegd. Ik geloof, dat als iets goeds is tot stand gebracht, het wel dit is, dat de krijgsraden gepresideerd worden door juristen. Ik meen dan ook gerust te mogen zeggen, dat, behalve deze of gene gepensioneerde generaal, er niemand in den lande meer is, die zich thans tegen dat instituut verzet — en te recht, omdat, voor zoover ik weet, dit zeer goed in de practijk werkt.

[Zie de vervolg van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

[Men zie ook de beraadslaging in de Tweede Kamer over art. 76.]

Voorloopig Verslag der Eerste Kamer.

In het algemeen werd de huidige samenstelling der militairrechtelijke colleges bevreemdend genoemd; bij die in eersten aanleg, een jurist president en vier militairen, komen civiel en militair element in deugdelijke samenwerking tot hun recht. Men drong er dan ook op aan, dat de Regeering, indien het eventueel moest komen tot wijziging van het militaire procesrecht, de krijgsraden in hunne tegenwoordige samenstelling zoude handhaven. Het werd evenwel noodig geacht, dat het secretariaat bij de krijgsraden werd opgedragen aan een meester in de rechten, waarop, naar men meende te weten, reeds herhaaldelijk, ook van de zijde van het Hoog Militair Gerechtshof, is aangedrongen. Dezelfde argumenten, welke pleiten voor de aanwezigheid van een jurist aan het hoofd van het college,

doen zich ook gelden ten opzichte van den secretaris, hoofd der secretarie.

En wat aangaat de officieren met rechtskundige opleiding, deze zullen in de verschillende garnizoenen als officier-commissaris of als hulp van dezen zeer goede diensten kunnen verrichten. Men vertrouwdde dan ook, dat de juridische opleiding van officieren in dien zin zooveel mogelijk zoude worden bevorderd, omdat het aantal van hen, die thans hunne rechtskundige studiën voltooid hebben, niet voldoende is om in de bestaande behoefte te voorzien.

Eindverslag der Eerste Kamer.

(Antwoord van de Regeering.)

Het was den ondergeteekenden aangenaam uit het Voorloopig Verslag te ontwaren, dat in het algemeen de samenstelling van de militair-rechterlijke colleges bevredigend genoemd wordt. Zij zijn aanvankelijk van cordeel, dat in de samenstelling van die colleges wijziging niet behoeft te worden gebracht. De in het Voorloopig Verslag betcogde wenschelijkheid om het secretariaat bij de krijggraden aan een meester in de rechten op te dragen, kunnen de ondergeteekenden niet voetstoots toegeven. Voor een jurist zou in die positie te weinig toekomst zitten, terwijl voor de officieren de prikkel om zich rechtsgeleerde kundigheid eigen te maken, zou verminderen. Dit laatste zou niet zonder bedenking zijn, omdat, vooral ook ter wille van eene goede bezetting van krijggraden en officier-commissariaten beide, moet worden aangestuurd hierop, dat zich een voldoende aantal officieren in de rechtsgeleerde studie zal willen bekwamen. Bovendien is de waarneming van het secretariaat bij een krijgsvraaad zeer geschikt voor het opdoen van practische ervaring met het oog op latere aanwijzing tot militair-rechterlijke betrekkingen.

De juridische opleiding van officieren, ten einde hen te bekwamen voor militair-rechterlijke betrekkingen, wordt zooveel mogelijk bevorderd. Op dit oogenblik zijn te Amsterdam zeven officieren van land- en zeemacht in rechtsgeleerde opleiding, waarvan één de volledige academische vorming erlangt. De ondergeteekenden stellen zich voor, dat in deze richting moet worden doorgegaan. Zoo zullen het volgende jaar met hetzelfde doel wederom vier officieren van de landmacht te Amsterdam worden geplaatst.

(Wordt vervolgd.)

INGEKOMEN BIJDRAGE.

BESCHOUWINGEN

naar aanleiding van het geding Stenger—Crusius,
voor het Reichsgericht te Leipzig

door

Mr. G. VAN SLOOTEN Azn.

Het van 29 Juni tot 6 Juli 1921 voor het Reichsgericht te Leipzig gevoerde proces tegen den luitenant-generaal Stenger en den majoor Crusius heeft voor den neutralen toeschouwer verschillende gezichtspunten van algemeen en bijzonder aard opgeleverd, waarvan de beschrijving zoo niet thans reeds, dan toch wellicht later, ook voor ruimer kringen van belang kan zijn. Deze overweging geeft mij aanleiding eenige door mij gemaakte opmerkingen onmiddellijk na de beëindiging van het genoemde rechtsgeding in de volgende bladzijden vast te leggen.

Als algemeen bekend mag worden beschouwd, dat de processen, welke tegen de zgn. oorlogsmisdadigers voor het Reichsgericht worden gevoerd, een uitvloeisel zijn van de bepalingen vervat in art: 228 e.v. van het vredetractaat van Versailles. Hierbij was echter bepaald, dat de strafgedingen tegen zulke personen voor de krijgsraden der geallieerde mogendheden zouden worden voldongen: „Le „gouvernement allemand reconnaît aux Puissances alliées et asso- „ciées la liberté de traduire devant leurs tribunaux militaires les per- „sonnes accusées d'avoir commis des actes contraires aux lois et cou- „tumes de la guerre”.

Nadat andere zaken de aandacht der betreffende regeeringen van de berechting der oorlogsmisdadigers had afgeleid, kwam dit onderwerp in Januari 1920 wederom ter sprake. De lijst van de beschuldigde en uit te leveren personen zou aan den voorzitter der duitsche delegatie te Parijs worden overhandigd. Reeds alvorens van deze lijst officieel te hebben kennis genomen, deed de duitsche delegatie herhaalde malen dringende verzoeken om, in het belang van de rust in Duitschland, een andere regeling van de procedure te verkrijgen, waardoor de feitelijke uitlevering met al de daaraan voor de binnenlandsche pacificatie verbonden bezwaren kon worden vermeden.

In zijn nota van 25 Januari 1920 aan den voorzitter der vredesconferentie, deed de President van de duitsche delegatie nog het volgende voorstel:

„Die Deutsche Regierung wird die deutsche Strafverfolgungsbehörden anweisen, gegen alle Deutschen, die ihr von den Alliierten, und Associierten Regierungen als eines Verstoßes gegen die Gesetze und Gebräuche des Krieges schuldig benannt werden, unverzüglich ein Strafverfahren auf Grund des zuübersendenden Materials einzuleiten.

„Sie wird alle Gesetze, die der Einleitung eines solchen Verfahrens etwa entgegenstehen, ausser Kraft setzen, insbesondere die bestehende Amnestiegesetze insoweit aufheben. Zuständig für das Strafverfahren soll das höchste deutsche Gericht, das Reichsgericht in Leipzig, sein. Ausserdem wird der jeweils beteiligten Alliierten, oder Associierten Regierung das Recht eingeräumt, sich an den Verfahren unmittelbar zu beteiligen.

„Ueber den Umfang dieser Beteiligung könnte eine besondere Vereinbarung getroffen werden. Es wäre eine Regelung in dem Sinne denkbaar, dass die beteiligte Alliierte oder Associierte Macht dem Verfahren einen Vertreter ihrer Interessen beordnede, der befugt wäre, von allen die Sache betreffenden Schriftstücken und Akten Kenntnis zu nehmen, neue Beweisstücke vor zu legen, Zeugen und Sachverständige zu benennen, sowie überhaupt Anträge zu stellen und für die Interessen der verletzten Partei zu plädieren.

„Allen von dem Vertreter gestellten Beweisanträgen wurde stattzugeben sein. Solche Zeugen und Sachverständige, die Angehörige einer Alliierten oder Associierten Macht sind, würden auf Antrag des Vertreters von den zuständigen Gerichtsbehörden ihres Heimatstaates vernommen werden, wobei dem Angeklagten oder seinem Verteidiger die Anwesenheit zu gestatten wäre. Die von dem Reichsgericht erlassenen Urteile würden mit ihrer Begründung veröffentlicht werden.

„Die deutsche Regierung ist ferner bereit, über die Einsetzung einer zweiten Instanz in Verhandlung zu treten.“

Kort daarop, 3 tot 7 Februari 1920, volgde het incident van de overreiking en de terugzending van de lijst der uit te leveren personen, waarmede voor een oogenblik de geheele zaak definitief tot een einde scheen te zijn gebracht. Echter richtte op 13 Februari 1920 de engelsche Minister-President een nota aan den duitschen Rijkskanselier, waarin nader werd geantwoord op het voorstel van den 25sten Januari en de grondtrekken werden aangegeven voor de regeling, zooals die tenslotte is tot stand gekomen.

Daarin leest men:

„La poursuite que le Gouvernement allemand propose ainsi d'engager lui-même immédiatement est compatible avec l'exécution de l'article 228 du Traité de Paix et expressément prévue à la fin de son premier alinéa. Fidèles à la lettre et à l'esprit du traité les alliés se garderont d'intervenir en rien dans la procedure, les poursuites et le jugement pour laisser au Gouvernement allemand sa pleine et entière responsabilité. Ils se réservent d'apprécier par les

„faits la bonne foi de l'Allemagne, la reconnaissance par elle des crimes commis, et le sincère désir de s'associer à leur punition.

„Ils verront si le Gouvernement allemand qui s'est déclaré hors d'état d'arrêter pour les remettre aux alliés aux fins de jugement, les inculpés figurant sur la liste susdite, est réellement décidé à les faire juger lui-même par la Cour de Leipzig.

„En dernier lieu les Alliées tiennent à rappeler d'une manière formelle que la procédure devant une juridiction telle que celle qui est proposée ne peut en aucun cas annuler les dispositions des articles 228 à 230 du Traité. Les Puissances se réservent d'apprécier si les procédures proposées par l'Allemagne pour assurer suivant elle aux inculpés toutes les garanties de la Justice n'ont pas en définitive pour effet de les soustraire au juste châtiment de leurs forfaits. Les Alliées exerceraient dans ce cas leur droit dans sa plénitude en saisissant leurs propres tribunaux.”

De Engelsche Minister-President grijpt dus hierbij aan de woorden van art: 228, alinea I van het Vredestractaat, luidende:

„Cette disposition s'appliquera nonobstant toutes procédures ou poursuites devant une juridiction de l'Allemagne ou de ses alliées.”

De vervolgingen kunnen dus in Duitschland plaats grijpen, doch daardoor verliezen de geallieerden hun aanspraak op uitlevering en berechting niet.

Of zij van hun recht daarop toch nog gebruik zullen maken, zal hiervan afhangen of zij met den uitslag van de deutsche procedures tevreden zullen zijn of niet.

In de nota d.d. 7 Maart 1920 van den deutschen Minister van Buitenlandsche zaken aan den engelschen Minister-President wordt in antwoord op het voorafgaande erop gewezen, dat de deutsche wetgeving het mogelijk maakt en maken zal, dat de procedures formeel naar genoegen der geallieerden voor het Reichsgericht in eerste en laatste instantie kunnen verloopen.

Hij zegt dan verder:

„Dans beaucoup de cas, il est vrai, la poursuite effective de la procédure dépendra encore de la production des documents par la Commission instituée par les Puissances alliées, mais cela résulte uniquement du fait que bien souvent les listes communiquées ne contiennent ni l'indication d'actes punissables bien précisées ni celles des moyens de preuve.

„La Cour suprême, qui doit poursuivre cette procédure non pas sur l'injonction de gouvernements étrangers mais uniquement sur la base des lois allemandes ne devra et ne pourra, fidèle à ses hautes traditions, se laisser guider par d'autres considérations que celle de satisfaire au droit.

„Elle se prononcera sans avoir égard ni à la personne ni aux suites politiques. Elle peut donc être persuadée que le monde civilisé tout entier reconnaîtra ses décisions”.

In vervolg hierop komt op 24 Maart 1920 in Duitschland tot

stand het „Gesetz zur Ergänzung des Gesetzes zur Verfolgung von „Kriegsverbrechen und Kriegsvergehen vom 18 Dezember 1919.”

Bij de wet van 18 December 1919 was het Reichsgericht reeds competent verklaard; de wet van 24 Maart 1920 vulde haar aan door te bepalen, dat aan vervolging een vroegere amnestie, verjaring of vonnis niet in den weg zouden staan, dat zelfs een vroegere vrij-spraak niet kan worden tegengeworpen, en door verschillende procesrechtelijke regelingen omtrent de verwijzing en de behandeling te geven.

Op 7 Mei 1920 komt dan de nota van den voorzitter der vredes-conferentie aan dien der duitsche delegatie, waarbij de eindregeling in principe wordt getroffen. Toegezonden wordt een eerste lijst, houdende 45 namen van beschuldigde personen uit de lijsten der verschillende mogendheden met de geïncrimineerde feiten. De vervolging voor het Reichsgericht wordt voorloopig goedgekeurd.

De nota vervolgt dan:

„Sans intervenir dans la procédure, les poursuites et le jugement, „de manière à laisser au Gouvernement allemand sa pleine et entière responsabilité, elles (de geallieerde mogendheden) laisseraient à celui-ci le soin de procéder aux poursuites et au jugement, „les alliées devant ensuite examiner, au résultat de ces poursuites, „si le Gouvernement Allemand est sincèrement résolu à faire bonne „et loyale justice.

„Les Puissances alliées font observer au Gouvernement Allemand „qu'en raison de l'urgence que présentent la solution de cette question „et l'exécution des obligations inscrites au Traité de Paix qu'a signé „l'Allemagne, il convient qu'aucun nouveau retard ne soit plus „apporté, et que le Gouvernement allemand fasse toute diligence „pour assurer la marche rapide des instructions, en vue d'aboutir „au jugement des accusés dans le plus bref délai possible.

„Les Puissances Alliées se déclarent prêtes d'exécuter les com- „missions rogatoires qui pourraient être délivrées par l'autorité judi- „ciaire allemande pour recueillir les déclarations des témoins au lieu „de leur résidence ainsi qu'il est d'usage de procéder dans les re- „lations normales entre Etats.

„Enfin les Puissances Alliées renouvellent formellement leurs „réserves expresses d'exercer leur droit dans sa plénitude, si elles „jugent au résultat des procédures et des jugements qui vont être „institués en Allemagne, que l'offre faite par le Gouvernement „allemand n'a d'autre effet que de tenter de soustraire les inculpés „au juste et nécessaire châtiment des crimes qui seraient établis à „leurs charge.”

Het is opvallend, dat in deze laatste zinsnede de woorden „et des „jugements” later moeten zijn ingevoegd.

Men kan wel vervolgingen maar niet een vonnis instellen.

Op den 31sten Mei 1920 kwam het bericht van duitsche zijde, dat men met een en ander kon instemmen. Wat de onpartijdigheid in de

vervolging en berechting betreft merkte de voorzitter van de duitsche delegatie nog op:

„Wenn die alliierten Regierungen am Schlusse des Schreibens vom 7 d.M. sich ihre Rechte erneut für den Fall vorbehalten, dass die deutschen Verschlage auf den Versuch hinauslaufen sollten, Schuldige einer gerechten Strafe zu entziehen, so glaubt die Deutsche Regierung, eine nochmalige Erwiderung hierauf mit Rücksicht auf ihre früheren Darlegungen über das Verfahren vor dem Reichsgericht unterlassen zu können.“

Inmiddels had de Oberreichsanwalt bij het Reichsgericht getracht het noodige bewijsmateriaal ten laste der op de groote lijst en de lijst der 45 vermelde personen langs diplomatieken weg te verkrijgen

Langs dezen weg zijn echter geen inlichtingen te bekomen geweest en te Spa, in Juli 1920, werd ook deze aangelegenheid in zoverre geregeld, dat ten aanzien van de 45 de Oberreichsanwalt rechtstreeks met de Ministers van Justitie der verschillende landen, en wat Engeland betreft met den Attorney General, zou kunnen corresponderen. Wat de groote lijst aangaat, is de instructie nog in het geheel niet geregeld. In het voorjaar 1921 hebben de geallieerde regeeringen medegedeeld, dat aan verzoeken om instructie-handelingen te verrichten, door den Oberreichsanwalt gedaan, slechts dan gevolg zou kunnen worden gegeven voor zoover het personen betrof, die op de lijst der 45 zijn vermeld.

Men kan in het algemeen als het eenstemmig oordeel van alle onbevooroordeelde personen aannemen, dat eene berechting van de door de geallieerde regeeringen beschuldigde personen door de krijgsraden der aanklagende landen het rechtsgevoel der beschaafde wereld niet zou hebben bevredigd. Men mag ook aannemen, dat het voor de betreffende regeeringen een niet aangenaam gevoel moet zijn geweest, te moeten optreden als rechters in eigen zaak en daardoor van te voren zijn positie als rechter in de oogen van de niet aan den oorlog deelgenomen hebbende landen te compromiteeren. Want wilde men als rechter optreden, zoo had men juist met die landen rekening te houden.

Had men gemeend, uitsluitend met den vijand te doen te hebben, zoo ware rechtspraak overbodig en een eenvoudige wraakneming voldoende geweest.

Het is nu echter de vraag of met de regeling, waarbij aan het Reichsgericht voorloopig de berechting is overgelaten, in theorie een beter fundament is gelegd voor een rechtspraak, die ook in de geschiedenis een goed figuur kan maken.

Ook hier ligt naar mijne meening een rechts-psychologisch conflict, dat buitengewoon moeilijk tot een bevredigende oplossing kan worden gebracht.

Iedereen is het er over eens, dat misdrijven gedurende den oorlog begaan, in welk land het ook zij, tegen vriend of vijand, moeten worden gestraft. De wetten voorzien daarin duidelijker dan vroeger. Was het bijvoorbeeld onder ons vroeger nederlandsch Militair

recht, den zoogenaamden „Artikelbrief”, niet volkomen klaar of roof, mishandeling en afpersing volgens dat recht moest worden gestraft, wanneer het feit was gepleegd buiten „de Landen onder de gehoorzaamheid van de Generaliteyt staende”, of tegen anderen dan „de inwoonderen der Geunieerde Provinciën, heure toestanders ofte bondgenooten”, ons, nu weldra door een nieuwe wet te verdringen oud Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande stelt het in Art. 172—187 buiten kijf, dat met groote hardhandigheid tegen oorlogsmisdadigers moet worden opgetreden. Voor de krijgsraden van alle oorlogvoerende landen hebben gedurende de oorlogsjaren vele personen beklaagd van misdrijven, waarvan de slachtoffers vreemdelingen of vijanden waren, tegen wie het oorlogsrecht het krijgsgeweld verbiedt, terecht gestaan. Aan de juistheid van zulke bepalingen, van zulke processen en van zware straffen wordt niet meer getwijfeld. Men mag alleen vragen of, althans op dit oogenblik nog, de strafpolitische grond van dit recht niet meer ligt in den wensch naar behoud van discipline en strijdvaardigheid in het eigen leger dan in gevoelens van algemeene menschelijkheid.

Nu bestaat evenwel in alle landen de vaste overtuiging, dat voor de door misdrijven gekrenkte landgenooten alleen in het eigen land en voor den eigen rechter volkomen satisfactie te krijgen is. In Engeland, in Frankrijk en in Duitschland, maar niet minder in Nederland verbeeldt men zich gaarne dat voor de rechtbanken de landgenoot en het landsbelang een schreefje voor hebben, dat de vreemde rechters er ook zoo over denken, en dat de zaak dus in het buitenland minder goed tot haar recht komt. Het bestaan van deze meening is geen compliment voor de rechterlijke macht van alle landen. Ik voor mij moet als mijn overtuiging, op persoonlijke ervaring gegrond, uitspreken, dat deze meening voor wat Nederland betreft, absoluut onjuist is, en aangezien het kwalijk aan te nemen is, dat Nederland in deze aan de spits der beschaving staat, meen ik te mogen aannemen, dat het in Engeland, of in Frankrijk en in Duitschland evengoed staat met het rechtspreken zonder aanzien des persoons als bij ons.

Wat is nu de natuurlijke gang van zaken? Deze: een strafzaak wordt voor een buitenlandschen rechter behandeld, voor een rechter, die de nationale is van den beklagde. Die rechter spreekt een vonnis uit, hij spreekt vrij of hij veroordeelt en legt een straf op. Nemen wij aan, dat dit vonnis juridisch onaanvechtbaar is en dat de opgelegde straf, in geval van veroordeeling, overeenkomt met hetgeen eisch is van moderne inzichten omtrent de straftoemeting. Wij moeten dan tevens aannemen, dat de rechter van den beleedigde, diens nationale rechter, een vonnis zou hebben gewezen precies gelijk aan dat van zijn collega over de grenzen.

Juist omdat dit vonnis goed is, onpartijdig is geveld, zal het bij de *partijen*, derhalve ook bij den benadeelde, die eenzijdig oordeelt, niet in den smaak vallen. Maar de niet tevreden beleedigde partij zal beide vonnissen verschillend beoordeelen. Hij zal het vonnis van zijn eigen rechter onjuist vinden, maar dat van den ander uit-

krijten voor partijdig. Omgekeerd gaat het wanneer de beklagde terecht moet staan voor een rechter, die niet van zijne nationaliteit is.

Deze regel nu lijdt in het onderhavige geval geen uitzondering. Integendeel.

Naast het algemeene en tamelijk vage gevoel, dat de buitenlandse rechter het ons aangedane leed niet voldoende waardeeren kan, bestaan hier bij den leek, die zich in de objectiviteit van den rechter niet indenken kan, verschillende redenen, die hem, en dus naar zijn opvatting ook dien rechter, ware hij in zijn plaats, eerst recht zouden drijven tot een voortrekken van den beschuldigde.

• In de eerste plaats weet men, dat in de eigen landen, dus die van de geallieerden, vervolgingen als deze niet worden ingesteld. Men meent, terecht of ten onrechte, dat zulke vervolgingen uitsluitend daarom niet worden begonnen, omdat van deze zijde de oorlog op volkomen met het recht en de gebruiken van den oorlog overeenstemmende wijze is gevoerd. Men is er zich echter wel degelijk van bewust, dat van duitsche zijde het tegendeel is beweerd en steeds is volgehouden.

Men weet dus, dat, naar de opvatting van zeer vele personen in Duitschland, deze processen uitsluitend eenzijdig zijn opgevat en even schuldige personen in de geallieerde landen ongemoeid rondloopen. En men stelt zich voor, dat de kennis en wellicht ook de overtuiging hiervan op de rechters prikkelend zal werken, zooals men, in hunne plaats zijnde, geprikkeld zou zijn, zoodat zij de aanklachten reeds van den aanvang af met weezin zullen hebben begroet en zij tegen het opleggen van straffen sterk vooringenomen moeten zijn.

In de tweede plaats is men er zich zeer goed van bewust, dat door de telastleggingen en eventueele veroordeelingen niet alleen zekere personen zijn en zullen worden getroffen, maar dat, naar de heerschende nationale gevoelens, daarmede tevens de eer van het leger en de vloot en eigenlijk van het geheele land wordt aangetast. Beschuldigingen in de pers, in de parlementen en vergaderingen of in politieke stukken hebben slechts de waarde van het oogenblik en zijn uitsluitend naar hunne data te beoordeelen.

Anders is het echter met rechterlijke uitspraken van een hoogste gerechtshof, dat ook in de oogen van den vijand autoriteit moet hebben. De afkeuring en de strafwaardigheid, daarin uitgesproken, kan men niet meer wegredeneeren, en wanneer aldus komt vast te staan, dat de duitsche leger- en vlootaanvoering is geleid op overwegingen, die men alleen den misdadiger toekent, dan wordt de eer van leger en vloot ongetwijfeld aangetast. En nu meent men, dat de duitsche rechter hierdoor even goed rechter in eigen zaak wordt als, ware de oorspronkelijke procesorde gehandhaafd, de geallieerde krijgsraden dit zouden zijn geweest. Hij zal, naar deze opvatting, het moeilijk over zich kunnen krijgen vonnissen uit te spreken, waaraan zulke verstrekkende gevolgen zijn verbonden.

In de derde plaats kan niet in twijfel worden getrokken, dat het hier geldt niet alleen de beoordeeling van zekere feiten uitsluitend

met het oog op den thans beëindigden oorlog, maar dat, nagenoeg voor het eerst in de geschiedenis, door den rechter voor de beoordeeling van latere feiten, gepleegd in een nog te voeren oorlog, precedenten worden gesteld, waarvan de autoriteit niet kan worden ontkend; in de eerste plaats niet omdat het hier een college betreft, waaraan kunde en ervaring ook door den vijand niet kan worden ontzegd, maar ook vooral, in geval van veroordeeling, omdat die rechter daardoor zijn eigen legeraanvoering zou hebben verloochend. Omtrent de draagwijdte van het begrip oorlogsnoodzakelijkheid, omtrent hetgeen geoorloofd is in den oorlog onder zee en in de lucht, zullen precedenten in de jurisprudentie verschijnen, gedeeltelijk bestaande in interpretatie van bestaande verdragen, gedeeltelijk, ten gevolge van het geheel onvoorziene der gevolgde methoden, op de algemeene beginselen van volkenrecht. En nu stelt men zich voor, dat de duitsche rechter die wijzen van oorlogvoeren, welke zijn vaderland indien al niet tot de overwinning, dan toch tot zeer dicht daarbij hebben geleid, met het oog op de toekomst, waarin een deel van de vijandelijke naties een oorlog van weerwraak van duitsche zijde blijft vreezen, niet licht zal kenschetsen als volkenrechtelijk verboden.

En dan is er nog een vierde reden, die naar algemeene opvattingen van den leek, den duitschen rechter zou kunnen drijven naar een voor den beklagde te milde beoordeeling. Men houdt rekening met de personen van sommige beklagden. Hoe zal het mogelijk zijn, zoo denkt men, dat de rechter zich ontworstelt aan de suggestie uitgaande van het feit, dat deze personen in hun land gelden als groote mannen en krijgshelden, die, wellicht juist naar aanleiding van de thans geincrimineerde feiten, in pers en volksvertegenwoordiging uitbundig zijn geprezen en door de regeering zijn bevorderd en onderscheiden? Zal het, menschelijkerwijze gesproken, voor dien rechter mogelijk zijn, recht te spreken zonder aanzien des persoons?

Ik stel mij voor, dat op deze wijze in de geallieerde landen ook bij volkomen bezadigde leeken op volkomen natuurlijke wijze een gevoel van wantrouwen in de onpartijdigheid van het Leipziger gerechtshof moet zijn ontstaan. Er zal een kleine minderheid zijn van deskundigen, die weten, dat het niet voor de eerste maal is, dat deze rechters weerstand hebben moeten bieden aan persoonlijke gevoelens en dat de onpartijdigheid op den duur bij den rechter van een in den aanvang dikwijls moeilijke taak een vaste gewoonte, een tweede natuur wordt, zoo sterk, dat het juist dikwijls moeilijk is bij den rechter voor het individueele van feit of persoon belangstelling te wekken.

Dit blijft intusschen een kleine minderheid, en het kan niet anders of de rechter in deze oorlogszaken ziet zich aangestaard door een menigte van millioenen, beziel met gevoelens van wantrouwen, argwaan en achterdocht.

Dit nu zou niet zoo ernstig zijn wanneer het alleen maar den rechters of het Reichsgericht betrof. De rechter heeft den bijval

van het publiek niet noodig en moet, wil hij zijn taak goed volbrengen, de afkeuring en den smaad van de geheele wereld kunnen verdragen.

Reeds tientallen van jaren heeft de rechterlijke macht, zoo in Nederland als elders, den haar door de sociaaldemocratie onverdiend aangewreven smaad van klasse-justitie te zijn, met groote gelijkmoedigheid ondergaan.

Doch er is meer. Door de geallieerde mogendheden is verklaard, dat bij de berechting van de oorlogsmisdadigers Duitschland in de gelegenheid zou zijn van zijn goeden wil om het vredesverdrag eerlijk na te komen, te doen blijken. En bovendien is te verstaan gegeven, dat ingeval de geallieerde mogendheden van cordeel mochten zijn, dat de berechting der oorlogsmisdadigers bij het Reichsgericht niet in goede handen is, aan den inhoud van artikel 228 en volgende van het vredesverdrag onverkort gevolg zal worden gegeven.

Onder deze omstandigheden moet het, weer omgekeerd, bij de rechters van het Reichsgericht een punt van overweging uitmaken of zij bij het wijzen van hun vonnis er naar zullen streven zooveel mogelijk het oogenblikkelijk politiek landsbelang te dienen. Dit is te bereiken, door vonnissen te wijzen, waaruit de geallieerde mogendheden duidelijk kunnen zien, dat Duitschland van goeden wil is bezield. Immers, aangezien de Regeering als zoodanig de rechtspraak niet kan beïnvloeden, is het toonen van den goeden wil van Duitschland thans aan het Reichsgericht overgelaten. Zij zullen dan niet alleen aan alle eischen van de beleedigde partij voldoening moeten geven, maar zelfs met sensationeele strengheid moeten optreden, willen zij de vooropgezette meening aan de overzijde, dat zij geen goed recht kunnen doen, ook maar een weinig logenstraffen. Meer dan één leek heeft mij verklaard, dat zulk een handelwijze naar zijn meening de juiste zou zijn geweest. „Deze zaken,” zoo zeide men mij, „zijn geen rechtszaken maar politieke quaesties.”

„Laat het Reichsgericht toch beginnen met een paar menschen ter dood of tot levenslange gevangenisstraf te veroordeelen. Het krijgt dan een goede pers en daarmee voor later wat vrijheid van handelen. Misschien loopt het dan zelfs met de verdere afwerking van de lijst zoo'n vaart niet. En men zal van de andere zijde moeten toegeven, dat de goede wil gebleken is.”

Er zijn zeer vele voorbeelden in de geschiedenis van veroordeelingen, waaraan overwegingen als deze ten grondslag hebben gestrekt.

De sophistische redeneeringen, waarmee zulke vonnissen politiek zijn gerechtvaardigd, zijn vele geweest.

Zoo is er dikwijls beweerd, dat een tegenstelling in deze eigenlijk niet bestaat, aangezien de strafrechtspraak het belang van de gemeenschap moet dienen en, in een geval als dit, het belang der gemeenschap slechts wat ruimer wordt opgevat dan de eenvoudige beveiliging tegen antisociale handelingen.

Een en ander moet het duidelijk maken, dat het voor de rechters

in het Reichsgericht een bijna bovenmenselijke taak is om de voor hen ter beoordeeling gebrachte strafzaken met volkomen objectiviteit te bezien.

Een tweede theoretisch bezwaar, dat van minder gewicht is en eigenlijk alleen het Reichsgericht als zoodanig betreft, is dit, dat het hoogste gerechtshof voor deze oorlogsmisdadigers niet het in technischen zin meest aangewezen forum schijnt te zijn.

Een hof van cassatie, gewend slechts rechtsvragen op te lossen, zal, naar veler meening, met het goudschaaltje der Revision niet het voor deze zaken meest geschikte gereedschap ter tafel brengen. Men zou kunnen vreezen, dat in zijn uitspraken een hoeveelheid fijn uitgesponnen juristerij en wereldvreemde geleerdheid aan den dag zou komen, die niet geschikt zijn een voor den leek weinig bevredigend vonnis in diens oogen te rechtvaardigen. Bij den gewezen vijand zou de opvatting dienaangaande niet bloot negatief zijn, maar zeer positief in dezen zin, dat de rechter met de chicane van een advocaat van kwade zaken de beschuldigten door de mazen van de wet helpt.

Maar van de zijde der landgenooten zou men, ingeval van veroordeeling, kunnen vragen of deze rechters als zoodanig de geschikte personen zijn om misdrijven van militairen in den oorlog, speciaal in dezen oorlog te beoordeelen. Men zou kunnen zeggen, dat over militairen een college uitsluitend bestaande uit burgerrechtsgeleerden niet moet rechtspreken, en dat men, om met gezag een oordeel over oorlogshandelingen te kunnen vellen, mede in den oorlog moet zijn geweest, hetgeen wel bij zeer weinigen van de uit den aard der zaak bejaarde heeren, die in het Reichsgericht niet ver van het eind hunner loopbaan zijn, het geval zal zijn geweest.

Een en ander leidt mij tot de conclusie, dat de regeling, waardoor de rechtspraak in deze bij het Reichsgericht is gebracht, in theorie en onder de bestaande politieke verhoudingen, ofschoon beter dan de bij het vredetractaat voorbehoudene, toch niet een in alle opzichten bevredigende kan worden genoemd.

Het blijft de vraag of een voor beide partijen bindende *internationale, zooveel mogelijk neutrale, rechtspraak* niet veel beter zou zijn geweest.

Het is thans van belang na te gaan in hoeverre de bovengenoemde theoretische overwegingen in de practijk steekhoudend zijn gebleken in het door mij bijgewoonde proces tegen den luitenant-generaal Stenger en den majoor Crusius, No. 1 en 5 van de fransche lijst.

Omtrent de behandeling der procedure voor de openbare terechtzitting zijn uit den aard der zaak niet veel bijzonderheden bekend. Zooals men weet, is aan het Reichsgericht het verwijt gemaakt, dat het opzettelijk den gang der processen vertraagde en dat getracht werd de behandeling op de lange baan te schuiven.

Het is te betreuren, dat dit verwijt van opzettelijke vertraging heeft moeten dienen bij de motiveering van politieke en economische maatregelen, welke in den aanvang van 1921 tegen het Deutsche

Rijk werden genomen. Zonder te veel te willen afgeven op de politiek, mag men toch vragen of onder deze omstandigheden het gedaan verwijt wel als in alle opzichten ernstig gemeend mag worden opgevat. Hoe dit echter zij, uit hetgeen hierboven omtrent de voorgeschiedenis van de processen is medegedeeld, blijkt wel dit onwederlegbaar, dat eerst na de overeenkomst te Spa, in Juli 1920, met de instructie door het Reichsgericht een begin is kunnen worden gemaakt. Wanneer men nu bedenkt, dat de feiten, waarom het in deze gaat, toenmaals reeds zes jaren in het verleden lagen, en derhalve de uiterste voorzichtigheid in het hooren van de getuigen moest worden betracht, dat zeer vele getuigen in Frankrijk woonden en de fransche regeering het den duitschen autoriteiten in deze niet gemakkelijk heeft gemaakt (zooals blijkt uit een deze zaak betreffende nota van 18 April 1921, welke als bijlage I hierbij is gevoegd), dan moet het aan ieder onbevooroordeeld rechtsgeleerde duidelijk zijn, dat de aldus verloren gegane tijd wel kan worden betreurd, doch niet geacht kan worden nutteloos te zijn verspild. Het is dan ook kenschetsend, dat het proces tegen den luitenant-generaal Stenger en den majoor Crusius, waarvan de aanvang door het Reichsgericht was vastgesteld op 15 Juni, op verzoek van de fransche regeering moest worden uitgesteld tot den 29sten Juni 1921.

De aanklachten tegen den generaal Stenger en den majoor Crusius, zooals zij zijn geformuleerd op de zgn. „première liste de personnes „désignées par les puissances alliées pour être jugées par la Cour „Suprême de Leipzig,” luiden:

„*Massacres de prisonniers et de blessés. — Assassinats et complicité.* Le Général Stenger, (liste française, no. 1), Général Commandant de la 58e Brigade (112e et 142e R. I.) XIVe C. A. Au mois d'Aout 1914, le Général-Major Stenger (58e Brigade), a donné l'ordre à ses officiers de faire achever tous les soldats français blessés sur le champ de bataille. En outre il donna l'ordre de ne pas faire de prisonniers, commanda de les massacrer tous, blessés, armés ou non, même les hommes capturés en grandes unités. Ces faits sont établis par de nombreux témoignages qui ont été consignés, notamment dans l'enquête à laquelle il a été procédé, sur l'ordre du Gouvernement français, par la Commission instituée en vue de constater les actes commis par l'ennemi en violation du droit des gens, (volume III—IV, no. 53 à 72).

„5, Curtius (ou Crusius), (liste française, no. 5), capitaine du 112e R. I., a transmis l'ordre de ne pas faire de prisonniers et de tuer tous les blessés, soit à la baionette, soit au fusil.”

Gedurende het verloop der zittingen, welke naar mijne meening op volkomen onpartijdige wijze door den president werden geleid, kwam er een bepaalde teekening in de feiten en de verschillende rechtsvragen, die ten slotte zouden moeten worden gewaardeerd en opgelost.

De generaal Stenger blijkt te zijn een officier van de oude school,

cholerisch van temperament, met een zekere voorliefde voor krasse uitingen en superlatieven. Zijn neiging tot manifesteeren komt nog aan het slot der zittingen uit, wanneer hij met vervaarlijke stem het woord neemt, eerherstel eischt, zich keert tegen alle belastering van het leger, alle beschuldiging van schending van het volkenrecht verworpt, zijn trouw aan vaderland en keizer bevestigt. Blijkbaar een man, die in de opwinding van het oogenblik meer kan zeggen dan nuttig en noodig is, meer ook dan hij werkelijk meent.

Hem wordt ten laste gelegd, dat hij op 21 en 26 Augustus 1914 bij Saarburg en St. Barbe als Brigade-commandant het bevel zou hebben gegeven geen gevangenen te maken, zelfs de gewonden en ~~wee~~verloozen af te maken. Van het bestaan van een *schriftelijk* brigadebevel blijkt niet, doch de majoor Crusius, welke in die dagen onder zijn bevelen diende, en eenige soldaten van het 112e regiment infanterie, welke toenmaals in de nabijheid van besprekingen, door den generaal met zijn officieren gevoerd, zijn geweest, gewagen van een uitdrukkelijk *mondeling* bevel in dien zin. Nu wordt door den generaal Stenger toegegeven, dat hij in die dagen enkele malen zich heeft geuit omtrent behandeling van gewonden en gevangenen. Hij ontkent, dat hij zou hebben bevolen ze allen af te maken, maar geeft toe, dat hij, onder den indruk van de rapporten omtrent de groote moeilijkheden van het gevecht in de bosschen, omtrent de tactiek van den vijand en omtrent de groote hardnekkigheid, waarmede ook gewonde en omsingelde fansche soldaten bleven doorvechten, zich op 26 Augustus en wellicht ook op de voorafgaande dagen heeft uitgelaten tegenover officieren en soldaten als volgt: „Die Franzosen sollen auf den Bäumen sitzen und von oben herab schießen, auch Verwundete schießen noch von hinten her! Hütet Euch davor! Es kommt nicht darauf an, Gefangene zu machen, sondern sich zu wehren und zu schützen gegen die Heimtücke des Feindes. Schiesst die Kerls von den Bäumen herunter, wie die Spatzen!” Het is duidelijk, dat thans niet meer is na te gaan in welke woorden toenmaals een dergelijke uiting is vervat en evenmin *op welken toon* en in welk verder verband de woorden werden gesproken.

Zeker is intusschen, want hieromtrent bestaat een groot aantal overeenstemmende getuigenverklaringen, dat sommige officieren, waaronder de bataljonscommandant van Crusius, majoor Müller, een volgens eenstemmige berichten bezadigd man, en Crusius zelf de woorden van den generaal hebben begrepen in den zin van een bevel als ten laste gelegd, en dat zij dit bevel hebben overgebracht aan hun bataljon en compagnie. Zeker is eveneens, de verklaringen hieromtrent laten evenmin ruimte voor twijfel, dat het als zoodanig doorgegeven bevel is uitgevoerd en verscheidene gevangenen en gewonden dientengevolge zijn omgebracht. Het ongeluk heeft gewild, dat de majoor Müller reeds op 26 Augustus 1914 is gevallen.

Op het aldus niet tot klaarheid gekomen materiaal wordt van tegenovergestelde zijden nog eenig licht geworpen. Van de eene zijde komen twee getuigenverklaringen, van Elzasser soldaten der brigade

Stenger, dat de generaal, toen hem in die dagen eens een onderofficier als geleider van drie Fransche gevangenen voorbijkwam, hem zou hebben toegeroepen of hij de bevelen niet kende, en dat zij op grond van de latere gebeurtenissen aannemen, dat deze drie gevangenen toen ook kort daarna zijn gefusilleerd. Van de andere zijde blijkt, dat in de dagen van 21 tot 26 Augustus 1914 door de brigade Stenger een groot aantal gevangenen, waaronder vele gewonden, is gemaakt, welke niet slecht behandeld zijn.

Het is duidelijk, dat de zaak hiermede nog niet veel helderder is geworden. Een positief bewijs schijnt voor den onpartijdigen toeschouwer in geen enkele richting nog voorhanden. Het schriftelijk bevel is niet te voorschijn gekomen. Men kan aannemen dat een zoodanig stuk nooit heeft bestaan, maar tegenover de conclusie, dat hieruit blijkt, dat het bevel als zoodanig in het geheel niet is gegeven, omdat een brigadecommandant zoo iets niet mondeling pleegt te gelasten, staat deze andere opmerking, dat een generaal, die de draagwijdte en de verstrekkende, ook politieke, gevolgen van zulk een bevel moet kunnen overzien, zich wel hoeden zal zoo iets zwart op wit te zetten. Wanneer Crusius zegt, dat hij het bevel heeft gehoord, dan mag men niet uit het oog verliezen, dat op dit bevel zijn geheele eigen verdediging is opgebouwd en zijn voornaamste kans op gedeeltelijke rechtvaardiging juist ligt in het bestaan van een uitdrukkelijk bevel. Beweren daarentegen alle andere officieren van de brigade, dat zij van een uitdrukkelijk bevel van den generaal niets vernomen hebben dan mag men weer vragen of hun voorstelling der feiten, onbewust, niet is beïnvloed door hun tegenzin om hun brigadecommandant in dit proces te bezwaren. In hoeverre mag men bij de beoordeeling der geloofwaardigheid van de elzasser getuigen rekenen met directe of indirecte pressie van fransche zijde op hen uitgeoefend? Aan de andere zijde: is er niet evenveel reden om aan te nemen, dat het aan pressie op de rijks duitsche getuigen ook niet heeft ontbroken? En dan ook: gesteld, dat het juist ware, dat van fransche zijde ongeloofwaardige getuigen werden voorgebracht, dan zou men toch hebben kunnen verwachten, dat er heel wat meer personen, voorzien van heel wat gewichtiger gegevens, zouden zijn geproduceerd! Ten slotte schijnt het beslissende punt te zijn of men tegenover de positieve ontkenning van den generaal Stenger, en met het oog op diens persoonlijkheid, geloof zal schenken aan de beide Elzassers, die, in bijzonderheden van elkander afwijkende en gedeeltelijk op redeneering afgaande, de militaire enormiteit volhouden, dat gedurende een gevecht een onderofficier van een brigadegeneraal het direct bevel ontvangt drie gevangenen te laten fusilleeren. Neemt men dit laatste aan, dan kan men ook veilig er toe besluiten, dat de generaal een algemeen bevel van dezelfde strekking had gegeven.

Men ziet: de geheele zaak Stenger wordt grootendeels een quaestie van waardeering van enkele personen. Een waardeering waartoe noch een fransch nog een duitsch rechter onder de tegenwoordige omstandigheden de meest geschikte is. De beide Elzassers zullen den

franschman even sympathiek zijn als de duitsche generaal hun weerzinwekkend voorkomt. En wat beteekenen, aan de andere zijde, de beide overloopers tegenover den ouden krijgsheld?

De duitsche rechters hebben den generaal Stenger zeer beslist vrijgesproken in den absoluten zin, dat het tegendeel van de aanklacht was bewezen. De fransche rechter zou hem, zonder eenigen twijfel, ter zake van de geheele telastlegging hebben veroordeeld. Noch voor het eene, noch voor het andere bestaat echter voldoende aanleiding.

De majoor Crusius blijkt gedurende de zittingen een geheel ander persoon te zijn dan de generaal. Hij is, in zuivere tegenstelling met Stenger, een man met een masker. Hij schijnt ook op het publiek geen gunstigen indruk te maken. Zijn persoonlijke verdediging en die van zijn advocaat zijn verre van gelukkig. In dit belangrijke *nationale* proces speelt hij de rol en volgt de taktiek van een beschuldigde in een obscuur zaakje voor de strafkamer van een Landgericht. Zijn verklaringen in het vooronderzoek zijn niet verder gegaan dan met het oog op de hem gestelde vragen strikt noodzakelijk was. Toen de president vroeg naar de reden van dit in deze procedure opvallend gedrag, moest de advocaat opstaan en verklaren, dat dit op zijn advies was gedaan. Crusius had hem gevraagd of hij alles moest zeggen wat hij wist, doch zijn raadsman had hem gezegd, dat, wanneer de franschen hem iets te verwijten hadden, zij er maar voor moesten zorgen, dat het bewijs er kwam. Alsof dit proces alleen om *zijn* persoon ging! Deze verklaring had natuurlijk al dadelijk de uitwerking, dat men den indruk verkreeg, dat de positie van den majoor Crusius zwak was, dat hij kracht moest zoeken in verheimelijking en dientengevolge, dat ook zijn positieve verklaringen onder reserve moesten worden aanvaard. Een eerste plaats onder deze verklaringen nam de bewering in, dat hij van den generaal Stenger persoonlijk het uitdrukkelijk bevel had gekregen, geen gevangenen te maken, en geen pardon te geven!

Naarmate het getuigenverhoor vorderde, werd het duidelijk, dat tegenover Crusius volledig bewijs zou worden geleverd, ten eerste, dat hij het fatale bevel aan zijn compagnie had gegeven; ten tweede, dat het maar al te goed was uitgevoerd. Een enkele getuige, die met groote beslistheid zijn verklaringen aflegde en den indruk van geloofwaardigheid maakte, wist zelfs mede te deelen, dat Crusius persoonlijk met de revolver op het slagveld liggende verwonden had geacheveerd. Meerdere getuigen hadden hem hooren roepen tot die soldaten, welke zich menschelijk gedroegen, het brigadebevel uit te voeren. Een en ander verdeelde zich over de beide reeds genoemde data, 21 Augustus bij Saarburg, 26 Augustus bij St. Barbe.

Voor den objectieven toeschouwer bleven, afgezien van bijkomstige strafrechtelijke vragen en mogelijkheid van meer of minder zware qualificatie, voor Crusius ten slotte nog slechts drie uitwegen over. De eerste lag in de richting van de vraag of in de onderhavige gevallen de regelen van het volkenrecht door een noodtoestand waren op zij gezet. De tweede zou kunnen worden gevonden in de ontken-

nende beantwoording van de vraag of er een strafbepaling bestond, die de gepleegde schending van het volkenrecht sanctioneerde. De derde was nog open zoolang de mogelijkheid bestond, dat Crusius door de gedagvaarde psychiatrische deskundigen ontoerekeningsvatbaar zou worden verklaard.

Hoe men thans en in latere tijden over dit strafproces moge oordeelen, dit zal door ieder onbevooroordeelde moeten worden toegegeven, dat de beslissingen omtrent de beide eerstgenoemde punten, zooals die door het Reichsgericht gegeven zijn, blijvende waarde bezitten. Beide vragen zijn volkomen objectief en wetenschappelijk onder de oogen gezien, en wanneer men een justitieele comédie had willen opvoeren, dan zeker waren hier eenige buitengewoon geschikte gelegenheden geboden om met een paar algemeenheden de strafwaardigheid aan de gepleegde handelingen te ontnemen.

Bezien wij het vraagstuk van de oorlogsnoodzakelijkheid.

Het staat vast, dat gedurende vroegere en latere oorlogen, door de legeraanvoering van verschillende nationaliteiten is ingezien, dat onder bepaalde omstandigheden het doel van den strijd niet kan worden bereikt, wanneer men zich gedurende den aanval moet bezighouden met het maken en wegvoeren van gevangenen en het ontwapenen van gewonden. Er zijn derhalve in verschillende veldslagen, bestormingen en loopgraafgevechten min of meer algemeene bevelen gegeven, die al zeer weinig verschillen met het beweerde bevel Stenger. Het zou niet ondoenlijk zijn geweest een zeer plausibele parallel te trekken tusschen het boschgevecht van St. Barbe en zelfs tusschen het vervolgingsgevecht van Saarburg en de bovengenoemde episodes van den verleden en tegenwoordigen tijd. Het zou wellicht gemakkelijk zijn geweest een erkende militaire deskundige te vinden, die alle gevallen had gelijkgesteld. Dit is echter niet eens gepoogd. Het Hof heeft zich doen voorlichten door den gepensioneerden generaal der infanterie Kuhl, wiens zeer bezadigde opvattingen van het kriegsrecht algemeen bekend waren.

Generaal Kuhl zeide — en het is door het Hof overgenomen — dat men zich bij het geven van een algemeenen regel zelfs niet angstig behoeft te houden aan de woorden van hetgeen te Genève en te 's Gravenhage is besloten, maar dat vooropgesteld mag worden, dat geen weerlooze vijand, die de wapens heeft neergelegd, mag worden gedood, en dat een bevel: „pardon wordt niet gegeven” *niet* geoorloofd is.

Op dezen algemeenen regel mogen uitzonderingen slechts zeer voorzichtig worden toegelaten. Men is daaromtrent heden van engere opvatting dan vroeger.

Naar de tegenwoordige deutsche opvattingen zou een uitzonderingsgeval alleen dan aanwezig zijn, wanneer alle andere middelen om met behoud van den regel de eigen troepen voor groote gevaren te behoeden, ontoereikend mochten blijken.

Nu was, zoo besliste het Hof, zulk een uitzonderingsgeval zeker niet aanwezig op den 21 Augustus 1914 na den slag bij Saarburg.

Het feit, dat nog op het slagveld liggende fransche gewonden het geweer opnamen, de duitsche troepen in den rug schoten en den brigadestaf of de ordonnansen onder vuur namen, wettigde geen bevel om allen af te maken. Men leverde een weliswaar gevaarlijk maar niet kritiek vervolgingsgevecht met een geslagen vijand. Men was voorzien van alle hulpmiddelen ter onschadelijkmaking van deze gewonde of zich eventueel gevangen gevende vijanden zonder tot het uiterste te behoeven over te gaan.

Dit moest niet alleen duidelijk zijn voor den brigade-commandant maar ook voor de subalterne officieren. Wanneer Crusius te goeder trouw meende, dat het bevel Stenger gegeven was, dan had hij toch nog zich moeten voorhouden, dat in deze omstandigheden zulk een bevel niet gewettigd was en het niet mogen uitvoeren. Hij mocht zijn eigen oordeel niet tot zwijgen brengen. Deed hij dit, dan moest hij de verantwoordelijkheid dragen.

De vraag of op 26 Augustus 1914 gedurende het boschgevecht van St. Barbe een uitzonderingsgeval aanwezig was, achtte de deskundige minder gemakkelijk te beoordeelen. Het verloop van den strijd op dien dag, het terugtrekken van de duitsche troepen, heeft aangetoond, dat trots alle inspanning•en offers het doel van den aanval, de zuivering van het bosch, niet kon worden bereikt. In zulk een boschgevecht, waarin gemakkelijk de verbanden verloren gaan en de bevelsoverbrenging onmogelijk wordt, kunnen onderdeelen in de meest hachelijke posities komen te verkeeren. Het is mogelijk, dat in zulk geval de commandant van zulk een onderdeel, geheel zelfstandig, er toe besluiten mag, dat ten aanzien van de volkenrechtelijke regels door een noodtoestand een uitzonderingsgeval is gegeven. Het was echter op dien dag zeker *niet* gewettigd vóór het oprukken van den troep een *brigadebevel* te geven, dat geen gevangenen mochten worden gemaakt. En wat Crusius betreft, hij had ten aanzien van een vermeend bevel in dien zin, moeten redeneeren en handelen zooals zijn plicht op 21 Augustus ware geweest.

Het is stellig van groot belang, dat een advies in dezen ruimen geest is gegeven door een generaal van een leger, dat den oorlog niet heeft kunnen winnen en in een proces tegen een medeofficier. Het krijgt daardoor voor de verdere ontwikkeling van het volkenrecht van den oorlog groote waarde en al ware het alleen maar om deze verklaringen, zou men zich nooit erover mogen beklagen, dat dit proces te Leipzig is gevoerd. Dat een fransch militair deskundige de oorlogsnoodzakelijkheid op 21 en 26 Augustus 1914 zou hebben ontkend, ware volkomen natuurlijk, dat een duitsch generaal hetzelfde doet, is niet verre van sensationeel.

Ik heb zooeven opgemerkt, dat het Hof, aannemende, dat Crusius tegen het volkenrecht had gehandeld, hem zeer gemakkelijk straffeloos had kunnen laten op grond van de omstandigheid, dat de volkenrechtelijke regels niet door strafbedreiging zijn gesanctionneerd. Het had zich dan alleen maar behoeven aan te sluiten bij gezaghebbende fransche rechtsgeleerden.

In het nummer van „Excelsior” van 12 Maart 1921 komt voor, onder den titel „Le Châtiment des Coupables” een artikel van René Brunet, professor aan de Universiteit te Caën, waaraan ik het volgende ontleen:

„Les accusés soutiendront que la loi ne prévoit aucune peine pour „les crimes qui leur sont reprochés, et ils invoqueront la maxime „juridique: „Pas de peine sans loi”.

„Insistons sur ce dernier point, qui est de beaucoup le plus important. Le droit international énumère un certain nombre d’actes „qui sont interdits aux belligérants: bombardement des villes ouvertes, des hôpitaux, des ambulances; dommages à la propriété privée; „mauvais traitements à la population civile; mais il ne prévoit et „ne peut prévoir aucune peine contre les individus, civils ou militaires, qui se rendent coupables de tel ou tel de ces actes. Ces individus ne peuvent être punis par un tribunal que si leur loi nationale „a préalablement édicté une peine contre les infractions dont il „s’agit. Or, la législation allemande — pas plus, d’ailleurs que la „législation française — n’a pas sanctionné d’une peine les interdictions prononcées par le droit international.

„Alors? Alors, les Allemands coupables d’avoir commis des actes „contraires aux lois de la guerre, et dont la punition est réclamée „par les Alliés, seront presque tous acquittés. Seront seuls punis „cette douzaine de voleurs, de brutes et d’incendiaires, qui sont con- „vaincus de crimes de droit commun, mais les grands coupables, les „maréchaux, généraux et les grands chefs qui ont conduit la guerre „en sauvages seront absous.

„Telle est la conséquence forcée des règles juridiques actuellement „en vigueur dans le monde moderne. Il ne servirait de rien de s’in- „digner de cette carence du droit devant l’injustice et devant le „crime.

„Une question seule importe: nos représentants ont-ils envisagé „l’éventualité de l’acquiescement en masse, et, dans l’affirmative, en „ont-ils tenu compte dans leurs décisions?”

Gesteld, dat het Hof te Leipzig niet in de eerste plaats zocht naar een rechtvaardige beslissing maar, zooals men het blijft verwijten, slechts er op uit is vrijspraken te geven, wat ware dan eenvoudiger geweest dan zich aan te sluiten bij dit *franche* advies, dat nog met twintig andere zou kunnen worden vermeerderd?

Wat heeft het Reichsgericht echter gedaan? Het deed een stoutmoedigen stap voorwaarts in de internationale rechtsontwikkeling, een stap, waardoor de namen Stenger en Crusius nog in de herinnering der juristen zullen voortleven, lange jaren nadat men reeds vergeten heeft wat hun eigenlijk te laste was gelegd.

De redeneering van het Reichsgericht is juist andersom dan die van de *franche* rechtsgeleerden. Het stelt voorop: wij hebben de wet en wij hebben de straf, namelijk het verbod van dooden en de daarop gestelde straf zocals een en ander is omschreven in het gemeene recht, in casu het duitsehe strafwetboek en militair straf-

wetboek. In den oorlog vervalt dit verbod, doch slechts zoover als de oorlog volgens de regelen van het volkenrecht wordt gevoerd. Wordt derhalve iemand in den oorlog gedood onder omstandigheden waaronder hij naar het volkenrecht niet mocht worden gedood, dan geldt voor den dader niet langer de door den oorlog noodzakelijke opheffing van het verbod om te doden; het gemeene recht krijgt weer vat op hem; de normen en strafbedreigingen vervat in de strafwetboeken, worden op hem van toepassing.

Ook door deze beslissing zal het proces Stenger-Crusius van historische beteekenis worden.

De laatste uitweg, die voor Crusius overbleef, was die der ontoerekeningsvatbaarheid. Vier psychiatrische deskundigen waren aanwezig om te rapporteeren omtrent zijn geestestoestand op den 21 en 26 Augustus 1914. Slechts één van hen, maar hij was niet meer dan een gewoon officier van gezondheid, en geen zenuwarts, had hem in die dagen gezien en gesproken. Een ander had hem eerst in 1916 onder behandeling gekregen. De waarnemingen van de beide anderen dateeren eerst van véél later.

Het is merkwaardig, dat de psychiaters, die ons op wetenschappelijke gronden zoo goed weten te overtuigen van de onbetrouwbaarheid van de meest waarheidlievende getuigen, er dikwijls geen bezwaar in zien om hunne conclusies op te bouwen op gegevens, welke waarachtigheid heel wat minder waarborgen heeft dan de gemiddelde getuigenverklaring in het gerechtelijk onderzoek. Merkwaardiger is het echter, dat er psychiaters gevonden worden, die in 1921 een besliste meening durven uitspreken over den geestestoestand, waarin een hun destijds onbekend persoon verkeerde in 1914.

Intusschen hier waren er vier, die met meerdere of mindere beslistheid volhielden, dat Crusius op 26 Augustus 1914 in het geheel niet en eenige dagen van te voren nauwelijks zijn wil vrijelijk kon bepalen. Den rechter wordt door de psychiaters in vragen als deze de wet gesteld, en het is zeer moeilijk voor den magistraat om het oordeel van vier zenuwdokters niet over te nemen. In dit geval heeft het Reichsgericht zich niet kunnen ontworstelen aan den druk door de geneeskundigen op zijn eindoordeel uitgeoefend. Het is daardoor gekomen tot een vonnis van milde veroordeeling uitsluitend naar aanleiding van de feiten gepleegd op den 21 Augustus, aannemende, dat op 26 Augustus van een vrije wilsbepaling geen sprake was.

Men moet natuurlijk aannemen, dat het Reichsgericht eerlijk overtuigd was van de juistheid van het oordeel der psychiaters. Het is ook zeker waar, dat er een eind moet komen aan het procederen, zelfs in zulke gewichtige gevallen als deze. Toch had ik een andere uitspraak verwacht, namelijk een nieuwe opdracht aan andere deskundigen, en ik zou het juist hebben geacht, wanneer die deskundigen waren gezocht onder de erkende autoriteiten van het neutrale buitenland.

Wanneer de rechter psychiatrische deskundigen gaat raadplegen dan verlaat hij eigenlijk zijn rechterstoel en verzoekt de geneeskun-

digen daarin plaats te nemen. Toen in dit geval de zenuwartsen aan het woord waren, vormden *zij* en niet de heeren in de scharlaken toga's het Reichsgericht. Welnu, alles wat ik hierboven opmerkte omtrent het in- en uitwendig conflict en de autoriteit buiten de grenzen van de rechters is in zulke omstandigheden van toepassing op de deskundigen. In het algemeen gelooft iedereen in de geallieerde landen, dat hun geheele deskundigenbericht niet anders was dan een poging om, zoover het slechts eenigszins wetenschappelijk mogelijk was, Crusius aan een welverdiende bestraffing te onttrekken.

Daarbij komt nog dit, dat in de zaak Crusius de opvattingen van den normalen leek vierkant in tegenspraak moeten zijn met die der professoren. De leeken, waaronder ik de vrijheid neem ook de vijf leden der fransche delegatie te rekenen, hebben Crusius, die van zoo labielen gemoedstoestand moet zijn, met de grootste kalmte en met voortdurend gespitse belangstelling gedurende vele dagen het proces zien volgen. Hij is nooit uit de plooi gekomen, was noch onverschillig noch terneergedrukt, vaardig in het debat over de geringste kleinigheden. Hij heeft niet, zooals de generaal, luidkeels getoornd tegen de — volgens hem — onware lasterlijke beschuldigingen. Zijn geheugen omtrent de voorvallen op de fatale Augustusdagen van 1914 was in alle opzichten feilloos behalve waar het voorvallen betrof, die niet in zijn verdedigingssysteem pasten. De leeken hooren, dat hij in 1916, toen van deze vervolging nog geen sprake was, aan zijn arts heeft verklaard, dat het hem zoo zwaar op het gemoed lag, dat hij bij Saarburch en St. Barbe gevangenen en gewonden heeft laten afmaken. Zij zien hem dit gladweg ter zitting loochenen, terwijl niemand opstaat, en zegt, dat hij ook in 1916 niet teerekeningsvatbaar was. Maar vooral de leek denkt het zijne over het voorval, waarop het deskundigenoordeel voornamelijk is gebaseerd, namelijk zijn vlucht van de compagnie in den namiddag van den 26 Augustus, en zijn gebroken gemoedstoestand kort daarop.

Zoolang het Reichsgericht zelf te oordeelen had, kon het, hoewel misschien met mij van meening, dat het niet het college was om in deze een voor de buitenwereld tamelijk bevredigende uitspraak te doen, niet van zijn zetels opstaan en andere rechters, wier oordeel niet reeds van te voren in discrediet was gebracht, uitnoodigen om de onaangename taak over te nemen. Met de deskundigen was het echter anders, en ik had het beter gevonden wanneer op dit punt personen waren gehoord, die men eenig bijoormerk onmogelijk kon toedichten.

Wanneer ik een poging doe om de hierboven weergegeven indrukken kort samen te vatten, dan wil ik uitspreken, dat mijn meening omtrent de wijze, waarop het Reichsgericht in de zaak van den generaal Stenger en den majoor Crusius heeft geprocedeerd en gevonnist, over het algemeen gunstig is. In het bijzonder ontken ik sporen van bewuste partijdigheid te hebben aangetroffen. Het vooronderzoek is, zooals mijns inziens ook objectief vaststaat, in geen opzicht ten

gunste van de beklaagden vertraagd. De leiding van het rechts-
 geding ter openbare zitting is door den voorzitter op buitengewoon
 onpartijdige wijze geschied, waarbij men hoffelijkheid niet met voor-
 ingenomenheid moet verwarren. Het vonnis acht ik in juridischen
 zin niet alleen volkomen juist, maar ook principieel een belangrijke
 mijlpaal op het pad der vooruitgang van de wetenschap en practijk
 des volkenrechts. Ik erken, dat, wat de feiten betreft, tegenover den
 generaal Stenger een non-liquet, strafrechtelijk derhalve een vrij-
 spraak, niet te vermijden was. Ik geef niet toe, dat er reden was
 om in het vonnis op te nemen, dat het tegendeel van de aanklacht
 was bewezen. Ik ben niet overtuigd van de juistheid van het oordeel
 door de psychiatrische deskundigen omtrent Crusius uitgesproken.
 Mijns inziens had het Reichsgericht, indien het niet vermocht dit
 oordeel naast zich neer te leggen en zelfstandig de toerekeningsvat-
 baarheid uit te spreken, andere deskundigen moeten benoemen, in dit
 geval geen duitsche practische of wetenschappelijke artsen. Ik acht
 als neutrale belangstellende het vonnis derhalve niet in *alle* op-
 zichten bevredigend, doch ik ben van oordeel, dat eene hevige af-
 keuring daarvan niet voldoende gemotiveerd zou zijn.

BIJLAGE I.

Auswärtiges Amt
 Friedensabteilung.
 F. 3996.

Berlin, den 18. April 1921.

Telegram an die Deutsche Friedens-Delegation in Paris (Nr. 406).

Bitte an den Vorsitzenden der Botschafterkonferenz eine Note
 folgenden Inhalts zu richten:

„Der englische Generalstaatsanwalt hat kürzlich im Unterhause
 erklärt, dasz die von den Alliierten Mächten beschlossenen sogenann-
 ten Sanktionen zu einem nicht geringen Teile auf das Verhalten
 Deutschlands in der Frage der Kriegsbeschuldigten zurückzuführen
 seien.

Auch auf der Konferenz in London hatte der Vorsitzende in der
 Sitzung am 3. März erwähnt, dasz Deutschland in dieser Frage mit
 der Erfüllung seiner Verpflichtungen im Rückstande sei. Indes
 schien dieser Punkt bei der Entschlieszung der Alliierten, zur Ge-
 walt zu greifen, nicht ins Gewicht gefallen zu sein. Nachdem sich
 jetzt aus der Erklärung des Generalstaatsanwalts das Gegenteil
 ergeben hat, sieht sich die Deutsche Regierung genötigt, auf die

Worte des Vorsitzenden der Londoner Konferenz über diese Frage zurückzukommen. Er hat seinen Vorwurf damit begründet, dass die deutschen Kriegsbeschuldigten trotz des Vertrages von Versailles und der in Spa übernommenen Verpflichtung noch nicht vor Gericht gestellt worden seien, obwohl sich die Unterlagen seit Monaten in der Hand der Deutschen Regierung befänden.

Diese Begründung ist nicht stichhaltig. Tatsächlich haben die Regierungen von Italien, Rumänien und Serbien das Belastungsmaterial, dessen Unentbehrlichkeit für die Durchführung der Leipziger Prozesse der Herr Premierminister Lloyd George durch seine oben angeführten Worte selbst anerkannt, dem Oberreichsanwalt in Leipzig bisher überhaupt noch nicht zugehen lassen. Das Material aus Frankreich und Belgien war ihm zur Zeit der Londoner Konferenz erst zum Teil übersandt worden. Auch davon entsprach wiederum nur ein Teil den Anforderungen, die nach deutschem Recht erfüllt sein müssen, um die Verwertung vor dem Prozeszgericht zu ermöglichen. Erst in der allerletzten Zeit ist der Rest des belgischen Materials eingegangen; das französische steht zu einem Teil auch jetzt noch aus. Das englische Material ist im November 1920 übersandt worden, aber ebenfalls in einer Form, die seine Verwendung bei der Hauptverhandlung nach den deutschen Gesetzen nicht gestattete.

Die deutsche Anklagebehörde hat zunächst die in Deutschland vorhandenen Unterlagen und das von den fremden Regierungen übersandte Material zusammengestellt und geprüft. Diese Arbeit wurde dadurch wesentlich erschwert, dass die in der „ersten Liste“ enthaltenen Fälle sich meist vor mehreren Jahren zugetragen haben. Wie schwierig es ist, derartige Vorgänge nach längerer Zeit, wenn die Teilnehmer in alle Winde zerstreut sind, aufzuklären, haben sowohl die Französische wie die Britische Regierung bei anderer Gelegenheit selbst anerkannt. Die Französische Regierung hat auf die Bitte um Aufklärung eines Vorfalles, der sich im September 1920 im Arbeitslager von Poncilac abgespielt hat, im März 1921 erklärt, dass die Ermittlung des Sachverhalts mit Rücksicht auf die inzwischen vergangene Zeit unmöglich sei. Die Britische Regierung hat sich am 6. Februar 1920 in der Frage der Misshandlung der deutschen Besatzungen bei der noch nicht 8 Monat zurückliegenden Versenkung der deutschen Flotte in Scapa-Flow in ähnlicher Weise geäußert.

Nach Beendigung der Sammlungs- und Prüfungs-Arbeit musste die deutsche Anklagebehörde dafür Sorge tragen, dass das ausländische Beweismaterial dem Gericht in einer Form zugänglich gemacht werde, die dem deutschen Prozeszrechte genügt. Auf ihre Veranlassung hat sich deshalb die Deutsche Regierung mit der Bitte an die Britische, Französische und Belgische Regierung gewandt, sich mit Besprechungen über die technischen Fragen der Beweismittelbeschaffung einverstanden zu erklären. Dies hat zu Verhandlungen zwischen einem Vertreter des Oberreichsanwalts und Vertretern der englischen und belgischen Justizverwaltung geführt, die unmit-

telbar vor der Londoner Konferenz stattgefunden haben und bei denen Abreden über die Frage des persönlichen Erscheinens der Zeugen vor dem Reichsgericht und über die Form der Vernehmung der nicht erscheinenden Zeugen durch die englischen und belgischen Gerichte getroffen worden sind.

Die Französische Regierung hat der Anregung der Deutschen Regierung bisher nicht stattgegeben. Auf eine in den letzten Tagen von ihr gestellte Anfrage nach dem Gegenstande der angeregten Besprechung ist die Deutsche Botschaft in Paris beauftragt worden, hierüber nochmals genaue Aufklärung zu geben und der Französischen Regierung vorzuschlagen, die in London und Brüssel aufgestellten Grundsätze ebenfalls anzunehmen.

Die Vernehmung der englischen und belgischen Zeugen, die nicht zum Erscheinen in der Hauptverhandlung bereit sind, steht unmittelbar bevor. Sobald sie erledigt ist, werden die Verhandlungen in Leipzig beginnen.

Wenn gleichwohl der Vorwurf einer Verzögerung der Prozesse erhoben und die Behauptung aufgestellt wird, dass die Deutsche Regierung seit Monaten im Besitze des erforderlichen Materials sei, so ist dies um so befremdlicher, als der englische Generalstaatsanwalt noch am 18. Februar auf eine Anfrage im Unterhaus erklärt hat, dass bis dahin, jedenfalls aber bis Anfang Januar, der Deutschen Regierung der Vorwurf der Verschleppung nicht gemacht werden könne und als er selbst an den inzwischen geführten Verhandlungen teilgenommen hat.

Eine Säumnis Deutschlands in dieser Frage liegt nicht vor. Der Versuch, die in London beschlossenen Gewaltmassnahmen damit zu begründen, musz an den Tatsachen scheitern." Schlusz der Note. Bitte Datum der Note und Übergabetag drahten.

Dr. SIMONS.

BIJLAGE II.

Im Namen des Reichs.

In der Strafsache gegen.

1. den Generalleutnant a. D. Karl *Stenger*, geboren am 26. November 1859 in Schwedt a.O.,

2. den Major a. D. Benno *Crusius*, geboren am 13. Oktober 1876 in Blüthen im Kreise Westprieignitz,

hat das Reichsgericht, Zweiter Strafsenat, in der öffentlichen Sitzung vom 6. Juli 1921,

an welcher teilgenommen haben

als Richter:

der Senats-Präsident Dr. Schmidt

und die Reichsgerichtsräte Dr. Sabarth, Backs, Dr. Schultz
Dr. Kleine, Hagemann, Dr. Vogt,

als Beampte der Staatsanwaltschaft:

der Oberreichsanwalt Dr. Ebermayer und
der Staatsanwaltschaftsrat Lingemann,

als Gerichtsschreiber:

der Amtmann Risch,

nach mündlicher Verhandlung für Recht erkannt:

I. Der Beschuldigte *Stenger* wird freigesprochen.

II. Der Angeklagte *Crusius* wird wegen fahrlässiger Tötung zu zwei Jahren Gefängnis und zum Verlust des Rechts zum Tragen der Offizieruniform verurteilt, im übrigen freigesprochen.

Die Untersuchungshaft ist auf die erkannte Strafe anzurechnen.

III. Die Kosten des Verfahrens werden der Reichskasse auferlegt einschliesslich der dem Beschuldigten *Stenger* und dem Angeklagten *Crusius* erwachsenen notwendigen Auslagen.

Von Rechts wegen.

• G r ü n d e.

Der Beschuldigte *Stenger* war bei Kriegsbeginn Generalmajor und Kommandeur der aus den Infanterieregimentern Nr. 112 (Führer Oberstleutnant Neubauer) und Nr. 142 (Kommandeur Oberst Eckermann) bestehenden 58. Infanteriebrigade in Mülhausen (Els.). Erst kurz bevor der Kriegszustand im Reichsgebiet erklärt wurde — 31. Juli 1914 —, war er mit seiner Brigade vom Truppenübungsplatz Heuberg in Württemberg nach Mülhausen zurückgekehrt und dann nach eiliger kriegsmässiger Ausrüstung sofort zum Grenzschutz westlich von Mülhausen ausgerückt. Am 9. August 1914 hatte die Brigade das für sie verlustreiche Treffen bei Mülhausen mitgemacht; sie war gleich darauf zur siebenten Armee nach Lothringen abbefördert worden und hatte dort, wiederum unter empfindlichen Verlusten, am 20. August 1914, in der siegreichen Schlacht bei Saarburg mitgekämpft. Erst am späten Abend war die Schlacht zu Ende gegangen; noch in der Dämmerung musste ein unerwarteter Rückstosz feindlicher Infanterie, zum Teil mit dem Bajonett, zurückgeworfen werden. Die Nacht zum 21. August wurde von der Truppe, einschliesslich ihres Kommandeurs und der Offiziere, unter Vorschiebung von Posten auf dem Schlachtfelde, östlich des Exerzierplatzes von Saarburg, im Biwak zugebracht. Trotz der ununterbrochenen Anstrengungen und der Aufregungen der vorausgegangenen Wochen sollte die Brigade am frühen Morgen des 21. August den Vormarsch hinter dem geschlagenen und sich zurückziehenden Feinde aufnehmen.

Unmittelbar bevor der Vormarsch angetreten wurde, hatte der Generalmajor *Stenger* bei der Kapelle am Ostausgange des Exer-

zierplatzes eine Besprechung mit einigen sich in der Nähe aufhaltenden Offizieren des I. Batl. I. R. 112. Unter ihnen befand sich der Führer dieses Bataillons — der am nachmittag des 26. August gefallene Major Müller —, sowie der Angeklagte Crusius, der damals Hauptmann und Führer von 3/112 war.

Dem Beschuldigten Stenger wird in der gemäsz § 228 Abs. 2 des Friedensvertrags von Versailles der deutschen Regierung von den Alliierten Mächten mitgeteilten Liste zum Vorwurf gemacht, dasz er im August 1914 als Kommandeur der 58. Infanteriebrigade den Befehl erlassen habe, alle französischen Gefangenen und Verwundeten zu töten (Deux ordres du 26. 8. 14 de massacrer les prisonniers et d'achever les blessés;

a. à partir d'aujourd'hui il ne sera plus fait de prisonniers; tous les prisonniers, blessés ou non, doivent être abattus;

b. tous les prisonniers seront massacrés; les blessés, armés ou non, massacrés; même les hommes capturés en grandes unités constituées, seront massacrés. Derrière nous il ne doit rester aucun ennemi vivant.

Août-Septembre 1914 (Schlestadt et Bois de Ste. Barbe près Thiaville).

Der Oberreichsanwalt hat keine Anklage erhoben, jedoch auf Grund des Gesetzes vom 12. Mai 1921 (RGBl. 508) die Anberaumung einer Hauptverhandlung darüber beantragt, ob der Generalleutnant z.D. Stenger im August 1914 auf dem westlichen Kriegsschauplatze durch mehrere selbständige Handlungen

1. es unternommen habe, durch Miszbrauch seiner Dienstgewalt Untergebene zur Begehung einer mit Strafe bedrohten Handlung zu bestimmen,

2. vorsätzlich, jedoch ohne Überlegung, mehrere der Zahl nach nicht festgestellte französische Gefangene oder Verwundete getötet habe,

Verbrechen und Vergehen nach §§ 7, 116 MStGB., §§ 212, 74 StGB. in Verbindung mit den Reichsgesetzen vom 18. Dezember 1919 und 24. März 1920 (RGBl. $\frac{1919 \text{ S. } 2125}{1920 \text{ S. } 341}$).

Dem Angeklagten Crusius wird unter Berufung auf die Vorschrift, dasz anbefohlene Verbrechen nicht ausgeführt werden dürfen, zur Last gelegt, den Befehl Stengers weitergegeben und dadurch die Tötung mehrerer französischer Verwundeter herbeigeführt zu haben (a transmis l'ordre de ne pas faire de prisonniers et de tuer tous les blessés, soit à la baionette soit au fusil. Aussitôt après la communication qui en a été faite par le Commandant Müller et le Capitaine Crusius..... plusieurs blessés français ont été tués à coups de fusil).

Crusius ist angeklagt, in Saarburg bezw. Thiaville — St. Barbe durch mehrere selbständige Handlungen

1. am 21. und 26. August 1914 es unternommen zu haben, durch

Misbrauch seiner Dienstgewalt Untergebene zur Begehung einer mit Strafe bedrohten Handlung zu bestimmen,

2. am 21. August 1914 den Entschluss, einen französischen Soldaten vorsätzlich, jedoch nicht mit Überlegung zu töten, durch Handlungen betätigt zu haben, welche einen Anfang des beabsichtigten, jedoch nicht zur Vollendung gekommenen Verbrechens des Totschlags enthalten,

3. am 26. August 1914 vorsätzlich, jedoch ohne Überlegung, mehrere, mindestens 7 französische Gefangene oder Verwundete getötet zu haben,

Verbrechen und Vergehen strafbar nach §§ 7, 116 Mil. StrGB., §§ 212, 43, 74 StrGB. in Verbindung mit den Reichsgesetzen vom 18. Dezember 1919 und vom 24. März 1920.

Die Anhörung der Beschuldigten und die durchweg eidliche Vernehmung einer Reihe von Zeugen in der fünftägigen Verhandlung vor dem erkennenden Gerichte hat folgendes Ergebnis gehabt.

I. Die Vorgänge bei Saarburg am 21. August 1914.

Der Angeklagte Crusius hat sich hierüber dahin ausgesprochen: am Morgen des 21. August zwischen 6 und 7 Uhr habe die Brigade fertig zum Vormarsch über den Exerzierplatz bei Saarburg in südwestlicher Richtung auf das Dorf Hessen zu, nahe der Kapelle am Ostaussgang dieses Platzes gefechtsbereit gestanden, das I. Batl. des 112. I.R. in vorderer Linie; nicht weit davon Stenger, Neubauer, Müller, Hauptmann Schröder, Crusius und andere Offiziere des I. Batl. im Gespräch über die Ereignisse des vorangegangenen Schlachttages. Stenger habe im unmittelbaren Anschluss an die von Neubauer für sein Regiment entwickelte allgemeine Gefechtsdirektive die Offiziere des I/112 zusammengenommen und den Befehl gegeben: alle auf dem Schlachtfeld liegende Verwundete sind zu erschieszen; und ferner: zur Vermeidung von Verlusten sollen sich die Leute in der vorderen Schützenlinie niederlegen. Diese von ihm unbedenklich als Brigadebefehl aufgefaszten Weisungen habe er, Crusius, sodann in seiner Kompanie von Mann zu Mann weitergeben lassen. Auf dem Exerzierplatz selbst sei noch kein Verwundeter erschossen worden, wohl aber möge dies, in Ausführung des Befehls, bald danach geschehen sein, wie er aus den nicht durch die Gefechtslage bedingten Schüssen von den vorderen Reihen her geschlossen habe.

Der Beschuldigte Stenger gibt dagegen an: Bei der Unterhaltung in der Nähe der Kapelle am Morgen des 21. August sei wohl über den Verlauf des 20. und der darauf folgenden Nacht gesprochen worden; dabei habe er aber nicht nur bestimmt keinen Befehl solchen Inhalts erteilt, sondern nach seiner Erinnerung überhaupt keine Äusserung getan, die irgendwie in dem von Crusius unterstellten Sinne hätte verstanden oder gedeutet werden können. Er habe kein

Wort von Erschieszen Verwundeter gesagt, hierzu auch nach der damaligen Sachlage keine Veranlassung gehabt.

Während des Vorgehens der Truppen über den Exerzierplatz hinweg sei er mit seinem engeren Stabe abgesessen. Plötzlich habe vereinzeltes Gewehrfeuer eingesetzt, angeblich von französischen Verwundeten herrührend, die, nach Angabe eines seiner Begleiter, von hintenher geschossen haben sollten. Daraufhin habe er zu seiner Umgebung geäußert, solche Feinde müßte man gleich an Ort und Stelle tot schieszen. Geschehen oder veranlaszt worden sei in dieser Richtung von Seiten des Stabes nichts; die Bemerkung habe sich, nach Form und Inhalt deutlich erkennbar, nur auf hinterlistig aufgreifende, die Feindseligkeiten wieder aufnehmende Gegner, nicht auf wehrlose und kampfunfähige Verwundete, bezogen und sei auch in solcher Bedeutung kein Befehl, sondern eine beiläufige Meinungsäußerung gewesen.

Crusius hat von diesem Vorfalle keine Kenntnis erlangt; er befand sich derzeit bereits mit seiner Kompanie im Vorgehen über den Exerzierplatz oder schon darüber hinaus nach dem Dorfe Hessen zu.

Von den in Frage kommenden Zeugen erklären zunächst die Führer der beiden zur 58. Brigade gehörenden Regimente Neubauer und Eckermann, dass die Erteilung eines Befehls, wie ihn Crusius während des Aufenthalts bei der Kapelle aus Stengers Munde vernommen haben will, völlig ausgeschlossen sei. Sie hätten einen solchen Befehl nicht gehört, ihn aber, wenn er ergangen wäre, nach Lage der Umstände aus nächster Nähe notwendig hören müssen. Sie würden in ihrer Eigenschaft als Regimentskommandeure von dem Befehl dienstlich Kenntnis erlangt haben, zumal da Stenger bei der Befehlserteilung sonst stets auf die Einhaltung des Instanzenwegs bedacht gewesen sei.

Zeuge Heinrich, Leutnant der Reserve, derzeit Ordonnanzoffizier bei der 58. Brigade, war nach seiner Bekundung bei dem Gespräch an der Kapelle in Hörweite zugegen, abgesehen von einer kurzen Unterbrechung, während deren der Oberleutnant Recknagel für ihn eintrat. Beide Offiziere erklären mit Bestimmtheit, dass in ihrem Beisein der von Crusius behauptete Befehl oder eine Äußerung ähnlichen Inhalts, die als Befehl hätte gedeutet werden können, nicht gefallen sei. Heinrich fügt hinzu, dass Stenger ihm die für die Truppe bestimmten Brigadebefehle regelmäßig diktiert habe.

Unteroffizier Metzmacher 3./112: In der Unterhaltung über die Ereignisse vom Abend vorher habe Stenger — nicht in Befehlsform, und wie der Zeuge verstanden hat, nur in Beziehung auf die von hinten schieszenden Verwundeten, von denen vorher die Rede gewesen sei — geäußert: solche Leute müßten ebenfalls erschossen werden (ob die Aussage das Gespräch bei der Kapelle oder den späteren Vorgang auf dem Exerzierplatze betrifft, ist nicht mit Sicherheit festzustellen).

Zeuge Albansröder 3/112 hat (*nach seiner Darstellung*; in dem

gleichen Sinne ist auch die Wiedergabe der weiteren Zeugenaussagen zu verstehen), bevor sich die Truppe in Bewegung setzte, aus mäsiger Entfernung ein Gespräch zwischen Stenger und 5-6 Offizieren über die von den Franzosen bei Saarburg geübte Kampfweise, namentlich das Vonhintenschieszen Verwundeter, angehört. Stenger äuszerte sich darüber erregt und miszmutig zu den Herren und sagte hierbei, dem Sinne nach: man sollte doch den Franzosen, die so etwas täten, keinen Pardon mehr geben, sondern sie einfach erschieszen. Von einem Brigadebefehl dieses Inhalts weisz der Zeuge nichts.

- Zeuge Kaupp 3/112 bestätigt die von Crusius eingeräumte Weitergabe des „Befehls“ nach der Unterhaltung der Offiziere bei der Kapelle; er hat ihn dahin aufgefasst und dementsprechend auch seine Leute instruiert — die zunächst über den Befehl ungehalten waren —, dasz nur solche Verwundete, die selbst schieszen würden, erschossen werden sollen.

Zeuge Ernst 3/112: Vor dem Abmarsch über den Exerzierplatz fand eine Unterhaltung der Offiziere statt. Gleich darauf wurde durch die 3. Kompanie ein Befehl weitergegeben, der (nach der Meinung des Zeugen) dahin ging, dasz keine Gefangene gemacht werden sollten. Vizefeldwebel Flörchinger bezweifelte die Richtigkeit der Übermittlung und veranlaszte eine Rückfrage, woher der Befehl komme. Die Antwort lautete: Brigadebefehl. Flörchinger verbot seinen Leuten dessen Befolgung. Beim Vorgehen über den Exerzierplatz hörte der Zeuge, dasz der Major Müller in unmittelbarer Nähe des Angeklagten Crusius den Befehl gab, die in einer Mulde liegenden Franzosen zu erschieszen. Es soll daraufhin auch einer von diesen getötet worden sein.

Dr. Döhner, Militärarzt beim Inf. R. 112, nahm mit dem I. Batl. an dem Vorrücken über den Exerzierplatz, wo Tote und Verwundete lagen, in Schützenlinie teil. Hierbei sah er den Angeklagten Crusius mit hochrotem Gesicht und Glotzaugen, den Revolver in der Hand, über den Platz laufen und hörte ihn laut schreien: Wollt ihr den Brigadebefehl nicht ausführen?! Auf die Frage des Zeugen, was los sei, wurde von einem der Leute erwidert: wir sollen die Franzosen, die da liegen, totschiezen. Mehrfach hatten verwundete Franzosen auf deutsche Soldaten, die bereits über sie hinweg gegangen waren, von hinten geschossen, nicht aber die von Crusius bezeichneten, von denen keine Feindseligkeiten mehr zu erwarten waren. Der Mann erklärte daher, das tue er nicht. Auch die anderen Leute weigerten sich; Wehrlose könnten sie nicht erschieszen. Dies ist dann auch, soviel der Zeuge weisz, nicht geschehen.

Zeuge Grienberger 3/112, bekundet die Weitergabe des „Befehls“ durch Crusius im Anschlusz an die Unterhaltung der Offiziere bei der Kapelle. Der Angeklagte trat vor die Kompanie und erklärte: Sämtliche Verwundete und einzeln angetroffene Soldaten sollen erschossen werden. Einer der Leute, namens Jägler (†), erschosz infolge dieses Befehls, etwa 10 Minuten nach seiner Erteilung, beim

Überschreiten des Exerzierplatzes einen verwundeten Franzosen, der ohne Gewehr mit dem Rücken gegen eine Getreidegarbe lag und bittend die Hände erhob. Der Zeuge machte Jägler deswegen Vorwürfe, erhielt aber zur Antwort: das geht dich nichts an, es ist Befehl. Weiter zurück fielen noch mehr Schüsse; Kameraden erzählten dem Zeugen später, dass die französischen Verwundete zusammengeschoßen worden seien.

Zeuge Biggot 3./112: Beim Vorgehen über den Exerzierplatz lief der „Brigadebefehl“ durch die Kompanie, sämtliche Verwundete zu erschieszen; es hiesz, sie hätten von hinten geschossen. Der Zeuge hat auch gesehen, dass Jägler einen verwundeten Franzosen, der am Boden lag, erschosz, dem Vernehmen nach auf Geheisz des Major Müller.

Zeuge Gretz 3./112: Die Kompanie bekam auf dem Exerzierplatz im Rücken Feuer von den französischen Verwundeten; einige von ihnen wurden von Jägler und anderen erschossen. Der Zeuge selbst weisz von keinem eigentlichen Befehl, er hat nur darüber sprechen hören, dass Verwundete, die auf die Deutschen schössen, getötet werden sollten. Auch die Offiziere wurden durch das Schieszen gefährdet; auf den Brigadestab war es, wie der Zeuge meint, gerade abgesehen.

Schmerber, Einj. Freiwilliger 3./112: Zwischen 5 und 6 Uhr früh liesz Müller auf die Anhöhe bei der Kapelle die vier Befehlsempfänger des Bataillons zu sich kommen und eröffnete ihnen im Beisein des Angeklagten Crusius — ob auch noch anderer Offiziere weisz der Zeuge nicht; Stenger war nicht dabei zugegen—: Es ist Brigadebefehl, sämtliche einzeln angetroffene Verwundete und Soldaten nicht mehr gefangen zu nehmen, sondern zu erschieszen. Die Befehlsempfänger zeigten sich darüber erregt: Müller fügte hinzu, die Masznahme sei notwendig, da Generalmajor Stenger in Erfahrung gebracht habe, dass französische Truppen heimtückische Angriffe auf Deutsche ausführten. Auch seien keine Leute zum Abtransport von Gefangenen verfügbar. — Bei der Kapelle und auf dem ganzen Schlachtfelde lagen Tote und Verwundete; von den letzteren sollen Jägler und andere etwa 20 erschossen haben. Sowohl Müller wie Crusius hielten die Leute dazu mit den Worten an: Kennt ihr den Brigadebefehl noch nicht? — Nur die Gewöhnung an Disziplin, bemerkt der Zeuge, habe ihn damals abgehalten, seinem menschlichen Empfinden hierüber Ausdruck zu geben. Im Dezember 1918 hat er den Vorfall in die Presse gebracht.

Der Zeuge glaubt ferner mit Sicherheit behaupten zu können, dass Crusius, als der Exerzierplatz bereits überschritten war, ein oder zwei mal im Vorbeigehen selbst mit dem Revolver auf daliegende verwundete, jedenfalls sich nicht zur Wehr setzende Franzosen geschossen und sie auch getroffen habe. Er hat den Schusz oder die Schüsse nur gehört, aus 10-15 m Entfernung, meint aber, dass sie nach Lage der Umstände von keinem andern als Crusius abgegeben sein konnten.

Andere Zeugen — Klehe, Gretz, Schreiber, sämtliche 3./112 — nehmen dagegen bestimmt an, dasz sich Crusius persönlich nicht an dem Erschieszen Verwundeter beteiligt habe, da sie ständig in seiner Nähe gewesen seien und nichts davon gesehen hätten; Klehe, der damals bei Crusius war, auch, weil er ihn einer solchen Handlung nicht für fähig halte. Dagegen bezeugt Klehe, dasz Crusius am 21. August früh, von einer Besprechung der Offiziere zurückkommend, der geschlossenen Kompanie den Befehl bekannt gegeben habe, und zwar in ganz allgemeiner Fassung, ohne Unterschied des Einzelfalles. Am 20. sei von französischen Verwundeten hinterrücks auf deutsche Soldaten, auch Verwundete und Sanitätspersonal, geschossen worden, deshalb dürften heute keine Gefangene gemacht werden. In der Folge sei dann auch auf Franzosen, die 3-400 m hinter der Schützenlinie in einer Mulde lagen, geschossen worden.

Derselbe Zeuge bekundet noch folgenden Vorfall: Beim Ausschwärmen in Schützenlinie gingen Müller und Crusius zusammen vor der 3. Kompanie her über den Exerzierplatz. Dort lag ein Franzose anscheinend tot. Crusius stiesz ihn wiederholt mit dem Fusze an; beim dritten Male bewegte sich der Mann und öffnete die Augen. Crusius sagte zu den Zeugen: Führen Sie Ihren Befehl aus! und wiederholte diese Aufforderung, beide Male ohne Erfolg. Nunmehr griff Müller ein mit den Worten: Sie sollen Ihren Brigadebefehl ausführen! wobei er mit dem Revolver auf den Daliegenden hinzeigte. Klehe zielte nach den Kopf des Franzosen und drückte ab; er weisz nicht, ob er tödlich getroffen hat.

Crusius behauptet, dasz nur Müller den Befehl zum Erschieszen gegeben und er selbst sich darauf beschränkt habe, das Gewehr des Franzosen zerschlagen zu lassen.

Schreiber, Sergeant 3./112. hat den Angeklagten Crusius einmal rufen hören: Führen Sie den Befehl aus, vermag jedoch über den Anlaß dazu und die näheren Umstände nichts zu bekunden. Den Befehl selbst hat er nicht gehört. Es sei vorgekommen, dasz Franzosen die Hände hochgehoben oder gerufen hätten: Nicht schieszen, deutsche Truppen! um dann plötzlich auf die arglos Herankommenden zu feuern. Teils aus Erbitterung hierüber, teils vorsichtshalber sei dann auch auf solche geschossen worden, die man hätte gefangen nehmen können.

Die Militärärzte Dr. Delunsch und Dr. Müller III/112 haben nach ihrer im wesentlichen übereinstimmenden Darstellung wahrgenommen, wie am Ende des Exerzierplatzes ein Unteroffizier einen verwundeten und gefangenen Franzosen mit zwei Revolverschüssen niederstreckte und, deswegen von Delunsch zur Rede gestellt, erklärte: Es sei Brigadebefehl. Delunsch meint, der deutsche Unteroffizier (oder Sergeant) habe den III. Bataillon des 112. Inf. Reg. angehört, während Müller darüber im Zweifel ist.

Dr. Delunsch gibt weiter an, dasz am 22. oder 23. August der Leutnant und Bataillonsadjutant vom III./112. Petersson in einer Unterhaltung über den geschilderten Vorgang gesagt habe: Lassen

Sie doch diesen Brigadebefehl, er wird ja nicht ausgeführt. Stenger hat ihn in der Erregung gegeben, weil er am Abend vorher in Maschinengewehrfeuer gekommen war. Ein bei der Unterhaltung auwesender junger Leutnant habe hierzu noch die Bemerkung gemacht: da könnten wir oft aufgeregt sein.

Petersson bestreitet ein derartiges Gespräch mit voller Entschiedenheit; er versichert, dasz ihm von einem Befehl Stengers, alle Verwundeten zu töten, nichts bekannt geworden sei, und dasz der Befehl, wenn er erlassen wäre, notwendig zu seiner Kenntnis hätte kommen müssen. Auch die Zeugen Heesch, Feldwebel und Führer von 2./112, Bresch 2./112, Brenneisen 4./112, Becker 11./112 und Rothacker 7./142 erklären, von einem solchen Befehl nichts gehört zu haben; Rothacker fügt hinzu — auf Vorhalt des in Abschrift bei den Akten befindlichen Auszugs aus seinem Kriegstagebuch: „Die gefangenen und verwundeten Franzosen werden alle erschossen, weil sie unsere Verwundeten verstümmeln und misshandeln, Brigadebefehl“ —, dasz diese Notiz nur das Geschwätz von Kameraden wiedergebe, auf keinerlei eigenen Wahrnehmungen beruhe und von ihm nicht vertreten werden könne. Ebenso hat Brenneisen unter Eid bestimmt verneint, von einem Brigadebefehl, wie in seinem angeblichen Tagebuch vermerkt, („sämtliche Franzosen, ob verwundet oder nicht, die uns in die Hände fallen, sollten erschossen werden; es dürfen keine Gefangene gemacht werden“), jemals etwas gehört zu haben.

Zu Bedenken gegen die tatsächliche Richtigkeit gibt von den mitgeteilten Zeugenaussagen diejenige des Dr. Delunsch insoweit Anlaß, als sie sich auf das Gespräch mit Petersson bezieht. Der Letztere hat unter seinem Eid bestimmt in Abrede gestellt, eines von Stenger in der Erregung erteilten Befehls zum Erschieszen Verwundeter jemals Erwähnung getan und tatsächlich einen solchen Befehl aus dem Munde Stengers gehört zu haben. Auch noch in einem weiteren Punkte erscheint die Erinnerung des Zeugen Delunsch nicht zuverlässig, nämlich in seiner Annahme, dasz der Unteroffizier oder Sergeant, der den verwundeten Franzosen am Ausgang des Exerzierplatzes erschosz, zum III. Bataillon des I. R. 112 gehört habe.

Nach diesem Ergebnis der Beweisaufnahme ist der Beschuldigte Stenger der ihm zur Last gelegten strafbaren Handlung nicht überführt, die erhobene Beschuldigung vielmehr widerlegt. Keiner der Offiziere, die nach der Darstellung des Angeklagten Crusius und nach den Aussagen der Zeugen während des Gesprächs bei der Kapelle in der unmittelbaren Umgebung Stengers sich befunden haben und an die sich ein solcher Befehl, als seinem Anlaß und Zwecke nach für die ganze Brigade bestimmt, in erster Linie hätte richten müssen, hat davon irgend etwas gehört — nur der Major Müller und der Hauptmann Crusius haben in Äußerungen des Unmuts über die gegnerische Kampfweise einen Brigadebefehl erblicken zu dürfen geglaubt. Lediglich in der 3. Kompanie ist der

vermeintliche Befehl durch Crusius bekannt gegeben worden; der einzige Fall, wo sich nach der Aussage des Zeugen Delunsch ein Unteroffizier oder Sergeant des III. Batl. auf den „Brigadebefehl“ berufen haben soll, scheidet als insoweit unerwiesen aus. Die Zeugen von den anderen Kompanien des I./112 — trotz der gleichen unrichtigen Auffassung des Majors Müller —, sowie vom II. und III./112 und diejenigen vom 142. Inf. Regiment wissen von einem solchen Befehle nichts. Der auf bloßem Gerede beruhende Tagebuchvermerk des Zeugen Rothacker ist bedeutungslos; ebenso die angebliche Eintragung im Tagebuch des Zeugen Brenneisen, die dieser •eidlich verleugnet und als jedenfalls tatsächlich unrichtig bezeichnet hat. Der von Dr. Delunsch für den Erlasz eines Brigadebefehls genannte Gewährsmann, Brigadeadjutant Petersson, hat die Angabe des Zeugen nicht bestätigt.

Strafrechtlich ohne Belang ist auch der spätere Vorgang auf dem Exerzierplatz, wo Stenger mit seinem engeren Stabe hielt, und, als französische Verwundete von hinten schossen, zu seiner Umgebung äuserte: solche Feinde müszte man gleich an Ort und Stelle totschieszen. Es handelt sich dabei offensichtlich um keine Befehlserteilung; übrigens würde •ein dahingehender Befehl, *wenn* er erlassen wäre, völkerrechtlichen Grundsätzen nicht zuwider gelaufen sein, denn der Schutz des Artikels 23c. der Landkriegsordnung erstreckt sich nicht auf solche Verwundete, die wieder zu den Waffen greifen und den Kampf erneuern: diese haben damit den ihnen kriegsrechtlich gewährleisteten Anspruch auf Schonung verwirkt. Dagegen hätte ein Befehl des von Crusius behaupteten Inhalts in der Kriegslage durchaus keine Begründung gefunden und mit dem Charakter des Beschuldigten Stenger in unlösbarem Widerspruch gestanden.

Der Angeklagte Crusius räumt die Weitergabe des vermeintlichen Brigadebefehls unumwunden ein und bestreitet auch nicht dessen Ausführung in einer Mehrheit von Einzelfällen. Nach beiden Richtungen ist die Anklage durch die Beweisaufnahme bestätigt worden. Die Zahl der hierdurch verursachten Tötungen, über deren objektive Rechtswidrigkeit keine weiteren Darlegungen geboten erscheinen, hat sich nicht feststellen lassen. Unerwiesen ist die Erschießung der auf dem Exerzierplatz in einer Bodenmulde liegenden Franzosen, mag hierzu von Müller oder von Crusius Befehl erteilt worden sein (Zeugen Ernst, Klehe, Döhne; die Vernehmung des hierfür ferner benannten Peter Meurer, Villingen, erübrigt sich damit). Anlaß zu einer Erörterung geben noch die Fälle der besonderen Befehlserteilung zur Tötung eines bestimmten Verwundeten (Zeuge Klehe), und der Tötung von ein oder zwei Verwundeten durch Crusius selbst (Zeuge Schmerber).

Der von Klehe glaubhaft geschilderte Hergang in dem ersten Falle ergibt zur Überzeugung des Gerichts einmal, dasz jener unter dem zusammenwirkenden Einflusz der ihm von Crusius und Müller erteilten, zeitlich unmittelbar aufeinander folgenden Befehle ge-

schossen hat und ferner, dasz der aus nächster Nähe nach vorherigem Zielen auf den Kopf abgegebene Schuss tödlich gewesen ist. — Dagegen kann im zweiten Falle nicht mit voller Sicherheit als erwiesen angesehen werden, dasz der Angeklagte, im raschen Vorgehen mit dem Revolver herumfuchtelnd, die Waffe tatsächlich abgeschossen und nicht vielmehr nur damit auf die am Boden liegenden Franzosen hingewiesen hat, um seine Leute auf sie aufmerksam zu machen. Kein Zeuge hat Mündungsfeuer oder Rauch aus dem Revolver kommen sehen. — Den ihm wegen seines Nervenleidens behandelnden Ärzten Dr. Sernau und Geh. Med. Rat Dr. Anton gegenüber hat er später über die seelische Last geklagt, die ihn bedrückte, weil er am 21. August französische Verwundete habe erschieszen *lassen* müssen; und auch in einem an den Professor Dr. Alt gerichteten Schreiben vom 8. Februar 1916 sagt der Angeklagte nur, dasz der Befehl Stengers ausgeführt worden sei und dasz der Major Müller ihm des öfteren zugerufen habe, er solle doch den Brigadebefehl ausführen *lassen*.

Der Angeklagte Crusius hat in der irrtümlichen Annahme gehandelt, dasz Stenger gelegentlich der Besprechung bei der Kapelle den Befehl, Verwundete zu erschieszen, erteilt habe; er hat die Rechtswidrigkeit eines solchen Befehls nicht in sein Bewusstsein aufgenommen und danach den vermeintlichen Befehl an seine Kompanie weitergeben zu dürfen und weitergeben zu müssen geglaubt. Eben weil er ihn, unter dem Eindruck der Kampflage, deren Schwierigkeiten und Gefahren er überschätzt haben mag, für sachlich geboten und deshalb für kriegsrechtlich ausnahmsweise zulässig hielt, jedenfalls die Verantwortung dafür kritiklos dem Vorgesetzten überlassen zu können vermeinte, war er von vorn herein geneigt, aus beiläufigen, nur auf berechnete Abwehr gegnerischer Angriffe gerichteten Äußerungen einen förmlichen Befehl herauszuhören. Diesem Befehl legte er gleichzeitig einen über den Sinn jener Äußerungen weit hinausgehenden Inhalt bei, indem er ihn dahin verstand, dasz *sämtliche* auf dem Schlachtfeld liegende, also auch die wehrlosen, kampfunfähigen und sich tatsächlich nicht zur Wehr setzenden Verwundeten getötet werden sollten.

Begreiflich erscheint eine so starke Verkennung des wahren Sachverhalts nur im Hinblick auf den bereits am 21. August durch hochgradige Erregung und nervöse Leiden beeinflussten Geisteszustand des Angeklagten, einen Zustand, der zwar, wie die Sachverständigen Dr. Sernau, Dr. Anton und Dr. Bumke überzeugend dargelegt haben, damals noch nicht die freie Willensbestimmung ausschloz, aber immerhin geeignet war, die Auffassungs- und Urteilsfähigkeit zu beeinträchtigen und die der Bildung einer falschen Vorstellung entgegenwirkenden Hemmungen abzuschwächen. Dadurch wird aber der Irrtum des Angeklagten nur allenfalls erklärt, nicht entschuldigt. Sein Intellekt war am Morgen des 21. August noch keineswegs so getrübt, dasz ihm nicht bei Anwendung derjenigen Sorgfalt, zu der er auch noch in diesem Zustande fähig und

damit verpflichtet war, die Unrichtigkeit und Unmöglichkeit seiner Auffassung hätte zum Bewusstsein kommen müssen. Der Willensakt, der im weiteren Verlauf der Dinge den objektiv rechtswidrigen Erfolg verursacht hat, schloß daher eine pflichtwidrige Unvorsichtigkeit, eine Vernachlässigung der nach der obwaltenden Sachlage gebotenen, dem Angeklagten vernünftigerweise zuzumutenden Überlegung in sich. Bei Anwendung der von ihm zu erfordernden Sorgfalt würde ihm nicht entgangen sein, was vielen seiner Leute sofort klar war, nämlich, dasz die unterscheidungslose Tötung aller Verwundeten eine ungeheuerliche, in keiner Weise zu rechtfertigende Kriegsmasznahme darstellte. Wenn sich Untergebene angesichts des ihnen von Müller und Crusius in klarer und bestimmter Form erteilten Befehls darauf beschränken mochten, ihrem Unwillen über einen solchen Befehl unter sich Ausdruck zu geben oder passiven Widerstand zu üben (Aussagen von Kaupp, Ernst, Döhner, Grienerberger, Schmerler), so muszte sich der Angeklagte aus gleichen Erwägungen heraus sagen, dasz ein Befehl dieses Inhalts von dem Brigadekommandeur in Wahrheit nicht wohl ergangen sein konnte. Alle Umstände, die gegen die erfolgte Erteilung eines derartigen Befehls sprechen, sind ebensoviele Beweisgründe für die Leichtfertigkeit des Angeklagten bei seiner Annahme, ein solcher Befehl *sei* von Stenger gegeben worden.

Dasz aus nicht mehr aufzuklärenden Ursachen auch der Major Müller die irrtümliche Auffassung des Angeklagten von der tatsächlichen Erlassung und der kriegsrechtlichen Statthaftigkeit des fraglichen Befehls geteilt zu haben scheint, vermag den Vorwurf grober Fahrlässigkeit, der den Angeklagten trifft, nicht zu entkräften. Crusius will den Befehl nicht von Müller, sondern aus dem Munde Stengers selbst vernommen haben; es kann dahingestellt bleiben, ob Müller, wenn ihm von Crusius Bedenken vorgetragen worden wären, diesen in seinem fahrlässigen Irrtum noch bestärkt oder etwa seine eigene Auffassung revidiert haben würde und dadurch ein schwerer Verstosz gegen anerkannte völkerrechtliche Grundsätze vermieden geblieben wäre.

Dem Hauptmann Crusius waren sicherlich die Bestimmungen der Felddienstordnung geläufig, wonach für die Leitung der Truppen durch die höheren Truppenführer der schriftliche Befehl die Grundlage bildet, und diejenige des Exerzierreglements, die insbesondere für die Befehle von der Brigade aufwärts die schriftliche Form zur Regel macht. Gerade bei der Persönlichkeit des Angeklagten, der als tüchtiger und eifriger Friedensoffizier geschildert wird, ist auch dieser Umstand nicht ganz ohne Bedeutung.

Der eingetretene rechtswidrige Erfolg war, wie ohne weiteres erhellt, — auch bei voller Rücksichtnahme auf die derzeitige Geistes- und Gemütsverfassung des Angeklagten — für ihn nach seiner besonderen Veranlagung voraussehbar.

Das Verhalten des Angeklagten am 21. August weist hiernach die gesetzlichen Merkmale der fahrlässigen Tötung (§ 222 Abs. 1

StGB.) auf. Er war zu der von ihm ausser Acht gelassenen Aufmerksamkeit vermöge seines Amtes (RGSt. Bd. 5 S. 210, Bd. 20 S. 268, Bd. 23 S. 17, Bd. 29 S. 15) besonders verpflichtet, § 222 Abs. 2 StGB. —

Die Anwendbarkeit des gemeinen innerstaatlichen Strafrechts, sei es gemäsz § 3 StGB. (wie hier) oder des § 4 Nr. 3 daselbst oder des § 7 MStGB., auf Kriegshandlungen, die den Tatbestand einer mit Strafe bedrohten Handlung erfüllen, unterliegt keinem begründeten Bedenken. Für die Beurteilung der Erlaubtheit oder Rechtswidrigkeit von Kriegshandlungen sind die völkerrechtlichen Bestimmungen maßgebend. Dem Willen des Staats, der den Krieg führt und dessen Gesetze für die Frage der Rechtmäßigkeit oder Widerrechtlichkeit entscheidend sind, entspricht die Tötung des Gegners im Kriege nur insoweit, als sie unter den Voraussetzungen erfolgt und die Bedingungen und Schranken einhält, die das Völkerrecht aufstellt. Der in dem Krieg mit einem anderen Staat eintretende Staat unterwirft sich dem Völkerrecht mindestens insoweit, als ihn Völkerrechtsvereinbarungen mit dem Kriegsgegner dazu verpflichten. Jede, auch die fahrlässige herbeigeführte Tötung eines Menschen, die unter Verletzung völkerrechtlicher Satzungen erfolgt, ist daher objektiv rechtswidrig. Sie ist auch subjektiv rechtswidrig, wenn sich der Täter seiner Pflicht zu einem anderen Verhalten bewusst oder — bei fahrlässiger Verursachung — aus Fahrlässigkeit nicht bewusst gewesen ist. Daz die Tötung wehrloser Verwundeter dem Völkerrecht zuwider läuft, bedarf keiner Ausführung.

§ 2 Abs. 2 StGB., auf den die Verteidiger hinweisen, kommt nicht in Frage. Das Strafgesetz — § 222 StGB. — ist unverändert geblieben; auch haben die völkerrechtlichen Vereinbarungen ihre für die Vertragsstaaten bindende Geltung nicht schon dadurch verloren, daz im Verlaufe des Krieges tatsächlich vielfach gegen sie verstossen worden ist.

Das unter 1 der Anklageformel dem Angeklagten für den 21. August 1914 zur Last gelegte militärische Vergehen gegen § 116 MStGB. hat vorsätzliches Handeln des Täters zur Voraussetzung. Diese Strafbestimmung scheidet deshalb aus. Freisprechung hat insoweit nicht zu erfolgen, da sich die in diesem Teile der Anklage bezeichnete Tat (§ 263 StPO.) nach dem Ergebnis der Hauptverhandlung als Vergehen der fahrlässigen Tötung darstellt und zur Aburteilung gelangt; und zwar als eine natürliche Handlungseinheit, die neben der Weitergabe des allgemeinen Befehls an die Kompanie auch die nachherige Erteilung besonderer auf die Tötung bestimmter Personen abzielender Befehle des Angeklagten umfasst. Dahin gehört namentlich der vom Zeugen Klehe bekundete Fall, in welchem, abweichend von der Anklage, kein Versuch — der gegenüber der Feststellung blosser Fahrlässigkeit begrifflich ausgeschlossen sein würde —, sondern Vollendung als erwiesen erachtet worden ist.

II. *Der Waldkampf bei Ste. Barbe am 26. August 1914.*

In den folgenden Tagen setzte die 58. Infanterie-Brigade die Verfolgung des Feindes in südwestlicher Richtung über Dorf Hesen, Frackelfingen, Cirey, Mervillé fort; am 25. August wurde Thiaville besetzt. Die Franzosen gingen in den südlich und westlich davon gelegenen Wald von Ste. Barbe zurück. In diesem hatten sie sich sehr stark verschantzt; das I. R. 142 erlitt bei dem Versuche, den Wald zu säubern, erhebliche Verluste. I/112 wurde zur Unterstützung eingesetzt. Ein von II/142 und I/112 am Nachmittage unternommener Angriff miszlang; die Truppen konnten sich des von allen Seiten in dem unübersichtlichen Waldgelände auftauchenden Gegners nur unter grossen Verlusten erwehren und muszten zurückgehen.

Bei seiner Vernehmung am 28. Januar 1915 in einem Ermittlungsverfahren, das bei der Militäruntersuchungsstelle für Verletzungen des Kriegsrechts wegen der Vorgänge vom 26. August 1914 gegen Stenger anhängig war, hat Crusius als Zeuge eidlich bekundet: Wir waren in Korpsreserve gewesen und zwischen 2 und 3 Uhr vorgezogen worden. Generalmajor Stenger, der mit dem Regimentsführer, Oberstleutnant Neubauer voran war, hörte sich zunächst die Befehle an, die Neubauer an die Bataillonsführer ausgab. Kurz bevor die letzteren sich entfernten, um die Befehle auszuführen, äuszerte Stenger: es werden keine Gefangenen gemacht. Diese Worte, welche ich als einer der vordersten Kompanieführer genau gehört habe, habe ich als Befehl aufgefasst. Ich gab den Befehl auch weiter an die beiden Kompanien, die mir dann unterstellt wurden. — In der ganzen Truppe war eine starke Erbitterung eingetreten, weil es hiesz, vorn würden unsere Leute wieder von den Bäumen herunter beschossen. Major Müller wird wohl ebenso wie ich den Befehl weitergegeben haben.

An dieser Darstellung hält der Angeklagte auch jetzt noch fest und fügt hinzu: am Nachmittag gegen 3 Uhr habe Stenger mit Neubauer, Müller, dem Brigade- und dem Regimentsadjutanten bei dem Waldhäuschen die Gefechtslage besprochen und sich dabei in erregter Weise abfällig über die gegnerische Kampfweise geäuszert. Nachdem sodann von Neubauer der Gefechtsbefehl ausgegeben worden sei, habe Stenger den anwesenden Offizieren erklärt: es werden keine Gefangenen gemacht; es wird kein Pardon gegeben und kein Pardon gefordert. Er, Crusius habe bald darauf den Befehl an die ihm unterstellte 3. und 4. Kompanie weitergegeben und diese ins Gefecht geführt; Stenger habe, dem Vernehmen nach, ihnen nochmals nachgerufen; bringt mir ja keine Gefangenen zurück!

Im Gegensatz zu dieser Darstellung schildert der Beschuldigte Stenger den Hergang am Nachmittag des 26. August so: seine Aufgabe sei gewesen, den Wald zu säubern und dem Feinde den Rückzug zu verlegen. Am Mittag seien zahlreiche Berichte eingetroffen über die Kampfweise der Franzosen, sich tot oder verwundet zu stellen

oder scheinbar die Ergebung anzubieten und dann von hinten — auch von den Bäumen herunter — mit Gewehren und Maschinengewehren auf die vorbeigegangenen Truppen zu schieszen; eine Meldung habe dahin gelaftet, dasz ein Mann einer Radfahrerpatrouille mit durchstoszener Kehle, ein anderer mit ausgestochenen Augen, aufgefunden worden sei. Als der für das Wohl der Truppe verantwortliche Kommandeur habe er sich dadurch veranlaszt gesehen, sowohl im Gespräch mit seiner nächsten Umgebung, wie auch durch warnende und aufmunternde Zurufe an die Mannschaft auf die Gefahren hinzuweisen, die unter solchen Umständen aus dem Bestreben, möglichst viele Gefangene zurückzubringen, für die eigene Sicherheit entstehen muszten. In diesem Sinne habe er sich — aber keineswegs in Befehlsform — etwa dahin geäußert: die Franzosen sollen auf den Bäumen sitzen und von oben herabschieszen; auch Verwundete schieszen von hinten her. Hütet euch davor! Es kommt nicht darauf an Gefangene zu machen (oder, möglicherweise: Gefangene können wir heute nicht brauchen), sondern sich zu wehren und zu schützen gegen die Heimtücke des Gegners. Schieszt die Kerls von den Bäumen herunter, wie die Spatzen! Seine Worte hätten nur zur Vorsicht und zu energischem Draufgehen gegen kämpfende Feinde und besonders gegen hinterlistige Angriffe ermahnt, aber in keiner Weise auch auf verwundete, wehrlose oder ihre Ergebung ernstlich anbietende Gegner bezogen werden sollen und ihrer klaren Fassung nach bezogen werden können: einen derartigen Befehl halte er — auch bei so bedrängter Lage, wie sich am Nachmittage des 26. August entwickelt habe — für völkerrechtlich durchaus unzulässig.

Der Beschuldigte Stenger weist noch daraufhin, dasz zunächst mindestens seine beiden Regimentskommandeure von einem solchen Befehl Kenntnis erlangt haben muszten, und dasz tatsächlich noch am 26. August, wie bereits an den vorgehenden Tagen, zahlreiche Gefangene gemacht und bei ihm, ohne jede Beanstandung seinerseits, vorbeigeführt worden seien, insbesondere auch an dem (von Crusius erwähnten) Waldhäuschen. Von einer etwaigen Weitergabe des fraglichen „Befehls“ innerhalb der einen oder anderen Kompanie — sei es auf Veranlassung des Angeklagten Crusius oder des Majors Müller — habe er keine Kenntnis gehabt.

Dasz die Führer der Regimenter 112 und 142 Neubauer und Eckermann nichts von einem solchen Befehl des Beschuldigten wissen, wird von ihnen unter Eid bestätigt. Neubauer erklärt, dasz er an jenem Nachmittage immer in der unmittelbaren Nähe Stengers gewesen sei und den angeblichen Befehl hätte hören, auch auf dem Dienstwege davon hätte verständigt werden müssen. Er habe nicht — wie der Zeuge Baldensperger 2./112 behauptet — am 14. Oktober 1914 bei La Bassée, aus Anlaß der Gefangennahme einiger Engländer, die Auszerung getan: „Befehl von General Stenger keine Gefangenen mehr zu machen! Morgen früh sind die Kerle weg!“

Der Zeuge Recknagel, Nachrichten- und Ordonnanzoffizier beim Brigadestabe, ist am 26. August von 11 Uhr morgens ab stets in der

Begleitung des Beschuldigten gewesen und hat ihn, als am Nachmittag die Erregung und Erbitterung der Leute über die gegnerische Kampfweise gemeldet wurde, die Mannschaften durch Zurufe ermahnen hören, rücksichtslos vorzugehen; „die Feinde schieszen euch von oben herunter zusammen; schieszt die Kerle herunter!“ Von einem Verbot, Gefangene zu machen, weisz auch dieser Zeuge nichts. Das Gleiche gilt von dem Hauptmann von Linstow 4./142, der erklärt, dasz ihm ein Befehl solchen Inhalts im Instanzenwege hätte zugehen müssen.

Der Gefreite Filbert 10./112 war während des ganzen Gefechts als Radfahrer in unmittelbarer Nähe des Generalmajors Stenger und hat aus seinem Munde einen Befehl oder eine Weisung dahin, dasz keine Gefangenen gemacht werden sollten, nicht gehört. Auch von den übrigen Angehörigen der beiden Regimenter ist ein solcher Befehl des Beschuldigten nicht bezeugt worden; dagegen bestätigen eine Anzahl von ihnen (Braun 1./112, Glunz 2./112, Metzmacher 3./112, Klehe 3./112), dasz Stenger ermutigende und warnende Zurufe unter Hinweis auf die von hinten schieszenden Verwundeten und Baumschützen an die Leute gerichtet habe. Malek 3./112, der sich dem Angeklagten Crusius brieflich als Zeuge dafür angeboten hatte dasz Stenger „auf der Strasze Thiaville --- Ste. Barbe den Befehl gegeben habe, keinen Pardon zu geben und keinen zu fordern“, hat, in der Verhandlung eidlich vernommen, diese Behauptung nicht aufrecht erhalten, sondern nur von einem dahingehenden Gerede gesprochen, das sich zwanglos auf die tatsächlich erfolgte Weitergabe des angeblichen Befehls als „Brigadebefehl“ durch Crusius und Müller zurückführen läszt.

Der Leutnant d. Res. Heinrich, der gegen 5 Uhr nachmittags den Beschuldigten mit Hauptmann Fröhlich und Oberleutnant Recknagel in einem Bahnwärterhaus antraf, hat in einem Bericht vom Jahre 1920 angegeben: Hauptmann Fröhlich habe ihm bei dieser Gelegenheit erzählt, dasz den in den Kampf ziehenden Leuten von Stenger zugerufen worden sei, sie sollten keine Gefangenen machen, sondern alles niederschieszen, was ihnen vor die Flinte käme. Bei seiner Vernehmung in der Hauptverhandlung hat der Zeuge Heinrich die inhaltliche Wiedergabe der Fröhlich'schen Mitteilung dahin richtig gestellt, dasz Stenger den Truppen zugerufen habe, sich in acht zu nehmen und die Baumschützen herunterzuschieszen.

Zeuge Dietsch 1./112: Er habe sich vor Beginn des Waldgefechts in geringer Entfernung von den Herren der Brigade-, Regiments- und Bataillonsstäbe befunden und gehört, wie Stenger — in welchen Zusammenhang weisz der Zeuge nicht — zu Neubauer sagte, es werden keine Gefangenen gemacht. Neubauer habe dann den Befehl wiederholt mit dem Hinzufügen: Schieszt die Bande herunter! und die Kompanieführer hätten ihn weitergegeben als „Brigadebefehl: es werden keine Gefangenen gemacht, da sie von hinten schieszen“. Die Aussage beweist nichts für die gegen Stenger erhobene Beschuldigung; sie bezieht sich auf die von diesem selbst eingeräumten Er-

mahnungen und Warnungen vor hinterlistigen feindliche Angriffen der bereits überholten Verwundeten und der Baumschützen, auf die auch der Neubauer'sche Zusatz (schiezst die Bande *herunter*) mit Deutlichkeit hinweist.

Nach Angabe des Zeugen Groszmann 7./142 soll der Oberleutnant Wintermantel zwischen 3 und 4 Uhr nachmittags einen schriftlichen „Brigadebefehl“ verlesen haben: weil einem deutschen Verwundeten die Augen ausgestochen seien, sollten alle französischen Verwundeten erschossen werden“. Dieser Befehl sei dann auch in verschiedenen Fällen ausgeführt worden. Dabei hat es sich aber nach der ergänzenden Aussage des Zeugen Wintermantel 8./142 um einen Befehl gehandelt: den der Major Müller, nach Übernahme des Kommandos, als „Brigadebefehl: es wird kein Pardon gegeben“ ausgerufen hat.

Nach der Darstellung des Zeugen Rubrecht 4./112 soll Hauptmann Schröder vor der in Marschkolonne am Waldrand stehenden Kompanie von einem Zettel den „Brigadebefehl von Generalmajor Stenger“ abgelesen haben: „Wir sind beauftragt, den Wald zu säubern; es werden auch keine Gefangenen gemacht“. Der Angeklagte Crusius sowie die Zeugen Dr. Döhner und Oberleutnant Laule erklären, dasz am 26. August Schröder nicht bei der Truppe, sondern krankheitshalber auf Heimurlaub abwesend gewesen sei. Aber auch wenn sich der Zeuge Rubrecht hierüber irren sollte, würde sich die Weitergabe des vermeintlichen Brigadebefehls dadurch erklären, dasz, wie bereits am 21. August, so auch jetzt wieder der Bataillonskommandeur Müller die Auffassung des Angeklagten Crusius geteilt und demgemäsz die Führer der ihm unterstellten Kompanien instruiert hat.

Der Soldat Richert 7./142, der die Weitergabe des „Brigadebefehls“ bezeugt, „keine Gefangenen machen, alles hinter uns musz erschossen werden“, gehörte zwar nicht dem Müller'schen Bataillon, sondern dem Infanterie-Regiment 142 an. Da aber in keiner Weise ersichtlich ist, was den damaligen Kompanieführer von 7./142, einen Leutnant von 6./112, oder die Unteroffiziere zu der Weitergabe veranlaszt hat, so kann daraus eine Verantwortlichkeit des Beschuldigten Stenger für den angeblichen Brigadebefehl nicht hergeleitet werden. Wie Schmerber bezeugt, waren die Kompanien während des Waldgefechts „durcheinandergekommen“.

Unteroffizier Kleinhaus 5./112 bekundet: Zwischen 1 und 2 Uhr habe in seiner unmittelbaren Nähe der Feldwebel Eldagsen bei einer Rast im Walde aus seiner Briefftasche einen Zettel genommen und der Kompanie etwa folgendes vorgelesen: „von heute ab sind keine Gefangenen mehr zu machen; sämtliche Gefangene, verwundet oder unverwundet, sind niederzumachen. Dieser Befehl tritt sofort in Kraft. gez. Stenger“. Eldagsen habe hinzugefügt: in Offizierkreisen verlaute, es seien schon zu viele Gefangene gemacht worden, durch deren Abtransport die Kampfstärke der Truppe so gemindert sei, dasz man, zumal bei der gegenwärtigen Gefechtslage, keine Gefan-

genen mehr machen dürfe. Der Zeuge habe, unter Berufung auf die Forderungen der Menschlichkeit und die bei solchem Verfahren zu erwartende Verschärfung des Widerstandes auch von der Gegenseite, die Befolgung des Befehls verweigert, worauf ihm Eldagsen mit dem Kriegsgericht gedroht habe. Die Beweiskraft der Aussage in ihrer Richtung gegen Stenger als den Urheber eines solchen Befehls unterliegt dem gleichen Bedenken, wie die des vorigen Zeugen. Es kommt hinzu, dasz der Feldwebel Eldagsen diesen ganzen Vorgang unter seinem Eid mit aller Bestimmtheit in Abrede gestellt und als rein erdichtet bezeichnet hat.

• Andererseits haben mehrere Zeugen die Angabe des Beschuldigten, dasz im Verlaufe des Kampfes am 26 August tatsächlich wiederholt Gefangene eingebracht und bei ihm vorbeigeführt worden seien, die er ohne ein Zeichen der Miszbilligung habe weiterführen lassen, in zweifelsfreier Weise bestätigt, so der Bataillonsadjutant Petersson III/112, der Oberleutnant Laule III/112, Gretz 3./112, Filbert 10./112, Becker 11./112, Sanitätsfeldwebel Dominik vom I. R. 112, Ordonnanzoffizier Recknagel vom 142 I. R., Militärarzt Dr. Döhner vom 112. I. R.; auch die Aussage des Leutnant Jahn, Ordonnanzoffizier bei der 29. Feldartillerie-Brigade ist in diesem Zusammenhange zu erwähnen.

Umsoweniger glaubwürdig erscheinen danach die Aussagen der beiden Zeugen Kleinhans 5./112 und Oberdorf 11./112 über zwei Vorgänge, die, obwohl einander ähnlich, doch andererseits Verschiedenheiten genug aufweisen, um auseinandergehalten werden zu müssen.

Kleinhans gibt an: Stenger habe mit Neubauer und dem Brigadestab an einer Wegkreuzung im Walde von Stc. Barbe gestanden; nicht weit davon, an der anderen Straszenseite, die 5. Kampanie I. R. 112. Ein Sergeant sei mit 3 Franzosen herangekommen und habe gemeldet: zurück von Patrouille; drei Gefangene gemacht. Stenger habe ihn angefahren: ob er den Befehl nicht kenne, und auf das Schweigen des Sergeanten die Frage wiederholt. Jetzt habe der Sergeant, sichtlich geängstigt, erwidert: jawohl, Herr General! Die weitere Frage Stengers, warum er den Befehl nicht ausgeführt habe, sei wieder unbeantwortet geblieben. Stenger habe den Sergeanten nun wegtreten lassen und ihm befohlen, mit den Gefangenen und seinen Leuten am Waldausgange zu warten. Bei einem hierauf zwischen Stenger, Neubauer und den anderen Offizieren halblaut geführten Gespräch habe er, Zeuge, Stenger zu Neubauer sagen hören, er könne doch die Kerle nicht vor seinen eigenen Leuten erschieszen lassen. Jedenfalls sei dies der Sinn seiner Worte gewesen. Dann habe Stenger einen Vizefeldwebel zu den Sergeanten nach dem Waldausgange geschickt. 15 Minuten später habe Stenger einem Leutnant einen für den Zeugen unhörbaren Auftrag erteilt; der Offizier sei zu Rad in der Richtung des Waldausgangs weggefahren. 20 bis 30 Minuten später habe man von dorthier deutlich

mehrere schüsse fallen hören und in der Kompanie übereinstimmend angenommen, dasz die Gefangenen erschossen worden seien.

Stenger und Neubauer treten diesen Angaben mit Entschiedenheit entgegen. Das Gericht ist von der objektiven Unrichtigkeit der Aussage überzeugt. Ste hat, obwohl viele Augenzeugen den auffälligen Vorgang wahrgenommen haben sollen, von keiner Seite eine Bestätigung gefunden; sie ist aber auch mit der feststehenden Tatsache, dasz Stenger andere Gefangenentransporte völlig unbeanstaltet vorbeigelassen hat, nicht vereinbar. In der Vorstellung des Zeugen mögen sich einzelne tatsächlich zutreffende Wahrnehmungen über einen unverfänglichen, aber ihm schon damals verdächtig erschienenen Vorgang nachträglich, vielleicht ihm selbst unbewusst, derartig umgestaltet haben, dasz in seiner Erinnerung blosze Vermutungen und Schlüsse zu vermeintlich selbstbeobachteter Wirklichkeit geworden sind.

Oberdorf bekundet: gegen 4 oder 1/2 5 Uhr sei Stenger mit vielen anderen Offizieren von Thiaville her geritten gekommen. Zwei Soldaten vom 142. Regiment hätten drei französische Gefangene vorbeigeführt; Stenger habe sie gefragt, ob sie den Befehl nicht kennten, und ihnen befohlen, die drei Franzosen sofort zu erschieszen, da keine Gefangene gemacht würden. Die beiden Soldaten hätten erklärt, das könnten sie nicht. Dann habe sich Stenger an andere, auf der Suche nach ihrer Truppe dort befindliche Leute gewendet mit der Aufforderung: wer die drei Gefangenen erschieszen wolle, solle vortreten. Daraufhin hätten sich drei Mann gemeldet, hätten die um ihr Leben flehenden Gefangenen hinter ein Haus geführt und sie dort, wie der Zeuge selbst mit angesehen habe, erschossen. Diese Darstellung ist in ihren Einzelheiten schon an sich innerlich unwahrscheinlich; gegen die Glaubwürdigkeit sprechen die gleichen Erwägungen, wie in dem von Kleinhans bekundeten Falle. Ob sich auch hier noch Gutgläubigkeit des Zeugen unterstellen lässt, kann auf sich beruhen; objektiv ist die Aussage jedenfalls unwahr. Kein Anhalt besteht dafür, dasz der Zeuge den Beschuldigten Stenger mit dem Angeklagten Crusius verwechselt, von dem der Zeuge Dominik bekundet hat, dasz er dem Vernehmen nach drei gefangene Franzosen, die an Stenger vorbeigeführt worden seien, später habe erschieszen lassen. Auch den auf der Aussage des Dr. Wenger beruhenden Anklagepunkt gegen Crusius betreffend die Erschieszung zweier französischer Alpenjäger am Abend des 26. August, kann Oberdorf bei seiner Schilderung nicht wohl im Auge gehabt haben.

Damit sind die Beweise für die gegen Stenger erhobene Beschuldigung, soweit sie sich auf die Ereignisse des 26. August bezieht, im wesentlichen erschöpft. Ihr Ergebnis begründet nicht die Feststellung eines dem Beschuldigten zur Last fallenden Verbrechens nach § 212 StGB. oder eines Vergehens nach § 116 MStGB. oder einer anderen strafbaren Handlung; vielmehr ist auch hier, wie im Falle zu I. für den 21. August, die Nichtschuld erweisen. Einen Brigadebefehl des in der Auslieferungsliste angegebenen Inhalts hat

Stenger auch am 26. August weder schriftlich noch mündlich erteilt; die Mahnungen, Aufmunterungen und Warnungen, mit denen er sich gesprächsweise an seine Umgebung und in Form von Zurufen an vorbeiziehende Truppen gewendet hat, bezogen sich, nach Form und Inhalt unmissverständlich, nur auf Abwehr und Angriff gegen kämpfende und namentlich gegen hinterhältig kämpfende Feinde. Sie enthielten die Weisung, sich nicht, etwa aus Ehrgeiz, mit dem Gefangennehmen der von den Bäumen herunterschiesenden oder der trotz ihrer Verwundung den Kampf im Rücken der deutschen Truppen mit bewaffneter Hand fortsetzenden Gegner aufzuhalten, wodurch sie sich selbst schwer gefährden würden; dazu sei heute die Lage nicht angetan. Die charakteristischen, das Gesagte kurz zusammenfassenden Schlussworte: schießt die (auf den Bäumen sitzenden) Kerls herunter wie die Spatzen, konnte nicht auf wehrlose oder ihre Ergebung ernstlich anbietende Feinde bezogen werden.

Der Angeklagte Crusius bestreitet nicht, dasz ein Befehl, keine Gefangene zu machen und keinen Pardon zu geben, von ihm als Befehl des Generalmajors Stenger an seine Kompanie weitergegeben und in dem darauffolgenden Waldgefecht am Nachmittag des 26. August von den Manschaften auch mehrfach ausgeführt worden ist.

Zur Entscheidung über die deswegen gegen ihn erhobene Anklage wäre an sich in eine Prüfung und Würdigung der dafür vorliegenden Beweise und auf der Grundlage des hiernach festgestellten Sachverhalts in eine Erörterung darüber einzutreten, ob die nachgewiesenen Fälle der Tötung oder Verwundung wehrloser oder die Waffen streckender Gegner, soweit dafür das Verhalten des Angeklagten ursächlich war, diesem aus dem Gesichtspunkte des Vorsatzes oder doch der fahrlässigen Verschuldung zuzurechnen sind. Es würde ferner in Frage kommen, ob der Angeklagte nicht in den einen oder andern Falle den vermeintlichen Befehl — vorsätzlich oder fahrlässig — überschritten hat. Eine Aufforderung an die Truppen, keine Gefangenen zu machen und keinen Pardon zu geben, also die ernstlich angebotene Ergebung des Gegners abzulehnen und ihm den Kampf bis zur Vernichtung des einen oder anderen Teiles aufzunötigen, schlieszt nicht ohne weiteres den Befehl in sich, die *entgegen* dieser Weisung gefangen genommenen, oder die infolge von Verwundung kampfunfähigen Feinde zu töten. Während letzteres unter *allen* Umständen den herrschenden Anschauungen und Regeln des neueren Kriegsrechts zuwiderläuft, findet sich im Schrifttum die Auffassung vertreten, dasz eine Zurückweisung des Erbietens, sich gefangen zu geben, obwohl gegen die „Richtlinien“ des Artikel 23c, d der Landkriegsordnung verstoszend, doch im Einzelfalle durch die Kriegsnotwendigkeit ausnahmsweise gerechtfertigt sein könnte.

Über das Verhalten des Angeklagten Crusius am Nachmittag des 26. August, namentlich die Weitergabe des, wie er glaubte, von Stenger erteilten Befehls, sowie über dessen Ausführung durch die

Mannschaften haben die Zeugen Grienberger, Bürkle, Lehmann, Brech (1. Teil der Aussage), Göhringer, Gretz, Metzmacher, Schmerber Angaben gemacht, während die Erschieszung französischer Gefangener, von der die Zeugen v. Linstow 4./142, Heesch 2./112, Brech 2./112 (2. Teil der Aussage) sprechen, auf Befehl des Majors Müller erfolgt ist.

Zu den in der Anklageschrift gegen Crusius besonders hervorgehobenen Anschuldigungspunkten sind die dafür benannten Zeugen Dominik, Brech, Dr. Wenger, Neubauer und Laule vernommen worden. Sie haben bekundet:

Dominik: gegen 5 oder 6 Uhr habe Crusius vor dem Walde am Wege gesessen, den Kopf in die Hand gestützt und vor sich hinjammernd: alles sei verloren, seine ganze Kompanie aufgerieben, und dergl. Später habe er, wie der Zeuge aber nur von Hörensagen weisz, drei gefangene Franzosen abführen und erschieszen lassen.

Brech: nach Beginn des Nachmittagsgefechts habe der Angeklagte als derzeitiger Führer der vereinigten 2. und 3. sowie der 4. Kompanie den Befehl gegeben, keine Gefangene zu machen, weil verwundete und versprengte Franzosen deutsche Radfahrer hinterücks erschossen hätten.

Dr. Wenger: am Nachmittag des 26. August habe er auf seinem Sanitätsposten im Walde u. a. zwei leichtverwundete Chasseurs à pied in Behandlung gehabt, die sehr um ihr Leben besorgt gewesen seien und die er mit dem Hinweis auf den Schutz des roten Kreuzes beruhigt habe. Gegen 5 oder 1/2 6 Uhr sei er zum Generalmajor Stenger befohlen worden; nach seiner Rückkehr zum Verbandplatz habe er die zwei Gefangenen nicht mehr vorgefunden und von dem Wachthabenden die Meldung erhalten: Hauptmann Crusius, der inzwischen dagewesen sei, habe mit der Erklärung, dasz heute keine Gefangene gemacht würden, die beiden Jäger erschieszen lassen. Am folgenden Morgen habe der Zeuge dem Angeklagten deswegen Vorwürfe gemacht und von ihm zur Antwort erhalten, dasz er infolge der schweren Verluste seiner Kompanie „einen Nervenklaps bekommen“ hätte.

Neubauer und Laule haben gesprächsweise gehört, dasz der Angeklagte am Abend des 26. August zwei oder drei Gefangene, die vorher im Beisein des Generalmajors Stenger von Laule vernommen und dann abgeführt worden seien, im Dorfe Thiaville habe erschieszen lassen.

Alle näheren An- und Ausführungen zu diesem Teile der gegen Crusius erhobenen Beschuldigung erübrigen sich jedoch, da dem Angeklagten hinsichtlich der ihn belastenden Vorgänge vom 26. August der Schuldausschließungsgrund des § 51 StGB. zur Seite steht. Ein völliger seelischer und geistiger Zusammenbruch, ein die strafrechtliche Verantwortung unzweifelhaft ausschließender Zustand totaler Geistesverwirrung hat sich zwar nach der Aussage von Dr. Döhner, Laule, Schreiber und Dominik, auch Gretz, Eldagsen und anderen, mit Sicherheit erst am Spätnachmittag des 26. August

herausgestellt, um die Zeit, als der Angeklagte, aufgelöst, mit dunstrottem Gesicht und vorquellenden Augen, schreiend aus dem Wald zurücklief und auf Dr. Döhner zustürzte, ihn am Arm packte, verzweifelte Rufe ausstieß und alles in allem den Eindruck eines Wahnsinnigen machte. Die Sachverständigen Anton, Bumke, Sernau und Döhner stimmen jedoch darin überein, dass dieser Zustand nicht plötzlich und unvermittelt eingetreten ist, sondern sich aus bereits vorhandenen nervösen Störungen unter der Einwirkung einer psychopathischen Veranlagung, sowie aus den besonderen Aufregungen der Schlachttage von Mülhausen, Saarburg und Ste. Barbe herausgebildet und allmählich immermehr verschlimmert hat. Der genaue Zeitpunkt, wo die nach dem geltenden Rechte für die Schuldfrage einflusslose sogenannte verminderte Zurechnungsfähigkeit in eine Geistesverfassung übergegangen ist, die den Voraussetzungen des § 51 StGB. entspricht, lässt sich naturgemäss nicht feststellen. Allein die Möglichkeit, ja eine überwiegende Wahrscheinlichkeit dafür, dass bereits zur Zeit der Weitergabe (nicht erst der Ausführung, RGSt. Bd. 22 S. 414) des vermeintlichen Brigadebefehls am Nachmittag des 26. August der Angeklagte sich in einem Zustand krankhafter Störung der Geistestätigkeit gefunden hat, die seine freie Willensbestimmung ausschloz, wird gleichmässig und mit überzeugender Begründung von den Sachverständigen Anton, Bumke und Sernau nachgewiesen (die, insoweit abweichend von Dr. Döhner, eine entsprechende Annahme schon für den 21. August *nicht* vertreten). Ihrem Gutachten schlieszt sich das Gericht an. Da aber nach ständiger Rechtsprechung (RGSt. Bd. 21 S. 131) schon begündete Zweifel an der Willensfähigkeit des Täters einen Schuldausspruch nicht zulassen, so kann zu den Anschuldigungspunkten unter Nr. 1 der Anklageschrift gegen Crusius (§ 116 MStGB.) in Beziehung auf den 26. August, und unter Nr. 3 das. (§ 212 StGB.) keine Verurteilung erfolgen. Insoweit ist der Angeklagte Crusius freizusprechen.

Die gegen Stenger auf Grund derselben Strafbestimmungen erhobene Beschuldigung erweist sich in vollem Umfang als ungerechtfertigt. Er ist deshalb freizusprechen.

Dagegen steht tatsächlich fest,

dass der Angeklagte Crusius am 21. August 1914 bei Saarburg in Lothringen durch Fahrlässigkeit den Tod einer unbestimmten Anzahl von Menschen verursacht hat und zwar indem er zu der Aufmerksamkeit, die er aus den Augen setzte, vermöge seines Amtes besonders verpflichtet war.

Vergehen strafbar nach § 222 StGB.

Die mit den Ablauf des 20. August 1919 eingetretene Verjährung der Strafverfolgung wegen dieses Vergehens (§ 67 Abs. 2 StGB.) und die im § 1 Abs. 1 Nr. 2 der Verordnung über eine militärische Amnestie vom 7 Dezember 1918 enthaltene Gewährung von Straffreiheit stehen der Verurteilung nicht entgegen (§ 2 RG. vom 24 März 1920 RGB 1. S. 341).

Bei der Strafzumessung sind einerseits mildernd die bisherige völlig tadelfreie Lebens- und Dienstführung des Angeklagten sowie seine beschränkte Willensfreiheit bei Begehung der Tat infolge nervöser Leiden und hochgradiger Erregung, anderseits die ausserordentlich schweren Folgen zu berücksichtigen, die seine Handlungsweise nicht nur für die unmittelbar dadurch Betroffenen, sondern, weit darüber hinaus für das Ansehen und den guten Ruf des deutschen Heeres nach sich gezogen hat. Eine Gefängnisstrafe von zwei Jahren ist danach angemessen.

Die Verhängung der Nebenstrafe beruht auf §§ 36, 34, Abs. 1 Nr. 2, 40 Abs. 1 Nr. 1 MStGB., die Anrechnung der Untersuchungshaft auf § 60 StGB., die Kostenentscheidung auf § 449 StPO., § 4 RG. vom 24. März 1920.

Schmidt.	Sabarth.	Backs.	Schultz.
Kleine.	Hagemann.	Dr. Vogt.	

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 15 Maart 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W.
Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. L. D. Zijlstra.

Uit het gebruik van een schriftelijke verklaring, waarbij de vader van een minderjarigen militair zijn toestemming verleent tot diens vervroegd ontslag uit den militairen dienst, kan niet het in de telastlegging genoemde nadeel, vermindering van 's lands blijvende weerbaarheid, ontstaan.

Een geschrift als hier bedoeld is ook niet bestemd om tot bewijs van eenig feit te dienen.

Het aan den beklaagde te last gelegde zou, als het bewezen ware, toch niet strafbaar zijn, omdat in de telastlegging wel sprake is van den inhoud, maar niet van de onderteekening van een geschrift.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve
appellant,

en

R., oud 18 jaar, geboren te Rotterdam, korporaal bij het 15de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Gravenhage, heeft terechtge-

staan ter zake, dat hij te Gouda, Rotterdam of elders in Nederland op of omstreeks 12 Juli 1920 opzettelijk valschelijk en in strijd met de waarheid, met behulp van pen en inkt, heeft opgemaakt een geschrift, luidende: „R'dam, 12/7 '20. Uwe Excellentie. Hiermede geef ik mijn zoon, den korporaal, thans dienende bij het „15e Regiment Infanterie, toestemming ontslag uit den militairen „dienst te nemen, daar ik een ongelukkige hand heb en mijn zoon „dan als kostwinner voor mij kan optreden.”, met het oogmerk dit geschrift als echt en onvervalscht te gebruiken of door anderen te doen gebruiken en welk geschrift moest dienen tot staving en bewijs van het gestelde in een door den gedaagde aan den Minister van Oorlog ingezonden verzoekschrift tot tusschentijdsche ontbinding van eene dienstovereenkomst en waarbij gedaagde probeerde te doen voorkomen, alsof diens — gedaagdes — vader (zijnde gedaagde zelf nog minderjarig) met deze tusschentijdsche ontbinding accoord ging, en uit het gebruik van welk geschrift door tusschentijdsche ontbinding van bedoelde overeenkomst voor het Rijk of voor den militairen dienst eenig nadeel kon ontstaan, immers vermindering van 's Lands blijvende weerbaarheid;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 18 November 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, als mede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Valschheid in geschrifte”, en deswege gedaagde heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van drie maanden met bevel, dat de opgelegde straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van drie jaar heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, aan de krijgstucht onderworpen zijnde, aan eene ernstige overtreding tegen dezelve, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert, met degradatie van gedaagde, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat;

Overwegende dat de veroordeeling van gedaagde ten onrechte is geschied;

dat toch niet wettig en overtuigend bewezen is, dat uit het gebruik van het in de telastlegging bedoelde geschrift het in de telastlegging omschreven nadeel kon ontstaan, vermits blijkens ten processe aanwezige verklaring van 19 Juli 1920 van gedaagdes compagnies-commandant het in het belang van het leger moet worden geacht, dat aan gedaagde vervroegd ontslag uit den militairen dienst worde verleend, terwijl het legerbestuur ook geenszins verplicht, maar enkel bevoegd was tot tusschentijdsche ontbinding van de in de telastlegging bedoelde overeenkomst en daartoe uit den aard der zaak niet zoude zijn overgegaan, indien daarvan voor 's lands blijvende weerbaarheid ook maar eenig nadeel was te verwachten;

Overwegende dat dus reeds op dezen grond gedaagde behoorde te zijn vrijgesproken;

Overwegende dat bovendien, gesteld al het aan gedaagde te laste gelegde ware wettig en overtuigend bewezen, dan nog dit aldus bewezene niet strafbaar zoude zijn; dat vooreerst toch het in de telastlegging vermelde niet oplevert het opmaken van een geschrift, omdat daarin wél van den inhoud maar niet van eenige onderteekening van dat geschrift sprake is, en verder, gesteld aan gedaagde ware ook te laste gelegd het opzettelijk, valschelijk en in strijd met de waarheid onderteekenen van bedoeld geschrift, dan nog dit stuk niet zoude zijn een geschrift, als bedoeld in artikel 225 van het Wetboek van Strafrecht, bijzonderlijk niet een geschrift, bestemd om tot bewijs van eenig feit te dienen; dat immers noch in de wet, noch in eenig van overheidswege uitgevaardigd reglement of voorschrift een bewijs van toestemming van den vader of van dengene, die de ouderlijke macht of voogdij uitoefent, wordt vereischt ter overlegging bij een verzoekschrift tot tusschentijdsche ontbinding van eene overeenkomst als vrijwillig dienend militair;

Overwegende dat, nu bovenbedoeld bestanddeel van het aan gedaagde te laste gelegde feit niet wettig en overtuigend is bewezen, gedaagde behoort te worden vrijgesproken; dat echter aan den commandeerende-officier van gedaagdes korps ter beoordeeling behoort te worden gelaten, of gedaagde krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft, wegens hetgeen bij de behandeling dezer zaak omtrent de in de telastlegging omschreven feiten is gebleken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 18 November 1920 ten laste van gedaagde gewezen;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, bijzonderlijk niet, dat uit het gebruik van het in de telastlegging bedoelde geschrift voor het Rijk of voor den militairen dienst eenig nadeel kon ontstaan, immers vermindering van 's Lands blijvende weerbaarheid;

Spreekt gedaagde mitsdien vrij;

Laat aan den commandeerende-officier van gedaagdes korps ter beoordeeling, of gedaagde krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft wegens hetgeen bij de behandeling dezer zaak omtrent de in de telastlegging omschreven feiten is gebleken.

De Advocaat-Fisikaal voerde aan:

dat eerst dan een stuk kan worden aangemerkt als bestemd te zijn om tot bewijs van eenig feit te dienen, als het aan een wettig voorschrift rechtsgeldige bewijskracht ontleent;

dat dit met het geincrimineerde geschrift niet het geval is;

dat toch bij een verzoekschrift tot tusschentijdsche ontbinding eener dienstovereenkomst van een minderjarige, niet wordt vereischt een bewijs van toestemming van den vader, of van dengene, die de ouderlijke macht of voogdij uitoefent;

dat, daarenboven, in casu uit het bewuste geschrift geen nadeel kon ontstaan, omdat de compagnies-commandant het in het belang van het leger acht, dat aan den beklagde vervroegd ontslag worde verleend;

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis alhier in geschil, dat gedaagde alsnog bij sententie van den Hove, met aanhaling van art. 193 der Rechtspleging bij de Landmacht zal worden vrijgesproken;

voorts het recht van den Commandant van het Korps, waartoe de beklagde behoort, onverkort zal worden gelaten om den beklagde, ter zake der gebleken feiten, ^{terwijl} krijgstuchtelijk te straffen,

de raadsman betoogde: dat gedaagde zich kan aansluiten bij den eisch van den Heer Advocaat-Fisikaal en ook van meening is, dat hij ten onrechte is veroordeeld, daar het door hem vervalschte stuk niet bestemd was tot eenig bewijs te dienen en concludeerde tot vrijspraak.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 8 April 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. M. H. de Boer.

Diefstal. Veroordeeling in hooger beroep, na vrijspraak in eerste instantie wegens gebrek aan overtuigend bewijs.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 18 Februari 1921 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgs-

raad te Willemsoord op 19 Februari 1921 geweest in de zaak tegen P., oud 23 jaar, geboren te Dordrecht, matroos 3de klasse,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 1 Maart 1921 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden P., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „diefstal”, en deswege veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd, door den gedaagde vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier gevangenisstraf van 8 December 1920 tot 18 December d.a.v. in mindering zal worden gebracht; voorts zal worden bevolen, dat de als overtuigingsstuk gediend hebbende trui, gemerkt B., zal worden teruggegeven aan den matroos 3de klasse D. H. K., onmiddellijk na de uitspraak van 's Hofs sententie, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden P., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen, appellant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn appèl, althans hem zijnen eisch te ontzeggen met bevestiging van het vonnis, verzoekende hij door pleidooien in de gelegenheid te worden gesteld te vernemen, op welke gronden eischer tot veroordeeling concludeert en zich daartegen te verweren.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen D. H. K., matroos 2de klasse, dienende aan boord van Hr. Ms. „Gelderland”; A. B. van T., huisvrouw van F. K., zonder beroep; C. A. K., dienstbode en H. B., eertijds marinier 1ste klasse, thans zonder beroep, de laatste drie genoemden allen wonende te Amsterdam;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan ter zake, dat hij op of omstreeks 8 December 1920 in de Marine-kazerne te Amsterdam een wollen trui, toebehorende aan den matroos 3de klasse k. d. D. H. K., althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, heeft weggenomen met het oogmerk om zich dat kleedingstuk wederrechtelijk toe te eigenen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 19 Januari 1921 geweest vonnis, gedaagde van het hem ten laste gelegde heeft vrijgesproken op

grond, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde het hem te laste gelegde heeft gepleegd, met last tot teruggave van de als overtuigingsstukken gediend hebbende truien, na verloop van acht dagen nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd, van die gemerkt A aan den Commandant van de Marinekazerne te Amsterdam en van die gemerkt B. aan gedaagde;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven:

dat hij in den nacht van 7 op 8 December 1920, terwijl hij diende in de Marine-kazerne te Amsterdam, in die kazerne thuis komende, is geloopt over de slaapzaal, waar getuige D. H. K. sliep, naar de slaapzaal, waar hij, gedaagde, gelogeed was; dat hij den volgenden dag op last van den eerste-officier de ten processe aanwezige wollen trui, welke hij aanhad, op 8 December 1920 des namiddags heeft uitgetrokken en aan den opperschipper van B. heeft overgegeven;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. D. H. K., matroos 2de klasse:

dat hij in den nacht van 7 op 8 December 1920, toen hij als matroos 3de klasse k. d. diende in de Marinekazerne te Amsterdam, te omstreeks 12 uur naar kooi is gegaan in de middelste der drie in elkaar loopende slaapzalen in die kazerne; dat hij zijn wollen trui had uitgetrokken en deze opgevouwen onder zijn kussen had gelegd; dat hij den volgenden morgen bemerkte, dat zijn trui verdwenen was; dat hij de ten processe aanwezige trui, gemerkt B, als de vermiste herkent aan de rechtermouw, die van onderen een weinig is losgetornd, en verder aan drie lusjes op den rechterschouder, welke daar zijn losgeraakt, toen eenigen tijd te voren ten huize zijner ouders de kat op zijn schouder was gesprongen;

2. M. F. van B., opperschipper in de Marinekazerne te Amsterdam:

dat hij op 8 December 1920 gedaagde de ten processe aanwezige trui, gemerkt B, heeft doen uittrekken; dat hij toen heeft gezien, dat op een van de schouders van die trui drie lusjes aanwezig waren; dat die trui in beslag is genomen;

3. A. B. van T., huisvrouw van F. K., zonder beroep, te Amsterdam:

dat, toen haar zoon, getuige D. H. K., in het najaar van 1920 thuis was, de kat op zijn schouders is gesprongen; dat haar zoon haar toen dadelijk toonde, dat er eenige lusjes op den schouder van zijn trui waren losgeraakt; dat zij nog aanbod die te herstellen, doch dat haar zoon dit niet de moeite waard vond; dat zij de ten processe aanwezige trui, gemerkt B, aan die lusjes op den schouder, die als 't ware een driehoekje vormen, herkent als de trui van haren zoon;

4. C. A. K., zonder beroep, te Amsterdam:

dat zij zich wel herinnert, dat, toen haar broeder, getuige D. H. K. omstreeks November 1920 eens thuis was, de kat op zijn schouder

is gesprongen en er toen een paar lusjes op den schouder van zijn trui zijn losgeraakt; dat hare moeder dit nog wilde herstellen, maar dat haar broeder dit niet noodig vond; dat zij de ten processe aanwezige trui, gemerkt B, aan die lusjes herkent als de trui van haren broeder;

5. H. B., vroeger marinier 1ste klasse, thans zonder beroep, te Amsterdam:

dat hij in den nacht van 7 op 8 December 1920, terwijl hij diende als marinier 1ste klasse in de Marinekazerne te Amsterdam, van 12 tot 2 uur uitkijk in die kazerne was geweest; dat hij na zijne aflossing om 2 uur naar kooi ging in dezelfde slaapzaal, waarin ook gedaagde was gelogeed; dat er een flauw licht brandde; dat, toen hij korten tijd in zijn kooi lag, hij gedaagde zag komen uit de richting van de middelste slaapkamer, waar getuige D. H. K. sliep; dat gedaagde een donker kleedingstuk over den arm droeg en naar zijn kooi ging;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de opgaven van gedaagde en de voormelde beëdigde getuigenverklaringen, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met dien verstande dat het feit is gepleegd op 8 December 1920 en dat de trui toebehoorde aan den matroos 3de klasse k. d. D. H. K.;

Overwegende dat dit feit behoort te worden gequalificeerd als „diefstal”;

Overwegende dat derhalve het vrijsprekend vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 12 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, 27,310 van het Wetboek van Strafrecht, 190 der Rechtspleging bij de Zeemacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad te Willemsoord op 19 Januari 1921 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met dien verstande, dat het feit is gepleegd op 8 December 1920 en dat de trui toebehoorde aan den matroos 3de klasse k. d. D. H. K.,

Qualificeert dit feit als „diefstal”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vier weken;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 8 tot 18 December 1920;

Beveelt, dat onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie, de in beslag genomen truien zullen worden teruggegeven, die gemerkt

A aan den Commandant der Marinekazerne te Amsterdam en die gemerkt B aan den matroos 2de klasse D. H. K., dienende aan boord van Hr. Ms. „Gelderland”;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan: dat die vrijspraak onjuist en onverantwoord is;

dat door wettige, ten processe bijgebrachte bewijsmiddelen, naar eisch van rechten is bewezen hetgeen aan den beklaagde is te lastgelegd, met diens schuld daaraan;

en concludeerde: (Zie de sententie),

terwijl

de raadsman betoogde, dat hij met den eischer meegaat voor zoover deze betoogde, dat de wettige bewijsmiddelen, noodig voor eene veroordeeling, aanwezig zijn;

dat de eischer echter schijnt te vergeten, dat de wet voor eene veroordeeling ook eischt, dat uit die wettige bewijsmiddelen de overtuiging van beklaagdes schuld wordt geput, waarover met geen woord wordt gesproken;

dat dus de eisch tot vernietiging van 's Krijgsraads vonnis niet steunt op de motiveering en eischer dus in het appèl niet-ontvankelijk moet worden verklaard;

dat overigens trouwens te veel omstandigheden voor gedaagdes onschuld pleiten, dan dat eene veroordeeling gemotiveerd zou zijn en concludeerde: (Zie de sententie).

Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht. (Vervolg.)

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat volgens de algemeene slotbepaling van het Wetboek van Militair Strafrecht het in werking treden van dat wetboek bij de wet moet worden geregeld, terwijl het tevens noodzakelijk is voorzieningen te treffen naar aanleiding van het in werking treden van de Wet op de Krijgstucht ingevolge artikel 74 dier wet;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze, vast te stellen de volgende bepalingen, welke zullen uitmaken de

INVOERINGSWET MILITAIR STRAF- EN TUCHTRECHT.

TITEL I.

Algemeene bepalingen.

Artikel 1.

Het Wetboek van Militair Strafrecht treedt in werking met ingang van een door Ons te bepalen tijdstip.

Niettemin blijft, totdat dienaangaande nader bij de wet zal zijn voorzien, buiten toepassing de bepaling van artikel 12 van dat wetboek, volgens welke de straf van militaire detentie in een afzonderlijk gebouw wordt ondergaan.

Art. 1 O. O. = Art. 1 G. O. = Art. 1 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dat het krachtens het eerste lid bij Koninklijk besluit vast te stellen tijdstip der inwerkingtreding van het W. v. M. S. — en derhalve mede van de W. K.: men vergelijkte artikel 74 dier wet — niet noodzakelijk veraf behoefte te liggen, houdt verband met de verschillende omstandigheden.

Zoo b.v. met de bepaling van het tweede lid, waarbij wordt voorgesteld om, totdat dienaangaande nader bij de wet zal zijn voorzien, buiten toepassing te doen blijven het voorschrift van artikel 12 van het W. v. M. S., volgens hetwelk de straf van

militaire detentie *in een afzonderlijk gebouw* wordt ondergaan. Voorloopig zal dan die straf onder het bij artikel 12 voorgeschreven régime van gedeeltelijke afzondering in de gewone huizen van bewaring moeten worden ten uitvoer gelegd — men zie artikel 3, onder 1^o., der z.g. Gestichtenwet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n^o. 3) —, waartoe voldoende gelegenheid zal bestaan. De voorafgaande oprichting van het door artikel 12 van het W. v. M. S. gevorderde afzonderlijke gebouw zou de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht opnieuw zeer vertragen. Reeds om deze reden schijnt de bepaling van het tweede lid gewenscht. Na de invoering van het nieuwe wetboek zullen dan de gelden, benodigd voor de oprichting van bedoeld gebouw, op de Staatsbegroting worden aangevraagd. Worden zij door den wetgever gevoteerd, dan zal deze daarna te zijner tijd, onder wijziging van artikel 3, n^o. 1, van de Gestichtenwet, het nieuwe gebouw voor het ondergaan van de straf van militaire detentie moeten bestemmen. Het thans behandelde tweede lid is overigens met de aan de artikelen 11 en 12 van het W. v. M. S. ten gronde liggende bedoeling tot zekere hoogte wel in overeenstemming. Bij de opneming van de militaire detentie onder de straffen van dat wetboek heeft het denkbeeld voorgezeten om de militairen zolang mogelijk buiten de gewone gevangenis en in eene militaire omgeving te houden. Welnu, in het Huis van Bewaring zullen zich de tot militaire detentie veroordeelde militairen althans niet in de gewone strafgevangenis bevinden, terwijl door de in artikel 12, tweede lid, bedoelde bijzondere voorschriften betreffende de te verrichten werkzaamheden — militaire oefeningen daaronder begrepen — naar behoud of bevordering van militaire geschiktheid, onder vermijding van aanraking met burger-gevangenen zal worden gestreefd.

Vervolgens houdt het voor de inwerkingtreding van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht te bepalen tijdstip verband met de omstandigheid, dat, naar het oordeel der ondergeteekenden, in afwachting der voltooiing van de voor de straf- en tuchtklassen aan wal te bestemmen inrichtingen — men vergelijk de artikelen 19 [27], tweede lid, van het W. v. M. S. en 18, tweede lid, van de W. K. — die klassen tijdelijk in bestaande, daartoe aan te wijzen gebouwen zullen kunnen worden gevestigd.

En ten slotte is eene spoedige inwerkingtreding alleen mogelijk, omdat de talrijke uitvoeringsvoorschriften, door de in te voeren wettelijke regelingen vereischt, reeds alle in ontwerp zijn gereedgemaakt en derhalve in korten tijd kunnen worden vastgesteld.

De bepaling van het tijdstip van inwerkingtreding is aan de Kroon overgelaten. Immers zijn de ondergeteekenden geenszins blind voor het feit, dat aan het in werking treden van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht nog tijdens den mobilisatietoestand belangrijke bezwaren verbonden zijn, met het oog zoowel op de militaire rechten als op de militaire autoriteiten en strafopleggers, thans met

werk overladen en voor welke het zich inwerken in het nieuwe recht eene nieuwe aanzienlijke vermeerdering van werkzaamheden zou beteekenen. Daarbij komt nog, dat de krijgswaarden bij de landmacht thans voor een groot deel bezet zijn met leden, te weten officieren op pensioen, welke niet als de normale bezetting kunnen worden aangemerkt. Vandaar, dat van het noemen van den datum van inwerkingtreding in de wet is afgezien.

Artikel 2.

Op Onzen last worden de artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht met de daarin gebrachte wijzigingen en aanvullingen in eene doorlopend genummerde reeks samengevat en wordt de aanhaling van die artikelen, zoo in dit wetboek als in andere wetten en wettelijke voorschriften, in verband daarmede voor zoover noodig gewijzigd.

De gewijzigde teksten van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht worden op Onzen last in het Staatsblad geplaatst en afzonderlijk uitgegeven.

Art. 2 O. O. = Art. 2 G. O. = Art. 2 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Men vergelijkte artikel 26 van de wet van 31 October 1912 (*Staatsblad* n^o. 337). Uiteraard zal de noodzakelijke vernummering der artikelen van het W. v. M. S. en de W. K. in alle wetten en wettelijke voorschriften, waarin die artikelen naar de oude nummering zijn aangehaald, voor zoover noodig tot wijziging van de aanhaling moeten leiden. Die wijziging kan door den wetgever veilig aan een Koninklijk besluit worden overgelaten.

TITEL II.

Wijzigingen, aan te brengen in het Wetboek van Militair Strafrecht.

Artikel 3.

Aan artikel 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt een nieuw vierde lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 27 van het Wetboek van Strafrecht is van overeenkomstige toepassing.”

Art. 3 O. O. = Art. 3 G. O. = Art. 3 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Men vergelijkte de artikelen 10, tweede lid, der wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191), en 10, vierde lid, der wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 193), gelijk die wetten zijn gewijzigd bij artikel 9 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64). Practisch kan eene bepaling, als de voorgestelde, niet worden gemist.

Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

Wanneer een tot detentie veroordeeld militair vóór het verstrijken van zijn straftijd wederom wordt veroordeeld, thans met ontslag uit den militairen dienst als bijkomende straf, behoort hij van het oogenblik dier laatste veroordeeling af als niet-militair in het afzonderlijk gebouw, waarin volgens art. 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht de straf van militaire detentie wordt ondergaan, niet meer thuis. In verband daarmede ware in het genoemde art. 12 een bepaling op te nemen, die voorschrijft, dat militaire detentie na ontslag uit den militairen dienst als hechtenis wordt ondergaan.

Memorie van Antwoord.

Het voorschrift van art. 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht luidt algemeen en is niet beperkt tot militairen, zoodat de straf van militaire detentie ook opgelegd zal kunnen worden aan burgers in die gevallen, waarin zij aan de rechtsmacht van den militairen rechter zijn onderworpen. Overigens is artikel 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht facultatief gesteld, zoodat de rechter geheel vrij is om al dan niet militaire detentie op te leggen.

Wordt een burger veroordeeld tot de straf van militaire detentie, dan zal hij die straf hebben te ondergaan in het in art. 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht bedoelde gebouw. Waar dit zoo is, bestaat er geen aanleiding om voor den militair, die tijdens het ondergaan van meergenoemde straf om de een of andere reden uit den dienst wordt ontslagen, te bepalen, dat hij het nog te ondergane gedeelte van de militaire detentie zal ondergaan als hechtenis. Het

bezwaar tegen het niet bestaan van een voorschrift als in het Voorloopig Verslag bedoeld, is trouwens niet groot, want het geval, dat een tot militaire detentie veroordeelde militair vóór het verstrijken van zijn straftijd wederom wordt veroordeeld, thans met ontslag uit den militairen dienst als bijkomende straf, zal zich niet zoo heel dikwijls voordoen en, zoo ja, dan zal het nog te ondergane gedeelte van de detentie wel niet van langen duur zijn. In den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in art. 12 voornoemd, zal er bovendien rekening mede gehouden kunnen worden, dat niet allen, die militaire detentie ondergaan, militairen zijn. Zulks is ook geschied door de in den aanhef van deze memorie genoemde ministerieele commissie in haar ontwerp-besluit tot uitvoering van de artikelen 10 en 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Artikel 4.

Na artikel 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht worden zeven [lees: acht] nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 12a [13].

De bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, wordt alleen uitgeoefend, indien het militair belang zich niet daartegen verzet.

Artikel 12b [14].

De toepassing van de artikelen 14a—14k van het Wetboek van Strafrecht geschiedt ten aanzien van de straf van militaire detentie als daarbij voor de gevangenisstraf is bepaald.

Artikel 12c [15].

Bij het bevel, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, wordt als algemeene voorwaarde steeds mede gesteld dat de veroordeelde die militair is, zich niet schuldig zal maken aan een krijgstuuchtelijk vergriep, vallende onder artikel 2 n^o. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, noch aan een krijgstuuchtelijk vergriep, vallende onder artikel 2 n^{os}. 2—6 van die wet.

Artikel 12d [16].

Indien de rechter overeenkomstig artikel 14d van het Wet-

boek van Strafrecht eene opdracht tot het verleenen van bijstand gegeven heeft, oefent, wanneer de veroordeelde zich in werkelijken dienst bevindt, degene die met het verleenen van den bijstand belast is, dien niet uit, dan met goedvinden van den commandeerenden officier van den veroordeelde.

Artikel 12^e [17].

Als de rechter die het in artikel 14^a van het Wetboek van Strafrecht bedoelde bevel heeft gegeven, wordt voor de toepassing van de artikelen 14^f—14^k van dat Wetboek steeds medeg aangemerkt het Hoog Militair Gerechtshof of, indien de veroordeelde zich bevindt in of op weg naar de koloniën of bezittingen in andere werelddeelen, de krijgsraad aldaar, voor welken hij bij het begaan van een strafbaar feit in eerste instantie zal behooren terecht te staan, voor zooveel den kolonialen krijgsraad betreft, samengesteld naar de daar te lande geldende bepalingen.

Artikel 12^f [18].

De kennisgeving, bedoeld in artikel 14^f van het Wetboek van Strafrecht, geschiedt, wanneer de veroordeelde militair is, krachtens beslissing van diens commandeerenden officier. De beslissing wordt niet genomen dan na overleg met den ambtenaar die tot het doen der kennisgeving bevoegd is.

Artikel 12^g [19].

Indien overeenkomstig artikel 14^h van het Wetboek van Strafrecht last tot tenuitvoerlegging gegeven wordt ten aanzien van een veroordeelde die op dat tijdstip geen militair is of zich niet in werkelijken dienst bevindt, kan de rechter bepalen dat de bijkomende straffen, bedoeld in artikel 6^b n^{os}. 1—3, niet worden ten uitvoer gelegd.

Was de straf van militaire detentie opgelegd, dan kan de rechter bepalen dat die straf vervangen wordt door hechtenis van gelijken duur.

Artikel 12^h [20].

De bepalingen van de artikelen 12^a—12^g [13—19] vinden enkel toepassing bij oplegging van straffen door den militairen rechter."

O. O. Artikel 4.

Na artikel **12** van het Wetboek van Militair Strafrecht worden zeven nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

Artikel *12a* [**13**].

[Als in de wet.]

Artikel *12b* [**14**].

[Als in de wet.]

Artikel *12c* [**15**].

Bij het bevel, bedoeld in artikel *14a* van het Wetboek van Strafrecht, wordt als algemeene voorwaarde steeds mede gesteld dat de veroordeelde die militair is, zich niet schuldig zal maken aan een ernstig krijgstuuchtelijk vergrijp vallende onder artikel 2 n^o. 1 van de Wet op de Krijgstucht, noch aan een krijgstuuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nos. 2—6 van die wet.

Artikel *12d* [**16**].

Indien de rechter overeenkomstig artikel *14d* van het Wetboek van Strafrecht eene opdracht tot het verleenen van bijstand gegeven heeft, oefent, wanneer de veroordeelde zich in werkelijken militairen dienst bevindt, degene die met het verleenen van den bijstand belast is, dien niet uit, dan met goedvinden van den commandeerenden officier van den veroordeelde.

Artikel *12e* [**17**].

Als de rechter die het in artikel *14a* van het Wetboek van Strafrecht bedoelde bevel heeft gegeven, wordt voor de toepassing van de artikelen *14f*—*14k* van dat Wetboek steeds mede aangemerkt het Hoog Militair Gerechtshof of, indien de veroordeelde zich bevindt in of op weg naar Oost-Indië, het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, samengesteld naar de daar te lande geldende bepalingen .

Artikel *12f* [**18**].

[Als in de wet.]

Artikel *12g* [**19**].

Indien overeenkomstig artikel *14h* van het Wetboek van Strafrecht last tot tenuitvoerlegging gegeven wordt ten aanzien van een

veroordeelde die op dat tijdstip geen militair is of zich niet in werkelijken militairen dienst bevindt, kan de rechter bepalen dat de bijkomende straffen, bedoeld in artikel 6b nos. 1—3, niet worden ten uitvoer gelegd.

Was de straf van militaire detentie opgelegd, dan kan de rechter bepalen dat die straf vervangen wordt door hechtenis van gelijken duur.”

Art. 4 G. O. = Art. 4 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Volgens de laatste der Slotbepalingen van de wet van 12 Juni 1915 (*Staatsblad* n^o. 247) blijven, totdat dienaangaande nader bij de wet zal zijn voorzien, de bepalingen der artikelen 14a—14k van het Wetboek van Strafrecht, betreffende de voorwaardelijke veroordeeling, buiten toepassing ten aanzien van straffen, door den militairen rechter opgelegd. Alvorens n.l. de voorwaardelijke veroordeeling ook tot die straffen kan worden uitgebreid, behoort het nieuwe instituut aan de bijzondere militaire rechtsverhoudingen te worden aangepast ¹⁾. Artikel 4 van het wetsontwerp strekt om die aanpassing, voor zoover het W. v. M. S. betreft, te geven. Daartoe wordt de opneming in dat wetboek van een zevental nieuwe artikelen 12a—12g [13—19] voorgesteld. De inlassching van die artikelen in den Tweeden Titel („Straffen”) van het eerste Boek vindt hare rechtvaardiging in de plaats, welke de artikelen 14a—14k van het Wetboek van Strafrecht in den overeenkomstigen Titel van het Eerste Boek van dat Wetboek hebben gevonden. Gelijk bekend is, werd de inhoud van artikel 4 dezer wetsvoordracht mutatis mutandis overgenomen in het bij Koninklijke boodschap van 15 December 1915 ingediende ontwerp van wet, houdende nadere voorzieningen aangaande de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling door den militairen rechter (Zitting 1917—1918. — 284, Tweede Kamer). d.w.z. aangaande die toepassing onder vigueur der Crimineele Wetboeken. De toelichting op dat wetsontwerp was in hoofdzaak aan de toelichting op artikel 4 ontleend.

De principieele vraag, of het instituut der voorwaardelijke veroordeeling ook in het militaire strafrecht invoering verdient, is door de ondergeteekenden aandachtig overwogen. Met betrekking tot strafbare feiten, welke nagenoeg uitsluitend eene schending van de *algemeene* rechtsorde opleveren, moet het instituut huns inziens reeds

¹⁾ Men vergelijke hierbij het opstel van den officier van administratie 1ste klasse der zeemacht P. A. Kempen in het *Militair-rechtelijk Tijdschrift* Deel IX, blz. 88—89.

op dezen grond in dat recht worden overgenomen, dat militairen ten aanzien van zoodanige feiten in het algemeen niet in ongunstiger strafpositie mogen verkeeren dan burgers. De twee gronden, welke tot de invoering der voorwaardelijke veroordeeling in het gemeene strafrecht hebben geleid, n.l. de wensch om het ondergaan van vrijheidsstraf tot het strikt noodzakelijke te beperken en het verlangen om de opgeschorte straf als prikkel tot betere aanpassing van den voorwaardelijk veroordeelde aan de eischen der algemeene rechtsorde te benutten, pleiten, voor zoover de hierboven bedoelde feiten betreft, evenzeer voor de invoering van het instituut in het militaire strafrecht. Meer moeilijkheden biedt de beantwoording van de vraag, of en in hoever ook bij de berechting van strafbare feiten, welke uitsluitend of mede de *specifiek militaire* rechtsorde aanranden, de mogelijkheid van voorwaardelijke veroordeeling dient te worden geopend. Allereerst is het duidelijk, dat ten aanzien van laatstbedoelde strafbare feiten het nieuwe instituut slechts binnen betrekkelijk enge grenzen toepassing zal mogen vinden. Behoeft bij de toepassing der voorwaardelijke veroordeeling in het algemeen slechts op de belangen der algemeene rechtsorde te worden gelet, zoo zal, waar het begane feit uitsluitend of mede een bijzonder militair karakter draagt, eene voorwaardelijke veroordeeling enkel oirbaar zijn, indien ook het belang der specifiek militaire rechtsorde zoodanige veroordeeling toelaat. Dit beginsel is in het nieuw voorgestelde artikel 12a [13] van het Wetboek van Militair Strafrecht nedergelegd. Binnen de door dat artikel aangegeven grens verdient overigens het instituut der voorwaardelijke veroordeeling ook ten aanzien van de hier bedoelde delicten invoering. Ook ten aanzien van die delicten moet het ondergaan van vrijheidsstraf tot het strikt noodzakelijke worden beperkt en kan de opgeschorte straf als prikkel tot betere aanpassing van den veroordeelde aan de militaire rechtsorde worden benut.

Wenschen de ondergeteekenden blijkens het voorgestelde artikel 12c [15] van het Wetboek van Militair Strafrecht met betrekking tot elken door een militair gerecht voorwaardelijk veroordeelde, die militair is, als algemeene voorwaarde steeds mede te zien gesteld, dat hij zich niet aan bepaalde krijgstuchtelijke vergrijpen zal schuldig maken, zoo zal, waar het begane feit in meerdere of mindere mate een militair karakter draagt, e.q. bovendien nog langs den weg van het stellen van bijzondere voorwaarden naar meerdere adaptatie van den voorwaardelijk veroordeelde aan de eischen van het militaire milieu kunnen worden gestreefd. Bij het stellen van bijzondere voorwaarden van die strekking zal overigens steeds zijn te overwegen, of het nog resteerende gedeelte van den werkelijken diensttijd van den veroordeelde lang genoeg is om van die voorwaarden voldoende uitwerking te kunnen verwachten. Is dat nog overblijvende gedeelte zeer kort en is meerdere adaptatie van den schuldige aan het militaire milieu vereischt, dan zal van bijzondere voorwaarden, als hier bedoeld, onder omstandigheden zoo weinig effect

zijn te verwachten, dat de rechter van eene *voorwaardelijke* veroordeeling zal moeten afzien. Ook deze beperking van de toepasselijkheid van het instituut met betrekking tot min of meer militaire delicten vloeit uit het in artikel 12a [13] van het Wetboek van Militair Strafrecht nedergelegde beginsel rechtstreeks voort.

Thans moge tot de toelichting der ontworpen artikelen 12a—12g [13—19] worden overgegaan.

Artikel 12a [13] legt in het wetboek neder een algemeen beginsel, van welks nadere uitwerking, mede in verband met de vaagheid der scheidingslijn tusschen delicten, welke al of niet een bepaald militair karakter dragen, is afgezien. De militaire rechter, geroepen om bij de berechting van strafzaken ook het militair belang te doen wegen, zal dit in het bijzonder ook dan moeten doen, wanneer hij de mogelijkheid van eene voorwaardelijke veroordeeling overweegt. Aan hem kan de toepassing van bedoeld algemeen beginsel veilig worden overgelaten.

In het bijzonder worde hier herinnerd aan het laatste lid van artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht. Het behoeft geen betoog, dat de rechter van de daarin gegeven bevoegdheid om „anders te bepalen” met name gebruik zal maken ten aanzien van de bijkomende straffen van ontslag uit den militairen dienst, verlaging of plaatsing in eene strafklasse, welke wel niet anders dan onvoorwaardelijk zullen moeten worden opgelegd.

Artikel 12b [14] strekt om de voorwaardelijke veroordeeling ook bij de oplegging van militaire detentie mogelijk te maken en wel overeenkomstig de bepalingen, welke bij de artikelen 14a—14k van het Wetboek van Strafrecht ten aanzien van de gevangenisstraf zijn gegeven. Uit het artikel vloeit, in verband met de bepaling van artikel 14c, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht, voort, dat alleen, indien het wettelijk maximum der militaire detentie (twee maanden: artikel 11 W. v. M. S.) is opgelegd, bijzondere voorwaarden, als in voormeld artikel 14c, tweede lid, bedoeld, zullen kunnen worden gesteld. Waar de militaire detentie wordt opgelegd ter vervanging van gevangenisstraf, scheen de mogelijkheid van het stellen van bijzondere voorwaarden ten deze op gelijken voet te kunnen worden geopend, als ten aanzien van de gevangenisstraf is geschied.

Artikel 12c [15]. Volgens artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht wordt bij eene voorwaardelijke veroordeeling steeds als algemeene voorwaarde gesteld, dat de veroordeelde geen strafbaar feit zal begaan, terwijl volgens artikel 14f, eerste lid, van dat wetboek de kennisgeving, dat door den veroordeelde opnieuw een strafbaar feit is begaan, niet geschiedt vóór de nieuwe uitspraak onherroepelijk is geworden. Waar nu de door militairen — ook derhalve door voor-

waardelijk veroordeelde militairen — begane feiten, als bedoeld in artikel 2 nos. 2—6 van de W. K., onder de bij dat artikel gestelde voorwaarden als (oneigenlijke) krijgstuchtelijke vergripen worden aangemerkt en afgedaan, zou in dat geval de kennisgeving van artikel 14*f* voormeld nimmer kunnen geschieden. Om deze reden dient ten aanzien van voorwaardelijk veroordeelde militairen als algemeene voorwaarde steeds mede te gelden, dat zij zich niet zullen schuldig maken aan een oneigenlijk krijgstuchtelijk vergriep.

Het artikel gaat echter nog iets verder door van voorwaardelijk veroordeelde militairen ook te eischen onthouding van het begaan van ernstige krijgstuchtelijke vergripen, vallende onder artikel 2 n^o. 1 van de W. K., d. w. z. van ernstige eigenlijke krijgstuchtelijke vergripen. Ook het begaan van een zoodanig krijgstuchtelijk vergriep kan voor het geven van last tot tenuitvoerlegging alleszins grond opleveren, met name indien het uit dezelfde bedenkelijke gezindheid voortvloeit, als waarvan het strafbare feit, voor hetwelk de voorwaardelijke veroordeeling plaats vond, blijk gaf. De ernst van het krijgstuchtelijk vergriep zal uiteraard door den militairen rechter, die last tot tenuitvoerlegging kan geven, worden beoordeeld.

In de „Uitvoeringsregeling voorwaardelijke veroordeeling” dient, in verband met het voorgestelde artikel, te worden bepaald, dat van krijgstuchtelijke vergripen, door den veroordeelde tijdens den proeftijd begaan, mededeeling moet worden gedaan aan het militaire openbaar ministerie, d. w. z. aan den openbaren aanklager bij het gerecht, dat last tot tenuitvoerlegging kan geven.

Artikel 12d [16]. Volgens artikel 14*d*, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht kan de rechter, indien hij daartoe termen vindt, bij de voorwaardelijke veroordeeling aan eene instelling, aan den houder eener inrichting of aan een bijzonderen ambtenaar opdragen aan den veroordeelde ter zake van de naleving der bijzondere voorwaarden hulp en steun te verleen. Ten einde conflicten van bevoegdheid te vermijden, bepaalt nu het voorgestelde artikel 12*d* [16], dat, zoolang de veroordeelde zich in werkelijken militairen dienst bevindt, degene die met het verleen van den bijstand is belast, dien niet uitoefent dan met goedvinden van den commandeerenden officier van den veroordeelde.

Artikel 12e [17]. Bij de artikelen 14*f*—14*k* van het Wetboek van Strafrecht worden verschillende bevoegdheden toegekend en verplichtingen opgelegd aan den rechter, „die het in artikel 14*a* bedoelde bevel heeft gegeven”, d. w. z. die de voorwaardelijke veroordeeling heeft uitgesproken, zomede aan het openbaar ministerie bij dien rechter. Nu hebben intusschen onderscheidene militaire gerechten slechts een tijdelijk bestaan, als sommige zeekrijgsraden buiten het rijk in Europa, krijgsraden te velde, krijgsraden in eene belegerde of berende stad of plaats en temporaire krijgsraden in gedeelten

van het grondgebied, welke in staat van beleg zijn verklaard. Met het oog daarop moest worden bepaald, welk college, indien de rechter, die de voorwaardelijke veroordeeling heeft uitgesproken, de zaak niet kan berechten, voor de toepassing van de hierboven genoemde artikelen van het Wetboek van Strafrecht als zoodanig wordt aangemerkt. Dat de samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië voor de uitcefening van zijne nieuwe taak zal worden beheerscht door de daar te lande geldende bepalingen, spreekt wel van zelf. Overigens is voorzichtigheidshalve zoowel in dit artikel als in de artikelen 67 van de W. K. — men zie artikel 26 [29] van dit wetsontwerp — en 80 [85] van deze wetsvoordracht eene uitdrukkelijke verwijzing naar voormelde bepalingen opgenomen, zonder dat daaraan een argumentum a contrario mag worden ontleend. Zoo is b.v. ook in de Slotbepalingen, bij de wet van 15 Mei 1914 (*Staatsblad* n°. 206) aan de Regtspleging bij de Zeemagt toegevoegd, onder „het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië” natuurlijk te verstaan dat college, samengesteld naar de daar te lande geldende bepalingen, naar welke bepalingen voormelde wet van 1914 stilzwijgend verwijst.

In het voorbijgaan worde ten aanzien van de toepassing van de artikelen 14f—14k van het Wetboek van Strafrecht en meer in het bijzonder van artikel 14i, laatste lid, nog opgemerkt, dat onder „dienaar der openbare macht” in dat lid bedoeld, ook een militair valt. Het argumentum a contrario, dat wel is ontleend aan de vergelijking van artikel 114, laatste lid, der Regtspleging bij de Landmagt met artikel 112, voorlaatste lid, der Regtspleging bij de Zeemagt geldt ten aanzien van voormeld artikel 14i, laatste lid, zeker niet. Ten einde bedoeld argument krachteloos te maken, is intuschen bij artikel 33 [38] dezer wetsvoordracht voorgesteld om in artikel 112, voorlaatste lid, van de Regtspleging bij de Zeemagt de woorden „of een onderofficier” als overbodig te schrappen. De oproepingen, dagvaarding en beteekeningen, bij voormeld artikel 14i, laatste lid, voorgeschreven, kunnen derhalve, voor zoover zij door een dienaar der openbare macht kunnen geschieden, ook aan een militair worden opgedragen. Dit is vooral bij de zeemacht van belang.

Artikel 12f [18]. Het zou met het stelsel der Regtsplegingen in strijd zijn, den openbaren aanklager bij het militair gerecht, dat last tot tenuitvoerlegging kan geven, vrijelijk over het al of niet doen der kennisgeving, bedield in artikel 14f van het Wetboek van Strafrecht, te doen beslissen, d. w. z. zoolang de voorwaardelijk veroordeelde militair is en dus een commandeerenden officier heeft. Daarom is bepaald, dat die kennisgeving zal geschieden krachtens beslissing van den commandeerenden officier, die echter te voren den openbaren aanklager ter zake zal moeten raadplegen.

Opgemerkt worde nog, dat zoowel in dit artikel als in artikel 12d [16] onder commandeerenden officier wordt verstaan de com-

mandant, „onder welken de voorwaardelijk veroordeelde ressorteert” (artikelen 4 Regtspleging Zeemagt en 6 Regtspleging Landmagt), en niet bijv. de militaire autoriteit, tot beslissing over de verwijzing naar den militairen rechter bevoegd.

Artikel 12g [19]. Wordt overeenkomstig artikel 14*h* van het Wetboek van Strafrecht last tot tenuitvoerlegging gegeven en is op dat tijdstip de veroordeelde geen militair of niet in werkelijken militairen dienst, dan kunnen met betrekking tot de c. q. opgelegde bijkomende straffen van ontslag uit den militairen dienst met of zonder ontzegging van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, van verlaging of van plaatsing in eene strafklasse moeilijkheden rijzen. Onder omstandigheden kan de tenuitvoerlegging daarvan onmogelijk zijn geworden of doelloos. Daarom is bij het voorgestelde artikel 12*g* [19], eerste lid, den rechter de bevoegdheid verleend te bepalen, dat de hier bedoelde bijkomende straffen niet zullen worden ten uitvoer gelegd. Overigens is het moeilijk zich een geval te denken, waarin de militaire rechter inderdaad vrijheid zou vinden om eene dier straffen *voorwaardelijk* op te leggen. De redactie der artikelen 15, 17 en 18 [23, 25 en 26] van het W. v. M. S. schijnt dit — mede in verband met het nieuw voorgestelde artikel 12*a* [13] — vrij wel uit te sluiten. Artikel 12*g* [19], eerste lid, zal derhalve practisch wel geen toepassing vinden.

Is het dienstverband van den veroordeelde op het tijdstip, waarop last tot tenuitvoerlegging wordt gegeven, reeds geëindigd, dan kan ook de tenuitvoerlegging van de straf van militaire detentie doelloos zijn geworden. Zij zal alsdan, volgens het tweede lid van dit artikel, door hechtenis van gelijken duur kunnen worden vervangen.

Met betrekking tot deze artikelen worde nog opgemerkt, dat zij alleen gelden, ingeval de voorwaardelijke veroordeeling met toepassing van het Wetboek van Militair Strafrecht is uitgesproken. Men zie de artikelen 1 en 2 van dat wetboek. Is de voorwaardelijke veroordeeling zonder zoodanige toepassing uitgesproken, dan gelden, ook indien de veroordeelde militair is of wordt, de gewone bepalingen, met name ook de „Uitvoeringsregeling voorwaardelijke veroordeeling”. Nu intusschen artikel 4 dezer wetsvoordracht eene aanvulling van die Uitvoeringsregeling noodzakelijk maakt — men zie het nieuw voorgestelde artikel 12*d* [16] W. v. M. S. —, zal daarbij met de bijzondere positie van alle voorwaardelijk veroordeelden, die militair zijn, rekening worden gehouden, onverschillig of de voorwaardelijke veroordeeling met of zonder toepassing van de artikelen 1 en 2 van het W. v. M. S. werd opgelegd.

Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

Blijkens de Memorie van Toelichting zullen de bij dit artikel voorgestelde artikelen 12a [13] en vlg. van het Wetboek van Militair Strafrecht alleen van toepassing zijn, indien de veroordeeling door den militairen rechter plaats heeft. Bij de Bijzondere Commissie is de vraag gerezen, of het geen aanbeveling verdient dit in de wet zelve duidelijk te doen uitkomen. Immers, geschiedt dit niet, dan bestaat het gevaar, dat de burgerlijke strafrechter bij een mogelijk door hem uit te spreken voorwaardelijke veroordeeling ten aanzien van een militair, die een niet bij het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar gesteld delict heeft gepleegd in deelneming met iemand, die niet aan de militaire rechtsmacht is onderworpen (vgl. artikel 76 [81] van het ontwerp), op grond van artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht geneigd zou zijn rekening te houden met de van het gemeene recht afwijkende bepalingen, welke in het onderhavige artikel zijn samengebracht. Dezelfde reden, die, gelijk uit de Memorie van Toelichting blijkt, geleid heeft tot het opnemen in het ontwerp van artikel 7, behoort naar het oordeel der Commissie ook te leiden tot het toevoegen aan artikel 4 van de bepaling, dat de in dit artikel vervatte voorschriften alleen zullen gelden ten aanzien van straffen, welke door den militairen rechter worden opgelegd.

Ad art. 12c [15]. De redactie van dit artikel, zooals deze thans luidt, zou aanleiding kunnen geven tot de onjuiste opvatting, dat *alle* krijgstuchtelijke vergrijpen, vallende onder artikel 2 n^o 1 van de Wet op de Krijgstucht, als *ernstige* krijgstuchtelijke vergrijpen zijn te beschouwen. De Commissie zou in verband daarmee de Regeering in overweging wenschen te geven de woorden „een ernstig krijgstuchtelijk vergrijp vallende onder art. 2 n^o. 1 van de Wet op de Krijgstucht” te vervangen door: „een krijgstuchtelijk vergrijp vallende onder art. 2 n^o. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is”.

Ad art. 12d [16]. De Commissie zal het op prijs stellen van de Regeering te mogen vernemen, of met de woorden „in werkelijken militairen dienst”, welke in dit artikel voorkomen, dezelfde positie is bedoeld, welke in art. 46 [62] van het Wetboek van Militair Strafrecht met de uitdrukking „in werkelijken dienst” wordt aangeduid. Is dit inderdaad het geval, dan verdient het haars inziens aanbeveling in beide artikelen dezelfde terminologie te gebruiken en derhalve in het onderhavige artikel het woord „militairen” te doen vervallen.

Memorie van Antwoord.

Ter tegemoetkoming aan de opmerkingen der Commissie is de toepasselijkheid van de artikelen 12*a*—12*g* [13—19] thans uitdrukkelijk beperkt tot straffen opgelegd door den militairen rechter. Te dien einde is in het ontwerp van wet een nieuw artikel 12*h* [20] ingevoegd.

Ad art. 12*c* [15]. Tegen de hier aangegeven wijziging bestaat geen bezwaar; de onjuiste opvatting, waartoe de oorspronkelijke redactie wellicht aanleiding zou kunnen geven, wordt door de nieuw voorgestelde in ieder geval voorkomen.

Ad art. 12*d* [16]. Met de woorden „in werkelijken militairen dienst” in dit artikel wordt dezelfde positie bedoeld als in artikel 46 [62] van het Wetboek van Militair Strafrecht met de uitdrukking „in werkelijken dienst” wordt aangeduid. Het woord „militairen” kan mitsdien vervallen.

Ad art. 12*e* [17]. De ondergeteekenden wenschen van deze gelegenheid gebruik te maken om eene onvolledigheid in dit artikel te herstellen. Immers is in het artikel wel bepaald, welk college voor de toepassing van de artikelen 14*f*—14*k* van het Wetboek van Strafrecht mede moet worden aangemerkt als de rechter, die het in artikel 14*a* van dat Wetboek bedoelde bevel heeft gegeven, wanneer de veroordeelde zich bevindt in of op weg naar Oost-Indië, maar niet wanneer hij zich bevindt in of op weg naar West-Indië. Deze leemte heeft onder de werking van de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n^o. 255) reeds aanleiding tot moeilijkheden gegeven ¹⁾; de voorgestelde wijziging van artikel 12*e* [17] strekt om daarin te voorzien. Waar ten aanzien van een voorwaardelijk veroordeelde, die zich bevindt in of op weg naar West-Indië, slechts de krijgsraad kan worden aangewezen als de rechter, die de artikelen 14*f*—14*k* van het Wetboek van Strafrecht zal hebben toe te passen, bestaat er geen reden om daarvoor ten aanzien van den voorwaardelijk veroordeelde, die zich bevindt in of op weg naar Oost-Indië niet eveneens den krijgsraad, maar het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, aan te wijzen. In dit verband moge er nog de aandacht op worden gevestigd, dat ook in artikel 6 van de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n^o. 255) niet laatstgenoemd college, maar de krijgsraad als de bevoegde rechter is aangewezen.

Ad art. 12*g* [19]. Voor dit artikel geldt hetzelfde als voor art. 12*d* [16].

¹⁾ Zie Militair-rechtelijk Tijdschrift, XV, blz. 348 vlg.

Nota van wijzigingen.

1°. In de bij artikel 4 nieuw voorgestelde artikelen wordt het navolgende gewijzigd:

In artikel 12c [15] vervalt het woord „ernstig” en wordt na de woorden „Wet op de Krijgstucht,” ingevoegd: „dat van ernstigen aard is.”

In artikel 12d [16] vervalt het woord „militairen”.

In artikel 12e [17] worden de woorden „Oost-Indië, het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië,” vervangen door het navolgende: „de koloniën of bezittingen in andere werelddeelen de krijgsraad aldaar, voor welken hij bij het begaan van een strafbaar feit in eerste instantie zal behooren terecht te staan, voor zooveel den kolonialen krijgsraad betreft.”

In het eerste lid van artikel 12g [19] vervalt het woord „militairen” en aan het slot van dat artikel vervallen de aanhalings-teekens.

Na artikel 12g [19] wordt ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Artikel 12h [20].

De bepalingen van de artikelen 12a—12g [13—19] vinden enkel toepassing bij oplegging van straffen door den militairen rechter.”

Artikel 5.

Artikel 16 [24] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Wanneer het ontslag uit den militairen dienst is uitgesproken zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, zal de ontslagene alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van het hoofd van het daarbij betrokken Departement van Marine of van Oorlog, hetzij binnen zijn dienstdtijd worden opgeroepen om aan zijn verplichten krijgsdienst te voldoen, hetzij kunnen worden toegelaten tot eene verbintenis tot vrijwilligen krijgsdienst.”

Art. 5 O. O. = Art. 5 G. O. = Art. 5 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Artikel 16 [24] van het W. v. M. S. bepaalt, welk gevolg het ontslag uit den militairen dienst *zonder* ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, ten aanzien van latere *vrijwillige* indiensttreding van den ontslagene heeft. De ontslagene, aldus luidt het artikel, kan als vrijwilliger alleen in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van het hoofd van het daarbij betrokken Departement van Marine of van Oorlog, weder in militairen dienst treden. Welk gevolg heeft echter bedoeld ontslag *zonder* ontzetting ten aanzien van de aanwijzing tot *dienstplicht*? Met betrekking tot de ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen (artikel 28, n^o. 2, van het Wetboek van Strafrecht), wordt in artikel 28 [36] van het W. v. M. S. ook laatstbedoeld gevolg geregeld, in dien zin, dat de veroordeelde na het verstrijken van den duur der ontzetting alleen in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van het hoofd van het daarbij betrokken Departement van Marine of van Oorlog, binnen zijn dienstduur zal worden opgeroepen om aan zijn verplichten krijgsdienst te voldoen.

Het komt gewenscht voor, ook in artikel 16 [24] eene dergelijke bepaling op te nemen en aldus in beide artikelen gelijkheid van stelsel te betrachten. Artikel 5 van het wetsontwerp strekt daartoe.

Artikel 6.

Het slot van artikel 17 [25] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt na de woorden „met dien verstande” gelezen als volgt:

„dat niemand kan worden verlaagd tot eene uitsluitend bij eene opleiding voorkomende kwaliteit.”

Art. 6 O. O. = Art. 6 G. O. = Art. 6 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De voorgestelde wijziging van artikel 17 [25] van het Wetboek van Militair Strafrecht is om verschillende redenen noodzakelijk. In de eerste plaats, omdat de kwaliteiten van „leerling-machinist” en van „jongen” niet meer bestaan. De personen, die op de marine-machinistenschool zich in opleiding bevinden, heeten thans „adspirant-machinisten”. De kwaliteit van „jongen” is vervallen. En vervolgens, omdat eene terugplaatsing bij de opleiding, c.q. derhalve op de schoolbanken, in het algemeen ongewenscht voorkomt, zoodat aan

het bestaande slot van artikel 17 [25] van het Wetboek van Militair Strafrecht eene meer algemeene redactie dient te worden gegeven. Na 1903 is b.v. nog opgekomen eene klasse van „leerling-stokers”. Verlaging van een stoker tot die klasse moet niet mogelijk zijn en dit op denzelfden grond, waarom in 1903 verlaging van iemand van het machinisten-personeel tot leerling-machinist niet is gewild.

Artikel 7.

Na artikel 28 [36] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 28a [37].

De bijkomende straffen, welke krachtens dezen Titel kunnen worden opgelegd, worden uitsluitend door den militairen rechter toegepast.”

Art. 7 O. O. = Art. 7 G. O. = Art. 7 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen kunnen ter zake van delicten van het gemeene strafrecht in bepaalde gevallen, nl. wanneer zij zoodanig delict begaan in deelneming met een niet aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon (artikel 76 [81] dezer wetsvoordracht), voor den burgerlijken strafrechter worden gebracht. Behoort de burgerlijke strafrechter alsdan de bevoegdheid te bezitten om de bijzondere militaire bijkomende straffen op te leggen? Deze vraag moet naar het oordeel der ondergeteekenden ontkennend worden beantwoord. Gelijk hieronder bij de toelichting van Titel VIII zal blijken, dienen huns inziens de bestaande militair-rechterlijke organisatie en jurisdictie te worden gehandhaafd. Onthoudt men dientengevolge den burgerlijken strafrechter de kennisneming van door militairen begane delicten in het algemeen — omdat men berechting daarvan door een bijzonderen militairen rechter gewenscht acht —, dan behoort a fortiori den burgerlijken strafrechter te worden onthouden de bevoegdheid om in de zeer zelden voorkomende gevallen van connexiteit, hierboven bedoeld, ook de militaire beteekenis van het feit, voor zoover die in de oplegging van eene der bijzondere militaire bijkomende straffen kan worden uitgedrukt, te waardeeren. Zoo noodig zal in die gevallen aan de den

schuldige door den burgerlijken strafrechter opgelegde straf, door de militaire autoriteit eene krijgstuuchtelijke bestraffing moeten worden toegevoegd. Men vergelijkte artikel 59 van de Wet op de Krijgstucht hetwelk ten aanzien van een strafbaar feit, waarvan de *militaire* rechter kennis moet nemen of waarvoor hij eene veroordeeling heeft uitgesproken, de bevoegdheid tot disciplinaire afdoening opheft, welke bevoegdheid intusschen met betrekking tot andere strafbare feiten geacht moet worden onverkort te blijven bestaan. Ten einde te voorkomen, dat de burgerlijke strafrechter zich op grond van artikel 2 van het W. v. M. S. bevoegd zou achten tot oplegging van eene der bijzondere militaire bijkomende straffen, wordt bij artikel 7 dezer wetsvoordracht voorgesteld om in een nieuw artikel 28a [37] van dat wetboek uitdrukkelijk neder te leggen, dat alleen de militaire rechter tot de oplegging van zoodanige straf bevoegd is.

Artikel 8.

Na artikel 29 [38] van het Wetboek van Militair Strafrecht worden vijf nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 29a [39].

Waar bij het gemeene recht de toepasselijkheid van bijzondere voor minderjarige personen geldende bepalingen afhankelijk wordt gesteld van den leeftijd dien de schuldige heeft op het tijdstip van de uitspraak van het eindvonnis in eersten aanleg, treedt ten aanzien van zaken betreffende zoodanige minderjarige personen, waarvan de militaire rechter kennis neemt, voor dat tijdstip in de plaats het tijdstip waarop het vonnis in eersten aanleg wordt gewezen.

Artikel 29b [40].

Voor de toepassing van artikel 38 van het Wetboek van Strafrecht ten aanzien van minderjarige militairen, wordt het rechterlijk bevel, dat de schuldige aan zijne ouders of zijn voogd zal worden teruggegeven, zoo hij in werkelijken dienst is, vervangen door het bevel van den rechter, dat de schuldige aan den commandeerenden officier zal worden teruggegeven.

Artikel 29c [41].

Indien een minderjarige militair bij rechterlijk gewijsde tot de straf van plaatsing in eene tuchtschool, de vervangende

straf daaronder niet begrepen, wordt veroordeeld, kan de militaire rechter tevens bepalen, dat het militaire dienstverband wordt verbroken.

Artikel 29d [42].

Indien een minderjarige militair bij rechterlijk gewijsde ter beschikking van de Regeering wordt gesteld, gaat de verbreking van het militaire dienstverband daarmede van rechtswege gepaard.

Artikel 29e [43].

Ten aanzien van uit de koloniën afkomstige inlandsche personen, aan de militaire rechtsmacht onderworpen, die den leeftijd van achttien jaren nog niet hebben bereikt, zijn uitsluitend van toepassing de bepalingen ten aanzien van personen boven dien leeftijd geldende.”

O. O. artikel 8.

Na artikel 29 [38] van het Wetboek van Militair Strafrecht worden vijf nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 29a [39].

Waar bij het gemeene recht de toepasselijkheid van bijzondere voor minderjarige personen geldende bepalingen afhankelijk wordt gesteld van den leeftijd dien de schuldige heeft op het tijdstip van de uitspraak van het eindvonnis in eersten aanleg, treedt ten aanzien van zoodanige minderjarige aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen voor dat tijdstip in de plaats het tijdstip waarop het vonnis in eersten aanleg wordt gewezen.

Artikel 29b [40].

[Als in de wet.]

Artikel 29c [41].

Indien een minderjarige militair bij rechterlijk gewijsde tot de straf van plaatsing in eene tuchtschool, de vervangende straf daaronder niet begrepen, wordt veroordeeld, kan de rechter tevens bepalen, dat het militaire dienstverband wordt verbroken.

Artikel 29*d* [42].

[Als in de wet.]

Artikel 29*e* [43].

[Als in de wet.]”

Art. 8 G. O. = Art. 8 der Wet.

• • Memorie van Toelichting.

Niet het minst belangrijke vraagstuk, dat bij de invoering van het W. v. M. S. beantwoording vereischt, is dat betreffende den omvang, waarin de strafrechtelijke Kinderwetten van toepassing dienen te zijn ten aanzien van jeugdige militairen. Eene vraag, welke uit tweeërlei oogpunt moet worden beschouwd: *a.* van de aanpassing van het gemeene *materieele* strafrecht voor jeugdige personen aan de bijzondere militaire verhoudingen; *b.* uit dat van de aanpassing van het gemeene *formeele* strafrecht voor jeugdige personen aan de bijzondere eischen van het militaire strafproces. Artikel 8 van het wetsontwerp strekt om de hierboven onder *a.* bedoelde aanpassing te geven.

Doordrongen van het besef, dat de in het Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht nedergelegde bepalingen van het materieel-strafrechtelijk gedeelte der z.g. Kinderwetten eene hoogst heilzame werking uitoefenen, meenen de ondergeteekenden overeenkomstig de beginselen van de artikelen 1 en 2 van het W. v. M. S. die bepalingen zooveel mogelijk ook ten aanzien van jeugdige militairen toepassing te moeten doen vinden. Het materieel-strafrechtelijke gedeelte der Kinderwetten heeft, gelijk bekend, tweeërlei doel.

De meer negatieve zijde er van is deze, dat voorkomen wordt het opleggen van straffen, die, hetzij wegens de al te groote gestrengheid, hetzij in verband met de gemeenschappelijke opsluiting, voor kinderen verderfelijik zouden werken. De meer positieve zijde er van is deze, dat in plaats van die voor kinderen niet geschikte straffen, andere straffen of maatregelen worden gesteld, welke opvoedend op den jeugdigen misdadiger moeten werken en behalve het karakter van bestraffing ook in bijzondere mate een opvoedend karakter dragen. Zorg te dragen, dat ook ten aanzien van militaire minderjarigen het opleggen van te zware of anderszins ongeschikte straffen wordt vermeden en anderzijds de te treffen maatregelen aan de opvoeding worden dienstbaar gemaakt, was de allereerste eisch, dien de ondergeteekenden bij de overweging dezer aangelegenheid meenden wel te moeten stellen. En geen beteren waarborg, dat aan dezen eisch zou worden voldaan, achtten zij aanwezig, dan in beginsel te besluiten tot het aanvaarden óók voor de militairen van de bepalingen van het Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht, waarna dan bij iedere

kinderstraf of kindermaatregel afzonderlijk zou kunnen overwogen worden, of deze ook voor jeugdige militairen van nut zou kunnen zijn, en zoo ja, of dan wellicht moeilijkheden, uit militair oogpunt rijzend, door een bijzonder voorschrift zouden kunnen worden uit den weg geruimd, althans verminderd.

De ondergeteekenden vertrouwen, dat zij, aldus als regel stellend de toepasselijkheid der Kinderwetten ook op jeugdige militairen, inderdaad handelen in den geest der wenschen welke destijds door de Tweede Kamer zijn geuit. Immers, toen het Ministerie-De Meester eerst in het Zittingsjaar 1905/1906 (Bijlage n^o. 120), daarna nogmaals in het Zittingsjaar 1906/1907 (Bijlage n^o. 155), eene poging deed, deze aangelegenheid bij eene afzonderlijke wet te regelen, waren de voornaamste bezwaren, die in de Voorloopige Verslagen der Tweede Kamer tegen de voorgestelde regelingen werden geuit, gericht tegen den eenigszins beperkten omvang, waarin de Kinderwetten toepasselijk zouden zijn. elfs werd aanmerking gemaakt op de toezegging, dat bij de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht zorg zou worden gedragen, om „de jeugdige militairen, die met den strafrechter in aanraking mochten komen, *zooveel mogelijk* te doen deelen in de humanitaire regeling in de wet van 1901 vervat.” Men wilde, dat aan de jeugdige militairen „in elk opzicht” de gewone kinderberechting zou ten deel vallen.

De tegenwoordige toestand voldoet inderdaad geheel aan dezen eisch. Bij de sententies van 30 Januari 1906 en van 18 October 1907 ¹⁾ heeft het Hoog Militair Gerechtshof uitdrukkelijk beslist, dat de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, gelijk die bij de wet van 12 Februari 1901 (*Staatsblad* n^o. 63) zijn vastgesteld, ook voor jeugdige militairen gelden, daarbij zich beroepende op artikel 91 van het Wetboek van Strafrecht.

Op de juistheid dezer jurisprudentie is kritiek geoeffend. De waarde daarvan hebben de ondergeteekenden niet te beoordeelen. Slechts meenen zij zonder gevaar van tegenspraak te mogen verklaren, dat bij de op dit punt ongewijzigde invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht de practijk, zooals die thans is op grond van de zij het dan ook bestreden jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof, zonder twijfel op de wet gegrond zal zijn. De artikelen 1 en 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht sluiten iederen twijfel dienaangaande uit.

Op dit in elk opzicht ongewijzigd gelden van de bedoelde bepalingen van het Wetboek van Strafrecht maken nu de bij artikel 8 dezer wetsvoordracht voorgestelde artikelen 29a—29e [39—43] Wetboek van Militair Strafrecht eenigen inbreuk. De ondergeteekenden meenen echter het vertrouwen te mogen uitspreken, dat de lezing dier nieuwe artikelen de overtuiging zal bijbrengen, dat van eenige principieele wijziging geen sprake is en dat deze ontworpen bepalingen, die slechts practisch noodzakelijke wijzigingen beoogen

¹⁾ Militair-rechtelijk Tijdschrift, Deel I, blz. 429 en Deel IV, blz. 607.

aanvaard kunnen worden door allen, die op eene volkomen gelijke behandeling van de jeugdige militaire overtreders en andere jeugdige delinquenten hebben aangedrongen.

Eene korte toelichting dier noodzakelijk gebleken wijzigingen, alsmede eene korte uiteenzetting waarom de overige bepalingen onveranderd kunnen blijven gelden, mogen thans volgen.

Eenig bezwaar tegen de mogelijkheid om straffen van geldboete en berisping ook aan militairen beneden den leeftijd van achttien jaar op te leggen, zal wel bij niemand bestaan.

• De geldboete vooral is een onmisbaar deel van het samenstel van strafrechtelijke bepalingen tegenover minderjarige militairen.

Veelal toch zal een gepleegd strafbaar feit van zóó ernstigen aard zijn, dat de eventueele straf van berisping niet voldoende zou zijn, veel minder nog de teruggave, bedoeld in art. 38 Wetboek van Strafrecht, waarbij in het geheel geen straf wordt opgelegd.

Anderzijds is het zeer wel mogelijk, dat de dader niet blijk geeft van zoodanige karaktereigenschappen, dat zijne opzending naar de tuchtschool gerechtvaardigd zou zijn, noch zoo blijvende dwangopvoeding te behoeven, dat hij met het oog hierop ter beschikking van de Regeering moet worden gesteld. In dergelijke gevallen is, wil men althans in overeenstemming blijven met de bestaande opvatting, dat korte vrijheidsstraffen in het algemeen zooveel mogelijk moeten worden vermeden, geldboete de enig mogelijke uitweg. En te eerder zal aan jeugdige militairen geldboete kunnen worden opgelegd, omdat militairen eene vaste soldij bekomen, waardoor de regelmatige afbetaling door hen zelve zal worden bevorderd.

Evenzeer als de straf van berisping in de Wet op de Krijgstucht is opgenomen, behoort deze voor jeugdigen in het militair strafrecht toepassing te kunnen vinden. Waar hier van de krijgstuchtelijke berisping wordt gesproken, wordt uiteraard aan de formeele krijgstuchtelijke straf gedacht. Wel is waar zal niet zelden de jeugdige militair van zijn militairen chef aanmerkingen of terechtwijzingen ontvangen buiten eenige bepaalde procedure om (men vergelijk het laatste lid van artikel 6 van de Wet op de Krijgstucht), doch deze laatste hebben uiteraard een gansch ander karakter dan de „berisping”, die als straf wordt opgelegd. De omstandigheid toch, dat de mindere wellicht herhaaldelijk door den meerdere wordt terechtgevozen, maakt het mogelijk dat de indruk daarvan juist door de frequentie geleidelijk verslapt. De berisping als straf opgelegd daarentegen heeft door hare aanteekening op strafregister of straflijst en de daaruit voortvloeiende gevolgen vanzelf een blijvend en daardoor ernstiger effect. En voorts zijn de vormen, waarmede de berisping als straf kan zijn omringd (men vergelijk het derde lid van art. 6 van de Wet op de Krijgstucht), van dien aard, dat die op het gemoed van den jeugdigen delinquent een indruk vestigt van veel grooter intensiteit dan de terechtwijzing, die hij van zijn chef als het ware terloops heeft ontvangen. Juist dit laatste scheen het raadzaam te

maken aan de berisping door den strafrechter naast de krijgstu-
 chtelijke berisping een afzonderlijke plaats toe te kennen. Immers in
 tal van gevallen is krijgstu- chtelijke afdoening van eene zaak niet
 mogelijk en zal men dus — wil men de berisping evenals voor bur-
 gerlijke kinderen behouden — deze als straf in het militair straf-
 recht moeten opnemen. Trouwens al kan men toegeven, dat de krijgs-
 tuchtelijke berisping harerzijds bijzondere voordeelen heeft, niet te
 ontkennen valt, dat ook de strafrechtelijke berisping eigenschappen
 vertoont, welke de krijgstu- chtelijke niet bezitten kan. De indruk
 van eene berisping, door den voorzitter van den krijgsraad uitge-
 sproken, in plechtige zitting en van een inhoud waarbij met de bij-
 zondere karaktereigenschappen van den veroordeelde en het milieu
 waaruit hij voortkwam, is rekening gehouden, zal toch een nog ster-
 ker effect kunnen hebben dan die in evenbedoeld artikel 6 van de
 W. K. omschreven, vooral wanneer zij is voorafgegaan door de straf-
 rechtelijke procedure, welke bij eene krijgstu- chtelijke straf, evenals
 uiteraard bij eene eenvoudige terechtwijzing door den chef, ontbreekt.

Een ernstiger punt van overweging is de vraag geweest, of tegen
 jeugdige militairen ook de straf van plaatsing in eene tuchtschool
 zou moeten worden uitgesproken. De ondergeteekenden meenen, dat
 ook deze kinderstraf zal moeten gehandhaafd blijven.

Niet alleen zou het vervallen van de tuchtschoolstraf ten gevolge
 hebben, dat in veel meer gevallen dan wenschelijk is, een jeugdig
 militair tot gevangenisstraf zou moeten worden veroordeeld, doch
 bovendien zou de opvoedende zijde van het kinderstrafrecht hierdoor
 ernstige schade ondervinden.

Men zal dit laatste wellicht willen ontkennen onder verwijzing
 naar den geheel verschillende toestand waarin enerzijds in leger
 of vloot dienende minderjarigen en anderzijds in de burgermaat-
 schappij levende verkeerden. Deze kunnen verstoken zijn van ieder
 toezicht, kunnen niemand hebben om hen aan tucht te gewennen;
 gene daarentegen worden voortdurend tot gehoorzamen, tot gevoel
 voor tucht opgeleid. Hoe zou een jeugdig militair, die in die oefen-
 school voor tucht, de krijgsmacht, zich aan tuchteloosheid schuldig
 maakt, nog door eene tuchtschool te verbeteren zijn?

Met deze zienswijze kan dezerzijds niet worden ingestemd. Min-
 derjarigen die in leger of vloot onverbeterlijk schijnen, kunnen vaak
 in eene tuchtschool nog tot nuttige burgers der maatschappij worden
 opgevoed. Het is allerminst gebrek aan waardeering voor de opvoe-
 dende kracht, welke ook van den militairen dienst pleegt uit te gaan,
 dat de ondergeteekenden tot deze meening heeft geleid. Ongetwijfeld
 wordt in leger en vloot de tucht beoefend en aangekweekt en als
 regel zal deze zeker voldoende zijn om het individu gevoelens van
 discipline en orde bij te brengen. Doch men houde in het oog, dat
 het stelsel van opvoeding tot tucht bij leger en vloot anders is dan
 in de tuchtschool. In het militaire toch moet de tucht voor een groot
 deel ten doel hebben de massa in haar geheel tot hooger peil op te
 heffen tracht men allen gezamenlijk het begrip van saamhoorigheid

en van de onvermijdelijkheid van tucht als ziel van den militairen dienst bij te brengen. In de tuchtschool staat de individueele observatie, en dagelijksche behandeling echter veel sterker op den voorgrond, een individueele studie en systeem, waarvoor in de krijgsmacht, indien deze daarvoor al de alleszins geschikte plaats ware, de vereischte krachten zeer zeker zouden ontbreken.

Wie vertrouwen heeft in de groote opvoedende kracht, welke van de tuchtschool uitgaat zal in het belang van den jeugdigen militair deze zegenrijke instelling niet in het militaire strafrecht willen missen.

Te minder, omdat de ervaring in de tuchtscholen tot dusver heeft geleerd, dat onder de leiding van directeur en personeel weerbarstige karakters zeer vaak werden gevormd tot ordelievende personen, die na hun ontslag zich in het militaire verband behoorlijk wisten te handhaven. Ook van de zijde der militaire Overheid werd herhaaldelijk het nut der plaatsing in eene tuchtschool ten aanzien van jeugdige militairen ingezien. Dit nut zal zeker nog meer worden erkend, nu een meer zorgvuldig stelsel van groepeerings over de verschillende tuchtscholen is ingevoerd.

Meenen de ondergeteekenden derhalve, dat de mogelijkheid moet worden gehandhaafd, dat jeugdige militairen tot tuchtschoolstraf worden veroordeeld, zij ontkennen niet dat dit, indien het militair dienstverband van den veroordeelde ongewijzigd zou blijven voortduren, tot bezwaren zou kunnen aanleiding geven. Het geldt hier een der gevallen, waarin de gewone kinderstraf moet behouden blijven, doch waarin daarnaast de omstandigheid, dat de veroordeelde militair is, eenige aanvulling noodzakelijk maakt.

De mogelijkheid tot zoodanige aanvulling zal aanwezig zijn, indien maatregelen, in den geest van de bijkomende straffen van „ontslag uit den militairen dienst” en „verlaging” (art. 6 Wetboek van Militair Strafrecht, onder b, 1^o. en 2^o.), tegenover kinderen zullen kunnen worden uitgesproken.

Het voortduren van het militair dienstverband van een tot tuchtschoolstraf veroordeelde zal ongewenscht kunnen zijn zoowel voor den veroordeelde zelf als voor den goeden gang van den militairen dienst. Er zijn nu eenmaal knapen, op wie de tucht van het leger blijkbaar geen invloed ten goede heeft. Indien deze, na een paar maanden in de tuchtschool te hebben doorgebracht en daardoor gewonnen te hebben in geschiktheid voor de burgermaatschappij, per se weder in de militaire omgeving moesten worden teruggebracht, zouden niet slechts nieuwe botsingen niet uitblijven, maar zou bovendien het in de tuchtschool gewonnene in korten tijd wederom verloren gaan. En aan den anderen kant zouden zoowel het militair belang als dat van den minderjarige zelven zich er tegen kunnen verzetten, dat een jongen, die wellicht een geheel jaar in de tuchtschool moet doorbrengen, desniettemin als militair blijft geboekt staan, ofschoon hij door zijne insluiting in de tuchtschool elk verband met het leger of de vloot mist.

Om deze redenen zijn de ondergeteekenden van oordeel, dat met de straf van plaatsing in eene tuchtschool moet kunnen gepaard gaan verbreking van het militair dienstverband. En waar de vraag, of verbreking van het dienstverband gewenscht is, voornamelijk zal afhangen van het karakter van het kind en niet van het gepleegde, concrete strafbare feit, dat niet meer dan eene aanleiding is om deze vraag onder de oogen te zien, ligt het voor de hand, dat de rechter het verbreken van het dienstverband niet zal uitspreken bij wijze van bijkomende straf, maar als administratieve maatregel in het belang van het kind, of, somtijds, in het belang van den militairen dienst. Noch het een noch het ander eischt, dat die verbreking van dienstverband aan den jeugdigen militair wordt opgelegd als strafmaatregel op een tijdstip, waarop zijn karakter nog niet geheel is gevormd en waardoor voor zijn geheele volgend leven een odium hem zou aankleven, dat hem bij het zoeken van een geschikten werkring buitengewoon zou bemoeilijken. Het spreekt echter vanzelf, dat de toepassing van dien maatregel steeds facultatief is; zooals gezegd, is de mogelijkheid allerminst uitgesloten, dat door zijne tuchtschoolstraf de minderjarige zal leeren zich aan te passen aan militaire verhoudingen, terwijl anderzijds een steeds intredend gevoel van verbreking van dienstverband voor sommigen als eene premie zou kunnen werken op de straf ten einde aldus in de burgermaatschappij te kunnen terugkeeren.

Behalve dezen maatregel kan verlaging noodzakelijk zijn. Het ware in strijd met alle begrippen van redelijkheid, dat een jong onderofficier beneden de 18 jaar, die tot opzending naar de tuchtschool wordt veroordeeld, omdat de rechter groot gebrek aan tuchtgevoel bij hem meent te moeten vaststellen, desniettemin in zijn rang van onderofficier zou *moeten* blijven, wiens taak het is aan anderen het begrip van tucht bij te brengen; anderzijds kan men zich de mogelijkheid zeer goed denken, dat het ondergaan van tuchtschoolstraf en vooral die van subsidiaire, niet plaats vindt om redenen, die het bekleeden van een rang niet zouden gedoogen.

Het behoeft verder geen betoog, dat waar de ondergeteekenden tot de gevolgtrekking zijn gekomen, dat alle drie de hoofdstraffen, in het Wetboek van Strafrecht tegen jeugdige boosdoeners bedreigd (berisping, geldboete, tuchtschool), ook voor de jeugdige militairen, die strafbare feiten plegen, van toepassing kunnen blijven, geen reden bestaat, om naast deze bijzondere kinderstraffen andere straffen voor deze personen in het leven te roepen, te minder waar ook ten opzichte van minderjarige militairen, die den leeftijd van zestien wel, doch dien van achttien jaren nog niet hebben bereikt, krachtens art. 39*septies*, laatste lid, van het Wetboek van Strafrecht, de rechter de kinder-hoofdstraffen buiten toepassing kan laten en tot de straffen voor personen boven den leeftijd van achttien jaren kan veroordeelen, met uitsluiting alleen van hechtenis, vervangende hechtenis hieronder begrepen.

Wat betreft de bijkomende straffen, het schijnt gewenscht, dat ook

tegen jeugdige militairen overeenkomstig het bepaalde in art. 39*septies* Wetboek van Strafrecht, voorlaatste lid, niet mogen worden uitgesproken de bijkomende straffen van art. 9, 1^o., 2^o. en 4^o. Wetboek van Strafrecht (ontzetting van bepaalde rechten, plaatsing in een rijkswerkinrichting, openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak), zoomede die genoemd in artikel 6*b* sub 4 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Daarentegen bestaat er geen reden, waarom de bijkomende straf van „verbeurdverklaring” niet evenzeer tegen jeugdige militairen, als tegen niet-militaire jeugdige delinquenten zou kunnen worden uitgesproken. Ten aanzien van de bijkomende straffen, genoemd in het Wetboek van Strafrecht, behoeft dus geen enkele wijziging te worden aangebracht.

Naast deze bijkomende straffen kent nu het Wetboek van Militair Strafrecht (art. 6) nog de bijkomende straffen van „ontslag uit den militairen dienst”, „verlaging” en „plaatsing in eene straffklasse”.

De ondergeteekenden meenen, dat ook hieromtrent geen nadere wettelijke voorziening noodig is. Het ontslag uit den militairen dienst kan volgens art. 15 [23] Wetboek van Militair Strafrecht alléén worden opgelegd bij veroordeeling tot de doodstraf of tot gevangenisstraf. Waar tuchtschoolstraf de eenige kinder-hoofdstraf is, waarbij wellicht ontslag uit den dienst als bijkomende straf te rechtvaardigen zou zijn, en ondergeteekenden blijkens het voorgestelde art. 29*c* [41] Wetboek van Militair Strafrecht de voorkeur geven aan verbreking van het militair dienstverband bij wijze van administratieven, door den rechter bevolen, maatregel, behoeft art. 15 [23] Wetboek van Militair Strafrecht niet te worden aangevuld.

Evenmin is aanvulling noodig van de artikelen 17 of 18 [25 of 26] van het Wetboek van Militair Strafrecht, handelend over de bijkomende straffen van „verlaging” en „plaatsing in eene straffklasse”. Het kan inderdaad gewenscht zijn, dat aan een militair tegen wien de rechter een *kinderstraf* meent te moeten uitspreken, tevens de militaire rang ontnomen worde. En evenzeer kan het gewenscht zijn, dat een minderjarige militair, alvorens deze tot tuchtschoolstraf, met het daaraan wellicht verbonden verbreken van het militair dienstverband, wordt veroordeeld, nog de gelegenheid worde gegeven zich in het leger of op de vloot te verbeteren gedurende zijn verblijf in eene straffklasse, waarin hij onderworpen wordt aan een gestrengere krijgstuicht.

De ondergeteekenden hebben nog overwogen of art. 17 [25] van het Wetboek van Militair Strafrecht wellicht in dien zin moet worden gewijzigd, dat bij veroordeeling van een onderofficier tot tuchtschoolstraf de verlaging tevens door den rechter *moet* worden uitgesproken, ten einde te voorkomen den ongewenschten toestand, dat een onderofficier in de tuchtschool zou verblijven. Zij zijn hiertoe echter niet overgegaan, omdat het hun ernstig streven geweest is, niet dan bij besliste noodzakelijkheid wijzigingen in het Wetboek van Militair Strafrecht in overweging te geven. Eene dergelijke noodzakelijkheid zagen zij hier niet aanwezig, omdat eenerzijds mag

worden verwacht, dat slechts zelden onderofficieren beneden den leeftijd van achttien jaar voor tuchtschoolstraf, tenzij dan voor subsidiaire, zullen in aanmerking komen, en anderzijds in de zeldzame gevallen, dat dit geschiedt, de al of niet noodzakelijkheid tot verlaging aan den krijgsraad kan worden overgelaten.

Moet het nu naast het behoud van de bijzondere kinderstraffen bovendien mogelijk zijn, dat tegen kinderen geen straf wordt uitgesproken? Moet het mogelijk zijn, dat een jeugdige militair eenvoudig wordt teruggegeven aan de personen, onder wier gezag hij zich bevindt, of ook, zonder toepassing van eenige straf ter beschikking van de Regeering wordt gesteld?

Er schijnt geen enkele grond aanwezig, waarom deze maatregelen ten opzichte van jeugdige militairen zouden moeten worden buiten toepassing gesteld.

Wanneer een kind, bij het onderzoek, dat naar aanleiding van een door hem gepleegd strafbaar feit plaats heeft, blijkt eene zóó verwaarloosde opvoeding te hebben gehad, dat het gewenscht is, daarin van Regeeringswege te voorzien — een toestand, die gemakkelijk kan voorkomen, wanneer het militair dienstverband eerst onlangs is aangevangen —, dan mag de omstandigheid, dat deze minderjarige een militair is, geen reden zijn hem die betere opvoeding te onthouden. En wanneer dan — wat toch zeer wel mogelijk is — het leger of de vloot bovendien blijkt niet te zijn de geschikte omgeving voor een zoodanig karakter, dan zal opvoeding van Regeeringswege op dezelfde wijze als ten aanzien van niet-militaire kinderen pleegt te geschieden, de eenige oplossing zijn. Intusschen, met dezen maatregel zal moeten gepaard gaan verbreking van het dienstverband, en wel van rechtswege, zulks met het oog op den langen duur der opvoeding van Regeeringswege, waardoor de rijksopvoeding steeds gedurende geruimen tijd zijn militaire diensten toch niet zou kunnen nakomen.

De vraag is nog onder de oogen gezien, of ten aanzien van militairen nog wel kan worden gesproken van „ter beschikking van de Regeering *gesteld*”. Het behoud van den naam schijnt echter gewettigd. Deze uitdrukking beteekent, dat de Regeering inneemt de plaats van de ouders, iets wat niet het geval is met den gewonen militair, al zal deze in tal van punten de bevelen der Regeering moeten navolgen.

Daarentegen kan de naam „teruggave aan de ouders” (art. 38 Wetboek van Strafrecht) moeilijk behouden blijven. Behoud van deze uitdrukking zou het misverstand kunnen verwekken, dat na deze beslissing van den krijgsraad de ouders vrij zouden zijn ten opzichte van den minderjarigen die beschikkingen te nemen, welke zij gewenscht achten en dat zij b.v. bevoegd zouden zijn den jongen aan den verderen dienst te onttrekken. Met het oog hierop zal naar de meening van de ondergeteekenden deze maatregel moeten heeten „teruggave aan den commandeerenden officier”.

Ten slotte moest nog afzonderlijk overwogen worden de vraag, hoe te handelen met minderjarige veroordeelde schepelingen.

Eenerzijds schijnt het onvermijdelijk, dat kinderen die een geheel andere opvoeding hebben genoten, met name minderjarige inlandsche schepelingen, uit de koloniën afkomstig, en die derhalve voor de opvoeding in de Nederlandsche rijksopvoedingsgestichten en tucht-scholen minder geschikt zijn, en als regel zeker wel den zestienjarigen leeftijd zullen hebben bereikt, aan de kinderstraffen en -maatregelen worden onttrokken en dat op hen eenvoudig de voor volwassenen geldende bepalingen worden van toepassing verklaard. Vandaar het ontwerpen artikel 29e [43] Wetboek van Militair Strafrecht. De ondergeteekenden hebben aandachtig overwogen, of het niet mogelijk zou zijn op de hier bedoelde jeugdige inlandsche schepelingen de strafrechtelijke Kinderwetten althans ten deele van toepassing te doen zijn, in dien zin, dat b.v. de straf van berisping zou kunnen worden opgelegd en artikel 38 van het Wetboek van Strafrecht toegepast. Intusschen zijn zij tot de slotsom gekomen, dat het beter zal zijn ten deze te zijner tijd aansluiting te zoeken bij eene eventueele kinderwetgeving in de koloniën. Immers is het bezwaar tegen toepasselijkverklaring der Nederlandsche Kinderwetten thans dit, dat zoowel de leeftijd als de staat (al of niet gehuwd zijn) van inlandsche personen dikwijls niet — althans niet met voldoende zekerheid en binnen redelijken termijn — kan worden vastgesteld, in welk geval eene vervolging geen voortgang zou kunnen hebben. Aan dit bezwaar zal uiteraard bij eene eventueele koloniale kinderwetgeving worden tegemoet gekomen en alsdan het tijdstip zijn aangebroken om ook de hier bedoelde schepelingen in de voordeelen eener bijzondere kinderwetgeving te doen deelen.

Aan den anderen kant mag aan kinderen, die in Nederlandsche omgeving zijn opgegroeid, doch die aan eene betere opvoeding behoefte hebben hetzij in een rijksopvoedingsgesticht hetzij in eene tuchtschool, de gelegenheid hiertoe niet worden ontnomen door de omstandigheid, dat zij wellicht eenige maanden later eerst in Nederland met het schip zullen aankomen. In het belang der kinderen zullen deze beide, door den rechter tegen hen uitgesproken voorzieningen in ieder geval moeten worden ten uitvoer gelegd. Het spreekt vanzelf, dat de commandant van het schip ten aanzien van minderjarige veroordeelden, die in Nederland hun straf moeten ondergaan, op de reis naar Nederland krachtens zijn algemeen gezag de vrijheid aan boord kan beperken.

In het bovenstaande is reeds uitvoerig uiteengezet, waarom enkele aanvullende bepalingen in het Wetboek van Militair Strafrecht noodig zijn gebleken. Thans behoeft alleen het voorgestelde artikel 29a [39] nog eenige verklaring.

In het Wetboek van Strafrecht wordt voortdurend gesproken van den leeftijd, dien de minderjarige op het tijdstip van de *uitspraak* van het vonnis in eersten aanleg heeft bereikt. Aangezien in het gewone strafrecht de rechter bij het wijzen van het vonnis weet, wan-

neer de uitspraak zal zijn, kan dit geen moeilijkheden geven en kan de rechter bij het wijzen van het vonnis zelf nagaan, welk recht hij zal moeten toepassen.

In het militair strafrecht echter zou het instituut van de „approbatie”, waarop de uitspraak moet wachten en omtrent welker tijdstip hij zelf niets kan bepalen, den rechter verhinderen te berekenen, welk recht hij moet toepassen, indien dit ook hier werd afhankelijk gesteld van de „uitspraak”. Daarom is hier niet het tijdstip van de uitspraak, maar dat van het „wijzen” van het vonnis, d. i. het vaststellen van de beslissing in raadkamer, als maatstaf genomen voor de berekening, welk recht in casu gelden moet.

Eindelijk moge ten overvloede nog worden opgemerkt, dat de bepaling van art. 29c [41] alléén van toepassing is, indien de rechter principale tuchtschoolstraf oplegt.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

In de laatste alinea van blz. 15 der Memorie van Toelichting [3 bladz. hiervoor] geeft de Regeering als hare meening te kennen, dat de in het ontwerp opgenomen voorschriften omtrent de toepasbaarheid van de strafrechtelijke kindervetten niet eene aanvulling van de in het Wetboek van Militair Strafrecht voorkomende bepalingen betreffende de bijkomende straf van „plaatsing in eene strafklasse” ten gevolge behoeven te hebben.

Tot staving van deze meening zegt de Regeering, dat het wenschelijk kan zijn „dat een minderjarigen militair, alvorens deze tot tuchtschoolstraf, met het daaraan wellicht verbonden verbreken van het militair dienstverband, wordt veroordeeld, nog de gelegenheid worde gegeven zich in het leger of op de vloot te verbeteren gedurende zijn verblijf in eene strafklasse, waarin hij onderworpen wordt aan een gestrengere krijgstucht”.

Dat eene zoodanige plaatsing in eene strafklasse als bijkomende straf bij de kindersstraffen van berisping en geldboete, ter voorkoming van veroordeeling tot tuchtschoolstraf en daaraan verbonden verbreking van het dienstverband, in vele gevallen gewenscht kan zijn, erkent de Commissie gaarne. Doch dat daarmee afdoende zou zijn aangetoond, dat de bepalingen betreffende de bijkomende straf van „plaatsing in eene strafklasse” geen aanvulling behoeven, meent zij te mogen betwijfelen. Immers ook bij de oplegging van tuchtschoolstraf zal als bijkomende straf plaatsing in eene strafklasse kunnen worden gelast. En de vraag of deze combinatie al dan niet gewenscht is, wordt in de Memorie van Toelichting in het geheel niet aangeroerd. De Commissie zou het zeer op prijs stellen, indien de Regeering van haar gevoelen in dezen alsnog in haar antwoord op dit verslag zou willen doen blijken.

Ad art. 29a [39]. Bij de Commissie is de vraag gerezen, of met de uitspraak van het eindvonnis in eersten aanleg van het gemeene recht in het militaire recht niet eerder dan het tijdstip, waarop het vonnis in eersten aanleg is „gewezen”, moet worden gelijkgesteld het tijdstip, waarop dit vonnis ingevolge de artikelen 196 van de Regtspleging bij de Landmagt en 188 van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt „gearresteerd”. Gaarne zal zij met het oordeel der Regeering te dezer zake in kennis worden gesteld.

Ad art. 29e [43]. Eene minderheid in de Commissie kan zich met de in dit artikel voorgestelde bepaling, welke den aan de militaire rechtsmacht onderworpen uit de koloniën afkomstigen inlander aan de werking der strafrechtelijke kinderwetten onttrekt, niet vereenigen. Blijkens de Memorie van Toelichting rust dit voorschrift op de overweging, dat inlandsche minderjarigen voor opnemng in de Nederlandsche rijksopvoedingsgestichten en tuchtcholen minder geschikt zijn. Maar mag dit nu eene reden zijn om hen eenvoudig gelijk te stellen met volwassenen en op hen alzoo eene hardere en minder doelmatige straf toe te passen dan op hun Europeesche lotgenooten? Mag dit er toe leiden, dat de jeugdige inlander wordt veroordeeld tot celstraf, welke hem, gewend als hij is aan licht en lucht en ruimte, dubbel hard moet vallen, terwijl zijn Hollandsche kameraad voor het plegen van een zelfde feit naar een rijksopvoedingsgesticht wordt gezonden? Tot nu toe is het waarschijnlijk niet zoo heel vaak voorgekomen, dat een inlander beneden den leeftijd van 18 jaar voor den militairen rechter heeft moeten terechtstaan. Maar het streven bestaat, de oplossing van het hangende personeelvraagstuk bij de marine te zoeken in deze richting, dat getracht wordt meer inlanders als schepeling op de vloot te doen dienst nemen. En gelukt dit streven, dan zullen gevallen als hier bedoeld zich meer en meer gaan voordoen. De Regeering schrappe daarom de bestreden bepaling. En zij beginne met in de tuchtcholen en rijksopvoedingsgestichten, in welke dit noodig mocht blijken, een vertrek in te richten, uitsluitend voor de aldaar verblijvende inlanders bestemd, waar dezen hunne eigen bijzondere gewoonten kunnen volgen zonder dat daardoor aan de belangen der overige verpleegden ook maar eenigszins wordt te kort gedaan.

De meerderheid der Commissie kan deze opvatting niet deelen. Het standpunt, door de Regeering in dezen ingenomen, acht zij zeer juist. Het verschil in geaardheid, in zeden en gebruiken tusschen den inlander en den Europeaan is zóó groot en komt op zóóveel verschillende wijzen tot uiting, dat inrichting van een afzonderlijk vertrek in de rijksopvoedingsgestichten en tuchtcholen aan het in de Memorie van Toelichting naar voren gebrachte bezwaar slechts in zeer geringe mate zou te gemoet komen. En bovendien worde niet uit het oog verloren, dat het steeds uiterst moeilijk, in de meeste gevallen zelfs onmogelijk zou zijn na te gaan, of de betrokkene al dan niet den leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. De onttrekking van den jeug-

digen inlandschen militair aan de kinderstraffen en maatregelen moge geen onverdeelde toejuiching verdienen, zij is practisch onvermijdelijk.

Memorie van Antwoord.

De Memorie van Toelichting zegt op bladz. 14 [6 bladz. hiervoor], dat de mogelijkheid allerminst is uitgesloten dat doof zijn tuchtschoolstraf de minderjarige zal leeren zich aan te passen aan militaire verhoudingen. Waar de omstandigheden er aanleiding toe geven te veronderstellen, dat die mogelijkheid vermoedelijk — zekerheid daaromtrent zal wel nimmer bestaan — verwezenlijkt zal worden, zal het niet noodig zijn om naast genoemde straf nog de bijkomende straf van plaatsing in eene strafklasse op te leggen. Er zullen zich echter gevallen kunnen voordoen, waarin de rechter het noodig oordeelt, dat de jeugdige militair niet onmiddellijk na zijn ontslag uit de tuchtschool in de kazerne of aan boord terugkeert, maar een overgangstijdperk doormaakt in de strafklasse. Hij zal daar het in de tuchtschool aangeleerde, het hem bijgebrachte aanpassingsvermogen aan militaire verhoudingen, in practijk kunnen brengen, waarbij het op hem uit te oefenen militaire toezicht, dat uiteraard strenger en meer individueel en dus beter zal kunnen zijn dan zulks bij den troep mogelijk is, hem tot grooten steun zal kunnen zijn. De overgang van de tuchtschool tot het *gewone* militaire milieu zal daardoor meer geleidelijk plaats hebben, wat voor bepaalde personen een voordeel kan zijn. Of het geval, dat de rechter meent van zijne bevoegdheid om de beide hierbedoelde straffen te combineeren te moeten gebruik maken, zich dikwijls zal voordoen, meenen de ondergeteekenden te mogen betwijfelen, maar dit behoeft nog niet een reden te zijn om dergelijke combinatie uit te sluiten. Hoe grooter de keuze is voor den rechter, hoe grooter ook de kans zal zijn, dat hij voor een bepaald geval de meest geschikte straf zal kunnen opleggen en de ondergeteekenden stellen voldoende vertrouwen in den militairen rechter om hem ten deze in zijne keuze vrij te laten. Mocht men als bezwaar willen aanvoeren, dat een jeugdig, pas uit de tuchtschool ontslagen militair niet in de strafklasse thuis behoort, omdat hij daardoor geplaatst wordt in een voor hem niet passend milieu, dan kan daar tegenover worden gesteld, dat jeugdige militairen ook in andere gevallen in de strafklasse geplaatst kunnen worden. De daaraan verbonden nadeelen kunnen trouwens worden ondervangen door in den Algemeenen maatregel van bestuur bedoeld in artikel 24 [32] van het Wetboek van Militair Strafrecht, de noodige voorschriften op te nemen om te voorkomen, dat de jeugdige in de strafklasse geplaatste militairen met de oudere daarin verblijvende militairen in aanraking komen.

Ad art. 29a [39]. Nu algeheele aansluiting bij het gemeene recht, op de gronden daarvoor aangevoerd in de Memorie van Toelichting, niet mogelijk is, verdient het zeer zeker aanbeveling om in dit artikel voor het „tijdstip van de uitspraak van het eindvonnis in eersten aanleg” voor het militaire recht een tijdstip in de plaats te stellen, dat zoo dicht mogelijk ligt bij de uitspraak in eersten aanleg. Als zoodanig zou dan eerder in aanmerking komen het tijdstip waarop het vonnis in eersten aanleg is „gearresteerd” dan dat waarop het is „gewezen”. Intusschen geldt tegen het tijdstip van de „arrestatie”, evenals tegen dat van de „uitspraak” (in militaire zaken), het bezwaarschrift dat dit tijdstip op het oogenblik, dat de krijgsraad de straf moet bepalen, niet vaststaat. Het vonnis kan pas gearresteerd worden, nadat het is opgesteld, en het tijdstip, waarop het arresteren plaats heeft, zal dus afhangen van den tijd benodigd voor het stellen van het vonnis, waarop verschillende omstandigheden van invloed kunnen zijn. Aangezien het tijdstip, waarop het vonnis wordt „gewezen”, het eenige is, dat werkelijk vaststaat, meenen de ondergeteekenden dat het niet wenschelijk is art. 29a [39] op dit punt te wijzigen, te minder waar de tijdstippen van het wijzen en het arresteren van het vonnis in den regel zeer dicht bij elkaar liggen. Opgemerkt moge bovendien nog worden, dat de in het artikel aangenomen regel voor den jeugdigen beklagde het voordeeligst is.

Ten einde duidelijk te doen uitkomen, dat het bepaalde in dit artikel alleen geldt in zaken, waarvan de *militaire* rechter kennis neemt, is de redactie van het artikel eenigszins gewijzigd.

Ad art. 29c [41]. Alhoewel het verbreken van het dienstverband niet als een bijkomende straf, doch uitsluitend als een administratieve maatregel, is te beschouwen, bestaat er toch tusschen dien maatregel en de bijkomende straffen wel eenige overeenkomst. Nu in artikel 7 van het ontwerp een nieuw artikel 28a [37] van het Wetboek van Militair Strafrecht is voorgesteld, waarin wordt bepaald, dat de bijkomende straffen van dat Wetboek alleen door den militairen rechter mogen worden opgelegd, schijnt het logisch, dat ook de verbreking van het dienstverband alleen door dien rechter zal kunnen geschieden.

Ad art. 29e [43]. Op bladz. 17 van de Memorie van Toelichting [4 bladz. hiervoor] zeggen de ondertekenaren van dat stuk, dat het met betrekking tot het van toepassing verklaren van de Kinderwetten op jeugdige inlandsche schepelingen beter zal zijn te zijner tijd aansluiting te zoeken bij eene eventueele kinderwetgeving in de Koloniën. Toen zij dit schreven, was het hun vermoedelijk — men denke aan de destijds zeer gebrekige verbinding met de koloniën — ontgaan, dat op 1 Januari 1918 het nieuwe Wetboek van Strafrecht in Nederlandsch-Indië in werking was getreden. Dit wetboek, hetwelk voor alle bevolkingsgroepen geldt, bevat inderdaad bijzondere voorschriften voor

de bestraffing van jeugdige delinquenten. De ondergeteekenden hebben daarom overwogen of het nieuw voorgestelde art. 29e [43] wel kan worden gehandhaafd; zij meenen die vraag bevestigend te moeten beantwoorden. Gaat men na, welke bijzondere voorschriften het Indische Strafwetboek met betrekking tot jeugdige personen bevat, dan blijkt, dat alleen bij strafrechtelijke vervolging van minderjarigen wegens een strafbaar feit, begaan, voordat zij den leeftijd van zestien jaren hebben bereikt, de rechter bijzondere maatregelen en straffen zal kunnen toepassen. (Zie de artt. 45—47 van genoemd wetboek.) Aangezien nu bij de Zeemacht inlandsche schepelingen beneden den leeftijd van 16 jaar niet dan bij hooge uitzondering kunnen voorkomen, komt het niet noodig voor te hunnen aanzien een bijzondere regeling te treffen.

Waarom in het nieuwe Indische Strafwetboek voor de minderjarigen, die een strafbaar feit hebben begaan, terwijl zij reeds den zestienjarigen leeftijd, maar nog niet dien van achttien jaar hebben bereikt, bijzondere voorschriften niet zijn gegeven, moge thans in het midden worden gelaten. Nu zulks niet is geschied bestaat er geen aanleiding om daartoe wel over te gaan met betrekking tot jeugdige inlandsche schepelingen van dien leeftijd. Zij zullen evenmin als hunne niet-militaire landgenooten als strafrechtelijk minderjarigen worden behandeld. De minderheid van de Commissie wijst erop, dat de celstraf den jeugdigen inlander, gewend als hij is aan licht en lucht en ruimte, dubbel hard moet vallen; zij ziet daarbij echter over het hoofd dat op grond van de wet van 18 April 1885, *Staatsblad* n^o. 98, bij Koninklijk besluit van 18 Februari 1887, *Staatsblad* n^o. 36, zooals dit laatstelijk is gewijzigd bij het Koninklijk besluit van 22 Januari 1920, *Staatsblad* n^o. 34, bijzondere voorschriften zijn gegeven voor de wijze waarop tot de inlandsche bevolking behorende veroordeelden de hun opgelegde gevangenisstraf, militaire gevangenisstraf, militaire detentie en hechtenis ondergaan. Deze straffen worden daarbij omgezet in straffen, welke ook aan hunne niet-militaire landgenooten kunnen worden opgelegd en waarbij van het ondergaan van celstraf geen sprake is. Art. 13 [21] van het Wetboek van Militair Strafrecht opent de gelegenheid om bij algemeen maatregel van bestuur ook onder de werking van dat wetboek voorschriften te geven om de aan inlandsche militairen opgelegde straffen te doen ten uitvoer leggen op gelijke wijze als de aan niet-militairen opgelegde straffen. Op die wijze zullen dus inlandsche militairen der zeemacht en niet-militairen op vrij wel gelijken voet behandeld worden.

Is dus opneming in Indische Rijksopvoedingsgestichten of tucht-scholen niet aangewezen, zoo zou opneming in de Nederlandsche gestichten van dien aard reeds moeten afstuiten op de practische bezwaren daraan verbonden. Men denke aan de overbrenging naar Europa en aan het régime in de Nederlandsche gestichten, dat in het geheel niet op inlanders berekend is.

Nota van wijzigingen.

2°. In de bij artikel 8 nieuw voorgestelde artikelen wordt het navolgende gewijzigd:

Het laatste gedeelte van artikel 29a [39] van „treedt ten aanzien” af wordt gelezen: „treedt ten aanzien van zaken betreffende zoodanige minderjarige personen, waarvan de militaire rechter kennis neemt, voor dat tijdstip in de plaats het tijdstip waarop het vonnis in eersten aanleg wordt gewezen.”

In artikel 29c [41] wordt vóór het woord „rechter” ingevoegd: „militaire”.

Artikel 9.

In artikel 40 [54] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt na het getal 245 ingevoegd: „248ter”.

Art. 9 O. O. = Art. 9 G. O. = Art. 9 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Uitbreiding van de bepaling van artikel 40 [54] van het Wetboek van Militair Strafrecht tot het misdrijf van artikel 248ter van het Wetboek van Strafrecht (verleiding van minderjarigen) schijnt gewenscht. Artikel 248ter is bij de wet van 20 Mei 1911 (*Staatsblad* n°. 130) tot bestrijding van zedeloosheid, in het Wetboek van Strafrecht ingevoegd.

Artikel 10.

Na artikel 42 [56] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 42a [57].

Ten aanzien van een persoon die vóór het begaan van het misdrijf den leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, wordt elke der in de artikelen 41 of 42 [55 of 56] vermelde

verjaringstermijnen tot een derde van den daar bepaalden duur ingekort.

Ten aanzien van zoodanigen persoon is de termijn der verjaring van het recht tot uitvoering der straf, opgelegd wegens een misdrijf als bedoeld bij een der artikelen 41 of 42 [55 of 56], een derde langer dan de bij het voorgaande lid bepaalde termijn der verjaring van het recht tot strafvordering wegens dat misdrijf."

Art. 10 O. O. = Art. 10 G. O. = Art. 10 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Het eerste lid van het voorgestelde artikel 42a [57] van het Wetboek van Militair Strafrecht strekt om met betrekking tot de verjaring van het recht tot strafvordering ten aanzien van jeugdige personen overeenstemming in het leven te roepen met de bepaling van artikel 70, laatste lid, van het Wetboek van Strafrecht.

Het tweede lid van voormeld artikel 42a [57] is noodzakelijk, omdat anders, in verband met de terminologie van artikel 76, vierde lid, van het Wetboek van Strafrecht („een derde langer dan de *bij het tweede lid van artikel 70* bepaalde termijn der verjaring van het recht tot strafvordering”), onzekerheid met betrekking tot den termijn der verjaring van het recht tot uitvoering der straf, aan jeugdige personen opgelegd wegens een misdrijf, als bedoeld bij een der artikelen 41 of 42 [55 of 56] van het Wetboek van Militair Strafrecht, zou kunnen rijzen.

Artikel 11.

De artikelen 45 en 46 [60 en 62] van het Wetboek van Militair Strafrecht worden vervangen door de volgende artikelen:

„Artikel 45 [60].

Onder militairen worden verstaan:

- 1°. zij wier vrijwillig dienstverband bij de krijgsmacht tot doorlopenden werkelijken dienst verplicht, tijdens den geheelen duur van dat dienstverband;
- 2°. alle andere vrijwilligers bij de krijgsmacht en de dienstplichtigen, zoo vaak en zoolang zij in werkelijken dienst

zijn, alsmede wanneer zij buiten werkelijken dienst in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen, een der feiten plegen omschreven in de artikelen 92, 94 en 133 [108, 110 en 150] van dit Wetboek.

Aan alle militairen wordt bekendgemaakt dat zij onder de militaire tucht staan.

Artikel 45a [61].

Hij die feitelijk dient bij de krijgsmacht, wordt van rechtswege als militair aangemerkt, tenzij aannemelijk wordt gemaakt, dat hij niet onder eene der bepalingen van het eerste lid van het voorgaande artikel valt.

Artikel 46 [62].

De in artikel 45 [60] n^o. 2 bedoelde vrijwilliger bij de krijgsmacht of de dienstplichtige wordt geacht in werkelijken dienst te zijn:

1^o. zoodra hij, ter inlijving of voor den werkelijken dienst opgeroepen of vrijwillig in werkelijken dienst komende, op de plaats van zijne bestemming is aangekomen, zoodra hij zich voor dezen dienst heeft aangemeld of zoodra hij voor dezen dienst is overgenomen, een en ander totdat hij met groot verlof vertrekt of, wat betreft den landstorm, huiswaarts wordt gezonden;

2^o. zoolang hij deelneemt aan militaire oefening of militair onderwijs, dan wel eenige andere militaire werkzaamheid verricht;

3^o. zoolang hij als vrijwilliger of dienstplichtige of als verdachte of beklagde in eene militaire strafzaak bij eenig onderzoek tegenwoordig is;

4^o. zoolang hij uniformkleeding of het voor hem vastgestelde kenteecken of onderscheidingsteeken draagt;

5^o. zoolang hij in eene militaire inrichting of aan boord van een vaartuig der krijgsmacht straf ondergaat."

O. O. Artikel 11.

De artikelen 45 en 46 [60 en 62] van het Wetboek van Militair Strafrecht worden vervangen door de volgende artikelen:

„Artikel 45 [60].

[Als in de wet.]

Artikel 45a [60].

[Als in de wet.]

Artikel 46 [62].

De in artikel 45 [60] n°. 2 bedoelde vrijwilliger bij de krijgsmacht of de dienstplichtige bij de milizie of de landweer wordt geacht in werkelijken dienst te zijn:

1°. zoodra hij, tot den dienst opgeroepen, ter plaatse zijner bestemming is aangekomen, totdat hij met groot verlof wordt gezonden;

2°. zoolang hij deelneemt aan militaire oefening of militair onderwijs dan wel eenige andere militaire werkzaamheid verricht;

3°. zoolang hij bij eenig onderzoek als verlofganger tegenwoordig is;

4°. wanneer hij uniformkleeding of het voor hem vastgestelde kenteekeu of onderscheidingsteeken draagt.

De tot den landstorm behoorende dienstplichtige wordt geacht in werkelijken dienst te zijn:

1°. van het oogenblik, waarop hij, zich ingevolge de oproeping voor den werkelijken dienst heeft aangemeld of voor dien dienst is overgenomen totdat hij huiswaarts wordt gezonden;

2°. wanneer hij uniformkleeding of het voor hem vastgestelde kenteekeu of onderscheidingsteeken draagt.”

G. O. artikel 11.

De artikelen 45 en 46 [60 en 62] van het Wetboek van Militair Strafrecht worden vervangen door de volgende artikelen:

„Artikel 45 [60].

[Als in de wet.]

Artikel 45a [61].

[Als in de wet.]

Artikel 46 [62].

De in artikel 45 [60] n°. 2 bedoelde vrijwilliger bij de krijgsmacht of de dienstplichtige bij de milizie of de landweer wordt geacht in werkelijken dienst te zijn:

1°. zoodra hij, tot den dienst opgeroepen, ter plaatse zijner bestemming is aangekomen, totdat hij met groot verlof of, wat

betreft den vrijwilliger bij den landstorm, huiswaarts wordt gezonden;

- 2°. zoolang hij deelneemt aan militaire oefening of militair onder-richt dan wel eenige andere militaire werkzaamheid verricht;
- 3°. zoolang hij bij eenig onderzoek krachtens oproeping door of vanwege het militair gezag of als beklaagde in eene militaire strafzaak tegenwoordig is;
- 4°. wanneer hij uniformkleeding of het voor hem vastgestelde kenteekeu of onderscheidingsteeken draagt.

De tot den landstorm behorende dienstplichtige wordt geacht in werkelijken dienst te zijn:

- 1°. van het oogenblik, waarop hij zich ingevolge de oproeping voor den werkelijken dienst heeft aangemeld of voor dien dienst is overgenomen, totdat hij huiswaarts wordt gezonden;
- 2°. wanneer hij uniformkleeding of het voor hem vastgestelde kenteekeu of onderscheidingsteeken draagt."

• Memorie van Toelichting.

Artikel 45 [60] van het Wetboek van Militair Strafrecht, houdende eene omschrijving van het begrip „militair”, een artikel, dat reeds bij de vaststelling van het wetboek tot uitvoerige gedachtenwisseling aanleiding gaf, kan niet ongewijzigd blijven. Het artikel past op de legerorganisatie van 1903, het past op de tegenwoordige niet meer geheel. Voorts stelt het voor het bewijs van iemands militair zijn eischen, welke, gelijk sedert 1903 ook in de practijk van artikel 74 der Militiewet is gebleken, veel te zwaar zijn. Vandaar zijn een nieuw artikel 45 [60] en een daarmede verband houdend nieuw artikel 45a [61] moeten worden ontworpen en getracht is, eerstgenoemd artikel in zoodanigen algemeenen vorm te genieten, dat latere wijzigingen in de organisatie der krijgsmacht niet aanstonds weder wijzigingen van de hier bedoelde begripsomschrijving na zich zullen moeten slepen. Getracht is m. a. w. die begripsomschrijving meer onafhankelijk te doen zijn van de oogenblikkelijk gegeven organisatie der krijgsmacht. Langs dezen weg schijnt tevens grootere beknoptheid van redactie te kunnen worden verkregen.

Over de leemten van het bestaande artikel 45 [60] in zijne verhouding tot de thans gegeven legerwetten allereerst een enkel woord. De categorie reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers, bedoeld bij artikel 45 [60] n°. 1, onder a, bestaat nog, doch wordt niet meer aangevuld en zal dus geleidelijk uitsterven. Immers steunde die categorie op de Vierde Afdeeling der wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsblad* n°. 145), „tot regeling van de betrekkingen en rangen, de opleiding en de bevordering van het personeel der geneeskundige dienst bij de landmagt”, welke Vierde Afdeeling

is vervallen ingevolge artikel 75, eerste lid, der Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905. In artikel 45 [60] n^o. 1, onder b, was voor de beroepsofficieren als aanvangspunt van hun militair-zijn genomen het afleggen van den militairen eed. Intusschen zijn de beroepsofficieren als regel reeds vóór hunne benoeming als zoodanig militairen en schijnt het onverdedigbaar hun die qualiteit in het tijdvak tusschen benoeming en eedsaflegging voor de toepassing van het nieuwe straf- en tuchtrecht weder te ontnemen. Ten slotte houden de nos. 2^o. en 3^o. van het bestaande artikel 45 [60] geen rekening met de oprichting van den landstorm. Ten aanzien van den dienstplichtige bij den landstorm geeft de redactie van n^o. 2 geen voldoende houvast. Met name zou niet vaststaan, wat ten aanzien van zoodanige dienstplichtigen zou moeten worden aangemerkt als „het oogenblik waarop zij den militairen dienst verlaten”. Men kan hier denken aan het tijdstip, waarop de dienstplichtige wegens zijn leeftijd ophoudt tot den landstorm te behooren, doch eveneens aan het tijdstip, waarop de periode eindigt, gedurende welke krachtens Koninklijk besluit over den landstorm kan worden beschikt. Ten aanzien van den landstormvrijwilliger rijst weder in verband met n^o. 3 de vraag, of deze wel steeds als vrijwilliger bij een der korpsen, wapens, enz. van de land- of zeemacht kan worden aangemerkt.

De verschillende bezwaren nu hebben de ondergeteekenden getracht te ondervangen in de voorgestelde nieuwe redactie van artikel 45 [60], ter toelichting waarvan het volgende zij opgemerkt.

In verband met de eerste drie woorden van het bepaalde onder n^o. 2 „alle andere vrijwilligers” wordt bereikt, dat te samen onder n^o. 1 en n^o. 2 *alle* vrijwilligers en verder de dienstplichtigen bij de krijgsmacht zullen vallen. Wie vrijwilligers bij de krijgsmacht zijn, zal wel niet twijfelachtig wezen, nu blijkens het woord „andere” in n^o. 2, in verband met n^o. 1, daaronder vallen zij, die een vrijwillig dienstverband bij de krijgsmacht hebben aangegaan. Dat zijn dus in het algemeen de zoogenaamde beroepsofficieren en de beroeps-militairen beneden dien rang en verder het geheele vrijwillige reservepersoneel en de vrijwilligers bij landweer of landstorm. Dienstplichtigen zijn zij, die tot militairen dienst verplicht zijn krachtens de Militie-, Landweer- of Landstormwet.

Niet vallen onder de voorgestelde redactie zij, die niet verbonden zijn krachtens de militaire wetten of door eenige engagementsakte, doch die slechts ingevolge burgerlijke overeenkomst of burgerlijk-administratieve regeling diensten ten behoeve van de krijgsmacht verrichten, te weten: het uitgebreide burgerpersoneel bij zee- of landmacht, als daar zijn burgerleeraren aan inrichtingen van militair onderwijs, werklieden bij de artillerie-inrichtingen of centrale magazijnen van kleeding, corveeërs, enz., van al welke personen niet kan worden gezegd, dat zij vrijwilligers zijn bij de krijgsmacht.

De vrijwilligers bij de krijgsmacht nu worden in nos. 1 en 2 onderscheiden in twee groepen al naar gelang zij al dan niet tot doorlopenden werkelijken dienst zijn verplicht. Onder n^o. 1 worden alle

zoogenaamde „beroeps”-militairen bedoeld, zoowel zij, die zulks zijn krachtens gesloten militaire overeenkomst (engagementsakte), waarin dus de voorwaarden van hun dienstverband te vinden zijn, als zij wier dienstverband bij de wet is geregeld (Bevoeringswetten voor de Zee- en Landmacht 1902); onder deze bepaling vallen voorts de vrijwilligers bij den landstorm (men vergelijk de artikelen 53—56 van het Landstormbesluit). Alle deze categorieën zijn door hun dienstverband tot doorlopenden werkelijken dienst *verplicht*, al zal het kunnen voorkomen, dat zij later b.v. op nonactiviteit worden gesteld. De aandacht worde er nochtans op gevestigd, dat de onder n°. 1 bedoelden ook in zulke gevallen als militair in den zin der strafwet beschouwd blijven.

Onder n°. 2 vallen nevens alle dienstplichtigen alle niet onder n°. 1 vallende vrijwilligers. Deze laatste groep wordt derhalve gevormd door de zoogenaamde verlofsmilitairen, d. w. z. militairen, die ingevolge de voorwaarden van hun dienstverband intermitterend dienen, of met andere woorden afwisselend onder de wapenen en met groot verlof zijn. Aangezien het niet wenschelijk wordt geacht deze militairen, wanneer zij met groot verlof zijn, militairen in den zin dezer wet te doen zijn, is te hunnen aanzien de beperking overgenomen „zoovaak en zoolang zij in werkelijken dienst zijn.” Wat „werkelijke dienst” in den zin dezer wet wordt geacht te zijn, wordt gezegd in artikel 46 [62]. Hierbij zij slechts aangeteekend, dat ten gevolge van de redactie van n°. 1 in dat artikel moeilijkheden zouden kunnen ontstaan ten aanzien van het personeel der marine-reserve, dat thans niet met groot verlof wordt gezonden. Deze kunnen echter door eene gewijzigde administratieve regeling gemakkelijk worden voorkomen.

Op het voetspoor van de wet, zooals zij thans luidt, worden de in artikel 45 [60], onder n°. 2, genoemden, wanneer zij niet in werkelijken dienst zijn, niettemin als militair beschouwd, wanneer het betreft overtreding van de artikelen 92, 94 en 133 [108, 110 en 150] van het Wetboek van Militair Strafrecht; de hierop betrekking hebbende woorden zijn overgenomen uit de bestaande wet behoudens een door den landstorm vereischte aanvulling, gepaard aan eene om redactioneële redenen noodig geworden kleine wijziging. De landstormplichtige toch zal buiten werkelijken dienst bij overtreding van genoemde artikelen slechts dan als militair worden beschouwd, wanneer hij die pleegt in het tijdvak, gedurende hetwelk hij voor den landstormdienst kan worden opgeroepen, dat is, volgens artikel 6 der Landstormwet, na de in dat artikel bedoelde machtiging.

Deze beperking was noodig om de volgende reden: in het oorspronkelijk artikel heeft men willen voorkomen, dat miliciens, landweermannen en reservisten, gedurende hun groot verlof hunne meerderen konden beleedigen, bedreigen, uitschelden, enz. of konden nalaten aan een wettige oproeping voor den werkelijken dienst te voldoen, zonder voor een en ander volgens de militaire strafwet gestraft te kunnen worden. Eene dergelijke ratio nu bestaat voor landstorm-

mannen slechts in de periode, gedurende welke eene oproeping of herhaalde oproeping mogelijk is, aangezien zij dan in een aan dien van miliciens enz. overeenkomstigen toestand verkeerden.

In het bestaande artikel is bepaald, dat de daarin genoemde dienstplichtigen en vrijwillig dienenden — met uitzondering van de officieren, bedoeld in n^o. 1, onder *b*, — slechts als militairen zullen worden beschouwd van het oogenblik, waarop hun zal zijn bekendgemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan. Bij artikel 74 der Militiewet is hetzelfde beginsel aanvaard en de practijk heeft geleerd, dat het bewijs, dat die bekendmaking inderdaad heeft plaats gehad, dikwijls zeer moeilijk is te leveren, en wel met name ten aanzien van personen, die reeds jarenlang hebben gediend en wier kwaliteit als „militair” derhalve eigenlijk zonder meer zou moeten vaststaan. Daarom is aan het tweede lid van het nieuw voorgestelde artikel 45 [60], waarbij thans de bekendmaking wordt gelast, het karakter van een bloot instructief voorschrift zonder eenig rechtsgevolg gegeven. Het tijdstip, waarop men militair wordt, zal derhalve door die bekendmaking niet langer worden bepaald. Dit schijnt ook niet noodig, waar immers de artikelen 45 en 45a [60 en 61], in verband ook met de omschrijving van het begrip „werkelijke dienst” in artikel 46 [62], ten deze een voldoende nauwkeurige tijdsbepaling mogelijk maken. Uiteraard zal door administratieve voorschriften worden verzekerd, dat de bekendmaking bij of zoodra doenlijk na het sluiten van de verbintenis, dan wel bij of zoodra doenlijk na de inlijving zal geschieden, opdat ook voor den belanghebbende zelve de overgang van den vroegeren tot den nieuwen rechtstoestand uiterlijk waarneembaar zij.

Na artikel 45 [60] is thans ingelascht een artikel 45a [61] van de volgende strekking. Bestond alleen artikel 45 [60], dan zou steeds vereischt zijn het bewijs, dat de van een strafbaar feit of van een krijgstuuchtelijk vergriep verdachte, ook indien hij feitelijk bij de krijgsmacht dient, of onder n^o. 1 of onder n^o. 2 van het eerste lid van dat artikel valt, dan zou m. a. w. steeds het gesloten vrijwillig dienstverband of de aanwijzing tot dienstplicht moeten worden aangetoond. Dit komt nu niet alleen practisch in sommige gevallen hoogst bezwaarlijk voor — een leger te velde b.v. kan moeilijk alle stukken met zich voeren, waaruit van vrijwillige verbintenis of dienstplichtigheid zijner bestanddeelen blijkt —, doch ook geheel onnoodig. Dient iemand feitelijk bij de krijgsmacht, dan mag in het algemeen veilig worden aangenomen en wordt voor de uitoefening van tuchtrecht ook feitelijk verondersteld, dat hij militair is, een alleszins gerechtvaardigd rechtsvermoeden, dat echter vervalt, indien aannemelijk wordt gemaakt, dat hij niet onder eene der bepalingen van artikel 45 [60], eerste lid, valt. Het nieuwe artikel 45a [61] dient ook voor het tuchtrecht van toepassing te zijn. Men vergelijkte artikel 27 [30] dezer wetsvoordracht.

Ook artikel 46 [62] van het Wetboek van Militair Strafrecht moest met het oog op de Landstormwet aangevuld en gewijzigd wor-

den. Evenals bij artikel 45 [60], is ook hier getracht eene kortere redactie te vinden, waaronder toch alle voorkomende gevallen te brengen zijn.

Daartoe is in het eerste lid vereenigd, zij het ook eenigszins gewijzigd, hetgeen thans voorkomt onder A en B, en is in het tweede lid aangegeven, wanneer de tot den landstorm behoorende dienstplichtige geacht moet worden in werkelijken dienst te zijn. Hierbij zij echter nog het volgende opgemerkt.

In het eerste lid zijn onder 1°. samengebracht de bepalingen onder A 1°. , A 2°. , *a*, en B 1°. , van het bestaande artikel; onder 2°. heeft men de bepalingen van B, 2°. en 3°. , uit het bestaande artikel vereenigd, waarbij zij aangeteekend, dat de redactie zoodanig verruimd is, dat de bepaling thans eenige gevallen bestrijkt, die niet onder de oude redactie te brengen waren; men denke b.v. aan het personeel, dat militair onderricht *geeft* en aan de verlofsmilitairen, die in hun vrijen tijd krachtens vrijwillige verbintenis administratieve werkzaamheden voor de landweer verrichten. Het is gewenscht beide categorieën, welke in die hun bevolen diensten militaire vergrijpen kunnen plegen onder de werking van de strafwet te brengen. Onder 3°. wordt de bestaande bepaling van A 2°. , *b*, in eene eenigszins nauwkeuriger redactie herhaald; onder onderzoek is uiteraard niet slechts te verstaan de zoogenaamde inspectie of bezichtiging, maar ook elk ander onderzoek, gerechtelijk of medisch, waarbij de betrokken persoon als verlofganger tegenwoordig is. Onder 4°. is de bepaling van A, 2°. , *c*, overgenomen met eene aanvulling, welke is ingegeven door de mogelijkheid, dat ook andere militairen dan landstormmannen in plaats van uniformkleeding slechts een kenteekeken of een onderscheidingsteeken zullen dragen.

Ten gevolge van het feit, dat het eerste lid van het nieuw voorgestelde artikel 46 [62] zoowel voor den dienstplichtige bij militia of landweer als voor den in artikel 45 [60], n°. 2, bedoelden vrijwilliger zal gelden, zal het begrip werkelijke dienst iets meer omvatten dan volgens de bestaande redactie het geval is. Zoo zal volgens de nieuwe redactie ook de milicien worden geacht werkelijken dienst te verrichten, wanneer hij — hetgeen practisch voorkomt — deelneemt aan militaire oefening of onderricht (2°.), terwijl vroeger alleen de in artikel 45 [60], n°. 2, bedoelde vrijwilliger in die gevallen werd geacht werkelijken dienst te verrichten. En ook anderzijds was uitbreiding noodig. Zoo wordt volgens het bestaande artikel niet geacht werkelijken dienst te verrichten de in artikel 45 [60], n°. 2, bedoelde vrijwilliger zoolang enig onderzoek duurt, waartoe hij als verlofganger is opgeroepen; zulks is een leemte in de wet, aangezien dit geval in tegenstelling met wat men zich destijds schijnt voorgesteld te hebben, voorkomt. Er zijn nl. zoodanige vrijwilligers geplaatst bij de landweer; volgens artikel 29, j°. artikel 1, onder 2°. en 3°. der Landweewet nu zijn deze verplicht een jaarlijksch onderzoek mede te maken. De thans voorgestelde redactie maakt, dat ook deze personen bij die gelegenheid worden geacht werkelijken dienst

te verrichten omtrent de wenschelijkheid waarvan wel geen verschil van gevoelen zal bestaan.

In het tweede lid van het ontworpen artikel wordt voorgesteld te bepalen, wanneer de tot den landstorm behoorende dienstplichtige geacht wordt in werkelijken dienst te zijn; dit lid vereischt geene toelichting. De uitdrukking „huiswaarts zenden” is ontleend aan de Landstormwet.

Memorie van Antwoord.

Als een gevolg van de wijziging die de Landstormwet sedert de indiening van dit wetsontwerp heeft ondergaan, kan het geval zich voordoen, dat de vrijwilliger bij den landstorm niet tot doorlopenden werkelijken dienst verplicht is, doch intermitterend dient. Hij valt alsdan onder art. 45 [60], n^o. 2, van het Wetboek van Militair Strafrecht (nieuw). Op deze mogelijkheid was het nieuw voorgestelde artikel 46 [62], eerste lid, n^o. 1, aanvankelijk niet voldoende berekend, wijl dit alleen sprak van het zenden met groot verlof. De hierbedoelde vrijwilliger bij den landstorm wordt echter niet met groot verlof, maar huiswaarts gezonden. Art. 46 [62], eerste lid, n^o. 1, is in verband hiermede aangevuld.

En ook art. 46 [62], eerste lid, n^o. 3, van het Wetboek van Militair Strafrecht (nieuw) diende met het oog op den vrijwilliger bij den landstorm eene kleine wijziging te ondergaan. Een dergelijke vrijwilliger toch wordt, buiten den tijd, dat hij onder de wapenen is, niet als „verlofganger” aangeduid. De woorden „als verlofganger” in het oorspronkelijk voorgestelde art. 46 [62], eerste lid, n^o. 3, zijn mitsdien alsnog gewijzigd in: „krachtens oproeping door of vanwege het militair gezag of als beklagde in eene militaire strafzaak”.

Nota van wijzigingen.

3^o. In de bij artikel 11 nader voorgestelde artikelen wordt het navolgende gewijzigd:

Tusschen de woorden „verlof” en „wordt” in artikel 46 [62], eerste lid, 1^o., wordt ingevoegd: „of, wat betreft den vrijwilliger bij den landstorm, huiswaarts”.

In plaats van de woorden „als verlofganger” in artikel 46 [62], eerste lid 3^o., wordt gelezen: „krachtens oproeping door of vanwege het militair gezag of als beklagde in eene militaire strafzaak”.

Tweede nota van wijzigingen.

In het gewijzigd ontwerp van wet worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

1°. Het bij artikel 11 nieuwvoorgestelde artikel 46 [62] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt gelezen als volgt:

[Als in de wet.]

Toelichting.

De voorgestelde wijziging vindt hare aanleiding in de indiening van het ontwerp van wet houdende nieuwe regeling van den dienstplicht¹⁾. De in het gewijzigd ontwerp-Invoeringswet voorkomende redactie van art. 46 [62] van het Wetboek van Militair Strafrecht hield verband met de bestaande Militie-, Landweer- en Landstormwetten. Nu die wetten wellicht binnenkort door de ontworpen nieuwe regeling van den dienstplicht zullen worden vervangen, komt het gewenscht voor aan artikel 46 [62] reeds thans een dusdanige redactie te geven, dat deze zoowel op den bestaanden wettelijken toestand als op den eventueelen nieuwen zal passen. Door aldus de redactie van artikel 46 [62] meer onafhankelijk te maken van de op zeker oogenblik gegeven organisatie der krijgsmacht, wordt aan die redactie grootere stabiliteit verzekerd en, wellicht anders noodige, latere wetswijziging vermeden.

De nieuwvoorgestelde redactie sluit zich in hoofdzaak aan bij die van artikel 29 van het ontwerp-dienstplichtwet, behoudens eenige afwijkingen. Aan het slot van n°. 1 moest rekening worden gehouden met den landstorm zoolang deze niet met groot verlot, doch huiswaarts wordt gezonden. Mocht ook de landstorm eens met groot verlot worden gezonden, dan zullen de slotwoorden van n°. 1 overbodig worden, zonder te schaden. In n°. 3 (*nieuw*) wordt, evenals in artikel 29, tweede lid, onder *c*, van het ontwerp-dienstplichtwet, niet gesproken van eene „oproeping door of vanwege het militair gezag”: de oproeping b.v. voor het jaarlijksch onderzoek ingevolge de Militiewet, waarbij de onderzochte persoon „als dienstplichtige” tegenwoordig is, geschiedt niet door of vanwege het militair gezag, doch door den burgemeester. N°. 5 is in beginsel ontleend aan artikel 29, tweede lid, onder *e*, van het ontwerp-dienstplichtwet. Zoolang de vrijwilliger of dienstplichtige in eene militaire inrichting of aan boord van een vaartuig der krijgsmacht straf ondergaat en derhalve telkens in aanraking komt met andere militairen, dient hij als militair te worden aangemerkt en behandeld. Overneming van artikel 29, tweede lid,

¹⁾ Gedrukte Stukken Tweede Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1920—1921, 441.

onder *f* van het ontwerp-dienstplichtwet is niet noodig, wijl de dienstplichtige verlofganger, die niet voldoet aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, ingevolge artikel 45 [60], n^o. 2 (*nieuw*), *juncto* artikel 133 [150] (*nieuw*) van het Wetboek van Militair Strafrecht voor de nieuwe militaire straf- en tuchtwetten als militair wordt aangemerkt.

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

De VOORZITTER. Ten aanzien van de artikelen 11 en 21 is door de Bijzondere Commissie verklaard, dat zij geen bezwaar heeft tegen de wijzigingen, aangebracht na sluiting van de schriftelijke beraadslagingen.

Artikel 12.

In artikel 47 [63] n^o. 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht vervallen de woorden „van het oogenblik waarop hun de in artikel 45 [60] n^o. 1a, omschreven bekendmaking zal zijn gedaan”.

In artikel 47 [63] n^o. 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht vervallen de woorden „van het oogenblik waarop hun opnieuw de in artikel 45 [60] n^o. 1a, omschreven bekendmaking zal zijn gedaan”.

Aan genoemd artikel 47 [63] wordt een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 45 [60], tweede lid, is van toepassing.”

Art. 12 O. O. = Art. 12 G. O. = Art. 12 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De voorgestelde wijziging is een uitvloeisel van de bij artikel 11 ontworpen nieuwe redactie van artikel 45 [60] van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Artikel 13.

Artikel 49 [65], eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Vreemde militairen die eene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht met toestemming van de militaire overheid vergezellen of volgen, krijgsgevangenen en de in geval van een oorlog waarin Nederland niet betrokken is, andere hier te lande geïnterneerde militairen van eene der oorlogvoerende mogendheden, daaronder begrepen de zoodanige die onder belofte of voorwaarde zijn vrijgelaten, worden, met inachtneming van den door hen bekleeden rang, gelijkgesteld met Nederlandsche militairen ten aanzien van door hen begane strafbare feiten, waartegen is voorzien bij het gemeene recht, bij de artikelen 63 of 64 [79 of 80] of bij de Titels IV—VI van het Tweede Boek van dit Wetboek. Geïnterneerde vreemde militairen die krachtens beschikking van het bevoegd Nederlandsch gezag andere vreemde militairen onder hunne bevelen hebben, worden ten aanzien van hunne verhouding tot die andere personen, met inachtneming van den door hen bekleeden rang, gelijkgesteld met Nederlandsche militairen.”

Art. 13 O. O. = Art. 13 G. O. = Art. 13 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Bij de wet van 31 December 1914 (*Staatsblad* n°. 666) zijn straf- en tuchtrechtelijke voorzieningen getroffen betreffende hier te lande geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid.

Die wet was opgetrokken op den grondslag van de artikelen 49, 51, 63 en 64 [65, 67, 79 en 80] van het Wetboek van Militair Strafrecht en kan derhalve bij de invoering van dat wetboek weder vervallen, gelijk in artikel 28 [32], onder 8°, dezer wetsvoordracht wordt voorgesteld. Nochtans zijn enkele punten in de voormelde wet beter geregeld dan in de genoemde artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht. Bovendien heeft de ervaring, met de toepassing van die wet opgedaan, nog op eene kleine leemte de aandacht gevestigd. Dientengevolge wordt bij artikel 13 voorgesteld om allereerst artikel 49 [65] van het Wetboek van Militair Strafrecht eenige aanvullingen te doen ondergaan. Zoo zijn daarin thans onder krijgsgevangenen en andere hier te lande geïnterneerde militairen, naar het voorbeeld van de wet van 31 December 1914, ook begrepen „de zoodanige die onder belofte of voorwaarde zijn vrijgelaten”, hetgeen

van belang is ten aanzien van de militaire rechtsmacht. Voorts is de gelijkstelling der in artikel 49 [65] opgesomde vreemde militairen met Nederlandsche, naar gelijk voorbeeld, ook doorgetrokken ten aanzien van *door* hen begane strafbare feiten, waartegen is voorzien bij de artikelen 63 of 64 [79 of 80] van het Wetboek van Militair Strafrecht. En ten slotte heeft de practijk de wenschelijkheid leeren kennen om te doen uitkomen, dat het militair gezag voor bepaalde gevallen ook tusschen vreemde militairen onderling de verhouding van meerdere tot mindere kan vestigen, dat het, om een voorbeeld te noemen, een geïnterneerden vreemden sergeant gezag over andere geïnterneerden kan geven met het gevolg, dat de sergeant mede in dat geval als militair en — men vergelijkte artikel 51 [67] van het W. v. M. S. — diensgevolge c.q. tevens voor de militaire strafwet als de meerdere van de onder zijn gezag gestelde vreemde militairen zal gelden, ook dus wat betreft door dezen *tegen* hem begane strafbare feiten. Het betreft hier intusschen enkel eene verduidelijking van hetgeen ook naar de bedoeling der wet van 31 December 1914 rechtens zou zijn. De gelijkstelling met Nederlandsche militairen brengt uiteraard niet mede — dit moge in het voorbijgaan worden opgemerkt —, dat de gelijkgestelde vreemde militairen tot de, d. i. tot de Nederlandsche, gewapende macht zouden behooren en diensgevolge krachtens artikel 84 van het Wetboek van Strafrecht als ambtenaren zouden zijn te beschouwen. Hoewel in de practijk der wet van 31 December 1914 wel eens eene andere opvatting is aanvaard, komt die toch zoo onjuist voor, dat het niet noodig is voorgekomen, om de wet ten deze nog duidelijker te maken dan zij reeds is. De gelijkstelling geldt, behoudens in het geval van den tweeden zin van artikel 49 [65], eerste lid (*nieuw*), alleen wat betreft *door* (niet *tegen*) de vreemde militairen begane strafbare feiten. Dit is van belang voor artikel 51 [67] van het W. v. M. S.

De bij artikel 14 voorgestelde aanvulling van artikel 51 [67] van het Wetboek van Militair Strafrecht is ontleend aan artikel 1, laatste lid, der meergenoemde wet van 31 December 1914.

Op het voetspoor dier wet is ten slotte in de artikelen 49 en 64 [65 en 80] van het Wetboek van Militair Strafrecht het woord „toegelaten” telkens door „geïnterneerde” vervangen.

Artikel 14.

Aan artikel 51 [67] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Ten aanzien van de in artikel 49 [65], eerste lid, bedoelde

vreemde militairen vindt eene gelijkstelling van vreemde militaire rangen met Nederlandsche plaats door Ons of van Onzentwege door Onzen daarbij betrokken Minister van Marine of van Oorlog."

Art. 14 O. O. = Art. 14 G. O. = Art. 14 der Wet.

Memorie van Toelichting.

[Zie de Memorie van Toelichting op art. 13.]

Artikel 15.

In artikel 52 [68], eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van „adelborst der eerste klasse" gelezen: „luitenant ter zee der derde klasse".

Art. 15 O. O. = Art. 15 G. O. = Art. 15 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Na de instelling van de kwaliteit van „luitenant ter zee der derde klasse" dient artikel 52 [68] van het W. v. M. S. in den hier aangegeven zin te worden gewijzigd.

Artikel 16.

In artikel 64 [80] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van „toegelaten", gelezen: „geïnterneerde".

Art. 16 O. O. = Art. 16 G. O. = Art. 16 der Wet.

Memorie van Toelichting.

[Zie de Memorie van Toelichting op art 13.]

Artikel 17.

In artikel 91 [107] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van „28”, gelezen: „16 [24] of artikel 28 [36]”.

Art. 17 O. O. = Art. 17 G. O. = Art. 17 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Men vergelijkte artikel 5 van deze wetsvoordracht.

Artikel 18.

In artikel 96 [112], eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van „eene meerdere”, gelezen: „een meerdere”.

Art. 18 O. O. = Art. 18 G. O. = Art. 18 der Wet.

Artikel 19.

In artikel 103 [119] n^o. 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van „feitelijkheden”, gelezen: „feitelijkheid”.

Art. 19 O. O. = Art. 19 G. O. = Art. 19 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Deze artikelen strekken tot herstel van twee drukfouten, welke in het Wetboek van Militair Strafrecht waren ingeslopen.

Artikel 20.

In artikel 110 [126], eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van de woorden „samenrotting tot militair oproer”, gelezen: „samenrotting om in vereeniging hun plicht te verzaken”.

Art. 20 O. O. = Art. 20 G. O. = Art. 20 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De bestaande redactie van artikel 110 [126] van het Wetboek van Militair Strafrecht drukt de bedoeling niet juist uit. Men vergelijkte hetgeen in artikel 108 [124] eerste lid, als „militair oproer” wordt omschreven. „Samenrotting tot militair oproer” zou letterlijk zijn: „samenrotting tot samenrotting om in vereeniging plicht te verzaken, indien het tot eenige feitelijkheid of bedreiging daarmede gekomen is”, terwijl artikel 110 [126] bedoelt te treffen de enkele („thatlose”) samenrotting om in vereeniging plicht te verzaken. Men vergelijkte ook de bij artikel 28 [32], onder 10°, dezer wetsvoordracht ingetrokken wet van 16 December 1916 (*Staatsblad* n°. 539) en de gedachtenwisseling omtrent het ontwerp tot die wet met de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Artikel 21.

In artikel 133 [150], eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van: „De verlofganger van de militie, de landweer of het reserve-personeel”, gelezen: „De militair”.

O. O. Artikel 21 = G. O. Artikel 21.

In artikel 133 [150], eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van: „De verlofganger van de militie, de landweer of het reserve-personeel”, gelezen: „De verlofganger van de militie of de niet tot de militie behorende andere militair”.

Memorie van Toelichting.

Bij de thans bestaande organisatie der krijgsmacht behoort de bepaling van artikel 133 [150], eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht te worden verruimd. Die bepaling betreft thans enkel den verlofganger van de militia, de landweer of het reserve-personeel, die opzettelijk niet voldoet aan eene wettige oproeping voor den werkelijken dienst, terwijl het, nevens den verlofganger van de militia, dient te betreffen elken niet tot de militia behoorenden vrijwilliger of dienstplichtige — men denke hier ook aan den landstorm —, die buiten werkelijken dienst in het tijdvak, gedurende hetwelk hij daarvoor kan worden opgeroepen, opzettelijk aan eene wettige oproeping voor den werkelijken dienst niet voldoet. Men vergelijk ook het nieuw voorgestelde artikel 45 [60] van het Wetboek van Militair Strafrecht. Aldus zal eene alleszins redelijke scheidingslijn met de misdrijven van Titel III van het Tweede Boek van dat wetboek worden verkregen, terwijl ten aanzien van dengene, die niet ter inlijving bij de militia opkomt, artikel 103 der Militiewet zal blijven gelden.

Tweede nota van wijzigingen.

2°. Artikel 21 wordt gelezen als volgt:

„In artikel 133 [150] eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt, in plaats van: „De verlofganger van de militia, de landweer of het reserve-personeel”, gelezen: „De militair”.

Toelichting.

Deze wijziging komt, ter vermindering van, anders wellicht noodige, latere wetswijziging, gewenscht voor. Wanneer nl. de militia als zoodanig mocht komen te vervallen, zou de oorspronkelijk voorgestelde nieuwe aanhef van artikel 133 [150] van het Wetboek van Militair Strafrecht niet juist meer wezen. De thans voorgestelde lezing: „De militair” (die opzettelijk niet voldoet aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, enz.) sluit van de toepasselijkheid van artikel 133 [150] uit den dienstplichtige, die niet voldoet aan eene oproeping *ter inlijving*, in welk geval dan ook niet artikel 133 [150] van het Wetboek van Militair Strafrecht, doch artikel 103 der Militiewet¹⁾ van toepassing moet zijn. Uit den aanhef van het hierboven nieuwvoorgestelde artikel 46 [62], n°. 1, van het Wetboek van Militair Strafrecht blijkt voldoende, dat dit wetboek tusschen eene oproeping *voor den werkelijken dienst* en eene oproeping *ter inlijving* onderscheidt.

¹⁾ Men vergelijk ook artikel 47 van het ontwerp-dienstplichtwet.

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

[Zie Beraadslaging in de Tweede Kamer bij art. 11.]

Artikel 22.

Het eerste lid van artikel 140 [157] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„De militair die opzettelijk eenig voorwerp door een der in dezen Titel omschreven misdrijven verkregen, koopt, huurt, inruilt, in pand neemt, als geschenk aanneemt of uit winstbejag verkoopt, verhuurt, verruilt, in pand geeft, vervoert, bewaart of verbergt, wordt, als schuldig aan heling, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.”

Na artikel 140 [157] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt een nieuw artikel 140a [158] ingevoegd, luidende als volgt:

„De militair die eenig voorwerp koopt, huurt, inruilt, in pand neemt, als geschenk aanneemt of uit winstbejag verkoopt, verhuurt, verruilt, in pand geeft, vervoert, bewaart of verbergt, wordt, indien aan zijne schuld te wijten is dat zijne handeling een door een der in dezen Titel omschreven misdrijven verkregen voorwerp betreft, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

Met gelijke straf wordt gestraft hij die uit de opbrengst van eenig voorwerp voordeel trekt, indien aan zijne schuld te wijten is, dat zijne handeling een door zoodanig misdrijf verkregen voorwerp betreft.”

Het artikel kwam in het O. O. niet voor.

Art. 22 G. O. = Art. 22 der Wet.

Memorie van Antwoord.

De sedert de indiening van dit wetsontwerp tot stand gekomen wet van 7 Juni 1919 (*Staatsblad* n^o. 311), houdende nadere voorzieningen ter bestrijding van heling, maakt het noodzakelijk de redactie van art. 140 [157] van het Wetboek van Militair Strafrecht alsnog in overeenstemming te brengen met die van art. 416 van het Wetboek

van Strafrecht, terwijl het tevens gewenscht is aan den VIden titel van eerstgenoemd wetboek een artikel toe te voegen met betrekking tot de culpose heling.

Nota van wijzigingen.

4°. Na artikel 21 worden twee nieuwe artikelen ingevoegd, luidende als volgt:

Artikel 22.

[Als in de wet.]

Artikel 23.

[Als in de wet.]

Artikel 23.

Aan artikel 144 [162] van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Voor zoover dit Wetboek rechtsmacht opdraagt aan een rechter in de koloniën of bezittingen in andere werelddeelen, is het mede voor die koloniën of bezittingen verbindend en past die rechter, bij de uitoefening van de hem opgedragen rechtsmacht, de Nederlandsche wetgeving toe.”

Het artikel kwam in het O. O. niet voor.
Art. 23 G. O. = Art. 23 der Wet.

Memorie van Antwoord.

Het Wetboek van Militair Strafrecht draagt rechtsmacht op aan een rechter in de koloniën of bezittingen in andere werelddeelen. Het Wetboek zal dus in zooverre in die koloniën of bezittingen verbindend moeten zijn. Op grond van het bepaalde in artikel 122 van de Grondwet kan het nieuwe artikel niet worden gemist.

Nota van wijzigingen.

[Zie Nota van wijzigingen op art. 22.]

(Wordt vervolgd.)

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Vergoeding van reiskosten aan militairen, die als beklagde voor den rechter verschijnen.

In zijne op blz. 223 vlg. van den vorigen jaargang voorkomende verhandeling, vestigde de ritmeester der huzaren C. J. G. L. van den Berg van Saporoea de aandacht op de onbillijkheid, dat vele militaire beklagden zelf hunne reiskosten moeten betalen, wanneer zij voor den krijgsraad moeten verschijnen. In een onderschrift onder dat opstel betuigden wij onze instemming met de klachten van den inzender en gaven als onze meening te kennen, dat in de leemten, waarop hij had gewezen, behoorde te worden voorzien. Daarom doet het ons zeer veel genoegen te kunnen wijzen op de beschikking van den Minister van Oorlog van 22 Juli 1921, VIIIe Afd., Nr. 167 (L. O. 1921 Nr. 360) waarin o.m. het navolgende is bepaald:

Reizen van militairen, als hiervoren bedoeld (d. w. z. van militairen gerangschikt in eene der klassen van het reisbesluit 1916 Red. M. R. T.), welke ten doel hebben het verschijnen als gedaagde in eigen zaak voor den burgerlijken of militairen strafrechter — tenzij door den krijgsraad mocht zijn bepaald, dat de tegenwoordigheid van gedaagde bij het onderzoek ter terechtzitting niet wordt vereischt — of om door den rechter te worden gehoord als klager over een opgelegde disciplinaire straf, worden voortaan beschouwd te zijn reizen voor 's Rijks dienst.

Het reisbesluit 1916 is, voor zooveel de landmacht betreft, van toepassing op de jaarwedde genietende militairen, dus op de officieren en onderofficieren met den rang van sergeant en hooger, zoodat dezen in den vervolge op 's Rijks kosten zullen reizen, wanneer zij als beklagde voor den rechter moeten verschijnen of als klager over een hun opgelegde disciplinaire straf moeten worden gehoord. Dat hierdoor een bron van grieven wordt weggenomen, daarvan zijn wij overtuigd op grond van de klachten die ons in den loop der tijden bereikten.

Voor zoover de militairen geen jaarwedde genieten is op hen van toepassing het voorschrift van § 9, aanhef j^o. punt *n* van het voorschrift nopens het vervoer van krijgsvolk, paarden, corlogstuig en verdere militaire goederen, volgens hetwelk onderofficieren en soldaten, die als gedaagde in hun eigen zaak voor den rechter moeten verschijnen, geacht worden voor dienstzaken op reis te zijn en derhalve voor Rijksrekening worden vervoerd. (Zie in dit verband ook artikel 48 j^o. 46 van het R. v. A. 1916). Bij L. O. 1920 nr. 491 was bepaald, dat dit voorschrift

alleen gold ten aanzien van militairen, wier soldij per dag is bepaald: nu deze beperking echter bij hoogergerencemde L. O. 1921 nr. 360 weder is ingetrokken, geldt het voorschrift weder onbeperkt voor alle onderofficieren en soldaten, zoodat, waar de officieren allen jaarwedde genieten en dezen dus onder het voorschrift van voornoemde legerorder nr. 360 vallen, thans voor alle in werkelijken dienst zijnde militairen de regel geldt, dat zij voor Rijksrekening reizen, wanneer zij als beklaagde in eigen zaak voor den rechter moeten verschijnen. Dit geldt niet alleen wanneer zij voor den militairen rechter, maar ook wanneer zij voor den burgerlijken strafrechter moeten verschijnen; de legerorder zegt het uitdrukkelijk, terwijl het voorschrift nopens het vervoer van krijgsvolk enz. spreekt van rechter in het algemeen, waaronder dus zoowel de militaire als de burgerlijke strafrechter is begrepen. Laatstgenoemd voorschrift spreekt niet over den klager over een disciplinaire straf, de legerorder daarentegen wel. Houdt men nu strikt vast aan de woorden van beide voorschriften dan zou een deel van de klagers geen recht op vervoer voor 's Rijksrekening hebben. Dit kan niet de bedoeling zijn en waar in het algemeen voor de toekenning van vergoedingen voor reis- en verblijfkosten strafzaken en klachtzaken op een lijn worden gesteld, komt het ons niet ongeoorloofd voor onder den „gedaagde in eigen zaak” ook den klager te begrijpen.

Tusschen de legerorder en punt n van § 9 van het voorschrift nopens het vervoer van krijgsvolk enz. bestaat nog een verschil waarop wij even willen wijzen. De legerorder toch kent een recht op vervoer voor Rijksrekening niet toe aan een beklaagde, wiens tegenwoordigheid bij het onderzoek ter terechtzitting volgens de beslissing van den krijgsraad niet vereischt wordt. Deze uitzondering geldt dus alleen voor officieren, waarom is ons niet duidelijk; een gegronde reden daarvoor kunnen wij niet ontdekken. Van veel belang is dit punt evenwel niet, want voormelde beslissing mag de krijgsraad alleen nemen op het *verzoek* van den beklaagde en het geval dat deze, nadat zijn verzoek is toegestaan, van meening verandert en toch de terechtzitting wenscht bij te wonen, zal zich wel zelden voordoen. Komt de krijgsraad zelf op de genomen beslissing terug en roept hij den beklaagde alsnog op, dan heeft deze natuurlijk wel het recht op vergoeding van zijn reiskosten, want in dat geval is zijne tegenwoordigheid ter terechtzitting wel vereischt. Het bewuste uitzonderingsgeval had dan ook naar onze meening gevoegelijk achterwege kunnen blijven.

Met de militairen in werkelijken dienst zijn door het nieuwe voorschrift tevens gebaat zij, die, wanneer zij voor den militairen rechter verschijnen moeten, terwijl zij niet in werkelijken dienst zijn, daarin kunnen worden opgeroepen. Geschiedt dit, dan worden zij weer tijdelijk militair en zijn op hen de hiervoor behandelde voorschriften van toepassing. Tot deze categorie behooren niet de groot-verlofgangers van de militie. Voor hen blijft dus de zaak nog onveranderd. Toch

bestaan er gegronde vooruitzichten, dat ook te hunnen aanzien de toestand binnen afzienbaren tijd zal veranderen. Naar alle waarschijnlijkheid zullen over eenigen tijd de bestaande Militie-, Landweer- en Landstormwetten worden vervangen door de nieuwe „Dienstplichtwet”, welke thans bij de Staten-Generaal aanhangig is. Het eerste lid van art. 36 van het ontwerp van genoemde wet bepaalt: De dienstplichtige kan, als hij voor groot verlof in aanmerking komt, in werkelijken dienst worden gehouden: *a.*; *b.*; *c.* zoolang dit noodig is tot het ondergaan van straf of voor het onderzoek omtrent een strafbaar feit of een krijgstuuchtelijk vergrijp, waarvan hij verdacht of beklaagd wordt; *d.* enz. Het tweede lid van hetzelfde artikel voegt daar dan aan toe: De dienstplichtige, die niet in werkelijken dienst is, kan ter zake van de in het eerste lid onder *c* omschreven reden in werkelijken dienst worden geroepen. De Memorie van Toelichting op het ontwerp licht deze bepaling als volgt toe: „Dat een dienstplichtige voor het onderzoek omtrent een strafbaar feit of een krijgstuuchtelijk vergrijp in werkelijken dienst gehouden of volgens het tweede lid geroepen kan worden, is dikwijls in het belang van den dienstplichtige zelf (zie Militair-Rechtelijk Tijdschrift, deel XVI, blz. 223—229). Een dergelijk geval is ook voorzien bij art. 47 van de Wet op de Krijgstucht.” Wanneer deze bepaling wet zal zijn geworden, zal dus ook voor de groep der groot-verlofgangers een einde gemaakt zijn aan de onbillijkheid waarop de heer Van den Berg van Saparoea in ons tijdschrift wees. Alleen zij, die moeten te recht staan, nadat zij niet meer in eenig verband staan tot de militaire maatschappij, (vrijwillig dienenden na hun ontslag uit den dienst, dienstplichtigen wier dienstplicht is geëindigd) zullen dan nog zelf hun reiskosten hebben te betalen. Die gevallen zullen zich echter zelden voordoen; misschien zal het mogelijk zijn ieder geval op zich zelf te beoordeelen en na een desbetreffend verzoek te beslissen op welke wijze den betrokkene zijne reiskosten zullen worden vergoed, mits hij voor den rechter is verschenen of de militaire overheid ten minste de zekerheid heeft dat hij verschijnen zal.

Justitieele statistiek 1919.

Wederom ligt een uitgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek voor ons, met name de Justitieele Statistiek over 1919. Zij is evenals andere statistieken, die in den laatsten tijd het licht hebben gezien, zuinigheidshalve verschenen met verschillende bekortingen. Eveneens ter wille van de bezuiniging en om den verschijningsdatum te kunnen vervroegen is de gebruikelijke inleiding van de hand van Mevr. Mr. C. G. Meijer—Wichmann ditmaal tot het uiterste beperkt. De Inleiding tot de Justitieele Statistiek over

1920, welke vermoedelijk in December a.s. zal uitkomen, zal dan tevens bij de cijfers van 1919 eenige toelichtingen geven en aan het verloop der cijfers over de beide jaren 1919—1920 eenige opmerkingen vastknoopen.

Als gevolg van de aangebrachte verkortingen is de meermalen door ons overgenomen staat X, welke een overzicht gaf van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof en van de Krijgsraden voor de Land- en Zeemacht uit het tabelwerk komen te vervallen. De desbetreffende gegevens komen thans alleen voor in de Inleiding. Zij luiden voor het jaar 1919 als volgt:

MILITAIRE AUDITIE OF ZEEKRIJGSRAAD.	Zaken in den loop van 1919 afgedaan.	Beklaagden, op wie de zaken in kolom 1 vermeld betrekking hadden.		De beklaagden, vermeld in kol. 1 en 3, zijn te verdeelen als volgt:				
		Officieren	Onderofficieren en manschappen.	Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken strafrechter.	Ten aanzien van wie geen straf werd opgelegd, doch aan den commandeerenden officier werd overgelaten te beslissen of termen voor toepassing van een krijgsmatige bestrafing aanwezig zijn.	Veroordeelden.	Voortvluchtigen. (Zeemacht).	Vrijgesprokenen.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
oog Militair Gerechtshof, rijgsraad in het:	1425 ¹⁾	5	1406	5	32	1207 ²⁾	—	167
» Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage.	1535 ⁴⁾	13	1522	—	2	1451	—	78
» Militaire Arrondissement te Arnhem	2693	9	2794	13	52	2450	—	288
» Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch.	2813	57	2930	3 ⁵⁾	28	2732	—	211
» eekrijgsraad te Willemsoord	350	5	382	—	10 ⁶⁾	343 ⁷⁾	13	31
» eekrijgsraden buiten het Rijk in Europa*).	248	—	239	—	—	231 ⁸⁾	—	1
Te zamen.	9064	89	9273	21	124	8414	13	78

1) Waaronder één zaak in eersten aanleg en één zaak van den Krijgsraad te Curaçao.

2) Waarvan 145 voorwaardelijk.

3) Waaronder 10 in wier zaak de telastlegging nietig verklaard werd.

4) Ten aanzien van 4 beklaagden verklaarde de krijgsraad zich onbevoegd.

5) Bovendien 1 beklagde die overleed, 2 van wie de verwijzing vernietigd werd en 6 die in een krankzinnigengesticht werden geplaatst.

6) Alle tevens vermeld in kolom 8. Naar door den adv.-fisc. bij het H. M. G. aan het bureau werd medegedeeld, is het regel dat in het geval van kolom 5 tevens vrijspraak wordt gewezen.

7) Hieronder 1 tevens deels vrijgesproken, ook vermeld in kolom 8.

8) Hieronder 68 inlandsche schepelingen.

*) De statistiek gebruikt weder den term: Zeekrijgsraden buitengaats.
Red. M. R. T.

Vergelijkt men de in deze tabel opgenomen cijfers met die over 1918 dan blijkt, dat het totaal aantal behandelde zaken met ruim $\frac{1}{4}$ is gedaald n.l. van 12714 op 9064. De steeds stijgende lijn der laatste jaren heeft dus in 1918 haar hoogste punt bereikt en wij zijn weer op den weg naar meer normale cijfers, al zijn wij nog lang niet toe aan de cijfers van vóór de mobilisatie. Dat ook in 1920 weer lagere cijfers te aanschouwen zal geven is niet twijfelachtig; het blijft slechts de vraag hoever zij van de normale verwijderd zullen blijven. Het verdient evenwel opmerking dat de daling van de totaalcijfers geheel komt voor rekening van het Hoog Militair Gerechtshof en de krijgsraden bij de landmacht, terwijl voor de zee-krijgsraden de cijfers nog zijn gestegen, zij het dan ook niet veel, wanneer men althans voor vergelijking van de cijfers voor de zee-krijgsraden buiten het Rijk in Europa de door ons op blz. 398 van den vorigen jaargang medegedeelde in aanmerking neemt. Het tegendeel had verwacht mogen worden omdat de sterkte van het personeel zoowel in Nederland, waar de militia nog onder de wapenen was, als in Indië ¹⁾ in 1918 grooter was dan in 1919.

Het cijfer van 248 door de zee-krijgsraden buiten het Rijk in Europa in 1919 behandelde zaken komt ons trouwens zeer verdacht voor. Op 1 December 1918 is in werking getreden de wet van 15 Mei 1914 (Ned. Stbl. No. 206, Ind. Stbl. No. 677) tot openstelling van hooger beroep van vonnissen, in Nederlandsch-Indië door krijgsraden bij de Zeemacht geweest, en in verband daarmee, uitbreiding der rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië. Het gevolg daarvan is geweest, dat sedert dien de dossiers van de in Indië afgehandelde zaken niet meer naar Nederland werden opgezonden om ter griffie van het H. M. G. te Utrecht te worden gedeponereerd (art. 200 R. Z.), maar dat die dossiers in Indië ter griffie van het H. M. G. te Batavia zijn gedeponereerd. Er zijn dientengevolge te Utrecht geen telkaarten opgemaakt met betrekking tot de in 1919 in Indië afgehandelde zaken; men beschikte hier te lande namelijk niet over de noodige gegevens. In 1920 is geen enkel dossier uit Indië ontvangen. Wij vermoeden daarom dat de ingekomen telkaarten betrekking hebben gehad op in 1918 afgehandelde zaken en de 248 in de statistiek over 1919 vermelde zaken in de statistiek over 1917 en 1918 thuis behooren. Ter verklaring van dit vermoeden moge dienen dat de dossiers door het Departement der Marine te Batavia met andere bescheiden in kisten verpakt naar Nederland werden verzonden, welke verzending in 1917 en 1918 ten gevolge van de oorlogsomstandigheden groote stagnatie heeft ondervonden, zoodat de dossiers van in 1917 en 1918 afgedane zaken eerst na het herstel van de geregelde communicatie met de koloniën in Nederland zijn ontvangen. (Men zie ook het voor-

¹⁾ Het inlandsch personeel kan hier buiten beschouwing blijven, want in 1919 waren onder de beklaagden in Indië 68 inlandsche schepelingen en in 1918 69, zoodat de stijging niet aan hen te wijten is.

komende op blz. 117 van den vorigen jaargang; wij vermoeden dat de daar voor 1917 vermelde 23 zaken thuis behooren in de statistiek over 1916).

Merkwaardig komt het ons in dit verband voor, dat volgens onze op bladzijde 398 van den vorigen jaargang medegedeelde cijfers in 1917 en 1918 door de zee krijgsraden buiten het Rijk in Europa in totaal zijn afgedaan $140 + 229 = 369$ zaken, welk totaalcijfer men terugvindt door de officieele cijfers over 1918 en 1919 nl. 121 en 248 samen te tellen. Voor eene opgave van de juiste cijfers over de jaren 1919 en 1920 houden wij ons zeer aanbevolen, waarbij dan ook die, welke betrekking hebben op het H. M. G. te Batavia, waren te vermelden.

Wij mogen niet nalaten te vermelden, dat het Centraal Bureau voor de Statistiek pogingen aanwendt, om te komen tot een regeling waardoor het ook voor den vervolge, nu de dossiers niet meer naar Nederland worden opgezonden, de gegevens krijgt met betrekking tot de in Indië door het H. M. G. en de zee krijgsraden aldaar behandelde zaken.

Rechtsgeleerde studie van officieren bij de landmacht.

Toen wij destijds melding maakten van het feit dat een viertal officieren van de landmacht te Amsterdam was geplaatst voor het volgen van een tweejarigen cursus in de rechtswetenschappen aan de Gemeentelijke Universiteit aldaar (deel XVI, blz. 201), verbonden wij daaraan de mededeeling, dat het Departement van Oorlog nog slechts een voorloopige regeling van deze aangelegenheid had getroffen, doch dat het in de bedoeling lag voor de landmacht een overeenkomstige regeling te treffen als voor de zeemacht bestond. Om daartoe te geraken is in de eerste plaats tot stand gekomen het Koninklijk besluit van 20 Mei 1921 No. 53, waarbij is bepaald:

1°. naar regelen, vast te stellen door den Minister van Oorlog, kunnen officieren blijk geven van zich meer uitgebreide kennis te hebben eigen gemaakt in wetenschappelijke vakken, waarvan de speciale beoefening voor de landmacht van belang moet worden geacht;

2°. aanwijzing dezer vakken, zoomede de bepaling van wat voor elk vak moet worden verstaan onder meer uitgebreide kennis geschiedt door genoemden Minister;

3°. aan officieren, die zich in een der hiervoren bedoelde vakken wenschen te bekwamen, kan daartoe, door geheele of gedeeltelijke vrijstelling van andere diensten, de gelegenheid worden geboden, terwijl hun tevens eene geldelijke vergoeding kan worden toegekend, ter tegemoetkoming in door hen, in het belang hunner bijzondere studie gemaakte onkosten, een en ander ter beoordeeling van den Minister van Oorlog.

Dit besluit, waarvan de inhoud overeenkomt met het bepaalde in art. 4 van de „Regeling examens” bij de zeemacht (1 V. K. M. XI) opent, aangezien het in algemeene termen vervat is, de mogelijkheid om de beoefening door officieren van voor de landmacht van belang zijnde wetenschappelijke vakken te bevorderen. En die gelegenheid is thans met betrekking tot de rechtskundige studie benut, door het tot stand komen van de Ministerieele beschikking van 15 Augustus 1921, Ie Afd., Nr. 71, houdende „Voorschriften betreffende de rechtskundige studie van officieren der landmacht, welke te zamen met voormeld Koninklijk besluit is opgenomen in L. O. 1921 Nr. 391.

Deze voorschriften komen geheel overeen met die, welke met betrekking tot de studie in de rechtswetenschappen door de officieren der zeemacht, reeds vele jaren geleden zijn neergelegd in de „Bepalingen omtrent de voortgezette studie in wetenschappelijke vakken van officieren der zeemacht (Regeling M. U. K.)”, (1 V. K. M. XI A). Alhoewel de voor de zeemacht bestaande regeling reeds meerdere malen in dit tijdschrift ter sprake kwam en het dus onzen lezers wel bekend kan zijn wat de thans voor de landmacht ontworpen regeling inhoudt, meenen wij dat het toch wel gewenscht is hier een verkort overzicht van die regeling te laten volgen.

Een aantal, door den Minister van Oorlog te bepalen, officieren wordt jaarlijks in de gelegenheid gesteld tot het maken van bijzondere studie in rechtskundige vakken. Zij worden daartoe onder vrijstelling van alle andere diensten en met behoud van hunne gewone bezoldiging gedurende twee jaren geplaatst te Amsterdam, ten einde de noodige colleges aan de Gemeentelijke Universiteit aldaar te volgen, tenzij door hen het verzoek is gedaan hunne studie aan een andere Nederlandsche hoogeschool te mogen maken. Zij genieten voorts voor de betaling van collegegelden en aankoop van studieboeken een vergoeding van ten hoogste *f* 300 per jaar. Na afloop van den tweejarigen studietijd behooren zij zich te onderwerpen aan een onderzoek ter beoordeeling of zij de vereischte meer uitgebreide rechtskennis bezitten.

Die kennis omvat:

1°. het strafrecht in zijn vollen omvang, gewoon en militair, materiëel en formeel; alsmede het militaire tuchtrecht;

2°. de beginselen van het volkenrecht;

3°. de beginselen van het Nederlandsche staatsrecht; eenige kennis van het staatsrecht der koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen hieronder begrepen;

4°. eenige algemeene rechtskennis, ook omtrent begrippen uit het privaatrecht, voor zoover die bij de studie van bovenvermelde vakken onmisbaar is.

Bij het onderzoek moeten de candidaten het bewijs leveren, dat zij zich in de genoemde vakken een zelfstandig oordeel hebben weten te vormen; zij moeten dit oordeel op goede gronden kunnen verdedigen en kunnen aangeven, wat er tegen aangevoerd kan worden en in het algemeen blijk geven voldoende onderlegd te zijn en zich de

geschiktheid te hebben verworven om zich ook in betrekkelijk korten tijd grondige kennis van bijzondere onderdeelen der verschillende vakken te verwerven. De vereischte kennis moet in de eerste plaats aan de landmacht ten goede komen, zoodat de officieren in staat moeten zijn bijzondere opdrachten te vervullen en bijzondere diensten te bewijzen in betrekkingen, waarin de meer uitgebreide rechtskennis tot haar recht kan komen.

Het onderzoek naar de meer uitgebreide rechtskennis wordt ingesteld door een commissie in den regel bestaande uit twee hoogleeraren in de rechtsgeleerdheid, den lector in het militair strafrecht, een officier van de landmacht, die bijzondere rechtsstudiën heeft gemaakt en den officier van de zeemacht die door den Minister van Marine is aangewezen als lid van de overeenkomstige commissie voor de zeemacht.

Zij, die blijk hebben gegeven de vereischte meer uitgebreide rechtskennis te bezitten, ontvangen een geldelijke belooning in eens van *f* 1000.— benevens, bij wijze van getuigschrift, een afschrift van hte Koninklijk besluit, waarbij hun die belooning wordt toegekend.

Voor de wijze, waarop bovengenoemde commissie haar onderzoek instelt, en voor de bijzondere bepalingen met betrekking tot officieren, die niet voor de studie in aanmerking komen, het maken van de volledige rechtsstudie, het zich op andere wijze eigen maken van de meer uitgebreide rechtskennis, de gevolgen van het afbreken van de studie of het verlaten van den dienst korten tijd na het voltooiën van de studie enz. verwijzen wij naar bovenvermelde legerorder.

Menig lezer zal, na van het vorenstaande kennis te hebben genomen, geneigd zijn uit te roepen: eindelijk! en naar onze meening niet ten onrechte. Immers reeds sedert het jaar 1905 is men bij het Departement van Oorlog doende geweest om tot een regeling van de rechtsgeleerde studie van de officieren van de landmacht te geraken, echter steeds zonder gunstig gevolg, totdat dan nu, na zestien jaren, een regeling is tot stand gekomen. Wij zullen hier deze geheele lijdensgeschiedenis niet weer ophalen; onze redacteur, Mr. Rollin Couquerque heeft daarvan een overzicht gegeven in zijn openbare les, gehouden bij de opening van zijne collegas als lector in het militair straf- en procesrecht, waarheen wij den belangstellenden lezer verwijzen (M. R. T. XII blz. 233 vlg.). Nu eindelijk het doel is bereikt, heeft het weinig nut nog bij de voorafgegane mislukte pogingen stil te staan. Slechts moge er op worden gewezen, dat het uitbreken van den grooten Europeeschen oorlog in 1914 ook in deze aangelegenheid van grooten nadeeligen invloed is geweest. In Juli 1914 waren de toenmalige Ministers van Marine en van Oorlog het eens geworden over een bij het Departement van Marine ontworpen concept van een door hen gezamenlijk vast te stellen regeling betreffende de rechtskundige studie van officieren van zee- en landmacht. De kort daarop gevolgde buitengewone omstandigheden, waren oorzaak, dat deze aangelegenheid op den achtergrond geraakte, totdat nu eenige

maanden geleden de afgebroken draad der besprekingen weder is aangeknoopt, met als gevolg het tot stand komen van de bovenvermelde regeling waarvoor het zoevoet genoemde concept van 1914 als grondslag heeft gediend. Dat wij ons daarover ten zeerste verheugen behoeven wij wel niet te verzekeren. Een maatregel als deze kan niet anders dan aan de militaire rechtspraak ten goede komen. Wanneer zich geregeld een voldoende aantal liefhebbers onder de officieren voor deze studie blijft opgeven en wij zien geen reden om het tegendeel aan te moeten nemen, zal men op den duur gaan beschikken over een aantal juridisch onderlegde officieren, die in de eerste plaats in aanmerking kunnen komen voor militairrechterlijke betrekkingen. Dit zal ten goede komen aan de militaire rechtspraak en zal er daardoor toe kunnen bijdragen de klachten en grieven tegen die rechtspraak en daardoor ook het aantal tegenstanders van die rechtspraak te verminderen. Zoo werkt de maatregel dus ook in de richting van het behoud van de militaire rechtspraak. Wie, zooals wij, overtuigd is van de noodzakelijkheid van het behoud der militaire rechtspraak, zal niet anders kunnen doen dan den genomen maatregel toejuichen. Hij moge het betreuen, dat men daartoe niet, gelijk bij de zeemacht, reeds vele jaren geleden is overgegaan, hij trooste zich dan met de gedachte: beter laat dan nooit.

Zooals wij op blz. 201 van den vorigen jaargang mededeelden, is in September 1920 reeds een viertal officieren van de landmacht aangewezen om, op den voet van het bepaalde in bovenvermelde legerorder, een tweejarigen cursus in de rechtswetenschappen aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam te volgen. Thans heeft de Minister van Oorlog, bij beschikking van 3 October 1921, Ie Afd., n°. 140, weder vier officieren aangewezen tot het maken van bijzondere studie in rechtskundige vakken, te weten de eerste-luitenants der infanterie J. H. van Wermeskerken en J. Ternaten, den eerste-luitenant der cavalerie jhr. G. A. Strick van Linschoten en den tweede-luitenant der infanterie W. P. J. A. Heijmans.

Termijn voor de betaling van een opgelegde geldboete.

Bij vonnis van den krijgsraad in het militair arrondissement, hoofdplaats van 3 Juni 1921, geaprobeerd 27 Juni 1921, uitgesproken 1 Juli 1921 is X., oud 26 jaren, geboren te A., in garnizoen te B., schuldig verklaard aan en veroordeeld tot eene geldboete van vijf en twintig gulden, met bepaling dat de geldboete, bij gebreke van betaling *binnen twee maanden na den dag, waarop de rechterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd*, zal worden vervangen door hechtenis van twee dagen.

Aldus luidde het uittreksel uit een vonnis, afgegeven door den secretaris van den betrokken krijgsraad, hetwelk wij dezer dagen onder de oogen kregen. Het uittreksel zal wel niet kloppen met het vonnis, met name zullen de door ons gecursiveerde woorden in het vonnis wel niet voorkomen. Bij art. 4 van de wet toch van 12 Juni 1915 S. No. 247, in werking getreden op 30 December 1915 (K. B. van 16 December 1915 S. No. 511), zijn die woorden in artikel 23 van het Wetboek van Strafrecht geschrapt, terwijl bij art. 6 van diezelfde wet aan artikel 341 van het Wetboek van Strafvordering een nieuw tweede lid is toegevoegd, waarbij aan den ambtenaar, in wiens naam de tenuitvoerlegging van de bij het arrest of vonnis opgelegde straf geschiedt, het bepalen van den termijn voor het betalen van de geldboete wordt opgedragen. Bij het ontbreken van een overeenkomstige bepaling in de Rechtsplegingen voor de Zee- en voor de Landmacht, zal dit voorschrift in het militair strafrecht, waarin thans elk voorschrift voor het bepalen van den termijn ontbreekt, wel analogische toepassing moeten vinden ¹⁾ en bepaalt niet de krijgsraad, maar de auditeur-militair den termijn waarbinnen de geldboete moet worden betaald. Zoo is dan ook de praktijk.

Voor het maken van uittreksels uit vonnissen gebruikt men bij den betrokken krijgsraad gedrukte formulieren, die niet met hun tijd zijn medegegaan; zij bevatten de door ons gewraakte zinsnede en zijn daardoor hoogstwaarschijnlijk de oorzaak dat onjuiste uittreksels worden afgegeven. Zou het niet aanbeveling verdienen de formulieren bij een volgenden herdruk eens een verjongingskuur te laten ondergaan en zou, zoolang dit nog niet is geschied, de secretaris van den krijgsraad de gewraakte woorden niet uit het formulier kunnen schrappen? De zaak is niet van heel groot belang, maar aangezien de uittreksels bestemd zijn tot voorlichting van verschillende militaire autoriteiten en om op het stamboek de noodige aantekeningen van de veroordeeling van den betrokkene te kunnen maken, verdient een nauwkeurige opgave van de veroordeeling toch wel aanbeveling en hebben wij daarom gemeend even de aandacht op deze aangelegenheid te mogen vestigen.

Meineed.

Voor den zee-krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan de stoker 2e klasse J. M., ter zake, dat hij op 15 October 1920 te Utrecht voor het Hoog Militair Gerechtshof verschenen, om als getuige onder eede te worden gehoord in de zaak van den stoker 2e klasse D. B., die zich bij den militairen rechter over een disciplinaire straf, hem door den Commandant van Hr. Ms. „Zeeland” opgelegd, had beklagd, nadat hem, gedaagde, te voren ernstig onder het oog was ge-

¹⁾ Zie M. R. T. IX blz. 98 en 99.

houden zijne verplichting om de zuivere waarheid te zeggen en het gewicht van den eed, mondeling en persoonlijk, opzettelijk in strijd met de waarheid, heeft verklaard: „Toen ik in de bottelarij” — doelende hij, gedaagde, hiermede te zeggen: in de bottelarij van Hr. Ms. „Zeeland” in den voormiddag van 23 September 1920 — „kwam, was daarin niemand anders dan de uitgever M. en van L. Na van L. gaf ik mijn blik. Van L. ging toen zijn zeep natellen en bemerkte, dat hij een stuk te weinig had, wat ik ook zag. Ik ging weg toen ik mijn zeep gekregen had en passeerde buiten klager, die juist naar binnen ging. Den sergeant-bottelier heb ik in het geheel niet gezien”, na het afleggen van welke verklaring hij, gedaagde, deze, na voorlezing, volharding en onder-teekening, overeenkomstig de wijze zijner godsdienstige gezindheid met eede heeft bevestigd.

De Krijgsraad heeft gedaagde, bij op 19 Januari 1921 gewezen vonnis, vrijgesproken op grond, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde het hem te last gelegde feit heeft gepleegd.

In hooger beroep heeft het Hof dat, vrijspraak inhoudende, vonnis bevestigd, nadat door den Advocaat-Fiscaal ambtshalve, en als bij besluit van den Hove, van 18 Februari 1921, ten deze bijzonder gemachtigd, was te kennen gegeven:

Dat J. M., stcker 2e klasse, bij vonnis van den Krijgsraad te Willemscoord, van 19 Januari 1921, is vrijgesproken;

dat het ten deze, vóór alles, de vraag is, of de beklaagde eene verklaring onder eede heeft afgelegd krachtens wettelijk voorschrift;

dat de Fiscaal bij den Zeekrijgsraad gemeend heeft die vraag bevestigend te kunnen beantwoorden en daarvoor zich beroept op de artikelen 50 en 75 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, jets: de artikelen 12 en 14 der Rechtspleging bij de Zeemacht;

dat, volgens de laatstgenoemde artikelen, een krijgstuuchtelijk gestrafte mag verzoeken, dat zijne klachten door een Krijgsraad worden onderzocht en dat daarop de Krijgsraad de zaak zal moeten onderzoeken;

dat, ten deze, dit onderzoek aan het Hoog Militair Gerechtshof is gevraagd, omdat de beklaagde partij is een Commandeerende Officier van eenig schip of vaartuig van oorlog (artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie);

dat, volgens artikel 75 der gezegde Instructie, ten aanzien van de manier van procederen, zal worden gevolgd de stijl van praktijk bij den Hove van Holland tot in den jare 1810 in gebruik geweest zijnde;

dat deze manier van procederen niet toeliet het hooren van een getuige voor het volle Hof;

dat 's Hofs Instructie daaraan, in het algemeen, getrouw is gebleven (Zie de artikelen 29 en volgende dezer Instructie, o.a. be-

palende, dat voor het verhooren van getuigen het Hof ééne of meer Commissarissen benoemt en dat deze werkzaamheden onder de Leden, buiten den President, verdeeld wordt);

dat, op grond hiervan, de aan den hoofde dezes gestelde vraag ontkennend zou moeten worden beantwoord;

dat, als evenwel, in aansluiting met de eerst in de laatste jaren tot uiting gekomen opvatting, artikel 76 der Instructie zóó mag worden opgevat en verstaan, dat het eene uitzondering, althans een voorbehoud maakt op den regel in de artikelen 75, jets 29 en volgende der Instructie nêergelegd, dán nog dient te worden onderzocht, of het Hof zich heeft geregeld naar de beginselen en voorschriften, te dien aanzien bij de Rechtspleging voor het Krijgsvolk te Lande bepaald;

(Uitdrukkelijk heeft het Hof nóg beslist:

bij Sententie van 11 September 1894, ¹⁾

dat als bij een onderzoek, ex articulo 17 der Rechtspleging bij de Landmacht, het hooren van getuigen noodig is, dán door den Krijgsraad de voorschriften der Rechtspleging *moeten* worden opgevolgd en

bij beschikking van 27 Augustus 1915, ²⁾

dat alles wat omtrent strafgedingen en vonnissen in de Rechtspleging bij de Landmacht is voorgeschreven, zooveel de aard der klachtzaken dit maar gedooft, *geldt als geschreven ook voor de behandeling van klachtzaken* en de in die zaken te nemen beslissingen);

dat de beginselen en voorschriften der Rechtspleging bij de Landmacht deze zijn:

dat, hier eveneens in den regel, de getuigen door den Officier-Commissaris worden gehoord en beëdigd;

dat op dien regel enkel en alléén uitzondering kan worden gemaakt, wanneer de Auditeur-Militair of de Krijgsraad van begrip is, dat er nog *nadere* verhooren van getuigen zouden behooren te geschieden, zullen dezelve *dán* in den vollen Krijgsraad worden gehouden;

dat echter ten deze geen beëdigd getuigenverhoor door den Raad-Commissaris is gehouden en, gevolgelijk, van het houden van nog *nadere* getuigen-verhooren geen sprake was, nóch kon zijn;

dat, daarenboven, de beklagde niet van wege den Advocaat-Fiscaal is gedagvaard of opgeroepen en evenmin van wege de beklagde partij;

dat Vertooner dan oock, wegens het een en ander, in afwijking van het gevoelen van den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad, meent, dat, niet kan worden aangenomen, dat de beklagde eene verklaring onder eede heeft afgelegd *tengevolge van een wettelijk voorschrift*;

¹⁾ Zie Deel XI blz. 511. Red. M. R. T.

²⁾ Zie Deel XI blz. 187. Red. M. R. T.

dat mitsdien het vrijsprekend vonnis des Krijgsraads zij het dan ook op geheel andere gronden, moet worden bevestigd;

dat de Vertooncr R. O., alléén om aan 's Hoves bovengemelde machtiging te voldoen het hooger beroep van het voorschreven vonnis op den 23n Februari 1921 op den Hove heeft doen instellen, en bij deze vervolgt.

Over de door den Advocaat-Fisikaal opgeworpen vraag heeft het Hof geen uitspraak gedaan, omdat het evenals de krijgsraad van cordeel was, dat het aan den beklagde te last gelegde niet wettig en overtuigend bewezen was.

Vrijstelling van dienst bij de militie.

Bij Koninklijk besluit van 30 Mei 1921 No. 10 is, gelet op het 1e lid, 7o., juncto het 5de lid, van art. 21 der Militiewet, vrijstelling voorgoed van den dienst bij de militie verleend aan een dienstplichtige bij de zeemilitie van de lichter 1919 op grond van de overweging dat hij, candidaat voor den tolkendienst in het Verre Oosten, eerlang verbonden zal worden als leerling-tolk aan het Gezantschap te Peking en zijne diensten aldaar in de komende jaren bezwaarlijk zullen kunnen worden gemist. (St.Ct. Nr. 171).

Koninklijke onderscheidingen.

Bij Koninklijke besluiten respectievelijk van 27 Augustus 1921 en van 29 September 1921 zijn Mr. Dr. C. J. H. Schepel, president van het Hoog Militair Gerechtshof en Vice-admiraal titulair C. J. G. de Booij, lid van genoemd college benoemd tot ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw. Wij bieden beiden heeren onze welgemeende gelukwensen aan met de hun te beurt gevallen onderscheiding.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Het Ontwerp-Besluit tot uitvoering van de artikelen 10 en 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht, samengesteld door de Commissie ter voorbereiding van de invoering van dat Wetboek

door

Mr. W. BOEKHOUDT,

Lid van het Hoog Militair Gerechtshof.

Nu de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht in het Staatsblad is afgekondigd, zal de Koninklijke wetgever hebben vast te stellen de maatregelen, noodig voor het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht. Deze op handen zijnde gebeurtenis geeft ons aanleiding eens na te gaan, of het geraden is het meest belangrijke der Ontwerp-Besluiten van de Commissie ingesteld bij Ministerieel Besluit van 7 October 1912, n.l. dat tot uitvoering van de artikelen 10 en 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht, ongewijzigd in te voeren.

De bijzondere voorschriften betreffende den arbeid, de bestemming van de opbrengst van den verplichten arbeid, het onderwijs en de tucht voor militairen, die moeten ondergaan gevangenisstraf opgelegd zonder ontslag uit den militairen dienst ter zake van een in het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf, beoogen volgens de toelichting der Commissie de straf mede dienstbaar te maken aan de opleiding van de militairen hier bedoeld, althans te voorkomen dat hunne geschiktheid voor den militairen dienst door het ondergaan der gevangenisstraf zal afnemen. Deze overweging leidde de Commissie er toe die voorschriften alleen te geven voor het geval nog moet worden ondergaan eene tijdelijke gevangenisstraf van meer dan drie maanden. In geval van zeer korten straftijd, zoo schrijft zij verder, behoeft voor de afneming van militaire geschiktheid niet te worden gevreesd en bestaat ook uit dien hoofde voor bijzondere maatregelen van militaire opleiding minder aanleiding. De Commissie neemt voorts over hetgeen in de Toelichting van het tweede Ontwerp-Van der Hoeven is gezegd tot verdediging van een bijzonder gesticht voor militairen als bovenbedoeld, die tijdelijke gevangenisstraf moeten ondergaan van langer dan ééne maand ¹⁾.

¹⁾ Van der Hoeven, Militair Straf- en Tuchtrecht I bl. 264.

Op het van dit Ontwerp afwijkend voorstel der Commissie voor zooveel betreft het minimum van den duur der gevangenisstraf, welke tot toepassing van een gevangenis-régime met militair karakter aanleiding zal geven, wordt slechts in het voorbijgaan gewezen, onder opmerking dat ze niet werd gemotiveerd. Van meer gewicht is de omstandigheid dat de Commissie voorstelt, dat de door haar ontworpen bepalingen, in te voegen als artikelen 123—128 in het K.B. van 31 Augustus 1886 Stb. n° 159, zullen gelden èn voor de tot militaire detentie veroordeelde militairen èn voor de in artikel 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht bedoelde militairen, die moeten ondergaan tijdelijke gevangenisstraf van langer dan drie maanden.

Had de Commissie de gedachte, welke ten grondslag ligt aan het niet toepassen van een bijzonder régime op militairen die, onder zekere omstandigheden tot gevangenisstraf veroordeeld, die straf hebben te ondergaan voor den duur van drie maanden of korter, vastgehouden toen zij de regeling ontwierp voor de militaire detentie, ze zou hebben moeten verklaren: wat voor eene opgelegde vrijheidsstraf van ten hoogste drie maanden niet noodig is, is allerm minst noodig voor eene opgelegde vrijheidsstraf van ten hoogste twee maanden. Bij het ontwerpen van deze regeling had zij evenwel er op te letten, dat de „militaire” detentie eerder nog meer als militaire straf is bedoeld dan de gevangenisstraf welke moet worden ondergaan op de wijze als in artikel 10 van het Wetboek verondersteld. De tot militaire detentie veroordeelde militairen zou men in elk geval evenzeer met oefeningen of exercitiën kunnen belasten, volgens de toelichting van een der voorstellers van deze nieuwe straf ¹⁾. Dit beginsel moest zij dus noodwendig in haar Ontwerp neerleggen, maar zulks doende liet zij weder los het stelsel voor de korte gevangenisstraf door haar zelve gekozen. Zoo kwam zij te hinken op twee gedachten.

Acht men de leering juist, welke ligt besloten in artikel 132 juncto artikel 123 van den algemeenen maatregel van bestuur van 1886, zooals deze artikelen ingevolge het Ontwerp der Commissie zullen worden gelezen, en is het dus wenschelijk voor de kortste vrijheidsstraf (de hechtenis) te bepalen dat militairen, tot die straf veroordeeld (steeds zonder ontslag uit den militairen dienst) ter zake van een militair misdrijf ²⁾, worden onderworpen aan een bijzonder régime „tot behoud of bevordering van militaire geschiktheid”, dan kan men niet ontkomen aan de gevolgtrekking, dat eenzelfde régime eveneens behoort te gelden voor de militairen, bedoeld in artikel 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht, ongeacht den duur van de tijdelijke gevangenisstraf welke zij nog moeten ondergaan. De woorden „wier werkelijke straftijd meer dan drie maanden bedraagt” in het ontworpen artikel 122 behooren daarom

¹⁾ V. d. Hoeven, *ibid.* I bl. 281.

²⁾ Of ook ter zake van een *commun delict*? Zie M. R. T. XVI bl. 123.

te worden geschrapt. Ernstig bezwaar hiertegen kan niet bestaan. Wanneer men aan den militairen arbeid in het strafgesticht inderdaad waarde mag toekennen, kan de krijgsmacht daarbij niet dan winnen.

Onder den militairen arbeid, welken de militairen bedoeld in artikel 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht alsmede de militairen die militaire detentie moeten ondergaan, hebben te verrichten, worden militaire oefeningen begrepen, leest men in artikel 123, door de Commissie ontworpen, die zich hierdoor aansluit bij het cordeel der Regeering, dat voor eerstbedoelde militairen die arbeid althans voor een deel zal moeten bestaan in oefening in den wapenhandel. ¹⁾ De wenschelijkheid dat zulke oefeningen plaats vinden gemeenschappelijk ligt voor de hand, en de bepaling van het door de Commissie ontworpen artikel 124: „Door Onzen Minister van Justitie kan ten aanzien van bepaalde gevangenen worden vergund, dat de militaire arbeid gemeenschappelijk plaats vindt” schijnt derhalve logisch gedacht. Doch vindt zij steun in de wet?

De wet vordert, dat alle gevangenisstraf alsook de militaire detentie in afzondering wordt ondergaan, terwijl zij daaraan toevoegt — doch dit zegt zij uitsluitend met betrekking tot de militaire detentie — dat de den veroordeelden op te leggen werkzaamheden ook gemeenschappelijk mogen worden verricht. Men lette wel: dezelfde wetgever, die het afzondering-systeem heeft verordend, hij en geen ander maakt voor de militaire detentie inbreuk op dat stelsel. Ten aanzien van de gevangenisstraf zoekt men daarentegen naar eenigerlei beperkend voorschrift ten dezen te vergeefs in de wet. Evenmin bevat de wet eene overdracht van bevoegdheid door den Rijkswetgever op een lageren wetgever tot beperking van het beginsel van afzonderlijke opsluiting, dat het typeerende kenmerk is van onze gevangenisstraf. Integendeel is in het Wetboek van Strafrecht, hetzelfde Wetboek dat evengenocemd beginsel inhoudt, vastgelegd welke afwijkingen daarvan worden toegelaten. Immers in dat Wetboek is bepaald, dat het niet geldt voor dat gedeelte van de straf, hetwelk de vijf jaren te boven gaat noch voor de personen in artikel 12 van het Wetboek genocemd.

Nu zegt artikel 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dat ten aanzien van eenige onderwerpen kan worden afgeweken van de in het gemeene recht voor de gevangenisstraf gegeven regelen, voorzover betreft militairen in dat artikel bedoeld. Krachtens de wet zullen dus bij algemeenen maatregel van bestuur bijzondere voorschriften worden gegeven betreffende die onderwerpen. Had men daaronder opgenomen de afzondering, der Commissie zoude geen verwijt treffen. Maar dat is niet geschied. Men zal wel-

¹⁾ V. d. Hoeven, *ibid.* I bl. 268.

licht zeggen, dat onder die onderwerpen toch is vermeld de arbeid, en dat men bij het ontwerpen van voorschriften betreffende den arbeid dus vrij is deze stof bij algemeenen maatregel van bestuur te regelen naar believen, zoodat het geoorloofd is daarin ook te bepalen dat de militaire arbeid gemeenschappelijk kan worden verricht. Vrijheid tot regeling van dien arbeid bestaat inderdaad, doch binnen de grenzen van de wet, en men zou de wet schenden, wanneer men zonder uitdrukkelijke volmacht van den Rijkswetgever — en deze volmacht ontbreekt — bij algemeenen maatregel van bestuur de wettelijke voorschriften in het Wetboek van Strafrecht over de afzondering aantastte. Een beroep op eene uitlating van den Regeerings-Commissaris, die bij zijne bestrijding van de militaire detentie heeft verklaard dat met artikel 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht van meet af niet anders is beoogd dan dat aan de militairen in dit artikel bedoeld het verrichten van gezamenlijken militairen arbeid, exerceeren enz. kan worden opgedragen, ¹⁾ kan ook niet baten. Aangenomen dat zij is te beschouwen als eene verklaring van Regeeringswege gegeven, ook dan nog kan zij geen hulp brengen in den nood, want zij vermag niet in de plaats te treden van de wet.

Heeft werkelijk de wetgever gewild datgene wat de bedoeling van den ontwerper van artikel 10 evenvermeld blijkt te zijn geweest, dan heeft hij een verzuim begaan door niet daaraan uitdrukking te geven in de wet, en zal hij dit verzuim alsnog hebben te herstellen door hetzelfde wat hij ten opzichte van de militaire detentie heeft voorgeschreven te bepalen met betrekking tot de gevangenisstraf, opgelegd zonder ontslag uit den militairen dienst wegens een in het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf, nl. dat de arbeid ook gemeenschappelijk mag worden verricht. Zoolang dit niet is geschied, is in den algemeenen maatregel van bestuur voor een voorschrift over gemeenschappelijk te verrichten arbeid en gemeenschappelijk te ontvangen vakonderwijs, waarvoor ingevolge het ontworpen artikel 127 het voorschrift van artikel 124 mede zal gelden, geen plaats. ²⁾

In het door de Commissie ontworpen artikel 125 leest men, dat voor de leiding van den militairen arbeid nevens het gewone gestichtspersoneel bepaalde personen kunnen worden aangewezen. De Commissie zegt in de Toelichting, dat het aanvankelijk niet gewenscht voorkomt met die leiding te belasten militairen, althans militairen van rang. Aanvankelijk niet, later dus mogelijk wel. Waarom nu nog niet, wanneer men het beginsel niet afkeurt? Of als men er niet mede instemt, waarom later dan wel? Tegen militairen zonder rang heeft zij aanvankelijk minder, tegen militairen met rang evenwel grooter bezwaar. En zulks niet omdat de com-

¹⁾ V. d. Hoeven, *ibid.* I bl. 292.

²⁾ Vglk. M. R. T. XVI bl. 122.

binatie van gevangentucht en militaire tucht niet deugt, maar omdat deze combinatie in 1904 in België zeer drukkend bleek te werken. Het maakt den indruk alsof bij de regeling van deze materie eene stevige overtuiging bij de Commissie heeft ontbroken. In haar Ontwerp-Besluit houdt zij zich dan ook op de ruimte.

Het wil ons voorkomen, dat deze onthouding uit den boeze is. Het onderwerp is daarvoor van te veel gewicht. De algemeene maatregel van bestuur zal daarom de beslissing op dit punt behooren te geven. In geen geval behoort aan de Ministers hier de vrije hand te worden gelaten.

Komt men op de door ons aangegeven wijze aan het door ons ontwikkeld bezwaar tegen het ontworpen artikel 124 tegemoet of stelt men het ter zijde en neemt men dus aan, dat de bepaling over den gemeenschappelijken arbeid niet in strijd is met de wet, dan zal de Regeering wijs doen om, alvorens eene beslissing te geven over de dubia der Commissie, zich op de hoogte te stellen van de werking van het zuiver militair régime in de strafgestichten in Nederlandsch-Indië, in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, in Engeland. Van grieven tegen de zoogenaamde combinatie in die landen van gevangentucht en militaire tucht, welke niet uit den weg zouden zijn te ruimen, kwam ons niets ter oore. Wel vernamen wij over dat régime veel goeds. En zou dan het Belgische stelsel van 1904, mits oordeelkundig toegepast, ondeugdelijk wezen? Wij betwijfelen het, of de heeren Collette en Fraser, van wie de conclusie over dat stelsel afkomstig is, dit zouden durven beweren.

Men zal dan, zelfs zonder zoodanig onderzoek, tot eene oplossing kunnen komen door met toepassing van het beginsel, in artikel 13 van het Wetboek van Strafrecht neergelegd, de gevangenen bedoeld in artikel 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht met betrekking tot het verrichten van arbeid te verdeelen in klassen. In eene afzonderlijke klasse met ontzegging van het voorrecht om deel te nemen aan de militaire oefeningen zoolang zij hun leven niet beteren, zouden dan geplaatst kunnen worden de recalcitrante elementen onder de gevangenen. Na deze schifting zal onder de overige gevangenen de militaire tucht niet moeilijker te handhaven zijn dan bij het korps, en zal zij voor hen, die onder die tucht staan, in het eene geval niet meer drukkend wezen dan in het andere.

De Causaliteit in het Strafrecht.

door

D. B. A. FRANKEN.

Officier van Administratie der 2e kl. K. M.

Op blz. 451 vlg. deel XVI van dit tijdschrift is opgenomen de sententie van het H. M. G. van 18 Februari 1921. Hierin wordt door het Hof een beslissing gegeven omtrent de causaliteitsvraag, die m.i. zeer onbevredigend is.

Het Hof overweegt o.a., dat nu omtrent de leer van het oorzakelijk verband een bepaalde uitspraak door den wetgever van het W. v. Sr. niet is gegeven, het Hof bij de beantwoording van de vraag omtrent causaal verband tot richtsnoer neemt; de beginselen in het B. W. daaromtrent te vinden en dit te gereeder, omdat niet wel is in te zien, waarom nu de wetgever het tegendeel niet heeft bepaald, de leer der causaliteit in het strafrecht een andere zou moeten zijn dan in het burgerlijk recht.

Die leer van het burgerlijk recht vindt het Hof dan in de artt. 1283, 1284 B. W., welke artikelen een niet al te gelukkige formulering geven van de adaequate gedachte.

Waarom nu de leer van het burgerlijk recht gevolgd? Een bepaalde uitspraak is door den wetgever van het W. v. Sr. niet gegeven, dus niets dwingt ons in die richting. Al moge er nu groot verschil van meening bestaan omtrent de vraag of bij de bepaling van het oorzakelijk verband in het strafrecht de leer der *conditio sine qua non*, dan wel die der adaequate veroorzaking moet worden gevolgd, deze strijdvraag mag toch zeker niet worden opgelost met de overweging, dat niet wel is in te zien, waarom de leer der causaliteit in het strafrecht een andere moet zijn, dan van het burgerlijk recht. En wel om het navolgende niet.

De leer der *c. s. q. n.* in het strafrecht toegepast, leidt slechts zeer zelden tot uitspraken, die ons rechtsgevoel geweld aandoen, daar we in de goed uitgewerkte schuldleer een uitstekend correctief hebben om een al te groote uitbreiding van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid, waartoe ons de consequenties van de leer der *c. s. q. n.* zouden leiden, te beteugelen. De eenige gevolgen toch die worden gestraft, zonder dat voor het veroorzaken daarvan schuld behoeft te bestaan zijn die der gequalificeerde delicten en deze behoren nog naar de nieuwere opvattingen in het strafwetboek niet eens thuis.

In het burgerlijk recht daarentegen zou de leer der *c. s. q. n.* juist zeer dikwijls tot ongewenschte rechtsgevolgen leiden, omdat het daar a. h. w. tot den regelmaat behoort, dat men voor veroorzaking zonder schuld aansprakelijk wordt gesteld. Men denke slechts aan de artt. 1403, 1404, 1405 B. W.

Prof. Kranenburg schrijft hieromtrent in Positief Recht en Rechtsbewustzijn, blz. 41, „Men heeft veelal getracht ook deze vergoedingsplicht te herleiden tot aansprakelijkheid voor schuld n.l. voor gepresumeerde culpa in eligendo”, doch z.i. ten onrechte, daar de ware rechtsgrond hierin moet worden gezocht, dat voor de nadeelige gevolgen van de gedragingen van zijn ondergeschikten, voor de nadeelen veroorzakende eigenschappen van zaken, men heeft in te staan, omdat voor zoover men die werkkrachten en zaken aanwendt, men daardoor grooter gevaar d. i. grooter kans op nadeel in het leven roept, dan degeen die het zonder die personen of zaken stelt. In verband hiermede verwijst hij ook naar het stelsel der ongevallenwet 1901, waar eveneens de geldelijke nadeelen van ongevallen den arbeider in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen en waaraan dus het bedrijf in zijn geheel den arbeider in meer dan gewoone mate blootstelt, door den ondernemer moeten worden gedragen.

Een analoog geval is art. 423 Wetboek van Koophandel, waar de schepeling alleen het causaal verband heeft te bewijzen.

Er is meer in de sententie, dat onbevredigend is en wel de overwegende beteekenis, die met betrekking tot de causaliteit van de ontploffing aan de handeling van getuige P. wordt toegekend.

Aangenomen, dat de handeling van deze getuige, als een eigen bewuste handeling moet worden aangemerkt, op welken grond zou men dan mogen komen tot de conclusie, dat daardoor uit de daad en gedraging van appelland, onmiddellijke en dadelijke gevolgen niet meer konden voortvloeien? Hetzij men de leer der c. s. q. n. hetzij die der adaequate veroorzaking voor het strafrecht het beste acht geen van beiden wettigen evengenoemde conclusie. Van Hamel de leer der c. s. q. n. bepleitende zegt: „Het is dus onjuist, dat naar de in den tekst voorgestane leer „de bewuste en vrije handeling van een toerekenbaar persoon”, als tusschenoorzaak altijd de causaliteit of de aansprakelijkheid zou opheffen.”¹⁾

We hebben dus slechts te vragen: „kan uit de geheele reeks van gebeurtenissen de handeling en gedraging van appelland worden weggedacht, zonder dat ook het resultaat, zooals het feitelijk in concreto is voorgekomen, wegvalt? Waar hier het antwoord ontkenkend zal moeten luiden, bestaat er dan ook volgens de leer der c. s. q. n. zeer zeker oorzakelijk verband tusschen die handeling en de ontploffing, hetgeen bij de zeer grove schuld, welke door het Hof wordt geconstateerd tot geen onbillijk rechtsgevolg kan leiden.

En nu de adaequate theorie? Ook volgens haar zal appellands handeling en gedraging (het laten liggen der pijpjes) een in het algemeen begunstigende factor, mitsdien oorzaak zijn, voor het gevolg zooals het hier is ingetreden, niettegenstaande de huisgenooten door appelland op het gevaarlijke van de pijpjes werden gewezen.

¹⁾ Inleiding Strafrecht 2e druk blz. 230.

Men kan toch niet verwachten, dat in het algemeen juist een der huisgenooten en met name niet getuige P., die wisten hoe gevaarlijk de pijpjes waren, deze zouden vinden en appellant onmiddellijk daarmede in kennis stellen. Integendeel, waar de regels der ervaring leeren, dat onverhuurde gemeubileerde kamers in het algemeen weer spoedig door een ander, meestal niet deskundige op het gebied van handgranaten, zullen worden betrokken, waar dagmeisjes over het algemeen spoedig van dienst verwisselen en deze evenmin bekend mogen worden geacht met het gevaarlijke der slagpijpjes, mocht worden verwacht, dat de pijpjes zouden worden gevonden door op het gebied van handgranaten ondeskundigen, althans door personen die het gevaarlijke der pijpjes niet kenden, en levert alzoo de handeling van appellant adaequate veroorzaking op voor de ontploffing. Echter zoo eenvoudig schijnt men zich de vraag niet te mogen stellen. Het Hof gaat blijkbaar met vele schrijvers uit van de leer, dat de eigen bewuste handeling van een derde het oorspronkelijk causaal verband verbreekt en na die handeling uit de daad en gedraging van appellant onmiddellijke en dadelijke gevolgen niet meer konden voortvloeien.

Voor deze stelling wordt dan wel een beroep gedaan op het feit, dat de wetgever tot deze opvatting zou dwingen, aangezien uitlokking en medeplichtigheid tot onzelfstandige misdrijven zijn gemaakt, omdat de wetgever het causaal verband tusschen de handelingen der uitlokkers resp. medeplichtigen en het gevolg ten eenemale zoude hebben ontkend. Hoewel van Hamel tegen deze opvatting al dadelijk principieel meent te moeten opkomen, is volgens hem deze leer van het onzelfstandig karakter der aansprakelijkheid van uitlokker en medeplichtige toch zeer stellig de leer van ons Wetboek. Noch art. 47, 2^o, noch art. 48 Sr. bevatten volgens hem de zelfstandige qualificatie van een delict. Ze geven slechts aan hoe men voor een delict aansprakelijk kan wezen, *zonder het gepleegd te hebben*. Ook uit de toelichting en de beraadslaging blijkt, dat aan een ander stelsel niet is gedacht. Steeds had men het oog op de verhoudingen tusschen de strafbaarheid der andere deelnemers en die van den dader.¹⁾

Ook hier dus weer de opvatting, als zou de wetgever de handelingen van de uitlokkers en medeplichtigen beschouwen niet in eenig causaal verband te staan tot het gevolg van de delicten waartoe ze hebben uitgelokt of waaraan ze medeplichtig zijn. De consequentie van den wetgever had dan moeten zijn deze deelnemers niet strafbaar te achten, doch om deze consequentie te ontgaan heeft hij ze met de fysieke daders *gelijkgesteld*, doch dan aan hun aansprakelijkheid een accessoir karakter gegeven.

Wat beweren nu de tegenstanders? Dat er geen reden is om aan te nemen, dat de wetgever een dergelijke dwaze gedachte gehuldigd zou hebben. Hun argumenten zijn vooral, dat de woorden van art.

¹⁾ Inleiding blz. 422 en 423.

47 de uitlokkers wel degelijk als daders bedoelen en ook de M. v. T. niets anders bedoelde dan hen als daders d. i. als het „door hun schuldige handelingen doen ontstaan van het strafrechtelijk verboden gevolg” te straffen.

Woordelijk toch luidt de M. v. T.: „Met hen, die het strafbare feit materieel *plegen*, of door een ander als een werktuig in hun hand *doen plegen*, stelt de wet gelijk allen, die het misdrijf of de overtreding uitlokken door een der middelen van geweld of overreding in art. 47, 2°, vermeld. Zij zijn de *auctores intellectuales*, de „Anstifter” van het duitsche regt, door de C. P. ten onrechte medeplichtigen genoemd. *In hen is de oorzaak van het strafbare feit gelegen, zij brengen het regtstreeks te weeg* (cursiveering van mij), zonder hen zoude het veelal niet gepleegd zijn. *Zij zijn dus daders* (cursiveering van mij) en moeten even zwaar als de *auctores physici* gestraft worden.”¹⁾

Mij dunkt duidelijke taal, waartegen niet veel valt in te brengen. Toch is men niet voldaan.

Van Hamel zegt, dat deze woorden alleen beoogen het begrip van het z.g. intellectueel daderschap terug te geven en de rechtstreeksche *invloed* des uitlokkers als van den „*causam dans*” te stellen tegenover den meer verwijderden *invloed* van den medeplichtige.²⁾

Gesteld, dat deze lezing juist ware, hoe wil men dan beredeneeren, dat de wetgever aan dien invloed, hetzij dan rechtstreeksche, hetzij dan meer verwijderde elk causaal verband voor het ingetreden gevolg heeft willen ontzeggen? Kan die invloed geen *conditio sine qua non* of niet *adeequaat* zijn? Van Hamel zegt hierover niets en toch is volgens hem het stelsel van het Wetboek op bovengenoemde theorie gebaseerd.

Simons leest uit de woorden der toelichting, dat de handeling van den uitlokker een zelfstandiger karakter heeft dan die van den medeplichtige, doch het lijkt hem toch juister ook voor ons recht den uitlokker niet als dader te beschouwen, doch hem slechts in strafbaarheid met den dader gelijk te stellen.³⁾

Het gaat er echter niet om wat juister lijkt, doch wel wat de woorden der wet en toelichting beteekenen.

Legt men den nadruk op de woorden *plegen*, dan is de beteekenis der gelijkstelling deze. De uitlokker wordt met den dader en middellijk dader niet gelijk gesteld, doch het uitlokken, de handeling dus, wordt met de handeling van *plegen* of *doen plegen* gelijk gesteld.

De ratio is deze. *Plegen* van een delict is opzettelijk dusdanige handelingen verrichten, dat aan alle subjectieve en objectieve elementen van het in de wet omschreven strafbare feit, met al zijn ap- en dependenties wordt voldaan.

Uitlokken is het opzettelijk door de in de wet genoemde middelen,

1) Smidt. Geschiedenis Wetboek van Strafrecht deel I blz. 405.

2) Blz. 423.

3) Strafrecht deel I 3e druk blz. 275.

het opzet van een mensch dusdanig bewerken, dat deze, hoewel vrij en volkomen bewust van de misdadige strekking zijner handeling, het door de wet verboden en door den uitlokker gewilde delict pleegt.

Deze handelingen nu verschillen dusdanig, dat door den wetgever zeker wel eens even mag worden gereleveerd dat ze met elkaar worden gelijkgesteld en geen wonder, dat de wetgever doordrongen van den ernst dezer gelijkstelling de verantwoordelijkheid van den uitlokker eerst dan aanneemt, als de uitlokking op zijn minst tot strafbare poging geleid heeft.

In dit licht beschouwd, behouden zoowel de physiologische, als de psychologische, als de causale beteekenis van het strafrechtelijk begrip „handeling” haar kracht, hetgeen niet het geval is als men den uitlokker niet als dader beschouwt doch hem er slechts mede gelijk stelt, waardoor men den causalen kant aan het begrip handeling ontnemt.

Uit het bovenstaande volgt, dat we door het accessoire karakter der uitlokking geensdeels verplicht zijn tot de erkenning, dat de bewuste handeling van een derde het oorspronkelijk causaal verband verbreekt.

Mitsdien, ware het bevredigender geweest, wanneer het Hof de causaliteitsvraag in bedoelde sententie hetzij naar de leer der c. s. q. n. hetzij naar die der adaequate veroorzaking had opgelost.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1920—1921. — 526.

Aanpassing van het Wetboek van Strafrecht aan huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen.

Bij Koninklijke boodschap van 9 Juni 1921 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het Wetboek van Strafrecht aan huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen dient te worden aangepast;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

In Titel IX van het Erste Boek van het Wetboek van Strafrecht wordt na artikel 90*bis* een nieuw artikel 90*ter* ingelascht, luidende als volgt:

„Onder electriciteitswerken worden verstaan werken dienende tot voortbrenging, geleiding of transformatie van electriciteit, en daarmede in verband staande beveiligings-, bevestigings- en ondersteuningswerken.

Onder electriciteitswerken worden niet begrepen telegraaf- en telefoonwerken.”

Artikel 2.

Na artikel 161 van het Wetboek van Strafrecht worden twee nieuwe artikelen ingelascht, luidende als volgt:

„Artikel 161bis.

Hij die opzettelijk enig electriciteitswerk vernielt, beschadigt of onbruikbaar maakt, stoornis in den gang of in de werking van zoodanig werk veroorzaakt, of een ten opzichte van zoodanig werk genomen veiligheidsmaatregel verijdelt, wordt gestraft:

1o. met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden, indien daardoor verhindering of bemoeilijking van stroomlevering ten algemeenen nutte ontstaat;

2o. • met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren, indien daarvan gemeen gevaar voor goederen te duchten is;

3o. met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren, indien daar van levensgevaar voor een ander te duchten is;

4o. met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren, indien daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is en het feit iemands dood ten gevolge heeft.

Artikel 161ter.

Hij aan wiens schuld te wijten is, dat enig electriciteitswerk wordt vernield, beschadigd, of onbruikbaar gemaakt, dat stoornis in den gang of in de werking van zoodanig werk ontstaat, of dat een ten opzichte van zoodanig werk genomen veiligheidsmaatregel wordt verijdeld, wordt gestaft:

1o. met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden, indien daardoor verhindering of bemoeilijking van stroomlevering ten algemeenen nutte of gemeen gevaar voor goederen ontstaat;

2o. met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden, indien daardoor levensgevaar voor een ander ontstaat;

3o. met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste een jaar, indien het feit iemands dood ten gevolge heeft.”

Artikel 3.

In de artikelen 164 en 165 van het Wetboek van Strafrecht wordt, in plaats van „het verkeer door stoomvermogen over een spoorweg”, gelezen: „het verkeer door mechanische kracht over een spoorweg”.

Artikel 4.

In artikel 351 van het Wetboek van Strafrecht wordt, in plaats van „spoorweg- of telegraafwerken”, gelezen: „spoorweg-, telegraaf-, telefoon- of electriciteitswerken”.

Artikel 5.

Aan artikel 371 van het Wetboek van Strafrecht wordt een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Dezelfde straf wordt opgelegd aan den ambtenaar die, met overschrijding van zijne bevoegdheid, zich door een ambtenaar der telefonie of door andere personen belast met den dienst van eene ten algemeenen nutte gebezigde telefooninrichting, doet inlichten ter zake van eenig verkeer hetwelk door tusschenkomst van die instelling is geschied.”

Artikel 6.

Na artikel 374 van het Wetboek van Strafrecht wordt een nieuw artikel ingelascht, luidende als volgt:

„Artikel 374bis.

De ambtenaar der telefonie of eenig ander persoon belast met het toezicht op of met den dienst van eene ten algemeenen nutte gebezigde telefooninrichting, die den inhoud van een door tusschenkomst van de telefonie of van zoodanige inrichting gevoerd gesprek opzettelijk en wederrechtelijk aan een ander bekendmaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden.”

Artikel 7.

Artikel 375 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„De ambtenaar van eenige openbare instelling van vervoer of der telegrafie of telefonie of eenig ander in artikel 374 of artikel 374bis bedoeld persoon, die opzettelijk toelaat, dat een ander een der in de artikelen 372—374bis vermelde feiten pleegt, of dien ander daarbij als medeplichtige ter zijde staat, wordt gestraft met de straffen en naar de onderscheidingen in die bepalingen vastgesteld.”

Artikel 8.

Artikel 19 der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* no. 7) vervalt.

Artikel 9.

Na artikel 440 van het Wetboek van Strafrecht wordt een nieuw artikel ingelascht, luidende als volgt:

„Artikel 441.

Hij die den inhoud van hetgeen door middel van een onder zijn beheer staand of door hem gebruikt ontvangtoestel voor draadlooze telegrafie is opgevangen en niet voor hem of voor het publiek bestemd is, openlijk bekendmaakt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste duizend gulden.

Dezelfde straf wordt opgelegd aan hem die den inhoud van hetgeen door middel van een onder zijn beheer staand of door hem gebruikt ontvangtoestel voor draadlooze telegrafie of telefonie is opgevangen en niet voor hem of voor het publiek bestemd is, aan een ander mededeelt, indien hij redelijkerwijs moest vermoeden, dat dan openlijke bekendmaking van dien inhoud volgen zal en zoodanige bekendmaking volgt.”

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De strekking van dit wetsontwerp wordt door zijn titel uitgedrukt. Het Wetboek van Strafrecht van 1881 houdt met huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen niet voldoende rekening. De electrotechniek heeft sedert de totstandkoming van dat Wetboek een hooge vlucht genomen en erlangt in hare onderscheidene toepassingen met den dag grootere beteekenis voor het industrieel en huishoudelijk leven des volks. De toenemende aanleg en uitbreiding van electriciteitswerken getuigt daarvan.

Allereerst dient aan deze werken en aan belangen, bij hun ongestoorde functie betrokken, eenige meerdere strafrechtelijke bescherming te worden verzekerd dan de strafwet daaraan thans verleent (artt. 1—2 en 4 van het wetsontwerp).

Vervolgens dient het spoorwegverkeer door *electrisch* vermogen op denzelfden voet als het verkeer door stoomvermogen tegen aanradingen te worden beveiligd (art. 3 van het wetsontwerp).

Dan dient te dezer gelegenheid de strafrechtelijke bescherming der telefoonwerken en der telefonie, voortvloeiende uit artikel 19¹⁾ der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* no. 7), naar het Wet-

¹⁾ Dit artikel luidt: „Op de telefoonwerken en de telefonie zijn van toepassing de bepalingen van de artikelen 351, 351bis, 371, 374 en 375 van het Wetboek van Strafrecht.”

boek van Strafrecht, waar zij thuis behoort, te worden overgebracht (artt. 5—8 van het wetsontwerp).

En ten slotte is de noodzakelijkheid gebleken eener strafbepaling, strekkende om den verzenders van radio-telegrafische- of telefoni-sche gegevens in zekere mate het uitsluitend recht daarop te waarborgen (art. 9).

Ter toelichting van de onderscheidene voorgestelde bepalingen diene het volgende.

Art. 1. Het nieuw voorgestelde artikel 90 *ter* van het Wetboek van Strafrecht geeft een omschrijving van het begrip electriciteitswerken. Men kan daarbij vergelijken artikel 1 der wet van 26 April 1918 (*Staatsblad* no. 276), tot opheffing van belemmeringen, aan de totstandkoming en de instandhouding van electriciteitswerken in den weg gelegd ¹⁾. Artikel 90 *ter* moest ook vermelden werken, dienende tot *voortbrenging* van electriciteit, als centrales, waarvoor de voormelde wet van 26 April 1918 niet geldt. Daartegenover behoefde artikel 90 *ter* niet te vermelden werken, dienende tot *verdeeling* of *levering* van electriciteit, wjl de zoodanige werken immers tevens dienen tot *geleiding* van electrisch arbeidsvermogen.

Ook de „daarmede in verband staande beveiligings-, bevestigings- en ondersteuningswerken”, in artikel 90 *ter* genoemd, zijn uit hun aard, naar analogie van de ruime opvatting, in het Wetboek van Strafrecht met betrekking tot spoorweg- en telegraafwerken gehuldigd ²⁾, als electriciteitswerken aan te merken. Zij worden daaronder verstaan (niet: begrepen). De bevestigingswerken zijn, evenals in de voorstellen der Staatscommissie voor de electrische geleidingen, ingesteld bij Koninklijk besluit van 15 April 1904, no. 23 ³⁾, in artikel 90 *ter* uitdrukkelijk vermeld.

Terwijl op zichzelf onder electriciteitswerken in den zin van artikel 90 *ter*, eerste lid, ook zouden vallen telegraaf- en telefoonwerken, zondert het tweede lid van artikel 90 *ter* deze uit. Aan uitbreiding der strafrechtelijke bescherming, welke de telegraaf- en telefoonwerken en de belangen, bij hun ongestoorde functie betrokken, reeds thans genieten, bestaat namelijk behoefte niet. Onder telegraaf- en telefoonwerken vallen uiteraard ook radio-telegraaf- en -telefoonwerken.

¹⁾ Artikel 1 der wet, voor zoover hier van belang, handelt over een verplichting te gedoogen, dat „werken, strekkende tot geleiding, transformatie, verdeling of levering van electriciteit en de daarmede in verband staande beveiligings- en ondersteuningswerken”, worden aangelegd en in stand gehouden in, op of boven eigendommen.

²⁾ Men zie Noyon ad artikel 351 Wetboek van Strafrecht, aantekening 4. Men vergelijke, wat de telefoonwerken betreft, artikel 1 der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* no. 7), voor zoover daarin onder „lijnen” wordt verstaan het samenstel van *steunpunten*, draden en kabels.

³⁾ Verslag, bladz. 10.

Art. 2. Men vergelijkte bij dit artikel de voorstellen der reeds eerder genoemde Staatscommissie voor de electriche geleidingen ¹⁾, alsmede die van de Staatscommissie inzake electriciteitsvoorzieningen, ingesteld bij Koninklijk besluit van 14 Juli 1911, no. 60 ²⁾.

Op het voetspoor van de voorstellen der laatstgenoemde Staatscommissie is in den aanhef van het nieuw voorgestelde atikel 161*bis* het woord „wederrechtelijk” niet opgenomen. Indien n.l. zou worden gelezen: Hij die opzettelijk (*en*) *wederrechtelijk* eenig electriciteitswerk vernielt, enz., dan zou zulks tot ongewenschte gevolgen leiden. Het kan voorkomen, dat iemand zonder bepaald recht eenig electriciteitswerk heeft in, op of boven andermans grond; het moet den eigenaar van den grond, waarin, -op of -boven dat werk zich bevindt, dan toch in geen geval vrijstaan om met betrekking tot dat werk een der feiten, in artikel 161*bis* omschreven, te plegen, en wel met het oog op de gevolgen, als verhandering of bemoeilijking van stroomlevering ten algemeenen nutte, gemeen gevaar voor goederen (kortsluiting, enz.), levensgevaar voor een ander, de dood van een ander. Natuurlijk behoeft de eigenaar niet te dulden, dat eenig electriciteitswerk zich wederrechtelijk op zijn grond bevindt, doch hij vordere dan van den burgerlijken rechter machtiging tot het doen opruimen van dat werk. De deurwaarder, ingevolge zoodanige verkregen machtiging optredende, is gedekt door artikel 42 Wetboek van Strafrecht. Het nieuw voorgestelde artikel 161*bis* sluit met andere woorden in deze dingen alleen eigenrichting uit, doch verkort overigens den eigenaar geenszins in zijn rechten.

Artikel 161*bis* wil dan strafbaar stellen hem, die onder een der voorwaarden van strafbaarheid, in de nos. 1—4 van dat artikel omschreven:

1°. opzettelijk eenig electriciteitswerk vernielt, onbruikbaar maakt of beschadigt; het is b.v. mogelijk, dat iemand door het werpen van een tak op de electriche geleiding dit electriciteitswerk — wellicht ook een ander, met name de centrale — onbruikbaar maakt, d. i. in zoodanigen toestand brengt, dat het niet functioneeren kan, zoolang althans de belemmering niet is opgeheven; het is ook mogelijk, dat het werpen van de tak op de geleiding zonder stoornis in den gang of in de werking van het electriciteitswerk veroorzaakt, dat b.v. na herhaald inschakelen het bedrijf weder normaal kan doorgaan; in het laatste geval is te denken aan het in artikel 161*bis* in de tweede plaats genoemde feit;

2°. opzettelijk stoornis in den gang of in de werking, d.i. in het functioneeren, van eenig electriciteitswerk veroorzaakt; stel b.v., dat door het werpen van een ijzerdraad over de electriche geleiding een deel van het electriche arbeidsvermogen, hetwelk de geleiding moet overbrengen, wordt afgeleid;

¹⁾ Verslag, bladz. 26.

²⁾ Verslag, bladz. 197.

3°. opzettelijk een ten opzichte van zoodanig werk genomen veiligheidsmaatregel verijdelt, d.i. daaraan zijn gevolgen ontnemt.

De straffen regelen zich naar de in de nos. 1—4 gestelde voorwaarden van strafbaarheid. Zij variëeren van gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden („indien daardoor verhinderd of bemoeilijking van stroomlevering ten algemeenen nutte ontstaat”), tot gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren („indien daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is en het feit iemands dood ten gevolge heeft”). Daartusschen liggen twee gevallen, n.l. 1°. dat van het feit gemeen(schappelijk) gevaar voor goederen te duchten is (gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren), en 2°. dat daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is (gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren).

Het nieuw voorgestelde artikel 161ter zal na het voorafgaande bij enkele lezing duidelijk zijn. Het artikel bestrijkt de gevallen, waarin niet opzettelijk is gehandeld, doch de dader niettemin had kunnen en moeten voorzien, dat van zijn handelen vernieling van eenig electriciteitswerk, enz. het gevolg zou kunnen zijn. De gestelde straffen zijn hier veel lager dan die voor de inderdaad zeer ernstige feiten van artikel 161bis.

Het is bekend, dat de behoefte aan voorzieningen in den trant van de voorgestelde artikelen 161bis en 161ter zich dringend heeft doen gevoelen. Bij de behandeling van Hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1921, toen overigens de ondergeteekende reeds opdracht tot de samenstelling van dit wetsontwerp had gegeven, is hierop nog kortelings gewezen, o.a. door het lid der Tweede Kamer, den heer van Sasse van Ysselt ¹⁾.

Met artikel 2 van het wetsontwerp staat in nauw verband het hierna te behandelen artikel 4.

Art. 3 zal onder toelichting duidelijk zijn. De ruime uitdrukking „mechanische kracht”, welke eveneens voorkomt in de Motor- en Rijkswielwet ²⁾, omvat ook de electricische kracht. Het kwam gewenscht voor ten deze die ruime uitdrukking te kiezen. Men denke b.v. aan spoorwegverkeer door benzinemotoren, enz.

Art. 4 strekt om de bijzondere strafbepaling tegen het opzettelijk en wederrechtelijk vernielen, onbruikbaar maken of beschadigen van de in artikel 351 Wetboek van Strafrecht genoemde werken uit te breiden tot electriciteitswerken en telefoonwerken, voor zoover ook deze ten algemeenen nutte gebezigd worden. Op de telefoonwerken was artikel 351 reeds van toepassing ingevolge artikel 19 der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* n°. 7) Het komt echter regelmatigiger voor artikel 19 te doen vervallen en in artikel 351 Wetboek van Strafrecht de telefoonwerken uitdrukkelijk te vermelden.

¹⁾ Vergadering van de Tweede Kamer van 9 December 1920 (*Handelingen*, bladz. 932).

²⁾ Artikel 1.

De voorgestelde wijziging van artikel 351 heeft mede ten gevolge eene verruiming van artikel 351*bis* Wetboek van Strafrecht. Ook het culpose vernielen, onbruikbaar maken of beschadigen van eenig electriciteitswerk, voor zoover dat ten algemeenen nutte gebezigd wordt, zal m.a.w. in den vervolge strafbaar zijn.

Art. 5 is noodig als gevolg der voorgestelde schrapping van artikel 19 der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* n^o. 7). Materieel wordt hier niets veranderd. Men vergelijk hierbij artikel 100, derde lid, van het nieuwe Wetboek van Strafvordering.

Artt. 6 en 7. Ook deze artikelen behelzen materieel niets nieuws en zijn enkel noodig als gevolg der voorgestelde schrapping van artikel 19 der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* n^o. 7). Met betrekking tot het nieuw voorgestelde artikel 374*bis* Wetboek van Strafrecht worde opgemerkt, dat de uitdrukking „gesprek” hier is genomen in den zin, waarin dat woord in de telefoonreglementen en -tarieven voorkomt. Het is m.a.w. niet noodig, dat de opgeroepen persoon antwoord gegeven heeft.

Art. 8 behoeft geen toelichting.

Art. 9. Deze bepaling strekt, gelijk reeds werd opgemerkt, om, in navolging van hetgeen in verschillende landen is geschied, aan de verzenders van radio-telegrafische en -telefonische gegevens (dit woord hier in den ruimsten zin genomen, zoodat ook afbeeldingen er onder vallen) in zekere mate het uitsluitend recht daarop te waarborgen.

Wordt dit eenerzijds als een eisch van billijkheid gevoeld, anderzijds is het voor de verdere ontwikkeling der radio-telegrafie en -telefonie van belang, indien bezwaren, welke in verband met de algemeene opvangbaarheid van het afgezondene tegen het gebruiken van deze verkeersmiddelen kunnen bestaan, zooveel mogelijk worden ondervangen.

Aangezien de radio-telegrafische en -telefonische ontvangstations een nieuwe toepassing der electrotechniek uitmaken, werd de regeling van dit onderwerp in het huidige wetsontwerp op haar plaats geacht.

Met betrekking tot den inhoud van het nieuw voorgestelde artikel 441 Wetboek van Strafrecht worde enkel opgemerkt, dat het bij het eerste lid strafbaar gestelde openlijk bekendmaken uiteraard ook door een tusschenpersoon — als manus ministra — kan geschieden, doch dan strafbaar blijft (art. 47 n^o. 1 Wetboek van Strafrecht). Men vergelijk overigens het tweede lid van het nieuw voorgestelde artikel 441.

Ten slotte moge de ondergeteekende nog twee opmerkingen maken. In de eerste plaats zij vermeld, dat een voorziening met betrekking

tot diefstal van electriciteit in dit wetsontwerp niet behoeft te worden voorgesteld, nu naar het oordeel van ons hoogste rechtscollege (arrest van 23 Mei 1921) electriciteit als een voor wegneming vatbaar goed in den zin van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht moet worden aangemerkt. En vervolgens moet ondergeteekende er op wijzen, dat de Provinciale Staten en de gemeenteraden z.i. bevoegd blijven om op baldadigheid tegen electriciteitswerken, niet op of aan den openbaren weg of op eenige voor het publiek toegankelijke plaats gepleegd, straf te stellen. Wellicht zal dit na de totstandkoming der voorgestelde wettelijke regeling niet zoo noodig meer wezen. Doch artikel 424 van het Wetboek van Strafrecht, hetwelk zich uitsluitend richt tegen baldadigheid, op of aan den openbaren weg of op eenige voor het publiek toegankelijke plaats gepleegd, omdat de Rijkswetgever alleen dezen vorm van baldadigheid per se, in alle landsdeelen, strafbaar achtte, staat, naar het oordeel van den ondergeteekende, niet in den weg aan voorzieningen tegen bepaalde baldadige handelingen, elders gepleegd, welke provincie of gemeente zouden willen treffen, daartoe b.v. geleid door deze overweging, dat electriciteitswerken zich niet zelden juist elders dan op of aan den openbaren weg of op eenige voor het publiek toegankelijke plaats bevinden. Waar van provincie en gemeente een aandrang naar de indiening van dit wetsontwerp is uitgegaan, meent de ondergeteekende goed te doen de eigen (aanvullende) strafwetgevende bevoegdheid dier lichamen hier in herinnering te brengen.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 24 Juni 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. W. van Sandick; J. C. H. A. Quack; P. P. C. Collette; N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. J. W. Flieringa.

De krijgsraad heeft ten onrechte de telastlegging nietig verklaard op grond, dat daarin slechts sprake is van het aannemen van geld afkomstig van de opbrengst van aan het Rijk toebehorende goederen, zonder verdere aanduiding, waaruit die goederen zouden hebben bestaan. Het is toch gebleken dat de beklaagde begrepen heeft, op welke goederen de telastlegging het oog had en dat hij dus in zijne verdediging te dezen aanzien niet is benadeeld.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtehalve appellant,

en

H., oud 19 jaar, geboren te Gouda, eertijds soldaat bij het Regiment Genietroepen, thans metselaar, wonende te 's-Gravenhage, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtge-

staan ter zake, dat hij op of omstreeks 25 April 1919 te Utrecht opzettelijk van C. W. M. K. 50 cent, althans geld, heeft aangenomen, wetende, dat dit geld afkomstig was van de opbrengst van goederen, toebehoorende aan het Rijk, welke goederen K. door misdrijf had verkregen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 11 Maart 1921 gewezen vonnis, heeft nietig verklaard de telastlegging aan den voet van het bevelschrift van den commandeerende-officier der hoofdplaats van het Tweede Militaire Arrondissement van 14 Februari 1921 tot het bijeenkomen van den Krijgsraad, op grond, dat dit bevelschrift niet blijkt te voldoen aan het voorschrift van artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht, zijnde daarin slechts sprake van geld, dat afkomstig zou zijn van de opbrengst van door misdrijf verkregen goederen, toebehoorende aan het Rijk, terwijl elke verdere aanduiding, waaruit die goederen zouden hebben bestaan, ontbreekt, zoodat dus het aan gedaagde aan den voet van het bevelschrift te laste gelegde feit niet behoorlijk en duidelijk is omschreven;

Overwegende dat het Hof zich met deze opvatting des Krijgsraads niet kan vereenigen; dat toch door de omschrijving van het te laste gelegde feit voor gedaagde voldoende duidelijk is geworden — zooals uit de behandeling der zaak is gebleken — op welke goederen de telastlegging betrekking had en gedaagde niet in zijne verdediging is geschaad, nu niet nader is aangeduid, welke Rijksgoederen het ten dezen betref;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven:

dat op een der laatste dagen van April 1919 de geniesoldaat K. hem vroeg om hem, K., behulpzaam te zijn bij het buiten de Kromhout-kazerne te Utrecht brengen van eenige modelkleedingstukken, welke hij, K., wilde verkoopen; dat hij toen voor K. een onderbroek buiten die kazerne heeft gebracht, terwijl van G. andere kleedingstukken voor K. naar buiten bracht; dat van G. en hij, gedaagde, die goederen te Utrecht verkochten; dat hij vervolgens van K. te Utrecht f 0.50 ontving en wel wist, dat dit geld afkomstig was van de opbrengst dier verkochte Rijksgoederen;

Overwegende dat C. W. M. K., soldaat 2de klasse bij het Regiment Genietroepen, als getuige onder eede heeft verklaard:

dat op een der laatste dagen van de maand April 1919, toen hij zijn Rijksgoed wilde gaan verkoopen, gedaagde een onderbroek voor hem buiten de Kromhout-kazerne te Utrecht heeft gebracht; dat van G. er bij was en hij, getuige, toen met dezen en met gedaagde naar de stad is gegaan, waar gedaagde en van G. de Rijksgoederen van gedaagde verkochten; dat hij daarna aan gedaagde f 0.50 als belooning gaf;

Overwegende dat door de bekentenis van gedaagde, bevestigd door de voormelde beëdigde getuigeverklaring, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne

schuld daaraan, met dien verstande, dat het feit is gepleegd omstreeks 25 April 1919 en dat gedaagde 50 cent heeft aangenomen;

Overwegende dat dit feit behoort te worden gequalificeerd als: „Opzettelijk uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen „voorwerp voordeel trekken”;

Overwegende dat derhalve het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* Nr. 64), 10, 27, 416 van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 11 Maart 1921 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande als boven aangegeven;

Qualificeert dit feit als: „Opzettelijk uit de opbrengst van eenig „door misdrijf verkregen voorwerp voordeel trekken”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van twee dagen;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 30 November 1920 tot 2 December d.a.v.;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat de telastlegging aan den voet van het bevelschrift van den Commandeerende-Officier der hoofdplaats van het 2e Militaire Arrondissement, d.d. 14 Februari 1921, tot bijeenkomen van den Krijgsraad, is nietig verklaard;

dat die nietigverklaring ten onrechte door den Krijgsraad is uitgesproken;

dat het misdrijf, waaraan beklagde zich heeft schuldig gemaakt, is het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp;

dat de telastlegging aangeeft, dat het geld afkomstig was van de opbrengst van goederen toebehoorende aan het Rijk, welke goederen K. door misdrijf had verkregen;

dat door die omschrijving voldoende duidelijk is aangegeven, welke goederen werden bedoeld, van welke opbrengst de beklagde voordeel trok en dat de beklagde dan ook daaromtrent in het geheel niet in het onzekere heeft verkeerd;

dat beklagde dan ook volstrekt niet in zijn verdediging is geschaad, dat de telastlegging ook overigens de door de Wet vereischte bestanddeelen bevat;

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis;

dat gedaagde alsnog bij sentente van den Hove, met aanhaling der artikelen 13 van het C. W. v. h. K. te L.; 1 der wet van 14 November 1879 (St. 191), 9 der wet van 15 April 1886 (St. 64), 10, 27, 416 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan:

Opzettelijk uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp voordeel trekken; en deswege zal worden veroordeeld tot zes weken gevangenisstraf, met bepaling dat de tijd, van 30 November 1920 tot 2 December 1920 in voorloopige verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal strekken van de op te leggen straf;

terwijl

de raadsman concludeerde dat hij zich wenscht te refereeren aan het oordeel van het Hof, zoowel wat aangaat de vraag van de nietigheid van de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad als wat aangaat de op te leggen straf.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 24 Juni 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Klager heeft zich niet schuldig gemaakt aan het met opzet geven van een onjuiste voorstelling van een door hem gevoerd onderhoud. Alhoewel hij niet geheel vrij uitgaat, is het H. M. G. van oordeel, dat hem i. c. geen straf behoort te worden opgelegd en doet straf en strafreden te niet.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 3den Mei 1921, van den kapitein L. behorende tot de eerste compagnie, IIde bataljon, 16de Regiment Infanterie, over de straf van twee dagen kamerarrest met accès, hem op 25 April 1921 opgelegd door zijn bataljons-commandant, den majoor O. wegens: „Belast met het afnemen van een practisch „examen van leden van het reservekader, door het met opzet geven „van een onjuiste voorstelling van een desbetreffend onderhoud met „den betrokken korps-commandant, bij den kapitein-instructeur van „de recruten de meening doen post vatten, dat deze een detachement recruten voor dit examen beschikbaar moest stellen, niet-

„tegenstaande hem door dien korps-commandant en den bataljons-,
 „commandant uitdrukkelijk was medegedeeld, dat van het uitslui-
 „tend beschikbaar stellen van een detachement recruten voor het
 „afnemen van bedoeld examen geen sprake mocht zijn, waar het
 „afnemen van het examen zoodanig diende te worden geregeld, in
 „overleg met den kapitein-instructeur, dat de oefening der recruten
 „er niet onder zou lijden”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek en de overige
 stukken, op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord klager, strafoplegger en als getuigen, onder eede, den
 luitenant-kolonel M., commandant van het 5de Regiment Infanterie,
 den majoor B., commandant van het IIIde bataljon, 5de Regiment
 Infanterie, en den kapitein K., dienende bij gemeld bataljon;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en
 Landmacht;

Overwegende dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat in de maand April 1921 te Amersfoort een examen moest
 worden gehouden ter verkrijging van den rang van reserve-sergeant
 (Reserve-kader);

dat klager, behorende tot het IIde bataljon, 16de Regiment
 Infanterie, voorzitter was van de examen-commissie, en dat hij in
 die hoedanigheid onder de bevelen stond van den Inspecteur der
 Infanterie;

dat klager, teneinde het practisch gedeelte van het examen naar
 den eisch te kunnen afnemen, aan den luitenant-kolonel M., com-
 mandant van het 5de Regiment Infanterie, heeft gevraagd op de
 examendagen te mogen beschikken over een detachement, sterk
 ongeveer 30 man, zijnde bij klagers Regiment, het 16de Regiment
 Infanterie, geen manschappen aanwezig;

dat die 30 man te Amersfoort niet anders te verkrijgen waren
 dan door af te staan recruten, deel uitmakende van de zoo-
 genaamde instructie-compagnie van het 5de Regiment Infanterie,
 gesteld onder de bevelen van den kapitein-instructeur K. ingedeeld
 bij het IIIde bataljon, 5de Regiment Infanterie commandant
 majoor B;

dat echter, ingevolge bevelen van hoogerhand, de opleiding der
 recruten geen schade mocht ondervinden door het beschikbaar stel-
 len van recruten voor bijzondere diensten;

dat de luitenant-kolonel M., in verband hiermede, niet wenschte een
 afzonderlijk „apart” detachement recruten ter beschikking te stellen,
 zijnde dit mondeling eerst door den luitenant-kolonel M. zelven en
 daarna nog eens door den majoor B. aan klager medegedeeld;

dat na die mondelinge mededeelingen de majoor B. op 15 April
 1921, of later, ten slotte de navolgende schriftelijke order heeft
 uitgegeven;

„Den kapitein K. wordt verzocht om op Woensdag 20 April
 tijdens de schietoefening op de Leuserheide, voor zooveel noodig,

manschappen en kader, dat geschoten heeft, tijdelijk ter beschikking te stellen van kapitein L. voor een examen voor kaderreservisten;

„Voorts met dien kapitein overleg te plegen omtrent de velddienst-oefening op Donderdag 21 April, opdat met behulp van de benodigde manschappen en kader aan de reservisten examen kan worden afgenomen in den practischen velddienst, zonder dat de oefening der recruten hieronder lijdt.”;

dat de kapitein K. op Woensdag 20 April 1921 tijdens de schietoefening op de Leusdensche heide nabij het schijvenhuisje te omstreeks 10 uur v.m. tijdelijk een detachement recruten (30 man) heeft overgegeven aan klager in diens hoedanigheid van voorzitter der examen-commissie;

dat op Donderdag 21 April d.a.v. op overeenkomstige wijze andermaal door den kapitein K. op de Leusdensche heide een detachement recruten (30 man) ter beschikking van klager is gesteld; dat klager bij het gehouden desbetreffend overleg met den kapitein K. dezen mededeelingen heeft gedaan, waaruit viel op te maken, en die door den kapitein K. dan ook aldus zijn begrepen, dat de luitenant-kolonel M. de beschikbaarstelling goedvond, terwijl klager den kapitein K. toen niet heeft in kennis gesteld met de omstandigheid, dat bij mondelinge besprekingen, welke aan de order van den majoor B. waren voorafgegaan, de luitenant-kolonel M. en de majoor B. hem, klager, duidelijk voorgehouden hadden, dat hij niet de beschikking zou krijgen over een afzonderlijk, „apart” detachement, zijnde klager wegens een en ander gestraft met straf en strafreden, waarover beklag;

Overwegende dat de luitenant-kolonel M. o.m. heeft opgegeven:

„Na eene bespreking met den adjudant van het 16de Regiment Infanterie besloot ik de zaak aldus te regelen, dat op Woensdag, als er schietoefening was, 30 man voor het examen werden afgestaan, mits ze onder het toezicht van den kapitein-instructeur bleven. Daarna heb ik eene bespreking gehad met den kapitein L. en heb toen gezegd, dat ook op Donderdag op „soortgelijke wijze” als Woensdag manschappen zouden worden „afgestaan” en wel tijdens de velddienst-oefening, en zóó dat de oefeningen der recruten er niet onder zouden lijden”;

Overwegende dat klager, zoowel mondeling als schriftelijk, tot zijn verweer heeft aangevoerd:

„Op 15 April 1921 zeide de Overste M. mij, van den Inspecteur der Infanterie de mededeeling te hebben ontvangen om met mij in overleg te treden over het beschikbaar stellen van 30 man op Donderdag 21 April e.k. van 8—12 uur v.m.

„De Overste zeide mij, niet te willen „bevelen”, dat manschappen om 8 uur v.m. in de kazerne te mijner beschikking werden gesteld.

„Waar de Overste intusschen zelf had bepaald, en m. i. had ik

toch eigenlijk alleen met diens inzicht rekening te houden, dat op Woensdag 20 April 1921 na 10 uur op de Leusdensche heide manschappen te mijner beschikking zouden worden gesteld (zie order van den commandant van het 16de Regiment Infanterie van 11 April 1921), en daarna mondeling tot mij heeft gezegd, dat op Donderdag 21 April d. a. v. op „soortgelijke wijze” als op Woensdag aan de examen-commissie manschappen zouden worden „afgestaan”, heb ik begrepen, dat de bedoeling van den Overste niet verder ging dan te weigeren een „order” uit te geven, waarbij mij een afzonderlijk detachement op Donderdag 21 April 1921 werd afgestaan, en wel 's voormiddags van 8 tot 12 uur, zooals gevraagd was door den Inspecteur der Infanterie. Ik heb dan ook bij het overleg ter zake met den kapitein K. tot dezen gezegd, dat de Overste niet wenschte te „bevelen”, dat ik op Donderdag 21 April 1921 reeds om 8 uur v.m. in de kazerne de beschikking kreeg over 30 man, maar dat de Overste goedvond, dat mij op dien dag een detachement werd toegewezen, zooals op Woensdag t.v. reeds was geschied. Ik was daarbij geheel te goeder trouw.

„Op Woensdag 20 April 1921 heeft kapitein K. op de Leusdensche heide te 10 uur v.m. naar het schijvenhuisje een detachement, sterk 30 man, doen brengen; die manschappen zijn aldaar aan mij overgegeven en toen ik ze niet meer noodig had, zijn zij door den geleider wederom naar den kapitein K. teruggebracht. Op „soortgelijke wijze” is Donderdag de gang van zaken geweest en werd wederom door den kapitein K. op de Leusdensche heide bij het schijvenhuisje een detachement van 30 man tijdelijk aan mij „afgestaan”; dat na afloop van het examen de manschappen naar de kazerne zijn teruggeleid, in plaats van naar den kapitein K. was niet door mij bevolen.

„Het kan zijn, dat ik verkeerd gehandeld heb, doch ik kom er tegen op, dat bij mij opzettelijke misleiding van den kapitein K. in het spel zou wezen, zooals in de strafreden staat.

„Ik handelde te goeder trouw en in het belang van den dienst, welke ik persoonlijk te behartigen had.”;

Overwegende dat, gelet op den inhoud van klagers verweer, inderdaad te aanvaarden is, en dan ook wordt aanvaard, dat klager in de mededeeling van den luitenant-kolonel M., dat het „afstaan” van de manschappen op Donderdag 21 April 1921 zou geschieden op „soortgelijke wijze” als op Woensdag t.v., te goeder trouw aanleiding heeft gevonden, bij den kapitein K. te mogen aandringen op beschikbaarstelling van manschappen op den bewusten Donderdag op de wijze, zooals is geschied, en dat, waar het zoo staat, geen grond aanwezig is aan te nemen, dat klager opzettelijk, met de bedoeling om te misleiden, bij den kapitein K. de onjuiste voorstelling, waarvan sprake is in de omschrijving van de strafreden, heeft willen doen post vatten;

Overwegende dat daarenboven de door den majoor B. uitgegeven

schriftelijke order, hiervoren aangehaald, wel ruimte laat voor de mogelijkheid, dat het overleg tusschen klager en kapitein K., waarvan sprake is in het tweede lid van de order, zou leiden tot eene regeling, zooals die is geweest, wordende toch die mogelijkheid geenszins uitgesloten door de slot-toevoeging „zonder dat de oefening der recruten hieronder lijdt”, waar uiteraard eene behoorlijk voorbereide en in elkaar gezette recrutenopleiding *steeds* geschaad zal worden, indien gedurende de opleiding eene commissie beslag legt, op welke wijze dan ook, op recruten, teneinde ze te gebruiken als wat men zou kunnen noemen „examenmiddel”, tenzij zou worden goedgevonden, hetgeen onaannemelijk voorkomt, dat het examen, gelet op het belang van de recrutenopleiding, gehouden werd op eene wijze, welke een alleszins juiste beoordeeling van de practische kennis en bruikbaarheid van de aspirant-reserve-sergeanten, aanstaaende reserve-officieren, niet voldoende waarborgde;

Overwegende dat klager desondanks niet geheel vrij uitgaat; immers van een officier van klagers rang en leeftijd voorzeker te verwachten ware geweest, en dus ook te eischen, dat hij in een geval als het onderwerpelijke hadde ingezien, dat hij, onafhankelijk van zijne persoonlijke opvatting omtrent de bedoeling van den luitenant-kolonel M., verplicht was, den kapitein K. volledig in te lichten en dezen mitsdien mede in kennis had moeten stellen met de omstandigheid, dat de luitenant-kolonel M. en ook de majoor B., hem, klager, duidelijk hadden voorgehouden, dat hij niet mocht rekenen op de beschikbaarstelling van een „apart” detachement;

Overwegende dat echter niet elke tekortkoming in den dienst, hoe gering ook en onder welke omstandigheden ook gepleegd, krijgstuhtelijk bestraft behoort of behoeft te worden, en dat, in verband hiermede, naar 's Hofs oordeel aan klager wegens zijne onbedachtzaamheid vorenbedoeld geen straf behoort te worden opgelegd, daarbij als verzachtende omstandigheid in aanmerking nemende, dat hij, onder voor hem moeilijke omstandigheden handelende zooals hij deed, in den grond toch geen ander doel voor oogen had, dan de behartiging van het dienstbelang, dat hij te Amersfoort had te verzorgen, en dat hij, zooals blijkbaar mede door den Inspecteur der Infanterie geoordeeld werd, ter behoorlijke verzorging van dat dienstbelang op den bewusten Donderdag, 21 April 1921, gedurende een zeker tijdsverloop ongetwijfeld noodig had de ongestoorde, zelfstandige beschikking over eene afdeling of detachement manschappen, zijnde dan ook feitelijk reeds bij het examen op den vorigen dag, Woensdag 20 April 1921, door den kapitein K. aan den klager tijdelijk een detachement „afgestaan”;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet straf en strafreden, waarover beklag, met opdracht tot verwijdering van straf en strafreden uit klagers straflijst;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

Eene beslissing tegenovergesteld aan die, neergelegd in bovenstaande beschikking, gaf het Hof destijds bij zijne beschikking van 4 December 1906, welke de toenmalige redactie aanleiding gaf tot eene uitvoerige bespreking (M. R. T. IV blz. 6 vlg.). Met de daarin gehuldigde opvatting kunnen wij ons geheel vereenigen en het doet ons dan ook genoegen, dat het Hof het destijds ingenomen standpunt heeft verlaten. Zulks belet echter niet, dat wij gaarne een plaats verleen en aan onderstaande, ons toegezonden, beschouwingen, waarin eene van die van het Hof afwijkende meening wordt verdedigd.

De overweging „dat echter niet elke tekortkoming in den dienst, hoe gering ook en onder welke omstandigheden ook gepleegd, krijgstuuchtelijk bestraft behoort of behoeft te worden” enz., rechtvaardigt niet de wettig-verklaring der klacht en tenietdoening der straf en strafreden, waarover beklag.

Al is het waar, dat de betrokken Overheid niet elke overtreding in den militairen dienst behoeft te straffen, van den anderen kant is even waar, dat die Overheid, bij overtreding tegen de krijgstuuch, kan en mag straffen.

Dat het hier gaat over handelingen en gedragingen, met de instandhouding eener goede discipline onbestaanbaar, staat vast en wordt dan ook door het Hof erkend in de overweging, welke onmiddellijk aan de onderwerpelijke overweging voorafgaat; dat klager niet vrij uitgaat; immers van een officier van klagers rang en leeftijd te verwachten ware geweest, enz.

Derhalve heeft, in het algemeen, de strafoplegger, met klager te straffen, niets onwettigs gedaan, of, om de woorden der Wet te bezigen, den klager geen ongelijk aangedaan; immers: „qui suo jure utitur neminem laedit, nemini facit injuriam”; de straf en de strafreden hadden dan ook klacht geheel te niet mogen zijn gedaan.

Wél zou het Hof de klacht gedeeltelijk wettig hebben kunnen verklaren, als het tot het besluit ware gekomen, dat de opgelegde straf te zwaar is, of de omschrijving der strafreden verbetering behoeft; maar om de straf en strafreden geheel en al te niet te doen en de verwijdering daarvan uit de straflijst te bevelen, omdat de strafoplegger van zijn recht tot straffen gebruik maakte, — waarmede hij, als gezegd, in het algemeen, den klager geen ongelijk deed lijden —, terwijl het Hof daarentegen meende, dat de straf-

oplegger ditmaal die bevoegdheid wel ongebruikt had kunnen laten, is onjuist.

Daartoe verleent de Wet aan het Hof, nòch het recht, nòch de bevoegdheid.

—————

**Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement,
standplaats 's-Hertogenbosch.**

Vonnis van 24 Juni 1921.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof
den 13den Juli 1921.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: H. W. A. Ackermann, H. W. G. Holland, J. C. C. Nijland
en C. van der Woude.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Vrijspraak van desertie omdat niet is komen vast te staan, dat beklagde als deserteur is aangehouden, noch dat hij zich als zoodanig vrijwillig heeft aangemeld of is teruggekeerd.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch r. o. eischer,
op en jegens

J. H. IJ., oud 20 jaar, geboren, te Hof van Delft, thans gemeente Delft, sldaat bij de 3e Compagnie van de Koloniale Reserve in garnizoen te Nijmegen, thans van zijne verbintenis ontheven en dienende als milicien kanonnier bij het 2e Regiment veldartillerie te 's-Gravenhage, beklagde en gerequireerde in persoon.

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch;

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de Krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat den beklagde aan den voet van het hem op 4 Juni 1921 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd:

dat hij na het eindigen van een hem verleend verlof op 18 Maart 1919 langer dan acht dagen van zijn korps in garnizoen te Nijmegen afwezig is gebleven, totdat hij op 22 April 1921 bij dit korps is

teruggebracht, althans teruggekeerd, althans totdat hij op 14 Maart 1921 bij het 2e Regiment veldartillerie is ingelijfd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend dat hij na het eindigen van een hem verleend verlof op 18 Maart 1919 langer dan acht dagen van zijn korps in garnizoen te Nijmegen afwezig is gebleven, totdat hij op 22 April 1921 door de Militaire Politie werd overgebracht van den Haag naar Nijmegen;

dat hij is weggebleven omdat hij als soldaat niet naar Indië wilde; dat hij op 14 Maart 1921 was ingelijfd bij het 2e Regiment veldartillerie en tot zijn overbrenging naar Nijmegen bij dat Regiment in dienst is gebleven; dat hij voor zijn overbrenging niet is gearresteerd, doch onder geleide werd teruggebracht;

Overwegende dat L. W., oud 51 jaar, sergeant-majoor administrateur als getuige gehoord, heeft verklaard en met eede bevestigd:

dat beklaagde na het eindigen van een hem verleend verlof op 18 Maart 1919 langer dan acht dagen van zijn korps in garnizoen te Nijmegen afwezig is gebleven, totdat hij op 22 April 1921 door de Militaire Politie uit den Haag naar Nijmegen is teruggebracht; dat hij den beklaagde kent;

Overwegende dat blijkens het ten processe overgelegd en hem voorgehouden uittreksel stamboek, afgegeven door den Administrateur van het 2e Regiment veldartillerie, beklaagde op 14 Maart 1921 is ingelijfd als loteling van de lichte 1921 uit de gemeente 's-Gravenhage onder No. 429 bij dat Regiment;

Overwegende dat geen genoeg kan worden genomen met de reden welke beklaagde voor zijne afwezigheid heeft opgegeven;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen voortvloeiende uit den inhoud der eigen erkenningen van beklaagde en de beëdigde verklaring van den getuige wettig en overtuigend is bewezen hetgeen den beklaagde is te laste gelegd zoomede diens schuld daaraan; dat hij na het eindigen van een hem verleend verlof op 18 Maart 1919 langer dan acht dagen van zijn korps in garnizoen te Nijmegen afwezig is gebleven, totdat hij op 22 April 1921 bij dit korps is teruggebracht.

Overwegende intusschen dat niet is komen vast te staan dat beklaagde als deserteur is aangehouden dan wel zich als zoodanig vrijwillig heeft aangegeven of teruggekeerd, zoodat hetgeen hierboven als bewezen is aangenomen, niet valt onder eenige bepaling van het Crimineel Wetboek en evenmin onder eenige andere strafrechtelijke bepaling van wet of verordening, zoodat hij van het hem te laste gelegde behoort te worden vrijgesproken;

Gezien art. 193 en art. 197 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Verklaart het feit zooals dit beklaagde is te laste gelegd, niet strafbaar;

Spreekt hem vrij!

Laat aan den Commandeerenden officier ter beoordeeling of beklagde krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen ter terechtzetting te zijnen nadeele is gebleken, daarbij er mede rekening houdende dat beklagde van 22 tot 26 April 1921 voorloopig arrest in de provoost heeft ondergaan.

Ter toelichting moge het navolgende dienen.

IJ. was, nadat hij zonder vergunning, na het eindigen van het hem verleende verlof, van zijn korps afwezig was gebleven, op 14 Maart 1921, als loteling van de lichte 1921, ingelijfd bij het 2e Regiment Veld-artillerie. Bij dit regiment werd hij bestemd voor wachtmeester in verband waarmede voor hem een bewijs van goed gedrag werd aangevraagd. Bij deze gelegenheid kwam toen uit, dat IJ. was achtergebleven van verlof, wat den Commissaris van Politie te 's-Gravenhage aanleiding gaf den Garnizoenscommandant te Nijmegen van een en ander op de hoogte te stellen. In het dossier is althans een schrijven aanwezig van den Garnizoenscommandant te Nijmegen aan den Commandant van het 2e Regiment Veld-artillerie, dat het volgende inhoudt:

„Volgens inlichtingen van den Heer Commissaris van Politie te 's-Gravenhage dient genoemde persoon als milicien bij uw o. h. Regiment, IIIe Batterij.

„Indien genoemde inlichtingen op waarheid berusten, dan verzoek ik U beleefd hem te mijner beschikking te stellen ten einde hem wegens desertie te kunnen vervolgen.”

Op grond van dit verzoek is IJ. door de Militaire Politie van 's-Gravenhage overgebracht naar Nijmegen.

Red. M. R. T.

**Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement,
standplaats 's-Hertogenbosch.**

Vonnis van 24 Juni 1921.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof
den 13den Juli 1921.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: H. W. A. Ackermann, H. W. G. Holland, J. C. C. Nijland
en C. van der Woude.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Een vrijwilliger in reserve, die niet voldoet aan de op hem rustende verplichting, om zich onverwijld bij zijn korps in dienst te

begeven, zoodra de ingelijfden bij de militie krachtens art. 185 G. W. geheel of ten deele onder de wapenen worden geroepen, kan niet gezegd worden, na het eindigen van een hem verleend verlof, van zijn korps afwezig te zijn gebleven.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch r. o. eischer,

op en jegens

A. R., oud 34 jaar, geboren te Arnhem, huzaar in reserve van het 3e Eskadron 2e Regiment Huzaren, Rotterdam, beklaagde en gerequireerde in persoon.

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch;

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de Krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat den beklaagde aan den voet van het hem op 4 Juni 1921 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd:

dat hij na het eindigen van een hem verleend verlof op 1 Augustus 1914 langer dan acht dagen van zijn korps, destijds in garnizoen te Breda, afwezig is gebleven, totdat hij op 25 Februari 1921 te Rotterdam is aangehouden;

Overwegende dat blijkens het uittreksel-stamboek de beklaagde zich op 16 Maart 1907 heeft verbonden als huzaar voor tien jaren; dat hij op 15 Maart 1910 in reserve is gegaan en op 15 Januari 1921 als deserteur is afgevoerd wegens het niet voldoen aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst;

Overwegende dat ingevolge art. 8, laatste lid van de Instructie op de werving 1907, vastgesteld bij Kon. besluit van 19 Januari 1907 No. 58, de vrijwilligers die in Reserve zijn, worden geacht te behooren tot het Reservepersoneel der Landmacht bedoeld bij de wet van 6 Juni 1905 (Staatsblad 177) en gehouden zijn, om zoodra de ingelijfden bij de Militie krachtens art. 185 van de Grondwet, geheel of ten deele onder de wapenen worden geroepen, zich onverwijld bij hun korps in werkelijken dienst te begeven;

Overwegende dat derhalve niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde is te laste gelegd, dat hij na het eindigen van een *hem verleend verlof* op 1 Augustus 1914 langer dan acht dagen van zijn korps afwezig is gebleven, zoodat hij hiervan behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen: 193 en 197 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklagde is te laste gelegd;
Spreekt hem vrij!

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 28 Juni 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Boij; Mr. H. W. van Sandick; J. C. H. A. Quack; P. P. C. Collette; N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadvrouw: Mr. Estella C. Simons.

Verbetering van de bewijsvoering door weglating van de verklaring van een getuige die gedaagdes mededader bij het plegen van het feit is geweest en aanvulling met een door gedaagde voor het Hof afgelegde verklaring.

Beroep ingesteld zonder verzoek daartoe van den Advocaat-Fiscaal; deze had kennelijk tot approbatie geadviseerd.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant

en

P. v. D., oud 24 jaar, geboren te Haarlemmerliede en Spaarnwoude, milicien-kanonnier bij het 4de Regiment Vesting-Artillerie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake dat hij:

1o. te Helder, althans elders in Nederland, op of omstreeks 3

September 1918 zonder verlof zijn korps heeft verlaten en daarvan sedert voortdurend en zonder verlof is afwezig gebleven, totdat appellant op of omstreeks 23 September 1918 te Amsterdam door de politie is gearresteerd;

2o. te Buikslootermeer, onder de gemeente Nieuwendam in Noord-Holland, in den nacht van 22 op 23 September 1918, althans omstreeks dien tijd, te zamen en in vereeniging met J. v. D. en met een tot dusver onbekend gebleven persoon althans met één hunner of wel alleen, heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening ongeveer 900 Meter 2 m.m. koper telefoondraad, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, of aan één van voormelde medebeklaagden;

3o. te Amsterdam op of omstreeks 26 September 1918 zijn meerdere in rang, den sergeant H. V., met woorden heeft bedreigd en beleedigd, en dien meerdere in rang met gebaren heeft bedreigd, door — terwijl gedaagde door dien sergeant H. V. geboeid werd overgebracht, — plotseling zijn, gedaagdes, op zijn rug gebonden armen vóór gedaagdes borst te brengen en zijn geboeide handen omhoog heffende, met het kennelijk doel zijn voormelden meerdere in rang daarmee te treffen, dien meerdere in rang toe te voegen: „Rotzwerfer, rotboef, als ik ooit weer vrij kom, zal ik je wel weer eens ontmoeten, en dan zal ik wel met je afrekenen”, althans woorden van gelijke dreigende en beleedigende strekking;

4o. te Willemsoord op of omstreeks 29 September 1918 de militaire ziekeninrichting, waarin gedaagde werd verpleegd, alsmede zijn korps zonder verlof heeft verlaten en daarvan sedert voortdurend en zonder verlof is afwezig gebleven, totdat gedaagde op of omstreeks 8 October 1918 is gearresteerd door de politie te Amsterdam;

5o. te Amsterdam op of omstreeks 10 September 1918, als wanneer gedaagde als milicien-kanonnier behoorde tot de 5de compagnie, 1ste bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie, aldaar en dus niet bevoegd was onderscheidingsteekens te dragen van meerdere in rang, opzettelijk en zonder daartoe gerechtigd te zijn zich heeft bewogen in het openbaar, gekleed in een militaire uniform, waarop voorkwamen de distinctieven van een fourier bij het Nederlandsche leger, bestaande uit twee gouden strepen van galon op den linker mouw en één zulk een gouden galonstreep aan de onderzijde van den rechtermouw;

6o. te Amsterdam op of omstreeks 10 September 1918, te zamen en in vereeniging met den in uniform gekleeden klein-verlofganger der Infanterie B. S., althans alleen en terwijl gedaagde — zonder daartoe gerechtigd te zijn — was gekleed in eene uniform met onderscheidingsteekens, als onder 5o. omschreven, heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening van één der rustkamers der Oranje-Nassau-kazerne te Amsterdam, ongeveer 150 stuks, althans eene aanzienlijke hoeveelheid onderbroeken, schoenen en lederen schoenzolen, alles toebehoorende aan het Rijk, althans

aan een ander dan aan hem, gedaagde, of aan zijn voormelden medebeklaagde;

althans, dat gedaagde ten tijde, ter plaatse en onder omstandigheden als vorenomschreven opzettelijk heeft gepoogd het onder 6o. omschreven misdrijf van diefstal te plegen, zijnde de uitvoering van gedaagdes voornemen en van het misdrijf van diefstal niet voltooid alleen ten gevolge van de van gedaagdes wil onafhankelijke omstandigheid, dat een sergeant-majoor toevallig langs de plaats des misdrijfs kwam, onraad bespeurende een onderzoek instelde en gedaagde aldaar aantrof met zijnen medebeklaagde, waarna laatstgenoemde werd ingerekend en gedaagde van D. wist te ontkomen;

7o. te Amsterdam of elders in Nederland op of omstreeks 11 November 1918 zonder verlof en na verbreking van een hem opgelegd arrest zijn korps heeft verlaten en darvan sedert voortdurend en zonder verlof is afwezig gebleven, totdat gedaagde op of omstreeks 3 Juli 1920 door de politie te Schagen is gearresteerd;

de feiten onder 1o., 4o. en 7o. voormeld alle gepleegd, na reeds ter zake van eerste desertie in tijd van vrede te zijn gestraft;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 23 Maart 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde onder 1o. tot en met 5o., onder 6o. primair en onder 7o. te laste gelegde, met den verstande als in het vonnis aangegeven, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „1. tweede desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door zonder verlof langer dan twee dagen „van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid „ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door „arrestatie, driemaal gepleegd; 2. diefstal door meer dan twee vereenigde personen; 3. als soldaat zijn meerdere in rang met woorden en gebaren beleedigen en dreigen; 4. het opzettelijk onderscheidingsteekenen dragen, behoorende tot een ambt, dat hij niet „bekleedt; 5. diefstal door twee vereenigde personen; het onder 4 „en 5 gequalificeerde als één voortgezette handeling beschouwd”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van negen maanden voor de onder 1 gequalificeerde feiten, eene militaire detentie van vijf maanden vóór het onder 3 gequalificeerde feit, en eene gevangenisstraf van één jaar en acht maanden voor de onder 2, 4 en 5 gequalificeerde feiten, met bepaling, dat de tijd, van 8 Juli 1920 af door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straffen, en wel in de eerste plaats van de militaire detentie, dan van de militaire gevangenisstraf en dan van de gevangenisstraf, met ontzegging aan gedaagde van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren, en met vrij-

spraak van gedaagde van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, mits uit de bewijsvoering met betrekking tot het onder 6o. te laste gelegde worde weggelaten de verklaring van den getuige B. S., die bij dit feit de mededader van gedaagde is geweest en dan ook als medebeklaagde in de telastlegging wordt aangeduid, en indien de bewijsvoering wordt aangevuld met de verklaring van gedaagde voor het Hof afgelegd: dat hij den hem onder 6o. te laste gelegden diefstal van Rijksgoederen van de rustkamer, in vereeniging met S., bekent; dat S. een fouriersuniform had gehuurd en dat hij, gedaagde, die uniform destijds aanhad; dat, toen de goederen buiten waren gebracht en hij, gedaagde, die goederen in zakken had gedaan, S. en hij door een sergeant-majoor werden betrapt; dat hij, gedaagde, toen is ontsnapt;

Overwegende dat de qualificaties, door den Krijgsraad aan de bewezen feiten gegeven, op de Wet zijn gegrond;

Overwegende dat de straffen, aan gedaagde ter zake van de bewezen feiten opgelegd, te zwaar zijn, alle omstandigheden, waaronder deze feiten zijn gepleegd, in aanmerking genomen, en die feiten behoorlijk worden geboet, die onder 1, 4 en 7 te laste gelegd, met eene militaire gevangenisstraf van acht maanden, die onder 3 met eene militaire detentie van één maand, die onder 2, 5 en 6 met eene gevangenisstraf van één jaar en drie maanden; dat derhalve het vonnis, voor zoover betreft de opgelegde hoofdstraffen, niet in stand kan blijven;

Overwegende dat de Krijgsraad te recht den gedaagde het recht heeft ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 23 Maart 1921 ten laste van gedaagde gewezen, ten aanzien van de opgelegde hoofdstraffen;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, bijzonder met betrekking tot de bijkomende straf van ontzegging en tot de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door gedaagde van 8 Juli 1920 af voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd, en wel eerst op de militaire detentie, daarna op de militaire gevangenisstraf en ten slotte op de gevangenisstraf, evenwel met wijziging van de bewijsvoering ten aanzien van het onder 6 te laste gelegde feit, zooals boven is aangegeven;

Veroordeelt gedaagde ter zake van: de feiten onder 1, 4 en 7 te laste gelegd tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van

acht maanden, die onder 3 tot eene militaire detentie voor den tijd van één maand en die onder 2, 5 en 6 tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één jaar en drie maanden;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat de man heeft berust in 's Krijgsraads vonnis en daardoor zijn recht heeft verwerkt om van dat vonnis in hooger beroep te komen;

dat overwegende redenen, om, Vertoonierzijds, hooger beroep voor te stellen, naar vertooner meende, er niet waren;

dat al moge het waar zijn, dat de beklaagde, onder 2, is te last gelegd, dat hij onder anderen in vereeniging met een tot dusver onbekend gebleven persoon diefstal heeft gepleegd en dat, door de instructie, die onbekende bekend is geworden, dit geen reden is om den beklaagde van het hem hier te laste gelegde vrij te spreken;

dat het bezwaar, om, onder 5 en 6 B. S. als getuige onder eede te hooren, was vervallen, omdat S., toen hij als zoodanig gehoord werd, reeds veroordeeld was;

dat als onder 3 nog overwogen wordt, dat de getuige V. irreprochabel is, vertooner zich dan met het vonnis des Krijgsraads wél vereenigen kan;

en concludeerde tot bevestiging van het vonnis, met inachtneming van het in het mandament genoemde

terwijl

de Raadvrouw concludeerde tot het opleggen van eene aanmerkelijk geringere straf.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 5 Juli 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en Mr. W. Boekhoudt.

Het H. M. G. acht geen termen aanwezig klagers verzoek, om zijne klachten te mogen intrekken toe te staan.

Aangezien de hoogere militaire autoriteit termen aanwezig achtte om de oorspronkelijke strafreden te wijzigen en die wijziging geenszins als van onbeteekenenden aard kan worden beschouwd, is door de hoogere militaire autoriteit ten onrechte straf opgelegd wegens oneerbiedig en lichtvaardig beklag.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klachten, gedagteekend 11 Januari 1921, van den luitenant-ter-zee der 2de klasse A., dienende in de Marine-kazerne „Goebeng” te Soerabaia,

I. over de straf van berisping, hem op 15 December 1920 opgelegd door den waarnemend-commandant van Hr. Ms. „Tromp”, den luitenant-ter-zee der 1ste klasse S. wegens: „Nalatigheid op zijn dienst als officier van de reewacht. Een diensttelegram aan den commandant, dat des avonds te 7 u. 15 gekomen was, pas den volgenden morgen 9 u. doen bezorgen”, welke strafreden bij beschikking van den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië d.d. 4 Januari 1921, No. 4 Geheim, is gewijzigd in: „Nalatigheid op zijn dienst als officier van de reewacht, waardoor een diensttelegram voor den Commandant, dat des avonds ten 7 u. 15 m. was gekomen, eerst den volgenden morgen ten 9 u. aan den commandant werd ter hand gesteld”;

II. over de straf van 3 dagen hutarrest met waarneming van dienst, hem bij voormelde beschikking door laatstgenoemden Commandant, den vice-admiraal U., opgelegd wegens: „Het indienen van eene klacht over eene hem opgelegde disciplinaire straf, welke klacht ongegrond en zoodanig lichtvaardig is bevonden, dat dezelve slechts aan verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven,” en over de beide voormelde strafredenen;

Gezien de stukken van het onderzoek, gehouden ingevolge beschikking van den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië van 28 Januari 1921, No. 43, eene memorie van den onder I genoemden straffer, alsmede een afschrift der beschikking van genoemden Commandant der Zeemacht van 4 Januari 1921, No. 4 geheim, gegeven op klagers klacht bij de hoogere militaire autoriteit over de hierboven onder I vermelde straf en strafreden;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat klager wel bij schrijven van 7 Februari 1921 heeft verklaard, dat hij zijne klachten wenscht in te trekken, doch het Hof geen termen aanwezig acht om zoodanige intrekking toe te staan;

Overwegende dat de feiten, naar aanleiding waarvan de onder I vermelde straf aan klager is opgelegd, zich hebben voorgedaan, zooals is omschreven in de meergenoemde beschikking van den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië van 4 Januari 1921, No. 4 Geheim, van welke inhoud klager, blijkens zijne verklaringen op 24 Februari 1921 voor de commissie van onderzoek afgelegd, heeft kennis genomen;

Overwegende dat bij de zoeven genoemde beschikking te recht, op grond van de gebleken toedracht der feiten, de strafreden onder I

is gewijzigd in: „Nalatigheid op zijn dienst als officier van de ree-
 „wacht, waardoor een dienstelegram voor den commandant, dat des
 „avonds ten 7 u. 15 m. was gekomen, eerst den volgenden morgen
 „ten 9 u. aan den commandant werd ter hand gesteld”, en de opge-
 legde straf van berisping te recht is gehandhaafd;

Overwegende dat, nu klager zich bezwaard heeft gevoeld en heeft
 geklaagd bij eene hogere militaire autoriteit ook over het deel der
 strafreden, waarin vervolgens op zijne klacht bij voormelde beschik-
 king wijziging is gebracht, het Hof niet kan meegaan met de in die
 beschikking opgenomen overweging, dat klager ten onrechte zou
 hebben gemeend zich te moeten beklagen, zijnde immers ten aanzien
 van dit deel der strafreden zijne klacht juist bevonden, terwijl de in
 de strafreden aangebrachte wijziging geenszins als van onbeteeke-
 nenden aard kan worden aangemerkt; dat dienvolgens klagers klacht
 bij de hogere militaire autoriteit ten onrechte ongegrond en zoo-
 danig lichtvaardig is verklaard, dat dezelve slechts aan verregaande
 oneerbiedigheid kan worden toegeschreven; dat derhalve de deswege
 aan klager opgelegde straf van drie dagen hutarrest met waarneming
 van dienst en de daarbij behorende strafreden niet in stand kunnen
 blijven;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in ver-
 band met de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht,
 beschikkende op de ingediende klachten;

Verklaart de klacht over de onder I vermelde straf en over de
 strafreden, zooals die is gewijzigd bij de beschikking van den Com-
 mandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine
 in Nederlandsch-Indië van 4 Januari 1921, No. 4, geheim, onge-
 grond;

Handhaaft die straf en strafreden;

Verklaart de klacht over de onder II vermelde bestraffing wettig;

Doet de onder II vermelde straf en strafreden te niet¹⁾;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een
 afschrift aan klager, een aan elk der straffers en een aan den Advocaat-Fiscaal.

¹⁾ Hoewel het Hof zulks niet gelast, zullen deze straf en strafreden uit
 klagers strafregister behoreen te worden verwijderd. Red. M. R. T.

BURGERLIJKE RECHTSpraak.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 20 Juni 1921.

Voorzitter: Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman.

Raden: Mrs. H. Hesse, H. M. A. Savelberg, Jhr. P. L. van Meeuwen en B. Ort.

Nu niet is komen vast te staan, dat aan den beklagde als milicien-soldaat bij of na zijne inlijving of later bij mobilisatieopkomst de krijgsartikelen zijn voorgelezen of hem de mededeeling is gedaan, dat hij onder de militaire tucht staat, is niet de militaire maar de burgerlijke strafrechter bevoegd om van het hem te laste gelegde feit (verduistering, subsidiair diefstal) kennis te nemen.

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. L. C. Besier:

De Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam bij vonnis van 22 Juni 1920 en de Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement ter standplaats 's-Gravenhage bij vonnis van 10 Maart 1921 hebben zich gelijkelijk onbevoegd verklaard kennis te nemen van een aan H. J. J. W. telastegelegde verduistering althans diefstal, die op of omstreeks 26 Januari 1918 te Amsterdam zou zijn gepleegd onder de verzwarende omstandigheid van herhaling van misdrijf. Dat feit is niet beide malen met geheel dezelfde woorden telastgelegd en de verzwarende omstandigheid heeft telkens op eene andere voorafgegane veroordeeling betrekking, doch de materiele handeling is dezelfde.

De Rechtbank verklaarde zich onbevoegd op de bloote bewering van den beklagde-opposant, dat hij zich tijdens het plegen van het feit in militair dienstverband zou hebben bevonden en verwees de zaak naar de bevoegde militaire autoriteit; bij den Krijgsraad echter is naar de juistheid dier (toen niet meer volgehouden) bewering een nader onderzoek ingesteld.

Toen is uit beklagdes extract-stamboek gebleken, dat deze op 8 Maart 1910 is bestemd tot inlijving bij de militie, doch reeds op 25 April 1908 was aangenomen als marinier 3e klasse en wel voor den tijd van zes jaren. Echter is hij vóór het verstrijken daarvan

op 1 Januari 1911 uit den dienst bij de Koninklijke Marine ontslagen en ter beschikking gesteld van de autoriteiten der Landmacht, blijkbaar om alsnog aan zijn militieplicht te voldoen. Dit kon hij intusschen op dit tijdstip niet doen, daar hij zich bevond in de strafgevangenis te Rotterdam tot het ondergaan eener hem ter zake van desertie opgelegde straf, waarvan de tenuitvoerlegging eerst op 8 April 1911 eindigde. Bij het 7de Regiment Infanterie, waarbij hij op genoemden 1 Januari 1911 werd overgenomen heeft hij nimmer dienst kunnen doen, daar hij op dienzelfden dag met groot verlof is gegaan. Op 1 Augustus 1914 echter moest hij zich in werkelijken dienst begeven (mobilisatie-opkomst) en wel bij het 18e Regiment Infanterie, waarbij hij inmiddels op 1 April 1913 was overgeplaatst. Hij is inderdaad opgekomen, doch werd op 16 November 1914 vermist en op 15 December d. a. v. als deserteur afgevoerd.

Tot zoover het extract-stamboek. Uit een door den beklagde aan den Officier-Commissaris volgens productie E 2 van het dossier vertoond schrijven van den Minister van Oorlog, is voorts gebleken, dat hij op 7 April 1918 (dus na den datum van het telastegelegde feit uit den militairen dienst is ontslagen en uit zijne opgaven aan dien Officier-Commissaris, productie O, is afgeleid dat hij bij het 18e Regiment heeft gediend in de 4e Comp. 2e Bat.

Volgens het vonnis van den Krijgsraad heeft de beklagde voorts opgegeven, dat hem bij de Marine wel herhaaldelijk krijgswetartikelen zijn voorgelezen en mededeelingen omtrent de krijgstucht zijn gedaan, doch dat hij bij de landmacht nooit iets heeft vernomen. Een blijkens productie E 8 bij de dépôtcompagnie en bij de 4e Compagnie bovenbedoeld ingesteld onderzoek heeft niet kunnen leiden tot het bewijs dat hem bij of na zijn inlijving bij de landmacht de mededeeling is gedaan, dat hij onder de militaire tucht stond. (Art. 74 der Militiewet).

Uit een en ander heeft de Krijgsraad terecht afgeleid, dat de militaire strafwetten op den beklagde niet toepasselijk waren en de Krijgsraad ten opzichte van zijn persoon onbevoegd was. Immers waar niet bleek van de aanwezigheid van het uitzonderingsgeval van artikel 74 der Militiewet, moest de regel van artikel 1 R. O. gelden. Ten onrechte echter en blijkbaar bij vergissing heeft de Krijgsraad den beklagde verwezen naar den burgerrechter te 's-Gravenhage.

Ik concludeer dat de Hooge Raad, rechtdoende ter regeling van rechtsgebied, zal verklaren, dat de Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement ter standplaats 's-Gravenhage bij vonnis van 10 Maart 1921 zich terecht onbevoegd heeft verklaard, over den persoon van den beklagde H. J. J. W. te erkennen, doch dezen ten onrechte heeft verwezen naar den burgerrechter te 's-Gravenhage en dit vonnis in zoverre zal vernietigen, zal verklaren, dat de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam bij vonnis van 22 Juni

1920 ten onrechte zich niet bevoegd heeft verklaard om van de zaak tegen dien beklagde-opposant kennis te nemen en ten onrechte diens zaak naar de bevoegde Militaire autoriteit heeft verwezen en dit vonnis zal vernietigen met terugwijzing der zaak naar die Rechtbank om haar op de hoofdzaak te berechten en af te doen.

DE HOOGHE RAAD DER NEDERLANDEN,

Op het verzoek van den Auditeur-Militair in het 1e Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage, om regeling van rechtsgebied in de zaak van H. J. J. W., oud 32 jaren, geboren te 's-Gravenhage, gewezen militieplichtig soldaat bij de 4e Compagnie IIe Bataljon 18e Regiment Infanterie, uit anderen hoofde gedetineerd in de Rijkswerkinrichting te Hoorn;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Ort;

Gelet op 's Hoogen Raads in raadkamer gegeven beschikking van den 25 April 1921 waarbij is bevolen dat de zaak dadelijk ter openbare terechtzitting zal worden afgedaan;

Gehoord den Advocaat-Generaal Besier, namens den Procureur-Generaal, in zijne conclusie, strekkende enz. (Zie de conclusie hiervoor);

Overwegende, dat de beklagde W. oorspronkelijk was gedagvaard voor de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam, ter zake dat hij te Amsterdam op 26 Januari 1918 zich opzettelijk wederrechtelijk heeft toegeëigend twee dekens, twee lakens en een kussensloop, toebehoorende aan J. V., althans aan een ander dan aan hem beklagde, welke goederen zich bevonden in en behoorden tot den inventaris van een kamer, welke hij, beklagde, van genoemde J. V. in huur had en welke goederen hij mitsdien van genoemde vrouw ten gebruike had ontvangen en uit dien hoofde anders dan door misdrijf onder zich had; althans dat hij op tijd en plaats voornoemd met het oogmerk om zich wederrechtelijk toe te eigenen uit perceel straat 20 heeft weggenomen twee dekens, twee lakens en een kussensloop, toebehoorende als boven is omschreven, zulks terwijl destijds nog geen vijf jaren waren verlopen sedert hij eene tegen hem wegens diefstal uitgesproken gevangenisstraf had ondergaan;

dat de Rechtbank bij vonnis van 14 Mei 1918, bij verstek gegeven, het den beklagde primair te laste gelegde, alsmede de verzwarende omstandigheid bewezen aannemende, dit heeft gequalificeerd „verduistering gepleegd terwijl nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert de schuldige eene tegen hem wegens diefstal uitgesproken gevangenisstraf geheel heeft ondergaan”, en hem te dier zake heeft veroordeeld tot gevangenisstraf van drie maanden, met last tot teruggave der overtuigingsstukken als daarbij is omschreven;

dat, op het daartegen gedaan verzet, de Rechtbank bij vonnis van den 22 Juni 1920, met vernietiging van haar bij verstek ten laste van beklagde gewezen vonnis, zich onbevoegd heeft verklaard

van deze zaak kennis te nemen en haar heeft verwezen naar de bevoegde militaire autoriteit;

dat deze beslissing berust op den grond „dat der Rechtbank tijdens het hernieuwd onderzoek ter terechtzitting is gebleken, dat beklagde opposant zich ten tijde van het plegen van het bij dagvaarding telastegelegde feit bevond in militair dienstverband, zoodat hij derhalve voor den militairen rechter behoort terecht te staan”;

Overwegende, dat blijkt eene verklaring van den Griffier bij voormelde Rechtbank van den 18 April 1921, tegen dit vonnis geen hooger beroep is aangeteekend;

Overwegende, dat daarop de zaak, met deze wijziging dat de daarbij telastegelegde verzwarende omstandigheid op „heling” betrekking heeft, is aanhangig gemaakt bij den Krijgsraad in het 1ste Militaire Arrondissement, standplaats 's-Gravenhage, die bij vonnis van 2/10 Maart 1921 zich onbevoegd heeft verklaard om over den persoon van beklagde te erkennen, zulks op grond „dat ten aanzien van beklagde, die heeft opgegeven dat hem bij de Marine wel herhaaldelijk krijgsartikelen zijn voorgelezen en mededeelingen omtrent de krijgstucht zijn gedaan, doch dat hij bij de Landmacht nooit iets heeft vernomen, niet is komen vast te staan dat hem als milicien-soldaat bij of na zijne inlijving krijgsartikelen zijn voorgelezen of hem mededeeling is gedaan dat hij onder de militaire tucht staat, terwijl evenmin kan worden vastgesteld of zulks nog is gedaan bij mobilisatie-opkomst in 1914, hetzij bij de Depôt Compagnie hetzij bij de 4e Compagnie, IIe Bataljon, 18e Regiment Infanterie, zoodat de militaire strafwetten niet op beklagde toepasselijk zijn en de krijgsraad ten opzichte van zijn persoon onbevoegd is”;

Overwegende dat dit vonnis bij beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof van den 5 April 1921 is geaprobeerd onder opmerking „dat in het dictum alsnog beklagde behoort te worden „verwezen naar den burgerlijken rechter;

„dat daaraan niets afdoet dat deze rechter (in casu de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam) zich ook reeds te dezer zake „onbevoegd heeft verklaard”;

dat daarop het vonnis op 13 April 1921 is uitgesproken, nadat daarin achter de onbevoegdverklaring, blijkbaar in verband met evenbedoelde opmerking van het Hoog Militair Gerechtshof, waren opgenomen de woorden „verwijst hem naar den burgerrechter te 's-Gravenhage”;

dat nu uit het voorafgaande volgt, dat zoowel de burgerlijke als de militaire rechter, die een van beiden noodwendig bevoegd is om van de aanklacht tegen H. J. J. W. kennis te nemen, zich beiden bij in kracht van gewijsde gegane uitspraak tot die kennisneming onbevoegd hebben verklaard, het geval zich voordoet voorzien bij artikel 308 aanhef en 2o. van het Wetboek van Strafvordering en

derhalve aanwezig is een jurisdictiegeschil, door artikel 88 aanhef en 4o. der Wet op de Rechterlijke Organisatie den Hoogen Raad in eerste instantie ter beslissing opgedragen;

Overwegende, dat uit het onder de processtukken aanwezig uittreksel uit het Stamboek van de Onderofficieren en minderen van het 18e Regiment Infanterie betreffende den beklagde, blijkt:

dat deze op 8 Maart 1910 als loteling van de lichting 1909 is bestemd tot inlijving bij de militie, zijnde hij echter reeds op 25 April 1908 voor zes jaren aangenomen als marinier 3e klasse; dat hij voorts, na op 1 Januari 1911 wegens veroordeeling uit den dienst der Koninklijke Marine te zijn verwijderd en ter beschikking te zijn gesteld van de autoriteiten der landmacht, op dien dag als milicien bij het 7de Regiment Infanterie is overgenomen en vervolgens op dienzelfden dag met groot verlof is gegaan;

dat hij verder op 1 April 1913 is overgeplaatst bij het 18e Regiment Infanterie, zich op 1 Augustus 1914 (mobilisatie-opkomst) bij dit Regiment in werkelijken dienst heeft begeven, en, na op 16 November 1914 te zijn vermist, op 15 December daaraanvolgend als deserteur is afgevoerd; zijnde dit extract-stamboek, blijkens daarop gestelde aantekening, aan den beklagde bij zijn na te melden verhoor door den Officier-Commissaris in het Garnizoen te Hoorn, op 17 Januari 1921 voorgehouden;

dat voorts uit een bij de processtukken overgelegd proces-verbaal van verhoor de dato 4 November 1920 van den beklagde in zake het aan het hoofd dezes vermeld misdrijf, hij aan voornoemden Officier-Commissaris heeft verklaard, dat hij ten tijde van het plegen daarvan was milicien-soldaat bij de 4e Compagnie, IIe Bataljon, 18e Regiment Infanterie, terwijl hij bij een verhoor voor dien Officier-Commissaris op 17 Januari 1921 verklaarde op 7 April 1918 uit den militairen dienst te zijn ontslagen”;

Overwegende, dat nu wel op deze gronden moet worden aangenomen dat de beklagde tijdens het plegen van het hem telastegelegde behoorde tot de manschappen der militie te land, doch blijkens het vonnis van den Krijgsraad niet is komen vast te staan dat aan den beklagde als milicien-soldaat bij of na zijne inlijving of later bij mobilisatie-opkomst in 1914, hetzij bij de Depôt Compagnie, hetzij bij de 4e Compagnie, IIe Bataljon, 18e Regiment Infanterie „krijgsartikelen zijn voorgelezen of hem de mededeeling is gedaan dat hij onder militaire tucht staat”;

dat de Krijgsraad op dien grond, ingevolge artikel 74 der Militiewet met juistheid heeft geoordeeld dat de militaire strafwetten op den beklagde niet toepasselijk waren en zich mitsdien terecht onbevoegd heeft verklaard over den persoon van den beklagde te erkennen;

Overwegende, dat waar aldus vaststaat de onbevoegdheid van den militairen rechter om van de zaak kennis te nemen, hieruit volgt, dat de burgerlijke rechter bevoegd is om uit kracht van artikel 56

der Wet op de Rechterlijke Organisatie de zaak in eersten aanleg te berechten;

Overwegende, dat bij het vonnis van den Krijgsraad, geaprobeerd in voege als hierboven is vermeld, de beklagde ten onrechte is verwezen naar den burgerrechter te 's-Gravenhage;

Recht doende ter regeling van rechtsgebied;

Gezien de voormelde artikelen;

Vernietigt het vonnis van de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam van den 22 Juni 1920 in deze zaak geweest, alsmede het vonnis van den Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement, standplaats 's-Gravenhage de dato 2/10 Maart 1921, uitgesproken op 13 April 1921, doch alleen voorzoover daarbij de beklagde is verwezen naar „den burgerrechter te 's-Gravenhage”;

Verklaart de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam bevoegd om van de zaak in eersten aanleg kennis te nemen;

Wijst de zaak terug naar deze Rechtbank, ten einde haar op het bestaande verzet, met inachtneming van 's Hoogen Raads arrest te berechten en af te doen.

Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht. (Vervolg.)

TITEL III.

Wijzigingen, aan te brengen in de Wet op de Krijgstucht.

Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

TITEL III. ¹⁾

De vraag, of invoering van Raden van Tucht in den vorm van commissies, welke den oplegger eener krijgstuchtelijke straf zullen hebben ter zijde te staan, alsnog bij dit ontwerp behoort te geschieden, heeft bij de Commissie een punt van ernstige overweging uitgemaakt.

Eene minderheid in de Commissie is van oordeel, dat het genoemde instituut zoo spoedig mogelijk moet worden ingevoerd en wenscht in verband daarmee de Regeering in overweging te geven na art. 45 van de Wet op de Krijgstucht een art. 45a op te nemen van den volgenden inhoud: „Iedere tot straffen bevoegde meerdere wordt ter zijde gestaan door een Raad van Tucht, die hem van advies dient. Taak en samenstelling van de Raden van Tucht worden geregeld bij algemeenen maatregel van bestuur.” Art. 46 zou dan in aansluiting aan art. 45a behooren te luiden: „Geen krijgstuchtelijke straf wordt opgelegd voordat de verdachte door den Raad van Tucht is gehoord.”

De meerderheid der Commissie daarentegen meent zich vooralsnog te moeten bepalen tot de vraag, of de Regeering van oordeel is, dat invoering van de bedoelde Raden aan de krijgstuchtelijke rechtspleging ten goede zou kunnen komen, en zoo ja, hoe zij zich dan taak, samenstelling en werkwijze der Raden voorstelt. Zij is van oordeel, dat dit vraagstuk te ingewikkeld en te veelzijdig is dan dat het zou kunnen worden opgelost door opneming in de wet van één in zeer algemeene termen gesteld artikel, waarin zelfs de regeling der meest belangrijke punten aan een algemeenen maatregel van bestuur wordt overgelaten. Zoo lang niet vaststaat, welke de aard en de samenstelling der Raden van Tucht zouden zijn en op welk tijdstip en met welk rechtsgevolg het advies dier Raden zou zijn in te winnen, is een vruchtbaar debat te dezen opzichte uitgesloten en moet van opneming in de wet van eene bepaling als door de minderheid wordt voorgesteld het ontstaan van ernstige moeilijkheden, gevaar voor ontwijking van de krijgstucht worden gevreesd.

Dezelfde minderheid is van meening, dat de bestaande regeling betreffende de voorwaardelijke veroordeeling mutatis mutandis ook

¹⁾ Vgl. het slot van § 2 der Algemeene beschouwingen. [Zie onder: Kader en indeeling van het ontwerp.]

op de krachtens de Wet op de Krijgstucht op te leggen straffen moet worden toepasselijk verklaard. De mindere militair heeft zich over het algemeen veel vaker te verantwoorden wegens feiten, welke in die wet, dan wegens delicten, welke in het Wetboek van Militair Strafrecht zijn strafbaar gesteld. Wil het instituut der voorwaardelijke veroordeeling ook voor hem eenig nut hebben, dan dient het dus in de eerste plaats op krijgstuhtelijke straffen te worden toegepast. En bovendien, het is toch ook logisch, dat de opvoedende kracht, welke van de voorwaardelijke veroordeeling uitgaat, reeds dadelijk wordt in werking gesteld bij het eerste, vaak zeer lichte vergrijp, dat door den militair wordt gepleegd, en dat daarmede niet wordt gewacht totdat de delinquent in een zwaarder, in het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar gesteld feit is vervallen. Wel is waar is de meerdere tot het opleggen van krijgstuhtelijke straffen *bevoegd*, niet *verplicht*, en staat het hem dus vrij, wanneer hem dat wensche-lijk voorkomt, de straf achterwege te laten. Maar het rechtsgevoel van den betrokkene zal ongetwijfeld meer worden bevredigd, indien hij voorwaardelijk wordt veroordeeld ingevolge bepalingen, die hij in de wet kan vinden, dan indien zijne straf hem genadig wordt geschonken door zijn meerdere, aan wien willekeur hij zich dan a. h. w. voelt overgeleverd. Bovendien wordt in het bestaande stelsel ook geheel en al het voordeel gemist van de preventie, die bij de mogelijkheid van voorwaardelijke strafoplegging van de opgelegde voorwaarde zou kunnen uitgaan.

De meerderheid der Commissie acht het opnemen van eene regeling betreffende voorwaardelijke strafoplegging in de Wet op de Krijgstucht — welke regeling noodzakelijkerwijze uitermate omslachtig zou zijn — overbodig. Zij meent dat het recht om de straf achterwege te laten, dat den tot straffen bevoegden meerderen volgens de bepalingen dier wet toekomt, hun voldoende gelegenheid geeft de belangen van de onder hen gestelde minderen naar behooren te behartigen.

Memorie van Antwoord.

De ondergeteekenden achten het thans niet het oogenblik om de aangelegenheid der Raden van Tucht, welke in elk geval nadere studie zou vereischen, tot een onderwerp van beraadslaging te maken. Zij sluiten zich ten deze volkomen aan bij het betoog van de meerderheid van de Commissie. Het door de minderheid voorgestelde artikel 45a laat tal van vragen, welke wettelijk zouden dienen te worden geregeld, open. Als oplossing van de quaestie kan dit artikel niet worden aangemerkt.

Evenals de meerderheid van de Commissie meenen de ondergeteekenden, dat het opnemen van eene regeling betreffende voorwaardelijke strafoplegging in de Wet op de Krijgstucht thans geen aanbeveling verdient. Waar de tot straffen bevoegde meerdere bevoegd

doch niet verplicht is straf op te leggen, heeft hij het in de hand om practisch hetzelfde gevolg te bereiken, als wanneer de voorwaardelijke strafoplegging in de Wet op de Krijgstucht ware geregeld. Hetzelfde werd ook betoogd door den toenmaligen Minister van Marine bij de behandeling van het VIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1918 (*Handelingen* 1917—1918, bladz. 765), die van een practische toepassing van het door hem aangeduide systeem zeer veel nut verwachtte en daarom bij Circulaire voor de Zeemacht n^o. 663 de aandacht van de Commandeerende Officieren op de destijds gevoerde gedachtenwisseling vestigde. Dat het bedoelde systeem in de practijk ook toepassing vindt, blijkt uit de strafregisters, waarin dikwijls strafredenen voorkomen, welke beginnen met de woorden: „na waarschuwing” of „na herhaalde waarschuwing”.

Tegen het aangeduide systeem zou kunnen worden aangevoerd, dat dan toch voor de eerste overtreding geen straf wordt opgelegd, terwijl bij de voorwaardelijke strafoplegging, wanneer de voorwaarde wordt overtreden, ook het eerst gepleegde feit met straf geboet wordt. Dit verschil is echter practisch minder groot dan het schijnt, want waar de tot straffen bevoegde meerdere niet aan een bepaalde straf gebonden is, kan hij bij de bestraffing van het latere vergrijp met alle omstandigheden rekening houden en dus ook een zwaardere straf opleggen, dan hij gedaan zou hebben, wanneer de betrokkene niet reeds te voren ware gewaarschuwd.

Dat in het bestaande stelsel van waarschuwing het voordeel van de preventie gemist wordt, vermogen de ondergeteekenden niet in te zien.

De Regeering is evenwel bereid de vraag of de voorwaardelijke strafoplegging in het militaire tuchtrecht behoort te worden ingevoerd, nader in ernstige overweging te nemen. Met het oog op het bestaande stelsel van het geven van waarschuwingen, acht zij deze quaestie echter niet zóó urgent, dat daaromtrent reeds thans eene beslissing zou moeten worden genomen. Daarbij worde niet uit het oog verloren, dat de invoering van het instituut vrij uitgebreide wettelijke voorzieningen zou vereischen, waarvan noodzakelijkerwijze een belangrijke vertraging van het tot stand komen dezer wet het gevolg zou zijn.

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

De heer HUGENHOLTZ: [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Kader en indeeling van het ontwerp.]

Wat die Tuchtraden betreft, heb ik aanvankelijk getracht uitsluitend het beginsel in de wet neer te leggen. Ik heb in de stukken een artikel aan de hand gedaan — art. 45a — dat ongeveer aldus had kunnen luiden:

„Ieder tot straffen bevoegde meerdere wordt ter zijde gestaan door een Raad van Tucht, die hem van advies dient. Taak en samenstelling van den Tuchtraad wordt geregeld bij algemeenen maatregel van bestuur.”

Daarop heeft de Regeering in haar Memorie van Antwoord gezegd, dat dit geen oplossing is van de quaestie; dat dit artikel tal van vragen openlaat, die wettelijk zouden dienen te worden geregeld.

Ik onderschrijf dit volkomen. Ik antwoord er alleen op, dat het inderdaad niet mijn fout is, dat ik tot dezen noodmaatregel mijn toevlucht moest nemen.

In de stukken heeft de Regeering er zelf op gewezen [zie het slot van de M. v. A. onder: Kader en indeeling van het ontwerp], dat reeds in 1902 in deze Kamer de Raden van Tucht eenige malen besproken zijn. Het geschiedde toen door de heeren Duymaer van Twist en Staalman. Welnu, van 1902 tot 1921 zijn 19 lange jaren voorbijgegaan, waarin de Regeering ampel den tijd heeft gehad om een wettelijke regeling van de tuchtraden uit te werken, indien zij dit had gewild. En zelfs nadat zij die gelegenheid heeft nagelaten, had zij nog weer een uitstekende kans kunnen benutten in de werkzaamheden van de commissie voor de rechtspositie van het militaire personeel bij de marine. Toen ook dit niet gebeurde, toen zag ik geen andere kans dan het beginsel in de wet neer te leggen en de uitwerking over te laten aan een algemeenen maatregel van bestuur. Ik heb zelf zeer goed begrepen, dat daarmee aan de administratie een veel te groote macht zou worden gegeven, maar ik dacht daarbij, dat dan toch zeker de commissie voor de rechtspositie bij de uitwerking verder zou worden geraadpleegd en dat het inmiddels tot stand gekomen georganiseerd overleg voor militairen ook het noodige licht over deze zaak zou laten schijnen, zoodat toch de uitwerking niet buiten de belanghebbenden om zou zijn gegaan.

Intusschen, de Regeering weigerde dezen weg te volgen. Ik heb daarom ook niet het door mij ontworpen art. 45a in den vorm van een amendement willen indienen.

Maar ik sta hier niet uitsluitend om oppositie te voeren en ook niet enkel om te getuigen. Mijn doel is bij deze gelegenheid om een zaak, welke mij ter harte gaat, zoo mogelijk een stap nader tot verwezenlijking te brengen en ik hoop daarbij op de instemming van de heeren Ministers zelf.

Nu geloof ik, dat door mij, om iets van dien aard tot stand te kunnen brengen, aan twee voorwaarden moet worden voldaan. De eerste voorwaarde zal deze moeten zijn, dat ik het aanhangige ontwerp niet vertraag. Die voorwaarde aanvaard ik. De tweede voorwaarde zal moeten zijn, dat ik thans over de Raden van Tucht en over de voorwaardelijke veroordeeling in het tuchtrecht geen beginseluitspraak tracht uit te lokken. Die voorwaarde aanvaard ik ook.

Al wat ik op het oogenblik doen wil, is een motie bij de Kamer indienen, waarbij de Regeering wordt uitgenoodigd, om een onderzoek in te stellen naar de wenschelijkheid en de mogelijkheid van

Raden van Tucht en van invoering van de voorwaardelijke veroordeeling in het tuchtrecht.

Indien dat onderzoek door de Kamer en de Regeering werd aangevaard en niet te lang werd uitgesteld, dan zou deze zaak haar beslag kunnen krijgen te gelijker tijd met de wijzigingen, die toch weder aangebracht zullen moeten worden in deze militaire wetboeken, zoodra de nieuwe dienstplichtregeling en de nieuwe militaire pensioenwetten tot stand gekomen zijn.

Uit den aard der zaak zal ik dus op dit oogenblik met de heeren Ministers geen debat aangaan over de wenschelijkheid en de mogelijkheid van Raden van Tucht, omdat ik immers in mijn motie vraag een onderzoek daarnaar in te stellen.

Ik heb er echter reeds op gedoeld, dat niet lang geleden, in December 1920, in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* een artikel verschenen is van de hand van den thans gepensionneerden kapitein P. J. Stigter, waarin deze zich verklaart een fel tegenstander te zijn van de Raden van Tucht, en aangezien het mij niet onwaarschijnlijk voorkomt, dat dit artikel gewicht in de schaal zou kunnen leggen bij de overweging, welke ik thans van de heeren Ministers vraag, komt het mij wel gewenscht voor om over dat artikel een enkel woord te zeggen.

Zooals ik zeide, verklaart kapitein Stigter zich tegen de Raden van Tucht. Hij doet dat in de veronderstelling, dat die Raden van Tucht zullen zijn straf opleggende raden, die komen zullen in de plaats van de thans straf opleggende commandanten. Dit betoog gaat langs mij heen, want de Raden van Tucht, die ik mij voorstel, zijn geen straf opleggende raden, maar uitsluitend raden van advies en voorlichting.

Intusschen, kapitein Stigter maakt tusschen het eene en het andere standpunt geen verschil. In een enkel zinnetje verklaart hij, dat al zijn bezwaren, die hij aanvoert tegen de straf opleggende Raden van Tucht, ook gelden tegen de adviseerende Tuchtraden en daarom meen ik een enkel woord over deze zaak te moeten zeggen.

De kapitein Stigter gaat uit van het systeem, dat de compagniescommandant is de opvoeder van den onder hem staanden militairen troep, dat hij om te kunnen opvoeden moet beschikken over allerlei opvoedingsmiddelen, waarbij als ultimum remedium ook de strafoplegging te bezigen is, en dat hij dus in die strafoplegging geheel vrij moet zijn, te meer omdat hij niet in de eerste plaats te maken heeft met het begane delict, maar met den delinquent, dat het er niet in de eerste plaats om gaat een strafbaar feit te treffen, dan wel dengene, die dat strafbare feit begaan heeft, op te voeden tot een goed militair.

De kapitein Stigter brengt ons dus hier ten tooneele ideale opvoeders bij den militairen troep, en voor zoover er ideale opvoeders bij den militairen troep zijn onder de compagniescommandanten, is inderdaad zijn artikel lezenswaardig. Maar de theorie is in deze wel eenigszins grauw en wijkt wel wat al te veel van de practijk af.

Men heeft niet uitsluitend te maken met ideale opvoeders. Boven dien, dat de commandant geheel vrij moet zijn, is toch ook ten opzichte van ideale opvoeders niet juist, want die vrijheid kan toch nooit zijn willekeur of ongebondenheid, om niet te spreken van losbandigheid; hij moet altijd gebonden zijn aan zekere regelen van recht en billijkheid. Als hij onrechtvaardig straft of hij straft onrechtvaardig zwaar, dan verbittert hij in plaats dat hij verbetert. En gelijk in het huisgezin de vader, die op straffen aangewezen is, toch wel degelijk vóórdat hij de straf op zijn kind toepast, advies kan vragen aan en overleg kan plegen met zijn vrouw, met den onderwijzer of met wien dan ook, die licht kan verschaffen in de zaak, zoo zou de compagniescommandant ook advies kunnen vragen aan een lichaam, dat allicht beter op de hoogte kan zijn dan hij zelf.

Om te voorkomen, dat er onrechtvaardig of onrechtvaardig streng gestraft wordt, stel ik mij voor dat er Raden van Tucht zullen zijn, die de details van een zaak onderzoeken, die adviseeren omtrent schuld en strafmaat en die zoodanig zijn samengesteld dat zij het vertrouwen hebben van dengene die terechtstaat, doordat ook uit de categorie van den beklaagde in dien Tuchtraad een lid aanwezig is.

Het tweede punt, dat ik zou willen regelen, is de voorwaardelijke veroordeeling in het tuchtrecht. Ik heb hier denzelfden weg bewandelt; ik heb ook dit punt opgenomen in de motie, die ik zoo aanstonds de eer zal hebben aan de Kamer voor te stellen.

De Minister en de meerderheid van de Commissie van Voorbereiding meenen, dat deze zaak niet urgent is, omdat immers iedere compagniescommandant de bevoegdheid heeft niet te straffen en de zaak af te doen met een enkele waarschuwing. Ja, de meerderheid van de Bijzondere Commissie gaat zelfs zóó ver van te concludeeren, dat dus de invoering van de voorwaardelijke veroordeeling in het tuchtrecht overbodig is, alsof die waarschuwing gelijk zou staan met de voorwaardelijke veroordeeling.

Nu meen ik dat het twijfelachtig is of er algemeen gebruik gemaakt wordt van de bevoegdheid tot waarschuwen, zoolang deze zaak niet uitdrukkelijk omschreven is in de wet. Maar al ware dit zoo, dan nog kan ik mij niet voorstellen dat een dergelijke waarschuwing hetzelfde effect zou kunnen hebben, dat daarvan dezelfde preventieve werking zou kunnen uitgaan als van een vonnis, dat alleen dan niet geëxecuteerd wordt, wanneer de gestrafte binnen een bepaalden proeftijd zich houdt aan de algemeene of bijzondere voorwaarden hem bij dat vonnis opgelegd. De grootste beteekenis van de voorwaardelijke veroordeeling — en dit is als opvoedingsmiddel zoo buitengewoon van beteekenis — schuilt m. i. juist in de bijzondere voorwaarden, die nauwkeurig aangegeven kunnen worden in het vonnis. Wanneer een militair misbruik maakt van sterken drank — om maar een voorbeeld te noemen — en dientengevolge zich telkens schuldig maakt aan indisciplinaire gedragingen, dan kan de compagniescommandant hem op dit oogenblik vrij laten met een waarschuwing en daaraan den gemoedelijken raad verbinden: laat

dien sterken drank voortaan staan. Maar wanneer hem ter beschikking stond het middel van de voorwaardelijke veroordeeling, dan zou hij zeggen: Ik straf u voorwaardelijk met die en die straf en ik verbind aan dat voorwaardelijk vonnis de bijzondere voorwaarde, dat gij gedurende den proeftijd geen sterken drank moogt gebruiken, u niet moogt begeven in gelegenheden waar sterke drank wordt geschonken, u moet aansluiten bij een geheelonthoudersvereniging en, als gij die voorwaarde overtreedt, stelt gij u bloot aan het gevaar dat de voorwaardelijk opgelegde straf wordt geëxecuteerd. In dit laatste geval zou de preventieve werking van zulk een vonnis heel wat sterker zijn dan van die enkele waarschuwing, welke de commandant thans reeds kan toepassen. En nu doet het mij groot genoegen, dat tegenover het afkeurende artikel van den gepensionneerden kapitein Stigter ook ten aanzien van deze materie — men vindt dit in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* van 24 Februari van dit jaar — is gekomen een warm gesteld artikel van den kapitein van het Oost-Indische leger, den heer Bannink. Men vindt diens artikel in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* van 19 Maart. Deze kapitein, die ook een deskundige is op dit gebied, die ook als compagniescommandant is opgetreden, die ook de opvoeder is geweest van den onder hem staanden troep, beveelt de voorwaardelijke veroordeeling sterk aan en hoopt, dat de Kamer niet zal meegaan met het afwijzend standpunt van de meerderheid der Bijzondere Commissie in zake deze invoeringswet.

Ik kan eindigen met mijn motie warm bij de Kamer aan te bevelen. Ik hoop, dat de Ministers zich daartegen niet zullen verzetten. Ik ben overtuigd, dat de aanneming van deze motie, ook al zal het gevolg daarvan vooralsnog twijfelachtig blijven en al zal het nog lang duren alvorens de zaak inderdaad in werking treedt, in groote kringen bevrediging zou schenken. Wat mij betreft, ook al werd die motie aangenomen, dan nog zou mijn oordeel over het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht daardoor niet gewijzigd worden, maar dan zou toch het werk, dat de Kamer nu staat te doen, in mijn oog en in het oog van de militaire justiciabelen, niet zoo volkomen leeg en doelloos schijnen als anders het geval zou zijn. Ik heb daarom de eer, met de heeren van Zadelhoff, Troelstra, K. ter Laan en Rugge een motie voor te stellen, welke ik op uw bureau zal deponeeren.

De VOORZITTER: Door de heeren Hugenholtz, van Zadelhoff, Troelstra, K. ter Laan en Rugge is de volgende motie van orde voorgesteld:

„De Kamer noodigt de Regeering uit een onderzoek in te stellen naar de wenschelijkheid en de mogelijkheid van de invoering

1°. van Raden van Tucht,

2°. van de voorwaardelijke strafoplegging in het militaire tuchtrecht, en

de resultaten van dat onderzoek, c. q. vergezeld van een wet-

telijke regeling van beide instituten, met bekwamen spoed te harer kennis te brengen.

en gaat over tot de orde van den dag."

Voorgesteld door vijf leden, maakt deze motie een onderwerp van beraadslaging uit.

Ik stel voor de motie te behandelen bij deze algemeene beraadslaging.

Daartoe wordt besloten.

De heer DRESSSELHUYTS: [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Men kan toch over den tuchtraad denken wat men wil, men kan in het algemeen meenen, dat een onderzoek naar de wenschelijkheid van tuchtraden urgent is, men zal moeten erkennen, dat op het oogenblik het denkbeeld van de tuchtraden, hoewel het reeds in 1902 hier ter sprake werd gebracht, nog volmaakt onvoldragen is. Wat men met tuchtraden bedoelt, hoe zij zouden moeten werken, is op het oogenblik zoowel in als buiten het leger nog een volkomen onbekende zaak. Uit algemeen democratisch beginsel moge men tuchtraden wenschelijk achten, wanneer men het verwijt uitspreekt, dat deze wet de tuchtraden niet regelt, moet men ook duidelijk aangeven, wat men daarmede bedoelt. De heer Hugenholtz houde het mij ten goede, wanneer ik meen, dat de reden, waarom hij ten deze geen amendement heeft ingediend, deze is, dat hij zich zeer begrijpelijk niet in staat gevoelde, zijn gedachte nader te definieeren. Het denkbeeld van de tuchtraden is nog volkomen embryonisch, moet nog vasten vorm krijgen. Toegegeven moet worden, dat tegen de motie van den heer Hugenholtz geen bezwaar bestaat, dat men er sympathiek tegenover kan staan, maar er moet dan ook duidelijk blijken, dat men een vaststaand begrip bedoelt. De geachte afgevaardigde heeft met enkele woorden aangegeven, wat zijns inziens tuchtraden moeten zijn.

Hij zeide: er moet zijn een adviseerend college van ranggenooten van den krijgstuhtelijk gestrafte en dat college zou elken strafoplegger advies moeten geven voor hij de straf oplegt. Ik wil wijzen op de ontzaglijke moeilijkheden, die den heer Hugenholtz ook wel niet ontgaan zullen zijn, die zich aanstonds zouden voordoen als men een dergelijke zaak in de practijk wilde brengen. Volgens de Wet op de Krijgstucht hebben wij op het oogenblik niet minder dan 17 verschillende categorieën van mogelijke strafopleggers. Wanneer al die groepen als het ware steeds vergezeld moesten zijn van een raad van tucht, die bij elke strafoplegging zou adviseeren, ik zeg niet dat het onmogelijk zou zijn,

maar toch de wijze, waarop, staat mij op het oogenblik nog niet voor en zal waarschijnlijk den heer Hugenholtz ook nog niet voorstaan. Daaronder zijn bovendien verschillende personen die niet in het gewone legerverband staan, zooals de militiecommissaris, de districtscommandant van de landweer, de onderofficier-detachementscommandant en verschillende andere groepen. Wanneer ik op het oogenblik mijn aanvankelijke bezwaren tegen de tuchtraden van den heer Hugenholtz aangeef (ik zeg niet, dat die bezwaren definitief zijn), dan is dat vooral omdat hij eischt een tuchtraad van ranggenooten. Hoe zal men dat in de practijk kunnen regelen? In den gedahtengang van den Minister van Oorlog zal men, blijkens het ingediende ontwerp van een nieuwe Militiewet, een groep militairen krijgen die slechts twee maanden in het leger dienen. Wil de heer Hugenholtz nu, als aan een van deze personen een straf wordt opgelegd, dat uit hen een college wordt gevormd van menschen, die misschien acht dagen in het leger zijn, misschien een maand, om den kapitein-compagniescommandant te adviseeren, hoe de tucht moet worden toegepast? De tucht is op zich zelf een moeilijke vraag. De heer Hugenholtz heeft straks met klem betoogd, dat tucht ook is opvoeding, maar gelooft de heer Hugenholtz dat menschen, die nog slechts kort in dienst zijn, deugdelijke adviezen kunnen geven over de vraag, hoe de tucht moet worden toegepast?

Wat tucht is vindt men o. a. omschreven in het boekje van de Ministerieele Commissie betreffende de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht, en wel op blz. 232 en 233. Dit boekje is bij de Kamerleden verspreid, ik mag dus hopen dat verschillende leden het hebben gelezen en ik behoef dus niet te herhalen wat er in staat. Wanneer er leden zijn, die het uit het hoofd kennen, zooals ik hier hoor zeggen, behoef ik het zeker niet te herhalen. Hoe dit zij, uit deze schets blijkt, dat het aangeven van de beginselen der krijgstucht een moeilijke zaak is, en de toepassing nog moeilijker. Op blz. 232 van dat boekje vindt men in art. 6 omschreven wat de tucht in het algemeen bedoelt, op blz. 233 wordt in art. 7 nader uitgewerkt waarop de krijgstucht berust en in art. 8 wordt het hoeden van de tucht nader ontwikkeld. Ik zou den heer Hugenholtz dan ook willen vragen, waar de zaak zoo moeilijk is, of het in zijn bedoeling kan liggen, wanneer morgen een milicien gestraft wordt, dat zijn kameraden die misschien enkele weken in dienst zijn, advies zouden kunnen geven zoodanig, dat het leger, de krijgstucht en de militaire kracht van ons land daardoor aan betekenis en aan opvoedende kracht zouden winnen.

Nog tal van andere vragen komen hierbij ter sprake. Zoo ook deze vraag, of die raden van tucht alleen zouden moeten dienen in tijden van vrede, of ook in tijden van oorlog. Een andere vraag is, of die raden van tucht alleen moeten gelden bij de landmacht, of ook bij de zeemacht, of zij uitsluitend uit ranggenooten moeten bestaan, dus telkens moeten wisselen of wel dat wij, à l'instar van de vroegere schutterijraden, zouden moeten denken aan de mogelijkheid, dat min-

deren advies zouden moeten geven over krijgstuchtelijke feiten, door meerderen gepleegd.

Ik ga op deze zaak niet door, maar wil alleen constateeren, dat er bij deze quaestie van de tuchtraden vragen rijzen — of zij werken voor of na de strafoplegging, of zij al dan niet een permanent lichaam vormen, of zij voor alle krijgstuchtelijke feiten of alleen voor de ernstige in toepassing moeten worden gebracht — vragen, die nog door niemand in ons land zijn uitgewerkt, noch door de adresseerende vereenigingen, noch door een van de commissieleden, noch zelfs, voor zoover mij bekend, is in de Nederlandsche literatuur het denkbeeld van de tuchtraden ooit behoorlijk verwerkt. Men kan sympathiek staan tegenover deze zaak, maar men zal te gelijk moeten erkennen, dat zij nog is in embryonale vorm, dat zij nog volkomen moet worden voorbereid. Daarom kan men meegaan met het denkbeeld van den heer Hugenholtz, dat wel eens een roep om tuchtraden gehoord mag worden, en zeggen: de zaak is waard, onderzocht te worden, maar men kan niet met den heer Hugenholtz meegaan, wanneer hij zegt: daar dit wetsontwerp de tuchtraden niet heeft uitgewerkt, moet het, als zijnde niet frisch genoeg, als zijnde verzuurd, worden gediskwalificeerd.

Een tweede grief van dien geachten afgevaardigde tegen dit wetsontwerp was, dat het niet inhoudt de voorwaardelijke veroordeeling in krijgstuchtelijke zaken. Mijnheer de Voorzitter! Men kan die verlangen, men kan een studie daarvan wenschen, daartegen heb ik geen bezwaar, maar wanneer men zegt, dat het wetsontwerp ondeugdelijk is, omdat het die voorwaardelijke veroordeeling in krijgstuchtelijke zaken niet kent, lijkt mij dat een buitengewoon onbillijke critiek. Ik geloof, dat, indien men die voorwaardelijke veroordeeling in krijgstuchtelijke zaken eens zag uitgewerkt, vooral van de zijde der mindere militairen ernstige bezwaren daartegen zouden komen.

De heer Hugenholtz heeft aangehaald een artikel van den toenmaligen kapitein P. J. Stigter in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* van 24 Februari 1921, dat ook ik met groote belangstelling heb gelezen.

Ik wil niet alles, wat daarin staat, voor mijn rekening nemen, maar ik wil toch wel zeggen, dat enkele argumenten, in dat artikel aangevoerd, mij van buitengewoon treffende beteekenis lijken. Het argument, dat mij het sterkst voorkomt, is wel, dat wanneer op het oogenblik de militair niet gestraft wordt, maar gewaarschuwd, die waarschuwing niet op zijn strafregister wordt aangeteekend, terwijl wanneer de voorwaardelijke veroordeeling in tuchtzaken werd ingevoerd, deze op het strafregister zou worden aangeteekend, en het strafregister dus niet meer blank zou blijven, terwijl juist in het leger een blanco-strafregister op hoogen prijs wordt gesteld. Wanneer dus voortaan op tal van straflijsten vermeld zou staan: deze man is voorwaardelijk tuchtrechtelijk gestraft, terwijl op het oogenblik die registers blank zijn, zal de mindere militair zeker meenen, hiermee niet vooruit te zijn gegaan.

Ik wil op het oogenblik niet reeds bij voorbaat een afkeurend vonnis vellen over de voorwaardelijke veroordeeling in tuchtzaken. Ik geloof, dat indien die zaak bestudeerd wordt en zeker wel iets van te maken is, maar ik herhaal, dat zeker tegenover de voordeelen staan tal van nadeelen, dat deze zaak nog niet is uitgemaakt, ook niet in militaire kringen, en dat, wanneer de heer Hugenholtz op deze gronden meent, dat de militaire strafwetboeken beter oningevoerd waren gebleven, hij zijn critiek bouwt op een onjuist argument.

Ik zal op het oogenblik op deze zaak niet verder ingaan.

• [Zie het tusschenliggende gedeelte van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Ik eindig dus met nogmaals een woord van protest te laten hooren tegen de critiek van den heer Hugenholtz. Ik heb tegen de door hem ingediende motie geen bezwaar, ik hoop zelfs, dat de beide Ministers haar zullen willen overnemen.

[Zie het vervolg van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.] •

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

De heer Hugenholtz heeft 2 speciale desiderata ontwikkeld, waarover ik niet veel zal zeggen, maar ten slotte heeft hij zijn gedachten daaromtrent belichaamd in een motie, waarin een onderzoek wordt gevraagd naar de wenschelijkheid van invoering van tuchtraden en van voorwaardelijke bestraffing in het tuchtrecht.

Ik wil over de wenschelijkheid van tuchtraden op het oogenblik niet spreken. Alleen wil ik een opmerking maken, waaruit men kan afleiden, dat die wenschelijkheid niet zoo bijzonder in het oog springt.

Er staat in art. 46 van de Wet op de Krijgstucht:

„Geen krijgstuchtelijke straf wordt opgelegd voordat de verdachte door den strafoplegger zelve of, zoo deze verhinderd is of zich elders bevindt, door een anderen tot straffen bevoegden meerdere is gehoord.”

Als het dus eenigszins mogelijk is door den strafoplegger. Indien men nu krijgt een raad van advies zal dan die bepaling gelijke kracht hebben als wanneer men dezen niet heeft? Mij dunkt, dat dan de kracht van dit voorschrift wordt verzwakt.

En wat betreft de voorwaardelijke bestraffing, zou uit het stelsel van den geachten afgevaardigde, indien ik hem goed begrepen heb, voortvloeien, dat de militair meer kans heeft om gestraft te worden, want wanneer men iemand eenvoudig een waarschuwing doet toekomen, dat hij er een volgenden keer bij is, wordt hij aanvankelijk niet veroordeeld. De nauwkeurige omschrijving van de voorwaarden past overigens volkomen in de voorwaardelijke veroordeeling door

den rechter, maar bij krijgstuuchtelijke vergrijpen ligt zij minder in den aard der zaak, en voorts zal er het bezwaar aan verbonden zijn, dat iemand, die anders vrij liep, nu veel lichter, zij het dan voorwaardelijk, veroordeeld wordt.

Dit zijn intusschen slechts kantteekeningen.

De geachte afgevaardigde heeft een motie voorgesteld, welke hierop neerkomt, dat de Kamer een onderzoek vraagt naar de mogelijkheid en wenschelijkheid om tuchtraden in het leven te roepen, benevens de voorwaardelijke veroordeeling in de militaire krijgstuuch, en van den uitslag aan de Kamer mededeeling te doen.

[Zie het tusschenliggende gedeelte van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

.....dat men haar [de commissie welke belast zal worden met het ontwerpen van een Militair Wetboek van Strafvordering] dan tevens zou kunnen uitnoodigen haar aandacht te wijden aan de vragen van tuchtraden en van voorwaardelijke veroordeeling bij de militaire tuuch, vragen, waarover op dit oogenblik toch niet een grondig debat gevoerd zou kunnen worden en ten aanzien waarvan allerminst vaststaat, dat het wenschelijk is om te komen tot maatregelen als door den heer Hugenholtz gewenscht worden, doch welke toch te zijner tijd in debat zullen behooren te komen en waaromtrent men te zijner tijd zich rekenschap zal moeten geven, of het gewenscht is dan wel niet.

Of nu de Kamer de motie van den heer Hugenholtz aanneemt of niet, het is onverschillig, want, indien de door mij aangegeven weg gevolgd wordt, dan komt de zaak te zijner tijd tot klaarheid; dan komt er te zijner tijd een rapport, dat tot basis van gedachtenwisseling kan strekken. Ook zonder de motie van den heer Hugenholtz lag het toch in de meening der Regeering, dat de commissie, waarvan ik sprak, op die wijze en bij die gelegenheid zou kunnen uitgenoodigd worden haar aandacht aan deze vragen te wijden.

[Zie het vervolg van deze rede hiervoor onder: Reglement betreffende de krijgstuuch.]

De heer Pop, Minister van Oorlog: [Zie het begin van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord over de twee punten, welke de geachte afgevaardigde verder ter sprake heeft gebracht.

In het Voorloopig Verslag werd reeds door de meerderheid van de Commissie gevraagd een antwoord op de vraag, of invoering van militaire Tuchtraden aan de krijgstuuchtelijke rechtspleging ten goede zou komen. Tegenover die vraag meen ik een groot vraagteken te moeten stellen. Ik ben niet overtuigd, dat de krijgstuuchtelijke rechtspleging daarbij wel zou varen, en wel allerminst wanneer het ge-

beurde op de wijze, als de minderheid van de Commissie dat in enkele woorden in een wijziging van de artt. 45 en 46 heeft toegelicht. In art. 45 toch wordt door de minderheid der Commissie voorgesteld een Raad, die den tot straffen bevoegden meerdere van advies zal dienen, en daaraan wordt verbonden een wijziging van art. 46, waarbij die raad den beklaagde zou hooren. Daardoor wordt dus het contact, dat op het oogenblik vóór het straffen bestaat tusschen den beklaagde en den strafoplegger, verbroken. Het verbreken van dat verband acht ik zoowel in het nadeel van den een als van den ander. In de grootste mate ten nadeele van den te straffen persoon, want in het militaire opvoedingswezen werkt niets zoo gunstig als het persoonlijke contact, dat het gevolg is van het onderzoek van een vergrijp door den commandant, die tot straf opleggen bevoegd is. Ik kan uit eigen ervaring spreken, want het is geen nieuw voorschrift, dat geen straf moet worden opgelegd, voordat men den te straffen persoon heeft gehoord. Juist daarbij heeft men gelegenheid om omtrent het karakter, de inzichten en de bedoelingen van den te straffen persoon zich een zoo goed beeld te vormen en kan men op zijn karakter zoozeer inwerken, dat daardoor een zeer gunstige invloed op hem uitgeoefend wordt.

Bovendien is dat dienen van advies natuurlijk een zaak, die uiterst moeilijk is. De heer Dresselhuys heeft er reeds op gewezen, dat personen, die werkelijk met kennis van zaken een vergrijp zouden kunnen instrueeren en zouden kunnen adviseeren over de toe te deelen straf en over de strafmaat, niet altijd zoo gemakkelijk te vinden zullen zijn in de categorie, waartoe de beklaagde zelf behoort. Daarom reeds zal het zeer moeilijk worden een Raad van Tucht samen te stellen overeenkomstig de bedoelingen van den geachten afgevaardigde. Maar bovendien, welk een vertraging in de uitoefening van het tuchtrecht zal niet het gevolg zijn, wanneer voor elk vergrijp, dat gepleegd is, die Tuchtraad moet worden bijeengeroepen. Die Tuchtraad zou moeten onderzoeken, zou natuurlijk een schriftelijk verslag moeten uitbrengen (want op praatjes mag men dan niet afgaan), wat weer aanleiding zal kunnen geven tot vragen van den strafoplegger die zich door deze instructie niet bevredigd ziet. Ik voorzie daarvan tal van bezwaren en ik zie niet in, dat de belangen van dengene, die eventueel bestraft zou worden, daardoor beter tot hun recht zullen komen.

Ook ten aanzien van de voorwaardelijke strafoplegging wil ik mij gaarne aansluiten bij hetgeen de heer Dresselhuys gezegd heeft. Ook ik heb de overtuiging, dat de militairen, die strafschuldig zijn, langs dezen weg er niet beter aan toe zullen worden. De waarschuwing, door den tot straffen bevoegden meerdere na een behoorlijk onderzoek gegeven, zal, dunkt mij, beter werken en in de toekomst denzelfden invloed hebben, terwijl het voordeel wordt verkregen dat 's mans strafregister schoon blijft, dat daarop geen enkele aantekening komt, waarmede later rekening zou worden gehouden. Wanneer men aan die voorwaardelijke strafoplegging gaat verbinden verschillende

voorwaarden, dan is het ook al weer de vraag of de man, die gestraft zou worden, daardoor in betere verhoudingen komt. De heer HUGENHOLTZ heeft gezegd, men zou hem bijv. als voorwaarde kunnen opleggen, wanneer hij zich in dronkenschap misdragen heeft, dat hij zich moet aansluiten bij een geheelonthoudersvereniging. Ik wil aannemen, dat dit in zulk een geval volkomen onschadelijk, ja, zelfs nuttig zou zijn, maar men zou hem ook andere voorwaarden kunnen opleggen, die zijn vrijheid misschien ernstig zouden kunnen belemmeren, meer misschien dan in de bedoeling van den geachten afgevaardigde ligt. Om deze reden meen ik, dat door het toepassen van de bevoegdheid om niet te straffen die thans uitdrukkelijk in de Wet op de Krijgstucht is neergelegd, terwijl het reglement vroeger uitdrukkelijk voorschreef, dat elke nalatigheid onvoorwaardelijk moest worden gestraft, meer in het belang wordt gehandeld dan door een voorwaardelijke veroordeeling in te voeren, die m. i. niet noodig is.

De heer HUGENHOLTZ: [Zie het begin en het slot van deze rede hiervoor onder: Wordingsgeschiedenis van het ontwerp.]

De Minister van Justitie heeft bij wijze van kantteekening gezegd, dat als de Tuchtraden worden ingevoerd, daardoor wordt verzwakt de beteekenis van het artikel, dat bepaalt, dat de overtreder door den strafoplegger moet worden gehoord. Dat is echter niet noodig. Ik kan mij denken, dat een Tuchtraad advies geeft maar dat de strafoplegger den overtreder hoort, omdat hij degene is, die de straf oplegt.

Een andere kantteekening, zoowel door de beide Ministers als door den heer Dresselhuys gemaakt, is inderdaad niet van grond ontbloot, nl., dat de kans bestaat, dat bij invoering van het instituut van voorwaardelijke veroordeeling eerder straf zal worden opgelegd dan wanneer dat instituut niet bestaat, omdat men toch weet, dat een voorwaardelijke veroordeeling allicht niet ten uitvoer wordt gelegd. Daartegenover merk ik op, dat, indien mijn sustenu juist is, dat een voorwaardelijke veroordeeling meer preventieve kracht heeft dan een waarschuwing, de straffen juist zullen verminderen, aangezien de preventie grooter is. Maar daaromtrent behoeft op het oogenblik niet te worden beslist.

De Minister van Justitie heeft, naar aanleiding van een opmerking van den heer Dresselhuys, een aangenaam vergezicht geopend. Hij heeft erkend, dat de strafvordering op militair gebied moet herzien worden en hij heeft zich bereid verklaard om aan de Commissie, die de Invoeringwet van het Militair Wetboek van Strafrecht heeft voorbereid, te verzoeken, zich ook te belasten met de voorbereiding van een nieuw Militair Wetboek van Strafvordering. Negen jaar geleden is dat intusschen reeds toegezegd en als de Minister nu nog maar overweegt, om aan de Commissie te vragen, deze zaak in studie te nemen, dan is hij inderdaad aan den voorzichtigen kant en gaat hij zijn gebruikelijke rol niet te buiten.

Maar dat is voor mij geen reden om mijn motie terug te nemen.

Daarin toch wordt de aandacht gevestigd op twee zaken, die mij speciaal ter harte gaan en die wellicht door de aanneming van de motie wat meer relief zullen krijgen dan anders het geval zal zijn. Daarom kan ik ook na de toezegging van den Minister mijn motie niet terugnemen.

De motie van orde van den heer Hugenholtz e. s. wordt in stemming gebracht en aangenomen met 38 tegen 28 stemmen.

Artikel 24.

In artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

In n^o. 2 onder *a* wordt, in plaats van, „80 [96] n^{os}. 1 en 3”, gelezen: „80 [96] n^{os}. 1, 2 en 3” en wordt onmiddellijk vóór het cijfer 87 [103] ingevoegd: „82 [98] n^o. 3 (indien de ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede niet langer dan acht dagen duurt),”.

In n^o. 3 wordt na „142”, ingevoegd: „254*bis*, 284 n^o. 1.”.

In n^o. 4 wordt na „310” ingevoegd: „314, 315” en na de woorden „Wetboek van Strafrecht”: „en in artikel 27 van de Visscherijwet”.

In n^o. 5 wordt na „426,” ingevoegd: „426*bis*,” en na „431,”: „435*bis*,”.

N^o. 6 wordt aldus gelezen:

„de feiten vallende in de bepalingen van eene der buiten het Wetboek van Strafrecht omschreven overtredingen waarop als hoofdstraf gesteld is hetzij hechtenis of geldboete hetzij geldboete alleen, indien het begane feit naar het oordeel van den in n^o. 2 vermelden meerdere onbestaanbaar met de militaire tucht of orde, doch tevens van zóó lichten aard is, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.”

Art. 22 O. O. = Art. 24 G. O. = Art. 24 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De noodzakelijkheid is gebleken om aan de opsomming der krijgstuhtelijke vergrijpen in artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht alsnog eenige uitbreiding te geven.

In de eerste plaats is in 1903 niet voldoende bedacht, dat onder „eene reis. naar of van eene plaats buiten het rijk in Europa” — men vergelijkte de artikelen 80 [96], n^o. 2, en 82 [98], n^o. 3, van het Wetboek van Militair Strafrecht — ook valt elke reis binnen de koloniën. In verband daarmee dient artikel 2, n^o. 2, onder *a*,

van de Wet op de Krijgstucht alsnog te worden aangevuld, als in artikel 22 [24] dezer wetsvoordracht is aangegeven. Zulks om van het z.g. achterzeilen bij reizen binnen de koloniën en dan mede bij kleine reizen buiten het rijk in Europa, b.v. naar Engeland, discipline afdoening mogelijk te maken. Het achterzeilen bij reizen buiten het rijk in Europa in tijd van oorlog behoort intusschen, naar het oordeel der ondergeteekenden, enkel strafrechtelijk te kunnen worden behandeld. Ten einde het practisch belang der hier bedoelde aanvulling te illustreren, mogen de volgende voorbeelden dienen. Een militair van de zeemacht verzuimt ten gevolge van aan zijn schuld te wijten omstandigheden de reis met een transport scheepelingen per spoor van Batavia naar Soerabaia of gedeeltelijk de reis met een te Batavia vertoevend oorlogsbodem, aangewezen voor een tocht naar Japan of Australië via Soerabaia. Hij beijvert zich nu zijn verzuim zooveel mogelijk te herstellen door op eigen kosten naar Soerabaia te sporen en zich te melden, in het tweede voorbeeld nog vóór de reis naar buiten de koloniën wordt aanvaard. Volgens de bestaande redactie van artikel 2, n^o. 2, onder *a*, moet hij onverboddelijk voor den krijgswaad terechtstaan; volgens de thans voorgestelde aanvulling kan de zaak disciplinair worden afgedaan.

Vervolgens vereischen de nummers 3, 4, 5 en 6 van voormeld artikel 2 eenige aanvullingen in verband met sedert 1903 tot stand gekomen nieuwe strafbepalingen.

Van de nieuwe strafbepalingen, welke in het Wetboek van Strafrecht zijn opgenomen, vallen de artikelen 254*bis* en 284, n^o. 1, in de termen voor opneming in n^o. 3. Het plegen van de in die artikelen omschreven strafbare feiten kan onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, en tevens van zóó lichten aard, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan, zonder dat dit echter onder alle omstandigheden van een zoodanig feit behoeft te worden aangenomen.

De vischstrooperij, als misdrijf strafbaar gesteld bij de Visscherijwet van 6 October 1908 (*Staatsblad* n^o. 314), behoort in n^o. 4 ten aanzien van de mogelijkheid van krijgstuchtelijke afdoening op één lijn te worden gesteld met den gewonen diefstal.

In n^o. 5 dienen, naar het oordeel der ondergeteekenden, te worden ingelascht de nieuwe overtredingen, omschreven in de artikelen 426*bis* en 435*bis* van het Wetboek van Strafrecht.

En eindelijk is eene wijziging van n^o. 6 noodzakelijk, omdat het meer en meer gebruikelijk is geworden — vooral in gemeentelijke verordeningen — om op overtredingen niet alleen geldboete als hoofdstraf te stellen, doch om daarnaast de gelegenheid te geven tot het opleggen van hechtenis. De beteekenis van n^o. 6 is derhalve allengs eene betrekkelijk veel geringere geworden dan bij de behandeling van de Wet op de Krijgstucht bedoeld is. Ook kan men tegenwoordig bezwaarlijk volhouden, dat uit de omstandigheid, dat tegen eene overtreding alleen geldboete is bedreigd, mag worden afgeleid, dat eene zoodanige overtreding steeds een minder ernstig karakter draagt

dan die, waarop ook hechtenis is gesteld. Er bestaan overtredingen, waarop hechtenis is gesteld van niet meer dan zes dagen of geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden, en aan den anderen kant overtredingen, waartegen alleen geldboete is bedreigd, doch tot eene hoogte van vijf duizend gulden. Door n^o. 6 aan te vullen, als in artikel 22 [24] dezer wetsvoordracht wordt voorgesteld, kan zonder bezwaar krijgstuuchtelijke afdoening worden mogelijk gemaakt van alle overtredingen, waarop niet *uitsluitend* hechtenis is gesteld.

Artikel 25.

In de artikelen 4 en 5 van de Wet op de Krijgstucht worden onder A, 6^o., na de kommapunt bijgevoegd de woorden „deze straf wordt niet opgelegd aan een minderjarige die den leeftijd van achttien jaren nog niet bereikt heeft;”.

Het artikel kwam in het O. O. niet voor.
Art. 25 G. O. = Art. 25 der Wet.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

Voorts is de Commissie eenstemmig van oordeel, dat aan art. 5 van de Wet op de Krijgstucht eene bepaling behoort te worden toegevoegd, welke voorschrijft, dat verzwaard arrest en streng arrest niet zullen mogen worden toegepast op minderjarigen, die den leeftijd van 18 jaren nog niet hebben bereikt.

Memorie van Antwoord.

Naar het oordeel van de ondergeteekenden zou het geen aanbeveling verdienen zoowel de straf van streng arrest als die van verzwaard arrest voor minderjarigen, die den leeftijd van achttien jaren nog niet hebben bereikt, uit te schakelen. Men bedenke, dat, wanneer deze beide straffen worden uitgeschakeld, na de straf van licht arrest (d.w.z. het huidige kwartier- of scheepsarrest) geen zwaardere straf zou kunnen worden toegepast dan die van plaatsing in eene tucht-klasse en misschien in enkele gevallen verlaging. De mogelijkheid om een jeugdigen overtreder gedurende eenigen tijd af te zonderen van andere militairen, in wier midden hij aan boord of in een kazerne verblijft, zou ten eenenmale uitgesloten zijn.

Intusschen erkennen de ondergeteekenden, dat aan de straf van streng arrest voor jeugdige militairen bezwaren zijn verbonden en dat het aanbeveling verdient ook in het tuchtrecht voor zoover mogelijk rekening te houden met den geest van de kindervetten. Nu bij

deze wetsvoordracht in het Wetboek van Militair Strafrecht wijzigingen worden aangebracht, welke met die wetten verband houden, zijn zij bereid om ten deele aan den wensch van de Commissie tegevoet te komen door het opnemen van een voorschrift dat de oplegging van de straf van *streng* arrest aan jeugdige militairen verbiedt. Te dien einde is een nieuw artikel **25** in het ontwerp van wet ingelascht. Een overeenkomstige aanvulling van art. 3 van de Wet op de Krijgstucht is onnoodig, omdat officieren beneden den leeftijd van achttien jaren niet voorkomen.

Verder zouden de ondergeteekenden niet willen gaan, omdat anders de keuze in de straffen voor jeugdige militairen niet ruim genoeg blijft. Daarbij houde men in het oog, dat de straf van licht arrest, opgelegd aan een schepeling aan boord van een varend schip, geen beteekenis heeft, tenzij deze straf gepaard gaat met inhouding van soldij. Eindelijk zij er nog op gewezen, dat door de voorgestelde wijziging aansluiting wordt bereikt bij het bepaalde onder II van de additioneele artikelen, voorgesteld bij de artikelen **45** en **56** van het gewijzigd wetsontwerp.

Nota van wijzigingen.

6°. Na artikel 22 (thans artikel **24**) wordt een nieuw artikel ingelascht, luidende als volgt:

Artikel 25.

[Als art. 25 der Wet.]

Artikel 26.

Het slot van artikel 16 van de Wet op de Krijgstucht wordt na de woorden „met dien verstande” gelezen als volgt: „dat niemand kan worden verlaagd tot eene uitsluitend bij eene opleiding voorkomende kwaliteit.”

Art. 23 O. O. = Art. 26 G. O. = Art. 26 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Men vergelijke de toelichting tot artikel **6**.

Artikel 27.

In artikel 39 van de Wet op de Krijgstucht worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

Het eerste lid, onder 3^o., wordt gelezen als volgt:

„3^o. den commandeerenden officier van een divisie, brigade, korps of andere door Ons te bepalen formatie, zoomede van een dienstvak, dienstafdeeling of inrichting.”

De punt aan het slot van het tweede lid wordt vervangen door **gene kommapunt**.

Aan het tweede lid worden twee nieuwe nummers toegevoegd, luidende als volgt:

„4^o. den officier belast met territoriaal bevel;

5^o. den officier belast met de leiding van den etapendienst of met een zelfstandig commando bij dien dienst.”

Art. 24 O. O. = Art. 27 G. O. = Art. 27 der Wet.

Memorie van Toelichting.

In artikel 39, eerste lid, n^o. 3, van de Wet op de Krijgstucht kan de vermelding van de „divisie” niet worden gemist, terwijl de inlasching van de „brigade” noodzakelijk is ten gevolge van de opneming van de brigade als nieuwe eenheid in de legerorganisatie van 1913. Met het oog op nog andere bevelvoeringen, welke in het leven geroepen zijn — men denke b.v. aan een „positiecommandant” — of kunnen worden, is voorts in n^o. 3 nog ingevoegd „of andere door Ons te bepalen formatie”.

Voor tijden van oorlog is sedert de totstandkoming van de Wet op de Krijgstucht de positie van den territorialen bevelhebber gewijzigd; deze officier zal niet steeds den rang van vlag- of opperofficier hebben. Dientengevolge moet in het tweede lid van artikel 39 — men vergelijke het nieuw voorgestelde n^o. 4 — alsnog de territoriale bevelhebber worden vermeld. In tijd van oorlog worden de bevelhebbers van de militaire afdeelingen¹⁾ vervangen door de territoriale bevelhebbers²⁾. Tot de taak van den territorialen bevelhebber behoort onder meer de organisatie der locale verdediging en de uitoefening van het militair gezag, bedoeld in de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n^o. 128). Hij staat rechtstreeks onder den Minister van Oorlog.

¹⁾ Men zie het Koninklijk besluit van 15 November 1910 (*Staatsblad* n^o. 47).

²⁾ Men zie het Koninklijk besluit van 8 November 1916 (*Staatsblad* n^o. 495) alsmede artikel 20 van het Koninklijk besluit van 9 April 1913 n^o. 64 (punt 3, bladz. 1, Boekwerk Oorlogsorganisatiën).

Nog eene andere aanvulling van het tweede lid van artikel 39 der Wet op de Krijgstucht is noodzakelijk gebleken en wel met het oog op den etapendienst, welke eerst in 1910 in zijn vollen omvang in een voorschrift is geregeld en vastgelegd. De etapeninspecteur, d. i. de officier, die met de algemeene leiding van den etapendienst is belast, heeft in tijd van oorlog, evenals de territoriale bevelhebber, verschillende staven en troepenafdeelingen onder zijne bevelen, welke, samen, echter moeilijk geacht kunnen worden te vormen een „taktisch geheel”, als waarvan sprake is onder 1° van artikel 39, tweede lid, der Wet op de Krijgstucht. Hetzelfde kan gezegd worden ten aanzien van den officier, die bij den etapendienst een zelfstandig commando voert. Met het oog op een en ander is artikel 39, tweede lid, voormeld, met een nieuw n°. 5 aangevuld.

Het ontwerp-voorschrift etapendienst van 1910 acht het noodig, dat disciplinaire strafbevoegdheid wordt toegekend aan:

- 1°. den chef van etapendienst;
- 2°. de stationscommandanten;
- 3°. den commandant der marechaussee;
- 4°. den commandant der etapentroepen;
- 5°. de etapencommandanten;
- 6°. den chef van het etapenmunitiedepôt;
- 7°. den commandant van de etapentreinen;
- 8°. den etapenintendant;
- 9°. den etapenarts;
- 10°. den etapen-paardenarts.

Deze officieren zijn, mede in verband met het nieuw voorgestelde n°. 5, in de practijk zonder bezwaar te brengen onder eene der categorieën, genoemd in de artikelen 39 of 41 der Wet op de Krijgstucht.

Artikel 28.

In artikel 41 van de Wet op de Krijgstucht worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

N°. 2 wordt gelezen als volgt:

„2°. den commandant van een bataljon, afdeeling, compagnie, escadron, batterij of andere door Ons te bepalen formatie;”.

Art. 25 O. O. = Art. 28 G. O. = Art. 28 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Om dezelfde reden, als is aangevoerd in den aanhef van het hierboven aangeteekende op artikel 24 [27], zijn ook in n°. 1 van artikel 41 der W. K. de woorden „of andere door Ons te bepalen formatie” ingelascht.

Artikel 29.

In artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht wordt, in plaats van „op weg naar Oost-Indië of aan boord van een oorlogsvaartuig aldaar”, gelezen: „in of op weg naar Oost-Indië” en wordt na „Nederlandsch-Indië,” gelezen: „samengesteld naar de daar te lande geldende bepalingen”.

Art. 26 O. O. = Art. 29 G. O. = Art. 29 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De voorgestelde redactiewijziging van artikel 67 der Wet op de Krijgstucht houdt o. a. verband met de omstandigheid, dat tegenwoordig in Oost-Indië eene marinekazerne aan wal bestaat. Men vergelijkte ook het bij artikel 4 nieuw voorgestelde artikel 12e [17] van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Artikel 30.

In artikel 72 van de Wet op de Krijgstucht worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

Aan het eerste lid wordt een nieuwe zin toegevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 45a [61] van het Wetboek van Militair Strafrecht is van toepassing.”

In het tweede lid vervallen de woorden „in de bepaling van artikel 2 n^o. 1 of 2 dezer wet vallend”.

Art. 27 O. O. = Art. 30 G. O. = Art. 30 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Men vergelijkte ten aanzien van de voorgestelde aanvulling van het eerste lid van dit artikel het hierboven aangeteekende op artikel 11.

Bij de wet van 31 December 1914 (*Staatsblad* n^o. 666), houdende straf- en tuchtrechtelijke voorzieningen betreffende de hier te lande

geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid, zijn zoodanige militairen ten aanzien van alle door hen begane feiten, waartegen is voorzien bij de reglementen van krijgstucht, met Nederlandsche militairen gelijkgesteld. Het tweede lid van dit artikel strekt om in artikel 72 van de Wet op de Krijgstucht hetzelfde beginsel neder te leggen. Inderdaad schijnt er geen voldoende reden om de mogelijkheid van krijgstuhtelijke afdoening van feiten door de in dat artikel 72 bedoelde vreemde militairen begaan, tot de zuivere militaire vergrijpen te beperken.

Artikel 31.

Aan artikel 74 van de Wet op de Krijgstucht wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Voor zoover deze wet rechtsmacht opdraagt aan een rechter in de koloniën of bezittingen in andere werelddeelen, is zij mede voor die koloniën of bezittingen verbindend en past die rechter, bij de uitoefening der hem opgedragen rechtsmacht, de Nederlandsche wetgeving toe.”

Het artikel kwam in het O. O. niet voor.
Art. 31 G. O. = Art. 31 der Wet.

Memorie van Antwoord.

Voor de toelichting moge worden verwezen naar de toelichting op artikel 23 (nieuw).

Nota van wijzigingen.

8°. Na artikel 27 (thans artikel 30) wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 31.

[Als in de wet.]

TITEL IV.

Afschaffing of wijziging van wetten, welke thans in werking zijn.

EERSTE AFDEELING.

Materieel Strafrecht.

Artikel 32.

Worden afgeschaft:

- 1^o. het bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 20 Juli 1814, n^o. 27 (*Staatsblad* n^o. 85) gearresteerde crimineel wetboek voor het krijgsvolk te water en het bij datzelfde besluit gearresteerde reglement van discipline voor dat krijgsvolk;
- 2^o. het bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 15 Maart 1815, n^o. 107 (*Staatsblad* n^o. 26) gearresteerde crimineel wetboek voor het krijgsvolk te lande en het bij datzelfde besluit gearresteerde reglement van discipline voor dat krijgsvolk, met dien verstande, dat deze afschaffing niet geldt voor zoover betreft de koloniën en bezittingen van het rijk in andere werelddeelen;
- 3^o. de artikelen 2 en 7 der wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n^o. 162), alsmede artikel 3 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n^o. 64), voor zoover evengenoemde artikelen daarbij werden gehandhaafd;
- 4^o. de wetten van 14 November 1879 (*Staatsbladen* nos. 191, 192, 193 en 194);
- 5^o. de wet van 18 April 1885 (*Staatsblad* n^o. 98), gelijk die is gewijzigd bij de wet van 15 Mei 1914 (*Staatsblad* n^o. 206);
- 6^o. artikel 9 der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n^o. 64);
- 7^o. de wet van 14 Februari 1887 (*Staatsblad* n^o. 35);
- 8^o. de wet van 31 December 1914 (*Staatsblad* n^o. 666);
- 9^o. de wet van 27 Mei 1916 (*Staatsblad* n^o. 207);
- 10^o. de wet van 16 December 1916 (*Staatsblad* n^o. 539);
- 11^o. de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n^o. 254);
- 12^o. de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n^o. 255);
- 13^o. artikel 1 der wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n^o. 409).

Art. 28 O. O. = Art. 32 G. O. = Art. 32 der Wet, behoudens dat in art. 28 van het O. O. het vermelde onder 11^o, 12^o en 13^o niet voorkwam.

Memorie van Toelichting.

In dit artikel zijn opgenomen de wetten en wetsbepalingen van materieel-strafrechtelijke aard, welke ten gevolge van de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht behooren te worden afgeschaft.

Onder nos. 1 en 2 zijn vermeld de beide Crimineele Wetboeken en de reglementen van krijgstucht. Uiteraard dienen intusschen — men zie n^o. 2 — van het Crimineel Wetboek en het reglement van discipline voor het krijgsvolk te lande niet te worden afgeschaft, voor zoover die wetten ook thans nog den grondslag vormen voor het militaire straf- en tuchtrecht in de koloniën.

Onder nos. 3, 4, 6, 7 en 10 zijn ter afschaffing voorgedragen de wetten en wetsbepalingen, welke in de Crimineele Wetboeken en reglementen van krijgstucht wijzigingen hebben aangebracht.

De onder n^o. 5 genoemde wet, betreffende toepassing van de crimineele wetgeving voor het krijgsvolk te water in de koloniën en overzeesche bezittingen van het Rijk, kan in verband met artikel 13 [21] van het W. v. M. S. en den op grond van dat artikel uit te vaardigen algemeen maatregel van bestuur vervallen.

Onder n^o. 8 is vermeld de wet, houdende straf- en tuchtrechtelijke voorzieningen betreffende de hier te lande geïnterneerde militairen van eene buitenlandsche mogendheid.

Onder n^o. 9 wordt ten slotte ingetrokken de wet van 27 Mei 1916 (*Staatsblad* n^o. 207), tot aanvulling van de Landstormwet. Deze intrekking vereischt eenige toelichting. De genoemde wet van 27 Mei 1916 vond, gelijk bekend is, hare aanleiding in eene gebleken leemte van de Landstormwet. Hoewel n.l. in artikel 19 der Landstormwet was bepaald dat de tot den landstorm behoorende dienstplichtige, die niet voldoet aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, als deserteur wordt behandeld, zoodra hij ingevolge den last van den Minister van Oorlog als deserteur is afgevoerd, was in artikel 13 derzelfde wet verzuimd te bepalen, dat zoodanige dienstplichtige valt onder de toepassing van de militaire straf- en tuchtwetten. De voormelde wet van 27 Mei 1916 strekte om dat verzuim te herstellen, door die wetten uitdrukkelijk toepasselijk te verklaren. Waarom kan nu bij de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht de wet van 27 Mei 1916 weder vervallen? Omdat in het Wetboek van Militair Strafrecht in het algemeen strafbaar wordt gesteld — men zie artikel 133 [150] van dat wetboek, gelijk dat ingevolge artikel 21 dezer wetsvoordracht zal worden gelezen — de militair, die niet voldoet aan eene wettige oproeping voor den werkelijken dienst. Nu is de tot den landstorm behoorende dienstplichtige, zoodra hij ingevolge artikel 6 der Landstormwet voor den werkelijken dienst kan worden opgeroepen, militair ten aanzien van het in artikel 133 [150] van het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf. Men vergelijkte artikel 45 [60] van dat wetboek, gelijk dat ingevolge artikel 11 dezer wetsvoordracht zal worden ge-

lezen. Dientengevolge is, onder vigueur van het nieuwe recht, aan een wettelijk voorschrift, strekkende om te bepalen, dat op den tot den landstorm behoorenden dienstplichtige de militaire straf- en tucht-wetten, voor zoover noodig, van toepassing zijn, geen behoefte en kan dientengevolge de meergenoemde wet van 27 Mei 1916 worden ingetrokken.

Memorie van Antwoord.

De wetten van 20 April 1918 (*Staatsblad* n°. 254) houdende nadere voorzieningen ten aanzien van personen tot de krijgsmacht behorende, aan wie langdurige verloven zijn verleend, doch die onder de bestaande wetten onderworpen blijven aan het militair straf- en tuchtrecht, en van 20 April 1918 (*Staatsblad* n°. 255) houdende nadere voorzieningen aangaande de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling door den militairen rechter, behooren bij deze gelegenheid alsnog te worden ingetrokken.

Evenwel zal, ten aanzien van de voorwaardelijke veroordeelingen, welke met toepassing van de oude wetgeving zijn uitgesproken, de laatstgemelde wet van kracht moeten blijven. Om dit doel te bereiken is een nieuw artikel 112 ingevoegd.

Ten slotte dient bij deze gelegenheid alsnog mede te worden ingetrokken artikel 1 der wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 409), in welks onderwerp wordt voorzien door artikel 49 [65] van het Wetboek van Militair Strafrecht, waaromtrent worde verwezen naar artikel 13 van het wetsontwerp.

Nota van wijzigingen.

10°. De punt aan het slot van artikel 28 (thans artikel 32) wordt vervangen door een kommapunt, waarna aan het artikel wordt toegevoegd:

„11°. de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n°. 254);

12°. de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n°. 255);

13°. artikel 1 der wet van 27 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 409).”

Artikel 33.

In het Wetboek van Strafrecht worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

In artikel 421 wordt, tusschen de woorden „verduistering” en „of bedrog”, ingevoegd: „,heling, het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp,” en wordt, in plaats van de woorden „krachtens de militaire wetten uitgesproken straf”, gelezen: „krachtens de militaire wetten opgelegde straf”.

In artikel 422 wordt, in plaats van „meerderen in rang of schildwachten”, gelezen: „meerderen of schildwachten”, en wordt, in plaats van „krachtens de militaire wetten uitgesproken straf”, gelezen: „krachtens de militaire wetten opgelegde straf”.

O. O. Artikel 29.

In het Wetboek van Strafrecht worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

In artikel 421 wordt, tusschen de woorden „verduistering” en „of bedrog”, ingevoegd: „,heling”.

In artikel 422 wordt, in plaats van „meerderen in rang of schildwachten”, gelezen: „meerderen of schildwachten”.

Art. 33 G. O. = Art. 33 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Men vergelijke, ten aanzien van de voorgestelde wijziging van artikel 421 van het Wetboek van Strafrecht, Titel VI en in het bijzonder artikel 140 [157] van het Wetboek van Militair Strafrecht. Nu voortaan krachtens de militaire strafwetten ook straf wegens heling kan worden uitgesproken, dient daarmee bij de bepalingen over herhaling van misdrijf rekening te worden gehouden.

In artikel 422 van het Wetboek van Strafrecht moeten de woorden „meerderen in rang of schildwachten” worden gelezen: „meerderen of schildwachten”. Zulks met het oog op artikel 51 [67] van het Wetboek van Militair Strafrecht, krachtens hetwelk de verhouding van meerdere tot mindere tusschen militairen ook kan bestaan bij *gelijkheid* van rang, soms zelfs (n^o. 3 van laatstgenoemd artikel) bij *minderheid* van rang. Daarom moeten de woorden „in rang” verval-

len. Niettegenstaande artikel 112 [128] van het Wetboek van Militair Strafrecht zijn echter in artikel 422 voormeld de woorden „of schildwachten” gehandhaafd met het oog op de veroordeelingen, onder vigueur van de Crimineele Wetboeken uitgesproken.

Memorie van Antwoord.

Aan te zien artikel 416 van het Wetboek van Strafrecht twee misdrijven bevat, nl. „heling” en „het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp”, welke beide ook voorkomen in artikel 140 [157] van het Wetboek van Militair Strafrecht, kan niet worden volstaan met in artikel 421 van het Wetboek van Strafrecht alleen het woord „heling” in te voegen. Het artikel is daarom gewijzigd.

De artikelen 107 en 138 [123 en 155] van het Wetboek van Militair Strafrecht regelen met de artikelen 421 en 422 van het Wetboek van Strafrecht wederkeerig de recidive. In de beide eerstgenoemde artikelen wordt gesproken van „eene gevangenisstraf, hem *opgelegd*” en niet zooals in beide laatstvermelde artikelen van „*uitgesproken* straf”, om, zooals de Memorie van Toelichting op de artikelen 107 en 138 [123 en 155] voornoemd mededeelt, ook het geval te omvatten, dat door den Koning, bij wege van gratie, aan den ter dood veroordeelde gevangenisstraf is opgelegd. Ten einde eenheid in de wetgeving te bereiken is het daarom noodig de artikelen 421 en 422 van het Wetboek van Strafrecht te wijzigen.

Nota van wijzigingen.

110. Artikel 29 (thans artikel 33) wordt gelezen als volgt:

„In het Wetboek van Strafrecht worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

In artikel 421 wordt, tusschen de woorden „verduisternig” en „of bedrog” ingevoegd: „,heling, het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp,” en wordt, in plaats van de woorden „krachtens de militaire wetten uitgesproken straf”, gelezen: „krachtens de militaire wetten opgelegde straf”.

In artikel 422 wordt, in plaats van „meerderen in rang of schildwachten”, gelezen: „meerderen of schildwachten”, en wordt, in plaats van „krachtens de militaire wetten uitgesproken straf”, gelezen: „krachtens de militaire wetten opgelegde straf”.”

TWEEDE AFDEELING.

*Formeel Strafrecht.***Artikel 34.**

In artikel 3 van de Regtspleging bij de Zeemagt vervallen de woorden: „aan eene aanmerkelijke overtreding van de krijgstucht of”.

Art. 30 O. O. = Art. 34 G. O. = Art. 34 der Wet. . .

Memorie van Toelichting.

Aangezien in artikel 44, eerste lid, van de W. K. aan iederen meerdere is toegekend de bevoegdheid om een mindere, bij het bestaan van voldoende aanwijzing, dat deze zich aan een ernstig krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt, zoo noodig voorloopig arrest aan te zeggen, behoort de in artikel 3 der Regtspleging bij de Zeemagt voorgeschreven verplichting tot het aanzeggen van arrest wegens „eene aanmerkelijke overtreding van de krijgstucht” te vervallen. Voor zooveel betreft strafbare feiten moet laatstgenoemd artikel evenwel behouden blijven. In verband hiermede zal het duidelijk zijn, dat, waar regelen omtrent het aanzeggen van arrest wegens gepleegde krijgstuchtelijke vergrijpen zijn opgenomen in de W. K. en uiteraard ook niet vallen onder het formeele strafrecht, de in artikel 2 R. Z. aangegeven algemeene bevoegdheid om een mindere het arrest aan te zeggen, alleen op strafbare feiten betrekking heeft.

Artikel 35.

Artikel 8 van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt gelezen als volgt:

„Wanneer door den Commandierenden Officier, omtrent een feit niet vallende onder artikel 2, 1^o. van de Wet op de Krijgstucht, eene beslissing is genomen als bedoeld in artikel 6 of 7, of wanneer bij hem twijfel bestaat of de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan, zoo ook wanneer hij van oordeel is, dat de zaak voor den militairen Regter moet worden gebracht, zal hij van zijne beslissing en bevinding moe-

ten kennis geven aan den Commandierenden Officier van de Directie, de Vloot, het Eskader of minder Smaldeel.

Onverminderd zijne bevoegdheid krachtens de Wet op de Krijgstucht zal daarop de laatstgenoemde Commanderende Officier het advijs van den Fiscaal inwinnen en, naar bevind van zaken:

a. ongeacht de ingevolge artikel 6 of 7 genomen beslissing, den onschuldig geoordeelde of den krijgstugtelijk gestrafte, nadat deze zoo mogelijk is gehoord, alsnog ter zake van het feit, waarvan hij werd verdagt of waarvoor hij gestraft werd, naar den militairen Regter verwijzen, of

b. bepalen, dat de zaak buiten den Regter zal worden afgedaan en de verdagte hetzij verder ongemoeid gelaten hetzij krijgstugtelijk gestraft zal worden, dan wel den verdagte, nadat deze zoo mogelijk is gehoord, naar den militairen Regter verwijzen."

Art. 31 O. O. = Art. 35 G. O. = Art. 35 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De voorgestelde wijziging van artikel 8 R. Z. is een noodzakelijk gevolg van artikel 57 in verband met artikel 2, nos. 2—6, van de W. K.

Volgens het bestaande artikel 8 R. Z. moet de commandeerende officier enkel wanneer hij twijfelt of het feit, waaraan een militair onder zijn bevel zich zou hebben schuldig gemaakt, een krijgstuchtelijk vergriep oplevert, of wanneer hij van oordeel is dat de verdachte voor den militairen rechter zal moeten terechtstaan, van zijne bevinding kennisgeven aan den vlootvoogd, die vervolgens, na bekomen advies van den fiscaal, eene beslissing neemt; terwijl, indien de commandeerende officier, overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 6 en 7 R. Z., den verdachte niet schuldig heeft geoordeeld dan wel van oordeel was, dat het door dezen gepleegde feit opleverde een krijgstuchtelijk vergriep, en hem deswege krijgstuchtelijk heeft gestraft, de vlootvoogd bevoegd is, na bekomen advies van den fiscaal, den betrokken militair alsnog ter zake van het feit, waarvan hij verdacht of waarvoor hij gestraft werd, naar den krijgsraad te verwijzen.

De onderscheiding van *eigenlijke* en *oneigenlijke* krijgstuchtelijke vergriepen, in artikel 2 der W. K., zal eene wijziging van bovenstaande regeling tengevolge moeten hebben.

Ten aanzien van de eerstbedoelde vergriepen zal twijfel uitgesloten zijn, omdat het niet kunnen zijn strafbare feiten. Die vergriepen kunnen dan ook overeenkomstig de artikelen 6 en 7 R. Z. door den com-

mandeerenden officier krijgstuuchtelijk worden afgedaan; kennisgeving daarvan aan den vlootvoogd is onnoodig.

Ten aanzien van de laatstbedoelde vergrijpen staat de zaak, in verband met artikel 57, eerste lid, W. K., anders. In artikel 2, nos. 2—6, der W. K. zijn aangeduid een aantal misdrijven en overtredingen, welke, indien zij naar het oordeel van den tot straffen bevoegden meerdere tot wiens kennis het gepleegde feit is gebracht of aan wien de verdere behandeling der zaak wordt opgedragen, van zóó lichten aard zijn, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan of wel, indien het feit in strijd is met de militaire tucht of orde, krijgstuuchtelijk kunnen worden gestraft. Deze aanduiding zal nu moeten dienen tot richtsnoer bij de overweging van de vraag, van welke feiten de commandeerende officier, ook bij vrijlating van den verdachte of na krijgstuuchtelijke bestraffing, zal moeten kennisgeven aan den vlootvoogd, opdat deze, krachtens de hem toekomende bevoegdheid, kan beslissen of in de wijze van afdoening kan worden berust. Onverminderd zijne wettelijke bevoegdheid om te beslissen, blijft evenwel voor den vlootvoogd behouden de verplichting om vooraf het advies van den fiscaal in te winnen. Voorschriften betreffende de wijze waarop de kennisgeving van afgedane on-eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen zal moeten geschieden, het advies van den fiscaal zal worden gevraagd en de beslissingen door den vlootvoogd zullen worden genomen, kunnen gevoeglijk aan eene administratieve regeling overgelaten worden, doch het ligt in de bedoeling daarbij zorg te dragen, dat dit groote beginsel van militaire rechtspleging, voortvloeiende uit artikel 57, eerste lid, der W. K., behoorlijk maar tevens niet meer dan strikt noodig tot zijn recht kome.

In verband met de in de artikelen 40 en 51 [45 en 56] van dit wetsvoorstel opgenomen bepalingen betreffende de berechting van jeugdige militairen, werd het noodzakelijk geacht tevens voor te schrijven dat jeugdige verdachten, alvorens omtrent hunne al of niet verwijzing worde beslist, zoo mogelijk worden gehoord. Hierbij in aanmerking nemende, dat ook wanneer het volwassenen betreft een voorafgaand verhoor wenschelijk is en zulks wel is waar in de praktijk in den regel wel geschiedt, doch een voorschrift daaromtrent tot dusver in de R. Z. ontbreekt, is nu in artikel 8 R. Z. in het algemeen bepaald, dat de verdachte, alvorens hij naar den militairen rechter wordt verwezen, moet worden gehoord, behoudens het uiteraard zeldzaam voorkomende geval dat zulks niet mogelijk is. Men vergelijkte artikel 46 van de W. K.

Artikel 36.

Na artikel 8 van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt een nieuw artikel 8a ingevoegd, luidende als volgt:

„Indien volgens de voorafgaande bepalingen geen Commanderende Officier tot de verwijzing van den verdagte naar den Krijgsraad bevoegd mogt zijn, zullen de functiën, bij die bepalingen aan den Commandierenden Officier van de Directie, de Vloot, het Eskader of minder Smaldeel opgedragen, worden waargenomen door den Commandierenden Officier die den Krijgsraad, tot de kennisneming van de zaak bevoegd, bijeenroept.”

Het artikel kwam in het O. O. niet voor.
Art. 36 G. O. = Art. 36 der Wet.

Memorie van Antwoord.

Titel VIII, § 4, van het ontwerp regelt de betrekkelijke bevoegdheid van de krijgsraden bij de Zeemacht, terwijl de Regtspleging bij de Zeemagt de autoriteiten aanwijst, die bevoegd zijn een verdachte naar den krijgsraad te verwijzen. Het geval zou zich kunnen voordoen, dat wel een bevoegde krijgsraad, maar niet een autoriteit bevoegd tot verwijzing naar dien krijgsraad is aangewezen. Het artikel, waarvan de redactie overeenkomt met die van artikel 13, tweede lid, van de Regtspleging bij de Landmagt, strekt om in deze leemte te voorzien.

Nota van wijzigingen.

12°. Na artikel 31 (thans artikel 35) wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 36.

[Als in de wet.]

Artikel 37.

De artikelen 12 tot en met 15 van de Regtspleging bij de Zeemagt vervallen.

Art. 32 O. O. = Art. 37 G. O. = Art. 37 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De artikelen 12—15 R. Z., bevattende bepalingen betreffende het beklag over opgelegde krijgstuuchtelijke straf, behooren te vervallen als gevolg van de regeling van dit onderwerp in de W. K.

Artikel 38.

In artikel 112, derde lid, van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt, in plaats van „door een Deurwaarder, een dienaar der Openbare Magt of een onderofficier”, gelezen: „door een Deurwaarder of een dienaar der Openbare Magt”.

Art. 33 O. O. = Art. 38 G. O. = Art. 38 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Ten aanzien van de beteekening aan den beklagde van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad en de aan den voet daarvan vermelde telastlegging, bepaalt artikel 114 R. L. dat deze zal geschieden door een deurwaarder of een dienaar der openbare macht en artikel 112 R. Z. dat deze door een deurwaarder, een dienaar der openbare macht of een onderofficier zal geschieden. Dit verschil is daaruit te verklaren, dat bij de zeemacht uiteraard niet onder alle omstandigheden (men denke aan oorlogsschepen buitenslands) beteekening door een deurwaarder of een gewoonlijk voor die ver richting aan te wijzen dienaar der openbare macht kan geschieden, weshalve het destijds noodig werd geoordeeld in de wet volledigheidshalve bij de voor de beteekening aan te wijzen ambtenaren ook den onderofficier te vermelden. Intusschen kan dit verschil aanleiding geven tot de — onjuiste — opvatting, dat een onderofficier niet zou zijn aan te merken als dienaar der openbare macht en derhalve voor zooveel de landmacht betreft beteekening van het bevelschrift door een onderofficier niet geldig zou zijn. Ter voorkoming van die opvatting is het wenschelijk voorgekomen — reeds in het hierboven aange teekende op artikel 4 werd dit vermeld — in artikel 112 R. Z. de woorden „of een onderofficier” te doen vervallen, zoodat op dit punt dat artikel en artikel 129 R. L. gelijkkluidend zullen zijn. Tijdens de mobilisatie, nu alle forten bezet zijn en op vele geïsoleerde punten detachementen zijn opgesteld, is de noodzakelijkheid gebleken om ook aan onderofficieren of andere militairen der landmacht de bevoegdheid tot beteekening toe te kennen.

Artikel 39.

In artikel 117 van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt, in plaats van: „oproer, munterij, zamenrotting, zamenzwering, complot tot desertie en lafhartigheid voor den vijand”, gelezen: „de misdrijven, bedoeld in Titel III en Titel IV van het Tweede Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht, voorzoverre dezelve de deelneming van twee of meer personen vooronderstellen.”

• Art. 34 O. O. = Art. 39 G. O. = Art. 39 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Artikel 117 R. Z., aangevende de bijzondere gevallen, waarin aan boord van een oorlogsschip, dat zich alleen buitengaats bevindt, een krijgsraad mag worden bijeengeroepen, behoort te worden gewijzigd voor zooveel betreft de daarin opgesomde strafbare feiten, die tot die bijeenroeping mogen leiden. De bestaande opsomming is niet duidelijk, aangezien niet alle qualificatiën in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water zijn te vinden, en ook niet in overeenstemming met de qualificatiën van het W. v. M. S. Waar nu eene volledige en duidelijke opsomming der in laatstgenoemd wetboek vermelde ernstige misdrijven, welke berechting geen uitstel zou kunnen leiden, zeer onslachtig zoude zijn, hebben de ondergeteekenden gemeend, dat volstaan kan worden met eene eenvoudige en toch zeker afdoende bepaling, volgens welke het bijeenroepen van een krijgsraad aan boord van een oorlogsschip, dat zich in de bedoelde buitengewone omstandigheid bevindt, altijd mogelijk is wanneer het betreft misdrijven bedoeld in de Titels III en IV van het Tweede Boek van het W. v. M. S., voor zover die misdrijven de deelneming van twee of meer personen veronderstellen.

Artikel 40.

In artikel 142 van de Regtspleging bij de Zeemagt vervallen de woorden „militaire of andere aan den militairen dienst verbondene” alsmede de woorden „, met uitzondering van de zoodanigen, welke, ter eerster instantie, voor het Hoog Militair Geregtschof, moeten te regt staan”.

Aan dat artikel wordt een tweede lid toegevoegd, luidende:

„De aanwijzing van het rechtsgebied van den krijgsraad of van elk der krijgsraden binnen het Rijk in Europa geschiedt door Ons.”

Art. 35 O. O. = Art. 40 G. O. = Art. 40 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Artikel 142 R. Z. bevat eene nietszeggende aanduiding der personen, welke onderworpen zijn aan de rechtsmacht der zeekrijgsraden of wel in eerste instantie moeten terechtstaan voor het Hoog Militair Gerechtshof. In verband met de in Titel VIII van dit wetsvoorstel opgenomen bepalingen omtrent de rechtsmacht van den militairen rechter, is aanduiding dier personen in de Regtspleging bij de Zeemagt geheel overbodig.

Met de bepalingen van Titel VIII houdt tevens verband het aan artikel 142 R. Z. toegevoegde tweede lid, inhoudende eene tot dusver voor de zeemacht ontbrekende bepaling betreffende de relatieve competentie van zeekrijgsraden binnen het rijk in Europa, inzonderheid van belang voor het geval te eeniger tijd de instelling aldaar van meer dan één krijgsraad voor de zeemacht noodig mocht blijken; zulks in navolging van het ten aanzien der krijgsraden voor de landmacht bij de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n^o. 292) aan artikel 134 der Regtspleging bij de Landmagt toegevoegde tweede lid.

Artikel 41.

In artikel 143 van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt, in plaats van het woord „derzelve”, gelezen: „der Krijgsraden”.

Art. 36 O. O. = Art. 41 G. O. = Art. 41 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De voorgestelde wijziging van artikel 143 R. Z. vloeit voort uit de toevoeging van een tweede lid aan artikel 142 R. Z.; immers, daardoor zou het niet aanstonds duidelijk zijn waarop het woord „derzelve” terugslaat.

Artikel 42.

In artikel 191 van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt, in plaats van de woorden „eene lijfstraffe of ten minste cassatie”, gelezen: „de doodstraf”.

Art. 37 O. O. = Art. 42 G. O. = Art. 42 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Sedert de afschaffing van de lijfstraffen en in verband met het strafstelsel van het W. v. M. S. kan artikel 191 R. Z. geen ander doel meer hebben dan de inhechtenisneming voor te schrijven van een door den krijgsraad tot de doodstraf veroordeelde, die gedurende de behandeling zijner zaak op vrije voeten mocht zijn gelaten.

Artikel 43.

In artikel 200 van de Regtspleging bij de Zeemagt wordt, in plaats van de woorden „in zaken van zamenzweering, oproer, miterij, zamenrotting, complot tot desertie en lafhartigheid voor den vijand”, gelezen: „in zake de misdrijven, bedoeld in Titel III en Titel IV van het Tweede Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht, voor zooverre dezelve de deelneming van meer dan twee personen vooronderstellen”.

Art. 38 O. O. = Art. 43 G. O. = Art. 43 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De wijziging van art. 200 R. Z. is gegrond op overeenkomstige redenen als hierboven ten aanzien van de in artikel 34 [39] van dit wetsvoorstel opgenomen wijziging van artikel 117 R. Z. vermeld.

Artikel 44.**Artikel 208 van de Regtspleging bij de Zeemagt vervalt.**

Art. 39 O. O. = Art. 44 G. O. = Art. 44 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Het voorschrift van artikel 208 R. Z., nog voortvloeiende uit den vroegeren toestand bij de zeemacht, dat voor elke voorkomende zaak een krijgsraad werd benoemd, die na afloop der zaak werd ontbonden, levert voor het tegenwoordige, althans voor den krijgsraad te Helder, bezwaren op. In het archief van dien krijgsraad kunnen de dossiers van afgedane zaken moeilijk worden gemist. Bedoeld voorschrift komt ook niet voor in de R. L. Voor zoover noodig, zullen omtrent de opzending en bewaring van dossiers van door zeekrijgsraden buiten het rijk in Europa afgedane zaken administratieve voorschriften kunnen worden uitgevaardigd.

Artikel 45.

Aan de Regtspleging bij de Zeemagt worden toegevoegd de volgende:

„ADDITIONEELE BEPALINGEN

betreffende de berechting van minderjarigen.

Artikel I.

De voorschriften van dit wetboek zijn ook ten aanzien van minderjarigen van toepassing, voor zoover in de volgende artikelen niet anders is vastgesteld.

Deze artikelen gelden, met uitzondering van de artikelen II, IX, X, XI en XII, alleen in strafzaken wegens misdrijven of wegens de overtredingen, bedoeld in de artt. 432 en 433 van het Wetboek van Strafrecht.

Met de uitdrukking beklagde wordt in de volgende artikelen steeds bedoeld de minderjarige beklagde die den leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt.

Artikel II.

In het bevel tot arrest van den beklaagde kan worden bepaald, dat dit op den voet van de krijgstuuchtelijke straffen hetzij van licht arrest hetzij van verzuwaard arrest zal worden ten uitvoer gelegd.

Artikel III.

Voor zoover niet anders is bepaald, wordt van alle beteekeeningen, dagvaardingen, oproepingen, kennisgevingen of andere schriftelijke mededeelingen aan den beklaagde afschrift gezonden aan zijne ouders of zijn voogd alsmede aan zijn raadsman zoo hij dien heeft. Aan de ouders of den voogd van den beklaagde wordt bovendien, zoodra het vonnis kan worden ten uitvoer gelegd, mededeeling gedaan van de straf of den maatregel die tegen den beklaagde is uitgesproken, en van het feit ter zake waarvan die uitspraak is gegeven.

De bepaling van het voorgaande lid geldt alleen ten aanzien van de ouders of den voogd die de ouderlijke macht of de voogdij over den beklaagde uitoefenen.

Artikel IV.

Bij het eerste verhoor deelt de daarmede belaste officier-commissaris den beklaagde die nog geen raadsman heeft, mede, dat hem een raadsman zal worden toegevoegd. Ten spoedigste na afloop van dat verhoor voegt de president van den krijgsraad op het verzoek van dien officier-commissaris aan zoodanigen beklaagde een raadsman toe.

De artikelen 114, tweede zin van het tweede lid, derde en vierde lid, en 115 zijn van toepassing.

Artikel V.

Indien de informatiën voor den officier-commissaris buiten de residentie van den krijgsraad zijn gehouden, zal de beklaagde steeds nader door den officier-commissaris ter standplaats van den krijgsraad moeten worden gehoord.

Deze wint omtrent den beklaagde voor zoover noodig inlichtingen in omtrent diens opvoeding, karakter, ontwikkeling en doorgaand gedrag, ook door het hooren van getuigen die hem door diens ouders of voogd zijn opgegeven.

Artikel VI.

De raadsman van den beklaagde kan tijdens de informatiën voor den officier-commissaris in de residentie van den krijgs-

raad bij elk verhoor tegenwoordig zijn, waartoe hij telkens wordt opgeroepen. Niettemin kan de officier-commissaris in het belang van het onderzoek in bepaalde gevallen een verhoor buiten tegenwoordigheid van den raadsman bevelen.

Artikel VII.

Tijdens de informatiën in het voorgaande artikel bedoeld wordt tot de ouders van den beklaagde, voor zoover zij de ouderlijke macht niet hebben verloren, of tot den voogd telkens eene uitnoodiging gericht om desverlangd bij elk verhoor van den beklaagde, van een getuige of een deskundige tegenwoordig te zijn en daarbij op te merken, wat tot verdediging kan dienen. De officier-commissaris kan echter in het belang van het onderzoek of terwille van noodzakelijken spoed bevelen, dat een verhoor buiten tegenwoordigheid van ouders of voogd geschiede.

Artikel VIII.

Indien de beklaagde ter terechtzitting van den krijgsraad wordt gedagvaard en geen raadsman heeft, voegt de president hem een raadsman toe.

De artikelen 114, tweede zin van het tweede lid, derde en vierde lid, en 115 zijn van toepassing.

Artikel IX.

Het rechtsgeding tegen den beklaagde wordt, tenzij er medebeklaagden zijn die meerderjarig zijn of den leeftijd van 18 jaren hebben bereikt, met gesloten deuren behandeld. Tot bijwoning van deze niet openbare terechtzitting kan de president van den krijgsraad echter bijzonderen toegang verleenen.

Tot bijwoning van alle terechtzittingen worden de ouders of de voogd van den beklaagde opgeroepen. Tegenwoordig zijnde worden zij, nadat de beklaagde, één der medebeklaagden, een getuige of een deskundige zijne verklaring heeft afgelegd, in de gelegenheid gesteld, daartegen in te brengen wat tot verdediging kan dienen.

Niettemin kan de krijgsraad, hetzij ambtshalve, hetzij op vordering van den fiscaal, in het belang van het onderzoek bevelen, dat een verhoor van den beklaagde of van een getuige buiten tegenwoordigheid van ouders of voogd geschiede.

Artikel X.

Indien de ouders of de voogd van den beklaagde als getuigen zijn gedagvaard om te worden gehoord over de opvoeding, het

karakter, de ontwikkeling en het doorgaand gedrag van den beklagde, kunnen zij zich niet verschoonen op grond van bloed- of aanverwantschap met dezen.

Artikel XI.

De straf van berisping wordt in een niet-openbare terechtzitting ten uitvoer gelegd door den president van den krijgsraad.

De fiscaal draagt zorg, dat de veroordeelde op die terechtzitting tegenwoordig is, en kan daartoe de hulp inroepen van de openbare burgerlijke of militaire macht.

Artikel XII.

Alle beteekeningen, dagvaardingen, oproepingen, kennisgevingen of andere schriftelijke mededeelingen aan ouders of voogd vinden enkel plaats, indien deze eene bekende verblijfplaats binnen het rijk in Europa hebben.

De mededeeling, bedoeld in den tweeden zin van het eerste lid van art. III, geschiedt echter steeds, indien de ouders of de voogd die de ouderlijke macht of de voogdij over den beklagde uitoefenen, een bekende woonplaats hebben.

Artikel XIII.

Voor zoover de behandeling van de strafzaak bniten het rijk in Europa plaats vindt, zijn van deze additioneele bepalingen alleen van toepassing de artikelen I, II, III, tweede zin van het eerste lid en tweede lid, IX, eerste lid, X, XI en XII. Indien de beklagde een raadsman heeft, is mede artikel VI toepasselijk.

Artikel XIV.

Deze additioneele bepalingen gelden niet bij de berechting van minderjarige, uit de koloniën afkomstige, inlandsche personen, aan de militaire rechtsmacht onderworpen."

Art. 40 O. O. = Art. 45 G. O. = Art. 45 der Wet, behoudens dat in het tweede lid van Artikel I achter het woord „gelden" en achter het cijfer „XII" geen komma's waren geplaatst.

Memorie van Toelichting.

Aangezien de in deze artikelen [45 en 56] achtereenvolgens voor de zeemacht en voor de landmacht voorgestelde „additioneele bepalingen betreffende de berechting van minderjarigen” van gelijke strekking en nagenoeg gelijkkluidend zijn, kunnen zij hier gevoeglijk te gelijker tijd toegelicht worden.

Waar de ondergeteekenden zijn uitgegaan van de opvatting, dat de strafrechtelijke Kinderwetten ook toepassing behooren te vinden op jeugdige militaire delinquenten, welke opvatting bij artikel 8 van dit wetsvoorstel is neergelegd in het W. v. M. S., vloeide daaruit als natuurlijk gevolg voort de taak om ook het formeele militaire strafrecht dienovereenkomstig te wijzigen.

Ook hier, meenden de ondergeteekenden, moesten de bijzondere voorschriften, voor jeugdige personen gegeven, voor zooveel mogelijk toepasselijk worden verklaard. In alle gevallen, waarin de jeugdige burgerlijke delinquent behoefte heeft aan eene bijzondere wijze van berechting, heeft de jeugdige militaire overtreder recht op dezelfde behandeling; in de omstandigheid, dat deze militair is, ligt geen grond om hem te doen achterstaan bij een jeugdig overtreder uit de burgermaatschappij.

Het lag voor de hand, dat voor het geven van deze uitzonderingsvoorschriften in het militair strafproces de Rechtspleging bij de Zeemagt en die bij de Landmagt de aangewezen plaats boden, doch hierbij deed zich terstond de vraag voor, in welken stijl de wijzigingen dier wetboeken zouden moeten worden gesteld; moest de oude taal dier wetboeken worden gebezigd of wel zouden de moderne hedendaagsche taal en spelling worden gebruikt? Tegen beide stelsels bestaan bezwaren. Een hoofdstuk in nieuwe spelling in of toe te voegen aan de andere hoofdstukken der wetboeken kwam al zeer weinig elegant voor, terwijl het naar het oordeel van de ondergeteekenden uit een oogpunt van elegantie evenzeer afkeuring verdiende, eene zoo moderne materie als de procedure in strafzaken van jeugdige personen, te regelen in den stijl van eene eeuw geleden.

Ten einde nu de bezwaren aan beide handelwijzen verbonden te vermijden, kwam het den ondergeteekenden het meest wenschelijk voor, aan de genoemde wetboeken een stel van additioneele bepalingen te voegen, waarin de onderwerpelijke bijzondere voorschriften zijn vervat. Omdat deze additioneele bepalingen niet in het lichaam der wetboeken worden opgenomen, behoeven zij niet in de taal en den stijl dier wetboeken te zijn gesteld.

Artikel I.

De toepassing der artikelen III t/m VIII wordt, in strafzaken wegens overtredingen, behalve die bedoeld in de artikelen 432 en 433 van het Wetboek van Strafrecht, buitengesloten omdat 1^o. tal van overtredingen krachtens artikel 2 W. Kr. krijgstuuchtelijk zullen kun-

nen worden afgedaan; 2°. het belang van den jeugdigen beklaagde in zulke kleine zaken voldoende door de militaire overheid kan worden behartigd en het dus niet noodzakelijk voorkomt in die gevallen zijn ouders en zijn raadsman in de gelegenheid te stellen in zijn belang stappen te doen of maatregelen te nemen.

Ook in het „Proces tegen voortvlugtigen” (Tweede Titel, Zeveade Hoofdstuk, R. L.) vinden deze additioneele bepalingen geen toepassing, omdat dit proces buiten de tegenwoordigheid van den beklaagde wordt gevoerd en het dus deels niet mogelijk zou zijn, deels geen zin zou hebben al deze voorschriften op te volgen.

Dat in deze artikelen steeds wordt gesproken van „beklaagde” en over den „verdachte” wordt gezwegen, vindt zijn grond hierin, dat in het militair strafproces een militair, tegen wien eene vervolging wordt ingesteld, van den aanvang der eigenlijke procedure af reeds als beklaagde wordt aangeduid. Artikel 9 der Regtspleging bij de Zeemagt (artikel 14 der Regtspleging bij de Landmagt) schrijft voor, dat in de beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad moet worden bepaald of de „beklaagde” al dan niet in arrest zal worden gesteld of verblijven.

Artikel II.

Door de bepaling van dit artikel wordt de mogelijkheid geopend, dat rechter en militaire autoriteit, tot de verwijzing naar den krijgsraad bevoegd, invloed oefenen op den vorm van het aan een jeugdigen beklaagde op te leggen preventief arrest.

Als regel geldt, dat bedoeld arrest door den commandeerenden officier wordt bepaald. Militairen, die in voorloopige hechtenis worden gehouden of gesteld, worden na de verwijzing naar den krijgsraad zoo spoedig mogelijk overgebracht. Voor zooveel de landmacht betreft, naar het in het garnizoen aanwezige huis van bewaring of hulphuis van bewaring, tenzij zoodanig gebouw niet aanwezig is, in welk geval dat arrest wordt ondergaan in de kazerne, welk arrest dan tot ten hoogste eene verzekerde bewaring in de politiekamer mag worden uitgestrekt, en, voor zooveel de zeemacht betreft, naar een provoosthuis aan den wal, tenzij zoodanig gebouw niet aanwezig is of het geldt een oorlogsschip buitengaats, in welk geval het arrest wordt ondergaan aan boord op eene daartoe geschikte plaats, en dan tot ten hoogste eene verzekerde bewaring in de provoost mag worden uitgestrekt.

Dit artikel laat ook dezen regel onaangetast, maar het kwam den ondergeteekenden, in overeenstemming met artikel 45, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering, noodzakelijk voor, aan rechter en militaire autoriteit, tot de verwijzing bevoegd, het recht toe te kennen, den commandeerenden officier voor te schrijven op welke wijze het op te leggen preventief arrest moet worden ten uitvoer gelegd, daar het hun toescheen voor den jeugdigen beklaagde in het algemeen hoogst ongewenscht te zijn, hem in een huis van bewaring en zeer zeker in de gemeenschap aldaar te doen verblijven.

Aan rechter en verwijzende autoriteit worde de beslissing in elk concreet geval gelaten. Spreken deze zich niet uit, dan geldt de gewone regel.

Artikel III.

In verband met de bevoegdheden in de volgende artikelen gegeven is het in het belang van den jeugdigen beklaagde, dat zijn ouders of voogd en c.q. zijn raadsman van den aanvang van het proces af geheel op de hoogte worden gebracht en op de hoogte blijven van het tegen hem aanhangig geding en van de tegen hem genomen maatregelen of gedane uitspraken.

Het spreekt vanzelf, dat slechts ouders of voogd, die de ouderlijke macht of de voogdij uitoefenen, bevoegd kunnen worden geacht, gedurende de procedure voor den beklaagde op te komen; de bepaling van het eerste lid is dan ook alleen op hen toepasselijk verklaard.

Artikel IV.

De bepaling van dit artikel, van geheel overeenkomstigen inhoud als die van artikel 61*bis* van het Wetboek van Strafvordering, geeft den jeugdigen militair dezelfde bescherming als het laatste artikel aan den minderjarigen burgerlijken overtreder.

Artikelen V, VI en VII.

De bedoeling van deze artikelen is, dat het houden der nadere informatiën, waarvan sprake is in artikel 28 der Regtspleging bij de Zeemagt (artikel 31 der Regtspleging bij de Landmagt) en die aldaar facultatief worden gesteld, steeds verplicht zal zijn in eene strafzaak tegen een jeugdigen militairen beklaagde. Dit is daarom wenschelijk, omdat, zooals in de volgende artikelen is bepaald, tijdens de informatiën voor den officier-commissaris in de residentie van den krijgsraad, de raadsman bij elk verhoor tegenwoordig kan zijn, evenals de ouders of de voogd van den beklaagde.

Het kwam den ondergeteekenden niet raadzaam voor deze bevoegdheid den raadsman en den ouders of den voogd van den beklaagde reeds toe te kennen tijdens de informatiën voor den officier-commissaris buiten de residentie van den krijgsraad. Immers, buiten de residentie van den krijgsraad zal de fiscaal (auditeur-militair) bezwaarlijk kunnen aanwezig zijn, terwijl deze als tegenwicht tegen den invloed van den raadsman op den officier-commissaris dikwijls niet mag ontbreken. Hierbij kwam nog de overweging, dat in verreweg de meeste garnizoensplaatsen geene advocaten aanwezig zijn en vele dezer plaatsen op vrij grooten afstand van de residentie van den krijgsraad gelegen zijn, wat het voor de raadsliden moeilijk en kostbaar zou maken, bij de bedoelde informatiën tegenwoordig te zijn. Bij de verhooren voor den officier-commissaris in de residentie

van den krijgsraad doen die bezwaren zich niet voor. Deze commissaris toch, die bovendien den fiscaal (auditeur-militair) kan uitnoodigen bij zijne verhooren tegenwoordig te zijn, kan reeds daardoor geacht worden ook beter in staat te zijn zijne positie tegenover den raadsman te handhaven. En waar nu in zaken van minderjarigen steeds een verhoor in de residentie van den krijgsraad is voorgeschreven, scheen het ook doelmatiger, den ouders of voogd van den beklaagde eerst te vergunnen bij de verhooren in de residentie van den krijgsraad, alwaar zij zich met den raadsman kunnen verstaan, tegenwoordig te zijn.

Artikel VIII.

Het hier bedoelde geval kan zich voordoen, indien de gekozen raadsman zich aan de zaak onttrokken heeft, of wel indien deze of de toegevoegde raadsman overleden is vóór de behandeling ter terechtzitting van den krijgsraad.

Artikel IX.

Dit artikel zal bij enkele lezing duidelijk zijn. De bepaling is in overeenstemming met de overeenkomstige bepaling van artikel 149*bis* van het Wetboek van Strafvordering.

Artikel X.

Hetzelfde geldt voor artikel X, hetwelk eene navolging is van artikel 162, vierde en vijfde lid, van het Wetboek van Strafvordering.

Hierbij dient slechts opgemerkt te worden, dat uiteraard het hooren van den meester of één der onderwijzers, in gemeld wetsartikel voorgeschreven, in casu niet wordt gevorderd en dat een voorschrift, dat ouders of ouders-voogden buiten eede zullen worden gehoord, niet noodig scheen, omdat reeds uit de Regtsplegingen zelve voortvloeit, dat bloed- en aanverwanten binnen zekere graden niet worden beëdigd.

Artikel XI.

Ook deze bepaling sluit zich aan bij de overeenkomstige bepaling van artikel 344 *ter* van het Wetboek van Strafvordering, in verband waarmede nadere toelichting niet noodig is geacht.

Artikel XII.

De strekking van de bepaling, dat de ouders eene bekende woonplaats binnen het rijk in Europa moeten hebben, is duidelijk wanneer men bedenkt, dat aan de ouders of den voogd de bevoegdheid

wordt gegeven om bij alle verhooren van den beklaagde tegenwoordig te zijn en door hen kunnen worden opgegeven getuigen, die moeten worden gehoord. Het behoeft geen betoog, dat het te veel tijdverlies zoude opleveren, indien het adres der ouders te voren moest worden opgespoord of wel hunne woonplaats ver buiten de grenzen was.

In het tweede lid is eene uitzondering gemaakt, omdat het voor den jeugdigen veroordeelde van belang moet worden geacht, dat zijn ouders of voogd in alle gevallen, waar zij zich ook mogen bevinden, indien hun verblijfplaats bekend is ten minste in kennis zullen worden gesteld met het tegen hun kind of pupil uitgesproken vonnis.

Artikel XIII.

De werking der in dit artikel niet toepasselijk verklaarde additioneele bepalingen zou in strafzaken, voor zoover deze buiten het rijk in Europa, te velde of in eene belegerde of berende stad of plaats worden behandeld, deels niet mogelijk zijn, deels tot zeer groot tijdverlies aanleiding geven. Vergelijking van de uitgesloten artikelen zal dit terstond in het oog doen springen.

Artikel XIV.

Dit artikel is uitsluitend voor de zeemacht van belang en is dus niet opgenomen onder de aan de R. L. toegevoegde additioneele bepalingen.

Om dezelfde redenen, waarom de bepalingen voor jeugdige personen in het materiele strafrecht aanvankelijk niet toepasselijk zijn verklaard op minderjarige inlandsche schepelingen, zijn deze ook uitgesloten van de toepassing dezer additioneele artikelen. Zoodra eene koloniale kindernetwetgeving zal zijn tot stand gekomen, zal ook de aangelegenheid der procedure voor minderjarige inlandsche schepelingen nader onder de oogen worden gezien.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

Ad art. I. De tweede alinea van dit artikel beperkt de toepassing van de artikelen III tot en met VIII der additioneele bepalingen betreffende de berechting van minderjarigen tot strafzaken wegens misdrijven of wegens twee met name genoemde overtredingen. Blijkens de Memorie van Toelichting is de Regeering van oordeel, dat toepassing van deze artikelen op *alle* strafzaken wegens overtredingen niet noodig is, omdat: 1°. tal van overtredingen krijgstuhtelijk zullen kunnen worden afgedaan, en 2°. het belang van den jeugdigen beklaagde in zulke kleine zaken voldoende door de militaire overheid

kan worden behartigd en het dus niet noodzakelijk is in die gevallen zijne ouders en zijn raadsman in de gelegenheid te stellen in zijn belang stappen te doen of maatregelen te nemen. Inderdaad zullen vele overtredingen krijgstuuchtelijk worden afgedaan. Maar er kunnen toch ook door militairen overtredingen worden gepleegd, ten aanzien van welke krijgstuuchtelijke afdoening niet gewenscht of zelfs niet mogelijk is. En er bestaat geen reden om in dergelijke gevallen den minderjarigen militair de rechten te onthouden, welke den minderjarigen burger-overtreder zijn gegeven. Het belang van den jeugdigen beklagde zal ongetwijfeld bij overtredingen vaak door de militaire overheid voldoende kunnen worden behartigd. Doch het is geenszins ondenkbaar, dat zich gevallen voordoen, waarin het optreden van ouders of raadsman zeer gewenscht is te achten. In verband met een en ander wenscht de Commissie de Regeering in overweging te geven de punt achter het tweede lid van art. I te doen vervangen door eene komma en aan dat lid toe te voegen: „zoomede in die gevallen, waarin de commandeerende officier dit bij de verwijzing mocht hebben bepaald”.

Ad art. XIV. Ten aanzien van dit artikel veroorlooft de Commissie zich te verwijzen naar hetgeen op blz. 3 [zie het V. V. op art. 8 ad art. 29e [43]] van dit verslag omtrent de berechting van minderjarige uit de koloniën afkomstige inlanders werd medege-deeld.

Memorie van Antwoord.

Ad art. I. De Commissie geeft in overweging om aan het slot van het tweede lid van dit artikel een zinsnede toe te voegen, waarvan de bedoeling is om in bepaalde gevallen, waarin de jeugdige beklagde zich aan een overtreding heeft schuldig gemaakt, de additioneele artikelen (van de Regtspleging bij de Zeemagt) III tot en met VIII te kunnen toepassen. Er bestaat naar hare meening geen reden om in dergelijke gevallen den minderjarigen militair de rechten te onthouden, welke den minderjarigen burger-overtreder zijn gegeven. De ondergeteekenden merken hiertegenover op, dat van dit laatste ook geen sprake is. De hierbedoelde overtredingen worden, wanneer het betreft burger-beklagden, behandeld door de kantongerechten en daarbij vindt de ingewikkelde procedure, welke voor de berechting van jeugdige beklagden door de colleges is voorgeschreven, in het algemeen geen toepassing; met name heeft de toevoeging van een raadsman niet plaats. Voor zoover echter de bepalingen voor de procedure tegen jeugdige beklagden ook bij de kantongerechtazen toepassing vinden, zullen zij ook bij de berechting van overtredingen, begaan door jeugdige militairen, toegepast wor-

den. Immers zijn de artikelen IX tot en met XII van de additioneele bepalingen, krachtens het bepaalde in het tweede lid van artikel I dier bepalingen, ook van toepassing bij de berechting van overtredingen. De jeugdige militaire beklaagden worden dus op gelijken voet behandeld als jeugdige burger-beklaagden. Wanneer aan den wensch van de Commissie gevolg werd gegeven, zouden de jeugdige militaire beklaagden in een betere positie komen te verkeereren dan de jeugdige burger-beklaagden. Daarvoor bestaat naar de meening van de ondergeteekenden niet een voldoende grond.

Ad art. XIV. Aangezien de jeugdige inlandsche militairen voor zooveel het materieele strafrecht betreft evenmin als hunne niet-militaire landgenooten als strafrechtelijk minderjarigen worden behandeld, zal 'ditzelfde systeem ook behooren te worden gevolgd met betrekking tot het formeele strafrecht. Zoodra de koloniale wetgever te dezer zake voor de burgers een regeling zal hebben ontworpen, kan worden overwogen in hoever deze voor de jeugdige inlandsche schepelingen dient te worden overgenomen.

Nota van wijzigingen.

14°. In artikel 40 (thans artikel 45) wordt het navolgende gewijzigd:

In het tweede lid van artikel I van de Additioneele bepalingen wordt de zinsnede „met uitzondering van de artikelen II, IX, X, XI en XII” tusschen komma's geplaatst.

Artikel 46.

In artikel 5 van de Regtspleging bij de Landmagt vervallen de woorden: „aan eene aanmerkelijke overtreding van de krijgstucht, of”.

Art. 41 O. O. = Art. 46 G. O. = Art. 46 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Zie de toelichting ad artikel 30 [34] van dit wetsvoorstel met betrekking tot artikel 3 R.Z. (= artikel 5 der Regtspleging bij de Landmagt).

Artikel 47.

In artikel 8 van de Regtspleging bij de Landmagt wordt, in plaats van de woorden „en niet is”, gelezen: „dan wel den dienst van het Garnizoen buiten de gevallen bedoeld in artikel 42 van de Wet op de Krijgstucht, en de daad of overtreding niet is”, terwijl de slotwoorden na de woorden: „de straf zelve bepalen” vervallen; de komma achter het woord „bepalen” wordt eene punt.

• Art. 42 O. O. = Art. 47 G. O. = Art. 47 der Wet.

Artikel 48.

De slotwoorden van artikel 9 van de Regtspleging bij de Landmagt na de woorden: „direct moeten worden ontslagen” vervallen; de komma achter het woord „ontslagen” wordt eene punt.

Art. 43 O. O. = Art. 48 G. O. = Art. 48 der Wet.

Artikel 49.

Artikel 10 van de Regtspleging bij de Landmagt wordt gelezen als volgt: „Indien op grond van het gemelde onderzoek, omtrent een feit niet vallende onder artikel 2, 1^o. van de Wet op de Krijgstucht, door den Commandierenden Officier van het Corps eene beslissing is genomen, als bedoeld in de artikelen 8 of 9, of indien bij hem twijfel bestaat of de zaak buiten strafregtelijke behandeling kan worden afgedaan, zoo ook indien hij van oordeel is, dat een der gevallen, bedoeld in artikel 42 van de Wet op de Krijgstucht, aanwezig is, of wel, dat de zaak voor den Militairen Regter moet worden gebracht, zal hij van zijne beslissing en bevinding moeten kennisgeven aan den Commandierenden Officier van het Garnizoen.”

Art. 44 O. O. = Art. 49 G. O. = Art. 49 der Wet.

Artikel 50.

In artikel 11 van de Regtspleging bij de Landmagt worden na de woorden „den Auditeur-Militair” ingevoegd de woorden: „, en nadat de verdagte zoo mogelijk is gehoord,”.

Art. 45 O. O. = Art. 50 G. O. = Art. 50 der Wet.

Artikel 51.

In artikel 12 van de Regtspleging bij de Landmagt worden de slotregels na de woorden „zal zijn gebleken,” gelezen als volgt: „in de gevallen, bedoeld in artikel 42 van de Wet op de Krijgstucht, de straf kunnen en moeten bepalen, maar zal hij in alle andere gevallen de bepaling der straf aan den Com-manderenden Officier van het Corps overlaten.”

Aan genoemd artikel 12 wordt een nieuw tweede lid toe-gevoegd, luidende als volgt: „In de gevallen, bedoeld in artikel 42 van de Wet op de Krijgstucht, is artikel 9 van overeen-komstige toepassing.”

Art. 46 O. O. = Art. 51 G. O. = Art. 51 der Wet.

Artikel 52.

In artikel 13, eerste lid, van de Regtspleging bij de Land-magt vervallen de slotregels na de woorden: „kennis gegeven” en wordt de komma na die woorden eene punt.

Aan dit eerste lid wordt een tweede zin toegevoegd, luidende: „De artikelen 7—12 zijn van overeenkomstige toepassing.”

Art. 47 O. O. = Art. 52 G. O. = Art. 52 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De wijzigingen, aangebracht in de artikelen 8—13 R. L. vloeien in hoofdzaak voort uit de artikelen 57 en 2, nos. 2—6, van de W. K.; in zooverre is de strekking daarvan dezelfde als die der wijziging van artikel 8 R. Z., zoodat te dien aanzien kan worden verwezen naar de toelichting ad artikel 31 [35] van dit wetsvoorstel, alwaar dan in plaats van de woorden „fiscaal” en „vlootvoogd”, ware te lezen: „auditeur-militair” en „garnizoens- of plaatselijke commandant”.

De artikelen 8 en 12 R. L. moesten bovendien eenige wijziging ondergaan in verband met de in artikel 42 van de W. K. aan den garnizoens- of plaatselijken commandant toegekende strafbevoegdheid.

Artikel 53.

De artikelen 17—20, 253 en 269 van de Regtspleging bij de Landmagt vervallen.

Art. 48 O. O. = Art. 53 G. O. = Art. 53 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Evenals de artikelen 12—15 R. Z. en om gelijke reden (zie de toelichting tot artikel 32 [37] van dit wetsvoorstel) behooren de artikelen 17—20 R. L. te vervallen.

De artikelen 253 en 269 R. L., achtereenvolgens aangevende de rechtsmacht van krijgswaarden te velde en van krijgswaarden in eene belegerde of berende plaats of stad, behooren eveneens te vervallen, nu bepalingen betreffende de rechtsmacht dier krijgswaarden zijn opgenomen in Titel VIII (artikelen 90 en 91 [95 en 96]) van dit wetsvoorstel.

Artikel 54.

In artikel 134 van de Regtspleging bij de Landmagt vervallen de woorden: „militaire of andere aan den militairen dienst verbondene” en de woorden „, en, in het Militair Arrondissement of District, delinquerende, of tot de garnizoensplaatsen onder hetzelfde Arrondissement behoorende; met uitzondering van de zoodanigen, welken, ter eerster Instantie, voor het Hoog Militair Geregtshof te regt staan”.

Art. 49 O. O. = Art. 54 G. O. = Art. 54 der Wet

Memorie van Toelichting.

De wijziging van artikel 134 R. L. is van overeenkomstige strekking als die van artikel 142 R. Z. (zie het eerste lid der toelichting tot artikel 35 [40] van dit wetsvoorstel).

Artikel 55.

In artikel 199 van de Regtspleging bij de Landmagt wordt in plaats van de woorden: „eene lijfstraffe of ten minste casatie” gelezen: „de doodstraf”.

Art. 50 O. O. = Art. 55 G. O. = Art. 55 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Zie de toelichting tot artikel 37 [42] van dit wetsvoorstel met betrekking tot artikel 191 R. Z., overeenkomende met artikel 199 R. L.

Artikel 56.

Aan de Regtspleging bij de Landmagt worden toevoegd [lees: toegevoegd] de volgende:

„ADDITIONEELE BEPALINGEN

betreffende de berechting van minderjarigen.

Artikel I.

De voorschriften van dit wetboek zijn ook ten aanzien van minderjarigen van toepassing, voor zoover in de volgende artikelen niet anders is vastgesteld.

Deze artikelen gelden, met uitzondering van de artikelen II, IX, X, XI en XII, alleen in strafzaken wegens misdrijven of wegens de overtredingen, bedoeld in de artt. 432 en 433 van het Wetboek van Strafrecht; zij vinden geen toepassing in het proces tegen voortvlugtigen.

Met de uitdrukking beklagde wordt in de volgende artikelen steeds bedoeld de minderjarige beklagde die den leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt.

Artikel II.

In het bevel tot arrest van den beklagde kan worden bepaald, dat dit op den voet van de krijgstuuchtelijke straffen hetzij van licht arrest hetzij van verzaard arrest zal worden ten uitvoer gelegd.

Artikel III.

Voor zoover niet anders is bepaald, wordt van alle beteekeningen, dagvaardingen, oproepingen, kennisgevingen of andere schriftelijke mededeelingen aan den beklagde afschrift gezonden aan zijne ouders of zijn voogd alsmede aan zijn raadsman zoo hij dien heeft. Aan de ouders of den voogd van den beklagde wordt bovendien, zoodra het vonnis kan worden ten uitvoer gelegd, mededeeling gedaan van de straf of den maatregel die tegen den beklagde is uitgesproken, en van het feit ter zake waarvan die uitspraak is gegeven.

De bepaling van het voorgaande lid geldt alleen ten aanzien van de ouders of den voogd die de ouderlijke macht of de voogdij over den beklagde uitoefenen.

Artikel IV.

Bij het eerste verhoor deelt de daarmede belaste officier-commissaris den beklagde die nog geen raadsman heeft, mede, dat hem een raadsman zal worden toegevoegd. Ten spoedigste na afloop van dat verhoor voegt de president van den krijgsraad op het verzoek van dien officier-commissaris aan zoodanigen beklagde een raadsman toe.

De artikelen 116, tweede zin van het tweede lid, derde en vierde lid, en 117 zijn van toepassing.

Artikel V.

Indien de informatiën voor den officier-commissaris buiten de residentie van den krijgsraad zijn gehouden, zal de beklagde steeds nader door den officier-commissaris ter standplaats van den krijgsraad moeten worden gehoord.

Deze wint omtrent den beklagde voor zoover noodig inlichtingen in omtrent diens opvoeding, karakter, ontwikkeling en doorgaand gedrag, ook door het hooren van getuigen die hem door diens ouders of voogd zijn opgegeven.

Artikel VI.

De raadsman van den beklagde kan tijdens de informatiën voor den officier-commissaris in de residentie van den krijgsraad bij elk verhoor tegenwoordig zijn, waartoe hij telkens wordt opgeroepen. Niettemin kan de officier-commissaris in het belang van het onderzoek in bepaalde gevallen een verhoor buiten tegenwoordigheid van den raadsman bevelen.

Artikel VII.

Tijdens de informatiën in het voorgaande artikel bedoeld wordt tot de ouders van den beklagde, voor zoover zij de ouderlijke macht niet hebben verloren, of tot den voogd telkens eene uitnoodiging gericht om desverlangd bij elk verhoor van den beklagde, van een getuige of een deskundige tegenwoordig te zijn en daarbij op te merken, wat tot verdediging kan dienen. De officier-commissaris kan echter in het belang van het onderzoek of terwille van noodzakelijken spoed bevelen, dat een verhoor buiten tegenwoordigheid van ouders of voogd geschiede.

Artikel VIII.

Indien de beklagde ter terechtzitting van den krijgsraad wordt gedagvaard en geen raadsman heeft, voegt de president hem een raadsman toe.

De artikelen 116, tweede zin van het tweede lid, derde en vierde lid, en 117 zijn van toepassing.

Artikel IX.

Het rechtsgeding tegen den beklagde wordt, tenzij er medebeklaagden zijn die meerderjarig zijn of den leeftijd van 18 jaren hebben bereikt, niet in het openbaar behandeld. Tot bijwoning van deze niet openbare terechtzitting kan de president van den krijgsraad echter bijzonderen toegang verleen.

Tot bijwoning van alle terechtzittingen worden de ouders of de voogd van den beklagde opgeroepen. Tegenwoordig zijnde worden zij, nadat de beklagde, één der medebeklaagden, een getuige of een deskundige zijne verklaring heeft afgelegd, in de gelegenheid gesteld, daartegen in te brengen wat tot verdediging kan dienen.

Niettemin kan de krijgsraad, hetzij ambtshalve, hetzij op vordering van den auditeur-militair, in het belang van het onderzoek bevelen, dat een verhoor van den beklagde of van een getuige buiten tegenwoordigheid van ouders of voogd geschiede.

Artikel X.

Indien de ouders of de voogd van den beklagde als getuigen zijn gedagvaard om te worden gehoord over de opvoeding, het karakter, de ontwikkeling en het doorgaand gedrag van den beklagde, kunnen zij zich niet verschoonen op grond van bloed- of aanverwantschap met dezen.

Artikel XI.

De straf van berisping wordt in een niet-openbare terechtzitting ten uitvoer gelegd door den president van den krijgsraad.

De auditeur-militair draagt zorg, dat de veroordeelde op die terechtzitting tegenwoordig is, en kan daartoe de hulp inroepen van de openbare burgerlijke of militaire macht.

Artikel XII.

Alle beteekeningen, dagvaardingen, oproepingen, kennisgevingen of andere schriftelijke mededeelingen aan ouders of voogd vinden enkel plaats, indien deze eene bekende verblijfplaats binnen het Rijk in Europa hebben.

De mededeeling, bedoeld in den tweeden zin van het eerste lid van artikel III, geschiedt echter steeds, indien de ouders of de voogd die de ouderlijke macht of de voogdij over den beklagde uitoefenen, een bekende woonplaats hebben.

Artikel XIII.

Voor zoover de behandeling van de strafzaak overeenkomstig de voorschriften van den derden of den vierden titel geschiedt, zijn van deze additioneele bepalingen alleen van toepassing de artikelen I, II, III, tweede zin van het eerste lid en tweede lid, IX, eerste lid, X, XI en XII. Indien de beklagde een raadsman heeft, is mede artikel VI toepasselijk."

Art. 51 O. O. = Art. 56 G. O. = Art. 56 der Wet, behoudens dat in het tweede lid van Artikel I achter het woord „gelden" en achter het cijfer „XII" geen komma's waren geplaatst.

Memorie van Toelichting.

Zie hiervoren bij artikel 40 [45].

Nota van wijzigingen.

15°. In artikel 51 (thans artikel 56) wordt het navolgende gewijzigd:

In het tweede lid van artikel I van de Additioneele bepalingen wordt de zinsnede „met uitzondering van de artikelen II, IX, X, XI en XII” tusschen komma's geplaatst.

Artikel 57.

In artikel 46, tweeden zin, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof wordt, in plaats van „op de ap- of improbatie”, gelezen: „op de beklagzaken en op de ap- of improbatie”.

De artikelen 47—55 van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof vervallen.

In artikel 56 van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof vervalt het woord „desgelijks”.

Art. 52 O. O. = Art. 57 G. O. = Art. 57 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Nu de Wet op de Krijgstucht voor de behandeling van beklagzaken de krijgsraden uitschakelt en in eersten en hoogsten aanleg het Hoog Militair Gerechtshof bevoegd verklaart, dient te worden verzekerd, dat gedurende de vacanties van het Hof die zaken niet zullen blijven rusten, hetgeen met het oog op de belangen der krijgstucht en van het onderzoek niet kan worden geduld. Te dien einde behoort artikel 46 van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof eene kleine aanvulling te ondergaan, welke bij artikel 52 [57] dezer wetsvoordracht wordt voorgesteld.

Bij dit artikel worden voorts ingetrokken de bepalingen uit de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof betreffende de rechtsmacht van dat college, welke in verband met Titel VIII (artikelen 77—79) [82—84] van dit wetsvoorstel kunnen vervallen.

Ook artikel 47 dier Provisioneele Instructie kan gevoeglijk vervallen, als inhoudende een voorschrift dat reeds voor alle rechtscolleges is opgenomen in artikel 149 der Grondwet.

Door het vervallen van de artikelen 48—55 kan in artikel 56 dier Provisioneele Instructie het woord „desgelijks”, dat op die artikelen terugloeg, niet gehandhaafd blijven.

(Wordt vervolgd).

OFFICIEEL GEDEELTE.

Staatsblad 870 bevat een Koninklijk besluit van 7 Juli 1921, houdende eene regeling ter voorziening in de kosten van huishoudelijken en administratieven aard van het Hoog Militair Gerechtshof en van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht.

(Dit besluit houdt verband met de intrekking van art. 5 van de Wet van 4 Juni 1858 St.bl. No. 45 bij de Wet van 30 Mei 1921 St.bl. No. 746. Zie blz. 27 en 28 van dezen jaargang.

Relatieve competentieregeling bij de Landmacht.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van
18 December 1919, 1e Afd., Nr. 69.*

(Legerorders 1919, Deel A, Nr. 153).

Aan punt B, van de beschikking van 24 April 1914, 1e Afd., No. 196 (lees 169 Red. M. R. T.)¹⁾ wordt toegevoegd:

„3e. de militairen behorende tot een compagnie der Politietroepen”.

In de voorlaatste alinea van gemelde beschikking worden de woorden:

„Indien de onder 1e en 2e bedoelde” vervangen door de woorden: „Indien de onder 1o, 2o en 3o bedoelde”, in den 9den regel van bedoelde alinea worden achter het woord „divisie-commandant” ingevoegd de woorden: „of de compagnies-commandant der Politietroepen” en in den 12den regel van dezelfde alinea worden achter het woord „divisie-commandant” ingevoegd de woorden: „of door den compagnies-commandant”.

*Beschikking van den Minister van Oorlog
van 19 Juli 1921, 1e Afd., Nr. 54.*

(Legerorders 1921, No. 353).

Voor wat betreft de militaire rechtspleging worden geacht te behoren:

¹⁾ Zie M. R. T. IX blz. 389 en XI blz. 447. (Red. M. R. T.).

Roermond en *Venlo* tot het garnizoen *Maastricht*, *Hoorn* tot het garnizoen *Haarlem*, *Gouda* tot het garnizoen *Leiden*, *Doesburg* tot het garnizoen *Arnhem* en *Leeuwarden* tot het garnizoen *Groningen*.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van
30 Augustus 1921, Ie Afd., Nr. 51.*

(Legerorders 1921, Nr. 406).

Met ingang van 1 September 1921 wordt het garnizoen *Willemstad* voor wat betreft de militaire rechtspleging geacht te behooren tot het garnizoen *Breda*.

**Tekst van het Wetboek van Militair Strafrecht
en van de Wet op de Krijgstucht.**

Staatsblad no. 1352, uitgegeven den 21sten December 1921, bevat het Koninklijk besluit van 12 December 1921, houdende bekendmaking van den tekst van het Wetboek van Militair Strafrecht, vastgesteld bij de wet van 27 April 1903 (Staatsblad no. 111), en van de wet op de Krijgstucht, vastgesteld bij de wet van 27 April 1903 (Staatsblad no. 112), zooals deze luiden volgens de daarin door of ten gevolge van de wetten van 7 Januari 1911 (Staatsblad no. 5) en van 5 Juli 1921 (Staatsblad no. 841) gebrachte wijzigingen en plaats gehad hebbende aanvullingen.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Approbatie van beschikkingen in klachtzaken, gewezen door zeekrijgsraden in Nederlandsch-Indië.

De zeekrijgsraad te Soerabaja beantwoordde destijds, bij dispositie van 28 September 1920, ontkennend de vraag of hij bevoegd was kennis te nemen van de klacht van een marinier 2e kl., dienende bij de Gezantschapswacht te Peking, over de strafreden, behorende bij eene hem door den Commandant van die Wacht, een kapitein der mariniers, opgelegde krijgstuuchtelijke straf, omdat de in de zaak als strafoplegger betrokken officier naar zijn oordeel was te beschouwen als een commandeerend officier in den zin van artikel 50 van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof. De Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine te Batavia zond daarop de op de klacht betrekking hebbende stukken aan het Hoog Militair Gerechtshof ten einde de klacht alsnog door den militairen rechter te kunnen doen beoordeelen. Het Hof besloot evenwel, bij beschikking van 11 Februari 1921, bovenvermelde dispositie met alle daarbij behorende stukken weder aan den Commandant der Zeemacht terug te zenden ten einde daarmede te handelen, zooals hem in verband met den inhoud van 's Hof's beschikking noodig zou voorkomen. Het college was n.l. van oordeel niet bevoegd te zijn kennis te nemen van de bij den zeekrijgsraad te Soerabaja aanhangig gemaakte klacht alvorens het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië uitspraak zou hebben gedaan over de vraag, of de bovengenoemde dispositie van den zeekrijgsraad aan zijne goedkeuring was onderworpen en bij bevestigende beantwoording van die vraag, de dispositie zou hebben goedgekeurd. Tot zoover kan het verloop van deze zaak onzen lezers bekend zijn, vermits wij de bovenvermelde beslissingen van den zeekrijgsraad te Soerabaja en van het Hoog Militair Gerechtshof in den vorigen jaargang, men zie blz. 459 en vlg., hebben medegedeeld. Wij zijn thans in de gelegenheid het verder verloop van deze zaak mede te deelen.

Nadat de Commandant der Zeemacht de dispositie van den zeekrijgsraad met de daarbij behorende stukken had terug ontvangen, stelde hij het geheele dossier weder in handen van den zeekrijgsraad te Soerabaja, die daarop besloot de dispositie ter approbatie toe te zenden aan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië. Dit college verklaarde, bij beschikking van 1 Juli 1921, geenerlei beslissing te kunnen nemen, naar aanleiding van de door den zeekrijgsraad te Soerabaja genomen dispositie, omdat deze dispositie

was genomen in een beklagzaak van een marinier 2e kl. en het college met beklagzaken van dezen aard geenerlei bemoeienis heeft, noch in eersten aanleg, noch in hooger beroep. Het geheele dossier kwam daarna weder bij den zee-krijgsraad terug, die daarop besloot de meergenoemde dispositie aan het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht ter approbatie toe te zenden. Bij beschikking van 13 September 1921 volgde alsnu de approbatie van de dispositie door het Nederlandsche Hof, waarna dit college bij beschikking van 7 October 1921 de gedane klacht ongegrond verklaarde. Deze laatste beschikking alsmede die van het Indische Hof vinden onze lezers op blz. 337 en vlg. van deze aflevering.

Zoo is dan eindelijk in deze zaak de eindbeslissing gevallen, eene beslissing, die niet overeenkomt met onze opvatting, zooals wij die op blz. 289 en vlg. van den vorigen jaargang ontwikkelden en die ons dan ook weinig bevredigt. Wij geven toe, dat de opvatting van het Indische Hof zeer wel te verdedigen is, vooral wanneer men den nadruk legt op de in den considerans van de wet van 15 Mei 1914 S. 206 (Ind. Stbl. n^o. 677) voorkomende woorden *hooger beroep van vonnissen*. De beslissing in een klachtzaak wordt nu eenmaal *beschikking* genoemd. Wij blijven echter van meening dat men door minder aandacht aan den vorm te schenken tot een andere gevolgtrekking had kunnen komen. Het klachtproces toch is in de wettelijke voorschriften in het geheel niet geregeld. Met het voorschrift dat de krijgsraad de zaak zal onderzoeken heeft de wetgever gemeend te kunnen volstaan, het verder aan den rechter overlatende hoe dat onderzoek zou geschieden. Daarmede is aan laatstgenoemde eigenlijk algeheele vrijheid gelaten dat onderzoek te regelen. In de practijk heeft dit geleid tot eene zooveel mogelijk analogische toepassing van de voorschriften voor het onderzoek en de behandeling van strafzaken. Waarom, zoo zouden wij willen vragen, voert men die analogische toepassing ook thans niet door tot den vorm, welke aan de beslissing gegeven wordt en die ten aanzien van het verder verloop der zaak de meest practische gevolgen meebrengen moet? Het gevolg zal nu zijn dat, zoolang in Indië de zee-krijgsraden in klachtzaken beschikkingen nemen en niet vonnissen uitspreken, de stukken naar Nederland zullen moeten worden opgezonden ter approbatie door het H. M. G. aldaar, wat reeds in normale tijden tot belangrijke vertraging, maar in abnormale tijden, zooals wij nog niet lang geleden beleefden, tot zeer groote vertraging in de afdoening aanleiding geeft.

Anders dan wij op blz. 294 van den vorigen jaargang schreven, heeft het H. M. G. te Utrecht, nadat aan het college was gebleken, dat het Indische Hof van oordeel was met de zaak geen bemoeienis te hebben, gemeend de dispositie van den zee-krijgsraad te Soerabaja te moeten approbeeren en daardoor vast te leggen, dat het met dergelijke zaken wel bemoeienis heeft.

De beweegredenen welke het Hof voor die meening heeft, kunnen wij niet beoordeelen; de beschikking tot approbatie houdt dienaan-

gaande niets in. Wij meenen hier te mogen denken aan opportu-
 teitsredenen. Men bedenke toch dit. Wanneer het Hof te Utrecht
 verklaarde geen bemoeienis te hebben met zaken als de onderhavige,
 zou zulks in het geval, dat thans voor ons ligt, geen onoverkomelijk
 bezwaar hebben opgeleverd, omdat het van oordeel was, dat de
 krijgsraad onbevoegd was de zaak te onderzoeken. Het had dan
 zonder de dispositie van den krijgsraad te approbeeren, de zaak toch
 aan zich kunnen trekken. Maar wanneer het Hof zich onbevoegd,
 de krijgsraad daarentegen wel bevoegd had geacht, zou het, aan-
 nemende met de zaak geen bemoeienis te hebben, de dispositie van
 den krijgsraad niet krachteloos hebben kunnen maken. Er zouden
 dan twee onbevoegdverklaringen naast elkaar hebben bestaan en de
 zaak ware vastgelopen. Bij nader inzien gelooven wij, dat het Hof
 te Utrecht in de gegeven omstandigheden den verstandigsten weg
 heeft ingeslagen. Doch wij betwijfelen of het College er uit juri-
 disch oogpunt volle vrede mede heeft.

Oproeping in werkelijken dienst.

In de rubriek Militaire rechtspraak van deze aflevering zijn
 opgenomen twee sententies van het Hoog Militair Gerechtshof,
 onderscheidenlijk van 16 en 30 September 1921, welke beide be-
 treffen een geval van niet-voldoen aan een oproeping om in werke-
 lijken dienst te komen. De eerste sententie betreft een militie-
 plichtige, de tweede een landstormplichtige. In beide zaken sprak
 het Hoog Militair Gerechtshof den beklaagde, nadat deze in eersten
 aanleg was veroordeeld, vrij, omdat hij aannemelijk had gemaakt,
 dat hij geen kennis had genomen van de betreffende kennisgeving
 om in werkelijken dienst te komen en daarmede de redenen van
 zijne afwezigheid ten genoegen des rechters had aangetoond. Voor
 laatstgenoemde kwam daar nog bij dat hem niet zou zijn medegedeeld
 dat hij voor den landstorm was ingeschreven, noch bij welk onder-
 deel hij was ingedeeld, terwijl niet was gebleken, dat de hem toe-
 gezonden persoonlijke kennisgeving (beklaagde vertoefde in het
 buitenland) hem had bereikt. Deze uitspraken geven ons aan-
 leiding een oogenblik stil te staan bij de wijze waarop de oproeping
 in werkelijken dienst geschiedt.

Volgens art. 71 van het Militiebesluit II (Staatsblad 1912
 N^o. 276) steunend op art. 10 van de Militiewet 1912 geschiedt de
 oproeping voor den werkelijken dienst bij openbare kennisgeving.
 Ten aanzien van hem die zich buitenslands bevindt, geschiedt de
oproeping bovendien bij persoonlijke kennisgeving, indien zijn
 adres bij den burgemeester bekend is. Aan de opgeroepen, die
 zich niet buitenslands bevinden, wordt voor zooveel hun adres bij
 den burgemeester bekend is, van hunne oproeping eene persoon-

lijke kennisgeving gezonden. Er is dus verschil in de wijze van oproeping naar gelang de opgeroepene, wiens adres bekend is, zich binnen- of buitenslands bevindt. De kennisgeving, die laatstgenoemde ontvangt maakt deel uit van de oproeping; voor eerstgenoemde is de kennisgeving iets, dat als het ware te allen overvloedig geschiedt. Uit deze bepalingen spreekt duidelijk de bedoeling om de oproepingsregelen zoodanig samen te stellen, dat de oproeping in elk geval, dat zich kan voordoen, mogelijk is, ergo: dat men niet door onbekendheid met het adres van den op te roepen persoon, zich geplaast zou zien voor de onmogelijkheid om hem op te roepen. De steller dezer bepalingen zal zich dan ook vermoedelijk wel hebben voorgesteld, dat men bij deze regelen steeds vat op den nalatige zou hebben. Dit is, naar ons voorkomt, ook wel het geval, voor zoover betreft de verplichting van den verlofganger, om, eenmaal onder de wapenen komende, den werkelijken dienst, waarvoor hij werd opgeroepen, te vervullen. Maar ten aanzien van de toepasselijkheid van de desbetreffende strafbepalingen blijken de bedoelde regelen niet toereikend, wanneer de militaire rechter het standpunt inneemt, waarop het Hoog Militair Gerechtshof zich thans heeft geplaast. Dit rechtscollege moge niet zóó ver gaan, dat het den verlofganger, die van de bij openbare kennisgeving gedane oproeping onkundig is gebleven, zou beschouwen als niet opgeroepen te zijn, praktisch verschilt zijn standpunt toch niet heel veel daarvan, omdat het aanneemt, dat bekendheid van den dienstplichtige met de oproeping noodig is, om de op het niet-gevolg geven aan de oproeping gestelde straf te kunnen toepassen.

In het midden latende, of het standpunt van het Hoog Militair Gerechtshof al of niet juist geacht moet worden, willen wij er toch de aandacht op vestigen, dat het bij zulk een standpunt voor den uitvoerder der wet niet gemakkelijk wordt, om oproepingsvoorschriften uit te vaardigen, die in elk geval afdoende zullen blijken.

In de bestaande voorschriften, die den verlofganger het ontvangen van een persoonlijke kennisgeving waarborgen, als hij van zijn kant zorgt, dat de burgemeester op de hoogte van zijn adres is, ligt een prikkel voor den belanghebbende, om den burgemeester van elke adresverandering getrouw kennis te geven. De zienswijze, welke het Hoog Militair Gerechtshof huldigt, brengt echter met zich, dat het soms in het voordeel van belanghebbenden kan zijn de opgave van adres achterwege te laten, althans voor zoover deze opgave niet tot hunne verplichtingen behoort, zooals het geval is met hen, die met een door of vanwege den minister verleende vergunning in het buitenland verblijven. Dergelijke toestemmingen toch houden gewoonlijk een voorwaarde in, waarin die verplichting niet opgesloten.

De nieuwe dienstplichtwet zal, als zij tot stand komt overeenkomstig het aanhangige ontwerp van wet, in dit opzicht verbetering brengen. Deze legt n.l. in art. 40, derde lid, den groot-verlof-

gangers de verplichting op om van elke adresverandering den burgemeester mededeeling te doen. Weliswaar zal deze bepaling niet — althans niet onvermijdelijk — wijziging van het standpunt van het Hoog Militair Gerechtshof met zich behoeven te brengen, doch wanneer onder de werking van die bepaling een nalatige verlofganger ongestraft mocht blijven, omdat hij van de gedane oproeping onkundig is gebleven, dan zal dit veelal het gevolg zijn van zijn eigen verzuim, om den burgemeester op de hoogte te houden van zijn adres en zal hij in elk geval wegens *dit* verzuim, ingevolge art. 42, tweede lid, gestraft kunnen worden. Deze straf zal bestaan in een verblijf in werkelijken dienst van ten hoogste twee maanden. Ook hiervoor zal oproeping moeten plaats hebben en daarbij kan men weer voor hetzelfde feit komen te staan als bij een andere oproeping, nl. dat men bij de kennisgeving van de oproeping den verlofganger niet kan bereiken. Intusschen is dit gevaar niet zoo groot als het lijkt. Dikwijls toch zal verzuim van opgave van adresverandering worden ontdekt, als men het nieuwe adres op het spoor is gekomen. Maar bovendien is er nog een andere reden, waarom de verlofgangers zich niet gemakkelijk aan toepassing van bedoelde strafmaatregel zullen kunnen onttrekken, te weten het feit, dat bij niet-voldoening aan de oproeping, ook al mocht deze niet tijdig te hunner kennis zijn gekomen en voor toepassing van de strafwet geen grond aanwezig wordt geacht, niettemin de plicht op hen blijft rusten den opgelegden werkelijken dienst te volbrengen en dat zij bij ontdekking bloot staan aan arrestatie. Tot aanhouding van nalatigen geeft art. 42, derde lid, de bevoegdheid, los van de vraag of de nalatige geacht moet worden een strafbaar feit te hebben gepleegd.

Aan den landstormplichtige, op wien de sententie van 30 September j.l. betrekking heeft, zou volgens den inhoud der sententie niet zijn „medegedeeld”, dat hij voor den landstorm was *ingeschreven*. Uit de sententie blijkt niet, of aandacht geschonken is aan art. 6, derde lid, van het Landstormbesluit, dat voorschrijft om bij onbekendheid met het adres van den ingeschrevene, de mededeeling omtrent de inschrijving te doen door middel van openbare kennisgeving. Is de mededeeling van de inschrijving geheel en al achterwege gebleven, dan hebben wij hier te denken aan een verzuim van den burgemeester; heeft zij wel bij openbare kennisgeving plaats gehad, dan moeten wij aannemen, dat het Hoog Militair Gerechtshof ook ten aanzien van deze mededeeling de zienswijze is toegedaan, dat een openbare kennisgeving, voor zooveel betreft de gehoudenheid tot nakoming van de daaruit voortvloeiende verplichtingen, niet altijd tot het beoogde doel kan leiden.

Deze landstormplichtige was later in werkelijken dienst geroepen, zoowel bij openbare als bij persoonlijke kennisgeving. Dit stemt overeen met de regelen, welke toen voor oproeping van landstormplichtigen golden (zie het 4e lid der aanschrijving van den

Minister van Oorlog van 17 September 1915, Afd. Dienstplicht, N^o. 290 h; deze aanschrijving is ook bij latere oproepingen van toepassing verklaard). Wat de openbare kennisgeving betreft, overwoog het Hof, dat de opgeroepene, in Duitschland verblijvende, daarvan geen kennis heeft genomen en dat deze kennisgeving — waarin blijkbaar niet zijn naam, maar de geheele jaarklasse, waartoe hij behoort, is vermeld — zonder de mededeeling van zijn inschrijving voor den landstorm ook onbegrijpelijk voor hem was. Omtrent de persoonlijke kennisgeving — die blijkens het betoog van den Advocaat-Fiscaal per aangeteekenden brief is toegezonden en niet als onbestelbaar is terug ontvangen — lezen wij in de sententie, dat „niet is gebleken, dat de persoonlijke kennisgeving, houdende zoodanige oproeping van wege genoemden burgemeester op 2 April 1917 aan gedaagde toegezonden, hem heeft bereikt”.

Het is bekend, dat bij niet-opkomst van in werkelijken dienst opgeroepen verlofgangers, afschriften van de gedane kennisgevingen worden opgemaakt, voorzien van verklaringen, die het bewijs leveren, dat de geldende voorschriften zijn opgevolgd, en dat op de afschriften van kennisgevingen, gezonden aan buitenslands verblijvenden behalve de aantekening van verzending per aangeteekenden brief, wordt vermeld, of de brief al of niet als onbestelbaar is terug ontvangen. Zooals echter uit het bovenstaande blijkt, is een en ander voor het Hoog Militair Gerechtshof nog niet voldoende, om te kunnen aannemen, dat de kennisgeving den geadresseerde heeft bereikt, en is dit laatste noodig om een opgeroepene, als in de sententie bedoeld, bij nalatigheid strafschuldig te doen zijn.

Opleggen van de doodstraf in oorlogstijd.

Eenigen tijd geleden hoorden wij de meening verkondigen, dat de krijgsraden in oorlogstijd wel in hoofdzaak vonnissen zouden wijzen waarbij de doodstraf werd opgelegd. Dit oordeel kwam ons niet juist voor, maar wij beschikten toen niet over cijfers om het te weerleggen. Kort daarop kwam ons een door de Nieuwe Rotterdamse Courant aan het Fransche blad Humanité ontleend bericht, in handen dat over deze aangelegenheid eenig licht verspreidt. Wij meenen goed te doen het hier te laten volgen; het luidt aldus:

„De Humanité publiceert een lijst van de door de Fransche militaire rechtbanken gedurende den oorlog gevelde vonnissen. Er zijn in het geheel 67.387 veroordeelingen uitgesproken, waarvan 1.627 doodvonnissen. Rond 300.000 jaren tuchthuis- of gevangenisstraf zijn opgelegd. De meeste veroordeelingen, n.l. 26.988, zijn in 1917 uitgesproken.”

Of men het aantal opgelegde doodstraffen al dan niet groot moet

noemen, laten wij in het midden, ten slotte belooft het nog niet $2\frac{1}{2}\%$ van het aantal opgelegde straffen, een cijfer dat in ieder geval bovenstaande opvatting logenstraft. Over de vraag of deze doodstraffen ook alle zijn ten uitvoer gelegd geeft het bericht geen licht; het is dus zeer wel mogelijk dat het percentage van $2\frac{1}{2}$ voor de ten uitvoer gelegde doodstraffen nog te hoog is.

Uit het door ons medegedeelde rapport van de Commissie tot herziening van het Engelsche militaire procesrecht, onder voorzitterschap van Sir Charles Darling, blijkt dat tijdens den grooten oorlog in 89% van de gevallen waarin door de Engelsche krijgsraden de doodstraf was uitgesproken, die straf door den opperbevelhebber in een andere straf is gewijzigd. (vgl. deel XV blz. 531; zie ook deel XVI blz. 105 en 106). Deze mededeeling heeft nu wel geen betrekking op de Fransche cijfers, maar wij mogen er toch wel even aan herinneren om te doen uitkomen dat niet iedere uitgesproken doodstraf ook ten uitvoer wordt gelegd. Wat hier wordt medegedeeld ten aanzien van de doodstraf uitgesproken door Engelsche krijgsraden, zal ook wel in meerdere of mindere mate gelden voor zoo ver die straf door Fransche krijgsraden is uitgesproken.

Bij de behandeling van het wetsontwerp, dat strekte om ten deele tot uitvoering te brengen, de wijzigingen in het Engelsche militaire strafproces, welke door bovengenoemde commissie waren aanbevolen, deed Majoor O'Neill in het Lagerhuis eene mededeeling, waarop wij in dit verband de aandacht vestigen. Hij zeide, dat geen enkel doodvonnis voltrokken was aan een militair, die tijdens den oorlog in Engeland diende; zulks geschiedde alleen op het werkelijke oorlogsterrein. (Zie deel XVI blz. 105). Wij hebben hier een aan de practijk ontleend voorbeeld, waaruit kan worden afgeleid, dat men niet alle krijgsraden over een kam mag scheeren en dat de krijgsraden, die niet op of nabij het eigenlijke operatieterrein werkzaam zijn, minder doodstraffen zullen uitspreken dan de krijgsraden te velde. Dit ligt trouwens voor de hand, omdat eenzelfde feit gepleegd op het oorlogsterrein dikwijls een veel ernstiger en gevaarlijker karakter krijgt dan wanneer het onder overigens gelijke omstandigheden elders gepleegd wordt. Het voorschrift van art. 9 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dat de rechter de doodstraf alleen dan mag uitspreken ingeval hij oordeelt dat de veiligheid van den staat hare toepassing eischt, zal tot een overeenkomstig gevolg leiden.

Alhoewel het omtrent de verhouding tusschen de uitgesproken doodstraffen en andere straffen geen licht verspreidt, laten wij hier nog volgen het door den betrokken minister gegeven antwoord op de vraag van een der leden van de Belgische Kamer van Afgevaardigden: hoeveel personen zijn ter dood veroordeeld gedurende den oorlog, door de krijgsraden te velde? Het antwoord luidde: 219. Het Hoog Militair Gerechtshof heeft echter 122 van deze vonnissen herzien.

Benoemingen in den Hoogen Raad.

Wij zijn tot dusverre de benoemingen tot raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden in ons tijdschrift met stilzwijgen voorbijgegaan. In afwijking van die gewoonte vermelden wij thans de benoeming tot raadsheer in genoemd college, onderscheidenlijk bij Koninklijk besluit van 1 October 1921, No. 83, en van 1 November d.a.v., No. 85, van Prof. Mr. B. M. Taverne en van Mr. Dr. C. J. H. Schepel. Het spreekt van zelf dat daarvoor een bijzondere reden bestaat, die onze lezers gemakkelijk kunnen bevroeden en nauwelijks vermelding behoeft; zij is deze, dat beide raadsheeren gedurende een deel van hunne aan deze benoeming voorafgaande loopbaan hunne krachten hebben gegeven aan de bestudeering en toepassing van dat deel van het recht, waaraan ons tijdschrift meer in het bijzonder is gewijd.

Van de loopbaan van Prof. Taverne gaven wij destijds, bij zijne benoeming tot hoogleeraar in het strafrecht en de strafvordering aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, een korte beschrijving (deel XIII blz. 200 vlg.); wij voegen daar thans nog aan toe, dat hij sedert Februari 1918 optrad als plaatsvervangend rechter in de arrondissements-rechtbank te Amsterdam, dat hij sedert Juli 1918 lid was van de door den Minister van Marine benoemde commissie tot het instellen van een onderzoek naar de meer uitgebreide rechtskennis van officieren bij de zeemacht en dat hij sinds November 1919 deel uitmaakt van het Centraal college voor de reclasseering.

Kwam Dr. Taverne in de latere jaren minder met de practijk van het militair strafrecht in aanraking, dit neemt niet weg dat dit deel van het recht steeds in zijne belangstelling bleef deelen. Dit is ons niet alleen gebleken uit met hem gevoerde gesprekken, maar evenzeer toen eenige jaren geleden de toenmalige officier van administratie der 2e kle. J. J. G. Jas den graad van doctor in de rechtswetenschappen verwierf na de verdediging van stellingen waaronder deze: „Berechting door den — exceptioneelen — militairen rechter behoort zooveel mogelijk exceptie te zijn”, welke stelling door Prof. Taverne krachtig werd aangevallen.

Valt Prof. Taverne's werkzaamheid op militair-strafrechtelijk gebied meer in het bijzonder in het eerste deel van zijn loopbaan, met den tweeden nieuwbenoemden raadsheer Dr. Schepel is het juist andersom. Deze promoveerde 20 December 1895 te Groningen tot doctor in de staatswetenschap op een proefschrift „Wegenrecht in Nederland” en tot doctor in de rechtswetenschap op stellingen; onder deze was er niet een welke op het militair (straf)recht betrekking had. Na in Februari 1896 te zijn benoemd tot adjunct-commies 2e kle. ter Provinciale Griffie van Groningen, volgde in October 1918 eene benoeming tot Commies-griffier bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal. In November 1905 ging Dr. Schepel over naar de rechterlijke macht als rechter in de arrondissements-rechtbank te Utrecht, van welk college hij in Juli 1911 werd benoemd tot vice-

president. Daarna volgde in December 1913 zijne benoeming tot president van ons hoogste militair-rechterlijk college, welke functie hij dus bijna 8 jaren heeft vervuld. Deze periode was in tweeërlei opzicht van belang. Om te beginnen viel het optreden van 's Hofs nieuwen president samen met het in werking treden van de gewijzigde Rechtspleging bij de Zee- en bij de Landmacht en kreeg het college dus de nieuwe voorschriften uit te leggen en toe te passen. Maar in de tweede plaats viel in deze periode de mobilisatie met als gevolg een uitermate groote toeneming van het aantal militaire beklagden, militaire strafzaken en beklagzaken; het aantal door het Hof behandelde zaken dat vóór de mobilisatie jaarlijks tusschen de 100 en 150 beliep, vertienvoudigde en overschreed in 1918 zelfs de 2000. Niettemin is Dr. Schepel er in geslaagd al die zaken geregeld door het Hof te doen verwerken een achterstand in de werkzaamheden van het college te voorkomen. Een woord van welverdiende hulde komt hem daarvoor zeer zeker toe. Dit zelfde mag ook gezegd worden van de wijze waarop hij het onderzoek van de door het Hof behandelde zaken leidde.

Voorts mogen wij Dr. Schepel een woord van dank niet onthouden voor de belangstelling, die hij in ons Tijdschrift heeft getoond en voor de wijze, waarop hij ons behulpzaam is geweest om het aan zijn doel te doen beantwoorden.

Wanneer wij thans den beiden nieuwbenoemden raadsheeren onze hartelijke gelukwenschen aanbieden met hunne eervolle benoeming, verbinden wij daaraan den wensch, dat zij in hun nieuwen werkkring hunne belangstelling in het militair recht niet mogen verliezen en dat wanneer de Hooge Raad, wat zoo nu en dan voorkomt, eens een arrest wijst betreffende een punt, dat meer in het bijzonder behoort tot dat deel van het recht, waaraan ons Tijdschrift is gewijd, zij ons daarvan op de hoogte zullen willen houden of doen houden, te einde ons in staat te stellen voor de mededeeling daarvan het noodige te verrichten.

Verzameling van militaire strafwetten.

Art. 2 van de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht bepaalt, dat de artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht met de daarin gebrachte wijzigingen en aanvullingen in eene doorlopend genummerde reeks op last van H. M. de Koningin worden samengevat en dat de aanhaling van die artikelen, zoo in genoemd wetboek als in andere wetten en wettelijke voorschriften in verband daarmede voor zoo ver noodig wordt gewijzigd. De nieuwe teksten van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht zijn dezer dagen, overeenkomstig het bepaalde in het tweede lid van voornoemd art. 2, in het Staatsblad

verschenen. Bovendien zullen die teksten volgens datzelfde tweede lid afzonderlijk moeten worden uitgegeven.

Een overeenkomstig voorschrift is destijds opgenomen in art. 26 van de Wet van 31 October 1921 St.bl. nr. 337, op grond waarvan, bij Koninklijk besluit van 5 September 1913 St.bl. nr. 365, zijn vastgesteld teksten van de Rechtspleging bij de Zeemacht en van de Rechtspleging bij de Landmacht, zooals die luiden volgens de daarin door of ten gevolge van voornoemde wet van 1912 gebrachte wijzigingen en plaats gehad hebbende aanvullingen. Ingevolge ditzelfde besluit zijn deze teksten ook afzonderlijk uitgegeven en verkrijgbaar gesteld bij de Landsdrukkerij ad *f* 0,10 per stuk. Sedert zijn in beide Rechtsplegingen weder verschillende wijzigingen aangebracht, terwijl ook de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht daarin wederom belangrijke wijzigingen aanbracht, zoodat de thans bestaande officieele uitgaven van beide teksten niet meer up to date zijn.

Meergenoemde Invoeringswet, wijzigt ook de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, zoodat de daarvan bestaande tekstuutgaven ook weldra niet meer bij zullen zijn.

Het betrekkelijk geringe debiet van een uitgave van de gezamenlijke militaire strafwetten, in verband met de hooge drukkosten maakt het niet waarschijnlijk, dat een dergelijke uitgave door een particulier uitgever zal geschieden, te minder waar een deel van die wetten binnenkort officieel moet worden uitgegeven (W. v. M. S. en W. o. d. K.), een ander deel reeds officieel uitgegeven is, zij het dan ook, dat dit deel niet meer geheel bij is (R. Z. en R. L.). En waar nu de wenschelijkheid niet ontkend kan worden, om bij het in werking treden van de nieuwe militaire strafwetgeving te beschikken over een uitgave bevattende de militaire strafwetgeving, zooals die op dat tijdstip van kracht zal zijn, wordt de vraag onder de oogen gezien of niet door de betrokken Departementen tot zoodanige uitgave behoort te worden overgegaan.

De uit te geven verzameling van militaire strafwetten en daarmede verband houdende algemeene maatregelen van bestuur en Koninklijke besluiten zou dan kunnen bevatten: het Wetboek van Militair Strafrecht, de Wet op de Krijgstucht, de Regtspleging bij de Zeemagt, de Regtspleging bij de Landmagt, de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, titels I, V t/m X en de Slotbepalingen, verschillende nog tot stand te brengen algemeene maatregelen van bestuur en Koninklijke besluiten tot uitvoering van enkele artikelen van het W. v. M. S. en van de W. o. d. K. en eenige reeds vroeger uitgevaardigde Koninklijke besluiten, welke verband houden met de Rechtsplegingen bij de Zee- en bij de Landmacht. Gaat het denkbeeld door dan zal de verzameling tegen matigen prijs verkrijgbaar gesteld worden bij de Algemeene Landsdrukkerij.

Een vonnis van een zekrijgsraad uit 1653.

„De Heeren van den Crijchsraet ter Zee door de Ho(og) Mo(gende) heeren Staten Generael gecommitteert totte ordinaris judicature van de acties disobedientie en wanbedrijven die bij eenige capiteynen op staats oorloeschepen onder de vlagge van den Heer Lt. Admiraal Tromp tegens de Engelsen sijn begaen. Int bywesen van de heeren Hoog Mo(gende) Gedeputeerden gehoort hebbende de aenclachte, eysch ende conclusie gedaen bij den advocaet fiscael Teunis Faber contra Cap(iteijn) Jan Coenders vaerende voor de Admiraliteyt van Vrieslant opt schip genaemt Graeff Willem, mitsgaders sijne bescheeden, en mondelinge verantwoordinge van den voorschreven Capiteijn tot verificatie van sijn onschult overgelevert, soo ist dat de voorschreven Crijchsraet, alle de stucken geexamineert, partijen in haere defensie gehoort en alles rypelijck geconsidereert hebbende 't geene ter materie dienende is, doende recht uyt den naem ende van wegen de Hoog Mogende heeren Staten Generael deser geunieerde provincien, hebben den voorschreven Capiteijn verclaert gelijk sy hem verclaeren by desen onbequaem ter zee meer te dienen, deporteren hem van syne qualiteyt en bedieninge, mits dat de victuailje bij hem alreede gecocht op sijn schip sal worden gespendeert en voor dese reis gebeneficieert te synen profyte, ontseggende den Advocat fiscael syne verderen eysch ende conclusie.

Aldus gedaen ende gearresteert ter vergaderinge van den gemelten Crijchsraet int schip Brederode desen 11 July 1653 leggende voor Rammekens.

M. Harpts. Tromp.

Johan Evertsen.

Michiel Adr. Ruyter.

Pieter Floris.

In presentie van gedeputeerden
van Haer Ho. Mog.:

G. De Wildt.

Leendert Tersen Haechswout. (?)

Dirk Meerman.

Arent Dircks.

Gerrit Twisch.

Adriaen Nicolaese Heins.

Johan van Bonberghen.

Gillis Jansen.

Henr. Wolfsen.

Jacob Cleydick. (?)

A. v. d. Hulst.

Jacob Adriaense Persen. (?)

Bovenstaand vonnis is ontleend aan een ons door Mr. W. F. van Meurs, auditeur-militair te Arnhem, toegezonden exemplaar van de Arnhemsche Courant van 16 September 1921. Mr. P. C. J. A. Boeles, die het aan genoemd blad inzond, deelt in een begeleidend schrijven mede, dat het stuk is gevonden in de nalatenschap van Mej. J. M. Kronenberg en dat het zal worden aangeboden aan het Gemeente-Museum te Arnhem.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Eene onbevredigende vrijspraak van desertie.

door

Dr. TH. G. DONNER.

Het vonnis van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch van 24 Juni 1921, geapprobeerd 13 Juli d. a. v., zooals dit is opgenomen op blz. 246 van den loopenden jaargang van dit tijdschrift, heeft mij niet bevredigd, waarom het mij vergund moge zijn, daarover een enkele opmerking te maken.

Met betrekking tot de feiten zag de Krijgsraad zich geplaatst voor de bepaling van het einde van de ongeoorloofde afwezigheid van den beklagde, die — als soldaat der Koloniale Reserve achtergebleven van verlof en inmiddels, na bijna tweejarige afwezigheid, als milicien bij 2 R. V. A. ingelijfd — bij de ontdekking van zijn misdraiging door de Militaire Politie naar zijn korps d. i. de Koloniale Reserve werd teruggebracht.

Hierbij heeft de Krijgsraad, en naar het mij voorkomt terecht, als eindpunt dien dag van terugbrenging aangenomen, al schijnt uit de (m. i. overbodige) opneming van de overweging omtrent 's mans inlijving als milicien eenige aarzeling dienaangaande te blijken.

Nadat alzoo de feiten zijn vastgesteld volgt de overweging omtrent de qualificatie. Tot mijn spijt kan ik de redactie daarvan niet bewonderen. Vooreerst passen de woorden „niet is komen vast te staan” meer bij de feitelijke bewijsvoering; in de tweede plaats schijnt zij alternatief te stellen: aanhouding of vrijwillige terugkeer, zonder daaruit een keuze te doen, om ten slotte tot de conclusie te komen, dat het bewezen verklaarde feit onder geen van beide kan worden gerangschikt, alzoo niet valt onder eenige bepaling van het C. W. en evenmin onder eenige andere strafbepaling van wet of verordening, zoodat beklagde behoort te worden vrijgesproken.

Dit nu is het, wat mij niet bevredigt. Ik kan niet inzien — afgaande op de weergave van de feiten in het vonnis met de daarop door de Redactie gegeven toelichting — waarom de terugbrenging naar het korps niet als arrestatie zou kunnen worden aangemerkt. Deze geschiedde niet maar door een meerdere in rang, doch door de Militaire Politie en wijst dus duidelijk op een beroofd zijn van de vrijheid en niet op een gewoon transport onder geleide.

Ik zou dan ook op dezen grond art. 134 j^o. art. 159 C. W. van toepassing achten.

Doch al neemt men met den Krijgsraad in dit geval geen aanhouding aan, dan is men er daarmede m. i. nog niet af. Immers indien de feiten eens hadden genoopt om voor vrijwillige terugkeer te kiezen, dan was er, in den gedachtengang van den Krijgsraad, strikt genomen evenmin een bepaling van het C. W. bij de hand geweest. Art. 135 C. W. toch spreekt alleen van vrijwillige terugkeer binnen vier weken, welke termijn i. e. reeds lang was verstreken.

En tóch maak ik mij sterk, dat de Krijgsraad dan zeker niet tot vrijspraak zou hebben besloten. Althans in de jaren, dat ik de eer had, in mobilisatietijd aan den Bosschen Krijgsraad als secretaris te fungeeren, riepen wij in zulk een geval steeds Art. 17 C. W. te hulp en qualificeerden: „misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met eerste desertie opgevolgd van arrestatie”.

Waar nu bij het thans bewezen verklaarde feit het meest essentiële element van het misdrijf van art. 134 C. W. j°. 159 C. W. — de ongeoorloofde afwezigheid — zonder twijfel aanwezig was, terwijl de terugbrenging zeker niet minder grond voor de vergelijking met aanhouding bood dan een vrijwillige terugkeer na vier weken, daar kom ik tot de slotsom, dat in ieder geval veroordeeling had behooren te volgen, waardoor het rechtsgevoel niet in het minst zou zijn gekrenkt.

Verbetering.

In de ingekomen bijdrage van Mr. W. Boekhoudt voorkomende op blz. 218 en vlg. van de vorige aflevering komt, naar de schrijver ons mededeelde, een zinstorende fout voor, waarop hij, voor zooveel noodig, gaarne de aandacht van onze lezers gevestigd zag. Op blz 219 regel 10 v. o. staat: „(de hechtenis)”, men leze in stede daarvan: „(de militaire detentie)”.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1921—1922. — 341.

*Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met
eene bepaling ter voorkoming van gevaar voor
brand in gebouwen of getimmerten.*

Bij Koninklijke boodschap van 17 November 1921 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het Wetboek van Strafrecht dient te worden aangevuld met eene bepaling ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Eenig artikel.

In Titel I van het Derde Boek van het Wetboek van Strafrecht wordt na artikel 429 ingelascht een nieuw artikel 429a, luidende als volgt:

„Hij die een voorschrift bij algemeenen maatregel van bestuur ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten vastgesteld, overtreedt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.”

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,

*De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,*

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De brand in de Grootte Kerk te Delft heeft opnieuw de aandacht gevestigd op het gevaar, dat monumentale en andere gebouwen van den kant van den loodgieter dreigt. Grootte verliezen, deels zelfs onherstelbaar, zijn in den loop der jaren in aansluiting aan loodgieterswerkzaamheden geleden. En veilig mag worden aangenomen, dat daaraan een gevaarlijke wijze van werken, gemis aan voldoende voorzorgsmaatregelen en toezicht hieronder begrepen, niet vreemd is geweest.

De geldende bepalingen van het Wetboek van Strafrecht ¹⁾ in zake het doen ontstaan van brand of brandgevaar zijn onvoldoende gebleken om in het loodgietersvak te doen dóórdringen eene wijze van werken, die het gevaar tot een minimum beperkt. En wel hebben allengs onderscheidene gemeenten verordeningen van die strekking vastgesteld, doch, niettegenstaande den aandrang daartoe van wege opvolgende Ministers van Binnenlandsche Zaken op de gemeentebesturen uitgeoefend, is het aantal van bedoelde gemeenten betrekkelijk gering gebleven. ²⁾

Zoo is dan aan een wettelijke regeling ter bescherming tegen het loodgietersgevaar behoefte gebleken.

Het komt de ondergeteekenden voor, dat een zoodanige regeling niet meer behoef in te houden dan een strafbepaling tegen hem die een voorschrift, bij algemeenen maatregel van bestuur ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten vastgesteld, overtreedt. Bij algemeenen maatregel van bestuur kunnen dan voorschriften worden gegeven in den trant van die, welke thans reeds in onderscheidene plaatselijke verordeningen voorkomen. Die verordeningen zijn voor het grootste deel geschoeid op de leest van een tweetal belangrijke model-verordeningen, indertijd ontworpen door de Rijkscommissie tot het opmaken en uitgeven van een inventaris en eene beschrijving van de Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst ³⁾. Intusschen vindt men nevens bepalingen, ontleend

¹⁾ Men zie in het bijzonder de artikelen 158 en 429, gelijk laatstgenoemd artikel is gewijzigd bij de wet van 17 Juni 1918, *Stbl.* n°. 395.

²⁾ Eene lijst van gemeenten, die een verordening tegen het loodgietersgevaar hebben ingevoerd, is opgenomen in het Vijftiende Jaarverslag (1 Jan. 1917—15 Mei 1918) der Rijkscommissie tot het opmaken en uitgeven van een inventaris en eene beschrijving van de Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst.

³⁾ Deze verordeningen zijn afgedrukt als Bijlage I van het Veertiende Jaarverslag (1916) dier Commissie. Zij zijn met een enkele wijziging vanwege het Departement van Binnenlandsche Zaken aan de gemeentebesturen ter vaststelling aanbevolen. Zij verbieden b.v. om ten behoeve van werkzaamheden aan gebouwen een open of gesloten vuur aanwezig te hebben elders dan in de open lucht, op den beganen grond, buiten het gebouw, en in het algemeen om de voor de werkzaamheden vereischte vuurpotten of smeltinrichtingen anders dan op den beganen grond, buiten het gebouw, te gebruiken en anders dan in het bijzijn van een deskundig vakman. De soldeerbouten moeten op den beganen grond, buiten het gebouw, verwarmd en in dubbele asbestverpakking, buiten het gebouw, naar boven geheschen worden, enz.

aan de model-verordeningen, ook nog andere gemeentelijke regelingen. ¹⁾ Er is dus reeds belangrijk voorbereidend werk verricht, hetwelk als materiaal voor de samenstelling van den algemeenen maatregel van bestuur kan worden benut. ²⁾

De ontworpen aanvulling van het Wetboek van Strafrecht zal het aldus mogelijk maken om binnen korten tijd een stel doelmatige, door straf gesanctioneerde voorschriften in het leven te roepen, strekkende om gevaarlijke manieren van werken te verbieden, om tot het nemen van voorzorgsmaatregelen te verplichten en om voldoende toezicht te verzekeren. Dat stel voorschriften zal bij algemeenen maatregel worden vastgesteld, als een gevolg waarvan het telkens zonder veel tijdverlies aan de eischen der practijk en de techniek van het vak kan worden aangepast. Men mag verwachten, dat het allengs in de practijk van het loodgietersbedrijf zal overgaan, waarmede dan een belangrijke vermindering van het loodgietersgevaar zou worden verkregen.

Juist naar een verandering van bedoelde practijk in dien zin, dat een manier van werken, die het gevaar tot een minimum beperkt, regel wordt, behoort ten deze te worden gestreefd. ³⁾ En daarom zouden de ondergeteekenden het nieuw voorgestelde artikel 429a van het Wetboek van Strafrecht zóó ruim wenschen gesteld te zien, dat de daarin bedoelde algemeene maatregel van bestuur de bescherming tegen het door loodgieters- en dergelijke werkzaamheden dreigende brandgevaar niet behoeft te beperken tot de gebouwen, die oudheidkundige waarde bezitten, doch haar voor zoover noodig tot alle gebouwen kan uitstrekken.

Nog in een ander opzicht is de ontworpen aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met voordacht zeer ruim gesteld. Immers, al vindt zij allereerst hare aanleiding in den wensch om het brandgevaar *van de zijde van loodgieters* tot een minimum te beperken, zoo laat zij opzettelijk toe om ook tegen brandgevaar van anderen oor-

¹⁾ In de „Voorschriften voor het Loodgietersbedrijf in Amsterdam” door P. Verhave en C. Broerse Jr., Inspecteurs bij het gem. bouw- en woningtoezicht, vindt men b.v. op bladz. 67 afgedrukt een artikel der Algemeene Politieverordening van Amsterdam, hetwelk o.a. verbiedt om tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang werkzaamheden, waarbij vuur- of blaasvlammen worden gebruikt, op daken, platten of goten te verrichten.

²⁾ In dit verband moge ook worden genoemd de „Instructie voor de loodgieters, werkzaam aan de Kerkgebouwen en andere gebouwen der Ned. Herv. Gemeente te Amsterdam”, vastgesteld in de vergadering der Bouwcommissie van 5 Januari 1912. Hierin wordt b.v. de loodgieter verplicht om van zijn werkbaas een brandblusfakkelt mede te nemen en deze fakkelt in de onmiddellijke nabijheid van de plaats, waar hij werkt, op te hangen. Gedurende de schafttijden moet steeds een loodgieter aanwezig zijn op de plaats, waar de werkzaamheden moeten worden uitgevoerd en waar vuur is, enz. Mede de Ned. Hervormde Gemeente te Rotterdam heeft, naar courantenberichten te oordeelen, ter beveiliging van haar kerkgebouw soortgelijke bepalingen vastgesteld.

³⁾ Men vergelijke het Veertiende Jaarverslag (1916) der reeds meergenoemde Rijkscommissie, bladz. 12—13.

sprong voorzieningen te treffen. Zoo zal bij de samenstelling van den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in het nieuw voorgestelde artikel 429a van het Wetboek van Strafrecht, o.a. mede kunnen worden overwogen, of en in hoever eenerzijds het gemis van bepaalde voorzorgsmaatregelen, als het niet hebben van bliksem-afleiders op hoog boven andere uitstekende gebouwen ¹⁾, en anderzijds het hebben van voor de belendingen, als kerken, torens en andere monumentale gebouwen, gevaarlijke inrichtingen, als houtstekken, opslagplaatsen van teer, enz. op straffe dient te worden verboden. Men denke, wat dit laatste punt betreft, aan het gevaar, hetwelk onlangs de Grootte Kerk te Dordrecht heeft geloopen bij den brand van een daartegenaan gelegen houtstek, welk gevaar nog werd vergroot, doordat aan de andere zijde der kerk een opslagplaats van teer en andere brandbare goederen aanwezig was. De bepalingen der Hinderwet kunnen te dezen aanzien niet steeds baat geven.

En ten slotte moge nog worden opgemerkt, dat de algemeene maatregel van bestuur alleen beoogt te geven die voorzieningen, welke ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten *voor alle landsdeelen* noodig worden geacht. Het wetsontwerp strekt m.a.w. niet om het geheele onderwerp der voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten tot een algemeen Rijksbelang te maken, doch alleen voor zoover het Rijk feitelijk voorzieningen heeft getroffen. Voor zoover dat niet het geval is, blijven derhalve lagere wetgevers, en in het bijzonder denke men hier aan de gemeenteraden, voor wat hunne gebieden betreft tot aanvullende regeling bevoegd.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

*De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,*

J. TH. DE VISSER.

²⁾ Men vergelijkte het opstel van E. van Houten, Wettelijke bepalingen tegen brandgevaar, in de *Bouwwereld* van 5 October 1921.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 2 April 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette
en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-
raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

*Wanneer de beschikking tot verwijzing alleen inhoudt, dat be-
klaagde ter zake van „meineed” naar den krijgsraad wordt verwezen,
moet nietigverklaring van die beschikking en niet vrijspraak van
den beklagde volgen.*

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve
appellant,

en

H., oud 29 jaar, geboren te Goes, landweerplichtig-soldaat bij het
37ste bataljon Landweer-Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat
zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede
Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan
ter zake, dat hij op 11 December 1918 te Amersfoort, door den offi-
cier-commissaris, aldaar in garnizoen, als getuige in eene strafzaak
tegen G. van de K. gehoord, opzettelijk in strijd met de waarheid
heeft verklaard, dat hij op 10 November 1918 of althans in de maand
November 1918 niet bij genoemden van de K. aan huis was geweest,

welke verklaring hij op de wijze zijner godsdienstige gezindheid met eede heeft bevestigd;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 21 November 1919 gezezen vonnis, op grond, dat te dezer zake geen recht tot strafvordering aanwezig is, gedaagde van het hem te laste gelegde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat, nu de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad niets anders vermeldt, dan dat de beklagde naar den Krijgsraad wordt verwezen ter zake van „meineed”, die beschikking niet behelst hetgeen in artikel 14, 1ste lid, der Rechtspleging bij de Landmacht, zooals deze bepaling in haar geheel behoort te worden verstaan, op straffe van nietigheid is voorgeschreven, n.l. eene omschrijving van het feit, hetwelk den beklagde ten laste wordt gelegd; dat derhalve die beschikking behoort te worden nietig verklaard;

Overwegende dat de Krijgsraad dan ook verkeerdelijk op den in het vonnis genoemden grond gedaagde heeft vrijgesproken; dat dus het vonnis, de vrijspraak van gedaagde inhoudende, niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 14 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 21 November 1919 te dezer zake gewezen;

Verklaart nietig de beschikking van den Garnizoens-commandant te Breda van 7 Februari 1919, waarbij gedaagde naar den Krijgsraad is verwezen.

De verdachte in deze zaak is, nadat de auditeur-militair de stukken weder in handen van den betrokken garnizoenscommandant had gesteld, opnieuw naar den krijgsraad verwezen en bij vonnis van 9 Juli 1920 wegens gebrek aan wettig en overtuigend bewijs vrijgesproken. Het H. M. G. heeft dit vonnis geaprobeerd.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERL.-INDIË.

Beschikking van 1 Juli 1921.

Vice-President: Mr. J. Th. Stok.

Leden: R. B. M. de Wijs, J. de Gelder, J. F. Nijland, H. W. A. Brans en Mr. H. J. Matthes.

Het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië heeft

geenerlei bemoeienis noch in eersten aanleg, noch in hooger beroep, met beklagzaken van het personeel dienende bij de Zeemacht in Nederlandsch-Indië ¹⁾).

Het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië:

Gelezen het schrijven van 15 Juni 1921, nr. 275 van den Secretaris bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarbij de processtukken in de zaak van den reclamant V., vergezeld van eene dispositie van den Zeekrijgsraad te Soerabaja van 14 Juni 1921 en van de notulen van het verhandelde ter terechtzitting met open deuren in de klachtzaak, aanhangig bij dien Zeekrijgsraad, van voornoemden V., aan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië worden aangeboden met verzoek bedoelde dispositie te willen approbeeren;

Mede gelezen de blijkbaar door den Secretaris bij den Zeekrijgsraad bedoelde dispositie, zijnde de dispositie van 28 September 1920 van den Zeekrijgsraad te Soerabaja betreffende de klacht van den marinier 2e klasse V., over de strafreden, behoorende bij de straf van tien dagen strafdienst met inhouding der halve soldij, hem op 13 Januari 1920 opgelegd door den Kapitein der Mariniers, Commandant van de Gezantschapswacht te Peking, bij welke wacht de klager destijds diende, welke strafreden luidt: „Zeer ongepast gedrag tegen den onderofficier van de wacht”;

Nog gelezen de beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht van 11 Februari 1921, nr. 2197;

Overwegende, dat bij de hierboven vermelde beschikking van den Zeekrijgsraad te Soerabaja van 14 Juni 1921 is besloten aan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië ter approbatie aan te bieden de eveneens hierboven aangehaalde beschikking van dien Zeekrijgsraad van 28 September 1920;

Overwegende, dat laatstbedoelde beschikking is genomen in een zoogenaamde reclame- of beklagzaak;

Overwegende, dat geen enkele wetsbepaling het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië eenige rechtsmacht in zake beklagzaken van de Zeemacht geeft, waar de bij Staatsblad 1914 nr. 677 j^o. Staatsblad 1918 nr. 799 aan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië gegeven uitbreiding van rechtsmacht ten opzichte van de Zeemacht, beperkt is gebleven tot de openstelling van hooger beroep van vonnissen, in Nederlandsch-Indië door Krijgsraden bij de Zeemacht gewezen en uit de officieele bescheiden, betrekking hebbend op de totstandkoming van de in Staatsblad 1914 nr. 677 afgekondigde Wet van 15 Mei 1914 (Nederlandsch Staatsblad nr. 206) en uit die behoorende bij de behandeling van artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht van 27 April 1903 (Nederlandsch Staatsblad nr. 112), ten duidelijkst blijkt, dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, zoolang laatstgenoemde Wet nog niet in werking is getreden, geenerlei bemoeienis,

¹⁾ Zie blz. 319 hiervoor.

noch in eersten aanleg, noch in hooger beroep, met beklagzaken heeft;

Overwegende, dat op grond van het bovenstaande het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië niet mag oordeelen of de door den Zeekrijgsraad te Soerabaja aan het opperrechterlijk College ter approbatie toegezonden beschikking in de beklagzaak van den hierboven genoemden marinier al dan niet op juiste gronden is genomen;

Gelet op de hierboven aangehaalde wetsbepalingen;

Beschikkende:

Verklaart geenerlei beslissing te kunnen nemen naar aanleiding van de beschikking van den Zeekrijgsraad te Soerabaja van 28 September 1920 in de beklagzaak van den Marinier der 2e klasse V.;

Verstaat, dat de bij brief van den Secretaris bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja van 15 Juni 1921 nr. 275 aan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië aangeboden processtukken weder ter beschikking van die autoriteit zullen worden gesteld.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 7 October 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Een klacht over eene door den Commandant van de Gezantschapswacht te Peking, een kapitein der mariniers, opgelegde krijgstuchtelijke straf behoort in eerste instantie te worden onderzocht door het H. M. G.

Ongepast optreden tegenover den onderofficier van de wacht ¹⁾.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 15 Januari 1920, van den marinier 2de klasse V., stamboeknummer 2014, dienende bij de Nederlandsche Gezantschapswacht te Peking, over de strafreden, behorende bij de straf van tien dagen strafdienst met inhouding van de halve soldij, hem op 13 Januari 1920 opgelegd door den kapitein der mariniers, Commandant van de Gezantschapswacht te Peking.

¹⁾ Zie blz. 319 hiervoor.

wegens: „Zeer ongepast gedrag tegen den onderofficier van de „wacht.”;

Gezien de stukken van het onderzoek, gehouden door twee commissiën, daartoe benoemd door den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië bij beschikkingen onderscheidenlijk van 15 Maart 1920, No. 2745, en van 8 April 1920, No. 3633;

Gelet op 's Hofs beschikking van 13 September 1921, houdende approbatie van de beschikking van den Zeekrijgsraad te Soerabaia van 28 September 1920, waarbij deze Krijgsraad zich onbevoegd heeft verklaard om van de klacht van genoemden marinier kennis te nemen, ten aanzien van welke laatstgenoemde beschikking het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië bij beschikking van 1 Juli 1921 heeft verklaard, geenerlei beslissing te kunnen nemen;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat door het onderzoek is komen vast te staan:

dat in het begin van Januari 1920 klager en de marinier O., die destijds dienden bij de Nederlandsche Gezantschapswacht te Peking en geplaatst waren in de Deutsche kazerne te Peking, des avonds omstreeks halfelf van passagieren terugkwamen; dat toen het hek vóór die kazerne gesloten was, de korporaal van de wacht van S., tijdens wiens afwezigheid het hek gesloten moest blijven, juist de ronde deed en klager en O. daardoor eenigen tijd moesten wachten, tot de korporaal van zijne ronde terugkeerde en het hek voor hen opende;

Overwegende dat over het hierna voorgevallene de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. S., korporaal der mariniers:

dat hij destijds op zijne ronde gehoord had, dat er tegen het hek werd getrapt en er „hé” geroepen werd, en dat hij, bij het hek komende, zag, dat klager en O. daarvóór stonden; dat klager erg stond te mopperen, zeggende: „Ik sta hier al een half uur te verrekken van de kou; waarom kan de sleutel van het hek niet aan den schildwacht gegeven worden, zooals bij de Oostenrijksche „kazarne?”, en zoo meer; dat klager daarbij een heel opstootje maakte en zijn toon brutaal was; dat klager zijne handen in de zakken hield, terwijl zijn jekker openstond, en dat hij, toen getuige hem op zijn ongepast gedrag wees, op brutalen toon antwoordde, dat het hem „waski” liet, welke Chineesche uitdrukking wil zeggen, dat het hem koud liet; dat klager in die houding doorliep, hoewel hij had moeten blijven staan;

2. K., marinier 1ste klasse:

dat hij destijds als schildwacht voor het geweer op post stond vóór de Deutsche kazerne te Peking; dat klager op ongepasten toon tot getuige van S. zeide: „Waarom geeft U den sleutel niet aan den „schildwacht; ik sta hier een half uur te verrekken van de kou”;

dat klager meteen doorliep en geen gehoor gaf aan den korporaal, die hem terugriep;

Overwegende dat klager wel heeft ontkend, dat hij zich op brutalen en ongepasten toon tot den korporaal van S. heeft gewend, doch dat deze ontkenning de stellige beëdigde getuigeverklaringen niet ontzenuwt; dat klager dan ook te recht en niet te zwaar is gestraft voor hetgeen in de strafreden met juistheid is omschreven;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie in verband met de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft straf en strafreden;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer, een aan den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 September 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. E. D. G. van der Horst.

Gedaagde, die met een woonwagen reisde, heeft de reden van zijn afwezigheid ten genoegen des rechters bewezen, nu hij aannemelijk heeft gemaakt, dat hij geen kennis heeft genomen van de openbare kennisgeving van den betrokken burgemeester, waarbij hij in werkelijken dienst werd opgeroepen.

Anders: Advocaat-Fiscaal en krijgsraad.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant

en

X., oud 25 jaren, geboren te Oploo e.a., milicien-soldaat bij het 2e Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij na het eindigen van een hem verleend verlof op 18 October 1920 langer dan acht dagen van zijn korps, in garnizoen te Venlo, afwezig is gebleven, totdat hij op 30 Maart 1921 te Zwolle is aangehouden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 20 Mei 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gekwalificeerd als: „eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof van zijn korps afwezig te blijven, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd van arrestatie en, deswege, gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire detentie voor den tijd van veertien dagen, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van het vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde militaire detentie in mindering zal worden gebracht van 30 Maart 1921 tot 3 April d.a.v.;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat door het onderzoek aannemelijk is geworden, dat gedaagde, die met een woonwagen reisde, geen kennis heeft genomen van de openbare kennisgeving van den Burgemeester van Venlo van 13 September 1920, waarbij gedaagde in werkelijken dienst werd opgeroepen; dat aldus gedaagde de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters heeft bewezen en hij derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 20 Mei 1921 ten laste van gedaagde gewezen, voor zoover betreft de qualificatie en de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verstaat, dat gedaagde de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters heeft bewezen en spreekt hem mitsdien vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal concludeerde tot bevestiging van het vonnis van den krijgsraad op de navolgende gronden:

dat de krijgsraad terecht heeft aangenomen, dat de beklaagde de reden zijner afwezigheid niet ten genoegten des rechters heeft be-
wezen;

dat het niet-kennismemen van een openbaren oproep nooit kan gel-
den als een afdoende reden van afwezigheid;

dat, naar ons recht, het afkondigen in het openbaar, onder inacht-
neming der gevorderde formaliteiten, het rechtsvermoeden schept, dat
de betrokkene van den inhoud der afkondiging op de hoogte is en wel
een rechtsvermoeden, waartegen geen tegenbewijs is toegestaan (prae-
sumptio juris et de jure);

dat al kan het waar wezen, dat de beklaagde van den oproep niet
afgeweten heeft, zulks toch geen grond voor vrijspraak oplevert;

dat het alléén kan gelden als verzachtende omstandigheid, waar-
mede, bij het afwegen en opleggen der straf blijkbaar ruimschoots
rekening is gehouden;

terwijl

de verdediger aanvoerde:

dat de verdediging van gedaagde, dat hij niet wist, dat hij moest
opkomen, vooral gezien de geringe intellectueele ontwikkeling van
gedaagde, zéér geloofwaardig mag heeten;

dat de door den krijgsraad opgelegde straf geenszins te licht is,
waar van eenig opzet geen sprake is;

dat de procureur daarom gedaagde aan de clementie van het Hof
aanbeveelt, ja zelfs vrijheid neemt op een lichtere straf aan te
dringen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 30 September 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J.
J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsmans: Dr. G. A. E. B. Meijer.

*Vrijspraak van een landstormplichtig-soldaat van het niet-vol-
doen aan een oproeping om in werkelijken dienst te komen, aange-
zien door het onderzoek aannemelijk is geworden, dat aan gedaagde
niet was medegedeeld, dat hij voor den landstorm was ingeschreven,
noch bij welk onderdeel hij was ingedeeld, terwijl hij wegens ver-*

blijf in het buitenland geen kennis heeft genomen van de desbetreffende openbare kennisgeving om in werkelijken dienst te komen en niet is gebleken, dat de hem toegezonden persoonlijke kennisgeving hem heeft bereikt.

Anders: Advocaat-Fiscaal en krijgsraad.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant

en

S., oud 32 jaar, geboren te 's Gravenhage, landstormplichtig-soldaat bij de IVE Infanterie Brigade, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij op of omstreeks 18 April 1917 te Leiden of elders in Nederland, als landstormplichtig-soldaat van de jaar-klasse 1909, niet heeft voldaan aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst, zijnde gedaagde deswege op 23 Januari 1918, als deserteur afgevoerd van zijn korps, de IVE Infanterie Brigade te Leiden, en sedert voortdurend en zonder verlof van voormeld korps afwezig gebleven, totdat gedaagde op 30 Maart 1921 door de politie te 's-Gravenhage is gearresteerd;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 11 Mei 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde ten laste gelegde — met dien verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gekwalificeerd als: „eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door als landstormplichtige niet te voldoen aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door arrestatie” en, deswege gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire detentie van twee maanden, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf

in mindering zal worden gebracht van 31 Maart 1921 tot 12 Mei d. a. v.;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat door het onderzoek aannemelijk is geworden, dat aan gedaagde niet was medegedeeld, dat hij was ingeschreven voor den Landstorm, noch bij welk onderdeel hij was ingedeeld, en hij, destijds in Duitschland verblijvende, geen kennis heeft genomen van de zonder de bovenbedoelde mededeeling voor hem trouwens ook onbegrijpelijke openbare kennisgeving van den Burgemeester van 's-Gravenhage van 23 Maart 1917 houdende oproeping van de landstormplichtigen dier gemeente van de jaarklasse 1909, toegevoegd aan het Depôt der IVe Infanterie Brigade, om zich op 18 April 1917 te Leiden te melden, terwijl niet is gebleken, dat de persoonlijke kennisgeving, houdende zoodanige oproeping, vanwege genoemden Burgemeester op 2 April 1917 aan gedaagde toegezonden, hem heeft bereikt; dat aldus beklagde de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters heeft bewezen en hij derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage op 11 Mei 1921 ten laste van gedaagde gewezen, voorzoover de qualificatie en de strafoplegging betreft;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verstaat, dat gedaagde de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters heeft bewezen en spreekt hem mitsdien vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat de krijgsraad terecht heeft aangenomen, dat de beklagde zijne afwezigheid *niet* ten genoegen des rechters heeft kunnen bewijzen;

dat de aan den beklagde, per aangeteekenden brief, toegezonden persoonlijke oproep *niet* als onbestelbaar is teruggekomen;

dat de beklagde dan ook niet bepaald ontkent dien oproep te hebben ontvangen en alléén zegt, dat hij het niet meer weet;

dat het geheel onaanneemelijk is, dat de beklagde, die eerst stelt in het voorjaar van 1917 in Nederland te zijn teruggekomen en later beweert, dat zulks in September 1917 zou zijn geschied — beklagdes lichterling moest in het voorjaar van 1917 onder de wapenen

komen — niet gehoord zou hebben, waar destijds elke mannelijke Nederlander van dienstplichtigen leeftijd vol van was, dat achter-eenvolgend, de manschappen, die reeds eenige jaren hadden gediend, zouden worden vervangen door anderen, o. m. door degenen, die vroeger waren vrijgeloot;

dat dan ook, in verhouding tot hetgeen is misdään en nagelaten, de door den krijgsraad opgelegde straf te licht geacht moet worden,

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis des krijgsraads, voor wat betreft den duur der opgelegde militaire detentie en dat die duur zal worden bepaald op vier maanden, met instandhouding van het beroepen vonnis voor al het overige;

terwijl

de raadsman betoogde:

dat het hem wil voorkomen, dat de krijgsraad ten onrechte geen genoeg genomen met de door den beklaagde opgegeven reden zijner afwezigheid;

dat, zelfs al mocht uit de verklaringen des beklaagden volgen, dat hij niet geheel onbekend is geweest met de oproeping voor den landstorm, tóch de verschillende, door hem medegedeelde omstandigheden, omtrent vrij-loting en afkeuring voor den dienst, eerder tot het bestaan eener naïeve zorgeloosheid dan tot een welbewust, opzettelijk niet nakomen zijner verplichtingen mogen doen besluiten;

dat in elk geval die zorgeloosheid, met het reeds doorgemaakte voorarrest, voldoende is gestraft en er allerminst reden is, den beklaagde een zwaardere straf dan die welke de Krijgsraad uitsprak, op te leggen;

en concludeerde om den beklaagde zulk eene straf op te leggen, dat deze, door het voorarrest, gekweten zij, subsidiair het vonnis des krijgsraads te bevestigen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 7 October 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Een onderofficier (groeps-commandant bij de Politietroepen), wien gelden worden verstrekt voor de menage van zijn troep, is, ook zonder dat hem daartoe uitdrukkelijk opdracht wordt gegeven, verplicht daarvan eene behoorlijke boekhouding aan te leggen en de noodige bewijsstukken van de door hem gedane uitgaven te verzamelen.

Een onderofficier, die aan een soldaat een brief schrijft, uit welks inhoud is op te maken, dat een ander onderofficier, onder wien die soldaat dient, een knoeier is, maakt zich schuldig aan een krijgstuchtelijk vergrijp.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een schrijven, gedagteekend 15 Juli 1921, van den wachtmeester K., dienende bij het 1ste eskadron van het 4de Regiment Huzaren te Zutphen, waarin hij mededeelt zich bezwaard te gevoelen over de straf van veertien dagen kamerarrest, hem op 21 Juni 1921 opgelegd door den Detachements-commandant 4de Regiment Huzaren te Zutphen, en over de reden van die straf, luidende: „Als „groeps-commandant bij de politie-troepen de menage van zijne „groep op onverantwoordelijke wijze gevoerd en in een brief aan „een soldaat diens meerdere — een sergeant — verdacht gemaakt”, met verzoek, dat zijne zaak door het Hoog Militair Gerechtshof zal worden onderzocht;

Gelezen de schriftelijke toelichting, door klager van zijne klacht gegeven, en de schriftelijke toelichtingen, door den strafoplegger omtrent de strafoplegging aan het Hof verstrekt, alsmede de stukken, daarbij overgelegd;

Gelet op hetgeen door klager bij diens verhoor voor het Hof op 16 September 1921 is in het midden gebracht en op de verklaringen, ter terechtzitting van het Hof op dien dag afgelegd door de getuigen: S., eerste-luitenant-commandant van de 6de Compagnie Politietroepen; S., eerste-luitenant-commandant van de Afdeling Groenlo van de 6de Compagnie Politietroepen, en S., sergeant bij de Politietroepen, eertijds commandant van de groep Aalten der Afdeling Groenlo van de 6de Compagnie;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het bij de stukken aanwezige uittreksel uit de straflijst van klager blijkt, dat aan hem op 21 Juni 1921 door Majoor G., Detachements-commandant, is opgelegd de straf met de strafreden, als in zijn bovenbedoeld schrijven staat aangegeven; dat wel dit schrijven, inhoudende zijne klacht, te laat, immers niet binnen acht dagen na het einde van de hem opgelegde straf, bij het Hof is ingekomen, maar het Hof termen heeft gevonden, na klagers toelichting daaromtrent, desniettemin de zaak in behandeling te nemen;

Overwegende dat bij het onderzoek van de zaak is komen vast te staan:

dat klager gedurende ruim een jaar commandant is geweest van de groep Aalten der Afdeling Groenlo van de 6de Compagnie Politietroepen; dat gedurende al dien tijd maandelijks eene rekening, model No. 111, is opgemaakt als ware in de voeding van de militairen van deze groep voorzien op de wijze, in de tweede plaats aan-

gegeven in de Ministerieele Beschikking omtrent „Voeding Politie-troepen” van 26 Januari 1920, VIde Afd., No. 62 (Legerorders 1920, No. 56), n.l. door het ten behoeve van de bedoelde militairen door burgerpersonen doen verstrekken van bereide levensmiddelen tegen eene vergoeding van ten hoogste *f* 2.— per dag en per man; dat echter in werkelijkheid in de voeding der genoemde groep werd voorzien op geheel andere wijze, n.l. doordien de commandant, in dezen klager, zelf niet-toebereide levensmiddelen inkocht en die door eene vrouw deed toebereiden in de door hem, commandant, bewoonde barak; dat klager deze door hem ingekochte levensmiddelen betaalde uit de door hem maandelijks op de bovenbedoelde rekeningen, model No. 111, zoogenaamd voor bereide levensmiddelen ontvangen gelden; dat deze rekeningen voor voldaan werden geteekend door iemand, wien het geld niet toekwam (een van de manschappen van de groep), en later naar den compagnies-commandant werden opgezonden; dat een en ander aldus geschiedde met goedvinden en medeweten van den compagnies- en den afdeulings-commandant van klager; dat, hoewel aan deze autoriteiten dus bekend was, dat klager maandelijks een vrij aanzienlijk bedrag aan geld in handen kreeg om daarvan levensmiddelen in te koopen en de menage voor de groep te voeren, zij gedurende al den tijd, dat klager aan het hoofd van de groep stond, nooit van hem omtrent de wijze van besteding van deze gelden rekening en verantwoording hebben gevraagd, zelfs zich niet hebben overtuigd, of klager daaromtrent wel behoorlijk boek hield en wel de noodige bewijsstukken voor gedane uitgaven verzamelde; dat onder klagers opvolger, getuige S., bij den Afdeulings-commandant klachten over het beheer van de menage zijn ingebracht, hetgeen dien Afdeulings-commandant heeft geleid tot het instellen van een onderzoek, waarbij toen voor het eerst aan den dag kwam, dat getuige S., evenmin als zijn voorganger, klager, van de door hem gevoerde menage een kasboek had gehouden of zich door de leveranciers voor de menage quitanties had laten geven van de hun gedane betalingen; dat de uitkomsten van dit onderzoek den Afdeulings-commandant aanleiding hebben gegeven niet enkel tot het doen van een voorstel om tegen klager en sergeant S. disciplinair op te treden, maar ook tot het in overweging geven van allerlei maatregelen, o. a. het verstrekken van menage- en huishoud-kasboekjes, die voortaan eene goede contrôle van hoogerhand op de te voeren menage mogelijk zouden maken; dat inmiddels een van de leveranciers, N. geheeten, tegenover den getuige, sergeant S., had volgehouden, dat hij van klager nog geene betaling voor eene gedane verf-leverantie had ontvangen, waarop klager, toen hem ter oore was gekomen, dat sergeant S. dit verder had verteld, aan den bij de Groep Aalten dienenden soldaat van de militaire politie E. onder dagteekening van 29 Mei 1921 een brief heeft geschreven van den volgenden inhoud:

„Zooals mijn van daag door mijn meisje is verteld is de zaak van „sergt. S. over de menage aan het roeren, nu het werd ook hoog tijd.

„Maar sergt. S. zou bij mijn meisje zijn gekomen en zeggen, dat ik „die verf van N. niet betaald had. U wilt zeker wel aan den sergt. „S., of die geene die het onderzoek heeft, vertellen, dat ik 's avonds „den 22sten Maart 1921, persoonlijk bij N. aan huis, al het geene „wat voor de Barak aan verf gehaald was, betaald heb, ik heb daar „toen nog koffie gedronken en bovendien nog een sigaar toe ge- „kregen.

„Ik zou graag hebben dat U er persoonlijk, of met de Luitenant „naar toe ging. Maar S. heeft nog meer getracht om er onder door „te komen, gaat dit s.v.p. bij iedere leverancier maar informeeren. „Jammer dat ik nu in het Hospitaal leg, anders kon ik de zaak wel „eerder ophelderen. Over inlichtingen ben ik ten alle tijd bereid. E. „ik verzoek U dit schrijven voor U persoonlijk te houden, of onmid- „dellijk aan de Luitenant te laten zien.”;

Overwegende dat van een wachtmeester, commandant van eene groep van de militaire politie-troepen, mag worden verwacht, dat hij weet, wanneer hem gelden worden verstrekt om daaruit de menage van de groep te voeren, dat daarvan van hem elk oogenblik rekening en verantwoording kan worden geëischt, en dat hij dus alle maatregelen moet nemen, waaronder eene behoorlijke boekhouding omtrent ontvangsten en uitgaven en het opleggen van bewijsstukken tot staving van de uitgaven de voornaamste plaats zullen innemen, noodig voor het behoorlijk kunnen afleggen van zoodanige rekening en verantwoording; dat hij er zich dan ook niet op zal kunnen beroepen, dat voorschriften of opdracht in dezen zin hem niet zijn gegeven; dat trouwens het Reglement op den Inwendigen Dienst voor soortgelijke omstandigheden de noodige voorschriften inhoudt; dat echter als zeer verzachtende omstandigheid voor klager, nu hij geen boek heeft gehouden en geene bewijsstukken heeft opgelegd, kan gelden, dat met medeweten van zijnen compagnies- en zijnen afdeulings-commandant van de ontvangen gelden door het opmaken en voor ontvangst doen teekenen van de rekeningen, model Nr. 111, reeds eene naar den vorm voldoende rekening en verantwoording tegenover de met de comptabiliteit belaste autoriteit werd afgelegd, waardoor bij klager licht de verkeerde gedachte heeft kunnen post vatten, dat hij van die gelden niet nog eens rekening en verantwoording zou hebben te doen, eene gedachte, waarin hij, toen eenmaal de fout door hem was begaan van geenerlei boekhouding aan te leggen, kan zijn versterkt door de voortdurende nalatigheid van zijnen compagnies- en zijnen afdeulings-commandant in het houden van toezicht op- en het eischen van verantwoording omtrent de besteding van de bedoelde gelden;

Overwegende dat het inderdaad met de instandhouding van eene goede discipline en krijgstuicht in den militairen dienst onbestaanbaar is, dat een wachtmeester aan een soldaat over een sergeant, onder wien die soldaat gesteld is, een brief schrijft van den inhoud, als klager over sergeant S. aan den soldaat E. heeft geschreven en waarin hij, zooals hij ter terechtzitting van het Hof heeft gezegd,

heeft bedoeld te schrijven — wat uit den inhoud dan ook is op te maken — dat sergeant S. een knoeier is; dat echter ook hier weer eene zeer verzachtende omstandigheid aanwezig is, n.l. deze, dat klager den brief heeft geschreven niet zoozeer om den sergeant S. bij den onder dezen gestelden soldaat verdacht te maken, maar om, nu hij in het hospitaal lag, op deze wijze de zijne belangen rakende zaak van de betaling der verf-leverantie aan N. tot klaarheid te brengen; dat daarop immers wijst de zinsnede: „Ik zou graag hebben dat U er persoonlijk of met de Luitenant naar toe ging”, en het slot, waarin aan E. de keuze wordt gelaten het schrijven voor zich persoonlijk te houden, of onmiddellijk aan den luitenant te laten zien;

Overwegende dat het Hof in dit alles aanleiding vindt om de strafreden te verzachten, door deze te doen luiden: „Als groepscommandant bij de Politie-troepen de menage van zijn groep op administratief onvoldoende wijze gevoerd en in een brief aan een soldaat diens meerdere — een sergeant — verdacht gemaakt, een en ander onder zeer verzachtende omstandigheden”, en om de straf te verminderen tot vier dagen kamerarrest;

Krachtens artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—19 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ten deele wettig;

Brengt de aan klager opgelegde straf van veertien dagen kamerarrest, waarover beklag, terug tot vier dagen kamerarrest, en wijzigt de strafreden zoodanig, dat deze komt te luiden: „Als groepscommandant bij de Politie-troepen de menage van zijn groep op administratief onvoldoende wijze gevoerd en in een brief aan een soldaat diens meerdere — een sergeant — verdacht gemaakt, een en ander onder zeer verzachtende omstandigheden”;

Gelast, dat de oorspronkelijke straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd en daarvoor de bovenvermelde straf en strafreden in de plaats zullen worden gesteld onder dagteekening van 7 October 1921;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan straffer, een aan den Advocaat-Fiscaal en een uittreksel aan klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 7 October 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Krijgstuchtelijke bestraffing van een officier wegens het uit achte-

loosheid niet naar behooren voldoen aan een ontvangen opdracht en het ter zake verstrekken van minder juiste inlichtingen. Klacht ten deele wettig verklaard. De opdrachtgever heeft zijne bedoeling niet voldoende duidelijk medegedeeld, terwijl de strafoplegger bij het vormen van zijn oordeel betreffende het geven van minder juiste inlichtingen heeft voorbij gezien, dat de verklaring van den getuige betrekking had op zoodanig tijdstip, dat daardoor klagers opgave niet kon worden aangetast.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 25sten Juli 1921, van A., eerste-luitenant bij het . . bataljon, Regiment Genietroepen, over de straf van acht dagen kamerarrest met accès hem op 22 Juli 1921 opgelegd door zijn bataljons-commandant, den Majoor B. wegens: „Uit „achteloosheid niet naar behooren voldaan aan een ontvangen opdracht en ter zake minder juiste inlichtingen verstrekt”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager, strafoplegger en als getuige, onder eede, den eerste-luitenant bij het Regiment Genietroepen C.;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat in de maand Juli 1921 bij den bouw van een verbindingsspoor tusschen de lijnen Utrecht—Hilversum en Utrecht—Amersfoort, op verzoek van den aannemer van dat werk, werkzaam was gesteld personeel van het Regiment Genietroepen, welk personeel door middel van springmiddelen had op te ruimen twee op het terrein aanwezige gemetselde schuilplaatsen (1ste of linkerschuilplaats en 2de of rechterschuilplaats); dat de opruimingsarbeid zou geschieden achtereenvolgens onder leiding van klager en van den luitenant C.;

Overwegende dat strafoplegger, die ter zake van den opruimingsarbeid de vereischte algemeene regeling had te treffen, zoowel schriftelijk als mondeling heeft verklaard:

„Aan klager heb ik toenmaals tijdig ter hand gesteld een model eener „verklaring”, betreffende o. m. de finantieele vergoeding door den aannemer aan het genie-personeel te verstrekken. Mijne bedoeling was, dat een afschrift zou worden gemaakt van het door mij aan klager gegeven model, en dat deze het afschrift zou laten teekenen door den aannemer en vervolgens mij zou toezenden. Na eenige dagen — op Maandag 11 Juli 1921 — deelde ik den klager duidelijk mede, dat ik het ondertekend afschrift, de „verklaring” nog niet had ontvangen, en dat zij alsnog onmiddellijk moest inkomen, hetgeen echter niet is geschied.

Ook heeft klager niet gehandeld overeenkomstig de door mij aan hem op Maandag 11 Juli 1921 nader verstrekte opdracht, waarbij ik bepaalde, dat een gedeelte van den opruimingsarbeid zou geschieden door ander personeel onder leiding van den luitenant C.

Mijne bedoeling was, dat klager, die sedert Donderdag t.v. aan het linkergebouwtje had gewerkt, geen aanvang zou maken met de opruiming van het rechtergebouwtje; voorts heb ik hem toen gezegd, dat hij in elk geval op Woensdag 13 Juli 1921, halfvijf 's namiddags, moest eindigen met werken, daarbij te kennen gevende, dat het rechtergebouwtje voor zijn opvolger bestemd was. Klager had het laatste althans uit mijne opdracht moeten begrijpen.

Klager heeft echter ook aan het rechtergebouwtje gewerkt, en zulks ondanks dat het linkergebouwtje op Woensdag 13 Juli 1921 nog niet geheel was opgeruimd.

Met de woorden „en ter zake minder juiste inlichtingen verstrekt” in de omschrijving van de strafreden, heb ik bedoeld, dat klager mij ten onrechte had gerapporteerd, dat hij na Maandag 11 Juli 1921 met den opruimingsarbeid van het linkergebouwtje niet kon voortgaan wegens het puin, dat eerst moest worden verwijderd.

Luitenant C. heeft de opruiming van het linkergebouwtje voltooid, en naar het oordeel van dien officier had het in den weg liggend puin desnoods door de zorg van den aannemer verwijderd kunnen zijn. Klager had mij derhalve eene minder juiste inlichting verstrekt.

Naar aanleiding van het een en het ander heb ik klager gestraft met straf en strafreden, als in de straflijst vermeld.”;

Overwegende dat de luitenant C. heeft verklaard:

„Ik ben Donderdag 14 Juli 1921 begonnen met voort te zetten de opruiming der schuilplaatsen. Van het linkergebouwtje was o. a. de vloer nog intact; ik kon het werk aan dit gebouwtje voortzetten zonder dat eerst het aanwezige puin werd verwijderd. Naar mijne meening had derhalve door de vorige afdeeling wél aan het linkergebouwtje doorgearbeid kunnen worden, en was er geene noodzakelijkheid een aanvang te maken met de opruiming van het rechtergebouwtje. Met de opruiming van het linkergebouwtje ben ik nog $\pm \frac{3}{4}$ werkdag bezig geweest.

Op verzoek van den aannemer ben ik op Donderdag 14 Juli 1921 begonnen met werkzaamheden betreffende het rechtergebouwtje. Van dit gebouwtje waren reeds de bedekking en ongeveer de helft van de rechtstandsmuren weggeslagen; daarmede was het „interessante” werk grotendeels reeds geschied. Ik was dientengevolge wel teleurgesteld.”;

Overwegende dat klager, zowel schriftelijk als mondeling, tot zijn verweer heeft aangevoerd:

„Majoor B., strafoplegger, had mij opgedragen door den aannemer eene „verklaring” betreffende de geldelijke verrekening met het Regiment Genietroepen te laten teekenen. Mij werd daarbij als voorbeeld gegeven een contract, bij eene vorige gelegenheid met een anderen aannemer gesloten. Op dit stuk stond echter, dat de Regiments-commandant een dergelijk contract niet noodig achtte, en dat volstaan kon worden met een brief van den aannemer aan den Regiments-commandant. Toen ik de opdracht evenbedoeld van den Ma-

jaar kreeg, heb ik dan ook begrepen, dat de aannemer een brief, zooals hier bedoeld, moest zenden aan den Regiments-commandant, en ik heb ook dienovereenkomstig eene mededeeling aan den aannemer, of diens zoon, gedaan. Na eenige dagen heb ik den aannemer, of het geval en ik kreeg ten antwoord: „Ik zal zorgen, dat de zaak in orde komt”. Nadien, Maandag 11 Juli 1921, heeft de Majoor mij naar de „verklaring” gevraagd en tot mij gezegd, dat zij spoedig moest inkomen; ik heb toen wederom met den aannemer hierover gesproken, waarop ik wederom ten antwoord kreeg, dat er voor gezorgd zou worden.

De aannemer had vóór den aanvang van den opruimingsarbeid een brief aan den Regiments-commandant geschreven, waarin de hoofdpunten van de door den Majoor bedoelde „verklaring” waren opgenomen.

Oorspronkelijk was mij opgedragen, de beide schuilplaatsen op te ruimen. Donderdag 7 Juli 1921 was ik begonnen met den opruimingsarbeid. Op Maandag 11 Juli 1921, terwijl ik bezig was met te werken aan het linkergebouwtje, heeft de Majoor die opdracht gewijzigd; de bedoeling van de wijziging was, dat nà Woensdag 11 Juli 1921 met het oog op de aan het te werk gestelde genie-personeel vanwege den aannemer te verstrekken geldelijke tegemoetkoming, en ook ter oefening, eene andere afdeeling den opruimingsarbeid zou voortzetten en voltooiën, en wel onder leiding van den luitenant C. Ik heb den Majoor gevraagd, of ik toch niet het heele werk mocht afmaken; de Majoor stond dit echter niet toe, waarop ik heb gevraagd, of ik dan de opruiming van het linkergebouwtje mocht beëindigen. De Majoor heeft deze vraag beantwoord met: „Klaar of niet klaar. Woensdag om halfvijf schei je uit met het werk.” De Majoor heeft mij niet gezegd, dat ik geen aanvang mocht maken met de opruiming van het rechtergebouwtje.

Ik kon op een gegeven oogenblik niet voortgaan met te werken aan het linkergebouwtje vóór en aler groote brokken puin door de zorg van den aannemer verwijderd waren. Zoolang dat puin niet verwijderd was, kon ik niet beoordeelen, of voor mij nog iets te doen was aan het linkergebouwtje.

Dinsdag (12 Juli 1921) en Woensdag (13 Juli 1921) heeft de aannemer gelegenheid gevonden om het puin grootendeels te doen verwijderen.

In plaats van middelerwijl niets te doen, ben ik begonnen met te werken aan het rechtergebouwtje. Ik heb te goeder trouw gemeend, dat dit in het onderwerpelijke geval eene goede dienstopvatting was. Ik heb volstrekt niet de bijbedoeling gehad, zooveel mogelijk al het „interessante” werk te verrichten, en mijn opvolger, luitenant C., teleur te stellen.

Luitenant C. heeft op Donderdag 14 Juli 1921 onmogelijk kunnen constateeren, dat voor mij het puin geen beletsel zou zijn geweest, aan het linkergebouwtje voort te werken, immers reeds Dins-

dag te voren had de aannemer een begin doen maken met het verwijderen van het puin en 's Woensdags was hij daarmee voortgegaan; luitenant C. is op Woensdag 13 Juli 1921 niet op het terrein geweest en ik heb hem dus 's namiddags om halfvijf niet het werk kunnen overgeven.

Ik meen, alles te zamen genomen, geen straf te hebben verdiend.”;

Overwegende dat klager, althans nadat strafoplegger hem op Maandag 11 Juli 1921 had aangezegd, dat de „verklaring”, geteekend door den aannemer, alsnog bij hem, strafoplegger, spoedig moest inkomen, ter zake de vereischte afdoende voorziening had behooren te treffen, en dat hij, zulks nalatende, waarom dan ook, en enkel met den aannemer sprekende over het door dezen inzenden van de „verklaring”, zich inderdaad heeft schuldig gemaakt aan eene krijgstuuchtelijke tekortkoming;

Overwegende dat klager daarentegen geen verwijt kan treffen, waar hij op Dinsdag 12 Juli 1921 met de opruiming van het rechtergebouwtje een aanvang heeft gemaakt; dat immers strafoplegger den klager op Maandag 11 Juli 1921 wél duidelijk en stellig heeft aangezegd, dat hij, klager, den opruimingsarbeid op Woensdag 13 Juli 1921 te halfvijf 's namiddags moest staken, doch dat hij den klager toen niet, althans niet voldoende duidelijk, heeft medegedeeld, dat het zijne bepaalde bedoeling was, dat klager in geen geval werkzaamheden mocht verrichten met betrekking tot de opruiming van het rechtergebouwtje, terwijl het in verband hiermede alleszins begrijpelijk is, zoo niet meer dan dat, dat klager, waar zijne afdeling wegens de aanwezigheid van puin den arbeid aan het linkergebouwtje niet kon voortzetten, begonnen is met den vernielingsarbeid ten aanzien van het rechtergebouwtje; dat nu weliswaar strafoplegger, lettende op de hem gedane mededeeling door den luitenant C., heeft aanvaard, dat het puin voor klager geen beletsel zou zijn geweest om den arbeid aan het linkergebouwtje voort te zetten, e.g. te voltooien, en zoo doende de woorden „en ter zake minder juiste inlichtingen verstrekt” in de omschrijving van de strafreden heeft opgenomen, doch dat strafoplegger daarbij over het hoofd heeft gezien, dat de mededeeling van den luitenant C. betrekking had op den toestand bij het linkergebouwtje op Donderdag 14 Juli 1921, en derhalve de bewering van klager niet kon aantasten, waar toch het puin door de zorg van den aannemer reeds op Dinsdag 12 Juli 1921 en Woensdag 13 Juli 1921 grootendeels was verwijderd;

Overwegende, op grond van het vorenstaande, dat klager enkel en alleen straf heeft verdiend wegens zijne tekortkoming, waar het gold de uitvoering van de hem door den strafoplegger verstrekte opdracht met betrekking tot de op te maken en bij den strafoplegger in te leveren meerbedoelde „verklaring”; dat echter de deswege aan klager op te leggen straf, alles in aanmerking genomen, gering kan zijn;

Overwegende dat, waar het zóó staat, de omschrijving van de strafreden en de opgelegde straf wijziging behoeven;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—19 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ten deele wettig;

Brengt de aan klager opgelegde straf terug tot één dag kamerarrest met accès;

Bepaalt, dat de strafreden zal luiden: „Uit achteloosheid niet naar „behooren voldaan aan een ontvangen opdracht betreffende de be- „handeling en inzending van eene schriftelijke verklaring.”;

Gelast, dat de oorspronkelijke straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd en daarvoor de bovenvermelde straf en strafreden in de plaats zullen worden gesteld onder dagteekening van 7 October 1921;

Bepaalt voorts, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 21 October 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden. C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandiek, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Krijgstuchtelijke bestraffing van een onderofficier wegens het, blijkens de aanwijzingen van een contrôleklokje niet of niet op den juiststen tijd maken van hem opgedragen rondes.

Het H. M. G. doet de opgelegde straf te niet, omdat de afgelegde getuigenverklaringen twijfel doen rijzen aan de juistheid van de aanwijzingen van het klokje en die twijfel ten gunste van den gestrafte behoort te komen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 9 September 1921, van den sergeant R. van de 1ste compagnie, IIIde bataljon, 1ste Regiment Vesting-Artillerie, over de straf van één dag kamerarrest, hem op 7 September 1921 opgelegd door zijn Garnizoens-commandant, den luitenant-kolonel K., wegens: „Als commandant eener kazernewacht „van de hem namens den Garnizoens-commandant opgedragen rondes „blijkens de aanwijzingen eener contrôleklok ééné niet en ééné niet

„op het aangegeven tijdstip verricht, en halsstarrig volgehouden, „zulks wel te hebben gedaan, ook nadat door eene commissie van een „hoofdofficier en twee kapiteins na onderzoek was vastgesteld, dat „de aanwijzingen van de klok betrouwbaar waren.”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en als getuigen: Majoor D., eerste-luitenant-adjutant L., tweede-luitenant P., fourier M., korporaal W. en milicienskanonnier E.;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat bij het onderzoek is komen vast te staan: .

dat klager als commandant der kazernewacht Promers te Naarden op 10 Augustus 1921 rondes moest loopen te 6½ en 11 ure namiddag en op 11 Augustus 1921 te 1½ en 4 ure voormiddag, telkens voorzien van eene contrôleklok, in welke op de daartoe aangegeven plaatsen met daartoe bestemde, op die plaatsen aanwezige sleutels een prik moest worden gegeven, ter controleering of de met die rondes belaste persoon op de voorgeschreven tijden op de bepaalde plaatsen aanwezig was geweest; dat bij opening van de voor die rondes bestemde contrôleklok op 11 Augustus 1921 de daarin aanwezige papierstrook, waarop de gehouden rondes tengevolge van de bovenbedoelde prikken moesten zijn aangegeven, aanwees, dat op 10 Augustus rondes waren gehouden te 5½ en te 10½ ure namiddag, benevens eene ronde te 8 ure — waarbij niet was na te gaan, of zulks beteekende te 8 ure v o o r middag of te 8 ure n a middag —, terwijl de voor 11 Augustus voorgeschreven rondes van 1½ en 4 uur voormiddag niet waren aangeeteekend;

Overwegende dat klager heeft opgegeven:

dat bij de 4 hem opgedragen rondes op 10 en 11 Augustus 1921 op de voorgeschreven wijze heeft geloopt; dat hij op elke ronde op de voorgeschreven plaatsen telkens een prik in de contrôleklok heeft gegeven; dat alles met het klokje in orde scheen en er zich geene moeilijkheden voordeden; dat de ronde begint en eindigt in de wacht en ongeveer 20 minuten duurt; dat, nu het klokje rondes aanwijst, welke te 5½ en 10½ ure namiddag en te 8 ure zouden zijn geloopt, volgens zijne berekening het klokje de rondes telkens juist 5½ uur te vroeg aanwijst en derhalve op 10 en 11 Augustus 1921 niet in orde is geweest;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. D., majoor, commandant van het Iste bataljon, 18de Regiment Infanterie:

dat hij is aangewezen geweest als voorzitter eener commissie van onderzoek naar de betrouwbaarheid van het contrôleklokje; dat bij dit onderzoek allerlei mogelijke gevallen van onregelmatigheid onder oogen zijn gezien en hij den indruk heeft gekregen, dat aan het klokje niets mankeerde, behalve dat het wel wat achterliep;

2. L., eerste-luitenant-adjutant bij het 18de Regiment Infanterie:

dat hij op 10 Augustus 1921 het contrôleklokje heeft ingesteld, zooals hij altijd deed; dat het klokje een weinig achter loopt; dat het op 13 Augustus 1921 een half uur achter was; dat hij vóór dien dag wel verschillen van 10 à 15 minuten heeft opgemerkt, doch nooit van een half uur; dat, indien het klokje op 11 Augustus $5\frac{1}{2}$ uur achter zou zijn geweest, hij dit zeker bij de opening zou hebben gezien; dat dit groote verschil hem niet zou kunnen zijn ontgaan, doch dat hij dit niet heeft geconstateerd; dat, naar zijn oordeel, het klokje gelijk heeft;

3. P., tweede-luitenant bij het 1ste Regiment Vesting-Artillerie: dat hij op 10 Augustus 1921 den weekdienst had in de kazerne Promers te Naarden en als zoodanig 's avonds in die kazerne aanwezig was en van halfelf, volgens de in de wacht aanwezige klok, tot 10 minuten vóór elf in de wacht vertoefde; dat hij klager gedurende die 20 minuten steeds in de kazerne aanwezig heeft gezien en klager toen geen ronde heeft gelooopen;

4. M., fourier bij het 1ste Regiment Vesting-Artillerie: dat hij op 10 Augustus 1921 's avonds om $10\frac{1}{4}$ uur in de wacht in kazerne Promers te Naarden kwam en daar bleef tot $10\frac{1}{2}$ uur; dat hij toen op de kamers appel hield en 7 minuten later weer in de wacht terug was, waar hij tot ongeveer $10\frac{3}{4}$ uur bleef; dat hij gedurende al dien tijd, welken hij in de wacht vertoefde, klager daar aanwezig heeft gezien;

5. W., korporaal bij het 3de Regiment Vesting-Artillerie: dat hij op 10 Augustus 1921 van omtreeks halfzes tot precies kwart over zes namiddag in de wacht in kazerne Promers te Naarden is geweest; dat hij enkel even uit de wacht is geweest om iemand in arrest te stellen; dat klager gedurende al dien tijd ook in de wacht aanwezig was en het niet mogelijk is, dat klager in dat oogenblik, toen getuige even weg was, een ronde heeft gelooopen;

6. E., milicien-kanonnier bij het 1ste Regiment Vesting-Artillerie:

dat hij in den avond van 10 Augustus 1921 klager om elf uur met een contrôleklokje de poort van de wacht in de kazerne Promers te Naarden zag uitgaan; dat hij in den nacht van 10 op 11 Augustus 1921 te ongeveer $1\frac{1}{4}$ ure, van post komende, in genoemde wacht kwam; dat klager toen in de wacht aanwezig was; dat hij zag, dat klager om halftwee een prik in een contrôleklokje gaf en vervolgens wegging; dat hij, getuige op de brits ging liggen en klager na ongeveer een half uur hoorde terugkomen;

Overwegende dat derhalve enerzijds, volgens de bevindingen van getuige D. en de verklaring van getuige L., aan het contrôleklokje niets scheelde en dan door dit klokje dus zou zijn aangetoond, dat de opgedragen rondes deels niet op de voorgeschreven tijdstippen, deels in het geheel niet zijn gemaakt, doch anderzijds, volgens de verklaringen der getuigen P., M. en W., klager op 10 Augustus te $5\frac{1}{2}$ en $10\frac{1}{2}$ uur namiddag, blijkens zijne aanwezigheid in de wacht, geen rondes heeft kunnen maken, en, volgens de verklaring van ge-

tuige E., klager op 10 Augustus te 11 ure namiddag en op 11 Augustus te 1½ ure voormiddag is uitgegaan om een ronde te maken, zoodat, zijn deze verklaringen juist — en het Hof heeft geen aanleiding kunnen vinden, deze als onjuist te beschouwen — de daarmede in strijd zijnde aanwijzingen van het klokje foutief moeten zijn;

Overwegende dat onder deze omstandigheden, daarbij ook in aanmerking genomen het door klager geopperde, met het oog op de getuigenverklaringen geenszins onaannemelijke vermoeden, dat het klokje de drie aangeteekende rondes telkens 5½ uur vroeger heeft aangewezen dan die rondes gemaakt zijn (n.l. de ronde van 11 uur om 5½ uur, die van 1½ uur om 8 uur en die van 4 uur om 10½ uur), de ten dezen ontstane twijfel ten gunste van den gestrafte behoort te komen en het Hof mitsdien geen vrijheid vindt, de gedane bestraffing te handhaven;

Krachtens artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—19 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Gelast, dat straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal.

Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht. (Vervolg.)

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

De in dit artikel voorgestelde aanvulling van den tweeden zin van art. 46 van de Provisionele Instructie van het Hoog Militair Gerechtshof geeft der Commissie aanleiding tot de opmerking, dat deze aanvulling eene belangrijke afwijking met zich brengt van art. 28 dier Instructie, zooals dat artikel is gewijzigd bij de wet van den 4den Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45). Het „disponeren op beklagzaken”, waarvan hier sprake is, is eene beslissing in eersten aanleg en volgens het genoemde art. 28 in zijn gewijzigden vorm moeten dus over eene beklagzaak ten minste vijf leden hebben gezeten, waaronder twee officieren van de zee- of van de landmacht, al naarmate de zaak een militair behoorende tot de landmacht of een behoorende tot de zeemacht betreft. In het onderhavige artikel wordt echter voorgesteld te bepalen, dat gedurende de vacantie van het Hof drie leden, n.l. één der rechtsgeleerden, één van de zeemacht en één van de landmacht op beklagzaken zullen hebben te beschikken.

Waar in de toelichting over deze uitzondering op de ter zake geldende bepalingen niet wordt gesproken, meent de Commissie de vraag te mogen stellen, of de Regeering bij de opneming van dit artikel in haar ontwerp zich bewust is geweest van de afwijking van het bestaande recht, die zij daarmede ging scheppen. En mocht dit niet het geval zijn geweest, dan zal de Commissie het op prijs stellen te mogen worden ingelicht omtrent de resultaten der nadere overweging, waaraan het artikel alsdan ongetwijfeld zal worden onderworpen.

Memorie van Antwoord.

De vraag of de Regeering zich bij de opneming van dit artikel in haar ontwerp bewust is geweest van de afwijking van het bestaande recht, meenen de ondergeteekenden bevestigend te kunnen beantwoorden. Zij kunnen zich met de voorgestelde wijziging volkomen vereenigen, omdat het ook naar hunne meening in het belang van de krijgstuicht noodzakelijk is, dat de behandeling van beklagzaken tijdens de vacantie van het Hoog Militair Gerechtshof voortgang kan hebben. Vooral nu de beklagzaken in de toekomst niet meer bij de krijgswraden maar enkel bij het Hoog Militair Gerechtshof in behandeling zullen komen, zou het onjuist zijn gedurende twee maanden de geheele behandeling van beklagzaken stop te zetten.

Artikel 58.

In artikel 76 van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof worden na het woord „gevangenen” ingevoegd de woorden: „, zoomede ten aanzien van de manier van procederen tegen minderjarige beklaagden, die den leeftijd van 18 jaren nog niet hebben bereikt”.

Art. 53 O. O. = Art. 58 G. O. = Art. 58 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Met het oog op de berechting van strafrechtelijk minderjarige militairen door het Hoog Militair Gerechtshof, zoo in eersten aanleg als in hooger beroep, is het noodig de regelen aan te geven, welke het Hof daarbij zal hebben te volgen. Te dien aanzien zullen door de voorgestelde wijziging van artikel 76 der Provisionele Instructie de in artikel 51 [56] van dit wetsvoorstel vermelde bepalingen voor het Hof van overeenkomstige toepassing zijn.

DERDE AFDEELING.*Bijzondere wetten.**A. Militaire wetten.***Artikel 59.**

In artikel 73 van de Bevorderingswet voor de landmacht 1902 vervallen de woorden: „blijven onderworpen aan de militaire rechtsmacht en”.

Art. 54 O. O. = Art. 59 G. O. = Art. 59 der Wet.

Memorie van Toelichting.

In verband met de regeling van de rechtsmacht van den militairen rechter in Titel VIII van dit wetsvoorstel kunnen de in artikel 73 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902 geschrapte woorden vervallen.

Artikel 60.

In de Militiewet worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

Artikel 36, eerste lid, 2^o. wordt gelezen als volgt:

„die, hetzij krachtens onherroepelijk geworden uitspraak ontslagen is uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen hetzij onherroepelijk van het recht om ooit weder bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, ontzet, of van den militairen stand of van de betrekking van militair geëmployeerde vervallen verklaard is;”

Artikel 36, eerste lid, 3^o. wordt gelezen als volgt:

„die, hetzij op grond van de Wet op de Krijgstucht uit den dienst is weggejaagd, hetzij op grond van het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te water of op grond van dat voor het krijgsvolk te lande met een briefje van ontslag of een bijzonder gemerkt paspoort uit den dienst bij de zee- of landmacht is weggezonden.”

Artikel 37, eerste lid, 3^o. wordt gelezen als volgt:

„die krachtens onherroepelijk geworden uitspraak uit den militairen dienst is ontslagen zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, of die tijdelijk van dat recht is ontzet, zoolang hij niet krachtens artikel 16 of 28 [24 of 36] van het Wetboek van Militair Strafrecht voor den dienst is opgeroepen, of wien tijdelijk het recht is ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, tenzij het ontslag, de ontzetting of de ontzegging ten gevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

Artikel 74 vervalt.

De aanhef van artikel 94, eerste lid, wordt gelezen als volgt:

„Onverminderd de bevoegdheid tot straffen aan den militie-commissaris toekomende krachtens artikel 41 van de Wet op de Krijgstucht in verband met het bepaalde in artikel 93, tweede lid, kan hetzij een streng arrest van ten hoogste zes dagen, te ondergaan in het naastbijgelegen daartoe bestemde vertrek of het naastbij zijnde huis van bewaring, hetzij een licht arrest van ten hoogste zes dagen, te ondergaan in eene kazerne, door den militie-commissaris worden opgelegd aan den verlofganger:”

In artikel 94, tweede lid, en in artikel 95 wordt het woord „kwartierarrest” vervangen door de woorden „licht arrest”; terwijl in artikel 95 de woorden „de naastbijgelegen provoost” worden vervangen door de woorden „het naastbijgelegen tot het ondergaan van streng arrest bestemd vertrek”.

Artikel 98 vervalt.

In artikel 99, vierde lid, *b*, wordt de punt komma vervangen door:

„, zoomede de tijd, bedoeld in artikel 25 [33] van het Wetboek van Militair Strafrecht, en die, bedoeld in artikel 19 van de Wet op de Krijgstucht;”.

Artikel 99, vierde lid, *c*, wordt gelezen als volgt:

„de tijd, gedurende welken de ingelijfde op vermoeden van ongeoorloofde afwezigheid, desertie of niet voldoen aan eene wettige oproeping voor den werkelijken dienst uit de sterkte van de zeemacht of van een korps der landmacht is afgevoerd geweest.”

Artikel 100, eerste lid, *c*, wordt gelezen als volgt:

„hij, die op grond van de Wet op de Krijgstucht uit den dienst wordt weggejaagd.”

Artikel 100, eerste lid, *f*, wordt gelezen als volgt:

„hij, die krachtens onherroepelijk geworden uitspraak ontslagen is of wordt uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, wien tijdelijk het recht is of wordt ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, of die tijdelijk van dat recht is of wordt ontzet, met dien verstande, dat hij alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van Onzen daarbij betrokken Minister van Marine of van Oorlog opnieuw in dienst kan worden gesteld, mits de tijd van de ontzegging of de ontzetting verstreken is of ten gevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

Art. 55 O. O. = Art. 60 G. O. = Art. 60 der wet, behalve dat het gedeelte dat in de wet voorkomt tusschen de zinsneden „Artikel 37, eerste lid, 3°. „wordt gelezen als volgt:” en „Artikel 74 vervalt”, in het O. O. luidde:

„die krachtens onherroepelijk geworden uitspraak uit den militairen dienst is ontslagen zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen of wien tijdelijk het recht is ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, of die tijdelijk van dat recht is ontzet, zoolang hij niet krachtens artikel 16 of 28 [24 of 36] van het Wetboek van Militair Strafrecht voor den dienst is opgeroepen, tenzij het ontslag, de ontzegging of de ontzetting ten gevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

Memorie van Toelichting.

Artikel 36, eerste lid, n°. 2 der Militiewet. De bijkomende straffen van vervallenverklaring van den militairen stand of van de betrekking van militair geëmployeerde en die van ontzetting van het recht om ooit weder bij de gewapende macht of als militair geëm-

ployeerde te dienen, kent het W. v. M. S. niet meer. Daarvoor is in de plaats gekomen het ontslag uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. Het is dus noodig deze laatste bijkomende straf als grond van uitsluiting van den dienst bij de militia te noemen, waarnaast echter de vermelding der beide eerstgenoemde bijkomende straffen uiteraard thans nog niet gemist kan worden.

Artikel 36, eerste lid, n^o. 3 der Militiewet. Op gelijken grond is het noodig in n^o. 3 van het eerste lid van artikel 36 der Militiewet naast de maatregelen van het wegzenden met een briefje van ontslag of met een bijzonder gemerkt paspoort — genoemd in de Reglementen van Krijgstugt — ook den maatregel van het weggagen uit den dienst, genoemd in artikel 69 der Wet op de Krijgstucht, op te nemen.

Artikel 37, eerste lid, n^o. 3 der Militiewet. Ook in deze bepaling moest als reden voor voorloopige uitsluiting, naast de bijkomende straffen van tijdelijke ontzegging of tijdelijke ontzetting van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, de nieuwe bijkomende straf van het Wetboek van Militair Strafrecht van ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, worden vermeld. Deze uitsluiting behoort echter beperkt te worden tot den tijd, dat de Minister van Marine of wel die van Oorlog geen gebruik maakt van de bevoegdheid, hem bij de artikelen 16 en 28 [24 en 36] van het W. v. M. S. verleend, om den betrokkene te vergunnen wederom in militairen dienst te treden.

Artikel 74 der Militiewet. In de toelichting op artikel 45 [60] van het Wetboek van Militair Strafrecht, zooals het bij artikel 11 van dit wetsvoorstel is gewijzigd, is betoogd, dat de toepasselijkheid van de militaire strafwet niet afhankelijk moet worden gesteld van de bekendmaking, bedoeld bij artikel 74 der Militiewet. In verband daarmede kan dat artikel, dat ook overigens naast de voorgestelde artikelen 45—46 [60—62] van het W. v. M. S. overbodig is, vervallen.

Artikelen 94 en 95 der Militiewet. In stede van de verwijzing naar het bepaalde in n^o. 2 van het vervallen artikel 74 der Militiewet, is hier de verwijzing naar artikel 41 der Wet op de Krijgstucht, waarbij aan den militiecommissaris de bevoegdheid tot het opleggen van krijgstuchtelijke straffen aan onder zijn bevelen staande militairen is gegeven, op hare plaats.

Tevens behooren de in dit artikel genoemde straffen van het Reglement van Krijgstugt te worden vervangen door de overeenkomstige straffen van de Wet op de Krijgstucht. Om dezelfde reden moet het woord provoost vervangen worden door het tot het ondergaan van

streng arrest bestemd „vertrek”, onder welk woord is te verstaan elke plaats, waar tengevolge van de W. K. streng arrest kan worden ondergaan.

Artikel 98 der Militiewet. Naast de bepaling van artikel 133 [150] van het W. v. M. S. is artikel 98 der Militiewet niet langer op zijn plaats en kan dus vervallen, waardoor tevens verdwijnt de in verband met voormeld artikel 133 [150] onbestaanbare voorwaarde voor de strafbaarheid van het niet voldoen aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, dat de Minister van Marine of van Oorlog last moet hebben gegeven tot afvoering van den delinquent als deserteur, voor welke voorwaarde den ondergeteekenden voorkomt geen voldoende grond aanwezig te zijn. Waar overigens het misdrijf van artikel 133 [150] van het W. v. M. S., wanneer het onder zeer verlichtende omstandigheden is gepleegd, krijgstuuchtelijk kan worden afgedaan, behoeft voor al te strenge gevolgen van het wegvallen van artikel 98 niet te worden gevreesd.

Artikel 99 der Militiewet. De tijd bedoeld in artikel 25 [33] van het W. v. M. S. en die in artikel 19 der W. K. wordt krachtens die artikelen *niet* als dienstdtijd medegerekend en daarom is het duidelijk, dat deze ook in artikel 99, vierde lid *b* der Militiewet behooren te worden genoemd.

Het nieuw voorgestelde vierde lid onder *c* is in overeenstemming gebracht met de nieuwe bepalingen en onderscheidingen van het W. v. M. S., betreffende ongeoorloofde afwezigheid, desertie en het niet voldoen aan eene wettige oproeping voor den werkelijken dienst.

Artikel 100, punt c, der Militiewet. Deze wijziging is noodzakelijk omdat de maatregelen van het wegzenden met een briefje van ontslag of met een bijzonder gemerkt paspoort, zijn vervangen in de Wet op de Krijgstucht door dien van het wegzagen uit den dienst.

Artikel 100, punt f, der Militiewet. Evenals in artikel 37 der Militiewet moest de nieuwe bijkomende straf van het W. v. M. S. van ontslag uit den dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, vermeld worden naast die van tijdelijke ontzegging of ontzetting van dat recht. Bovendien kwam het den ondergeteekenden juister voor om aan het vrije oordeel van den Minister van Marine of van dien van Oorlog over te laten om te bepalen of een op grond van deze wetsbepaling uit de militie ontslagen militair wederom in dienst kan worden gesteld, dan, zocals het bestaande punt *f* van dit artikel der Militiewet bepaalt, bij Koninklijk besluit te doen voorschrijven de regelen, volgens welke zoodanig militair weder in dienst *moet* worden gesteld

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

In het eerste lid van art. 37 der Militiewet zal onder 3°. als reden voor voorloopige uitsluiting van den dienst bij de militie naast de bijkomende straffen, welke reeds ingevolge de thans bestaande bepalingen kunnen worden opgelegd, worden opgenomen de nieuwe bijkomende straf van het Wetboek van Militair Strafrecht: ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. De Commissie moge zich de opmerking veroorloven, dat de nieuw-voorgestelde redactie der genoemde bepaling haar niet in alle opzichten juist lijkt. De artt. 16 en 28 [24 en 36] van het Wetboek van Militair Strafrecht, naar welke wordt verwezen, hebben alleen betrekking op ontslag zonder ontzetting en op tijdelijke ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen. De militairen, ten aanzien van wie een dezer maatregelen is toegepast, zullen dus van den dienst bij de militie worden uitgesloten, zoolang zij niet krachtens de genoemde artikelen zijn opgeroepen of gratie hebben verkregen. Degenen echter, wien tijdelijk het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen is ontzegd, zullen alleen dan weer voor den dienst bij de militie in aanmerking komen, indien die ontzegging ten gevolge van verleende gratie een einde heeft genomen. De redactie van het artikel, zooals die thans luidt, zou aanleiding kunnen geven tot de onjuiste gevolgtrekking, dat ook de laatstbedoelde voorloopige uitsluiting door oproeping van de betrokkenen zou kunnen worden opgeheven. De Commissie vertrouwt, dat de Regeering tot verduidelijking van het artikel bereid zal zijn.

Memorie van Antwoord.

Ter voorkoming van de inderdaad onjuiste gevolgtrekking, waarop de Commissie de aandacht vestigt, is een nieuwe redactie van artikel 37, eerste lid, 3°. der Militiewet voorgesteld.

Nota van wijzigingen.

16°. In artikel 55 (thans artikel 60) wordt hetgeen voorkomt na de woorden „Artikel 37, eerste lid, 3°. wordt gelezen als volgt:” tot aan de woorden „Artikel 74 vervalt.” vervangen door het navolgende:

„die krachtens onherroepelijk geworden uitspraak uit den militair dien dienst is ontslagen zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, of die tijdelijk van dat recht is ontzet, zoolang hij niet krachtens artikel 16 of 28 [24 of 36] van het Wetboek van Militair Strafrecht voor den dienst is opgeroepen, of wien tijdelijk het recht is ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, tenzij het ontslag, de ontzetting of de ontzegging ten gevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

Artikel 61.

In de Landweernet worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

Artikel 21 vervalt.

De aanhef van artikel 32 wordt gelezen als volgt:

„Onverminderd de bevoegdheid tot straffen aan den districtscommandant toekomende krachtens artikel 41 van de Wet op de Krijgstucht, kan hetzij een streng arrest van ten hoogste zes dagen, te ondergaan in het naastbijgelegen daartoe bestemd vertrek of het naastbijzijnde huis van bewaring, hetzij een licht arrest van ten hoogste zes dagen, te ondergaan in eene kazerne, door den districtscommandant worden opgelegd aan den verlofganger:”.

In artikel 32, laatste lid, en in artikel 33 wordt het woord „kwartierarrest” vervangen door de woorden „licht arrest”, en in artikel 33 worden de woorden „de naastbijgelegen provoost” vervangen door de woorden „het naastbijgelegen tot het ondergaan van streng arrest bestemd vertrek”.

Het tweede lid van artikel 36 vervalt.

In artikel 37, tweede lid, *a*, wordt de puntkomma vervangen door:

„, zoomede de tijd, bedoeld in art. 25 [33] van het Wetboek van Militair Strafrecht, en die, bedoeld in art. 19 van de Wet op de Krijgstucht;”.

Artikel 37, tweede lid, *b*, wordt gelezen als volgt:

„de tijd gedurende welken de dienstplichtige op vermoeden van ongeoorloofde afwezigheid, desertie of niet voldoen aan eene wettige oproeping voor den werkelijken dienst uit de sterkte van de landweer is afgevoerd geweest.”

Artikel 37, vierde lid, *d*, wordt gelezen als volgt:

„hij, die op grond van de Wet op de Krijgstucht uit den dienst wordt weggejaagd.”

Artikel 37, vierde lid, *e*, wordt gelezen als volgt:

„die, hetzij krachtens onherroepelijk geworden uitspraak ontslagen wordt of blijkt te zijn uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, hetzij onherroepelijk van het recht om ooit weder bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, ontzet, of van den militairen stand of van de betrekking van militair geëmployeerde vervallen verklaard wordt of blijkt te zijn;”.

Artikel 37, vierde lid, *f*, wordt gelezen als volgt:

„die krachtens onherroepelijk geworden uitspraak ontslagen wordt of blijkt te zijn uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, wien tijdelijk het recht ontzegd wordt of blijkt te zijn om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, of die tijdelijk van dat recht wordt of blijkt te zijn ontzet, met dien verstande, dat hij alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van Onzen Minister van Oorlog opnieuw in dienst kan worden gesteld, mits de tijd van de ontzegging of de ontzetting verstreken is of tengevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

Art. 56 O. O. = Art. 61 G. O. = Art. 61 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Artikel 21 der Landweeerwet. Dit artikel kan, als door de nieuw voorgestelde artikelen 45 en 46 [60 en 62] van het W. v. M. S. overbodig, vervallen.

Artikelen 32 en 33 der Landweeerwet. Voor de in deze artikelen voorgestelde wijzigingen moge worden verwezen naar de toelichting op artikel 55 [60], betreffende de wijzigingen in de artikelen 94 en 95 der Militiewet.

Artikel 36, tweede lid, der Landweeerwet. Dit artikel moet vervallen op gelijken grond als artikel 98 der Militiewet. Men vergelijkte de toelichting op artikel 55 [60].

Artikel 37 der Landweeerwet. Voor de wijzigingen in dit artikel voorgesteld, vergelijkte men de toelichting op de wijzigingen in de artikelen 99 en 100 der Militiewet bij artikel 55 [60] dezer wetsvoordracht.

Artikel 62.

In de Landstormwet worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

Artikel 13 wordt gelezen als volgt:

„Wanneer aan den tot den landstorm behoorende door eene maritieme of militaire autoriteit straf is of wordt opgelegd en deze straf nog niet is ten uitvoer gelegd ten tijde, waarop de gestrafte heeft opgehouden in werkelijken dienst te zijn, dan wordt deze, zoo hij zich niet aan de straf onderwerpt, op schriftelijke aanvraag van de autoriteit, te richten aan den burgemeester der verblijfplaats van den gestrafte, aangehouden en onder verzekerd geleide naar het naastbijgelegen tot het ondergaan van streng arrest bestemd vertrek of het naastbijzijnde huis van bewaring overgebracht.”

In artikel 14, eerste lid, wordt het woord „dienstplichtige” geschrapt en in artikel 14, tweede lid, wordt, in plaats van het woord „hem”, gelezen: „den dienstplichtige”.

Artikel 16, eerste lid, onder 4^o. wordt gelezen als volgt:

„hij, die op grond van de Wet op de Krijgstucht uit den dienst wordt weggejaagd”.

Artikel 16, eerste lid, onder 5^o., wordt gelezen als volgt:

„hij, die, hetzij krachtens onherroepelijk geworden uitspraak ontslagen wordt of blijkt te zijn uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, hetzij onherroepelijk van het recht om ooit weder bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, ontzet, of van den militairen stand of van de betrekking van militair geëmployeerde vervallen verklaard wordt of blijkt te zijn;”.

Artikel 16, eerste lid, onder 6^o., wordt gelezen als volgt:

„hij, wien tijdelijk het recht ontzegt wordt of blijkt te zijn om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, die tijdelijk van dat recht wordt of blijkt te zijn ontzet of die krachtens onherroepelijk geworden uitspraak ontslagen wordt of blijkt te zijn uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, met dien verstande, dat hij alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van Onzen daarbij betrokken Minister van Marine of van Oorlog opnieuw in dienst kan worden gesteld, mits de tijd van de ontzegging of de ontzetting verstreken is of tengevolge van verleende gratie een einde heeft genomen.”

Artikel 19 vervalt.

Art. 57 O. O. = Art. 62 G. O. = Art. 62 der Wet, met dien verstande dat de zinsnede: „In artikel 14, eerste lid, wordt het woord

„dienstplichtige” geschrapt en in artikel 14, tweede lid, wordt, in plaats van het woord „hem”, gelezen: „den dienstplichtige.” in art. 57 O. O. niet was opgenomen.

Memorie van Toelichting.

Artikel 13 der Landstormwet. Het eerste, tweede, derde en vierde lid van dit artikel kunnen in hun bestaanden vorm vervallen op gelijken grond als artikel 21 der Landweerwet.

De bepaling van het vijfde lid kan echter niet gemist worden. De vraag, wanneer de tot den landstorm behoorende in werkelijken dienst is, dus tevens wanneer hij ophoudt in werkelijken dienst te zijn, vindt nu hare beantwoording in het nieuw voorgestelde artikel 46 [62] van het W. v. M. S.

Artikel 16 der Landstormwet. Voor de wijzigingen in dit wetsartikel gelden gelijke gronden als voor de wijzigingen, voorgesteld in de corresponderende artikelen der Militie- en Landweerwet bij de artikelen 55 en 56 [60 en 61] dezer wetsvoordracht.

Artikel 19 der Landstormwet. Evenals artikel 98 der Militiewet en het tweede lid van artikel 36 der Landweerwet, en op gelijken grond, behoort ook deze bepaling te vervallen. Zie de toelichtingen op de artikelen 55 en 56 [60 en 61] dezer wetsvoordracht.

Memorie van Antwoord.

Voorgesteld zijn alsnog twee kleine wijzigingen van de Landstormwet. In artikel 14, eerste lid, dient het woord „dienstplichtige” te worden geschrapt, ten einde buiten twijfel te stellen, dat ook de vrijwilliger bij den landstorm na eventueel volbrachten tijd onder de wapenen „huiswaarts” wordt gezonden — tot dusver stond dit in artikel 13, welks schrapping echter bij het wetsontwerp wordt voorgesteld —; doch alleen aan den *dienstplichtige* bij den landstorm behoeft een bewijs van vervulden dienst te worden uitgereikt: vandaar de voorgestelde wijziging van artikel 14, tweede lid.

Nota van wijzigingen.

17°. In artikel 57 (thans artikel 62) wordt na de nieuw voorgestelde lezing van artikel 13 der Landstormwet de volgende alinea ingelascht:

„In artikel 14, eerste lid, wordt het woord „dienstplichtige” geschrapt en in artikel 14, tweede lid, wordt, in plaats van het woord „hem”, gelezen: „den dienstplichtige”.

Artikel 63.

In de Wet voor het reserve-personeel der landmacht 1905 worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

Het tweede lid van artikel 6 vervalt.

Artikel 7 vervalt.

Artikel 8 vervalt.

In artikel 45 worden de bepalingen sub 5^o. en 6^o. vervangen door:

„5^o. na ontslag uit den militairen dienst krachtens vonnis, waarbij de militaire rechter tevens uitspreekt ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, door eene beslissing van Onzen Minister van Oorlog, dat, in verband met het bewezen verklaarde, grond tot ontslag, als bedoeld onder 2^o. dan wel 3^o., aanwezig zou zijn geweest;

6^o. na veroordeeling van een reeds ontslagen militair tot de doodstraf of tot gevangenisstraf, tegen hem uitgesproken hetzij op grond van een misdrijf als militair vóór het ontslag begaan, hetzij op grond van artikel 48 [64] van het Wetboek van Militair Strafrecht, door eene beslissing van Onzen Minister van Oorlog, dat, in verband met het bewezen verklaarde, grond tot ontslag, als bedoeld onder 2^o. dan wel 3^o., aanwezig zou zijn geweest.”

In artikel 59 wordt de kommapunt in 5^o. vervangen door:

„, zoomede de tijd, bedoeld in art. 25 [33] van het Wetboek van Militair Strafrecht en die, bedoeld in art. 19 van de Wet op de Krijgstucht;”

en wordt 7^o. gelezen als volgt:

„de militaire diensttijd, voorafgegaan aan een rechterlijk geweijde ter zake van ongeoorloofde afwezigheid, desertie of niet voldoen aan een wettige oproeping voor den werkelijken dienst, tenzij er, na nauwkeurig onderzoek omtrent de omstandigheden, waaronder het feit plaats had, door Ons termen zijn gevonden om dien diensttijd wel in aanmerking te doen komen.”

Art. 58 O. O. = Art. 63 G. O. = Art. 63 der Wet

Memorie van Toelichting.

Artikelen 6, tweede lid, 7 en 8 der Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905. De bepalingen dezer artikelen hebben, evenals de corresponderende artikelen der Militie-, Landweer- en Landstormwet naast de nieuw voorgestelde artikelen 45 en 46 [60 en 62] van het W. v. M. S. hun reden van bestaan verloren.

Artikel 45, nos. 5 en 6, der Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905. Voor de toelichting op de wijzigingen, in dit artikel voorgesteld, moge worden verwezen naar de hierna volgende toelichting op de voorgestelde wijzigingen in de artikelen 6 der Pensioenwetten voor de Land- en Zeemacht 1902 bij de artikelen 59 en 60 [64 en 65] dezer wetsvoordracht.

Artikel 59, n. 5, der Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905. Voor de in dit artikel voorgestelde wijziging vergelijkte men de toelichting op artikel 55 [60], betreffende de wijzigingen, in artikel 99, vierde lid, *b*, der Militiewet voorgesteld.

Artikel 59, n. 7, der Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905. De wijziging, in dit artikel voorgesteld, vindt haren grond in de in het W. v. M. S. gemaakte onderscheiding tusschen ongeoorloofde afwezigheid, desertie en het niet voldoen aan een oproeping voor den werkelijken dienst.

Artikel 64.

In de Pensioenwet voor de Zeemacht 1902 worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

In artikel 6 wordt het onder *e* en *f* bepaalde onderscheidenlijk gelezen als volgt:

„*e.* na ontslag uit den militairen dienst krachtens vonnis, waarbij de rechter tevens uitspreekt ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, door eene beslissing van Onzen Minister van Marine, dat, in verband met het bewezen verklaarde, grond tot ontslag, als bedoeld onder *b* dan wel *c*, aanwezig zou zijn geweest;”

„*f.* na veroordeeling van een reeds ontslagen militair tot de doodstraf of tot gevangenisstraf, tegen hem uitgesproken hetzij op grond van een misdrijf als militair vóór het ontslag begaan, hetzij op grond van artikel 48 van het Wetboek van Militair Strafrecht, door eene beslissing van Onzen Minister van Marine, dat, in verband met het bewezen verklaarde,

grond tot ontslag, als bedoeld onder *b* dan wel *c*, aanwezig zou zijn geweest."

In artikel 13 onder *e* wordt de kommapunt vervangen door:

„, zoomede de tijd, bedoeld in artikel 25 van het Wetboek van Militair Strafrecht en die, bedoeld in artikel 19 van de Wet op de Krijgstucht;”

In artikel 13 worden de bepalingen onder *g* en *h* vervangen door:

„*g.* de tijd, gedurende welken de militair ten gevolge van ongeoorloofde afwezigheid, desertie of het niet voldoen aan eene oproeping voor den werkelijken dienst uit de sterkte van de zeemacht is afgevoerd geweest, wanneer hij wegens een dezer feiten is veroordeeld bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of wel wanneer het recht tot strafvordering te dier zake is te niet gegaan;”

„*h.* de militaire diensttijd, voorafgegaan aan het tijdstip, waarop de militair ter zake van de hiervoren onder letter *g* bedoelde feiten uit de sterkte van de zeemacht is afgevoerd, tenzij er in de omstandigheden, waaronder deze feiten plaats hadden, of in het gedrag van den betrokkene gedurende zijn lateren diensttijd door Ons termen zijn gevonden om het hier bepaalde niet te doen toepassen.”

Art. 59 O. O. = Art. 64 G. O. = Art. 64 der Wet.

Artikel 65.

In de Pensioenwet voor de Landmacht 1902 worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

In artikel 6 wordt het onder *e* en *f* bepaalde onderscheidenlijk gelezen als volgt:

„*e.* na ontslag uit den militairen dienst krachtens vonnis, waarbij de rechter tevens uitspreekt ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, door eene beslissing van Onzen Minister van Oorlog, dat, in verband met het bewezen verklaarde, grond tot ontslag, als bedoeld onder *b* dan wel *c*, aanwezig zou zijn geweest;”

„*f.* na veroordeeling van een reeds ontslagen militair tot de doodstraf of tot gevangenisstraf, tegen hem uitgesproken hetzij op grond van een misdrijf als militair vóór het ontslag begaan, hetzij op grond van artikel 48 [64] van het Wetboek van Militair Strafrecht, door eene beslissing van Onzen Minister van Oorlog, dat, in verband met het bewezen verklaarde, grond tot ontslag, als bedoeld onder *b* dan wel *c*, aanwezig zou zijn geweest.”

In artikel 13 onder *e* wordt de kommapunt vervangen door:
 „, zoomede de tijd, bedoeld in artikel 25 [33] van het Wetboek van Militair Strafrecht en die, bedoeld in artikel 19 van de Wet op de Krijgstucht;”

In artikel 13 worden de bepalingen onder *g* en *h* vervangen door:

„*g.* de tijd, gedurende welken de militair ten gevolge van ongeoorloofde afwezigheid, desertie of het niet voldoen aan eene oproeping voor den werkelijken dienst uit de sterkte van een korps der landmacht is afgevoerd geweest, wanneer hij wegens een dezer feiten is veroordeeld bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of wel wanneer het recht tot strafvordering te dier zake is te niet gegaan;”

„*h.* de militaire diensttijd, voorafgegaan aan het tijdstip, waarop de militair terzake van de hiervoren onder letter *g* bedoelde feiten uit de sterkte van een korps der landmacht is afgevoerd, tenzij er in de omstandigheden, waaronder deze feiten plaats hadden, of in het gedrag van den betrokkene gedurende zijn lateren diensttijd door Ons termen zijn gevonden om het hier bepaalde niet te doen toepassen.”

Art. 60 O. O. = Art. 65 G. O. = Art. 65 der Wet, behalve dat in art. 60 O. O. onder letter *g* in plaats van het woord „strafvordering” stond het woord „strafverordening”.

Memorie van Toelichting.

Artikelen 6, punten e en f der Pensioenwetten voor de Landmacht en de Zeemacht 1902. Artikel 15 [23], tweede lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht bepaalt dat, wanneer de rechter bij een veroordeeling tot de doodstraf of tot gevangenisstraf tevens uitspreekt ontslag uit den militairen dienst, de militair van rechtswege verliest „al zijne rechten, aan vorigen dienst bij de gewapende macht ontleend, behoudens dat het recht op pensioen alleen in de bij de wet bepaalde gevallen verloren gaat”.

Niet in het Wetboek van Militair Strafrecht, maar in de Pensioenwetten wordt derhalve geregeld, in hoever een door den rechter uitgesproken ontslag uit den militairen dienst tengevolge heeft het verlies van het recht op pensioen.

Toch geeft zoowel de tekst van artikel 15 [23] van het Wetboek van Militair Strafrecht als de geschiedenis dezer bepaling wèl een vingerwijzing, in welke richting de wetgever, die eerstgenoemd wetboek heeft vastgesteld, meende, dat de Pensioenwetten zich te dezen opzichte zouden hebben te bewegen.

Blijkens de redactie van artikel 15 [23], tweede lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft de wetgever zich een regeling gedacht, waarbij rechterlijk ontslag uit den militairen dienst volstrekt niet altijd verlies van pensioenrecht behoeft ten gevolge te hebben.

En ook de geschiedenis van dit artikel sluit zich bij deze opvatting volkomen aan. De Regeeringscommissaris prof. mr. H. van der Hoeven, zelf een voorstander van een regeling, waarbij rechterlijk ontslag *niet* van rechtswege verlies van pensioenrecht zou tengevolge hebben¹⁾, had, na onderzoek omtrent het gevoelen hieromtrent bij de Departementen van Marine en van Oorlog, gemeend het ontwerp-Wetboek in strijd met zijn eigen overtuiging te moeten opstellen en daarin opgenomen verlies van de aanspraak op pensioen van rechtswege. Hiertegen kwam echter een krachtig protest juist van de Militaire Commissie (Van der Hoeven, Militair Straffen Tuchtrecht, deel I, blz. 310 en 311), waarna in artikel 15 [23] de redactie werd aangenomen, zooals deze thans luidt. Bezwaren hiertegen zijn in de Staten-Generaal niet meer geuit. Integendeel, Minister Bergansius heeft bij de openbare beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op een vraag van den heer Verhey uitdrukkelijk verklaard, dat het naar zijn meening niet gewenscht was, dat het recht op pensioen steeds verloren zou gaan bij ieder rechterlijk ontslag uit den militairen dienst. Ofschoon derhalve in de Memorie van Toelichting op artikel 15 [23] verklaard werd, dat dit artikel niet anders inhield en ook niet anders mocht inhouden dan „een referte aan de Pensioenwetten”, moet men het toch er voor houden, dat de wetgever van destijds van een al te gestrengere regeling afkeerig was.

Ook de ondergeteekenden achten het gewenscht, dat ontslag door den rechter niet steeds verlies van pensioenaanspraak ten gevolge zal hebben, al zal aan den anderen kant dit gevolg somtijds wel aan het ontslag moeten zijn verbonden. Hoe men toch moge oordeelen over de leer, door Prof. Van der Hoeven in het *Weekblad van het Recht* n°. 3186 voorgestaan, dat pensioen, als zijnde deel van het loon, nimmer aan dengene die aldus jaarlijks minder dan het hem toekomende heeft ontvangen, mag worden ontnomen, nu de burgerlijke en militaire pensioenwetten zich principieel op geheel ander standpunt hebben geplaatst, achten de ondergeteekenden thans niet het oogenblik gekomen de grondbeginselen dier regeling aan te tasten.

Zoowel de burgerlijke, als de militaire pensioenwetten verbinden onder zekere omstandigheden aan ontslag door de administratieve overheid het verlies van pensioenrecht. Het ware inconsequent den militair steeds pensioen te doen behouden, indien hij door den rechter in verband met een gepleegd strafbaar feit ontslagen wordt uit den militairen dienst en derhalve administratief ontslag met de

¹⁾ Men vergelijke zijn artikel in het *Weekblad van het Recht* n°. 3186.

gevolgen daarvan niet meer kan plaats vinden. Een strafbaar feit mag den dader niet vrijwaren tegen nadeel, dat hij anders zou hebben ondervonden. Het staat derhalve vast, dat, zoolang een militair, die niet met den strafrechter in aanraking komt, ontslagen kan worden met verlies van pensioen, ook aan het ontslag door den rechter pensioenverlies in sommige gevallen moet zijn verbonden.

Deze erkenning, dat het stelsel der geldende pensioenwetten vordert, dat ontslag bij rechterlijke uitspraak verlies van aanspraak op pensioen kan tengevolge hebben, brengt echter nog niet mede goedkeuring der thans bestaande bepalingen op dit gebied.

De artikelen 6 der Pensioenwetten 1902 voor de Landmacht en de Zeemacht bepalen, dat het recht op pensioen verloren gaat o. a. bij veroordeeling tot gevangenisstraf, wanneer verwijdering uit den dienst daarvan het gevolg is. Afgezien derhalve van de vraag, in hoever ook een na zoodanige veroordeeling gegeven administratief ontslag in bepaalde gevallen als een gevolg van die veroordeeling zou kunnen worden aangemerkt, zochten die artikelen blijkbaar algeheele aansluiting met de regeling der Crimineele Wetboeken, volgens welke zoowel de bijkomende straf van vervallenverklaring van den militairen stand als die van ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen, verlies van pensioenaanspraak medebrengen. Niet alleen zijn nu de genoemde artikelen, gelijk reeds boven uiteengezet, in strijd en met den tekst en met de uit de geschiedenis blijkende bedoeling van artikel 15 [23] van het Wetboek van Militair Strafrecht, maar hunne bepalingen, waarvan de billijkheid onder de bestaande militair-strafrechtelijke wetgeving reeds twijfelachtig is, zouden te zwaarder gaan drukken juist na de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht, omdat dan voortaan, gelijk Minister Bergansius in de vergadering der Tweede Kamer van 31 April 1902 opmerkte (Van der Hoeven, deel I, bladz. 331), de rechter bij gevangenisstraf ontslag kan uitspreken *ook zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen*, en de rechter derhalve wellicht méér dan tot dusver het geval is tot ontslag zal overgaan.

Volgens deze artikelen zal derhalve een militair, die door den rechter tot gevangenisstraf wordt veroordeeld, op grond van het begane misdrijf „ongeschikt” — wel te onderscheiden van „onwaardig” uitdrukking naast „ongeschikt” voorkomend in artikel 17 [25] Wetboek van Militair Strafrecht — wordt geacht voor den militairen dienst en derhalve door den rechter ontslagen wordt, steeds alle pensioenrechten verliezen. Schijnbaar sluit deze regeling zich geheel aan bij artikel 8 der burgerlijke pensioenwet van 9 Mei 1890 (*Staatsblad* n°. 78), hetwelk ook alle recht op pensioen verloren doet gaan voor ieder, die „bij rechterlijke uitspraak uit zijn ambt wordt ontzet.” Doch meer dan schijn is deze overeenstemming niet. De militaire dienst toch stelt bijzondere eischen. Het is zeer wel mogelijk, dat iemand, die ongeschikt is als militair en wellicht alleen tengevolge daarvan zich aan strafbare feiten schuldig maakt,

zeer stellig niet uit zijn ambt zou behoeven te worden ontzet, ware hij burgerlijk ambtenaar. Daarom zal artikel 6, sub *e*, der militaire pensioenwetten, blijft het na de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht bestaan, een véél grootere toepassing vinden dan artikel 8 der burgerlijke pensioenwet. Wijziging van artikel 6, sub *e*, is derhalve — afgezien van de bedoeling van den wetgever bij artikel 15 [23] van het Wetboek van Militair Strafrecht — ook om deze reden noodzakelijk.

Door de voorgestelde wijziging van artikel 6 sub *e* en *f* van de pensioenwetten voor de land- en zeemacht wordt, naar het ondergeteekenden voorkomt, aan de bovenomschreven bezwaren tegemoetgekomen.

Spreekt de rechter uit het ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen, is m. a. w. de terugkeer in het leger den dader niet afgesneden, dan behoort de pensioenaanspraak niet verloren te gaan. Spreekt de rechter echter tevens die ontzetting uit, dan zal pensioenverlies moeten plaats vinden, indien in verband met het bewezen verklaarde, voor ontslag, als onder *b* of *c* bedoeld, grond aanwezig zou zijn geweest, hetgeen door het hoofd van het betrokken Departement van Marine of Oorlog zal moeten worden beslist. De regeling onder *f* is aan die onder *e* analoog, behoudens dat hier aan de beslissing van genoemd hoofd uiteraard wat meer moest worden overgelaten.

De verwijzing naar „veroordeeling tot militaire detentie” kan uit artikel 6, sub *e*, geschrapt worden. Veroordeeling tot militaire detentie kan niet een rechterlijk ontslag uit den militairen dienst ten gevolge hebben. En voor het geval die veroordeeling verwijdering uit den militairen dienst mocht ten gevolge hebben door de militaire overheid, ware het onbillijk daaraan, in uitbreiding van de bepaling van artikel 6, sub *e*, verlies van pensioenaanspraak te verbinden.

Eveneens wordt voorgesteld het bestaande artikel 6, sub *f*, geheel te schrappen. Er bestaat toch geen reden voor een veroordeeling ter zake van desertie een uitdrukkelijke bepaling op te nemen. Bij desertie van een ernstig karakter kan artikel 6, sub *e*, worden toegepast.

De schrapping van artikel 6, sub *f*, werd in 1902 reeds voorgesteld door het Kamerlid Verhey, en naar de meening van de ondergeteekenden zijn diens gronden daarvoor toen niet voldoende weerlegd.

Artikelen 13, punt e, der Pensioenwetten voor de Landmacht en voor de Zeemacht 1902. Voor de wijziging in deze artikelen voorgesteld, gelden dezelfde gronden als voor de wijziging voorgesteld in artikel 99, vierde lid, *b*, der Militiewet. [Zie bij art. 60.]

Artikelen 13, punten g en h, der Pensioenwetten voor de Landmacht en voor de Zeemacht 1902. De wijziging in deze artikelen voorgesteld, vindt haren grond in de in het W. v. M. S. gemaakte

onderscheiding tusschen ongeoorloofde afwezigheid, desertie en het niet voldoen aan eene oproeping voor den werkelijken dienst.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

Eene minderheid in de Commissie is van meening, dat men, wanneer men, gelijk de Regeering bij het ontwerpen van deze artikelen heeft gedaan, zich stelt op het standpunt, dat rechterlijk ontslag uit den militairen dienst volstrekt niet altijd verlies van pensioenrecht ten gevolge behoeft te hebben, als consequentie daarvan ook ten opzichte van het administratief ontslag, bedoeld in art. 6 der Pensioenwetten voor de Landmacht en de Zeemacht 1902, sub *b* en *c*, een nieuw systeem zal moeten aanvaarden, waarin aan een zoodanig ontslag niet per se verlies van het recht op pensioen is verbonden. Haars inziens mag niet — gelijk thans geschiedt — de mogelijkheid in het leven worden geroepen, dat de eene militair, die bij rechterlijk vonnis wordt ontzet van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, zijn recht op pensioen behoudt, terwijl de andere, die langs administratieve weg oneervol uit den dienst is ontslagen — en die dus veel minder waarborg bezit, dat in zijne zaak een onpartijdige en juiste beslissing is genomen — in elk geval zijn recht op pensioen verloren ziet gaan.

De meerderheid der Commissie deelt deze opvatting niet. Met de onderhavige artikelen kan zij zich — in den vorm, waarin ze door de Regeering zijn voorgesteld — ten volle vereenigen. Zij is bovendien van oordeel, dat eene nadere wijziging, gelijk hierboven werd bepleit, het kader van het wetsontwerp — invoeringsbepalingen en de meest noodzakelijke voorschriften ter aanpassing aan nieuwe gegevens en gezichtspunten — te buiten gaat.

Memorie van Antwoord.

Door aan het rechterlijk ontslag uit den militairen dienst niet altijd verlies van pensioenrecht te verbinden sluit het ontwerp zich aan bij het systeem, neergelegd in artikel 6 der Pensioenwetten voor de Landmacht en de Zeemacht 1902 sub *b* en *c*. Immers komt de beslissing nu in ieder geval aan den betrokken Minister en deze zal ook na een rechterlijk ontslag hebben te beoordeelen of het bewezen verklaarde grond tot ontslag als bedoeld onder *b* of *c* van de artikelen 6 voornoemd zou hebben opgeleverd. De beslissing of het daarin neergelegde systeem juist is, behoort niet bij deze wetsvoordracht te

worden beslist, maar bij de behandeling van de bij de Staten-Generaal aanhangige nieuwe militaire pensioenwetten.

Van deze gelegenheid is gebruik gemaakt om een drukfout in artikel 60 (thans artikel 65) te herstellen.

Nota van wijzigingen.

18°. In artikel 60 (thans artikel 65) wordt, in plaats van het woord „strafverordening” voorkomende onder letter *g*, gelezen: „strafvordering”.

Artikel 66.

In het eerste lid van artikel 44 der wet van 14 September 1866 (*Staatsblad* n°. 138) houdende bepalingen betrekkelijk de inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk en de transporten en leverantiën, voor de legers of verdedigingswerken van het Rijk gevorderd, zooals die wet thans luidt, wordt in plaats van de woorden „reglementen van krijgstucht voor het krijgsvolk te water en te lande” gelezen: „Wet op de Krijgstucht”.

Art. 61 O. O. = Art. 66 G. O. = Art. 66 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Deze wijziging behoeft geen toelichting.

Artikel 67.

Het derde lid van artikel 19 der wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 126) tot regeling van het militair onderwijs bij de landmacht voor zoover daarbij de opleiding voor den officiersrang en de hogere vorming van den officier zijn betrokken, vervalt.

Art. 62 O. O. = Art. 67 G. O. = Art. 67 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Door de voorgestelde artikelen 45 en 46 [60 en 62] van het W. v. M. S. is deze bepaling overbodig geworden.

Artikel 68.

In artikel 36 van de wet 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n^o. 128) houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet wordt de slotzin vervangen door het volgende: „Zij worden van het tijdstip af, waartegen zij zijn opgeroepen, als militairen aangemerkt. De oproeping geldt als eene oproeping voor den werkelijken dienst. Naar gelang zij zijn opgeroepen om deel uit te maken van de zee- of van de landmacht, worden zij geacht tot de zee- of tot de landmacht te behooren.”

Het tweede en het laatste lid van artikel 40 dier wet vervallen.

Art. 63 O. O. = Art. 68 G. O. = Art. 68 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Het schijnt gewenscht, nog duidelijker, dan in het bestaande artikel 36 der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n^o. 128) het geval is, te doen uitkomen, dat de daarin bedoelde personen zijn militairen en tevens te bepalen, dat dit het geval is van het tijdstip af, waartegen zij zijn opgeroepen. Dat de oproeping geldt als eene oproeping voor den werkelijken dienst, moest worden ingelascht om artikel 133 [150] van het W. v. M. S. ten deze van toepassing te doen zijn.

Het tweede en laatste lid van artikel 40 der genoemde wet kunnen vervallen in verband met het voorgestelde artikel 73 [78] dezer wetsvoordracht.

Artikel 69.

In het reglement voor den garnizoensdienst, gearresteerd bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 11 Januari 1815, n^o. 32, vervallen de artikelen 10,

laatste zin, 23, 24, 108, 118, 130, eerste lid, 261 en 281—289.

In artikel 144 van bedoeld reglement vervallen de woorden „door den kommanderenden officier van het garnizoen”.

In artikel 223 van bedoeld reglement vervalt het woord „plaatselijken”.

Art. 64 O. O. = Art. 69 G. O. = Art. 69 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De bij het eerste lid van dit artikel ingetrokken bepalingen van het reglement voor den garnizoensdienst kunnen niet gehandhaafd blijven. Hoewel omtrent het rechtskarakter van bedoeld reglement twijfel bestaat, wordt voorzichtigheidshalve de afschaffing dier bepalingen te dezer gelegenheid voorgesteld.

De artikelen 10 laatste zin, 23, 24, 108, 118 en 130, eerste lid, van dat reglement bevatten bepalingen omtrent bedreiging met krijgstuchtelijke straffen ter zake van bepaalde feiten, waarvoor naast de Wet op de Krijgstucht geen plaats meer is.

Artikel 261 behoort in verband met de artikelen 80 [96] en volgende van het W. v. M. S. te vervallen.

Het achttiende hoofdstuk van het reglement bevat thans verouderde voorschriften van militaire rechtspleging en behoort naast de gewijzigde Regtspleging bij de Landmagt niet gehandhaafd te worden.

De wijzigingen van het reglement op den garnizoensdienst, bij het tweede en derde lid van dit artikel voorzichtigheidshalve voorgesteld, strekken om dit reglement met artikel 42 der W. K. in overeenstemming te doen zijn.

Ten slotte zij in 't algemeen nog de aandacht er op gevestigd, dat het niet noodig is geoordeeld om overal, waar in de Militaire Wetten uitdrukkingen voorkomen, welke geacht kunnen worden zoowel een in het W. v. M. S. als een in de bestaande militaire strafwetten voorkomend begrip te omvatten, deze beide begrippen uitdrukkelijk naast elkander te vermelden.

Zoo is b.v. naast het begrip „degradatie” niet uitdrukkelijk vermeld de „verlaging” van het W. v. M. S. en naast het begrip „detentie” niet de „militaire detentie” van het W. v. M. S., zoodat „degradatie” en „detentie” geacht moeten worden voortaan ook de nieuwe instituten van „verlaging” resp. „militaire detentie” aan te duiden.

B *Andere wetten.***Artikel 70.**

In artikel 88 sub 4^o. van de Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie worden de woorden: „een gerechtshof of 'eene regtbank” vervangen door de woorden: „den hoogen raad, een gerechtshof, eene regtbank of een kanton-geregt.”

Aan het artikel wordt een tweede lid toegevoegd, luidende: „Is het jurisdictiegeschil gerezen tusschen den Hoogen Raad zelve en een van die kollegiën, zoo wordt de Hooge Raad ter beslissing daarvan zooveel mogelijk samengesteld uit raadsheeren, die van de zaak nog geen kennis genomen hebben.”

Art. 65 O. O. = Art. 70 G. O. = Art. 70 der Wet met dien verstande, dat in art. 65 O. O. tusschen de woorden „zooveel mogelijk” en „samengesteld” nog voorkwamen de woorden „en ten minste voor de grootste helft”.

Memorie van Toelichting.

Het artikel strekt allereerst om, door uitbreiding van artikel 88 n^o 4 van de wet op de rechterlijke organisatie, den Hoogen Raad mede bevoegd te verklaren tot kennisneming van de jurisdictiegeschillen, tusschen den Hoogen Raad of een kantonrechter eenerzijds en een militair gerecht of eenig ander bijzonder college, met rechtspraak belast, anderzijds gerezen.

Het strekt vervolgens om, door toevoeging van een nieuw tweede lid aan artikel 88 voormeld, de samenstelling van den Hoogen Raad te regelen, voor het geval deze in een jurisdictie-geschil, tusschen hem zelve en een militair gerecht of eenig ander bijzonder college, met rechtspraak belast, gerezen, moet oordeelen.

Tot het doen van voorstellen tot wegneming van de beide, hierboven bedoelde leemten vinden de ondergeteekenden vrijheid, nu immers de militaire jurisdictie te dezer gelegenheid opnieuw moet worden geregeld.

Memorie van Antwoord.

De ondergeteekenden wenschen van deze gelegenheid gebruik te maken om een wijziging in dit artikel aan te brengen.

De woorden: „en ten minste voor de grootste helft” in het nieuw voorgestelde tweede lid van artikel 88 van de Wet op de Regterlijke

Organisatie, zijn naast de woorden „zooveel mogelijk” niet alleen overbodig, maar zouden ten gevolge kunnen hebben, dat het voorschift onuitvoerbaar zou blijken. Immers kan zich het geval voordoen, dat de Hooge Raad het jurisdictiegeschil ter beslissing krijgt, nadat een zaak eenige malen ter afdoening naar een ander rechtscollege werd verwezen, zoodat reeds alle of bijna alle raadsheeren van de zaak kennis hebben genomen. Bovenbedoelde woorden behooren mitsdien te vervallen.

Nota van wijzigingen.

19°. In artikel 65 (thans artikel 70) vervallen de woorden: „en ten minste voor de grootste helft”.

Artikel 71.

In artikel 2 der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan en van aanverwante gestichten wordt in plaats van „de burgerlijke en militaire gevangenisstraf” gelezen „de gevangenisstraf, militaire gevangenisstraf daaronder begrepen”.

Art. 66 O. O. = Art. 71 G. O. = Art. 71 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Het Wetboek van Militair Strafrecht (artikel 6 a n°. 2 juncto artikel 10) kent niet langer eene bijzondere „militaire gevangenisstraf”. Het kent alleen de gevangenisstraf, beheerscht door de regelen van het gemeene recht, behoudens de mogelijkheid van een bijzonder regime voor militairen.

Na de inwerkingstelling van het nieuwe Wetboek zal derhalve hier te lande bij de strafoplegging de tegenstelling tusschen „burgerlijke” en „militaire” gevangenisstraf niet langer worden gemaakt. Die tegenstelling behoort derhalve uit artikel 2 der zoogenaamde Gestichtenwet te vervallen. Waar intusschen, blijkens artikel 7, tweede lid, dier wet, hier te lande in eene bijzondere strafgevangenis

nog wel zal kunnen worden ten uitvoer gelegd „militaire gevangenisstraf”, in de koloniën opgelegd. schijnt het gewenscht voormeld artikel 2 te lezen als volgt: „In de strafgevangnissen wordt, behoudens het bepaalde bij artikel 25 van het Wetboek van Strafrecht, uitsluitend de gevangenisstraf, militaire gevangenisstraf daaronder begrepen, ten uitvoer gelegd.” Aldus is, onder wegneming van de tegenstelling „burgerlijke” en „militaire” gevangenisstraf, eenerzijds rekening gehouden met de koloniale militaire gevangenisstraf en kan anderzijds eene aanwijzing van gestichten, waarin de vóór de inwerkingstelling van het nieuwe wetboek hier te lande opgelegde militaire gevangenisstraf verder zal worden ondergaan, achterwege blijven.

Artikel 72.

Artikel 3 van de wet van 7 Januari 1911 (Staatsblad n^o. 5) vervalt.

Art. 67 O. O. = Art. 72 G. O. = Art. 72 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel behoeft geen toelichting. Men vergelijke artikel 72 [77] n^o. 2 van deze wetsvoordracht.

TITEL V.

Bepaling omtrent herhaling van misdrijven.

Artikel 73.

De bepalingen van het Wetboek van Militair Strafrecht omtrent strafverzwaring in geval van herhaling van misdrijven worden toegepast ook indien de vroegere veroordeeling wegens soortgelijk feit onder de heerschappij der oude wetgeving plaats had. Tot die toepassing doet niet af de omstandigheid, dat krachtens die wetgeving aan het eerste feit eene andere qualificatie werd gegeven.

Art. 68 O. O. = Art. 73 G. O. = Art. 73 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel stemt overeen met artikel 29 van de wet tot invoering van het Wetboek van Strafrecht. Men vergelijke de daarover gewis-
seide stukken ¹⁾).

Slechts werd van de laatste zinsnede van artikel 29 een afzonder-
lijke zin gemaakt en werd de daarin voorkomende uitdrukking „in die
wetgeving” veranderd in „krachtens die wetgeving”, met het oog op
artikel 17 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande.

TITEL VI.

Bepaling omtrent het bewijs van strafbare feiten.

Artikel 74.

De bepalingen van het gemeene recht betreffende het bewijs
van strafbare feiten zijn toepasselijk in de strafzaken, waarvan
de militaire rechter kennis neemt, behoudens dat:

- 1^o. de afzonderlijke getuigenis van een militair of gewezen
militair betreffende een misdrijf tegen de ondergeschikt-
heid, tegen hem gepleegd, een volledig bewijs van schuld
kan opleveren;
- 2^o. de schildwacht die zich beroept op een grond welke over-
eenkomstig een der artikelen 40—43 van het Wetboek
van Strafrecht de strafbaarheid van een door hem als
zoodanig gepleegd feit zou uitsluiten, geacht wordt recht-
matig te hebben gehandeld totdat het tegendeel aan-
nemelijk is gemaakt;
- 3^o. dat onder schriftelijke bescheiden worden begrepen de
verklaringen, processen-verbaal of relazen van openbare
ambtenaren of colleges in eene der koloniën of bezittin-
gen van het Rijk in andere werelddeelen, voor zoover die
geschriften naar de wetgeving van die kolonie of bezit-
ting in strafzaken als schriftelijke bescheiden worden
aangemerkt.

¹⁾ Smidt, deel V, blz. 281 van den tweeden druk

O. O. Artikel 69.

De bepalingen van het gemeene recht betreffende het bewijs van strafbare feiten zijn toepasselijk in de strafzaken, waarvan de militaire rechter kennis neemt, behoudens dat:

- 1°. de afzonderlijke getuigenis van een militair betreffende een in Titel IV van het Tweede Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf, tegen hem gepleegd, een volledig bewijs van schuld kan opleveren;

[Sub 2°. en 3°. waren gelijkloidend met sub 2°. en 3°. van artikel 74 der wet].

Art. 74 G. O. = Art. 74 der Wet.

Memorië van Toelichting.

Daar door afschaffing van de Crimineele Wetboeken ook de laatste Titels „Van het bewijs der Misdaden” komen te vervallen, moet in het daarin behandelde onderwerp van formeel recht opnieuw worden voorzien. De ondergeteekenden hebben intusschen gemeend, zich ten deze in hoofdzaak te kunnen aansluiten, zij het dan onder de noodige vereenvoudiging, bij de nu geldende voorschriften, vervat in de artikelen 159, 160 en 161 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water en in de artikelen 210, 211 en 213 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande. Dat in n°. 1 van dit artikel wordt gesproken van de afzonderlijke getuigenis van een „militair”, in stede van „meerdere”, houdt verband met artikel 112 [128] van het W. v. M. S. N°. 3 voert een nieuw beginsel in, welks wenschelijkheid intusschen bij de procedures voor de zeekrijgsraden in de koloniën overtuigend is gebleken.

De bepalingen der artikelen 162 C.W.Z. en 214 C.W.L. behoeven niet te worden herhaald. Dat de beklaagde niet voor veroordeeling gevrijwaard wordt door blootelijk een reden van verontschuldiging voor te geven, spreekt vanzelf; en dat, om eene vrijspraak te wettigen, „volkomenheid der bewijzen” van overmacht niet vereischt wordt, is, ook volgens de constante jurisprudentie van den Hoogen Raad, in overeenstemming met onze thans geldende bewijsleer.

Tot het materieel strafrecht behoort de bepaling van artikel 212 C.W.L. Zij mag echter in de nieuwe wetgeving niet worden opgenomen, omdat zij in strijd is met het voorschrift van artikel 207 van het Wetboek van Strafrecht.

Memorie van Antwoord.

De ondergeteekenden hebben het noodig geoordeeld om in dit artikel een tweetal wijzigingen aan te brengen. De eerste heeft ten doel te voorkomen, dat het bewijs van het gepleegde strafbare feit niet zou kunnen worden geleverd, wanneer de meerdere tegen wien hetzelfde gepleegd is, ten tijde van de berechting den militairen dienst reeds zou hebben verlaten. De tweede maakt het mogelijk het artikel ook toe te passen, wanneer de verwijzing naar den militairen rechter, ter zake van een in de Crimineele Wetboeken omschreven strafbaar feit, heeft plaats gehad na het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht. Ingevolge het bepaalde in artikel 96 (thans artikel 101) van het ontwerp zal alsdan, voor zooveel betreft de wijze van rechtspleging, de nieuwe wetgeving moeten worden toegepast, dus ook het onderhavige artikel. Dit zou echter niet mogelijk zijn, omdat het dan niet betreft een „in Titel IV van het Tweede Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf”. Door de hiervoor tusschen aanhalingsteekens geplaatste woorden te vervangen door het opschrift van genoemden Titel van het Wetboek van Militair Strafrecht blijft de beteekenis van het artikel voor de nieuwe wetgeving onveranderd, maar zal het ook in het hierboven bedoelde geval toepassing kunnen vinden.

Nota van wijzigingen.

*20°. Artikel 69 (thans artikel 74), n°. 1, wordt gelezen als volgt:
 „1°. de afzonderlijke getuigenis van een militair of gewezen militair betreffende een misdrijf tegen de ondergeschiktheid, tegen hem gepleegd, een volledig bewijs van schuld kan opleveren;”.

TITEL VII.

*Bepalingen omtrent het ten uitvoer leggen van vonnissen
 beschikkingen of bevelschriften van den militairen
 rechter of van militair-rechterlijke ambtenaren.*

Artikel 75.

Aan den ambtenaar, belast met het ten uitvoer leggen van vonnissen, beschikkingen of bevelschriften van den militairen rechter of van militair-rechterlijke ambtenaren wordt daarbij desgevraagd de hulp der openbare burgerlijke of der gewapende macht verleend.

De wijze waarop aan zoodanig verzoek zal worden voldaan, blijft ter beoordeeling van de burgerlijke of militaire autoriteit, aan welke het verzoek is gericht.

De bevelhebber van de beschikbaar gestelde macht beslist omtrent hetgeen tot uitvoering van de door den in het eerste lid bedoelden ambtenaar bevolen maatregelen moet worden verricht.

Art. 70 O. O. = Art. 75 G. O. = Art. 75 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Voor de in den tweeden zin van artikel 49 der Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof opgenomen bepaling, dat een door het Hof uitgevaardigd bevel van gevangenneming niet mag worden ten uitvoer gelegd dan met voorkennis van de plaatselijke autoriteit, bestaat geen grond meer. Terecht is bij die bepaling echter voorgeschreven, dat bij die tenuitvoerlegging de burgerlijke overheid zoo noodig bijstand zal verleen. In zoover moet die bepaling, nu artikel 49 geheel wordt ingetrokken — men vergelijk artikel 52 [57] van deze wetsvoordracht — hier worden overgenomen. Er is evenwel geen reden om een zoodanig voorschrift beperkt te doen blijven tot de door het Hof uitgevaardigde bevelen van gevangenneming. Ook ter verdere voorkoming van moeilijkheden, welke zich in de practijk meermalen hebben voorgedaan, behoort het te worden uitgebreid tot de executie van alle vonnissen, beschikkingen of bevelschriften van den militairen rechter of van militair-rechterlijke ambtenaren. Men vergelijk overigens de artikelen 27, 42, 96, 106 en 342 van het Wetboek van Strafvordering, artikel 2 der wet van 16 December 1886 (*Staatsblad* n^o. 213), tot regeling van de tenuitvoerlegging van ingevolge de Schutterrijwet uitgesproken veroordeelingen, alsmede de artikelen 1 en 3 van het sedert ingetrokken ontwerp van wet tot vaststelling van verplichtingen en bevoegdheden van de militaire macht bij haar optreden tot hulp van het burgerlijk gezag en ten aanzien van de burgerij (Tweede Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1904—1905, 129).

TITEL VIII.

Bepalingen omtrent de rechtsmacht van den militairen rechter.

Memorie van Toelichting.

In de eerste Titels van de beide Crimineele Wetboeken wordt bepaald, op welke personen de militaire strafwetgeving van toepassing

is, en, naar algemeene opvatting, moet die toepasselijkverklaring geacht worden, mede eene toekenning van jurisdictie in zich te bevatten. Nu de Crimineele Wetboeken worden afgeschaft, rijst derhalve de noodzakelijkheid om de rechtsmacht van den militairen rechter opnieuw te regelen. Deze Titel strekt daartoe. Bij de kennisneming van zijn inhoud zal men bevinden, dat de z.g. *militaire geëmployeerden* en de andere niet-militaire personen, thans opgenoemd in de artikelen 50 en 51 der Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en in de artikelen 4 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water en 5 van dat voor het krijgsvolk te lande, in vreedstijd niet langer voor den militairen rechter zullen terechtstaan. Dat deze verandering wenschelijk is, moge kortelijk worden betoegd.

Bij de regeling van den omvang der rechtsmacht van den militairen rechter in tijd van vrede moet dit algemeene beginsel worden vooropgesteld, dat alsdan de eenige bestaansreden eener bijzondere militaire justitie is de militaire tucht. Hieruit volgt onmiddellijk, dat in vreedstijd alleen zij, die onder de militaire tucht staan, aan de rechtsmacht van den gewonen strafrechter mogen worden onttrokken. Is het noodig, dat sommige van de zooveel bedoelde geëmployeerden werkelijk *militaire* geëmployeerden, militaire leambten zijn, dan zorge men in de eerste plaats, dat zij ook werkelijk *militairen* zijn, door hen eene vrijwillige dienstverbintenis te doen aangaan en hen daardoor aan de militaire discipline te onderwerpen. De omstandigheid, dat iemand ten behoeve van leger of vloot werkzaamheden verricht, is geen reden om hem in gewone tijden van zijn gewonen rechter af te trekken. Deze kan en zal hem, indien hij zich aan ontvreemding of verduistering van goederen (zie het tegenwoordige artikel 199 C. W. L.) schuldig maakt met toepassing van het gewone recht de aan die feiten geëvenredigde straffen opleggen.

De bij het *loodswezen* in dienst zijnde personen zijn en blijven ook wanneer zij aan boord van een oorlogsschip hunne functiën verrichten, burgerlijke ambtenaren. Er is geen enkele gegronde reden, waarom zij voor het Hoog Militair Gerechtshof zouden moeten terechtstaan, wanneer zij „gedurende het verblijf aan boord van eenig vaartuig van oorlog, door het verzeilen of toebrengen van eenige schade aan hetzelfde, en alzoo in *hunne dienst als Lootsen* hebben gedelinqueerd”¹⁾.

De aanwijzing van een „bijzonder kollegie”, om te oordeelen over de door den *auditeur-militair* gepleegde delicten²⁾, behoort voorzeker uit onze wetgeving te verdwijnen, nu tengevolge van de nieuwe redactie van artikel 92 der wet op de rechterlijke organisatie zelfs de burger-leden en de griffier van, benevens de Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof voor den gewonen rechter zullen terechtstaan.

1) Art. 50 Prov. Instr.

2) Art. 51 *ibid.*

De betrekking van provoost-generaal en de instelling der hellebardiers, vermeld in artikel 51 der Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, zijn afgeschaft bij artikel 4 der wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n^o. 45) en de eigenlijke betrekking van provoost-geweldige, over wien in dat artikel 51 en in de artikelen 334 en volgende van de Regtspleging bij de Landmagt is gesproken, is feitelijk opgeheven door het Koninklijk besluit van 28 Februari 1827 n^o. III¹⁾, terwijl thans met de waarneming der functiën van de stokkeknechts, volgens datzelfde besluit, gegageerde militairen met den titel van provoost-geweldige worden belast. Deze subalterne beampten ook in den vervolge voor het Hoog Militair Gerechtshof te doen terechtstaan, is voorzeker geheel onnoodig. Wordt het wenschelijk geacht, hen, als gewezen militairen, voor den krijgstraad terecht te stellen, dan biedt artikel 47 [63], n^o. 2, van het W. v. M. S. daartoe de gelegenheid.

• § 1.

Rechtsmacht van den militairen rechter in het algemeen

Memorie van Toelichting.

Deze paragraaf wijst dan de groepen van personen aan, die, hetzij in het algemeen — men vergelijke artikel 50 [66] van het W. v. M. S. — hetzij alleen ten aanzien van bepaalde feiten, aan de militaire rechtsmacht worden onderworpen. In het voorbijgaan worde opgemerkt, dat de door prof. Van der Hoeven in zijn ontwerp tot voorloopige regeling van de rechtsmacht van den militairen rechter voorgestelde bepaling: „De militair-rechterlijke macht wordt uitsluitend in strafzaken uitgeoefend”, enz. door de ondergeteekenden niet is overgenomen. Het doel dier bepaling was om uit te drukken, dat de militaire rechter onbevoegd blijft om kennis te nemen van de civiele vordering tot vergoeding van kosten en schaden van hem, die door het delict benadeeld is. Waar intusschen de militaire rechtsmacht is uitzondering, waar m. a. w. de militaire rechter geen grootere bevoegdheden bezit dan hem uitdrukkelijk zijn toegekend, scheen voor de opnemng eener dergelijke bepaling geen noodzaak te bestaan.

¹⁾ Rec. Mil. V. B. U. blz. 64. Men vergelijke ook artikel 2, tweede lid, van de regeling, in tekst vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 11 October 1916 (*Staatsblad* n^o. 470), bepalende, dat de boden bij de krijgstraden voor de landmacht tevens zijn belast met de waarneming der functiën van provoost-geweldige.

Artikel 76.

De militaire rechter neemt kennis van de strafbare feiten begaan door militairen, behoudens de uitzonderingen bij de wet gemaakt.

Art. 71 O. O. = Art. 76 G. O. = Art. 76 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Allereerst wordt dan de militaire rechter bevoegd verklaard om kennis te nemen van de strafbare feiten, begaan door militairen (artikel 45 [60] W. v. M. S.), behoudens de uitzonderingen bij de wet gemaakt. Als bij de wet gemaakte uitzonderingen kunnen gelden die, welke zijn omschreven in de artikelen 74, 75 en 76 [79, 80 en 81]. Bij kennisneming van die artikelen zal men bevinden, dat de ondergeteekenden gemeend hebben niet mede te kunnen gaan met degenen, die een belangrijk deel der door militairen begane strafbare feiten, b.v. alle overtredingen of alle feiten, welke niet onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, door den burgerlijken strafrechter wenschen te doen berechten. Elk strafbaar feit, door een militair gepleegd, kan althans onder bepaalde omstandigheden mede het belang der militaire tucht of orde aanranden. Ook bij de berechting van vele overtredingen moet het militair belang wegen, terwijl een stelsel, waarin de delicten met militair karakter naar den militairen strafrechter, de overige naar den burgerlijken zouden moeten worden verwezen, een vooronderzoek zou vereischen, dat uiteraard voor veel willekeur en conflicten de deur zou openen. Bovendien zou steeds de mogelijkheid blijven, dat het militair karakter van het begane feit eerst bij het eindonderzoek aan het licht zou treden. Waar nu ten slotte de herziening der Regtsplegingen bij Zee- en Landmagt bij de wet van 31 October 1912 (*Staatsblad* n°. 337) ettelijke leemten, welke te voren het militaire strafproces aankleefden, heeft weggenomen, zouden de ondergeteekenden de bestaande bevoegdheid van den militairen rechter om van alle door militairen begane strafbare feiten kennis te nemen, willen handhaven. Dit biedt tevens het voordeel, dat alsdan de burgerlijke strafrechter niet met de oplegging van militaire straffen, met name van bijkomende, als ontslag uit den militairen dienst, verlaging, plaatsing in eene strafklasse, behoeft te worden belast (vgl. het nieuw voorgestelde artikel 28a [37] van het W. v. M. S.).

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

De meergenoemde minderheid, die zich voor een oogenblik wilde stellen op het overigens door haar niet ingenomen standpunt der Regeering, waarvan o. a. blijkt uit de op de bladzijden 43 en 44 van de Memorie van Toelichting voorkomende uitingen [zie de M. v. T. op Titel VIII en op het artikel hiervoor], dat de eenige bestaansreden eener bijzondere militaire justitie de militaire tucht is en dat elk strafbaar feit door een militair gepleegd, althans onder bepaalde omstandigheden, mede het belang der militaire tucht of orde kan aanranden, gaf als haar oordeel te kennen, dat de rechtsmacht van den militairen rechter niet moet worden uitgebreid buiten de gevallen, waarin zoodanige aanranding inderdaad geschiedt. Zij zou in verband daarmee alle niet zuiver militaire delicten door den burgerlijken rechter berecht wenschen te zien, onder dit voorbehoud evenwel, dat deze in elk stadium van het geding, hetzij ambtshalve, hetzij op vordering van het Openbaar Ministerie, de zaak naar den militairen rechter kan verwijzen op grond, dat de militaire tucht of orde inderdaad door het gepleegde delict blijkt te zijn aangerand.

De meerderheid der Commissie zou zich met zulk eene wijziging allerminst kunnen vereenigen. Verreweg het grootste deel van de strafbare feiten, door militairen begaan, zijn van dien aard, dat zij met de militaire orde en tucht ten eenenmale in strijd zijn en dus ten slotte toch door den militairen rechter moeten worden berecht. Bovendien schijnt noch de burgerlijke rechter noch het Openbaar Ministerie bij dien rechter de aangewezen macht om te beoordeelen, of al dan niet een aanranding dier orde en tucht heeft plaats gehad en op grond daarvan verwijzing moet plaats hebben. Commune delicten worden meestal gepleegd in samenloop met militaire delicten, zoodat de militairen-delinquenten bij aanvaarding van het door de minderheid verdedigde stelsel vaak en voor den burgerlijken en voor den militairen rechter zouden moeten terechtstaan, waarbij zij ernstig gevaar zouden loopen te zwaar te worden gestraft. Ook met het oog hierop is de door de minderheid der Commissie voorgestelde regeling door hare meerderheid niet te aanvaarden.

Memorie van Antwoord.

De ondergeteekenden vereenigen zich ten volle met het standpunt door de meerderheid van de Commissie ingenomen. Ook zij achten noch den burgerlijken strafrechter noch het Openbaar Ministerie bij dien rechter de aangewezen macht om te beoordeelen, of al dan niet een aanranding der militaire orde en tucht heeft plaats gehad en op grond daarvan verwijzing naar den militairen rechter al dan niet moet plaats hebben. Naast het reeds door de meerderheid van de Com-

missie naar voren gebrachte bezwaar tegen het voorstel van de minderheid wenschen de ondergeteekenden nog op een ander bezwaar tegen dat voorstel te wijzen. De al of niet verwijzing naar den militaireren rechter zou afhangen van het antwoord op de vraag of de militaire tucht en orde al dan niet zijn aangerand. Nu is het niet twijfelachtig, dat in vele gevallen zal blijken, dat het aanvankelijk inzicht van den burgerlijken strafrechter onjuist is geweest. Wanneer deze op grond van de te zijner beschikking staande gegevens oordeelde, dat de militaire orde en tucht door het feit niet zijn aangerand, dan zal tijdens de behandeling van de zaak ter terechtzitting in eersten aanleg en ook bij de behandeling in hooger beroep kunnen blijken, dat die aanvankelijke meening onjuist was. In dat geval zal alsnog behandeling van de zaak door den militaireren rechter moeten volgen. Evenzoo kan zich het omgekeerde voordoen, n.l. dat bij de behandeling van een zaak door den krijgsraad of in hooger beroep door het Hoog Militair Gerechtshof blijkt, dat door het begane feit de militaire orde en tucht niet zijn aangerand, terwijl het zich in den beginne liet aanzien, dat dit wel het geval was. Zou alsdan in het stelsel van de minderheid der Commissie niet een terugwijzing naar den burgerlijken strafrechter moeten plaats vinden? Van een en ander zou een ongewenschte en dus schadelijke vertraging in de behandeling der zaken het noodzakelijk gevolg zijn. Dat hier bovendien een uitgebreid veld voor conflicten over de bevoegdheid tusschen den militaireren en den burgerlijken strafrechter, bij verschil van inzicht over de vraag of door het begane strafbare feit de militaire orde en tucht zijn aangerand zou kunnen worden geopend, behoeft geen nader betoog. De ondergeteekenden kunnen dan ook aan de verwezenlijking van den wensch van de minderheid der Commissie niet medewerken.

Amendement van de heeren Hugenholtz, K. ter Laan, Troelstra, Rugge en Van Zadelhoff.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen art. 76 te lezen als volgt:

„De militaire rechter neemt in tijd van vrede enkel kennis van de feiten strafbaar gesteld in dit wetboek en van dezulke welke, al of niet op vordering van de bevoegde militaire autoriteit, aan zijn oordeel worden onderworpen.”

Toelichting.

De strekking van dit amendement is de rechtsbevoegdheid van den militaireren rechter te beperken tot de zuiver militaire delicten en tot die niet-militaire, waarvan vóór of tijdens de berechting blijkt dat

zij de militaire tucht of orde aanranden en deswege naar den militair-
ren rechter behooren te worden verwezen.

Bij aanneming van dit amendement kunnen de artikelen 77 en 81
vervallen en moet de aanhef van art. 78 luiden als volgt:

„De militaire rechter neemt bovendien kennis:”.

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

Beraadslaging over artikel 76, luidende:

[Zie art. 76 van de wet.]

waarop door de heeren HUGENHOLTZ, K. ter Laan, Troelstra, Ruggé
en van Zadelhoff een amendement is voorgesteld (Stuk n°. 7), strek-
kende om het artikel te doen luiden als volgt:

[Zie boven.]

De heer HUGENHOLTZ verkrijgt het woord ter toelichting van het
amendement en zegt het volgende:

Mijnheer de Voorzitter! Artikel 76 handelt over de rechtsmacht
van den militairen rechter. Het voorstel van de Regeering luidt als
volgt:

„De militaire rechter neemt kennis van de strafbare feiten,
begaan door militairen, behoudens de uitzonderingen bij de wet
gemaakt.”

Daarop is door mij, Mijnheer de Voorzitter, en eenige van mijn
vrienden een amendement voorgesteld, luidende als volgt:

„De militaire rechter neemt in tijd van vrede enkel kennis
van de feiten, strafbaar gesteld in dit wetboek en van dezulke,
welke, al of niet op vordering van de militaire autoriteit, aan
zijn oordeel worden onderworpen.”

Mijnheer de Voorzitter! Het verschil tusschen de twee systemen,
welke hier naast elkaar worden geplaatst, is dit, dat volgens de
Regeering het criterium voor het ingrijpen van den militairen rechter
bestaat in het militair zijn van den delinquent, terwijl bij mij dat
criterium gelegen is in den aard van het strafbare feit door den
delinquent gepleegd.

Mijnheer de Voorzitter! Het wil mij voorkomen, dat het artikel
van de Regeering niet klopt met de ratio voor het militair strafrecht,
door de Regeering zelf in de Memorie van Toelichting op pagina 43
en 44 aangegeven.

Op pagina 43 staat [zie de M. v. T. op Titel VIII]:

„De eenige bestaansreden eener militaire justitie is de mili-
taire tucht”;

en op pag. 44 staat [zie de M. v. T. op het artikel]:

„Elk strafbaar feit door een militair gepleegd kan, althans onder bepaalde omstandigheden, mede het belang der militaire tucht of orde aanranden.”

Nu zal met die eenige bestaansreden voor de militaire justitie tevens bedoeld zijn de eenige rechtvaardiging van de militaire justitie en daarvan wil ik alleen zeggen, dat hiermede mijn standpunt niet wordt aangegeven. Militaire justitie beteekent niet alleen militair strafrecht, maar ook militaire rechtspleging. Hoezeer ook in 1912 eenigszins opgelapt, is en blijft die militaire rechtspleging slecht recht, uitzonderingsrecht, minder goed recht dan aan gewone burgers is gewaarborgd. M. i., Mijnheer de Voorzitter, kan de militaire tucht nooit worden gediend door onrecht, wel kunnen daarentegen militairen door dat onrecht in den grond worden bedorven.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, mij voor het oogenblik stellende op het standpunt der Regeering, dat de militaire justitie dient, om de tucht te handhaven, dan moeten aan het oordeel van den militairen rechter alleen onderworpen worden die strafbare feiten, welke de militaire tucht aanranden, niet die, welke de militaire tucht misschien zouden kunnen aanranden.

Het criterium van de machtsbevoegdheid moet dus niet zijn het militair zijn van den delinquent op grond, dat elk strafbaar feit, door een militair gepleegd, onder bepaalde omstandigheden, de militaire tucht kan aanranden, want dit is een onnoodige en gevaarlijke uitbreiding van de eenige bestaansreden van de militaire justitie, door de Regeering zelf aangegeven; dit is niet logisch gedacht, het klopt niet op de praemisse: de militaire rechter behoort alleen op te treden bij het plegen van strafbare feiten, welke de militaire tucht aanranden.

Dit staat derhalve voorop in mijn amendement, dat de militaire rechter in tijden van vrede alleen kennis neemt van de feiten, strafbaar gesteld in het Wetboek van Militair Strafrecht, omdat ik zonder meer aanneem, dat overtreding van de bepalingen in het Wetboek van Militair Strafrecht neergelegd, altijd is aanranding van de militaire tucht en orde. Daarover behoeft verder niet gesproken te worden.

Maar toegegeven kan worden — en ik geef toe — dat ook niet in dit wetboek genoemde strafbare feiten — commune delicten — onder bepaalde omstandigheden, de militaire tucht kunnen aanranden. Welnu, dan moeten ook die feiten naar den militairen rechter worden verwezen en moeten deze laatste speciaal aan zijn oordeel worden onderworpen, dat wil zeggen, als regel moet de burgerlijke rechter kennis nemen van het begaan van het niet militair strafbare feit, ongeacht of de bedrijver militair of gewoon burger is, en blijkt dan in eenig stadium van het rechtsgeding, dat het begaan van dat strafbare feit de militaire tucht heeft aangerand, dan kan de burgerlijke rechter, of het Openbaar Ministerie bij dien rechter, den delinquent verwijzen naar den militairen rechter.

Dit is het systeem van mijn amendement.

Nu is dit amendement in de stukken ernstig bestreden, zoowel door de meerderheid van de Commissie van Rapporteurs als door de Regeering, die zich bij de meerderheid der Commissie aansloot. De drie voornaamste argumenten wensch ik even te bezien.

Vooreerst zou het grootste gedeelte van de strafbare feiten door de militairen begaan, van dien aard zijn, dat zij met de militaire orde en tucht ten eenenmale in strijd zijn en dus ten slotte toch door den militairen rechter moeten worden berecht.

Het wil mij voorkomen, dat dit een tamelijk slordige uitbreiding is van de ratio der Regeering van de afzonderlijke militaire justitie.

In de ratio der Regeering staat, dat alle strafbare feiten door een militair begaan, de militaire tucht kunnen aanranden en daarom door den militairen rechter moeten worden berecht, maar hier in dit argument van de Commissie wordt niet gesproken over aanranding, maar over in strijd zijn met de militaire tucht en orde hetgeen volstrekt niet hetzelfde is.

Ik kan mij voorstellen, dat een kind, dat 's middags te laat aan tafel komt, handelt in strijd met de ouderlijke tucht, wanneer er namelijk is een vast aanvangsuur voor den maaltijd en door de ouders prijs gesteld wordt op de tegenwoordigheid van het kind op dat oogenblik.

Maar er is toch geen sprake van dat, wanneer een kind te laat aan tafel komt, het daardoor de ouderlijke tucht aanrandt, dat de ouderlijke macht daardoor wordt ondermijnd. Alleen als dat kind na herhaalde waarschuwing opzettelijk elken dag te laat aan tafel zou komen om daardoor opzettelijk te handelen in strijd met de bepalingen van het huisgezin, zou er aanranding van het ouderlijk gezag zijn, dus ondermijning er van.

Zoo ook, om een ander voorbeeld te noemen een militair die op een rijwiel rijdt zonder licht. Die man begaat daarmede een feit, dat in strijd is met de militaire tucht. Natuurlijk, want de militair wordt geacht zich zoo correct te gedragen zoowel in dienst als daarbuiten, dat elke overtreding hetzij van een militaire, hetzij van een burgerlijke verordening, geacht moet worden te zijn in strijd met de militaire tucht.

Wie zou echter een oogenblik willen beweren, dat, wanneer een militair op een rijwiel rijdt zonder licht, hij daardoor de militaire tucht aanrandt en dat die man deswege onttrokken moet worden aan zijn eigen burgerlijken rechter, waar hij de noodige rechtswaARBorgen heeft, en gebracht voor den militairen rechter, waar hij onderworpen is aan een zeer gebrekkig recht? Het kan toch niet de bedoeling van de Regeering zijn om haar eigen ratio voor een afzonderlijke militaire justitie zoo slecht toe te passen.

Daarentegen kan ik mij alweder zeer wel denken, dat een militair, die hetzelfde delict begaat, daardoor wel de militaire tucht aanrandt, wanneer hij namelijk na herhaalde malen gewaarschuwd te zijn, laat ik zeggen voor de poort van de kazerne opzettelijk na zonsondergang

rijdt zonder licht om daardoor zijn superieuren onaangenaam te wezen, om daardoor ook bij zijn mede-militairen een zelfde verzet wakker te roepen. Dan krijgt de zaak een geheel ander karakter, dan wordt het een aanranden van de tucht, een poging tot ondermijning van de tucht, en dan zeg ik, mij stellende op het standpunt van de Regeering: in dat geval moet dat feit verwezen worden naar den militairen rechter, maar ook alleen in dat geval.

Het tweede argument van de commissie is het volgende.

Noch de burgerlijke rechter noch het O. M. bij dien rechter vormt de aangewezen macht om die aanranding te beoordeelen. Maar in mijn amendement is het niet alleen de burgerlijke rechter noch ook alleen de officier van justitie, maar is het ook de bevoegde militaire autoriteit, die de verwijzing kan vorderen. Ik stel mij voor, dat in zeer vele gevallen reeds uit het proces-verbaal zal blijken, luce clarius, dat men te maken heeft met een poging om de militaire tucht aan te randen. Welnu, dan is de officier van justitie en zeker de burgerlijke rechter voldoende bevoegd en hebben zij ook voldoende kennis van militaire zaken om te zeggen: krachtens het systeem van het aangenomen amendement behoort die zaak te gaan naar den militairen rechter. Maar gesteld, dat deze burgerlijke autoriteiten niet zooveel militair inzicht zouden bezitten, welnu, dan hebben volgens mijn amendement de militaire autoriteiten alle mogelijke bevoegdheid om in elk stadium van het rechtsgeding in te grijpen en een vordering te stellen tot verwijzing naar den militairen rechter.

Het derde argument luidt als volgt: commune delicten, dat zijn de niet-militaire delicten, worden meestal gepleegd in samenloop met militaire, zoodat dikwijls een dubbele berechting zou moeten plaats hebben. Wat ernstig gevaar voor oplegging van een te zware straf oplevert.

Nu is het systeem, dat ik mij gedacht heb, het volgende. Bij overtreding van een van de zuiver militaire bepalingen, nedergelegd in het Wetboek van Militair Strafrecht, gaat de man zonder verwijzing terstond naar den militairen rechter; dan is er geen sprake van eenige onzekerheid omtrent de rechtsbevoegdheid. Indien die man in verband daarmee een commuun delict heeft gepleegd, stel ik mij voor dat de officier van justitie bij de burgerlijke rechtbank, wetende dat die man reeds verwezen is naar den militairen strafrechter, niet de minste behoefte zal gevoelen om hem nog eens afzonderlijk voor zijn eigen rechtbank te dagen. De indruk dien ik van het openbaar ministerie bij de rechtbanken heb gekregen, is niet deze, dat men daar tracht op iedere slak zout te leggen, dat men daar buitengewoon crimineel vervolgt tot het uiterste, wetende dat hij reeds voor een andere rechterlijke macht terechtstaat. Indien de officier van justitie weet dat die man, krachtens het feit dat hij begaan heeft, komt voor den militairen rechter, zal hij er zijn hand van aftrekken en zeggen: Die zaak wordt bekeken.

Nu heeft de Regeering daarnaast nog een drietal andere argumenten aangevoerd. In de eerste plaats zegt de Regeering: Indien een

militair moet worden verwezen naar den militairen rechter zoodra blijkt dat het door hem gepleegd commuun delict de krijgstucht heeft aangerand, zal ook omgekeerd een voor den krijgsraad terechtstaand militair naar den burgerlijken rechter worden verwezen, als blijkt dat hij de militaire tucht niet heeft aangetast.

Het wil mij voorkomen, dat dit geval zich niet kan voordoen. Er kunnen zich twee gevallen voordoen. Een militair begaat een misdrijf, genoemd in het Wetboek van Militair Strafrecht. In dat geval komt hij terstond voor den militairen rechter, is er over machtsbevoegdheid geen twijfel, wordt hij daar berecht. Hij kan niet worden verwezen naar den burgerlijken rechter, om de eenvoudige reden dat het begaan van een strafbaar feit, genoemd in het Wetboek van Militair Strafrecht, impliceert dat hij de militaire tucht of orde heeft aangerand.

Het tweede geval is, dat de militair een commuun delict pleegt. Indien tijdens de berechting van dat commuun delict blijkt, dat hij daardoor de militaire tucht heeft aangerand, kan verwijzing plaats hebben naar den militairen rechter, maar hij kan dan niet opnieuw later terug verwezen worden naar den burgerlijken rechter, omdat immers uit het onderzoek voor den burgerlijken rechter reeds gebleken is, dat het door hem begaan delict de militaire tucht of orde aangetast heeft. Zoodat het geval, dat de Regeering zich stelde als een argument tegen mijn argument, zich m. i. niet kan voordoen.

Een tweede argument van de Regeering — ik geef het toe — draagt een veel ernstiger karakter. Het is dit, dat door die verwijzing vertraging kan plaats hebben in de behandeling van zaken. Ik geef direct toe, dat, wanneer de militaire autoriteit wacht tot het laatste oogenblik, d. w. z. totdat de burgerlijke procedure bijna ten einde is gevoerd, en er komt dan verwijzing naar de militaire rechtbank, dan is al de tijd, doorgebracht in de burgerlijke procedure, voor den militair verloren, want dan moet alles weer voor den militairen rechter worden overgedaan. Er zal echter bij aanneming van mijn amendement zich zeer spoedig een zoodanige jurisprudentie vormen, dat allerlei vorderingen tot verwijzing naar den militairen rechter, achterwege zullen blijven, omdat groote lijnen zullen worden getrokken, die voor iedereen duidelijk zichtbaar zijn. Men zal niet meer allerlei vorderingen instellen, waarop men ten slotte toch nul op het request krijgt, omdat men te voren weet, welke vorderingen wel en welke vorderingen geen kans van slagen zullen hebben. Bovendien, indien al in den beginne een dergelijke vertraging zich mocht voordoen, moet ik er op wijzen, dat de procedure voor den militairen rechter gewoonlijk zoo geweldig langdradig is, dat het betrekkelijk opont-houd, dat men krijgt doordat eerst de burgerlijke rechter in de zaak wordt gemengd, eigenlijk niet medetelt op den geheelen duur van het proces.

Thans het derde argument van de Regeering, n.l. dat door mijn amendement een uitgebreid veld voor conflicten ontstaat tusschen den militairen en den burgerlijken rechter. Ik geef dat toe, maar ook slechts in den aanvang, want al heel spoedig zullen ook weer

zekere regelen ontstaan en zal men een zeer scherpe begrenzing krijgen van de bevoegdheden van den eenen en van den anderen rechter.

Er is één argument niet in de stukken genoemd, dat ik met voorliefde wel wil noemen, omdat ik weet, dat het bij de beoordeeling van mijn amendement medetelt. Het is dit, dat er bij aanneming van mijn amendement voor den militairen rechter bijna geen werk meer te doen zal overblijven. Dit argument is een van de sterkste argumenten voor mijn amendement en daarom noem ik het opzettelijk. Ik verzoek de Kamer toch eens even te bedenken het verschil in samenstelling tusschen een krijgsraad en een gewone rechtbank en tusschen de rechtswaarborgen, welke de gewone burger heeft vergeleken bij die van den militair. Bij de gewone arrondissements-rechtbank heeft men vijf juristen: den president, twee rechters, den griffier en den officier van justitie; bij den krijgsraad daarentegen heeft men zeven autoriteiten, van welke alleen de president is een jurist; de vier leden, de secretaris en de officier-commissaris, die min of meer de rol vervult van officier van justitie, zijn geen juristen [1)]. En nu is het in al de kringen, waar men eenigszins op de hoogte is van de militaire rechtspleging, een communis opinie, dat de officieren van die rechtspraak niets, niemendal weten. Laten zij zich leiden door den juridischen president, dan kan alles goed gaan, als die president bekwaam en actief is, maar soms is het anders. Ik zal geen namen noemen, want nomina sunt odiosa, maar als ik ga spreken van een bepaalden krijgsraad in den mobilisatietijd, waar de zaken hopeloos in de war zijn geloopt, dan weet de Minister van Justitie wel, welken krijgsraad ik bedoel. Welnu, in dien tijd is het bij een bepaalden krijgsraad herhaaldelijk voorgekomen, dat een militair werd veroordeeld; die militair kwam in beroep bij het Hoog Militair Gerechtshof en daar hoorde hij dan: wat komt gij hier doen, gij zijt niet veroordeeld, maar vrijgesproken? Hij zeide dan: ik heb het toch zelf gehoord, de krijgsraad heeft mij veroordeeld! Hoe zat nu de vork in den steel? Men had daar zulk een overvloed van zaken, dat men onmogelijk alles kon beredderen en aan den krijgsraad een paar secretarissen heeft toegevoegd.

Onder die secretarissen was er één met juridische kennis. Aangezien nu de president om de een of andere reden weigerde vonnissen op te maken, bleef alles liggen voor dien éenen secretaris, die niet alles af kon. Nu deed zich herhaaldelijk het geval voor, dat in raadkamer een veroordeelend vonnis werd uitgesproken buiten tegenwoordigheid van den juridischen secretaris en dan moest deze op grond van die stukken een veroordeelend vonnis maken; maar als hij de stukken zag zeide hij: dat kan ik niet, want het bewijs ontbreekt. Dan ging de secretaris smoezen met den president en zeide: het is mij onmogelijk daarop een veroordeelend vonnis te maken en dan werd in een onderonsje het veroordeelend vonnis omgezet in een vrij-spraak.

[1) En de auditeur-militair of fiskaal?]

Aan een dergelijke rechtspraak zijn onze militairen onderworpen geweest. Er zou veel verbeterd kunnen zijn, indien het Departement van Oorlog zijn woord had gehouden. In 1912, toen wij hier de lappendeken van de rechtspleging hebben behandeld, is van de Regeeringstafel gezegd, dat er een cursus zou komen voor secretarissen van militaire krijgsraden. Welnu, die belofte is nu nog niet ten uitvoer gelegd. Als ik niet verkeerd ben ingelicht is door het Departement van Oorlog nog nimmer een secretaris van een krijgsraad afgeleverd in die negen jaar, die een juridischen cursus heeft gevolgd.

Het zal nu duidelijk zijn dat, al was het alleen op dien grond, alles door mij gedaan moet worden wat mogelijk is om de rechtsmacht van den militairen rechter te beperken. De militaire rechter is onbekwaam en aan hem behoort niet meer macht gegeven te worden dan in het systeem door de Regeering zelf opgezet, absoluut noodzakelijk is.

Maar al bestond dat argument niet, dan blijft toch ten volle gelden dat, waar de Regeering zelf vooropzet dat door een strafbaar feit onder bepaalde omstandigheden de militaire tucht en orde kunnen worden aangerand, de militaire rechter alleen behoort kennis te nemen van die feiten, waarbij ook inderdaad die aanranding heeft plaats gehad, en op dien grond beveel ik mijn amendement aan.

Voorgesteld door vijf leden maakt dit amendement een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer DRESSELHUYS: Mijnheer de Voorzitter! De vraag, door den heer Hugenholtz in zijn amendement ter sprake gebracht, de geheele of gedeeltelijke handhaving van den militairen rechter en de vraag of de burgerlijke rechter niet een betere is dan de militaire in militaire zaken, is een vraag, die al dikwijls in deze Kamer en in andere colleges is besproken. Reeds meer dan 130 jaar geleden was dat zelfde onderwerp hier in ons land een brandende strijdvraag, die zich heeft voortgezet tot het jaar 1900. Toen heeft het Juristencongres die vraag besproken en kwam tot de conclusie, dat het beter was de militaire rechtspraak in tijd van vrede af te schaffen. Eenigen tijd daarna bespraken de militaire juristen dit vraagstuk en kwamen tot een andere conclusie.

Intusschen, hetzij men voor of tegen het votum van de Juristenvereniging van 1900 is, deze vraag kan ons op het oogenblik onverschillig zijn, aangezien de heer Hugenholtz op dit moment dat votum niet deelt, en thans een amendement voorstelt, waarin hij wil belichamen, dat alleen in tijd van vrede de zoogenaamde niet militaire delicten en de niet gemengde delicten bij den burgerlijken rechter zullen worden gebracht. Ik had gedacht, dat de brandende vraag, wat beter is: de militaire of de burgerlijke rechter, opgelost was in 1912 bij de debatten in deze Kamer, waarop de heer Hugenholtz zich beroept. Toen is n.l. besloten, dat wij zouden hebben een tusschensysteem, waarbij de president, het O. M. en gewoonlyk ook de grif-

fier zouden zijn juristen en de bijzitters leeken zouden zijn. Ik dacht, dat dat een ultra-democratisch systeem was, omdat de jury-rechtspraak een van de meest actueele punten is, die ook bij de Grondwetsherziening wordt behandeld, en omdat men van dat standpunt uit in 1912 de meest ideale oplossing van het vraagstuk der leekenrechtspraak heeft verkregen. Indien men ooit goede leeken voor de rechtspraak wil hebben, dan zijn het zeker thans de militairen, omdat die zijn deskundig, beschaafd, ontwikkeld en in zekeren zin onafhankelijk. Indien men leekenrechtspraak wil, is deze vorm toch zeker de meest ideale, omdat de gewone fout van de leekenrechtspraak, de ondeskundigheid en het niet ontwikkeld zijn, aan deze militaire jurisdictie niet kleeft.

Hoe dat intusschen zij, sedert in 1912 die beslissing is genomen, had men moeten controleeren, of de proef inderdaad tot een bevredigenden uitslag heeft geleid. De heer Hugenholtz heeft een historie verteld van een krijgsraad, waarbij men een veroordeelend vonnis ondershands in een vrijsprekend vonnis zou hebben omgezet, wat dan in de eerste plaats op de schouders van den president zou neerkomen, die, hoewel jurist zijnde, een dergelijk vonnis rauwelijks door den griffier liet veranderen. Maar daartegenover wil ik signaleeren, dat op het oogenblik de rechtspraak van het Hoog Militair Gerechtshof als een buitengewoon gunstige bekend staat, die evenzeer wordt uitgeoefend door juristen als door militairen, en door de laatsten in meerderheid. Het is nog maar eenige dagen geleden, dat een advocaat met een autoriteit, die de heer Hugenholtz zeker niet zal wraken, mij zeide, dat hij geen enkel college kende, waar de beklaagde zoovele rechten had, waar de verdediger zoo aangenaam werd behandeld en waar een zoo gemoedelijke ernst heerscht als juist bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Indien waar mocht zijn, wat ik niet weet en aanvankelijk ook niet geloof, dat de krijgsraden niet zoo goede rechtspraak geven, dan hapert er iets aan de samenstelling en zou de Minister dat moeten bekijken. Maar er kan geen enkele reden zijn om te zeggen, dat die enkele jaren zouden hebben bewezen, dat wij op den verkeerden weg zijn.

Ik geloof dus, dat het amendement in wezen reeds afkeuring verdient. Men kan zijn voor berechting van alle zaken door den burgerlijken rechter, maar het systeem van gemengde jurisdictie is het allerslechtste, dat men zich denken kan. Ik zeg dat ook op grond van de historie. Wij hebben die zaak in allerlei landen en ook hier gekend, wij hebben ze altijd gezien als een ondeugdelijke zaak, de critiek was altijd in hooge mate afkeurend, en zou men thans weer dat verouderde en verdorven systeem invoeren? Mij is geen enkel land bekend, waar scheiding in de militaire rechtspraak bestaat als in het amendement gewenscht wordt.

Dit zou, geloof ik, een unicum zijn in de geheele wereld. In Engeland heeft men in de 17de eeuw den militairen rechter afgeschaft voor den tijd van vrede. Na korte jaren is men daarop teruggekomen.

Tijdens de Fransche revolutie was in 1791 een van de eerste daden van het nieuwe bewind de afschaffing van de cours martiales maar in 1795 heeft men ook onder die omstandigheden reeds gezien, dat de gemengde jurisdictie iets onmogelijks was en heeft men de cours martiales met alle gevolgen daarvan weer ingesteld. In Nederland heeft men in de 17de en in de 18de eeuw herhaaldelijk wisseling van systeem gehad. In de stadhouderlooze tijdperken heeft men een systeem gehad als de heer Hugenholtz voorstaat, en als de stadhouder terugkwam, kreeg men weer het zuivere systeem van berechting door militairen. Daarna is nog eens hetzelfde gebeurd, en weer is men tot dat systeem teruggekeerd. Toen in 1799 Petrus Wierdsma zijn bekend *Reglement van Krügstucht of Crimineel Wetboek voor de militia van den Staat* publiceerde, was daarin opgenomen, dat vierscharen in tijden van vrede zouden oordeelen over militaire delicten. Toen men eenige jaren later zag hoe de toestand geworden was, was het afkeurend oordeel algemeen. Ik wijs alleen op het oordeel van prof. Pols in zijn bekend boek:

„Dat men ten onrechte de commune delicten aan den militairen rechter had onttrokken, telde reeds spoedig vele aanhangers.”

In het rapport der Commissie tot vervaardigen van militaire wetboeken van 1814, gericht aan den Hoogedelgestrengen heer van Maanen, eerste president van het Hooggerechtshof der Nederlanden, leest men:

„Doch het is de Commissie, en vooral die der Leden van dezelve welke Leden van de vorige Hoge Militaire Vierschaar geweest zijn, bij ondervinding gebleken, dat het Gouvernement van dien tijd, waarschijnlijk ter zake van de levendige herinnering aan het toen nog onlangs gebeurde, de rechtsmacht van het Militair wezen wederom al te naauw heeft beperkt, en daardoor tot nieuwe onaangenaamheden, zoo wel voor den Burger als Militairen stand gelegenheid gegeven.”

Toen in 1814 de Staten-Generaal deze zaak behandelden, werd een rapport ingediend van de Edelmogende Gedeputeerden tot de Zaken van Justitie, dat geweest is in de vergadering van 19 Juni 1814, en waarin men leest:

„Dat de Militaire en Commune delicten aan de Militaire Jurisdictie onderworpen zullen zijn, kwam hun tot voorkoming van geschillen tusschen den Burgerlijken en Militairen Regter, die zoo dikwijls hebben plaats gehad, zeer geschikt voor.”

De historie leert dus, niet alleen in het buitenland, maar ook in Nederland, dat een stelsel van dubbele rechtsbedeeling, zooals het amendement wil, in elk geval afkeuring verdient. Dat begrijpt men ook hieruit, dat de heer Hugenholtz in zijn amendement niet heeft kunnen aangeven, hoe de quaestie van de jurisdictie geregeld zal worden. De heer Hugenholtz zal moeten toegeven, dat het amendement zoo niet af is, dat het in dezen vorm door de Regeering niet

kan worden aanvaard, want daarin ontbreekt elke regeling van hetgeen zal moeten plaats vinden, indien de bevoegde militaire autoriteit meent, dat een zekere vordering aan haar oordeel zou moeten worden onderworpen. Daartoe zou noodig zijn, zooals ik straks reeds heb betoogd [Zie de rede van den heer Dresselhuis hiervoor onder: Kader en indeeling van het ontwerp.], een wijziging van de Wet op de Regterlijke Organisatie, een wijziging van het Wetboek van Strafvordering, een wijziging van de Provisioneele Instructie van het Hoog Militair Gerechtshof, een wijziging van de wet op de rechtspleging voor laud- en zeemacht en de aanwijzing van een hof van jurisdictie voor geschillen. Aan het amendement van den heer Hugenholtz ontbreekt dus een staartje, dat ik straks geschat heb, en zuinig geschat op 30 artikelen. Dit amendement is dus niet af, het is een motie, maar indien het als motie moet worden beschouwd, dan ligt daarin, dat de heer Hugenholtz zelf voelt en moet voelen, dat deze zaak zoo ontzettend lastig is en in de practijk tot zooveel geschillen aanleiding moet geven, dat zij geen aanbeveling verdient.

Ik zou den heer Hugenholtz nog kunnen toevoegen, wat ik straks reeds zeide, dat de onttrekking van de meeste feiten aan den militairen rechter gevolgen moet hebben, die door de militairen, die terechtstaan, als zeer nadeelig zullen worden gevoeld.

De heer Hugenholtz zegt, dat deze rechter toch weinig te doen zal hebben en practisch werkloos zal zijn. Ik zou bijna zeggen: God beware een beklagde voor zoo'n luien rechter, of nog erger: God beware den beklagde, die in tijd van oorlog voor zoo'n rechter moet komen, die nooit recht gesproken heeft, die plotseling in den stoel van den rechter wordt gezet, en die geacht wordt te kennen alle mogelijke rechtsvragen en feitelijke functiën, terwijl tot nu toe de jurisdictie hem onttrokken was!

Maar dat is nog niet het ergste. Ik vraag mij af, hoe denkt de heer Hugenholtz zich deze regeling aan boord? Moet een delict, aan boord gepleegd, komen voor den burgerrechter of voor den militairen rechter? Moet de terechtstelling van iemand, die in Indië aan boord pleegt een gewoon delict — en hij kan honderden gewone delicten plegen buiten het Wetboek van Militair Strafrecht — wachten, tot hij uit Indië is teruggekeerd en hij voor den burgerrechter kan worden gebracht of zal hij voor den kriegsraad aan boord moeten terechtstaan? De heer Hugenholtz zal daarvoor een oplossing moeten geven, want in zijn amendement staat ze niet.

Ik beschouw dit amendement meer als een motie, en ik zou den heer Hugenholtz dan ook in overweging willen geven, zijn amendement om te zetten in een motie, opdat wij over deze zaak vrij kunnen stemmen.

Mocht de heer Hugenholtz zijn amendement handhaven, dan moet ik hem zeggen, dat zijn amendement zoo niet aannemelijk is; er zitten ernstige fouten in. De heer Hugenholtz heeft zoo straks de meerderheid van de Commissie beschuldigd van slordige uitbreiding

van argumenten. Ik wil dat woord niet terugkaatsen, maar ik wil den heer Hugenholtz wel zeggen, dat de redactie van zijn amendement, zooals ze hier staat, onmogelijk is.

De heer Hugenholtz stelt voor: „De militaire rechter neemt in tijd van vrede enkel kennis van de feiten, strafbaar gesteld in dit wetboek.” enz.

Dit laatste is een lapsus, want wij behandelen hier geen wetboek, maar een bijzondere wet tot invoering van een wetboek. Ik wil den heer Hugenholtz wel toegeven, dat dit is een lapsus, die ieder kan overkomen, en die verholpen kan worden door te lezen: Wetboek van Militair Strafrecht. Maar erger is, dat wanneer de heer Hugenholtz dit amendement volhoudt, het geheele Wetboek van Militair Strafrecht op zijn rug ligt! De heer Duys vindt dat misschien gelukkig, maar wie dat wetboek wil gehandhaafd zien, niet.

In art. 50 [66] van het Wetboek van Militair Strafrecht staat:

„In de uitdrukking „hij die . . .”, gebezigd in de omschrijving van een misdrijf, wordt onder het woord „hij” verstaan ieder aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon.”

De heer Hugenholtz echter gaat in zijn systeem de personen er uit nemen en de feiten alleen behouden. De wet zegt, welke personen onderworpen zijn aan de militaire rechtsmacht; de heer Hugenholtz wil nu zeggen, welke feiten onderworpen zijn aan de militaire rechtsmacht, maar dan hangt art. 50 [66] in de lucht, en daarmee het heele Wetboek van Militair Strafrecht.

Wordt dit amendement aangenomen, dan kan de Minister gerust het wetboek dichtslaan en zeggen: de zaak is afgelopen.

Er zijn tegen dit amendement nog meer technische bezwaren, die ik nu niet zal uitwerken, maar ik zou den heer Hugenholtz vriendelijk in overweging willen geven, het amendement in te trekken en het om te zetten in een motie. Ik kan mij voorstellen, dat er in de Kamer personen zijn, die voelen voor dit zg. gemengde stelsel. Ik niet, ik zal met plezier tegen de motie stemmen, maar wanneer men gaat stemmen over een amendement, dat practisch onuitvoerbaar is, krijgt men een onzuivere stemming. Men krijgt alleen een juiste beslissing, wanneer de heer Hugenholtz zijn amendement omzet in een motie.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Aan de bestrijding van het amendement-Hugenholtz door den heer Dresselhuys heb ik weinig toe te voegen. De heer Hugenholtz heeft de stelling verdedigd, dat zuiver burgerlijke delicten, door een militair gepleegd, door den burgerlijken strafrechter moeten worden berecht. Die stelling als academische stelling te verdedigen is niet zoo heel moeilijk, maar men moet daarbij niet als uitgangspunt nemen de bewering, dat de militaire rechtspraak per se slecht is en dan een enkel verhaal doen tot adstructie van die bewering, een verhaal, dat niet kan worden gecontroleerd, bo-

vendien uit zeer abnormale tijden, en dat naar mijn meening in dit debat geen waarde heeft.

Maar men kan in het algemeen de stelling verdedigen, dat het wenschelijk is, dat zuiver burgerlijke delicten, door militairen gepleegd, door den burgerlijken strafrechter worden berecht. Dan heeft men dus het gemengde stelsel, zooals de heer Dresselhuys het noemde, met het gevolg, dat voortdurend quaesties van competentie zullen ontstaan, waarbij nog komt de consideratie, dat zuiver burgerlijke delicten, door militairen gepleegd, niet zoo heel veel voorkomen, omdat er in den regel eenige omstandigheid mee verbonden is, die voortvloeit uit het feit, dat de dader militair is en leeft in militair verband. Daaruit vloeit voort, dat à priori moet vaststaan, door wien de militaire delinquent berecht zal worden.

Waarborgen voor een goede rechtspraak moet men zoeken in de samenstelling van de krijgsraden en in het recht van appel. Wanneer iemand zou willen zeggen, dat overwogen moet worden, of niet buitendien de uitspraken van het Hoog Militair Gerechtshof cassabel moeten zijn, dan zou ik daartegen geen bezwaar hebben.

Maar met dergelijke academische stellingen hebben wij hier niet te maken. Wij hebben hier te doen met een amendement, zooals het op het ontwerp van wet is ingediend. Nu is in artikel 76 van het gewijzigd wetsontwerp een regel gegeven omtrent de militaire rechtspraak. Het zegt:

„De militaire rechter neemt kennis van de strafbare feiten begaan door militairen, behoudens de uitzonderingen bij de wet gemaakt.”

Die regel geldt voor tijd van oorlog en voor tijd van vrede.

Nu stelt het amendement voor om dit artikel te lezen:

„De militaire rechter neemt in tijd van vrede enkel kennis van de feiten strafbaar gesteld in dit wetboek en van dezulke welke, al of niet op vordering van de bevoegde militaire autoriteit, aan zijn oordeel worden onderworpen.”

Er wordt dus geen regel gesteld, van welke feiten de militaire rechter kennis neemt en van tijd van oorlog wordt niet gesproken.

Ik hoor nu den heer Hugenholtz zeggen, dat dat niet behoeft. Maar er moet een regel zijn, waaruit de competentie van den militairen rechter voortvloeit als uitzondering op de competentie van den burgerlijken rechter.

Verder staat in het amendement: „strafbaar gesteld in dit wetboek”. Dat moet natuurlijk zijn „in het Militair Wetboek van Strafrecht”.

Dan staat er: „welke al of niet op vordering van de bevoegde militaire autoriteit aan het oordeel van den militairen rechter worden onderworpen”. De auditeur-militair [lees: garnizoenscommandant] verwijst de zaak naar den krijgsraad, maar doet geen vordering.

Verder wordt aan den auditeur-militair [lees: garnizoenscommandant] in dit amendement geen aanwijzing gegeven voor de gevallen,

die hij naar den militairen rechter dient te verwijzen. Wel geschiedt dat in de toelichting, want daarin staat, dat de bedoeling is de bevoegdheid van den militairen rechter te beperken tot de zuiver militaire delicten en tot die niet militaire, waarvan vóór of tijdens de berechting blijkt, dat zij de militaire tucht of orde aanranden en deswege naar den militairen rechter behooren te worden verwezen.

Deze regel echter staat niet in het amendement.

Overigens, indien dit amendement werd aangenomen en men een stelsel aanvaardde als door dit amendement wordt bedoeld, zou men voortdurend quaesties van competentie krijgen.

Indien tijdens de behandeling blijkt, dat de militaire tucht en orde is aangerand, dan zal de militaire rechter moeten straffen, maar indien tijdens de berechting blijkt dat de militaire tucht of orde niet is aangerand, dan wordt plotseling de militaire rechter incompetent.

Een dergelijke regeling is inderdaad niet aanbevelenswaardig en ik geloof daarom, dat de heer Dresselhuys volkomen gelijk heeft, dat men niet moet aannemen een gemengd stelsel.

Ook heeft de heer Dresselhuys te recht gevraagd: hoe is het als er delicten gepleegd worden door militairen buitengaats? Moeten die dan eenvoudig berecht worden en moeten die militairen dan worden opgesloten om gevoerd te worden naar Nederland, om dan in Nederland te worden berecht?

Al dergelijke regelingen ontbreken in dit amendement en dit amendement dient dan ook te worden ontraden.

Maar al ga ik in dit alles met den heer Dresselhuys mede, gaat nu die geachte afgevaardigde niet wat ver door den heer Hugenholtz aan te raden zijn amendement in een motie om te zetten?

Want indien het voorstel als amendement niet deugt, zal het dan wel als motie deugen?

Hoeveel percent van de moties deugen? Ik geloof dat dat percentage uiterst gering is. Men neemt een stukje papier en daarop schrijft men iets, dat men op een zeker oogenblik gewenscht acht of dat een eenigszins moeilijke vraag inhoudt, waarmede men een ander in ongelegenheid wil brengen door hem te dwingen zich daarover uit te spreken, en dan heeft men een motie en die stelt men voor.

Of die wordt aangenomen of verworpen door de Kamer heeft in de meeste gevallen niet de minste zedelijke waarde, en als richtsnoer voor een wet, die gemaakt moet worden en waarbij een regeling uitgewerkt moet worden, is een motie in der regel totaal ondeugdelijk.

Dus, Mijnheer de Voorzitter, indien nu door den heer Hugenholtz een motie werd voorgesteld, waarin gezegd zou worden dat het wel gewenscht zou zijn dat een burgerlijk delict, door militairen gepleegd, aan de kennisneming van den burgerrechter wordt onderworpen, dan is daarmede immers niet uitgemaakt dat de bezwaren tegen een gemengd stelsel, door den heer Dresselhuys zelf aangevoerd, denkbeeldig zouden wezen, en dan kan dat toch immers niet

een reden voor den wetgever zijn om zich nu te gaan zetten aan de uitwerking van het denkbeeld van deze motie?

Neen, Mijnheer de Voorzitter, er wordt op dit oogenblik eenvoudig voorgesteld het voorstel van de Regeering, waartegenover staat het amendement van den heer Hugenholtz.

Indien dat wordt aangenomen, dan zou inderdaad moeten worden verzocht schorsing van de beraadslaging en moeten worden nagegaan in hoeverre het Regeeringsvoorstel een wijziging zou kunnen ondergaan.

Maar indien een motie van den heer Hugenholtz werd aangenomen in dezelfde richting, dan zou de zaak precies zoo blijven als zij in art. 76 van het Regeeringsontwerp wordt voorgesteld.

De heer DRESSELHUYTS: Wij zouden vermoedelijk de motie niet aannemen, maar de heer Hugenholtz kon op die wijze de meeningen toetsen.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Ja, Mijnheer de Voorzitter, als die motie werd verworpen, dan kwam het er zeker niet op aan, maar ik meen niet dat het op mijn weg ligt om mij aan te sluiten bij het denkbeeld van den heer Dresselhuys om het amendement in een motie om te zetten.

Maar ik sluit mij geheel aan bij den raad van den heer Dresselhuys om het amendement niet aan te nemen.

De heer POP, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Slechts een enkel woord naar aanleiding van een paar opmerkingen, die de heer Hugenholtz gemaakt heeft, omdat het na de bestrijding, die het amendement reeds ondervonden heeft, mijnerzijds overbodig is aan het gesprokene veel toe te voegen.

Maar ik heb den heer Hugenholtz hooren zeggen, dat het niet goed was om den militair aan zijn natuurlijken rechter te onttrekken en hem over te geven aan een slecht militair rechter.

Dit nu is, naar mijn meening, een verkeerde voorstelling van zaken.

De militair is volgens het militair recht aan den militairen rechter als zijn natuurlijken rechter onderworpen en wanneer men oordeelt, dat die militaire rechter slecht is, dan moet men dien trachten te verbeteren, maar dan moet men niet uit hoofde van een slecht geachte militaire rechtspraak een ongewenschte wijziging brengen in een goed standpunt.

Ik zeg dit met nadruk, omdat de voorstelling, die door den heer Hugenholtz gegeven is, als zou een man, die nog niet door den krijgsraad veroordeeld was, niettemin bij het Hoog Militair Gerechtshof in appel kwam, m. i. moet berusten op een verkeerde

inlichting. Ik kan mij niet begrijpen, dat men dit veronderstelt, wanneer men den gang van zaken kent.

Wanneer in raadkamer het vonnis is geveld, moet het dus nog worden gearresteerd, gewezen en uitgesproken, en nu begrijp ik niet, hoe vóór het vonnis is uitgesproken, er sprake kan zijn van het opwerpen van appèl, omdat dat eerst kan gebeuren, nadat een vonnis is uitgesproken. Ik kan mij niet begrijpen, hoe een voorstelling als de heer Hugenholtz gaf, werkelijk mogelijk kan zijn.

Dat wij intusschen wel degelijk doen, wat wij kunnen, om de militaire rechtspraak te verbeteren, moge blijken uit het feit — het spijt mij, dat ik den heer Hugenholtz vanmiddag op een tweeden lapsus moet indachtig maken — dat reeds sinds October 1.1. vier officieren in opleiding zijn voor een militairrechterlijke vorming, ten einde die officieren te kunnen gebruiken als secretaris bij de krijgsraden.

De heer HUGENHOLTZ: Mijnheer de Voorzitter! De bestrijding, die ik heb ondervonden van den heer Dresselhuys, heeft dezen aanleiding gegeven tot eenige grappen en vernuftige opmerkingen, die zeker niet alle de bedoeling hadden van ernstige bestrijding. Zoo bij voorbeeld niet de mededeeling, door den heer Dresselhuys gedaan, dat ik mij blijkbaar stel op het standpunt van de juristenvereniging, die zich heeft vereenigd met de afschaffing van de afzonderlijke militaire rechtspraak in tijd van vrede.

Ik heb bij de algemeene beschouwingen medegedeeld, waarom ik mij heb gesteld op het standpunt van de materie, die hier voor ons ligt, dat volstrekt niet mijn eigen standpunt is, waarom ik bij de tegenwoordige samenstelling van de Kamer er van afgezien heb om allerlei principieele discussies hier op te werpen. Als ik mijn eigen standpunt had moeten verdedigen, had ik veel moeten herhalen van wat in 1902 ons verschillende weken heeft bijeengehouden. Dat ik dat niet gedaan heb, behoorde bij den heer Dresselhuys waardeering te vinden, omdat het daardoor mogelijk werd deze zaak vlugger te behandelen.

Mijnheer de Voorzitter! Niet tot de geheel ernstige argumenten reken ik ook dat omtrent de leekenrechtspraak. Ik laat nu daar of ik een warm voorstander van elken vorm van leekenrechtspraak zou zijn, maar van deze soort leekenrechtspraak ben ik mijn leven lang tegenstander geweest en ik ben dat nog, omdat ik die rechtspraak onbekwaam acht. Ik heb daarvan een zeer frappant staaltje gegeven. Het betrof niet één geval, maar een reeks van gevallen; het precieze aantal weet ik niet. Aan den Minister van Oorlog ter geruststelling, dat wat ik heb medegedeeld, is voortgekomen uit de allerbeste en meest betrouwbare bron, anders was ik er hier niet mede gekomen.

Maar nu is het zonderling, dat terwijl ik critiek oefen op de samenstelling van de krijgsraden en even een tipje van den sluier oplicht om te laten zien, wat er achter dien sluier in de krijgsraden gebeurt,

de heer Dresselhuys den lof komt zingen van het Hoog Militair Gerechtshof. Mijnheer de Voorzitter, dat slaat als tang op varken. Ik heb niets ten nadeele van dat gerechtshof gezegd. Ik kan dat ook niet, omdat de samenstelling, die de heer Dresselhuys geroemd heeft, aanstonds aantoonde, dat mijn critiek op dat lichaam inderdaad niet zou passen. Het bestaat behalve uit een president en een juridischen secretaris, uit vier militairen, maar waarvan twee toegerust zijn met een groote mate van juridische kennis [1]). Het feit bestaat en ik heb dat bij de algemeene beschouwingen gereleveerd, dat daarom de militairen minder hebben tegen het militaire strafrecht dan tegen het militaire tuchtrecht, omdat zij weten, dat achter de onbekwame krijgswaarden nog altijd staat het Hoog Militair Gerechtshof.

Ik heb zelf erkend, dat dat beter was, en als die veiligheidsklep er niet was, zou de geheele boel allerberoerdst zijn. Zij is nog de eenige redding in den nood. De dwaasheden, welke in de mobilisatiejaren zijn begaan door den door mij bedoelden krijgswaarden, zijn gecorrigceerd door het Hoog Militair Gerechtshof. Het is daarom maar gelukkig, dat de approbatie nog bestaat. Als indertijd was doorgegaan deze af te schaffen, zou het misschien heel wat leelijker . . . of neen, zou het misschien heel wat beter geweest zijn, want dan zouden al die dwaasheden zóó apert aan het licht zijn gekomen, dat men deze rechtspraak niet had kunnen handhaven. Hoe meer daar in het verborgen wordt afgespeeld en hoe minder er onder het publiek van bekend wordt, hoe langer zij zal blijven bestaan. Juist een van de waarborgen voor die rechtspraak is, dat men er zoo weinig van weet; dat de geheele procedure schriftelijk geschiedt, is een concessie aan de onbekwaamheid der krijgswaarden en is te gelijk een reden van haar voortbestaan.

Dit betreft alles de rechtspleging, zegt de heer Dresselhuys. Zeker, maar juist daarom houdt het nauw verband met de rechtsmacht, want hoe grooter men de rechtsmacht maakt van den militairen rechter, des te wijder grijpt deze rechtspleging om zich heen. Die rechtspleging moet gewijzigd worden, zegt de heer Dresselhuys, maar wij weten allen, hoe vaak hier beweerd wordt, dat allerlei zaken moeten gewijzigd worden, maar ook dat het dikwijls 20 jaren en langer duurt, voordat men daartoe gekomen is en in dien tijd worden de volksjongens maar op die ontoelaatbare manier behandeld. Hoe meer men dus die rechtspraak beperkt, des te beter het zal zijn.

Dat mijn systeem nergens zou bestaan en een unicum zou wezen, maakt mij niet erg benauwd. De heer Dresselhuys heeft een historische inleiding gegeven, waaruit bleek hoe het systeem, door mij aanbevolen, in ons eigen land reeds toepassing gevonden heeft, maar ik mag er den heer Dresselhuys bovendien aan herinneren, dat een gematigd systeem-Hugenholtz op het oogenblik reeds bestaat ten

[1) En uit 2 burger-leden, juristen.]

opzichte van de militairen. Immers alle belastingzaken komen niet voor den militairen rechter, maar voor den burgerlijken. De heer van Sasse van Ysselt zegt, dat dit geen vergelijking is, maar mij dunkt toch van wel, want daardoor wordt toch een groot aantal delicten uitgeschakeld, welke door den burgerlijken rechter worden berecht. Ik wil dit uitbreiden. Geen commune delicten, tenzij werkelijk gebleken is, dat zij de militaire orde en tucht aanranden, is mijn stelsel, voor den militairen rechter.

Nu is het verbazend gemakkelijk voor een jurist een amendement van een niet-jurist aan te vallen. Ik neem het den heer Dresselhuys niet kwalijk, dat hij weer in de rol is gevallen van den Regeerings-commissaris van 1912, toen hij zich ook zoo verlustigd heeft in dit spel.

Misschien zou ik zelf, als ik jurist was, ook zoo doen tegenover een leek, die zich op juridisch gebied waagt. Maar dat neemt niet weg, dat ik wil verdedigen hetgeen ik gevoel dat recht is, althans beter recht dan wat ons hier door de Regeering wordt voorgelegd.

Indien dit amendement niet af is, dan is het de taak van de Regeering om bij aanneming van het amendement de zaak verder af te maken; mijn taak is het niet; ik heb niet te mijner beschikking de ambtenaren. Het ontwerpen van die 30 nieuwe artikelen zullen wij weder kunnen opdragen aan de commissie, waarvan de heer Dresselhuys voorzitter is; dan zal de Nederlandsche militair kunnen profiteren van zijn juridische kennis. Dan zal de heer Dresselhuys ook met bekwamen spoed arbeiden, want dan zit zijn eigen belang er achter.

Dat de zaak niet af is, schrikt mij niet af. Ik zou geen hof van jurisdictie-geschillen genoemd hebben; inderdaad, ik meen, dat de bestaande bepalingen dienaangaande hier toepassing kunnen vinden. Meent de heer Dresselhuys, dat dit niet kan, dan staat het aan hem en aan de commissie om daarvoor betere voorschriften te ontwerpen.

Al die vragen, welke slechts excepties opwerpen, vormen een prachtige materie voor de commissie om verder te bestudeeren.

Maar zijn raad — dit ter geruststelling voor den Minister van Justitie — om mijn amendement om te zetten in een motie — zal ik niet opvolgen. Niet, omdat ik bang ben voor moties. De Minister spreekt daar wel wat licht over. Hij zegt: men neemt een stuk papier, zet daarop iets, dat men verder niet kan uitwerken en dan heeft men een motie. Ja, zoo maakt men soms wetsontwerpen. Men neemt een stukje papier, schrijft er wat op, en dan rafelt de Kamer het uiteen. Men heeft van zoo iets ook wel eens gehoord bij het Hadje-me-maar-wetsontwerp, de Duurtewet, de Antirevolutiewet, de wet op de lichamelijke opvoeding, de weeldebelasting, de grondbelasting; al die dingen verdwijnen weer, omdat zij blijken niet uitvoerbaar te zijn. Dus het verschil tusschen zoo'n motie en sommige wetsontwerpen is niet zoo heel groot.

Maar het is niet om die reden, dat ik thans van mijn recht om een motie voor te stellen geen gebruik zal maken. Ik wensch mijn amen-

dement te handhaven; wil de Kamer het verwerpen, dan ben ik van de verantwoordelijkheid af. Als de Kamer het aanneemt, dan wil het eenvoudig zeggen, dat nog eenige artikelen moeten gemaakt worden om de zaak af te maken. Aan de Kamer het oordeel of het niet beter is mijn systeem te volgen, dan dat, hetwelk in dit wetsontwerp is nedergelegd, of er eenige werkelijke reden kan aangevoerd worden om een militair, als hij een gewoon burgerlijk delict begaat, te brengen voor een slechten militairen rechter, of in dit geval ook het militaire systeem eischt, dat die man aan de militaire jurisdictie zal worden onderworpen, en of het niet beter is, dat hij het recht heeft, dat alle burgers bezitten.

Indien de Kamer dat wil, dan zal zij mijn amendement aannemen. Dan zal de behandeling even geschorst moeten worden. Knappe koppen als de heer Dresselhuys zullen die beroemde 30 artikelen ontwerpen en dan is de zaak daarmee uit.

De VOORZITTER: Ik verzoek de Bijzondere Commissie haar gevoelen mede te deelen omtrent het amendement van den heer Hugenholtz c.s.

De heer VAN SASSE VAN YSSELT, voorzitter van de Bijzondere Commissie: Mijnheer de Voorzitter! Zooals de Kamer uit de discussiën reeds zal zijn gebleken, betreft het amendement niet de afschaffing van den militairen rechter. Ware dit zoo, dan zou ik er op hebben willen wijzen, dat onlangs in Zwitserland een volksstemming heeft plaats gehad over de vraag, of al dan niet de militaire rechter moest behouden blijven, en dat in dat democratisch land met algemeenen dienstplicht het volk bij meerderheid van stemmen beslist heeft, dat de militaire rechtspraak moest behouden.

Maar daartoe strekt het amendement niet. Het amendement heeft de strekking om in te voeren een zoogenaamd gemengd stelsel, zooals de heer Minister en de heer Dresselhuys hebben gezegd, en de Bijzondere Commissie is met de grootste meerderheid van oordeel, dat dit amendement geen aanbeveling verdient. In de eerste plaats omdat het zeer onnauwkeurig geredigeerd is; in de tweede plaats omdat het zou scheppen tal van jurisdictie-geschillen en in de derde plaats omdat het zou veroorzaken, dat de militair in slechter conditie zou komen dan hij nu is, wanneer hij voor een commun delict voor den burgerlijken rechter zou moeten terechtstaan en voor het militair voor den militairen rechter. Want indien er mocht zijn een samenloop van militaire en commune delicten, dan zou het gevolg wezen, dat als de militair voor het commun delict terecht moet staan voor den burgerlijken rechter en voor het militair delict voor den militairen rechter, hij zwaarder zou worden gestraft dan wanneer hij voor de beide delicten zou moeten terechtstaan voor den militairen rechter alleen, omdat dan niet kunnen worden toegepast de bepalingen van art. 55 en volgende van het Wetboek van Strafrecht omtrent den samenloop van strafbare feiten.

Het is op deze gronden, dat de grootst mogelijke meerderheid van de Bijzondere Commissie is tegen de aanneming van het amendement. Slechts één lid is er voor; ik behoef wel niet te zeggen wie dat geachte medelid is.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het amendement van den heer Hugenholtz c.s. (Stuk n°. 7) wordt in stemming gebracht en met 49 tegen 17 stemmen verworpen.

Artikel 76 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Artikel 77.

De militaire rechter neemt verder kennis:

- 1°. van de bepaalde strafbare feiten begaan door hen die ten aanzien van zoodanige feiten bij de wet met militairen zijn gelijkgesteld;
- 2°. van de strafbare feiten begaan door hen die bij eene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht in dienstbetrekking zijn of haar met toestemming van de militaire overheid vergezellen of volgen.

Art. 72 O. O. = Art. 77 G. O. = Art. 77 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Vervolgens worden aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen:

1°. zij die ten aanzien van bepaalde strafbare feiten bij de wet met militairen zijn gelijkgesteld, voor zoover dat het geval is. Men zie de artikelen 48, 49 en 91 [64, 65 en 107] van het W. v. M. S.;

2°. degenen die bij eene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht in dienstbetrekking zijn of haar met toestemming van de militaire overheid vergezellen of volgen. Men vergelijk artikel 6 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande. Allen, die bij een veldleger of bij eenige andere op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht (b.v. bij de bezetting van een fort of vesting of op een oorlogsvaartuig) in dienstbetrekking zijn, zoowel zij, die zoodanigen dienst vrijwillig waarnemen, als zij die daartoe gerequireerd zijn, moeten, zoolang hun dienstverband duurt, geacht worden deel van

het leger uit te maken. Dat ook degenen, die met toestemming van de militaire overheid eene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht vergezellen of volgen (b.v. zij, die tot het Roode Kruis behooren, dagbladcorrespondenten en de z.g. „Schlachtenbummler”) voor alle door hen begane strafbare feiten aan de militaire rechtsmacht moeten worden onderworpen, behoeft geen nader betoog. Opgemerkt worde nog, dat, voor zoover althans niet artikel 58 [74] van het W. v. M. S. van toepassing is, de vraag, of eene krijgsmacht „op voet van oorlog” is gebracht, naar de feitelijke omstandigheden moet worden beoordeeld ¹⁾).

Artikel 78.

Bovendien neemt de militaire rechter, voor zoover hij niet reeds krachtens een der beide voorgaande artikelen bevoegd is, kennis:

- 1°. van de misdrijven in geval van oorlog door wien ook begaan in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks, voor zoover die misdrijven zijn omschreven in een der Titels I of II van het Tweede Boek van het Wetboek van Strafrecht of in het Wetboek van Militair Strafrecht;
- 2°. in geval van oorlog, van de strafbare feiten begaan in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks, wanneer de burgerlijke rechter die volgens de wet in eerste instantie had moeten recht spreken, niet in staat is daarvan kennis te nemen;
- 3°. van de strafbare feiten op door de Nederlandsche krijgsmacht geheel of ten deele bezet vijandelijk gebied door wien ook begaan, indien eenig Nederlandsch belang daardoor is of kan worden geschaad, tenzij het feit niet strafbaar is gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht en de oorlog een einde heeft genomen.

Art. 73 O. O. = Art. 78 G. O. = Art. 78 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Betreffen de artikelen 71 en 72 [76 en 77] militairen of daarmee gelijkgestelden en legervolgelingen, zoo breidt artikel 73 [78] de militaire rechtsmacht in bijzondere gevallen uit tot personen, die tot de krijgsmacht in geenerlei betrekking behoeven te staan. Daarbij is echter groote voorzichtigheid betracht.

¹⁾ Vgl. artikel 14 der Pensioenwet voor de landmacht 1902.

In n^o. 1 is onder eenige uitbreiding overgenomen het bij artikel 63 [68] geschrapte tweede lid van artikel 40 der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n^o. 128). De uitbreiding bestaat hierin, dat niet alleen feiten, strafbaar krachtens het militair strafrecht, doch ook misdrijven, omschreven in een der Titels I of II van het Wetboek van Strafrecht, tot de kennismeming van den militairen rechter worden gebracht. Gepleegd in geval van oorlog in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks plegen die misdrijven in die mate ook aan het militair gezag toevertrouwde belangen aan te randen, dat berechting door den militairen rechter gewenscht voorkomt.

In n^o. 2 is overgenomen het bij artikel 63 [68] geschrapte laatste lid van artikel 40 der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n^o. 128).

N^o. 3 houdt verband met artikel 5 van het W. v. M. S. De militaire rechter wordt bevoegd verklaard kennis te nemen van de strafbare feiten, op vijandelijk gebied door wien ook begaan, indien eenig Nederlandsch belang daardoor is of kan worden geschaad. Kunnen wij voor de strafrechtelijke bescherming ook van Nederlandsche belangen in den vreemde in tijd van vrede tot zekere hoogte vertrouwen stellen in den rechter van het vreemde land, zoo zullen wij, wanneer dat land een ons vijandig land is geworden, die bescherming zelf ter hand moeten nemen. Zoodra het oorlogsleger zich op vijandelijk gebied bevindt, moet het derhalve, ook met het oog op de uiterst moeilijke en gevaarlijke omstandigheden, waarin het dan in den regel verkeert, den eenigen aldaar aanwezigen Nederlandschen, d. i. den militairen rechter vrijstaan, het Nederlandsche recht toe te passen ter zake van delicten, ook door de bewoners aldaar gepleegd, waardoor eenig Nederlandsch belang is of kan worden geschaad. Natuurlijk behooren daartoe in de eerste plaats die handelingen tegen den Staat of de krijgsmacht, die niet als daden van vijandschap onder het kriegsrecht vallen. De in n^o. 3 verleende bijzondere rechtsmacht dient echter met den oorlog een einde te nemen, tenzij intusschen het feit is strafbaar gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht.

Artikel 79.

De militaire rechter neemt, behalve in het geval van artikel 78, geen kennis van belastingstrafzaken.

Art. 74. O. O. = Art. 79 G. O. = Art. 79 der Wet, met dien verstande dat in eerstgenoemd artikel in plaats van „78” werd gelezen „73”.

Memorie van Toelichting.

Volgens het slot van artikel 12 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water en het tweede lid van artikel 13 van dat voor het krijgsvolk te lande is de militaire rechter niet bevoegd om te oordeelen over „misdaden en overtredingen, 's Lands lasten, middelen en impositien te water en te lande betreffende” doch kan hij wel recht spreken over zaken, betreffende provinciale of gemeentelijke belastingen. Dit is inconsequent. Volgens het ontwerp zal de kennisneming van alle belastingstrafzaken aan den gewonen rechter verblijven, behoudens in het geval van artikel 73 [78].

Nota van wijzigingen.

21°. In artikel 74 (thans artikel 79) wordt, in plaats van „73” gelezen: „78”.

Artikel 80.

De militaire rechter neemt, behalve in het geval van artikel 78, geen kennis van strafbare feiten, begaan door ministers, hoofden van departementen van algemeen bestuur, of door militairen die leden van de Staten-Generaal zijn.

Art. 75 O. O. = Art. 80 G. O. = Art. 80 der Wet, met dien verstande dat in eerstgenoemd artikel in plaats van „78” werd gelezen „73”.

Memorie van Toelichting.

Officieren-leden der Staten-Generaal zijn thans aan de militaire rechtsmacht niet onderworpen. Men vergelijkte het bij artikel 54 [59] gewijzigde artikel 73 der Bevorderingswet voor de Landmacht 1902. Artikel 75 [80] breidt dat beginsel tot alle militairen, die leden van de Staten-Generaal zijn, uit. In de gevallen, bedoeld bij artikel 73 [78], dienen echter uiteraard ook zoodanige militairen voor den militairen rechter te kunnen worden gebracht.

Het komt gewenscht voor eene geheel overeenkomstige regeling

te scheppen ten aanzien van ministers, hoofden van departementen van algemeen bestuur, en derhalve ook dezen alleen in die gevallen aan de militaire rechtsmacht te onderwerpen. Dit is natuurlijk vooral van belang ten aanzien van een minister, die militair is — men vergelijkte intusschen artikel 72 [77] n^o. 2 —, en die, naar het oordeel der ondergeteekenden ten deze niet in eene andere rechtspositie moet verkeereren dan militairen-leden der Staten-Generaal. Langs dezen weg zal mede het twistpunt, of het bijzondere forum van artikel 92 van de wet op de rechterlijke organisatie ook voor hoofden van een departement van algemeen bestuur, die militairen zijn, geldt, in bevestigenden zin zijn opgelost¹).

Nota van wijzigingen.

22^o. In artikel 75 (thans artikel 80) wordt, in plaats van „73”, gelezen: „78”.

Artikel 81.

De militaire rechter neemt, tenzij het geldt feiten, strafbaar gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht, bij voorkeur geen kennis van de strafbare feiten, door een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon begaan in deelneming met iemand, die aan de rechtsmacht van den Nederlandschen of den kolonialen burgerlijken strafrechter onderworpen is.

Ingeval van gelijktijdige vervolging bij den militairen rechter en bij den Nederlandschen of kolonialen burgerlijken strafrechter blijft uitsluitend bevoegd de rechter bij wien de vervolging het eerst is aangevangen.

O. O. artikel 76.

De militaire rechter neemt geen kennis van de strafbare feiten, door een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon begaan in deelneming met iemand, die daaraan niet onderworpen is, tenzij het feit strafbaar is gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht.

¹) Men zie hierover Collette en Van Dijk, Militaire rechtspleging, blz. 55 en 98—99.

G. O. artikel 81.

De militaire rechter neemt bij voorkeur geen kennis van de strafbare feiten, door een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon begaan in deelneming met iemand, die aan de rechtsmacht van den Nederlandschen of den kolonialen burgerlijken strafrechter onderworpen is, tenzij het feit strafbaar is gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht.

[Het tweede lid was gelijkloidend met het tweede lid van artikel 81 der Wet.]

Memorie van Toelichting.

Ten aanzien van een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon, die een strafbaar feit pleegt in deelneming met iemand, die niet aan die rechtsmacht onderworpen is, zouden de ondergeteekenden den bestaanden regel (artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande) willen handhaven. Zoodanig persoon zal derhalve in het hier bedoelde geval voor den militairen rechter terechtstaan, indien het feit strafbaar is krachtens het militaire strafrecht, en anders, in het belang van eene doelmatige berechting der strafzaak, voor den burgerlijken strafrechter, die alsdan intusschen — men vergelijke het nieuw voorgestelde artikel 28a [37] van het W. v. M. S. — geen bijkomende militaire straffen zal kunnen opleggen. De ondergeteekenden geven gaarne toe, dat dit stelsel een compromis moet worden geacht tusschen de verschillende belangen, welke ten deze moeten wegen, te weten deze, dat de onderscheidene verdachten in een zelfde strafzaak door denzelfden rechter zullen worden berecht, dat strafbare feiten, welke een militair karakter dragen, door den militairen rechter zullen worden berecht, en dat burgers niet aan hun gewonen rechter zullen worden onttrokken. Intusschen kwam hun, na aandachtige overweging, dit compromis het meest verkieslijk voor. Het brengen van niet tot de krijgsmacht in betrekking staande burgers voor den militairen rechter behoort h. i. tot het geval van oorlog te worden beperkt. Wilde men den aan de militaire rechtsmacht onderworpen deelnemer aan het strafbare feit voor den militairen of voor den gewonen rechter doen terechtstaan naar gelang bij het feit al dan niet een militair belang betrokken is, dan zou, nog afgescheiden van het nadeel, dat aan eene gesplitste behandeling der strafzaak verbonden is, ter beslissing over de competentie vereischt worden een vooronderzoek met de daaraan verbonden, reeds bij artikel 71 [76] genoemde bezwaren. Met het oog op een en ander zouden daarom de ondergeteekenden aan het beginsel van artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande niet willen tornen.

(Wordt vervolgd.)

OFFICIEEL GEDEELTE.

Straf bevoegdheid.

*Kennisgeving van den Minister van Oorlog van 22 November 1921,
IIe Afd., Nr. 66.*

(Legerorders 1921, N^o. 506).

Bij Koninklijk Besluit van 11 November 1921, N^o. 106, is bepaald:

De Toezienende-Chef van de Militaire magazijnen van levensmiddelen en de Militaire bakkerijen heeft de strafbevoegdheid van korpscommandant over het militair personeel tot die magazijnen behorende.

De oudste of hoogst in rang zijnde militaire-apotheker, die het beheer voert over de garnizoensapothek, heeft de strafbevoegdheid van compagniescommandant over het personeel onder hem werkzaam en tot het dienstvak behorende.

De Chef van den Militairen Pharmaceutischen Dienst heeft over dat personeel en over het hem toegevoegde personeel de bevoegdheid van korpscommandant.

Is in een militaire apothek geen militaire apotheker werkzaam of is deze door ontstentenis niet aanwezig, dan heeft de Chef van den Militairen Geneeskundigen Dienst ter plaatse de strafbevoegdheid van Korpscommandant, met uitzondering van het opleggen van de straf van degradatie en het wegzenden met een briefje van ontslag, over het tot het dienstvak van den Pharmaceutischen Dienst behoorend personeel van die apothek.

De Directeur van het Rijksmagazijn van Geneesmiddelen heeft de strafbevoegdheid van korpscommandant over het militair personeel onder hem werkzaam en tot het dienstvak behorende.

De oudste of hoogst in rang zijnde militaire apotheker, onder den Directeur werkzaam, heeft de strafbevoegdheid van compagniescommandant over vorenbedoeld personeel bij dat magazijn.

Rechtspleging bij de Landmacht.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 28 November 1921,
Ie Afd., Nr. 60.*

(Legerorders 1921, N^o. 516).

Door het Hoog Militair Gerechtshof is er de aandacht op gevestigd, dat niet voldoende gevolg gegeven wordt aan het gestelde in Legerorder 1921, No. 211 ¹⁾ en dat nog steeds niet allerwege aan de voorschriften van de Rechtspleging bij de Landmacht de hand wordt gehouden.

Dit geeft aanleiding de betrokken autoriteiten er nogmaals met nadruk op te wijzen, dat op hen de verplichting rust, de voorschriften der Rechtspleging bij de Landmacht, in het bijzonder die van de Artt. 54 tot en met 56, stipt na te leven.

Kennisgevingen aan militairen van hunne veroordeelingen.

*Kennisgeving van den Minister van Oorlog van 6 December 1921,
Ie Afd., Nr. 127.*

(Legerorders 1921, N^o. 530).

Aan Legerorder 1920, N^o. 35 ²⁾ wordt het volgende toegevoegd:

Aan veroordeelden, die sedert hunne veroordeeling bereids met groot verlof zijn gezonden of den militairen dienst hebben verlaten, geschiedt deze verzending door de Commandanten der onderdeelen, waarbij zij het laatst zijn ingedeeld geweest.

Relatieve competentieregeling bij de Landmacht.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 28 Januari
1922, Ie Afd., Nr. 130.*

(Legerorders 1922 N^o. 41).

Met ingang van 1 Februari 1922 wordt het garnizoen *Geertruidenberg*, voor wat betreft de militaire rechtspleging geacht te behooren tot het garnizoen *Breda*.

¹⁾ Zie deel XVI, blz. 481.

²⁾ Zie deel XV, blz. 417.

Red. M. R. T.

Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Bezuiniging door reorganisatie.

De Griffier van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht, Dr. F. C. van Beusekom, heeft in No. 10817 van het Weekblad van het Recht vereenvoudiging van de militair-rechterlijke macht verdedigd. In een tijd als dien wij nu doormaken heeft dat ongetwijfeld zijn verdienste. De geachte schrijver van deze beschouwingen heeft echter uitsluitend kracht voor zijn betoog geput uit dorre cijfers en getracht die cijfers, aangevende het aantal der behandelde zaken nog te drukken door na te gaan op welke wijze de practijk der militaire rechtscolleges nog zou kunnen worden verminderd. Daarop wordt dan de conclusie gebouwd dat een tot geringe proportien teruggebrachte practijk het aanhouden van een groot aantal rechters niet rechtvaardigt en dat derhalve op inkringing van dit aantal moet worden aangestuurd.

Deze lijn in schrijvers betoog is in het algemeen niet slecht gekozen en mag zeer zeker worden in het oog gehouden. Doch de schrijver heeft belangrijke aan het doel der militaire rechtspraak ontleende argumenten, welke grootendeels in andere richting gaan, verzuimd te belichten, zoodat de conclusie niet juist meer is en tegenspraak noodzakelijk is geworden. Deze argumenten naar voren te brengen is het doel van dit schrijven.

Wij gaan hierbij uit van het standpunt dat militaire rechtspraak noodzakelijk is in het belang van het behoud van een goede tucht in de weermacht en dat het niet mogelijk en niet raadzaam is principieel een grens te trekken tusschen straf- en tuchtrecht. Voorts achten wij het evenmin uitvoerbaar een practisch bruikbaar onderscheid te maken tusschen strafbare feiten, die wel en die niet de krijgstucht aanranden. De militaire rechtspraak zal dus in beginsel moeten omvatten alle door hare justiciabelen gepleegde strafbare feiten. Dit is een eisch voor handhaving van een goede krijgstucht in de weermacht, welke eisch tot nu toe, ook in de nieuwe militaire straf- en tuchtwetgeving, is aanvaard.

Dientengevolge moet onvoorwaardelijk worden afgewezen het denkbeeld om alle overtredingen, welke door militairen zijn begaan, ter berechting over te laten aan de kantonrechters. Dat de Heer van Beusekom het speciaal militair belang niet ziet, dat aan de berechting van deze vergrijpen door den militairen rechter verbonden is, moet aan hem liggen. Wie de militaire tucht kent en begrijpt, is ervan overtuigd. Trouwens de Heer van Beusekom vermeldt zelf,

dat de Wet op de Krijgstucht toelaat dergelijke overtredingen, wanneer zij door militairen zijn begaan, krijgstuhtelijk af te doen. Daaruit blijkt wel, dat het aanvaarden van deze stelling van den Heer van Beusekom in strijd zou zijn met hetgeen de wetgever terecht als een miliair belang heeft omschreven.

De voorstelling welke de Heer van Beusekom van de berechting van overtredingen door den militairen rechter geeft, is niet vrij van overdrijving. Het zal toch wel hoogst zelden voorkomen, dat een militair-rechterlijk college alleen voor berechting van een overtreding in het geweer moet komen. Doorgaans doen deze zaken van minder belang dienst als aanvulling van hetgeen van meer gewicht de zitting grootendeels in beslag neemt.

Toegegeven kan worden dat de mogelijkheid van disciplinaire afdoening van strafbare feiten ingevolge de eerlang in te voeren Wet op de Krijgstucht aanleiding kan zijn, dat het aantal door den militairen rechter te behandelen zaken in niet onbeduidende mate wordt verminderd. Dit aantal zal in onze kleine weermacht met geringe getalsterkte in vreedstijd aan den militairen rechter niet overmatig grooten arbeid verschaffen. Ziet men niet verder dan deze cijfers mogelijk maken, dan ligt de conclusie, welke ook Dr. van Beusekom trekt, voor de hand. Doch dan houdt men geen rekening met de eischen welke de corlogstoestand stellen kan en met de noodzakelijkheid dat de vredesorganisatie ten doel heeft die voor den oorlog voor te bereiden en den overgang daarin zonder schokken mogelijk te maken.

Vermindering van het aantal krijgswraden tot één voor de Landen en de Zeemacht samen moge geoorloofd zijn met betrekking tot het aantal van de ter berechting aangebrachte zaken, zij zou te eenemale miskennen de te allen tijde in acht te nemen voorzorg om aanstonds bij mobilisatie te kunnen beschikken over een aan de enorme toeneming van het aantal justiciabelen evenredig aantal werkelijk voor hun taak berekende militaire rechters en andere militair-rechterlijke autoriteiten. Want niet alleen dat deze autoriteiten — zoo burgers als militairen — behoorlijk thuis moeten zijn in de militaire samenleving en in het militair straf- en tuchtrecht, zij moeten ook in de practijk geschoold zijn ten einde vertraging van de rechtspraak door niet-inachtneming van vormen en dergelijke neven-vraagstukken zooveel mogelijk te voorkomen.

Hoe zou dat moeten gaan in oorlogstijd, wanneer het aantal zaken plotseling vertienvoudigt en ontegensprekelijk voor één krijgswraad veel te veel zou blijken? Waar zullen dan de juristen zijn, die blijk gegeven hebben te beantwoorden aan de eischen van bekwaamheid in het militair straf- en tuchtrecht om te mogen optreden als president van een krijgswraad of als auditeur-militair? Waar zullen dan de officieren zijn, die de geschiktheid bezitten om in die omstandig-

heden plotseling op te treden als ervaren officier-commissaris, secretaris en krijgsraadslid? Die zullen er niet zijn.

Die eisch mag niet te licht geteld worden, want in oorlogstijd is goede en snelle rechtspraak voor de weermacht ten minste even noodig als in vreedetijd en is toezicht op die rechtspraak langs den weg der approbatie minder goed mogelijk, doordien een deel der vonnissen dan aan dezen nuttigen maatregel worden onttrokken.

Dien maatregel noemen wij nuttig en dat niet zonder reden. De contrôle, welke het hoogste militaire rechtscollege aldus uitoefent over de beslissingen der lagere colleges, is blijkens de bepalingen van de artikelen 57 en 58 der Prov. Instr. zoo veelomvattend dat een daarvoor volgens den wensch van Dr. van Beusekom in de plaats te stellen recht van hooger beroep voor den openbaren aanklager in de verste verte niet zou doen bereiken wat thans mogelijk is en waarschijnlijk ook geschiedt. Elke zaak, waarin hier te lande vonnis is geweest, wordt bij het Hoog Militair Gerechtshof opnieuw nagegaan en het Hof heeft bv. tot plicht abuizen en verzuimen of informaliteiten te doen herstellen. Deze grootendeels formeele leerschool, welke de krijgswaarden en aanhoorige autoriteiten doorlopend moet doen zien hoe behoorlijk geprocedeerd moet worden, is de best denkbare gelegenheid om militair-rechterlijke autoriteiten voor hun oorlogstaak voor te bereiden.

Het zou derhalve een groote stap achteruit zijn, wanneer de approbatie werd afgeschaft. De thans mogelijke eenheid in de militaire rechtspraak zou bovendien belangrijk verminderen.

Wij zijn thans gekomen tot de taak om te trachten eenige meer positieve gegevens voor bezuiniging in de militaire rechtspraak te verschaffen. Dat deze niet zoo radicaal zijn als die van Dr. van Beusekom, zal reeds aanstonds duidelijk zijn. Bovendien zijn de door hem aangegeven besparingen op de uitgaven geflatteerd, omdat hij geen cijfers gaf in zijne optelling voor bezoldiging van militaire leden van het Hoog Militair Gerechtshof en omdat hij verzuimde rekening te houden met de omstandigheid, dat bij plaatsing van het Hoog Militair Gerechtshof te 's-Gravenhage en het instellen van één krijgsraad voor zee- en landmacht, de kosten voor het hooren van beklaagden en getuigen meer moeten bedragen dan wanneer het Hof in het meer centraal gelegen Utrecht gevestigd is en de standplaatsen van meerdere krijgswaarden over het land verdeeld zijn. Tegen dit bezwaar is ons wel eens opgemerkt, dat deze kosten niet hoog zijn, omdat practisch gesproken de krijgswaarden zoo goed als nimmer in pleno getuigen hooren. Gesteld dat dit thans waar is, het zou in strijd zijn met de bedoeling van de herziening der Rechtsplegingen in 1912 en het zou bovendien elken dag kunnen veranderen.

Naar onze meening zou de versobering van den militair-rechterlijken dienst gezocht moeten worden in het loslaten van zekere

weelde, welke de herziening van 1912 heeft gebracht, het vergrooten van het aantal burger-rechtsgeleerden, die aan deze rechtspraak deelnemen. Wij zouden te dezen aanzien willen terugkeeren tot den ouden toestand en de rechtsgeleerde voorzitters van de krijgsraden hier te lande weder willen afgeschaft zien, ja zelfs zouden wij er niet tegen op zien om thans, nu de militair-rechtelijke opleiding van officieren bij land- en zeemacht vasten voet heeft verkregen en dus langzamerhand over militaire juristen beschikt kan worden, ook de burger-auditeurs-militair en den burger-fiscaal af te schaffen. Het groote nut van deze weelde is ons althans nimmer gebleken en men vergete toch ook niet, dat de voornaamste grond, waarvoor vroeger burger-rechtsgeleerden tot auditeurs-militair werden aangesteld (het bezit van vreemde huurtroepen als samenstellende deelen onzer landmacht, welke officieren in onze wetgeving onbedreven waren) sedert langen tijd vervallen is. Houdt men dus de approbatie in stand, dan is er o. i. geen overwegend bezwaar deze kostbare rechterlijke autoriteiten af te schaffen en te vervangen door geschoolde officieren, die bij de tegenwoordige slapte van werk, zeer goed ook met andere militaire diensten zouden kunnen worden belast, zooals thans reeds het geval is met de officieren, leden van de krijgsraden, die niet alleen met de niet-tijdroovende rechterlijke werkzaamheden hun traktement verdienen.

In dezen gedachtengang treft het bijzonder, dat Dr. van Beusekom van oordeel is, dat de tegenwoordige secretarissen door burger-juristen moeten worden vervangen. Als men de weelderige inrichting van de militaire justitie nog kostbaarder zou willen maken, zou deze raad zeer van pas komen. Doch als bezuinigingsvoorstel deugt hij geenszins. Integendeel, juist nu ook bij de landmacht de studie van officieren in de rechtswetenschap in gang is gezet, houde men er rekening mede, dat deze officieren met meer uitgebreide rechtskennis voor deze betrekking als aangewezen zijn en dat zij zeer stellig daarin veel beter zullen voldoen dan menig burger-jurist die nimmer van militair straf- en tuchtrecht iets heeft geleerd en in de militaire samenleving volslagen vreemdeling is.

Dergelijk bezwaar verzet zich ook tegen verbinding van het Hoog Militair Gerechtshof aan het Gerechtshof te 's Gravenhage. Wanneer men in ons hoogste militaire rechtscollege het rechtsgeleerd element wil handhaven — en wij gevoelen voor dat standpunt — dan moeten juist in dat college de op het gebied van militair straf- en tuchtrecht meest deskundige burger-juristen worden gebracht. En, *salva omni reverentia*, wij gelooven niet dat deze in een van onze burgerlijke gerechtshoven te vinden zijn.

Wij zouden dus meenen dat althans de burger-president van het Hoog Militair Gerechtshof een in het militair recht zeer ervaren specialiteit moet zijn. Doch daarnaast zouden andere burger-juristen als leden kunnen worden gemist. Laat men dit college samenstellen volgens het beginsel, dat thans in dit opzicht voor de krijgsraden

is aanvaard; een vaste burger-president met een aangewezen vervanger in tijd van nood.

Neemt men daarnaast voor militaire leden uitsluitend officieren met meer dan gewone rechtskennis, dan zou één hoofdofficier der Landmacht en één hoofdofficier der Zeemacht voldoende bezetting opleveren. Doch wanneer, zooals tot nu toe, ook andere officieren tot leden moeten worden benoemd, zou het militaire ledental niet moeten worden gereduceerd. De ééne militair-jurist der Landmacht en de ééne militair-jurist der Zeemacht zouden dan met den burger-president toch voldoende juridisch overwicht waarborgen. En ook deze officieren mogen — dit geven wij Dr. van Beusekom gaarne toe — onder de tegenwoordige omstandigheden tevens voor anderen arbeid worden gebezigd.

Bovendien zou de burger-griffier zeer wel door een der zake kundig officier kunnen worden vervangen. Ook dit bespaart niet strikt noodzakelijke uitgaven, omdat deze officier ook c. q. voor ander werk zou zijn te gebruiken.

Deze voorstellen brengen bezuinigingen mede zonder dat daaraan ingrijpende wetswijzigingen verbonden zijn. De door Dr. van Beusekom gedachte krijgsraad voor Land- en Zeemacht zou immers bezwaarlijk volgens twee Regtsplegingen kunnen werken, zoodat een herziening van de geheele procesregeling niet zou kunnen uitblijven. En de oude wetgeving heeft voor wie haar kent en met haar weet om te gaan geen bezwaren van beteekenis.

Militair-rechtelijke Belangstelling.

Wij ontvingen sedert een viertal maanden de maandelijksche afleveringen van het Orgaan van de Vereeniging van Officieren van de Nederlandsche Landmacht en hebben met groote belangstelling van den inhoud kennis genomen. Wij begroeten die toezending met vreugde, omdat zij ons de gelegenheid verschaft op de hoogte te blijven van de vraagstukken van den dag, welke ons officierskorps, althans het in deze Vereeniging saamgekomen deel daarvan, bezig houden.

De tijden zijn sinds vroeger veranderd en het doet ons genoegen dat de officieren van de Landmacht belangstelling gaan toonen in wat men wel eens met een leelijk woord genoemd heeft „de juristerij.” Inderdaad, het wordt voor de officieren meer dan tijd dat zij het „maling hebben aan de juristerij” aan anderen overlaten.

Het ligt niet op onzen weg om geregeld overzicht te geven van den inhoud van dit Orgaan, zelfs niet van stukken met rechtsgeleerde strekking of met administratiefrechtelijke beschouwingen. Het groot aantal leden der Vereeniging is een waarborg van sterker

gehalte dan die, welke ons overzicht zou kunnen geven, dat die juridisch getinte literatuur in ruimen kring bekend wordt.

Doch onze wegen loopen wel evenwijdig. Want ons tijdschrift moge opgericht zijn in de periode, toen de militair-rechtelijke belangstelling zich bijna uitsluitend concentreerde op het militair strafrecht, de tegenwoordige lezers ervan beginnen meer en meer ook voor andere onderdelen van het militair recht belangstelling te koesteren. Daarvoor bestaat reden en wij veroorloven ons in het bijzonder naar voren te brengen een uitlating van den tegenwoordigen Minister van Oorlog, tegenover het Hoofdbestuur van bovengenoemde vereeniging gedaan ter gelegenheid van een audientie, onder meer loopende over den geest in het officierskorps, bij welke gelegenheid Minister van Dijk de vraag stelde *„of de officieren, die blijkens de mededeelingen zóó weinig werk hebben dat zij met hun ledigen tijd geen raad weten, dan niet de gelegenheid benutten, zichzelf te ontwikkelen en zich in te werken in de sociale vraagstukken, waarvan de kennis terecht van zooveel beteekenis wordt geacht.”* Deze vraag wijst aan het officierskorps een nieuw veld van studie aan, een studieveld dat nog vrijwel onontgonnen is en waarop volgens de Redactie van het Orgaan terzelfder plaatse ¹⁾ dringend verbetering moet worden gebracht.

Inderdaad, een adagium van den Maarschalk von Hindenburg, in dezelfde aflevering aangehaald (blz. 40) bevestigt het voor Duitschland. „Das Fehlen eines für den Krieg geschulten wirtschaftlichen Generalstabes machte sich im Verlauf unseres Kampfes ausserordentlich fühlbar. . . . so glänzend unsere militäristische und ich darf wohl sagen, finanzielle Mobilmachung geregelt war, so sehr fehlte es andererseits an einer wirtschaftlichen.”

Wie zich aan anderen spiegelt, spiegelt zich zacht. Wij hebben ondervonden hoezeer sociale en economische kennis bij den aanvang van de mobilisatie aan het Legerbestuur ontbrak om aanstonds met volle kracht de voorbereiding van hetgeen in deze richting noodig mocht zijn, ter hand te nemen. Laat deze voor Duitschland geldende uitspraak voor onze officieren een aansporing zijn om den door Minister van Dijk aangegeven weg in te slaan en aan de „juris-terij” in den ruimsten zin meer belangstelling te wijden.

Het rechtsgeleerde veld is nl. zeer ruim. Er is zelfs gelegenheid te over om zich te specialiseeren. Men behoeft de strafrechtelijke zijde niet steeds te kiezen, doch kan zeh evengoed een speciale studie verschaffen, die groote voldoening geven kan, langs den weg dien Maarschalk Lyautey eens heeft aangeduid als „le rôle social de l'officier”, of wel door bestudeering van ons administratief recht, van een militair standpunt bezien, of wel van onze sociaal-economische wetgeving, van onze staatsfinanciën met het oog op verwezenlijking van militaire belangen niet het minst in oorlogstijd enz. enz. Wij doen maar een paar grepen, waarbij wellicht reeds

¹⁾ Blz. 4 van het nummer van Januari 1922.

aanstonds blijkt de groote veelzijdigheid van de studie der maatschappij, waaruit de levende weermacht voortkomt en welke in tijd van oorlog eveneens gemobiliseerd moet worden.

Wij lazzen met groote belangstelling, alweder in de Januari-afllevering, een ingezonden stuk van kapitein Rouffaer, die reeds toont met het zich juridisch orienteeren een begin te hebben gemaakt. Aller Anfang ist schwer en het is voor hen, die niet in een academiestad in garnizoen zijn, zeer moeilijk om geheel door eigen kracht en zonder leiding die orienteering te vinden. Want de groote omtrekken van de rechtswetenschap moeten aan dergelijke studie tot grondslag dienen; men kan zich niet bepalen tot studie in een onderdeel zonder op de hoogte te zijn van het groote veld dat den jurist bij zijn opleiding in vogelvlucht wordt getoond.

Dit veld van studie is nog onontgonnen. Wij hopen dat er onder de officieren van de Landmacht velen zullen zijn, die naar het reeds zoolang door collega's van de Zeemacht gegeven voorbeeld, zich aangetrokken gevoelen tot de rechtsstudie. Daartoe kan het vereenigingsleven van den tegenwoordigen tijd veel bijdragen, terwijl de van alle zijden als dringend noodig aangeduide reorganisatie van het militair onderwijs bij de Landmacht, welke in dit opzicht op een gunstig oogenblik komt, de gelegenheid biedt om reeds bij de eerste opleiding ook hiervoor goede grondslagen te leggen.

Laten wij nog verwijzen naar hetgeen de Generaal F. de Bas reeds in 1918 geschreven heeft in zijn boekje Waakzaam en Weerbaar, meer in het bijzonder de blz. 78-83, al moeten wij daarbij nog eens uitdrukkelijk herhalen onze waarschuwing tegen eenzijdigheid in de studie.

En ten slotte nog dit: de studie van de maatschappij, welke de rechtswetenschap beoogt, is er niet eene die vereenigbaar is met specialiseering in een of andere militair-technische richting. Wie dezen weg inslaat, wordt militair-rechtelijke specialiteit en heeft daaraan een levenstaak. Moge de officiers-vereeniging ook hieraan indachtig zijn, wanneer zij de belangen voorstaat van diegenen onder hare leden, die zich tot deze richting aangetrokken gevoelen en haar met ernstigen wil inslaan. Want die richting is voor de weermacht niet langer misbaar en de pioniers, de wegbereiders verdienen den grootst mogelijken steun.

Wij zullen de vorderingen op dien weg met de grootste belangstelling blijven volgen.

De werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof.

Overzicht van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof over de jaren 1912—1921.

Jaar.	Approbatien.	Strafzaken.							Klachtzaken.			Adviezen op gratie-verzoeken.	Bijenvoeging van de in de kolommen 2, 8
		Uitgespr. sententies.			Vorderingen van den Adv.-Fisikaal met betrekking tot V. V.				Vastgestelde beschikkingen in				
		In hooger ber.		In eersten aanleg.	toegevoezen.	afgevoezen.	Totaal.	Eersten aanleg.	Hooger beroep.	Totaal.			
		Appellanten.	Gedaagden.										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1912	792	63	33	11	—	—	107	49	5	54	50	95	
1913	919	70	46	14	—	—	130	35	5	40	44	108	
1914	1121	59	94	7	—	—	160	36	3	39	36	132	
1915	3189	345	165	3	—	—	513	98	36	134	84	383	
1916	4896	586	214	3	—	—	803	190	63	253	123	595	
1917	8161	965	371	2	—	—	1338	173	63	236	211	973	
1918	8481	1406	351	2	—	—	1759	274	48	322	242	1056	
1919	6324	927	309	1	1	4	1242 ¹	157	31	188	525	775	
1920	4131	436	323	8	7	8	782 ²	65	13	78	351	499	
1921	1896	123	86	6	3	3	221 ³	50	4	54	148	217	

¹ Hieronder zijn 145 gevallen van V. V.

² Idem 93 gevallen.

³ Idem 23 gevallen.

Specificatie van de getallen over 1921.

A. Approbatien.

KRIJGSRAAD TE	V O N N I S S E N.								Beschikkingen in zake	
	Onvoorwaardelijke veroordeelingen.		Voorwaardelijke veroordeelingen.		Vrijspraken.		Nietigverklaringen.	klachten.	bevoegdheid.	
	Misdr.	Overtr.	Algem. voorw.	Bijz. voorw.	Misdr.	Overtr.				
							klachten.	bevoegdheid.		
-Gravenhage	237	137	2	1	28	2	—	—*)	3	
rnhem	217	462	23	—	31	2	—	13	1	
-Hertogenbosch.	282	283	12	7	33	6	4	2	2	
Villemsoord	80	18	5	—	3	—	—	—	—	
	816	900	42	8	95	10	4	15	6	

*) 5 niet ter approbatie ingezonden beschikkingen.

veroordeelden.

	APPELLANTEN.										GEDAAGDEN.										Vorderingen betreffende V.V.												
	Onvoorwaardelijke verordeelingen.					Vrijspraken.					Nietigverklaringen.					Onvoorwaardelijke verordeelingen.					Vrijspraken.					Nietigverklaringen.					Toegewezen.	Afgewezen.	Total.
	Misdriven.		Overtreddingen.			Algem. voorw.		Bijzondere voorw.			Misdriven.		Overtreddingen.			Algem. voorw.		Bijzondere voorw.			Misdriven.		Overtreddingen.										
	Misdriven.	Overtreddingen.	Algem. voorw.	Bijzondere voorw.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.	Misdriven.	Overtreddingen.							
Total.					Total.					Total.					Total.					Total.													
KRIJGSRAAD TE	17	—	—	1	1	2	—	—	—	21	19	3	3	—	—	8	2	—	—	35	1	—	—	—	1	57							
's-Gravenhage	37	5	7	2	6	1	—	—	—	58	14	3	3	—	—	2	6	—	—	28	1	3	4	—	—	90							
Arnhem	21	1	3	—	—	—	—	—	—	25	7	3	2	—	—	4	2	—	—	18	—	—	—	—	—	43							
's-Hertogenbosch	17	—	1	—	—	—	—	—	—	18	2	—	1	—	—	2	—	—	—	5	1	—	—	—	—	24							
Willensoord	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1							
Curacao	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	—	—	6	—	—	—	—	—	6							
Sententies eersten aanleg	92	7	11	3	7	3	—	—	—	123	42	14	9	—	—	17	10	—	—	92	3	3	6	—	—	221							

C. Vastgestelde beschikkingen in klachtzaken.

	In eersten aanleg	In hooger beroep	Totalen
Zeemacht	34	—	34
Landmacht	16	4	20

Art. 74 W. v. Sr.

Bovenvermeld artikel, hetwelk, krachtens het bepaalde in art. 91 W. v. Sr., ook voor het militair strafrecht van toepassing is, betreft het vervallen van het recht tot strafvordering wegens overtredingen, waarop geen andere hoofdstraf is gesteld dan geldboete, door de vrijwillige betaling van het maximum van de daarop gestelde geldboete.

In dit artikel is, bij art. 3 van de Wet van 5 Juli 1921, St.bl. 833, tot vereenvoudiging van de rechtspleging in lichte strafzaken ¹⁾, een wijziging gebracht, die wij niet stilzwijgend mogen voorbijgaan.

Allereerst moge de nieuwe tekst van art. 74 hier volgen.

„Het recht tot strafvordering wegens overtredingen, *waarvan de kantonrechter kennis neemt*, en waarop geldboete, hetzij als eenige hoofdstraf, hetzij nevens hechtenis van ten hoogste veertien dagen is gesteld, vervalt door vrijwillige voldoening van de voorwaarde welke de bevoegde ambtenaar van het openbaar ministerie op vóór den aanvang der terechtzitting in te dienen verzoek van den verdachte of beklaagde ter voorkoming van de strafvervolging mocht hebben gesteld.

„Deze voorwaarde bestaat in: de betaling, binnen een door den ambtenaar te bepalen termijn op eene door dezen aan te wijzen plaats, van een bepaalde geldsom, met of zonder uitlevering van aan verbeurdverklaring onderworpen voorwerpen of voldoening der geschatte waarde of afstand van reeds inbeslaggenomen voorwerpen. Zoodanige uitlevering, voldoening of afstand wordt steeds in de voorwaarde opgenomen, indien ter zake van het feit verbeurdverklaring zou moeten volgen. Bedoelde termijn kan vóór den afloop daarvan eenmaal worden verlengd.

„De te betalen geldsom bedraagt ten minste vijftig cents en ten hoogste het maximum der boete op het feit gesteld.

„Is op de overtreding geene andere hoofdstraf gesteld dan geldboete en biedt de verdachte of beklaagde aan, binnen den door den ambtenaar van het openbaar ministerie te bepalen termijn het maximum der boete te betalen en de aan verbeurdverklaring onderworpen voorwerpen uit te leveren of af te staan of hunne geschatte waarde te voldoen, dan zal die ambtenaar het stellen van eene daartoe strekkende voorwaarde niet mogen weigeren.

„In de gevallen waarin de straf wordt verhoogd wegens herhaling is die verhooging ook van toepassing, wanneer het recht tot strafvordering wegens de vroeger begane overtreding volgens het eerste lid is vervallen.

„De bepalingen van dit artikel gelden niet voor een minderjarigen persoon die tijdens het begaan van het feit den leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt.”

¹⁾ De wet zal op een nader door H. M. de Koningin te bepalen tijdstip in werking treden.

Wij hebben ons veroorloofd in het eerste lid van dit artikel enkele woorden te cursiveeren; zij doen de vraag rijzen of het artikel, dat in het militair strafrecht toepassing vindt, ook wanneer de nieuwe redactie in werking zal zijn getreden, in dat recht toepassing zal kunnen blijven vinden.

Dat het niet de bedoeling is geweest voortaan de aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen van de toepasselijkheid van het artikel uit te sluiten, deelt MR. J. V. VAN DYCK, Raad-adviseur bij het Departement van Justitie, ons mede op blz. 19 van zijn boekje „Tekst der Wet van 5 Juli 1921 (Staatsblad n°. 833), tot vereenvoudiging van de rechtspleging in lichte strafzaken, met een inleiding en enkele toelichtende aantekeningen.” (Uitgegeven bij N. Samsom te Alphen aan den Rijn). Deze kan als hebbende deel uitgemaakt van de commissie, die de wet voorbereidde, van hare bedoeling op de hoogte zijn; de vraag blijft echter of de tekst van het artikel, zooals die zal komen te luiden, zijne opvatting toelaat. Hij meent van wel en zegt: „Men heeft alleen willen uitsluiten de over-tredingen, waarvan de rechtbank kennis neemt. En met eenigen „goeden wil kan men m. i. het artikel wel aldus lezen, dat het op „die overtredingen betrekking heeft, welke in het algemeen, d. w. z. „wanneer zij door een burger worden begaan, tot de bevoegdheid „van den kantonrechter behooren.”

Wij kunnen ons met DR. VAN DYCK's opvatting wel vereenigen en wij hopen dan ook dat het militair openbaar ministerie in de woorden „overtredingen, waarvan de kantonrechter kennis neemt”, niet anders zal willen zien dan de gemakkelijke aanduiding van een groep overtredingen en dus het gewijzigde art. 74 Sr. ook in het militair strafrecht zal toepassen. Mocht dit niet zoo zijn, dan zou naar onze meening wetswijziging moeten volgen, omdat anders de aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen door de nieuwe regeling niet alleen in ongunstiger omstandigheden zullen komen te verkeerden dan zij die aan de rechtsmacht van den burger-rechter onderworpen zijn, maar ook in ongunstiger omstandigheden dan zij tot nu toe verkeerden. Immers art. 74 Sr., zooals het thans nog van kracht is, is wel op hen van toepassing, zoodat zij nu het recht hebben om door betaling van het maximum van de daarop gestelde boete, een strafvervolging wegens bepaalde overtredingen te voorkomen. Er bestaat naar het ons voorkomt niet een reden om dien weg voor hen te verlaten, wat dan ook, zooals wij wel mogen aannemen, niet in de bedoeling heeft gelegen.

Ten einde te voorkomen, dat het nieuwe artikel 74 voor de aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen buiten toepassing blijft, zou de Minister van Justitie een aanschrijving omtrent de bedoeling van dat artikel kunnen richten tot den advocaat-fiscaal, de auditeurs-militair en den fiscaal bij den zekrijgsraad, maar ten slotte zal toch de (militaire) rechter de juiste beteekenis van het artikel moeten vaststellen. Dat hij daartoe spoedig in de gelegenheid zal

zijn is niet waarschijnlijk. Immers, wanneer het militair openbaar ministerie de ruime interpretatie van art. 74 huldigt, krijgt de militaire rechter de zaak niet ter behandeling. Het verloop van de zaak is dan als volgt.

Wanneer een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon na het begaan van een overtreding, de strafvervolging door het betalen van de maximum geldboete wil voorkomen, kan hij zijn wensch daartoe voor of na zijne verwijzing naar den krijgsraad te kennen geven. In het eerste geval volgt niettemin zijne verwijzing naar den krijgsraad. Eerst na de verwijzing verleent de openbare aanklager machtiging tot het betalen van de maximum geldboete. Is hem de door den ontvanger van de registratie voor voldaan geteekende machtiging verdoend, dan rapporteert hij aan de autoriteit, die den betrokkene naar den krijgsraad heeft verwezen, dat het recht tot strafvordering door vrijwillige betaling van de maximum geldboete is vervallen en worden de processtukken gedeponneerd. De zaak is daarmee uit. Zoo althans is het verloop van een dergelijke zaak bij de zeemacht (vgl. art. 14 Justitiele Zaken) en naar onze meening te recht. De openbare aanklager mag niet optreden, alvorens de zaak naar den krijgsraad is verwezen en daardoor is uitgemaakt, dat er termen voor strafrechterlijke vervolging aanwezig zijn; ware het anders de beslissing, of een begaan vergrijp krijgstaetelijk of strafrechterlijk zal worden afgedaan, zoude aan de tot die beslissing bevoegde militaire autoriteit worden onttrokken. Nu zegt het nieuwe artikel 74 Sr. wel, dat de ambtenaar van het openbaar ministerie in bepaalde gevallen niet zal mogen weigeren, om de voorwaarde, waaronder vrijwillige betaling van het maximum der boete kan plaats hebben, te stellen, maar dit verandert aan den hiervoor weergegeven loop van zaken niets. Want wel krijgt hij, die een overtreding heeft begaan dus een recht om een strafvervolging te voorkomen, maar dat recht kan pas ontstaan, wanneer een recht tot strafvervolging is geboren en daarover beslist niet de openbare aanklager, maar de tot verwijzing bevoegde militaire autoriteit. Voor deze hare beslissing heeft genomen, mag de fiskaal of de auditeur-militair niet optreden.

Er is echter wel een geval, waarin de (militaire) rechter zijne meening omtrent de toepasselijkheid van art. 74 Sr. (nieuw) op aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen kan uitspreken n.l. in geval van herhaling. Het artikel zegt: „In de gevallen waarin de straf wordt verhoogd wegens herhaling, is die verhooging ook van toepassing, wanneer het recht tot strafvordering wegens de vroeger begane overtreding volgens het eerste lid is vervallen.” Nu kan zich het geval voordoen, dat een militair of gewezen militair terecht staat wegens het plegen van een overtreding onder de verzwarende omstandigheid van herhaling, terwijl hij door vrijwillige voldoening aan de door den openbaren aanklager gestelde voorwaarde(n) de strafvervolging van de eerste overtreding heeft voorkomen. De

rechter zal dan hebben te beslissen of de wijze, waarop de eerste zaak is afgedaan, berust op de wet dan wel of de eerste zaak is beëindigd door eene niet op de wet berustende transactie, waarmede hij, evenmin als bijv. met een krijgstuchtelijke afdoening van de eerste overtreding, voor de vraag of er grond tot strafverhooving wegens herhaling bestaat, rekening niet mag houden.

**Commissiën tot het instellen van een onderzoek naar de
bijzondere rechtskennis van officieren der zee- en der
landmacht.**

De commissie tot het instellen van een onderzoek naar de bijzondere rechtskennis van officieren der zeemacht heeft destijds voorgesteld bij de samenstelling van de commissie uit te gaan van het beginsel, dat de hoogleeraren, wier colleges de kandidaten gevolgd hebben en die aan hunne studie de noodige leiding hebben gegeven tot lid van de commissie benoemd zouden worden. Met die opvatting heeft de toenmalige Minister van Marine zich vereenigd en sedert is het Departement van Marine deze gedraglijn blijven volgen. Op grond daarvan heeft de Minister van Marine a.i., bij beschikking van 7 December 1921, Afd. B, 2e Bureau, nr. 69, tot lid van deze commissie benoemd Prof. Mr. Ph. Kleintjes, hoogleeraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, wiens colleges in volkenrecht de studeerende officieren volgen. Daarmede is afgeweken van het bepaalde in 1 V. K. M. XIA 43, waartegen natuurlijk geen enkel bezwaar bestaat, omdat gemeld artikel eveneens bij ministerieele beschikking is vastgesteld en dus feitelijk door de thans gedane benoeming gewijzigd is. Het artikel zal echter t.g.t. gewijzigd worden.

Ten aanzien van de rechtskundige opleiding van de officieren bij de landmacht deelden wij op blz. 210 en vlg. van dezen jaargang een en ander mede. De daar vermelde commissie (blz. 212) is thans samengesteld, zooals blijkt uit de hiervolgende beschikking van den Minister van Oorlog van 2 Januari 1922, 1ste Afdeeling, nr. 40 (L. O. 1922 nr. 2).

„Bij deze wordt ingesteld eene commissie als bedoeld in punt C van de Ministerieele Beschikking van 15 Augustus 1921, 1ste Afd. no. 71 (L. O. 1921, no. 391).

In deze commissie worden benoemd tot lid: de Heeren Prof. Mr. Dr. R. Kranenburg, Hoogleeraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, Prof. Mr. B. M. Taverne, Hoogleeraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, Mr. L. M. Rollin Couquerque, Administrateur aan het Departement van Koloniën en N. J. J. van Rijn van Alkemade, lid van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht.

Bij beschikking van 4 Februari 1922, 1ste Afd., nr. 78, heeft de Minister van Oorlog nader tot lid van deze commissie benoemd mr. Ph. Kleintjes bovengenoemd (L.O. 1922, nr. 50).

In de commissie ontbreekt thans nog als lid een officier van de Landmacht die bijzondere rechtsstudiën heeft gemaakt; omtrent deze benoeming zal nader een beslissing worden genomen

Dat Prof. Taverne, hoewel hij reeds zijne nieuwe functie van lid van den Hoogen Raad aanvaardde, niettemin deel uitmaakt van de commissie, houdt verband met het bovenvermelde beginsel. In afwachting toch van de benoeming van zijn opvolger als hoogleeraar is hij voortgegaan met het geven van colleges, zoodat de officieren, die aan het einde van dit cursusjaar blijk wenschen te geven zich eene meer uitgebreide rechtskennis te hebben eigen gemaakt, voor zoover het strafrecht betreft onder zijn leiding hebben gestudeerd.

Afzonderlijke militaire rechtspraak.

In het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de begroting van Justitie voor het dienstjaar 1922 vonden wij onder het hoofd „Rechterlijke macht” deze opmerking: „Eenige leden bepleitten, mede in het belang der bezuiniging, opheffing van de militaire rechtspraak. Anderen hadden in beginsel tegen die opheffing bezwaar.”

Naar aanleiding daarvan merkte de Minister van Justitie, Dr. Heemskerk, in zijne Memorie van Antwoord op:

Tegen de opheffing der militaire rechtspraak heeft de ondergeteekende, met de leden die zich in gelijken zin uitspraken, bezwaar.

BOEKAANKONDIGING.

Maandblad voor Berechting en Reclasseering van volwassenen en kinderen onder redactie van: Mr. N. Muller, hoofdredacteur. F. A. M. de Bruijn, Mr. G. T. J. de Jongh, Prof. Mr. J. Simon van der Aa en Mr. V. G. A. Boll.

Kort geleden verscheen van bovengenoemd tijdschrift de eerste aflevering, waarop wij gaarne met een enkel woord de aandacht van onze leezrs vestigen.

Haar woord „Ter inleiding” vangt de Redactie aan met dezen zin: „Dit Maandblad wil zijn een teeken, dat van vele tegenstellingen de scherpste is verdwenen en dat veel nieuw leven bezig is te „ontstaan.” Zij wijst er dan verder op, dat in de laatste jaren de tegenstelling die er bestond tusschen straffende rechtspraak en helpende reclasseering zoozeer is verzacht, dat een samenwerking tusschen die beide is kunnen ontstaan, welke voor beider toekomst de schoonste verwachtingen doet koesteren. Deze samenwerking te helpen ontwikkelen is een van de belangrijkste doeleinden van het blad, — en de invoering van den Nederlandschen Kinderrechter en Politie-rechter schijnt de gelegenheid daartoe schoon te maken. Ook de tegenstelling tusschen strafrecht voor kinderen en strafrecht voor volwassenen is bezig te verzachten, nu ook volwassen misdadigers worden beschouwd als menschen voor wie er nog hoop is en voor wie leiding even noodig is als straf. Er schijnt dus naar het oordeel van de redactie voor een gemeenschappelijk maandblad voor berechting en reclasseering van kinderen en van volwassenen alle aanleiding te bestaan. Ook het werk van de Voogdijraden zal in het maandblad een plaats vinden. Voorts zal het blad zijn aandacht wijden aan het strafstelsel. Op dit gebied is de groote tegenstelling tusschen straf en opvoeding bezig haar scherpste te verliezen. De tijd van het evenwicht is nog niet daar, waarin voor elk der beide elementen zijn juiste maat en invloed zijn vastgesteld. Het zal de taak van het maandblad zijn de ontwikkeling, zooals zij bezig is uit de tegenwoordige maatschappij voort te komen, waar te nemen, op te teekenen en zoo mogelijk de beste elementen daarin te onderkennen en te bevorderen. Bij die taak zal ook de aandacht gevestigd zijn op wat in het buitenland geschiedt.

Het blad wordt uitgegeven door twee groote instellingen op het gebied van de reclasseering van kinderen en volwassenen n.l. het Verbond der Vereenigen Pro Juventute en het Genootschap tot zedelijke verbetering van gevangenen. Het treedt echter slechts in de laatste plaats op als orgaan dier beide instellingen. Voorop staat het

algemeen doel: gelegenheid tot meeningsuiting te geven aan ieder, van welke gezindte, of welke richting ook, die denkt en doet op het gebied van reclasseering, strafrecht en strafrechtshervorming.

Om haar doel te bereiken beschikt de redactie over een staf van vaste medewerkers, de lijst bevat een kleine zestig namen, behorende tot verschillende godsdienstige gezindten, waaronder leden van de zittende en staande magistratuur en van de balie, vertegenwoordigers van eigenlijke reclasseeringsinstellingen voor volwassenen en kinderen en van aanverwante en samenwerkende instellingen zooals die der drankbestrijders, vooraanstaande mannen uit het opvoedingswezen en van de kinderpolitie.

Uit den inhoud vermelden wij twee vaste rubrieken: „Kattebelletjes” en „Uit de cel en uit het leven”. In de eerste worden opgenomen korte losse opmerkingen, waarvan eigenlijk niemand de verantwoordelijkheid aanvaardt, maar die soms den durf hebben de kat den bel aan te binden, in de tweede zullen worden opgenomen uitingen van gevangenen, van ontslagen gevangenen, van voorwaardelijk veroordeelden, uitingen die bij gevangenisbezoek of bij reclasseeringspogingen worden opgevangen en die om de een of andere reden treffend zijn.

Verder treffen wij aan een rubriek „Boekaankondiging en Boekuitlening” waarin verschillende binnen- en buitenlandsche boeken en tijdschriftartikelen worden aangekondigd en besproken en die tegen betaling van de te maken onkosten door de abonnés van het blad ter leen ontvangen kunnen worden evenals andere tot de bibliotheek daarvan behorende boeken. Voorts vermelden wij de rubriek „Rechtspraak” waarin zullen worden opgenomen „strafrechtelijke uitspraken, die wat de opgelegde straf betreft waard zijn door anderen gekend te worden. Uitsluitend het niet juridische deel van de strafrechtspraak zal behandeld worden. Deze eerste aflevering vermeldt twee vonnissen van de arrondissementsrechtbanken te Alkmaar en te Amsterdam. In het eerste, betreffende een geval van diefstal, motiveert de rechtbank breedvoerig, waarom zij, niettegenstaande een desbetreffend gunstig advies, geen termen aanwezig acht voor het opleggen van een voorwaardelijke straf, terwijl zij ook geen termen aanwezig acht voor het opleggen van een geldboete, omdat het maximum daarvan voor dit geval te laag is. Dit vonnis wijst naar het oordeel van de redactie op een van de zeer ongewenschte wettelijke beperkingen van de vrijheid des rechters bij de keuze tusschen gevangenisstraf of geldboete. Het tweede vonnis betreft verduistering door een looknecht; de redactie acht het belangwekkend, omdat het aantoont hoever men gaan kan bij het opleggen van de volkomen billijke en paedagogische voorwaarde van vergoeding der toegebrachte schade.

De verdere inhoud van deze eerste aflevering bestaat uit korte mededeelingen en opstellen, waarvan wij vermelden die onder den titel: „Over de grens tusschen strafrechtelijk volwassenen en kin-

deren", „Over nieuwe Amerikaansche gevangenissen", „Ontwikkeling van gevangenispersoneel", „De Belgische Rijkswerkinrichtingen voor mannen". Ten slotte vermelden wij nog een bericht over verkregen samenwerking tusschen den Zeekrijgsraad en de Afdeling Alkmaar van het Genootschap t. z. v. d. g., waarbij eerstgenoemde zich gaarne bereid verklaarde in de daarvoor geschikte gevallen zich over den persoon en het vroeger leven van beklaagden te doen voorlichten van reclasseeringswege, zulks vooral met het oog op mogelijke voorwaardelijke veroordeeling.

Wij hebben een eenigszins uitgebreid overzicht van den inhoud van de voor ons liggende aflevering gegeven, omdat wij onzen lezers gaarne in staat stellen zich een denkbeeld te vormen van hetgeen het nieuwe tijdschrift beoogt, wellicht zullen sommigen daardoor aanleiding vinden een abonnement te nemen. De prijs behoeft voor niemand een bezwaar te zijn, zij bedraagt *f* 4.— plus de kosten van inning. Men abonneert zich rechtstreeks bij den Hoofdredacteur, Kennemerpark 29, Alkmaar. Ook kan men steun verleen door het inzenden van mededeelingen of opstellen; de redactie houdt zich daarvoor aanbevolen, maar stelt daarbij prijs op korthed. Zooals zij op de eerste bladzijde zegt is er geen mededeeling of meening, die voor goede formulering meer dan 1000 woorden eischt.

Naar onze meening is er voor een tijdschrift als het onderhavige zeer zeker plaats. Ook zij die de militaire rechtspraak uitoefenen zullen daarin menige mededeeling aantreffen, waarmede zij bij de uitoefening van die rechtspraak hun voordeel zullen kunnen doen. In de militaire strafrechtspraak, doen zich als gevolg van de bijzondere omstandigheden, waarin de militaire justitiabelen verkeeren, veel minder gevallen, welke voor reclasseering in aanmerking komen, voor dan in de gewone strafrechtspraak. Daardoor zal ook de ervaring op dit gebied bij de militaire rechtscolleges geringer zijn dan bij de burgerlijke rechtscolleges, zoodat er voor de eersten des te meer reden bestaat om rekening te houden met de ervaring opgedaan door de laatsten; daarbij zal het nieuwe tijdschrift, naar het ons voorkomt, van veel nut kunnen zijn.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Indische militaire strafwetgeving.

door

Dr. P. A. F. BLOM.

Auditeur-Militair te Batavia.

In het Indische Staatsblad 1921 No. 574 is opgenomen de Wet van 5 Juli 1921 No. 841 en bekend als de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht.

De vraag mag luiden, wat de bedoeling van den Wetgever geweest is met de plaatsing in het Indische Staatsblad van deze specifiek Nederlandsche Wetgeving?

Volgens het 3e lid van artikel 61 der Grondwet worden bij de Wet geregeld andere onderwerpen Nederlandsch-Indië betreffende dan die vermeld in het eerste en tweede lid en gaande over het Regeeringsreglement en het muntwezen, zoodra de behoefte blijkt te bestaan.

Er moet dus een grond van behoefte voor den Wetgever opgedoemd zijn, wil het onderwerp in het Indische Staatsblad verschijnen.

Nu is het begrip vd. zeer rekbaar gebleken en de Wetgever heeft zich blijkbaar niet kunnen onttrekken aan den invloed van de Kroon in deze, zoo is de Merkenwet wel bij K. B. geregeld (S. 1894 No. 159); de z.g.n. Octrooiwet weer bij de Wet, vervat in S. 1916 No. 732.

Gewoonlijk kunnen wij vaststellen, dat de Nederlandsche Wetgever lakoniek verklaart in het slotartikel van de desbetreffende wet, dat zij verbindend is voor de Oost en West en dan verschijnt de wet eenige maanden later in het Indische Staatsblad.

Dit zijn nu gevallen, waarin van verbindbaarheid voor den Oost sprake is, doch het komt wel voor, dat de Wetgever zich daaraan niet houdt en bijv. de afkondiging achterwege laat, zoo is de geheele Oost-Indische Militaire strafwetgeving van 1814 en 1815 nimmer in het Indische Staatsblad verschenen, evenmin als de Wet op het Nederlandschap, doch men heeft de verbindbaarheid maar aanvaard, om geen moeilijkheden te veroorzaken. ¹⁾

Een andere vraag is nu of een Nederlandsche Wet onder bepaalde omstandigheden maar verbindbaar voor Nederlandsch-Indië toch af-

¹⁾ Zie over Indische Wetgeving, mijn opstel in het Indisch Tijdschrift van het recht, deel CVII, blz. 83 e.v.

kondiging behoeft in het Indische Staatsblad om niet zijn verbindbaarheid in te boeten.

Wanneer een Indische rechter geroepen wordt om de Nederlandsche wet toe te passen, dan redeneert men blijkbaar in Nederland, dat dan geen afkondiging van noode is, wel echter de Wetgeving, waarbij de rechtsmacht aan dien rechter wordt opgedragen. Voorbeelden zijn te vinden: in de Wet van 15 Mei 1914 N.S. 206, waarbij aan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië opgedragen wordt op te treden als approbatie- en appelrechter van de zee-krijgsraden in Oost-Indië; deze wet verscheen daarop in het Indische Staatsblad van dat jaar onder nummer 677. Hiermee vermeende de Nederlandsche Wetgever, dat zijn taak volbracht was; zonderling bleef het echter, doch konsekwent ingevolge bovenstaande opvatting, dat de Rechtspleging bij de Zeemacht niet afgekondigd werd.

Bekend is echter, dat het Indische Hof zich niet bevoegd verklaarde recht te spreken, als de Rechtspleging vd. niet in het Indische Staatsblad was verschenen, daarbij van het standpunt uitgaande, dat het Hof bleef Indisch rechter, die Nederlandsch recht moest toepassen en dit zonder afkondiging nu in het Indische Staatsblad niet kon aanvaarden; zoo zien wij nu de Rechtspleging bij de Zeemacht niet als wet, doch als het den lezers bekend K. B. van 5 September 1913 (N. S. 365) in het Indische Staatsblad No. 11 van 1918 verschijnen, tegelijk met andere Koninklijke Besluiten, en wel het Koninklijk Besluit van 24 Augustus 1917 No. 45 tot wijziging van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië in Staatsblad 1918 No. 12 en dat van dienzelfden dag onder nummer 46 betreffende de tenuitvoerlegging van sententies door het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië in hooger beroep van vonnissen van zee-krijgsraden gewezen in het Indische Staatsblad van 1918 No. 13.

Het zelfde zien wij nu gebeuren met de hooger genoemde Invoeringswet, daarin komen specifiek Indische bepalingen voor, die dus afkondiging behoeven; zoo wordt gesproken in artikel 4 van den IIen titel en wel in het ingeschoven artikel 12e over den kolonialen krijgsraad; onder artikel 8 en wel in het ingeschoven artikel 29e wordt bepaald; ten aanzien van uit de koloniën afkomstige Inlandsche personen, aan de militaire rechtsmacht onderworpen, die den leeftijd van achttien jaren nog niet hebben bereikt, zijn uitsluitend van toepassing de bepalingen ten aanzien van personen boven dien leeftijd geldende.

Voorts vinden wij onder artikel 23 van dienzelfden titel een toevoeging van een nieuw lid aan artikel 144 van het W. van M. S.: voor zoover dit wetboek rechtsmacht opdraagt aan een rechter in de koloniën of bezittingen in andere werelddeelen, is het mede voor die koloniën of bezittingen verbindend en past die rechter bij de uitoefening van de hem opgedragen rechtsmacht, de Nederlandsche wetgeving toe.

Waren dit tot nog toe wijzigingen die aangebracht zijn in het

Wetboek van Militair Strafrecht, in de Wet op de Krijgstucht vinden wij soortgelijke bepalingen, zoo die vermeld onder artikel 29, waarbij de Wet op de Krijgstucht is aangevuld, terwijl aan artikel 74 van die Wet een tweede lid, gelijkkluidende aan de zooeven aangehaalde toevoeging van artikel 144 van het W. van M. S. is aangebracht.

In de tweede afdeeling van den IVen titel worden verschillende wijzigingen in de Rechtspleging bij de Zeemacht aangegeven; in artikel 3 vervallen de woorden: aan een aanmerkelijke overtreding van de Krijgstucht of''; een geheel nieuwe redactie van artikel 8 is opgezet, terwijl artikel 8a nieuw ingevoegd wordt. De artikelen 12 tot en met 15 over het reclamerecht vervallen, alsmede artikel 208; voorts zijn in de artikelen 112, 117, 142, 143, 191 en 200 wijzigingen aangebracht; ten slotte zijn nog additioneele bepalingen toegevoegd aan de rechtspleging vd. en handelende over de berechting van minderjarigen. Opmerking verdient de slotbepaling: additioneele bepalingen gelden niet bij berechting van minderjarige uit de koloniën afkomstige Inlandsche personen aan de militaire rechtsmacht onderworpen.

In den VIIIen titel treffen wij onder artikel 81 aan de regeling van de rechtsmacht tusschen den Nederlandschen en kolonialen burger strafrechter en den militairen rechter. Zoo wordt in artikel 84 en 85 de rechtsmacht van het Indisch Hoog Militair Gerechtshof nog nader aangegeven. De artikelen 90, 91 en 92 van dien titel behandelen de rechtsmacht der zee-krijgsraden in den Oost.

Uit het vorenstaande blijkt dus, dat deze Invoeringswet alleen slaat op de Nederlandsche Land- en Zeemacht en wegens het feit, dat het Indisch Hoog Militair Gerechtshof over de Zee-krijgsraden in Nederlandsch Oost-Indië rechtsmacht heeft gekregen ook in dien opzichte.

De vraag luidt nu: zijn het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht vervat in de Nederlandsche Staatsbladen 111 en 112 van het jaar 1903 evenzoo opgenomen in de Indische Staatsbladen. Wie gaat zoeken, zal vergeefschen arbeid doen; nergens zal men die wetgeving kunnen ontdekken.

Daaruit kunnen wij de conclusie trekken, dat de Nederlandsche Wetgever weer in diezelfde fout ging vervallen, toen het Indische Hoog Militair Gerechtshof met rechtsmacht werd bekleed ten aanzien van de vonnissen van de zee-krijgsraden in den Oost; ook toen dacht men niet aan de afkondiging in het Indische Staatsblad van de Rechtspleging bij de Zeemacht. Toch zal een afkondiging alsnog moeten geschieden, wil het Hof kennis nemen van de nieuwe wetgeving.

Kan de Wetgever nu volstaan door bij K. B. vd. wetten af te kondigen in het Indische Staatsblad tegelijk volvoerende de in artikel 2 van den Ien titel van de Invoeringswet gegeven opdracht om de artikelen van het Wetboek en de Wet vd. met de daarin gebrachte wijzigingen en aanvullingen in eene doorloopende genummerde reeks samen te vatten enz.?

Ik geloof, dat er terecht bezwaren tegen geopperd mogen worden; immers de Kroon treedt niet op als zelfstandig wetgever, zooals zij voor Indië de geheele wetgevende materie, met uitzondering van die genoemd in het bovenaangehaalde artikel 61 van de Grondwet, kan vaststellen, doch heeft een wetgeving over te brengen in de Indische Staatswetgeving, die tot stand gekomen is in gemeen overleg met de Staten-Generaal. Intusschen de op deze wijze opgenomen Rechtspleging bij de Zeemacht in S. 1918 No. 11, is wat hare verbindbaarheid betreft, nimmer in twijfel getrokken; hetgeen echter niet *belet*, dat de onregelmatigheid groot is.

Hoe staat het met de Indische Militaire Strafwetgeving zelve nu?

De zgn. herziene Rechtspleging bij de Landmacht, die bij de wet van 31 October 1912 No. 337 zijn beslag kreeg en met ingang van 20 December 1913 in werking getreden is, ingevolge het K. B. van 5 December te voren S. No. 437 in Nederland, heeft nog altijd niet kunnen bewerken, dat in Indië de Landmacht een dergelijke wetgeving heeft ontvangen.

Hoewel artikel 76 van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië uitdrukkelijk voorschrijft, dat de Militaire Strafrechtspleging (waaronder de geheele militaire strafwetgeving bedoeld wordt) op algemeene verordeningen berust, zooveel mogelijk overeenkomende met de in Nederland bestaande wetten, heeft de Indische Wetgever deze voorschriften vrijwel genegeerd; het Indische leger is de dupe van de weinige diligentie door den Wetgever op dit punt betoond, zelfs de West kan op het vernieuwde Reglement als daar geldende wijzen.

Er moest een bijzondere aanleiding zijn om de Regeering aan hare plicht te herinneren; immers werd tijdens de behandeling van de begroting van Nederlandsch-Indië in de Tweede Kamer in November 1913 een aanval gedaan op de militaire strafwetgeving van Indië op grond van de zaak „van Krieken”, waarop de Minister van Koloniën toezegde er krachtig toe te zullen meewerken, dat ook de militaire strafrechtspleging in Nederlandsch-Indië zou worden gewijzigd en er een rechtspleging zoude ontworpen en ingevoerd worden, die verband houdt met de geheele herziening, die voor Nederland had plaats gegrepen.

Daarop verzocht diezelfde Bewindsman aan den Landvoogd de opdracht gesteund op artikel 76 van het Regeeringsreglement, om voor de Indische Landmacht een Ontwerp te doen vervaardigen, waaraan de Gouverneur-Generaal gevolg gaf door in December 1914 den Directeur van Justitie last te geven tot het vervaardigen van dat ontwerp; in Juli 1915 gereed gekomen, werd het achtereenvolgens door den Directeur van Justitie gezonden naar den Legercommandant, den Advocaat-Fiscaal en het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië. Het Hof vooral had nog al bezwaren, gegrond op een enge uitlegging van het artikel 76, het zgn. concordantie artikel van het Regeeringsreglement. Toen de Raad van Ne-

derlandsch-Indië meeding met de inzichten van het Hof, gelastte de Regeering omwerking van het ontwerp, waarbij gelet moest worden op de aanmerkingen van het Hof en den Raad van Nederlandsch-Indië.

Dientengevolge ontstond er groote vertraging, zoodat eerst in September 1917 de Landvoogd bij mailrapport het Opperbestuur het ontwerp deed toekomen.

In Nederland is nu aanwezig een Staatscommissie voor herziening van het Indisch privaot- en strafrecht en is daaruit een bijzondere commissie gevormd; aan deze commissie nu heeft de Minister van Koloniën in begin 1918 opgedragen een nader advies uit te brengen over vd. ontwerp.

Al dadelijk moet gezegd worden, dat de Minister daarmee de ernst van de woorden in de Tweede Kamer gebezigd om met kracht mee te werken tot instandkoming van een herziene Rechtspleging in gevaar bracht; waar de Legercommandant, de Advocaat-Fiscaal, het Hoog Militair Gerechtshof en ten slotte de Raad van Indië de noodige adviezen uitgebracht hadden, werd de schijn gewekt, dat de zaak op de lange baan geschoven zoude worden en de werkelijkheid heeft dat ook bewezen, *op eind 1921* is nog niets bekend in Indië, wanneer vd. ontwerp nu afgekondigd zal worden in het Indische Staatsblad.

Het moge nu wel waar zijn, dat deze commissie in staat was de leemten, in de vd. Rechtspleging aan te vullen, gebleken bij de mobilisatie in 1914 en volgende jaren, doch welk beletsel was er dan om eerst met spoed het ontwerp in te voeren en eerst daarna aan die bijzondere commissie te verzoeken, feilen en leemten voor te brengen; deze zijn mogelijk vele, doch uit de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht blijkt er niet veel van.

Intusschen is het meer dan urgent, dat in Indië de herziene Rechtspleging ingevoerd wordt, er heerscht een noodtoestand bij het Indische Leger; een groot gebrek aan officieren, tweede luitenanten zijn reeds voor hunne aankomst in Indië bevorderd tot eersten luitenant en van deze ontbreekt ook een groot getal.

De oude Rechtspleging vordert zooveel diensten van officieren in garnizoenen, dat dikwijls het halve garnizoen bezig is op de een of andere manier mee te werken aan de uitvoering van de voorschriften van de Rechtspleging.

Herhaaldelijk is van de zijde van het legerbestuur getracht om de nieuwe wetgeving ingevoerd te krijgen, doch de pogingen zijn tot op heden mislukt; zelfs de toenmalige Legercommandant in 1920 moest in den volksraad erkennen tot zijn spijt, dat zijne pogingen in die richting gedaan op niets uitgelopen waren, en zoo wachten wij nu al jaren op de zegeningen, die ons de herziene Rechtspleging moet brengen.

Wat zijn nu de afwijkingen, die het Indisch ontwerp zullen vertoonen? ¹⁾

¹⁾ Zie mijne opstellen over deze materie in de jaargangen 1916 en 1917 van het Indisch Militair Tijdschrift.

Allereerst kunnen de betrekking van auditeur-militair en president bij den Krijgsraad een nevenbetrekking vormen; dit is het geval op de Buitenbezittingen. Ter inlichting het volgende: het Indisch Ontwerp heeft zich als uitvoeringsbepaling o.m. gedacht, een nieuwe aanwijzing van de standplaatsen der Krijgsraden in Indië; waren er tot nog toe te Batavia en Magelang op Java, voorts op Ambon, Makasser, Koeta Radja en Padang op de Buitenbezittingen krijgsraden, hierin wil men verandering; bijeenvoeging der ressorten van de krijgsraden van Ambon en Makasser met standplaats Makasser; die van de krijgsraden te Koeta Radja en Padang met standplaats te Padang.

Nu geeft het Ontwerp aan, dat de betrekkingen van auditeur-militair en president bij de krijgsraden op de Buitenbezittingen zullen worden waargenomen onderscheidenlijk door den Officier van Justitie en een der leden van den Raad van Justitie ter plaatse (dus die van Makasser en Padang). Op Java zullen dan zelfstandige auditeurs en presidenten benoemd worden; op het oogenblik kent men nog wel het feit, dat de functie van auditeur-militair bij den krijgsraad te Batavia wordt waargenomen door een der substituut-officieren bij den Raad van Justitie, doch het voorstel om evenals in Magelang een zelfstandig auditeur-militair bij dien krijgsraad te benoemen, is reeds in bewerking.

Voorts heeft men in het Ontwerp de bepaling opgenomen, dat de auditeur-militair, hoewel verbannen uit het kabinet van den officier-commissaris nadere vragen aan dezen opgeven kan, waaraan de officier-commissaris gevolg moet geven, terwijl mededeeling van de stukken van het onderzoek steeds moet geschieden aan den auditeur, zoo dikwijls hij zulks vordert.

Aan artikel 51 is een derde lid toegevoegd luidende: wanneer echter de verwijzing naar den krijgsraad van den beklagde heeft plaats gehad in een garnizoensplaats buiten Java en Madoera, zal het bericht, aan den krijgsraad ten aanzien van een inarreststelling door den officier-commissaris vervangen worden door dat aan den commandeerenden officier van het garnizoen, die alsdan zijn oordeel laat gaan over deze inarreststelling en behoort hij hiervan onmiddellijk kennis te geven aan den krijgsraad. Hetzelfde is bepaald ten aanzien van de op vrije voeten stelling van een beklagde, zie artikel 53. Afwijkingen ware noodig bij het doen afnemen van getuigenverklaringen, middels letteren requisitoir, waarvan sprake in de artikelen 82 en 83; de oorzaak ligt in de verschillende landaarden, die ook verschillende rechtbanken daarvoor kennen.

Of de auditeur-militair een gerechtelijke bezichtiging of een schouwing door den officier-commissaris zal meemaken, wordt door het Ontwerp aan hem overgelaten, waarbij hij op den grooten afstand van zijn standplaats zal hebben te letten.

Waar men in Indië nog slechts bij uitzondering gemeenten in den Nederlandschen zin telt, wordt, waar in de Rechtspleging van burge-

meester gesproken wordt en die niet ter plaatse is, daarvoor aangewezen het hoofd van plaatselijk bestuur.

Ook heeft men een aanvulling gegeven op artikel 89 over de door den officier-commissaris te zenden letteren requisitoir aan den burgemeester dan wel aan den commandeerenden officier van een garnizoen met betrekking tot het doen verschijnen van getuigen.

De plaats, waar de krijgsraad zal gehouden worden, heeft men in zoover gewijzigd, dat men ten aanzien van deze aangelegenheid de reeds bestaande bepalingen heeft ingeschoven.

Als lid van den krijgsraad heeft men in Indië ook toegelaten tweede luitenants.

Artikel 148 over den verdediger handelende heeft men gewijzigd en in overeenstemming gebracht met de Indische voorschriften op dat punt geldende.

Artikel 205 heeft men veranderd door te bepalen, dat de pronuntiatio van de vonnissen in stede van in den vollen krijgsraad in tegenwoordigheid van twee commissarissen uit den Krijgsraad, den auditeur-militair en den secretaris zal plaats grijpen. Indien echter de pronuntiatio niet kan geschieden in het garnizoen, waar de krijgsraad zijn zetel heeft, zal de uitspraak meegedeeld worden in tegenwoordigheid van twee officieren-commissarissen daartoe benoemd door den commandeerenden officier van het garnizoen waar een krijgsraad zetelt door den president van dat college, daarbuiten door een officier of bij gebreke van een voldoende aantal officieren, door een onderofficier daartoe door den bedoelden garnizoenscommandant aangewezen. De auditeur-militair bij den krijgsraad, die het vonnis gewezen heeft zorgt er voor, dat de pronuntiatio geschiedt.

Degene die de pronuntiatio verricht zal daarvan rapport doen aan den krijgsraad, die het vonnis gewezen heeft.

Ook de wijze van executie van een vonnis heeft men gewijzigd door te bepalen, dat deze in een garnizoen waar een auditeur-militair zich bevindt door dezen geschiedt, daarbuiten door een door den commandeerenden officier aan te wijzen officier. De auditeur-militair bij den krijgsraad, die het vonnis gewezen heeft, zal hiertoe het noodige verrichten. Degene door wien de executie geschiedt, zal moeten zorgen, dat aan de letter van het vonnis stipiteeljk worde voldaan en daarvan rapport doen aan den krijgsraad, die het vonnis gewezen heeft.

Artikel 219 handelende over een gearresteerde, die door den krijgsraad bereids gevonnisd is en in afwachting van de beslissing van het Hof is, wordt gewijzigd in: Het Hof zal, hetzij al dan niet op voordracht van den Advocaat-Fiscaal kunnen gelasten dat de gecondemneerde al of niet in arrest zal worden gehouden of gesteld.

Indien de gecondemneerde zich niet in de residentie van den krijgsraad bevindt, kan het Hof hem op voordracht van den Advo-

caat-Fiscaal of van den gecondemneerde zelf in verzekerde bewaring doen overbrengen ter plaatse van de residentie van het Hof.

Artikel 274, waarin gehandeld wordt over hen, die tot opsporing van strafbare feiten inzake de rechtsmacht van de krijgsraden betreffende bevoegd zijn, is in overeenstemming gebracht met de Indische Reglementen.

Een wijziging van artikel 275 is aangebracht en zijn de bepalingen over de standplaats van den auditeur-militair en de verwijdering daarvan in overeenstemming met die van de Rechterlijke Organisatie gebracht.

Uit de Rechtspleging heeft men ten slotte verwijderd, het tweede hoofdstuk van den vijfden titel over de provoostgeweldigen bij de Landmacht handelende, daar hiervoor reeds een afzonderlijk reglement bestaat.

Zagen wij intusschen, hoe men gehandeld heeft ten opzichte van het militaire strafprocesrecht, thans wil ik nog aangeven, wat men ten aanzien van het materieel recht gedaan heeft.

Bij resolutie van den Minister van Koloniën werd de meergenoemde bijzondere commissie aangewezen om een Wetboek van Militair Strafrecht en Reglement op de Krijgstucht voor de Indische Landmacht samen te stellen en tevens de Invoeringsverordening daarop evenzoo te vervaardigen.

Aan dezen last is voldaan, doch hoever men is, is hier te lande onbekend; het was zeer wenschelijk, dat men toch ook eens wist, wat men te wachten heeft; dat men zich weer niet ging wagen aan de Indische adviseurs, die de Landvoogd over deze zaak kan hooren, is insoover begrijpelijk en verdedigbaar, als men den noodigen spoed wilde betrachten en hieraan twijfelt men ter bevoegder plaatse wel eens; niet de Commissie zelve, doch men vreest, dat men op het Plein niet diligent genoeg zal zijn.

Hoe het ook zij, men zal door steeds hier in Indië aan te dringen op spoed misschien wel zoover komen, dat de Indische Landmacht ten minste een bruikbaar procesrecht kan verkrijgen; de materiele strafwetgeving zal wel achteraan komen hinken. Het tegendeel willen wij hopen, doch vreezen doet men zeer.

In aansluiting aan het opstel van den geachten inzender kunnen wij omtrent de nieuwe Rechtspleging bij de Landmacht in Nederlandsch-Indië het volgende mededeelen.

Het Indisch ontwerp van de Rechtspleging bij de Landmacht werd tegelijk met het Indisch ontwerp tot regeling van het recht van reclame in Februari 1918 in handen gesteld van de Bijzondere Commissie.

Einde Juli van dat jaar diende die Commissie een Ontwerp-regeling van het recht van reclame in. Deze regeling is opgenomen in Indisch Staatsblad 1919 N°. 11.

In November 1919 werd van de Commissie een ontwerp tot regeling van de Rechtspleging bij de Landmacht ontvangen.

Deze regeling werd vastgesteld bij K.B. van 10 December 1921, N°. 10.

Evenals het Indisch ontwerp volgt de vastgestelde regeling de in Nederland geldende Rechtspleging bij de Landmacht. Terwijl echter bij de samenstelling van het Indisch ontwerp werd uitgegaan van de stelling, dat alleen op grond van specifiek Indische toestanden, of tot herstel van vormelijke onachtzaamheden van den voor Nederland geldenden tekst mocht worden afgeweken, is bij de bewerking van de nieuwe Indische Rechtspleging een ruimere opvatting van het in artikel 75 van het Regeeringsreglement neergelegd concordantiebeginsel gehuldigd en van de Nederlandsche wet afgeweken niet alleen waar bijzondere Indische toestanden het noodig maakten, maar ook om misstellingen of verzuimen te herstellen, de wet te verduidelijken of praktisch meer bruikbaar te maken, eenvormigheid in de redactie aan te brengen en aan bestaande administratieve voorschriften een wettelijken grondslag te geven.

Naar aanleiding van het eerste gedeelte van zijne bijdrage veroorloove de geachte inzender ons het maken van een korte opmerking.

Omtrent de verbindbaarheid van de militaire strafwetgeving van 1814/15 in Oost- en West-Indië verwijzen wij naar het in deel II van de Militaire Jurisprudentie op blz. 103 en vlg. opgenomen advies van Mr. M. S. Pols en naar het opstel van Mr. W. Boekhoudt „De Militaire Strafwetgeving in Nederlandsch-Indië” voorkomende in deel XIV van ons tijdschrift blz. 211 en vlg.

Dat het Indische Hof zich niet bevoegd verklaarde recht te spreken, als de Rechtspleging bij de Zeemacht niet in het Indische Staatsblad was verschenen, daarbij van het standpunt uitgaande, dat het Hof bleef Indisch rechter, die Nederlandsch recht moest toepassen en dit zonder afkondiging in het Indisch Staatsblad niet mocht aangaarden (zie blz. 437), was ons niet bekend. Wat wij wel weten is, dat het Indische Hof, zooals het ten tijde van de voorbereiding van het in werking treden van de wet van 15 Mei 1914, S. 206, Ind. S. 677 was samengesteld, van oordeel was dat het in zijn nieuwe functie van appèl-rechter van, en voor het verlenen van approbatie op de vonnissen van de zee krijgsraden in Ned.-Indië was te beschouwen als een Nederlandsch rechtscollege, eene opvatting, die door nagenoeg alle autoriteiten en colleges, die met die voorbereiding te maken hadden, werd gedeeld. Wij kunnen hier nog aan toevoegen dat bij de voorbereiding van het in werking treden van voornoemde wet van 1914, de Nederlandsche autoriteiten van de gedachte zijn uitgegaan, dat, alvorens het Indische Hof in zijn nieuwe functie zou optreden, de gewijzigde Rechtspleging bij de Zeemacht in het Indi-

sche Staatsblad behoorde te worden opgenomen. Dit is dan ook geschied te gelijk met de afkondiging van een drietal Koninklijke besluiten en een besluit van den G. G., welke met het in werking treden van de meergenoemde wet van 1914 verband hielden, en wel in het begin van 1918 (zie de Indische Staatsbladen nrs. 11 t/m 15 van 1918) dus lang voordat het Indische Hof zijn nieuwe functie aanvaardde. Immers dit laatste geschiedde op 1 December 1918. Het is ons daarom niet duidelijk hoe vorenbedoelde afkondiging een gevolg kan zijn geweest van een onbevoegdverklaring van het Indische Hof.

Red. M. R. T.

Het Onmiddellijkheidsbeginsel in het Militair Strafproces

door

D. B. A. FRANKEN

Officier van administratie der 2e kl. K. M.

Het onmiddellijkheidsbeginsel, waaronder men verstaat, dat de bewijsmiddelen onmiddellijk d.w.z. op de terechtzitting tot den rechter komen, had en heeft, zoowel bij oudere als nieuwere schr.;vers. steeds hun onverdeelde sympathie.

Mittermaier verhaalt, hoe reeds de Romeinsche keizer Hadrianus dit principe huldigde, toen hij uitriep, dat hij slechts op de getuigen en niet op de getuigenissen kon bouwen.

Mittermaier zelf juicht het beginsel toe, omdat de getuigen voor den oordeelvellenden rechter zelf getuigenis afleggen, deze door de waarneming van de persoonlijkheid en wijze der getuigenisaflegging middelen erlangt om de bewijskracht der getuigen op juiste waarde te schatten en door de aan getuigen gestelde vragen, de dikwijls zoo van belang zijnde bijoorzaken opmerkt en twijfel, ontstaan door elkaar niet dekkende verklaringen, of door onwaarschijnlijkheden ter zijde kan stellen. ¹⁾

Niet minder enthousiast is Max Rumpf. Eerst wijst hij er op, dat het telastgelegde feit niet door den rechter persoonlijk is waargenomen, doch het slechts voor zijn geest wordt gereconstrueerd door woorden en wel door woorden, waarin de belanghebbenden achteraf verklaren hetgeen zij van het vroeger gebeurde al dan niet weten of denken al dan niet te weten en welke woorden de rechter nu maar moet uitleggen. Bij toepassing van het onmiddellijkheidsbeginsel nu heeft de rechter niet alleen met woorden te doen, doch hij ziet ook de personen voor zich, die de woorden spreken en die de woorden op een zeer bepaalde wijze aanschouwelijk voor hem uiten. De rechter

¹⁾ Mittermaier. Die Gesetzgebung und Rechtsübung über Strafverfahren. blz. 305 vlg.

leest uit de voor hem staande en sprekende persoon méér dan uit het bestudeeren der acten. Hij krijgt van den sprekende een persoonlijken indruk, hij ziet hoe hij de woorden meer of minder behendig of onbevangen, meer of minder spontaan of eerst na ondervraging uit. Hij krijgt vooral, wanneer hij onverwachte vragen stelt, wanneer de ondervraging op iets komt, wat nog niet in de acten is aangeroerd, onder bepaalde omstandigheden een meer of minder zeker oordeel omtrent datgene wat in de getuigenis voorbereid of overlegd is, dan wel, wat onbevangen eerst op het moment der ondervraging gedacht en gesproken wordt.

Doch ook de enkele toepassing van het onmiddellijkheidsbeginsel is Rumpf nog niet genoeg, wanneer de rechter niet tevens bekend is met en gedachtig aan de groote waarde, welke in het strafproces aan de psychologie der getuigenis moet worden toegekend. ²⁾

Niettegenstaande dezen lof vindt het principe bij de militaire strafrechtspleging een meer dan stiefmoederlijke behandeling. Dit blijkt herhaaldelijk, zoowel uit litteratuur als practijk.

Zoo zegt de redactie M. R. T. o.a.: „Het is een bekend feit dat bij de behandeling van strafzaken door de krijggraden lang niet alle getuigen en deskundigen op de zittingen van den krijgssraad worden gehoord;” en even verder: „In eenvoudige zaken, vooral indien de beklaagde heeft bekend, volstaat de krijgssraad dan ook dikwijls met de voorlezing van de voor den officier-commissaris afgelegde getuigenverklaringen en verklaringen van den beklaagde. ³⁾

Het lijkt mij, dat hier de zaak nog al euphemistisch wordt ingezien, waar men gerust mag zeggen, dat zoowel in eenvoudige als minder eenvoudige krijgssraadzaken het hooren van getuigen op de krijgssraadzitting tot de uitzonderingen behoort. Meer kernachtig zegt dan ook Mr. J. Offerhaus op den Militairen Juristendag: „De instructie is daarom van zooveel gewicht, omdat daar het bewijsmateriaal verzameld wordt en niet pas voor den krijgssraad zelve, waar minder of in het geheel geen getuigen verschijnen, maar alleen de beklaagde. ⁴⁾

En nu treft weer het betoog van den Advocaat-Fiscaal in de meenedzaak van den stoker 2e klasse J. M. ⁵⁾

Wel raakt de hoofdinhoud van dat betoog de klachtprocedure, doch vertooner verklaart toch, dat de beginselen en voorschriften der Rechtspleging Landmacht daarbij zooveel mogelijk moeten worden opgevolgd.

En zie ik nu goed, dat de Advocaat-Fiscaal van opvatting is, dat de beginselen en voorschriften der Rechtspleging Landmacht het onmiddellijkheidsbeginsel niet — of althans miskennen?

We lezen toch:

²⁾ Max Rumpf. Der Strafrichter I, blz. 168 vgl.

³⁾ M. R. T. deel XVI, blz. 490.

⁴⁾ M. R. T. deel XV, blz. 287.

⁵⁾ M. R. T. deel XVII, blz. 216.

„dat de beginselen en voorschriften der Rechtspleging bij de Landmacht deze zijn:

dat hier eveneens in den regel, de getuigen door den Officier-Commissaris worden gehoord en beëdigd;

dat op dien regel enkel en alleen uitzondering kan worden gemaakt, wanneer de auditeur-militair of de krijgsraad van begrip is, dat er nog *nadere* verhooren van getuigen zouden behooren te geschieden, zullende dezelve *dan* in den vollen krijgsraad worden gehouden;

dat echter ten deze geen beëdigde getuigenverhooren door den Raad-Commissaris zijn gehouden en gevolglijk van het houden van nog *nadere* getuigenverhooren geen sprake was, noch kon zijn;”.

Ik mag dus aannemen, dat de Advocaat-Fiscaal van meening is, dat getuigen alleen *dan* in den vollen krijgsraad mogen worden gehoord, beëdigd enz. wanneer er:

- 1°. reeds getuigenverhooren voor den officier-commissaris hebben plaats gehad;
- 2°. de krijgsraad of auditeur-militair ter juister inzicht in de zaak de in sub 1° vermelde getuigen ter *nadere* inlichting wenscht te hooren.

De Advocaat-Fiscaal heeft hier natuurlijk het oog op de artt. 78, vlg. en 163, 164 Rechtspleging Landmacht.

Het kan zijn, dat wanneer men deze artikelen interpreteert op de manier, zooals de Hooge Raad veelal doet, n.l. gaat zoeken naar de bedoeling van den wetgever, er veel voor de meening van den Advocaat-Fiscaal te zeggen valt.

Doch deze werkwijze lijkt mij voor de militaire rechtspleging wat gevaarlijk, niet alleen omdat de bedoeling van den wetgever van 1814/'15 kwalijk meer in onzen tijd past, en hij blijkbaar niet altijd wist wat hij bedoelde, het althans niet duidelijk in de *wet* uitdrukte, maar bovendien omdat ook de wetgever van 1912 aan de wet heeft gepeuterd en hij niet altijd het voetspoor van zijn collega van 1814/'15 heeft gedrukt, zoodat ook voor de militaire rechtsplegingen de naam van lappendeken niet misplaatst is.

Maar in weerwil van de bedoeling van den wetgever, welke deze ook zij, meen ik te mogen aannemen, dat de militaire rechtsplegingen, d. w. z. *de wetten*, zij het niet ruiterslijk, het onmiddellijkheidsbeginsel wel degelijk huldigen.

En daarvoor beroep ik mij dan allereerst op art. 164 R. Z. (159 R. L.) waar wordt gezegd, dat de verhooren van de *niet* gedagvaarde of opgeroepen getuigen door den secretaris in de sessie van den krijgsraad zullen worden voorgelezen.

Velen gebruiken nu dit artikel in verband met art. 166 R. Z. (161 R. L.), waarin aan de verhooren, voor den officier-commissaris afgelegd, dezelfde kracht wordt toegekend, alsof dezelve voor den vollen krijgsraad hebben plaats gehad, als een argument, dat hier door de Rechtspleging een bewuste uitzondering op het onmiddellijk-

heidsbeginsel wordt gemaakt en mitsdien de getuigen niet in den vollen krijgsraad moeten worden gehoord.

Doch zoowel de geschiedenis, als de tekst van art. 166 leeren, dat onder de verhooren in art. 166 bedoeld, alleen maar de verhooren van beklagde mogen worden begrepen. ⁶⁾

Dus moeten we voor art. 164 het verband met art. 166 laten glippen. Geen nood! Men heeft art. 164 dan slechts op te vatten, alsof de wet het onmiddellijkheidsbeginsel in het geheel niet kent. Maar hoe verklaart zich dat dan met art. 185² R. Z. (193² R. L.), waar de krijgsraad zijn oordeel slechts mag doen rusten op het onderzoek ter *terecht-zitting* gedaan (het onmiddellijkheidsbeginsel in optima forma dus). Zeg nu niet, dat de getuigenverhooren (acten) toch op de krijgsraadzitting zijn voorgelezen (art. 164) en dus als schriftelijke bescheiden ter terechtzitting (onmiddellijk) tot den rechter zijn gekomen, want men zou zich dan schuldig maken aan een weinig wetenschappelijk formalisme en bovendien de meeste sinds 1912 gezezen vonnissen onwettig verklaren, daar men daarin meestal de overweging aantreft:

Overwegende, dat uit de aanwijzingen voortvloeiende uit.....
.....en de bovenvermelde beëdigde *getuigenverklaringen* enz.

Wil men art. 185² in een gezond verband verstaan met art 164, dan leze men, dat *alle* getuigen volgens art. 185² op de krijgsraadzitting moeten worden gehoord en dat art. 164 slechts als een hoogst noodzakelijke uitzondering daarop mag gelden, b.v. wanneer de getuige voor den officier-commissaris gehoord, inmiddels is overleden, naar Indië vertrokken of op andere wijze niet of moeielijk bereikbaar is.

Art. 185³ eischt, art. 169 R. Z. (164 R. L.), regelt het getuigenverhoor ter terechtzitting en art. 164 laat hierop een uitzondering toe, want het is ondenkbaar, dat de wet in art. 164 het voorlezen der verklaring zou toelaten, om haar in 185² als bewijsmateriaal te verbieden. Trouwens art. 164 spreekt slechts van de *niet* gedagvaarde of opgeroepen getuigen, dus veronderstelt in de eerste plaats, dat er *ook wel* opgeroepen of gedagvaarde getuigen zijn. Wanneer men ontkent, dat ook na 1912 het onmiddellijkheidsbeginsel moet worden toegepast, dan ware er geen reden geweest om, gezien art. 157 R. Z., art. 164 in 1912 te wijzigen en had men eenvoudig den toestand van vóór dat jaar bestendig kunnen laten, zooals art. 143 R. Z. oud haar voorschreef n.l.:

„In de zaken, welke in den krijgsraad worden behandeld, zullen al de stukken van wederzijde ingeleverd, moeten worden gelezen ten ware eenparig mogt worden begrepen, dat de woordelijke lezing van het een of ander, zonder nadeel konde worden nagelaten”, welk art. volkomen aansloot bij art. 171 R. Z. oud vlg. waar de krijgsraad voor de constructie van het bewijs noch aan het onderzoek ter terechtzitting noch aan wat ook gebonden was.

⁶⁾ M. R. T. deel XVI, blz. 491/492.

Bovendien zou men in 1912, de paarden achter den wagen hebben gespannen, daar vóór dien tijd tenminste de fiscaal en de beide commissarissen, (rechters) de getuigen gehoord en gezien hadden, terwijl na dien tijd noch fiscaal noch één van de rechters ook maar een glimp van getuigen zou hebben behoeven te zien en dus het bewijsmateriaal tot hen komt gefiltreerd door het hoofd van getuigen, gefiltreerd door het hoofd van den officier-commissaris, gefiltreerd door 's rechters hoofd en het hoofd des fiscaals. Men ziet het materiaal is wel schoon, doch juist door al te schoon voedsel kan men uit gebrek aan vitaminen den hongerdood sterven.

En nu art. 168 R. L. (163 R. Z.).

Zooals reeds opgemerkt de Advocaat-Fiscaal leidt uit de woorden *nadere* en *dan* af, dat alleen getuigen ter terechtzitting mogen worden gehoord, wanneer de auditeur-militair of de krijgsraad van oordeel is, dat er nog *nadere* verhooren van getuigen zouden behooren te geschieden of getuigen vanwege den Advocaat-Fiscaal of vanwege beklagde zijn gedagvaard.

Ik deel die meening niet.

Vast staat, dat in de militaire rechtsplegingen de getuigen door den officier-commissaris *moeten* worden gehoord en beëdigd (art. 76 R. Z., 78 R. L.). Dit is regel. Doch ook deze regel gedooft uitzondering en dit vindt men uitgedrukt in art. 168. Wanneer n.l. de auditeur-militair of krijgsraad van meening is, dat er behalve de getuigen en deskundigen, die reeds voor den officier-commissaris zijn gehoord en waarvan de Rechtspleging veronderstelt, dat ze natuurlijk altijd ter terechtzitting eveneens zijn gehoord toch nog *nadere* verhooren, hetzij van beklagden, hetzij van getuigen, hetzij van deskundigen (deze getuigen en deskundigen zijn dus nog niet door den officier-commissaris gehoord geweest), moeten plaats hebben, dan behoeft de krijgsraad de zaak niet naar den officier-commissaris terug te verwijzen, opdat getuigen en deskundigen om te voldoen aan den regel, eerst weder door hem zullen worden gehoord, doch *dan* mag de krijgsraad dit rechtstreeks doen, zonder tusschenkomst van den officier-commissaris. Beklagden moesten natuurlijk hier nog eens worden vermeld, aangezien art. 164 R. Z. slechts spreekt over hun recollement.

Het 2e lid van art. 168 bevestigt genoemde interpretatie, omdat dit lid bepaalt, dat in den vollen krijgsraad eveneens zullen worden gehoord de getuigen en deskundigen, die door den fiscaal op last van den krijgsraad zijn gedagvaard, aangezien de krijgsraad het aan hem gedaan verzoek van den beklagde om de door hem opgegeven getuigen te doen dagvaarden heeft ingewilligd. Nog sterker. Zelfs zullen in den krijgsraad worden gehoord getuigen, die door beklagde rechtstreeks zijn opgeroepen en die daaraan hebben voldaan. Dit lid is dus heelemaal niet beperkt tot *nadere* verhooren. Hier zou men dus aan beklagde meer *rechten* hebben gegeven dan aan fiscaal of krijgsraad? Wel heeft men er in 1912 naar gestreefd, het onderzoek ter krijgsraadzitting aan het accusatoire beginsel te doen aanpassen,

doch dat men aan beklagde een meer bevoorrechte positie heeft willen geven dan aan den fiscaal of rechter, dat wil er bij mij niet in.

Nog een andere vraag dient onder de oogen te worden gezien.

Men zou mij n.l. kunnen vragen: „Wanneer de wet het onmiddellijkheidsbeginsel heeft willen huldigen, waarom kent zij dan aan het onderzoek voor den officier-commissaris zoo'n overwegende invloed toe, blijkende o.a. uit het aldaar doen beëedigen van getuigen en deskundigen”?

Mij lijkt dit een quaestie van appreciatie. Laat mij beginnen er op te wijzen, dat ook voor het burgerlijk strafproces veel verschil van gevoelen bestaat over de vraag of in het vooronderzoek getuigen al dan niet moeten worden beëdigd. Het argument er tegen is, dat men oordeelt, dat beëdiging in het vooronderzoek veel afbreuk doet aan het gewicht en de waardigheid van het eindonderzoek. Velen echter achten die beëdiging vooral noodig in die gevallen, waarin de kans bestaat, dat de getuige in den tijd tusschen voor- en eindonderzoek komt te overlijden, of wanneer hij geen vaste woon- of verblijfplaats heeft, ten einde tóch zeker te zijn van een beëdigde getuigenis in het hoofdonderzoek en haar aldaar als z. d. te kunnen gebruiken (het stelsel van de Deutsche en Oostenrijksche Strafprozessordnung).

Toen bij de wijziging onzer Strafvordering in 1886 de meerderheid der C. v. R. een poging waagde om dit stelsel (beperkt) bij ons in te voeren, door amendementen op de artt. 63 en 167 Sv. voor te stellen, mislukte dit, behalve door het bekende recept van „het vallen buiten het kader”, mede doordat men niet de geheele bewijstheorie wilde omverwerpen, maar vooral omdat het *een te groote inbreuk op het onmiddellijkheidsbeginsel* werd geacht. ⁷⁾

Er valt over de vraag in het burgerlijk strafproces te twisten. In het militaire strafproces is er m. i. maar één alternatief en dat is beëdigen in het vooronderzoek. Hier tóch zal het meermalen gebeuren, dat getuigen heden bereikbaar, morgen onbereikbaar zijn. In tijd van vrede denke men aan uitzending naar Indië, groot verlof, levensgevaar, maar bovenal in tijd van oorlog, zal het herhaaldelijk voorkomen.

Dus in de gevallen, dat getuigen niet ter terechtzitting *kunnen* verschijnen, maar slechts in die gevallen alleen, wijkte men van het onmiddellijkheidsbeginsel af en volsta men met het voorlezen der beëdigde getuigenverklaringen ter sessie van den krijgsraad, daar men, evenals de nieuwe Sv. dat in de artikelen 216 en 293 doet, ook van het voortreffelijkste beginsel moet weten af te wijken voor het betere in een bepaald geval. ⁸⁾

⁷⁾ Mr. E. A. Smidt. Wetboek van Sv. met de Geschiedenis der wijzigingen daarin gebracht bij de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafrecht, deel I, blz. 182 vlg.

⁸⁾ Het stelsel van den Code de l'Instruction Criminelle is hetzelfde als dat gehuldigd door onze rechtsplegingen. In Frankrijk worden getuigen dan ook zoowel in het voor- als eindonderzoek gehoord en beëdigd, zij het ook, dat de vorm van den eed in beide phasen verschilt. In het vooronderzoek n.l. zweren de getuigen: „de dire toute la vérité, et rien que la vérité,” voor le

Nog eens: is men bang dat de door mij gegeven uitlegging de bedoeling van den wetgever onderschat, met weemoed (?) zou men terugverlangen naar den tijd van vóór 1912, toen men niet schroomde om b.v. art. 169 R. Z. (oud), luidende: „Een gearresteerde of ge-requireerde in persoon, deszelfs echtgenoot of naastbestaande, zullen ten allen tijde, totdat het vonnis zal worden gepronuntieerd, aan den krijgsraad mogen aanbieden, zoodanige stukken, als zij vermeenen, tot bewijs der onschuld te kunnen dienen”, zoodanig uit te leggen, dat men hierop de schriftelijke verdediging door een raadsman toeliet.

Meent men, dat ik het onmiddellijkheidsbeginsel te veel idealiseer, en de voordeelen zijner toepassing voor het militaire strafproces, waar het meestal om minder kapitale quaesties gaat en het bewijs veelal zoo gemakkelijk is, niet overwegend zijn, men denke slechts aan de woorden van Thorbecke: „De werkelijkheid worde steeds, zooveel mogelijk, naar haar ideaal gericht. Niemand heeft het in de hand; doch waarheen stuurt hij, die het niet in het oog heeft?”

Cour d'assises: „de parler sans haine et sans crainte, de dire toute la vérité et rien que la vérité.” Vidal teekent hierbij aan, dat men de ratio van dat verschil niet kan ontdekken. (Vidal: Cours de Droit Criminel No. 730, pag. 877). Interessant in verband met het betoog van den Advocaat-Fisikaal omtrent het al dan niet strafbare van de door den stoker J. M. afgelegde valsche verklaring is, dat in Frankrijk een beëdigde valsche verklaring in het voor-onderzoek afgelegd, niet als meened strafbaar is; daarentegen wanneer ze op de terechtzitting is afgelegd, is zij strafbaar na het sluiten der debatten. (Vidal No. 726 pag. 870; No. 742, pag. 885). Dus juist het tegengestelde van wat de Advocaat-Fisikaal wil en waarover door het H. M. G. gelukkig niet uitdrukkelijk is beslist.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 October 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Waarnemend Advocaat-Fiscaal: Dr. J. Hamburger A.Dzn.

Raadsman: Dr. J. W. Flieringa.

Art. 59 van de Verordening op de straatpolitie te Arnhem, bepalende o. m., dat het verboden is buiten de daartoe bestemde plaatsen aan een natuurlijke behoefte te voldoen, gaat niet buiten de grenzen, den gemeentewetgever door art. 135 der Gemeentewet gesteld, en is verbindend ook al is het verbod niet met zooveel woorden beperkt tot het voldoen aan een natuurlijke behoefte „aan of op den openbaren weg” buiten de daartoe bestemde plaatsen.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

M., oud 21 jaar, geboren te Arnhem, sergeant bij het 14de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan ter zake, dat hij te Arnhem op 29 Maart 1921, omstreeks

12½ uur voormiddag, op den openbaren weg, de Jansplaats, buiten de daartoe bestemde plaatsen aan eene natuurlijke behoefte voldaan heeft;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 10 Juni 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde en zijne schuld daaraan wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, maar het aldus bewezen verklaarde feit niet strafbaar heeft geoordeeld en mitsdien gedaagde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de Krijgsraad heeft overwogen, dat het bewezen verklaarde feit nergens strafbaar is gesteld, meer in het bijzonder niet bij artikel 59, 2de gedeelte, der Verordening op de straatpolitie in de gemeente Arnhem in dien zin, dat de bedoelde verbodsbepaling verbindende kracht mist en dus buiten toepassing moet blijven, omdat, nu zij niet is beperkt tot het voldoen „aan of op den openbaren weg” aan eene natuurlijke behoefte buiten de daartoe bestemde plaatsen, zij de grenzen overschrijdt, welke den gemeentewetgever bij artikel 135 der Gemeentewet zijn gesteld:

Overwegende dat het in het belang van de openbare orde, zedelijkheid en gezondheid niet kan worden geduld, dat men in dichtbevolkte gemeenten op of aan openbare wegen of op openbaren gemeentegrond voldoet aan natuurlijke behoeften; dat dan ook in dergelijke gemeenten door of vanwege de gemeente-besturen op of aan openbare wegen of op openbaren grond inrichtingen plegen te worden gemaakt, waar aan zoodanige behoeften kan worden voldaan, terwijl dan tevens door den gemeentelijken wetgever op straffe pleegt te worden verboden op of aan de openbare wegen of op den openbaren grond buiten de bedoelde inrichtingen aan natuurlijke behoeften voldoen;

Overwegende dat het duidelijk is, dat artikel 59, 2de gedeelte, van de Verordening op de straatpolitie in de gemeente Arnhem eene verbodsbepaling van deze strekking bevat, ook nu daarin niet met zoovele woorden is gezegd, dat enkel verboden is het voldoen aan eene natuurlijke behoefte op of aan den openbaren weg of op openbaren gemeentegrond buiten de daartoe bestemde plaatsen; dat immers de verordening er eene is op de straatpolitie, aldus ingericht, dat achtereenvolgens de goede staat van den openbaren weg, het veilig en regelmatig verkeer, de openbare gemakkelikheden op den openbaren weg en de orde aldaar regeling hebben gevonden, terwijl in artikel 1 is omschreven, wat in de verordening wordt verstaan onder „openbare weg” en onder „openbare gemeentegrond”; dat de bepaling van artikel 59 is opgenomen onder de bepalingen in het belang van de orde op den openbaren weg en gerangschikt tusschen twee bepalingen, waarin in de eene „op of aan den openbaren weg

„of op openbaren gemeentegrond” en in de andere „aan den openbaren weg” staan genoemd;

dat artikel 59 in zijn geheel luidt: „Het is verboden de openbare geheime gemakken te bevuilen of buiten de daartoe bestemde „plaatsen aan eene natuurlijke behoefte te voldoen”, dat met „de openbare geheime gemakken” bezwaarlijk andere kunnen zijn bedoeld, dan de door of met vergunning van het gemeente-bestuur of of aan den openbaren weg of op openbaren gemeentegrond opgerichte; dat daaronder wel zullen moeten worden verstaan zoowel privaten als urinoirs, omdat de woorden zoo ruime beteekenis kunnen hebben en het bovendien weinig aannemelijk schijnt, dat de gemeentelijke wetgever zoude hebben willen verbieden wèl het bevuilen van een privaat, maar niet dat van een urinoir; dat dan echter „de daartoe bestemde plaatsen” uit het tweede gedeelte niet anders kunnen zijn dan de geheime gemakken uit het eerste gedeelte van de bepaling;

dat deze uitlegging te meer aannemelijk is, omdat daarbij de samenhoorigheid blijkt tusschen de beide gedeelten van de immers in één artikel ondergebrachte bepaling, n.l. eenerzijds dwang om van de privaten en urinoirs gebruik te maken, maar anderzijds zorg, dat die plaatsen, althans de privaten, niet bevuild en dus bruikbaar zijn; dat dan echter ook vaststaat, dat enkel is verboden het op of aan den openbaren weg of op openbaren gemeentegrond voldoen aan eene natuurlijke behoefte buiten de daarvoor bestemde, op of aan dien weg of op dien grond zich bevindende inrichtingen, omdat uitgesloten is, dat de gemeentelijke wetgever iedereen te Arnhem zou hebben willen dwingen enkel van de openbare privaten en urinoirs gebruik te maken, door te verbieden buiten die plaatsen, waar dan ook, zelfs in eigen huis, aan eene natuurlijke behoefte te voldoen;

Overwegende dat dus de bepaling van meergemeld artikel 59 geenszins de grenzen overschrijdt, welke den gemeentelijken wetgever bij artikel 135 der Gemeentewet zijn gesteld, maar, als verbindende, toepassing moet vinden;

Overwegende dat de qualificatie, aan het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen feit te geven, behoort te luiden: „Het „te Arnhem, buiten de daartoe bestemde plaatsen, aan eene natuurlijke behoefte voldoen”;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 1 en 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 23, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 59, 63 der Verordening op de straatpolitie in de gemeente Arnhem, vastgesteld den 24en November 1913, laatstelijk gewijzigd bij Raadsbesluit van den 18en October 1920, en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 10 Juni 1921 in

deze zaak gewezen, voorzover daarbij het te laste gelegde en be-
wezen verklaarde feit niet strafbaar is geoordeeld en beklagde
daarvan is vrijgesproken;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder
voorzover betreft de bewezen- en schuldigverklaring;

Qualificeert het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend
bewezen verklaarde feit als: „Het te Arnhem, buiten de daartoe
„bestemde plaatsen, aan eene natuurlijke behoefte voldoen”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene geldboete van vijftig
cents;

Bepaalt, dat deze boete, bij gebreke van betaling, zal worden
vervangen door hechtenis van één dag;

Ontzegt allen anderen eisch.

De waarnemend Advocaat-Fiscaal voerde aan:

Dat Vertoonster zich met deze vrijspraak niet kan vereenigen;

dat door de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het beklagde
te last gelegde wettig en overtuigend is bewezen met diens schuld
daaraan;

dat de bepalingen van artikel 59 der Verordening op de straat-
politie in de gemeente Arnhem niet betrekking hebben op de open-
bare orde, doch op de openbare gezondheid;

dat de gemeenteraad, bepalende als hij deed in artikel 59 voor-
noemd, is gebleven binnen de grenzen die artikel 135 van de Ge-
meentewet aan den Gemeentewetgever stelt;

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis enz.

terwijl

de Raadsman betoogde:

dat beklagde het hem te last gelegde feit erkent en het wettig
en overtuigend bewijs is geleverd dat beklagde genoemd feit heeft
bedreven;

dat echter de bepaling van artikel 59 der Verordening op de straat-
politie in de gemeente Arnhem verbindende kracht mist en buiten
toepassing moet blijven;

dat deze bepaling blijkens het opschrift: „Bepalingen in het be-
lang van de orde op den openbaren weg” wel degelijk betrekking
heeft op de openbare orde en niet, zooals de Heer Advocaat-Fiscaal
stelt, op de openbare gezondheid, waarvoor eene aparte verordening
is vastgesteld op 23 November 1914;

dat ondergeteekende zich geheel refereert aan hetgeen met be-
trekking tot de bepaling van artikel 59 is overwogen in het vonnis
van den Krijgsraad;

dat in het systeem van de verordening ook in dit artikel de
woorden „aan of op den openbaren weg” hadden moeten worden
opgenomen, waar dit ook in de andere artikelen van deze afdeling
is geschied, behalve in die artikelen, waarin feiten strafbaar zijn

gesteld op grond dat zij kwalijk anders dan in het openbaar of op of aan den openbaren weg kunnen worden gepleegd;

dat dit laatste niet het geval is met het onderhavige feit en de bepaling van artikel 59 derhalve de grenzen te buiten gaat, welke den gemeente-wetgever bij artikel 135 van de Gemeentewet zijn gesteld, zoodat genoemde bepaling buiten toepassing moet blijven;

en concludeerde tot bevestiging van het vonnis.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 14 October 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Tenietdoening van een opgelegde krijgstuuchtelijke straf, omdat de gestrafte niet door den strafoplegger is gehoord.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een schrijven, gedagteekend 29 Augustus 1921, van den luitenant-kolonel X, in garnizoen te, wonende te inhoudende klacht over eene hem op 16 Augustus 1921 door den opgelegde straf van acht dagen kamerarrest met accés en over de strafreden, luidende:

„Als (volgt klagers functie. Red. M. R. T.) te, voor „particuliere doeleinden gebruik gemaakt van Rijkspersoneel, Rijks- „auto's en Rijksbenzine en eerst nadat zulks aan den dag was ge- „bracht de gemaakte kosten, tot een bedrag van ruim f 370.— „vergoed, aldus een slecht voorbeeld gevende aan allen, die in „. onder zijne bevelen dienden. (Het Hoog Militair Ge- „rechtshof gehoord).”, en met verzoek om de opgelegde straf te vernietigen en, indien de straf mocht worden geoordeeld te recht te zijn opgelegd, alsdan de strafreden in dien zin te wijzigen, dat daaruit geenszins twijfel kan worden geopperd aan de eerlijkheid en de goede trouw van hem, klager;

Gelezen de schriftelijke toelichting van de strafoplegging, door den strafoplegger aan het Hof gegeven;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het bij het schrijven overgelegde schrijven d.d. 16 Augustus 1921 van den, den luitenant-kolonel Y., blijkt, dat klager door deze autoriteit is gestraft met de

straf, in klagers schrijven genoemd, en dat de strafreden luidt als boven is weergegeven;

Overwegende dat op het bij de stukken aanwezige afschrift van klagers straflijst, als op 18 Augustus 1921 door den, luitenant-kolonel Y. opgelegd, voorkomt de bedoelde straf met de bedoelde strafreden;

Overwegende dat klager in zijn schrijven o. a. vermeldt, dat hij bezwaar heeft tegen het feit, dat hij niet, alvorens te worden gestraft, is gehoord;

Overwegende dat de strafoplegger in zijne schriftelijke toelichting aan het Hof opmerkt, dat hij gemeend heeft, dat het niet meer noodig was om klager ter zake nog nader te hooren, aangezien naar zijne meening de feiten, in de strafreden vermeld, voldoende vaststonden, terwijl hij er op wijst, dat klager de juistheid van deze feiten dan ook niet bestrijdt, immers in zijn schrijven, houdende klacht, de strafreden letterlijk juist noemt;

Overwegende dat de strafoplegger de beschikking van het Hof van 10 Mei 1921, waarbij is afgewezen het verzoek van den Advocaat-Fiscaal van 2 April 1921 tot het verleenen van mandament van dagvaarding in persoon tegen den thans-klager, heeft misverstaan, waar hij in zijn bovenbedoeld schrijven van 16 Augustus 1921 schrijft, dat naar het oordeel van het Hoog Militair Gerechtshof de door klager in zijne functie van te gepleegde handelingen geacht moeten worden in strijd te zijn geweest met de instandhouding eener goede krijgstucht; dat immers in die beschikking het Hof enkel eenige feiten en omstandigheden naar voren brengt, die uit de precedente informatiën, genomen naar aanleiding van het bovenbedoelde verzoek van den Advocaat-Fiscaal om mandament, zouden zijn gebleken, maar de vraag, of klager zou kunnen worden geacht daardoor te hebben gepleegd handelingen, welke met de instandhouding van eene goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst onbestaanbaar zijn, uitdrukkelijk ter beantwoording laat aan het oordeel van de tot straffen bevoegde militaire autoriteit en zelf zich dus van elk oordeel daaromtrent onthoudt; dat dit misverstand ook niet kan zijn voortgevloeid uit het schrijven van den Advocaat-Fiscaal, hetwelk door den Minister van Oorlog in handen van den strafoplegger was gesteld, omdat dit schrijven, zooals aan het Hof bij inzage is gebleken, den inhoud van 's Hof's beschikking geheel juist weergeeft; dat het zijn oorsprong wel zal vinden in de aanschrijving d.d. 15 Juni 1921 van den Minister van Oorlog aan den strafoplegger, waarin eveneens gesproken wordt van het bij het schrijven van den Advocaat-Fiscaal weergegeven oordeel van het Hoog Militair Gerechtshof;

Overwegende dat de strafoplegger, de beschikking van het Hof aldus misverstaande, is gekomen tot zijne verkeerde opvatting, dat hij in dezen niet anders meer had te doen dan een, naar hij het had begrepen, reeds door het Hof uitgesproken oordeel over te nemen

en het daarom niet noodig was om klager ter zake nog te hooren; dat hij echter aldus niet heeft nageleefd, wat in de onderscheidene Reglementen op den Inwendigen Dienst vrijwel aan het hoofd van de voorschriften omtrent het straffen is gesteld, n.l. dat bij het opleggen van straffen de bepalingen, vervat in het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande, en in het bijzonder die, welke in de artikelen 53 en 54 van dat Reglement zijn vermeld, nauwgezet moeten worden in acht genomen en dat aan het opleggen van eene straf een onderzoek omtrent de overtreding moet voorafgaan en de overtreder daarbij door of vanwege de met straffen belaste militaire autoriteit — bij voorkeur mondeling en anders schriftelijk — moet worden gehoord;

Overwegende dat de vaststelling van de feiten in dit geval waarschijnlijk niet veel moeilijkheid zoude hebben opgeleverd, maar klager, ware hij van te voren gehoord, ter waardeering van die feiten uit een oogpunt van strijd met de krijgstucht, allerlei in het midden had kunnen brengen, dat wellicht den strafoplegger had kunnen leiden hetzij tot het niet opleggen van straf, hetzij tot een milder oordeel en daarmede tot eene minder bezwarende redactie van de strafreden of eene minder zware bestraffing;

Overwegende dat klager dan ook terecht bezwaar maakt tegen het feit, dat hij niet van te voren is gehoord, en, nu dit niet is geschied, de strafoplegging niet in stand kan blijven; dat hieruit nu echter niet volgt, dat klager, nadat hij van te voren behoorlijk zou zijn gehoord, niet opnieuw zou mogen worden gestraft, indien dit aan de met straffen belaste militaire autoriteit noodig en geraden mocht schijnen;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—19 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag, en bepaalt, dat deze straf, met de strafreden, uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt voorts, dat van deze beschikking zullen worden uitgelevert een afschrift aan klager, een aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 11 November 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W.
Boekhoudt.

De omstandigheid dat de garnizoenscommandant, in overeenstem-

ming met het advies van den auditeur-militair heeft beslist, dat een verdachte ter zake van bepaalde feiten niet naar den krijgsraad zal worden verwezen, staat op zich zelve een latere verwijzing van een verdachte naar den krijgsraad ter zake van diezelfde feiten niet in den weg.

In casu bestaan er geen termen om op de aanvankelijke beslissing terug te komen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een schrijven d.d. 22 September 1921 van den Luitenant-Kolonel, Garnizoens-commandant te 's-Hertogenbosch, daarbij met zijne beschouwingen aan het Hof inzendende:

1o. de bescheiden betrekking hebbende tot de zaak betreffende H., milicien-soldaat van 2-II-11de Regiment Infanterie, en

2o. het schrijven van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement d.d. 20 September 1921, inhoudende het verzoek aan hem, Garnizoens-commandant, omtrent de vraag, of genoemde militair naar den Krijgsraad zal worden verwezen, het Hoog Militair Gerechtshof te doen beslissen;

Gelezen bedoeld schrijven van den Auditeur-Militair, diens schrijven van 16 September 1921, alsmede het schrijven van den genoemden Garnizoens-commandant aan den Auditeur-Militair van 19 September 1921;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht van 24 October 1921;

Overwegende dat de Auditeur-Militair bij zijn bovenbedoeld schrijven van 16 September 1921 aan den Garnizoens-commandant onder toezending van de stukken, betrekking hebbende tot de bovenbedoelde zaak, heeft bericht, dat er zijns inziens voldoende termen bestaan om H., milicien-soldaat van 2-II-11de Regiment Infanterie, thans met groot verlof, naar den Krijgsraad te verwijzen ter zake, „dat hij omstreeks de maanden April, Mei en Juni 1920 te Nijmegen in de cantine der soldaten en in de cantine der onderofficieren „van het 11de Regiment Infanterie, terwijl hij als bediende in die „cantines werkzaam was, heeft weggenomen eene groote hoeveelheid in die cantines te koop gestelde goederen, als: zeep, melk, „sigaretten, limonade, enz., ter gezamenlijke waarde van ongeveer „f 30.—, althans eene groote som gelds, en een bedrag aan in die „cantines aanwezig geld van ongeveer f 130.—, althans een bedrag „aan geld, al welke goederen en welk geld toebehoorden aan het „Rijk, althans aan de deelgerechtigden der beide genoemde cantines, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde, met het „oogmerk zich die goederen en dat geld wederrechtelijk toe te „eigenen;

„althans, dat hij destijds aldaar opzettelijk, terwijl hij belast was „met het beheer van de cantines bovengenoemd, voornoemde goederen, tot eene waarde als vorenomschreven, en eene hoeveelheid

„geld als vorenomschreven, en welke goederen en geld hij in zijne „functie van cantine-beheerder onder zich had en welke goederen „en welk geld toebehoorden aan het Rijk, althans aan de deelgerech- „tigden van voornoemde cantines, althans aan een ander dan aan „hem, beklaagde, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend”;

Overwegende dat de Garnizoens-commandant bij zijn bovenbedoeld schrijven van 19 September 1921 de stukken aan den Auditeur-Militair heeft teruggezonden onder mededeeling, dat de genoemde militair door hem niet naar den Krijgsraad verwezen zal worden;

Overwegende dat vervolgens de Auditeur-Militair en de Garnizoens-commandant hebben gehandeld, als in artikel 15, 1ste en 2de lid, der Rechtspleging bij de Landmacht is voorgeschreven;

Overwegende dat de Garnizoens-commandant, zoowel in zijn schrijven van 19 September 1921 aan den Auditeur-Militair, als in dat van 22 September d. a. v. aan het Hof, als eenige reden, waarom de meergenoemde militair door hem niet naar den Krijgsraad wordt verwezen, noemt, dat hij niet wenscht terug te komen op de door hem vroeger, in overeenstemming met het advies van den Auditeur-Militair, genomen beslissing in dien zin;

Overwegende dat inderdaad, blijkens de overgelegde bescheiden, de Auditeur-Militair bij schrijven van 14 Januari 1921 op de in dat schrijven uitvoerig uiteengezette gronden den Garnizoens-commandant te 's-Hertogenbosch heeft geadviseerd, aan de aangelegenheid betreffende H. en eenige anderen geen gevolg te geven, met welk advies de Garnizoens-commandant zich heeft vereenigd;

Overwegende dat het standpunt, ten deze door den Garnizoens-commandant ingenomen, indien het n.l. zou moeten worden opgevat, zooals is gedaan door den Auditeur-Militair in diens schrijven van 20 September 1921, dat na de eerste beslissing (van 14 Januari 1921) verwijzing niet meer mogelijk is, — zou zijn onjuist en hoogst bedenkelijk in zijne consequenties; onjuist, omdat een geval, als bedoeld in artikel 15 der Rechtspleging bij de Landmacht, aanwezig is telkenmale wanneer de Garnizoens-commandant tegen het advies van den Auditeur-Militair mocht nalaten eene zaak naar den Krijgsraad te verwijzen en het daarbij onverschillig is, of dit nalaten geldt een eerste, dan wel, als hier, een tweede of zelfs een nog later advies; hoogst bedenkelijk in zijne consequenties, omdat, bij die opvatting, Auditeur-Militair en Garnizoens-commandant niet zouden kunnen terugkomen de een op zijn eenmaal gegeven advies, de ander op zijne eenmaal genomen beslissing tot niet-verwijzing, ook dus bij voorbeeld niet in gevallen, waarin eerst geen, maar later wel bewijs in de zaak aanwezig bleek te zijn, of waarin de persoonlijkheid van den verdachte door inmiddels verkregen inlichtingen is gebleken eene geheel andere te zijn, dan zij scheen, toen op grond van die persoonlijkheid tot niet-verwijzing naar den Krijgsraad werd geadviseerd; dat aldus in de militaire rechtspleging eene onvervolgbaarheid van een verdachte zou worden ingevoerd lang vóór overeenkomstig de

daaromtrent bestaande wetsbepalingen verjaring van het recht tot strafvordering zoude zijn ingetreden;

Overwegende dat er dus geenerlei wettelijk bezwaar was voor den Auditeur-Militair om te handelen, zooals hij heeft gedaan, of voor den Garnizoens-commandant om het nieuwe advies te volgen, en het nog enkel de vraag kan zijn, of de Auditeur-Militair te recht heeft gemeend, dat het belang van de Justitie verwijzing naar den Krijgsraad in dit geval vereischte; dat het Hof deze vraag beantwoordt in ontkennenden zin, omdat de Auditeur-Militair die in zijn schrijven van 14 Januari 1921 gedocumenteerd en op goede gronden den Garnizoens-commandant in overweging gaf, aan de aangelegenheid geen verder gevolg te geven, in zijn nader advies niets heeft aangevoerd, waaruit zoude kunnen blijken, dat die gronden inmiddels niet meer juist zouden zijn; dat, indien de Garnizoens-commandant met zijn: „ik wensch niet terug te komen op mijn „vroeger, in overeenstemming met het advies van den Auditeur-„Militair, genomen beslissing”, heeft willen zeggen, dat dat advies en die beslissing hem nog altijd juist schenen, het Hof dus zijn gevoel deelt;

Gezien artikel 15 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Beslist, dat het belang van de Justitie de door den Auditeur-Militair noodig geoordeelde verwijzing van H. naar den Krijgsraad niet vereischt;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den Luitenant-Kolonel, Garnizoens-commandant te 's-Hertogenbosch, een aan den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement en een aan den Advocaat-Fisikaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 15 November 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. A. J. Moll.

Veroordeeling van een wachtmeester te paard van het wapen der Koninklijke Maréchaussée wegens mishandeling tot één week gevangenisstraf en degradatie, beide voorwaardelijk.

De Adv.-Fisikaal eischte veroordeeling wegens mishandeling jº. art. 44 W. v. Sr. tot 14 dagen gevangenisstraf en degradatie, beide onvoorwaardelijk.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat--Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

B., oud 30 jaar, geboren te Echt, wachtmeester te paard bij de 2de Divisie Koninklijke Maréchaussée, gestationneerd te Venlo, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen: M. S., opperman, wonende te Amersfoort; E. B., Rijksveldwachter-brigadier-titulair, gestationneerd te Amersfoort; J. B., brigadier van politie der gemeente Amersfoort, wonende aldaar; Mr. R. P. van der M., advocaat en procureur, wonende te Amersfoort, en van den mede ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige-deskundige N. van N., arts en chirurg, wonende te Amersfoort;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake dat hij te Leusden op 5 Januari 1921 opzettelijk en gewelddadig M. S. met een gummistok verscheidene klappen heeft toegebracht, tengevolge waarvan deze verwond en pijnlijk aangedaan werd;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 16 Juli 1921, gewezen vonnis, gedaagde heeft vrijgesproken op grond, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde schuldig is aan het hem te laste gelegde feit;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. M. S., opperman, wonende te Amersfoort:

dat hij in den morgen van 5 Januari 1921 om ongeveer 5½ uur te Amersfoort door gedaagde werd aangehouden wegens het vervoeven van wild in gesloten jachtijd; dat hij werd meegenomen naar het politiebureau; dat, toen hij aldaar in een cel zou worden gezet, hoewel hij doornat was, hij tot gedaagde heeft gezegd, dat hij zich op gedaagde zou wreken, als hij, getuige, ziek werd; dat hij toen toch in de cel werd gezet en, toen hij te ongeveer 11 ure voormiddag daaruit werd ontslagen, den naam van gedaagde, dien hij niet kende, aan den in het bureau aanwezigen wachtmeester der maréchaussée heeft gevraagd; dat die wachtmeester hem zeide, dat hij dan 's mid-

dags maar op „de Treek” te Leusden moest komen, waar de maréchaussées in de biljartkamer waren gehuisvest; dat hij in den namiddag, omstreeks 3 uur, naar „de Treek” is gegaan en daar den wachmeester M. en gedaagde aantrof; dat M. tot gedaagde zeide: „Neem S. maar even mee, dan kan je hem je naam schriftelijk geven”; dat hij toen met gedaagde meeding in de biljartkamer; dat gedaagde hem daar eerst aangreep om, zooals gedaagde zeide, te onderzoeken, of hij, getuige, een wapen bij zich had; dat gedaagde daarop even wegging en na zijn terugkomst hem weder aangreep, op den grond gooide en hem met een gummislang of -stok, soortgelijk als de aan getuige ter terechtzitting van het Hof vertoonde gummistok, wel 30 à 40 slagen toebracht; dat hij, getuige, een bonker aanhad, doch de slagen duidelijk kon voelen; dat hij „moord!” riep en uit de kamer vluchtte; dat gedaagde hem achterna liep, doch dat er juist twee arbeiders aankwamen en gedaagde toen terugging; dat hij dienselfden middag naar het kantoor van de advocaten van den B. en van der M. te Amersfoort is gegaan om zich over het gebeurde te beklagen, en den volgenden dag naar Dr. E., die hem onderzocht en hem vervolgens naar dokter van N. zond;

2. R. E., tuinarbeider, wonende te Leusden:

dat hij op een Woensdag of een Donderdag in het begin van Januari 1921, terwijl hij des namiddags omstreeks 3 uur op „de Treek” te Leusden op ongeveer 100 Meter van het verblijf der maréchaussées aldaar aan het werk was, op een gegeven oogenblik uit de richting van dat verblijf hoorde roepen: „Moord!”; dat hij toen met zijn collega R. zich in de richting van dat verblijf begaf; dat hij, bij het huis gekomen, zag, dat gedaagde een burger met een fiets aan de hand, met één hand bij de borst vastgreep en in de andere hand een zwart voorwerp had; dat gedaagde dien man losliet, toen hij getuige en R. zag; dat die man op de fiets wegreed; dat hij thans weet, dat die man S. heette;

3. H. R., arbeider, wonende te Leusden:

dat hij in het begin van Januari 1921, terwijl hij des namiddags omstreeks 3 uur op „de Treek” te Leusden, op ongeveer 100 pas van het verblijf der maréchaussées aldaar aan het werk was, uit de richting van dat verblijf geschreeuw hoorde; dat hij met zijn collega E. zich in de richting van dat verblijf begaf en toen zag, dat dicht bij dat huis gedaagde een man met een fiets vasthield; dat gedaagde een stokje of iets dergelijks in de hand had;

4. Mr. R. P. van der M., advicaat en procureur te Amersfoort:

dat getuige S. op 5 Januari 1921, ongeveer tusschen 4 en 5 uur namiddags, bij hem op het kantoor is gekomen om zich te beklagen over een op dienselfden dag voorgevallen mishandeling; dat S. aanbod zich te ontkleeden om de sporen dier mishandeling te toonen, doch dat getuige hem den raad gaf om naar een dokter te gaan;

5. N. van N., arts-chirurg te Amersfoort, tevens als deskundige onder eede gehoord:

dat op 6 Januari 1921 getuige S. bij hem is gekomen; dat hij

toen heeft bevonden, dat die getuige een aantal onderhuidsche bloeduitstortingen op de armen en den rug had; dat die bloeduitstortingen kort te voren waren ontstaan; dat die bloeduitstortingen het gevolg kunnen zijn geweest van slagen, toegebracht met een gummistok, als aan den deskundige ter terechtzitting van het Hof is vertoond;

6. J. B., brigadier van politie, wonende te Amersfoort:

dat hij op 5 Januari 1921 er bij tegenwoordig was, toen gedaagde aan getuige S. een verhoor afnam op het politiebureau te Amersfoort en daarbij tot S. zeide, dat, als deze niet wilde antwoorden, gedaagde hem in arrest zou stellen; dat S. toen tot gedaagde zeide: „Als je dat g.v.d. durft te doen, zal ik mij op je wreken”;

7. E. B., Rijksveldwachter-brigadier-titulair, wonende te Amersfoort:

dat hij op 5 Januari 1921 te ongeveer 11 ure voormiddag in de biljartkamer op „de Treek” te Leusden is geweest, waar de maréchaussées waren gehuisvest; dat hij daar eenigen tijd met gedaagde heeft gesproken en deze hem vertelde, dat hij 's morgens een strooper had aangehouden en dat die strooper had gezegd: „Ik zal mij op je wreken”; dat gedaagde zeide, dat als hij dien man eens te pakken zou krijgen, hij zich op hem zou wreken en hem een flink pak ransel zou geven; dat hij gedaagde nog gewaarschuid heeft om dien man niet te slaan, omdat hij anders leelijk tegen de lamp zou loopen;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven:

dat getuige S. op 5 Januari 1921 op „de Treek” te Leusden bij hem is gekomen; dat hij gedaagde heeft meegenomen naar de biljartkamer en de deur van die kamer heeft dicht gedaan; dat hij toen S. heeft onderzocht, of deze ook wapens bij zich had; dat hij S., omdat deze niet wilde vertrekken, heeft vastgegrepen en door twee deuren heen naar buiten heeft gedrukt; dat hij S. naar buiten is gevolgd en hij daarbij den hem ter terechtzitting van het Hof vertoonden, hem toebehoorenden gummistok in de hand had;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de opgaven van gedaagde en de bovenvermelde beëdigde getuigenverklaringen, terwijl het Hof overneemt en tot het zijne maakt het boven weergegeven oordeel van den deskundige van N., wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Overwegende dat gedaagde wel heeft ontkend, zich aan het hem te laste gelegde feit te hebben schuldig gemaakt, doch dat het Hof die ontkenning niet aanvaardt op grond van de omstandigheid, dat gedaagde den getuige S. in de biljartkamer liet komen en de deur achter hem dicht deed — voor welke beide handelingen gedaagde geen aannemelijke reden heeft kunnen opgeven — en van gedaagdes eigen verklaringen, dat hij S. door twee deuren heen heeft gedrukt — hetgeen er reeds op wijst, dat hij in de biljartkamer zeer hardhandig tegen S. is opgetreden, — en dat hij met zijn gummistok in de hand S. naar buiten is gevolgd;

Overwegende dat het bewezen feit behoort te worden gequalifi-

ceerd als „mishandeling”, en dit feit behoort te worden gestraft met eene gevangenisstraf voor den tijd van één week;

Overwegende dat gedaagde ter zake van het gepleegde feit onge-schikt is om den graad van onderofficier te behouden;

Overwegende dat het militair belang zich er niet tegen verzet, dat ten dezen wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, zoowel ten aanzien van de op te leggen hoofdstraf als van de uit te spreken bijkomende straf;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande, 1 en 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 10, 14a en volgende en 300, 1ste lid, van het Wetboek van Strafrecht, 193 en 198 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie en de Wet van 20 April 1918 (Staatsblad nr. 255);

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 16 Juli 1921 te dezer zake gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert het bewezen feit als: „mishandeling”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één week;

Degradeert gedaagde en brengt hem mitsdien terug tot den stand van soldaat;

Beveelt, dat de aan den veroordeelde opgelegde hoofd- en bijkomende straf niet zullen worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op drie jaren, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, gedurende den tijd, dat hij aan de krijgstucht is onderworpen, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert;

Beveelt de teruggave van den in beslag genomen gummistok aan gedaagde onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan dat hij zich met deze vrijspraak niet kan vereenigen;

dat toch door wettige bewijsmiddelen, zoo in eersten aanleg als in hooger beroep bijgebracht, naar eisch van rechten is bewezen hetgeen aan beklagde is te last gelegd, met zijn schuld daaraan;

dat het geen bevreemding behoeft te wekken, dat de beklagde is gekomen tot feiten als waarover het hier gaat, als men maar let op zijne anteceden ten;

dat de beklagde terzake der gepleegde feiten ongeschikt is om den graad van onderofficier te behouden

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te Arnhem van 16 Juli 1921;

dat de gedaagde alsnog, bij sententie van het Hof, met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 13, der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191), 9 der Wet van 15 April 1886, (Staatsblad no. 64), 10, 28, 44, 84, 3e lid, 300 1e lid van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan:

„Mishandeling, waarbij de dader, een tot de gewapende macht behoorend persoon, gebruik heeft gemaakt van een middel hem door zijn ambt geschonken”, en deswege veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf;

voorts de beklagde zal worden gedegradeerd, mitsdien teruggebracht tot den stand van soldaat;

eindelijk zal worden bevolen dat de inbeslaggenomen gummistok zal worden teruggegeven aan het Rijk, onmiddellijk na de uitspraak van 's Hof's sententie ten deze;

terwijl

de Raadsman betoogde:

dat gedaagde van oordeel is, dat de Krijgsraad hem terecht heeft vrijgesproken, daar gedaagde den getuige S. niet heeft mishandeld en van een dergelijke mishandeling dan ook geen bewijs is geleverd;

dat de Heer Advocaat-Fiscaal geene constructie van het bewijs geeft en gedaagde zijne conclusie derhalve uiteraard niet kan ontzenuwen;

dat gedaagdes antecedenten in 't geheel geen aanleiding geven, om er toe te concludeeren, dat hij S. zou hebben mishandeld;

dat gedaagde eenige malen, toen krachtig optreden noodig was, krachtig opgetreden is, en gedaagde den getuige S. blijkbaar ook wel aandurfde, terwijl eenige politie-ambtenaren te Amersfoort, dien strooper kennelijk niet aandurfd;en;

dat het voor de hand ligt dat S., die, zich heer en meester waant in het jachtveld, in zijn eer getast werd door de aanhouding en insluiting, en zich op gedaagde wilde wreken;

dat deze onderstelling wordt bevestigd door de volgende feiten:

a. verklaring van getuige B. voor Uw Hof:

„S. balde de vuist en hield die onder de kin van beklagde zeggende: „als je dat g.v.d. d u r f t te doen, zal ik mij op je wreken”.

Het onderstreepte woord „durft” geeft de mentaliteit van dezen strooper voldoende weer;

b. verklaring van getuige B. en andere Amersfoortsche politiemannen, dat S. steeds zoo beleefd en netjes was, dat wil zeggen, wanneer men hem maar liet begaan en hem niet behandelde zooals het behoorde;

c. het feit, dat S. herhaaldelijk aandrong, den naam van gedaagde te vernemen, en dat hij gedaagde een uur vèr ging opzoeken

in zijn kwartier, zeker niet met de bedoeling om slechts zakelijk te blijven;

dat de wraak, die S. ten slotte op gedaagde heeft genomen (gedaagde hoopt, dat het slechts een poging zal mogen blijken) in de onderhavige strafvervolging bestaat;

dat getuige S. het niet nauw met de waarheid neemt, moge blijken uit de navolgende feiten — bewijsbaar, uit de stukken —;

1o. dat S. in zijn klacht, dossier no. 1, op bl. 2, beweert dat *gedaagde* hem zou hebben gezegd „ik zal het (n.l. mijn naam) zoo schriftelijk geven”, terwijl hij voor Uw Hof verklaart, dat de wachtmeester M. tot gedaagde zou hebben gezegd „neem S. maar even mee, dan kan je hem je naam schriftelijk geven.” Dit verschil is zeer groot;

2o. dat S. in zijn klacht, op blz. 3 aan het slot, beweert, dat hij na de beweerde mishandeling naar Amersfoort is gegaan en zich onder medische behandeling heeft gesteld, terwijl hij, zooals later blijkt, eerst naar Mr. van den B. is gegaan, die hem naar den medicus heeft verwezen, niet voor behandeling doch voor constateering van het beweerd letsel;

3o. dat S., bij zijne aanhouding, volgens de getuigen zich niet op zijn nierlijden heeft beroepen, welke kwaal, zooals hij later beweerde, hem angstig en verstoord maakte over insluiting, terwijl in 't voorbijgaan opgemerkt zij, dat die kwaal hem niet weerhoudt van geregeld stroopen;

dat de mogelijkheid bestaat, dat S., die gedaagde tartend in diens kwartier kwam opzoeken, en die met geweld door twee deuren heen moest worden verwijderd, bij die gelegenheid blauwe plekken en bloeduitstortingen heeft gekregen;

dat het zeer wel mogelijk is, dat S. van iemand anders een pak slaag heeft gehad en dit nu op gedaagde wil schuiven;

dat de zichtbare gevolgen van slagen over armen en beenen uiteraard zelden langer dan 6 à 10 cM. zijn, en zeer wel met een gewonen stok kunnen zijn toegebracht, terwijl gummistokken ook in het bezit van anderen dan van gedaagde kunnen zijn;

dat in elk geval de tijd, waarop het door de doktoren geconstateerd letsel is toegebracht, niet is komen vaststaan en niet bewezen is, dat die tijd juist samenvalt met S.'s bezoek op „de Treek”;

dat de mishandeling van S. niet zeer ernstig is geweest, omdat geen blijvend letsel is toegebracht en niet eens is geconstateerd, dat er bloed in de urine was, hetgeen bij ernstige mishandeling van dezen aard het geval zou zijn geweest;

dat de verklaring van getuige B., zooals die ten slotte voor Uw Hof is afgelegd, voor gedaagde niet bezwarend is, omdat het gesprek tusschen B. en beklagde begon met de mededeeling dat S. gezegd had zich op gedaagde te zullen wreken;

dat het zeer wel mogelijk is, dat gedaagde heeft medegedeeld daarvoor niet bang te zijn en dat wanneer S. begon, hij veeleer S. een pak ransel zou geven;

dat van zelfstandige wraak van gedaagde op S. geen sprake is, omdat S. jegens gedaagde niets misdreven had, dat om wraak zou roepen;

dat het „moord” geschreeuw door getuigen R. en E. gehoord, geenerlei bewijs oplevert, omdat S. zeer goed, toen hij bemerkte, dat gedaagde ook alleen niet bang voor hem was, of toen gedaagde hem de deur uitzette „moord” kan hebben geschreeuwd om den schijn van mishandeling te wekken;

dat een mishandeling van S. door gedaagde niet bewezen is, daar alleen S. zelf hieromtrent verklaart;

dat het woord van een strooper met zulk een verleden als S. geen aanleiding mag zijn, om een flink militair met gedaagdes conduite staat en gedaagdes prestaties te straffen, en in dit ongetwijfeld, zeer twijfelachtig geval een vrijspraak moet volgen naar gedaagdes meening;

dat gedaagdes superieuren hunne tevredenheid over hem te kennen geven, zie dossier z.z. terwijl gedaagde eerbiedig wijst op zijn gunstigen conduite staat;

en concludeerde tot vrijspraak.

Een belangstellende, dien wij daarvoor vriendelijk dank zeggen, vestigde onze aandacht op deze sententie en maakte daarbij een tweetal opmerkingen. De eerste opmerking luidt ongeveer als volgt: B. is schuldig bevonden en voorwaardelijk veroordeeld. Hij heeft steeds ontkend de hem te laste gelegde feiten te hebben gepleegd en daardoor heeft hij niet getoond berouw te hebben over zijn daad. Hij kan daarom toch wel berouw gehad hebben en zijne ontkenning alleen hebben volgehouden om tot vrijspraak te komen, omdat eene veroordeeling hem zijn betrekking kon kosten. In ieder geval bestaat er veel meer aanleiding voor eene voorwaardelijke veroordeeling, wanneer de verdachte werkelijk berouw toont, dan in een geval als dit, waarin de rechter maar moet raden naar dat berouw en dus naar het eerste teeken van zelfverbetering bij den verdachte. Hij kan daarom deze voorwaardelijke veroordeeling minder goed begrijpen, maar juicht haar niettemin toe, omdat hij den verdachte kent als een flink maré-chaussée, aan wien het wapen veel heeft en wiens ontslag niet in het algemeen belang zou zijn geweest. Bovendien gelooft hij, dat deze voorwaardelijke veroordeeling hem eerder van het plegen van dergelijke daden zal terughouden dan zijne vrijspraak door den krijgsvaad gedaan zou hebben. Als zoodanig acht hij de voorwaardelijke veroordeeling zeer gelukkig gekozen en hij zou wel willen weten welke motieven het H. M. G. daarvoor gehad heeft.

De motieven, die de geachte inzender gaarne zou kennen, komen in de sententie niet voor; zij zullen wel in 's Hof's raadkamer ter sprake gekomen zijn, maar die besprekingen zijn geheim, ook voor

ons, zoodat wij niet in staat zijn de weetgierigheid van den geachten inzender te bevredigen. Slechts dit willen wij opmerken. Naar wij meenen te weten komt een voorwaardelijke veroordeeling, bij ontkenning van den verdachte, ook bij den gewonen strafrechter, niet zoo heel vaak voor. Wij zijn het met den geachten inzender eens, dat in een dergelijk geval van getoond berouw al heel weinig of liever geen sprake is, maar dat is toch ook niet het eenige motief om een voorwaardelijke veroordeeling uit te spreken. Het komt ons voor, dat de geachte inzender zich op het al dan niet toonen van berouw blind staart. Hoofdzaak is, dat de rechter de gegronde verwachting heeft, dat de veroordeelde zich ook zonder het ondergaan van de straf in den vervolge behoorlijk zal gedragen; die verwachting kan en mag hij opbouwen uit allerlei omstandigheden, de wetgever laat hem daarin geheel vrij. Wel gaven de oorspronkelijke ontwerpen Cort van der Linden en Loeff eenige leiding door de bepaling, dat de rechter de voorwaardelijke veroordeeling mocht toepassen, indien hij daartoe termen vond in den persoon van den veroordeelde in verband met den aard van het feit en de omstandigheden waaronder het gepleegd werd, maar dat voorschrift is niet in de wet opgenomen. Niettemin kan het als leidraad voor den rechter toch wel dienst doen. Hij zal daarbij op 's mans geheele karakter en vroeger leven hebben te letten en uit alle hem ten dienste staande gegevens hebben af te leiden of hij verwachten mag, dat een voorwaardelijke veroordeeling, al dan niet gepaard gaande met bijzondere voorwaarden, hem in den vervolge op het rechte pad zal houden. Het c.q. getoonde berouw kan een aanwijzing zijn, om die goede verwachting op te bouwen, op zich zelve is zij echter niet voldoende; zij moet gesteund worden door andere, die gezamenlijk ook zóó sterk kunnen zijn, dat zij wellicht den steun van de eerste kunnen ontberen.

De tweede opmerking is deze. Het Hof overweegt, dat de gedaagde ter zake van het gepleegde feit ongeschikt is om den graad van onderofficier te behouden, niettemin blijft hij door de voorwaardelijke veroordeeling onderofficier. Vraag: was het dan niet beter, dat het college een overweging in zijn uitspraak had opgenomen in dezen geest: overwegende dat gedaagde, ingeval de hem opgelegde hoofdstraf ten uitvoer zou moeten worden gelegd, ongeschikt moet worden geacht den graad van onderofficier te behouden; bepaalt dat hij bij eventueele tenuitvoerlegging van de hoofdstraf zal worden terugbracht tot den stand van soldaat.

Iets dergelijks zou zeker minder inconsequent geleden hebben, maar het zou in strijd geweest zijn met de wet. Deze toch laat degradatie alleen toe, wanneer de veroordeelde ter zake van het gepleegde feit ongeschikt is om den graad van onderofficier te behouden. Aan een aldus luidende overweging kon het Hof daarom in zijne sententie niet ontkomen, anders zou de man ten slotte worden gedegradeerd niet ter zake van het door hem gepleegde feit, maar om een geheel andere nl. dat hij de hem bij zijne voorwaardelijke veroordeeling opgelegde voorwaarden heeft overtreden.

Een andere vraag is natuurlijk of eene voorwaardelijke veroordeeling tot degradatie mogelijk moet zijn. Velen zijn geneigd die vraag ontkennend te beantwoorden en vinden eene voorwaardelijke degradatie een weinig paedagogische straf. Het prestige van een onderofficier tegen wien een voorwaardelijke veroordeeling tot degradatie is uitgesproken moet in de oogen van zijne ondergeschikten geschokt en verminderd zijn. Er doet zich hier zeer zeker een groot bezwaar op tegen eene voorwaardelijke veroordeeling tot degradatie. Iemand wordt tot degradatie veroordeeld wanneer de rechter meent, dat het gepleegde feit het prestige van den veroordeelden als meerdere zoodanig heeft aangetast, dat hij in de oogen van ondergeschikten geen goed meerdere meer zijn kan, dat dus de dienst onder bevel van dien meerdere tot moeilijkheden zou aanleiding kunnen geven in dezen trant, dat men dien meerdere zou kunnen hooren toevoegen, dat men van hem, die eigenlijk ongeschikt is voor zijn rang, geen opdracht of opmerking verwacht of wenscht te aanvaarden. Een meerdere, die critiek moet uitoefenen op minderen, krijgt in deze omstandigheden licht te hooren, dat alleen hij, die zelf zonder zonden is, daartoe gerechtigd is.

Deze motieven zijn van geheel anderen aard dan die welke voor een voorwaardelijke veroordeeling tot straf gelden. Zeker, ook een voorwaardelijk opgelegde bijkomende straf hangt den veroordeelde als een zwaard van Damocles boven het hoofd, doch dat is hier niet het voornaamste. Hier kan de behoorlijke gang van den dienst in gevaar komen, als men een daartoe ongeschikt verklaard persoon toch gezag laat uitoefenen. Dit belang weegt veel zwaarder dan het andere en gevraagd mag dan ook worden of het verstandig is zoodanige toestand te laten bestaan totdat de veroordeelde, boos geworden over een met die ongeschiktheid samenhangende opmerking, welke hem wordt tegengeworpen door een mindere, zich vergeet en de voorwaarden der voorwaardelijke veroordeeling overtreedt.

De bevoegdheid om eene voorwaardelijke veroordeeling uit te spreken mag alleen worden uitgeoefend, indien het militair belang zich niet daartegen verzet. In den regel zal dit voor zooveel betreft degradatie wel het geval zijn. Wij kunnen ons echter omstandigheden denken, dat door een voorwaardelijke veroordeeling tot degradatie de kans dat het militair belang schade lijdt zóó gering is, bijv. in verband met den bijzonderen werkkring van een veroordeelde, dat de rechter daarover heen mag stappen. Daarom zouden wij haar niet geheel willen uitsluiten, in het vertrouwen, dat de rechter vorenvermeld bezwaar in elk voorkomend geval bepaaldelijk onder de oogen zal zien en niet dan bij hooge uitzondering, wanneer de bijzondere omstandigheden aanleiding geven over dat bezwaar heen te stappen tot eene voorwaardelijke degradatie zal overgaan.

Red M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 25 November 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Weigering om te antwoorden op de vraag of iemand de schrijver is van een tijdschriftartikel; bespreking van Regeeringshandelingen in een openbare vergadering.

Het staat den militair vrij een door de Regeering ingediend wetsontwerp in een tijdschriftartikel te beoordeelen, behoudens zijne krijgstuuchtelijke of strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor hetgeen hij door middel van de drukpers heeft geopenbaard.

Het is voor den militair krijgstuuchtelijke plicht eene hem door zijn meerdere in den dienst of ter zake van een dienstaangelegenheid gestelde vraag naar waarheid te beantwoorden ook al zou hij daardoor erkennen zich aan een krijgstuuchtelijk vergriep te hebben schuldig gemaakt; die beantwoording mag echter niet gevergd worden wanneer hij daardoor met den strafrechter in aanraking zou kunnen komen.

Waarde toe te kennen aan courantenverslagen ovr het verhandelde in een openbare vergadering.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gezien de klacht, ingediend den 4den Augustus 1921, van den kapitein der Vesting-Artillerie de B., commandant van de 1ste compagnie, IIIde bataljon, 1ste Regiment van dat Wapen, over de straf van vier dagen kamerarrest met accés, hem op 3 Augustus 1921 opgelegd door zijnen Regiments-commandant, den luitenant-kolonel (thans kolonel) M., wegens:

„Geweigerd de vraag te beantwoorden van zijn Regiments-commandant, of hij de schrijver is van een artikel in het „Algemeen Militair Weekblad”, waarin op ongepaste wijze critiek wordt ge-oefend op regeeringshandelingen, welk artikel met initialen onder-teekend is, overeenkomende met de zijne, en in eene openbare „vergadering op voor een officier niet toelaatbare wijze regeerings-handelingen besproken”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager, straffer en als getuigen: R. D., gepensionneerd luitenant-generaal; Mr. P. H. R. Jr., Hoofdredacteur van het Utrechtsch Provinciaal- en Stedelijk Dagblad, en W. K., onder-voorzitter der Vereeniging van onderofficieren en militaire geëmployeer-

den in den rang van onderofficier bij de Nederlandsche Landmacht „Ons Belang” en hoofdredacteur van het „Algemeen Militair Weekblad”;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat het artikel, waarvan sprake in het eerste gedeelte van de strafreden (tot de woorden „en in eene openbare vergadering”), voorkomt in het „Algemeen Militair Weekblad” (Uitgave van „Ons Belang”, Vereeniging van onderofficieren en militaire geëmployeerden in den rang van onderofficier, behoorende tot de Nederlandsche Landmacht) van 9 Juni 1921, tot opschrift draagt „Nieuwe regeling van den Dienstplicht” en ondertekend is met „U. 5-6.'21 de B.”;

Overwegende dat in voormeld artikel onder meer het navolgende voorkomt: „Een der hoofdbezwaren” (tegen de ontwerp-dienstplichtwet) „is wel, dat zij geen natuurlijk gevolg is van den ernstigen wil „in de eerste plaats de weerbaarheid des volks en de veiligheid des „Lands zoo goed mogelijk te verzekeren, doch vóór alles tegemoet te „komen aan den drang tot vermindering van personeele en financieele „lasten van de bevolking. Hier wordt dus de strategie geheel onder- „geschikt gemaakt aan de politiek.” „Zoolang men in ons „land het weermachtsvraagstuk blijft wringen in het keurslijf van „kruidenierspolitiek, zakken we hoe langer hoe dieper in het moeras ” „De Heeren Bureaucraten of het Departement van Defen- „sie mogen zooveel theoretische wijsheid verkondigen als ze willen, „een feit is en blijft, dat employementen, corveediensten en tal van „andere bijdiensten en dienstjes, waaronder we ook noemen de ziels- „verzorging tijdens de diensturen, de oefeningen zeer intensief scha- „den.” „Onvoldoende geoefende menschen worden dus „onder leiding van ongeschoold kader, onvoldoende uitgerust, den „goed geoefenden en goed uitgerusten vijand tegemoet gezonden. Dit „geschiedt ondanks de ernstige en tijdige waarschuwingen van meer- „dere deskundigen. De kruidenierspolitiek zal ongetwijfeld met stroo- „men rasecht Hollandsch bloed worden bezegeld, bloed van eigen „vaders, broeders, zoons, echtgenooten, geliefden en vrienden! Dat is „het Monaco der politiek! God verhoede, dat het Nederlandsche volk, „eenmaal door de wreede werkelijkheid wakker geschud, hun, die „willens en wetens dit va-banque-systeem doorvoerden, terecht zul- „len betichten van *bloedschuld*.” „Hier” (’s Lands Regeering binnen de muren van het Departement van Defensie) „wordt ge- „spot met ’s Lands veiligheid.”

Overwegende dat onbetwistbaar ieder militair vrijheid moet worden gelaten om een door de Regeering ingediend ontwerp van wet in eenig geschrift, dagbladartikel of anderszins, critisch te beoordeelen, behoudens zijne krijgstuuchtelijke of strafrechtelijke verantwoordelijkheid met betrekking tot hetgeen hij door middel van de drukpers heeft geopenbaard;

Overwegende nu, dat bedoeld artikel — gesteld dat de schrijver daarvan is klager, kapitein de B., zooals klaarblijkelijk door den straffer verondersteld, toen hij de in het eerste gedeelte der strafreden vermelde vraag tot den kapitein richtte — uit een krijgstuchtelijk oogpunt voorzeker niet door den beugel kan, waar de steller, althans voor zoover betreft het aangehaalde gedeelte van het artikel, Regeeringshandelingen, in het bijzonder het voorstellen van het ontwerp van wet betreffende eene nieuwe regeling van den dienstplicht, beoordeelende, zulks heeft gedaan op eene voor de Regeering smalende wijze, en nog wel in een vakblad, dat, zooals bekend, gelezen wordt door een zeer groot aantal onderofficieren, onder wie vele nog jeugdige kaderleden;

Overwegende dat thans aan de orde komt de vraag, of krijgstuchtelijk strafbaar is de militair, die, door zijn commandant ondervraagd, of hij de schrijver van een artikel van een zoodanigen inhoud is, weigert daarop antwoord te geven;

Overwegende dat het voor den militair krijgstuchtelijke plicht is, eene hem in den dienst of ter zake van eene dienstaangelegenheid door den meerdere gestelde vraag naar waarheid te beantwoorden, zelfs al zou hij daardoor erkennen, zich aan een krijgstuchtelijk vergrijp te heben schuldig gemaakt, doch dat stellig niet van den militair kan worden gevergd eene door den meerdere gestelde vraag te beantwoorden, indien hij daardoor met den strafrechter in aanraking zou kunnen komen, waar immers in artikel 63 der Rechtspleging bij de Landmacht het beginsel is neergelegd, dat het den beschuldigde vrij staat al dan niet tot bekentenis te komen;

Overwegende dat straffer bij nota aan klager zonder meer heeft verzocht, hem „te willen mededeelen” of het artikel in het „Algemeen Militair Weekblad” van 9 Juni 1921, onderteekend met „U. 5-6-'21; d. B.”, van zijne, klagers, hand was, hetgeen ter terechtzitting door straffer in dezen zin is aangevuld, dat zijne bedoeling niet verder ging, dan klager, zoo hij erkende de schrijver van het artikel te zijn, te dier zake krijgstuchtelijk te straffen, doch dat in een geval als het onderwerpelijke het voornamelijk hierop aankomt, of bij den militair, tot wien de vraag wordt gericht, op aannemelijken grond gezegd kan worden de vrees te bestaan, dat hij door de beantwoording daarvan kans zou loopen voor den Krijgsraad te worden gebracht;

Overwegende:

dat de hiervoren aangehaalde gedeelten van meergenoemd artikel — gelet op den scherp toon, welke het geheele artikel „Nieuwe regeling van den Dienstplicht” beheerscht — inderdaad de meening kunnen wekken, dat in het artikel de Regeering — en meer in het bijzonder de Minister van Oorlog — wordt beschuldigd van plichtsverzaking door het voorstellen van het hier bedoeld ontwerp van wet, en dat, waar het zóó staat, het door klager, zij het eerst te elfdure, met klem naar voren gebracht verweer, dat bij de ontvangst van straffers nota vorenbedoeld bij hem al dadelijk de opvatting

heeft post gevat, dat anderen in het artikel aanleiding zouden kunnen vinden den schrijver voor den Krijgsraad te brengen, en dus geen beantwoording van de hem door straffer gestelde vraag geëischt mocht worden, niet als onaannemelijk is te beschouwen en mitsdien door het Hof wel moet worden aanvaard;

Overwegende dat, op grond van het vorenstaande, klagers bestraffing, wat het eerste gedeelte van de strafreden betreft, behoort te worden te niet gedaan;

Overwegende, ten aanzien van het tweede gedeelte der strafreden, dat klager den 13den Juni 1921 met anderen als spreker is opgetreden op eene openbare vergadering te 's-Gravenhage, belegd door het Comité van Actie tegen de Dienstplichtwet, in welke vergadering, gepresideerd door getuige K., officieren, onderofficieren, manschappen en burgers tegenwoordig waren;

dat klager bij die gelegenheid voor de vuist sprak, doch voormeld artikel in het „Algemeen Militair Weekblad” van 9 Juni tevoren als leidraad vóór zich had, en hij volgens couranten-verslagen de uitdrukkingen heeft gebezigd: „De strategie wordt ondergeschikt gemaakt „aan de politiek.” „De Regeering heeft niet het recht, met „het leven van duizenden te spelen.” „Spreker hoopt, dat „de volksvertegenwoordiging een krachtig veto zou uitspreken over „deze immoreele wet.” aan welke uitdrukkingen straffer aanstoot heeft genomen;

Overwegende dat straffer de nauwkeurigheid der verslagen heeft aangenomen op grond, dat deze vrijwel gelijkkluidend zijn, doch dat klager dienaangaande heeft aangevoerd, dat al de verslagen afkomstig zijn van één verslaggever en, vermits hij geene aantekeningen omtrent zijne rede bezit, het hem niet mogelijk is, de juistheid van het persverslag te toetsen aan het gesproken woord en hij die dus niet kan erkennen; dat het verslag een totaal onsamenhangend geheel van het gesprokene weergeeft, en de aangehaalde zinnen, die hij wel zoo ongeveer heeft gezegd, als het ware titels van hoofdstukken vormden van zijne rede;

Overwegende dat hebben verklaard de getuigen:

Mr. P. H. R. Jr.:

„Ik was aanwezig op de openbare vergadering, waarin klager de „woorden zou hebben gesproken, naar aanleiding waarvan hij is ge- „straff.

„De algemeene pers-usance is, om op dergelijke vergaderingen „de dagbladen te doen vertegenwoordigen door één verslaggever. „Zeer waarschijnlijk is dat bij die vergadering ook het geval geweest. „Ook indien er meerdere verslaggevers zijn geweest, is het zeer waar- „schijnlijk, dat tusschen hen een zekere collaboratie is geweest, „hetgeen gewoonlijk geschiedt. Ik kan niet verklaren, hoe het op de „bedoelde vergadering is toegegaan.

„Ik heb de verslagen over die vergadering gelezen. Ik heb die „verslagen buitengewoon gebrekkig gevonden en werd terstond bij

„lezing geërgerd door die gebrekkige wijze van verslaggeven. Ik kreeg daaruit den indruk, dat gestreefd was naar het summiere.

„Uit de rede van klager heb ik den indruk gekregen, dat naar zijne meening de politiek op ongewenschte wijze de strategie overheerschte. Ik kan me niet herinneren, in welke formule klager deze gedachte heeft uitgedrukt. Ik persoonlijk zou de formulering, in de courant gegeven, als verslaggever niet voor mijne verantwoordelijkheid hebben willen nemen; naar mijne meening, heeft klager zich niet zóó cru uitgelaten.

„De uitdrukking: „De Regeering heeft niet het recht om met het leven van duizenden te spotten (of te spelen)”, is wel gebruikt door klager en er volgde daarop applaus. Het verslag is, ten aanzien van hetgeen hieromtrent is gesproken, wel juist, doch er ontbreekt deze schakel, dat klager te voren een tijdschrift-artikel, waarin op die wijze over de Regeeringsvoorstellen was geschreven, had aangehaald.

„Ik kan mij herinneren, dat klager ongeveer heeft gezegd, dat hij hoopte dat de Volksvertegenwoordiging een krachtig veto zou uitspreken over deze wet; het is wel mogelijk, dat de uitdrukking „immoreele wet” uit den koker van den verslaggever is gekomen. Op dien avond hebben 4 sprekers het woord gevoerd, n.l. de Heer W., die de politieke zijde besprak, ik en klager, die eigenlijk tot taak had het militair-technische van de voorstellen te bespreken en daarom meer rechtstreeks de voorstellen van den Minister had te becritiseeren.

„De taak van den vierden spreker, den Heer B., was te bespreken het weermachtsvraagstuk in verband met de politiek-maatschappelijke stroomingen.

„Ik heb de herinnering, dat de rede van klager werd geuit op temperamentvolle, hartstochtelijke wijze; ik zou mij dus kunnen voorstellen, dat, wanneer men aanstoot had willen nemen aan die rede, dit voor een belangrijk deel ook aan de wijze van voordragen moet worden geweten”; ,

Gepensionneerd-Luitenant-Generaal D.:

„Ik ben aanwezig geweest in de vergadering op 13 Juni 1921, waarin klager heeft gesproken. Ik was daar gewoon toehoorder.

„Mij dunkt wel, dat klager ongeveer de woorden: „Hier wordt de strategie geheel ondergeschikt gemaakt aan de politiek”, heeft gebezigd; die gedachte heb ik klager wel hooren uitwerken, doch ik heb daarbij niet den indruk gekregen, dat klager zulks deed op eene wijze, die aanstoot gaf.

„Ik geloof zeker, dat klager heeft gezegd: „De Regeering heeft niet het recht, met het leven van duizenden te spotten”

„Klager heeft aanvankelijk gesproken over de loting en als zoodanig is over de loting als „immoreel” gesproken. Ik nam daar geen aanstoot aan.

„Klager gaf een onwelwillende critiek op eene Regeeringshande-

„ling, doch een Regeeringshandeling van een zeer bijzondere soort, „n.l. de indiening en verdediging van een wetsontwerp.

„Klager kwam op als deskundige en kon als zoodanig eenige voorbeelden geven om de ondoelmatigheid van de wet aan te toonen. „Klager sprak met vuur en met hartstocht; hij gebruikte wel een aantal krachttermen. Zijn rede pakte; ik gevoelde, wat hij zeide.

„Ik nam geen aanstoot aan de rede, ook niet in verband met de „aanwezigheid van onderofficieren, die mij trouwens niet bekend „was; de aanwezige onderofficieren zullen wel de burgerkleeding „gedragen hebben”;

W. K.: onder meer, dat ter vergadering inderdaad slechts één verslaggever, n.l. van het persbureau Vas-Diaz, tegenwoordig was en klager in burgerkleeding gekleed was;

Overwegende dat uit het vorenstaande blijkt, dat ter vergadering in de strafreden bedoeld, slechts één persverslaggever aanwezig was, zoodat de straffer uit de omstandigheid, dat de verslagen, in verschillende couranten over die vergadering verschenen, bijna gelijk-luidend zijn, ten onrechte de gevolgtrekking heeft gemaakt, dat inderdaad aldaar is gesproken in de bewoordingen, zooals in die verslagen staat vermeld, en dus mag worden aangenomen, dat hij niet zou hebben gestraft indien hij geweten had, dat alle couranten uit één en dezelfde bron hadden geput;

Overwegende dat wijders geenszins vaststaat, in welk zinsverband de uitdrukkingen bovenvermeld, welke klager toegeeft zoo ongeveer te hebben gebruikt door hem zijn gebezigd, hetgeen toch voor eene juiste beoordeeling van het gesprokene noodig is, doch wèl is gebleken uit de verklaringen van de getuigen D. en R., dat de rede niet den indruk heeft gewekt, dat klager op niet-toelaatbare wijze Regeeringshandelingen zou hebben besproken;

Overwegende dat dus mede de bestraffing ter zake van het tweede gedeelte van de strafreden behoort te vervallen;

Krachts artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—19 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag, en de daarbij behorende strafreden;

Gelast, dat straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal.

Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht. (Vervolg.)

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

In de Memorie van Toelichting wordt wel uiteengezet, waarom de Regeering gemeend heeft het beginsel van art. 14 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande te moeten handhaven, doch over de wijze, waarop het artikel, waarin dit beginsel tot uiting wordt gebracht, behoort te worden toegepast, wordt niet gesproken. Reeds eenigen tijd bestaat groot verschil van gevoelen over de vraag, of voor verwijzing door den militairen naar den burgerlijken rechter slechts behoeft vast te staan, dat bij het delict zoowel militairen als burgers betrokken zijn, of dat daartoe tevens is vereischt, dat de burgers worden of kunnen worden vervolgd¹⁾. De Commissie zal het op prijs stellen, indien de Regeering in haar antwoord op dit verslag van hare gevoelens in dezen zou willen doen blijken.

Memorie van Antwoord.

De door de Commissie in herinnering gebrachte twistvraag met betrekking tot de toepassing van art. 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande was den ondergeteekenden bekend. Een beslissing, aan welke zijde onder de bestaande wetgeving het gelijk is, mag van hen niet worden verwacht. Voor wat betreft de nieuwe wetgeving hebben hunne ambtsvoorgangers partij gekozen voor het systeem, waarbij de militair voor den burgerrechter terecht staat, zoodra het door hem begane strafbaar feit in deelneming met burgers is begaan, dus onafhankelijk van de vraag of die burgers al dan niet voor den burgerrechter terecht staan of kunnen terecht staan.

De vraag of dit door die ambtsvoorgangers ingenomen standpunt in artikel 76 (thans artikel 81) tot uitdrukking komt, meenen de ondergeteekenden bevestigend te mogen beantwoorden, omdat van het voor den burgerrechter terecht staan of terecht kunnen staan van de in het delict betrokken personen, die niet aan de militaire rechtsmacht onderworpen zijn, niet wordt gesproken. Er is alleen sprake van een door de beide categorieën van personen in deelneming begaan strafbaar feit.

Bij nadere overweging zijn zij echter tot de gevolgtrekking gekomen, dat de oorspronkelijk voorgestelde regeling van het artikel niet in alle opzichten voldoet. Die regeling is vermoedelijk gekozen, omdat de vraag of al dan niet in deelneming met burgers is gehandeld in het algemeen met meer zekerheid is te beantwoorden dan deze

¹⁾ Vgl. de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 17 Juli 1917 in W. 10120 en het arrest van den Hoogen Raad van 24 December 1917 in W. 10197.

andere of de burgers, die in het feit zijn betrokken, daarvoor terecht kunnen staan. Intusschen zal ook de beantwoording van eerstbedoelde vraag belangrijke moeilijkheden kunnen geven.

Zoo kan zich het geval voordoen, dat degeen, die het feit in deelneming met den militair pleegde, geheel onbekend is. Zoolang niet zou vaststaan of deze persoon een militair of een burger is, zou niet vaststaan, welke rechter bevoegd is kennis te nemen van het door den militair begaan strafbaar feit.

Om dit ongewenschte gevolg te voorkomen zijn in het eerste lid van het artikel ingevoegd de woorden: „bij voorkeur”. De burgerlijke strafrechter is dientengevolge in de eerste plaats voor de be-rechting aangewezen, doch de militaire rechter kan, zoo hij dit noodig acht, de zaak aan zich trekken. Deze wijziging bracht evenwel mede, dat een bevoegde rechter moest worden aangewezen voor het geval van gelijktijdige vervolging door verschillende colleges. Daarint voorziet het nieuwe tweede lid van het artikel.

Het artikel geeft intusschen nog tot een andere vraag aanleiding, n.l. deze: hoe zal de toestand zijn wanneer de aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon het feit heeft gepleegd in het buitenland in deelneming met een vreemdeling? Deze vraag heeft zich onder het bestaande recht voorgedaan. Men zie het desbetreffende vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja van 15 Augustus 1919, opgenomen in het Militair-rechtelijk tijdschrift, XV, bladz. 492 vlg. Evenals in dat vonnis met betrekking tot het oude recht is geschied, kan men ten aanzien van artikel 76 (thans artikel 81), betoogen, dat de militaire rechter in een dergelijk geval van het door den aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon gepleegde strafbare feit kennis mag nemen. In zooverre bestaat tegen het artikel dus geen bezwaar. Maar hoe nu wanneer het strafbare feit aan den wal in Nederlandsch-Indië of een andere kolonie van het Rijk is begaan door iemand, behorende tot de Zeemacht, in deelneming met iemand, die onderworpen is aan de koloniale strafwetgeving? Wellicht zou het logisch zijn in dit geval artikel 76 (thans artikel 81) op gelijke wijze te interpreteeren als in het geval van den vreemdeling, zoodat de militaire rechter bevoegd zou zijn den militair te berechten. Onder de bestaande wetgeving echter is de practijk reeds sedert vele jaren een andere; het beginsel neergelegd in artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande vindt met betrekking tot de rechtspraak door de krijgsraden bij de Zeemacht ook in Nederlandsch-Indië toepassing (zie Bijblad op het *Staatsblad* van Nederlandsch-Indië, n^o. 4809), in dien zin, dat aldaar de militair e.q. aan de judicature van den kolonialen rechter wordt overgelaten. In hoeverre die practijk thans op de wet steunt, moge in het midden worden gelaten. De ondergeteekenden zouden haar echter willen handhaven en haar uitdrukkelijk een wettelijke basis willen geven. Om deze reden is de redactie van artikel 76 (thans artikel 81) gewijzigd. De nieuwe redactie brengt overigens geen verandering in de beteekenis van het artikel.

Nota van wijzigingen.

23°. In artikel 76 (thans artikel 81) worden, tusschen de woorden „neemt” en „geen”, ingevoegd de woorden: „bij voorkeur” en worden de woorden „daaraan niet” vervangen door: „aan de rechtsmacht van den Nederlandschen of den kolonialen burgerlijken strafrechter”.

Aan het artikel wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Ingeval van gelijktijdige vervolging bij den militairen rechter en bij den Nederlandschen of kolonialen burgerlijken strafrechter blijft uitsluitend bevoegd de rechter bij wien de vervolging het eerst is aangevangen.”

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

Beraadslaging over artikel 81, luidende:

„De militaire rechter neemt bij voorkeur geen kennis van de strafbare feiten, door een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon begaan in deelneming met iemand, die aan de rechtsmacht van den Nederlandschen of den kolonialen burgerlijken strafrechter onderworpen is, tenzij het feit strafbaar is gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht.

Ingeval van gelijktijdige vervolging bij den militairen rechter en bij den Nederlandschen of kolonialen burgerlijken strafrechter blijft uitsluitend bevoegd de rechter bij wien de vervolging het eerst is aangevangen.”

De heer VAN SASSE VAN YSSELT: Mijnheer de Voorzitter! Bij Nota van Wijziging zijn in het eerste lid van dit artikel ingelascht de woorden „bij voorkeur”, waardoor de redactie daarvan minder elegant is geworden dan zij oorspronkelijk was.

Blijkbaar is dit geschied om te blijven in de redactie van de voorgaande artikelen, waarvoor veel te zeggen valt.

Doch nu is mij van zeer bevoegde zijde de opmerking gemaakt, dat, zooals het eerste lid van dit artikel thans is geredigeerd, de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat de burgerrechter deze bepaling aldus zal interpreteeren: „dat volgens de bewoordingen van art. 81 de militaire rechter bij voorkeur kennis neemt van de feiten, strafbaar gesteld bij het Wetboek van militair strafrecht, maar dat hij het ook kan doen, al is het niet bij voorkeur”.

Het wil mij voorkomen, dat deze interpretatie niet is in overeenstemming met de bewoordingen, waarin het eerste lid van dit artikel vervat is, want ik zie er in de bedoeling der Regeering om jurisdictiegeschillen tusschen den burgerlijken en den militairen rechter

te voorkomen, zooals die zich voordeden blijkens arrest van den Hoogen Raad van 24 December 1917 (*Weekblad van het Recht* n°. 10197), maar, omdat een zeer kundig rechtsgeleerde ze anders verstaat, zoo wensch ik aan de Regeering te vragen, ten einde elken twijfel over de beteekenis van het eerste lid van dit artikel te voorkomen: Is het niet uw bedoeling daarmede te bepalen dat, tenzij het geldt delicta militaria, de militaire rechter zich bij voorkeur zal hebben te onthouden van kennis te nemen van strafbare feiten, gepleegd door een militair in deelneming met een burger, omdat de rechtsmacht van den militairen strafrechter is uitzondering van die van den burgerlijken rechter?

In het belang van een juiste uitlegging van dit artikel zou ik het zeer op prijs stellen van de Regeering te vernemen of zij al dan niet met mijn opvatting akkoord gaat en, zoo ja, dan zou ik voor alle zekerheid haar in overweging wenschen te geven, het eerste lid van art. 81 aldus te doen aanvangen:

„De militaire rechter neemt, tenzij het geldt feiten, strafbaar gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht, bij voorkeur geen kennis van”, enz.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! De regel omtrent strafbare feiten is, dat de burgerlijke rechter daarvan kennis neemt. Een uitzondering op dien regel vindt men in artikel 76, bepalende, dat de militaire rechter kennis neemt van de strafbare feiten van militairen, behoudens de uitzonderingen, bij de wet gemaakt. Die regel van artikel 76 is dus de uitzondering op de competentie van den burgerlijken strafrechter. Maar op deze uitzondering zijn weer uitzonderingen gemaakt in de artikelen 78, 79, 80 en 81. Nu wordt in artikel 81 aangegeven, dat de militaire rechter geen kennis behoort te nemen van de strafbare feiten, door een aan de militaire rechtspraak onderworpen persoon begaan in deelneming met anderen, die aan de rechtspraak van den burgerlijken strafrechter onderworpen zijn, maar ten einde conflicten van jurisdictie te vermijden is gezegd, dat de militaire rechter daarvan bij voorkeur geen kennis neemt. Het zal dus de taak zijn van de ambtenaren van het openbaar ministerie bij krijgswaarden en rechtbanken om te bevorderen, dat, indien het delict door een militair met een aan de burgerlijke rechtspraak onderworpen persoon is gepleegd en niet is een delict, strafbaar gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht, die zaak bij den burgerlijken rechter aanhangig wordt gemaakt.

Maar het is denkbaar, dat bij vergissing de zaak bij den militairen strafrechter aanhangig is gemaakt, of dat tijdens de behandeling omtrent de zaak meer licht opgaat, zoodat omtrent de competentie moeilijkheden zouden kunnen rijzen. Ten einde die geschillen over competentie te voorkomen, zijn in het eerste lid de woorden opgenomen: „bij voorkeur”. De militaire rechter zal de zaak, indien zij eenmaal bij hem is aangebracht, toch kunnen berechten, maar het

openbaar ministerie moet zorgen, dat de zaak niet ten onrechte bij hem wordt aangebracht. De militaire rechter zal de zaak kunnen berechten, tenzij zij eerder was aangebracht bij den burgerlijken rechter, want dat volgt uit het tweede lid. Het openbaar ministerie moet zorgen, dat de zaak wordt aangebracht bij den burgerlijken rechter, maar indien zij niettemin bij den militairen strafrechter is aangebracht en zij wordt in het geheel niet bij den burgerlijken rechter aangebracht, dan blijft ingevolge de woorden: „bij voorkeur” en in gevolge de bepaling van het tweede lid de militaire strafrechter toch bevoegd om de zaak af te doen. Het wil mij voorkomen, dat het evident is, dat dit de uitlegging van het artikel is.

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte wenschte de geachte afgevaardigde een omzetting van de woorden in het eerste lid. Ik heb daartegen niet het minste bezwaar en heb de eer, de nieuwe redactie van het eerste lid op uw bureau te doen deponeren.

De VOORZITTER: Door de Regeering wordt art. 81 in dien zin gewijzigd, dat de eerste alinea thans luidt als volgt:

„De militaire rechter neemt, tenzij het geldt feiten, strafbaar gesteld bij het Wetboek van Militair Strafrecht, bij voorkeur geen kennis van de strafbare feiten, door een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon begaan in deelneming met iemand, die aan de rechtsmacht van den Nederlandschen of den kolonialen burgerlijken strafrechter onderworpen is.”

Mag ik het oordeel van de Bijzondere Commissie vernemen over deze Regeeringswijziging?

De heer VAN SASSE VAN YSSELT, voorzitter der Bijzondere Commissie: De Commissie heeft tegen de aangebrachte wijziging geen bezwaar.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het gewijzigde artikel, thans luidende: [Als in de wet.] wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

§ 2.

Rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof in het bijzonder.

Memorie van Toelichting.

Nadat in de vorige paragraaf de rechtsmacht van den militairen rechter is vastgelegd, regelt deze paragraaf de rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof, zoo in eersten (en hoogsten) aanleg als in hooger beroep.

Artikel 82.

Het Hoog Militair Gerechtshof neemt in eersten en laatsten aanleg kennis van de strafbare feiten begaan door hen die een hooger en militairen rang dan dien van luitenant ter zee der eerste klasse of van kapitein bij de landmacht bekleeden.

O. O. artikel 77.

Het Hoog Militair Gerechtshof neemt in eersten en laatsten aanleg kennis van de strafbare feiten begaan door hen die een hooger en militairen rang dan dien van luitenant ter zee der eerste klasse of van kapitein bij de landmacht bekleeden of door een officier die het bevel voert over een oorlogsvaartuig of over eenige versterkte of bezette plaats of post.

Art. 82 G. O. = Art. 82 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Het schijnt gewenscht, dat voorloopig althans het Hoog Militair Gerechtshof de gewone rechter blijve, voor wien de hogere officieren in eersten en hoogsten aanleg terechtstaan. Met hogere officieren mogen ten deze worden gelijkgesteld de officieren, bevelvoerend over een oorlogsvaartuig of over eenige versterkte of bezette plaats of post. Men vergelijkte de artikelen 50 en 51 der Provisionele Instructie. De uitdrukking „versterkte of bezette plaats of post” is gekozen om aansluiting te krijgen met de redactie van het W. v. M. S. (men zie b.v. de artikelen 68 [84] n^o. 1, 78 en 79 [94 en 95]).

Van de niet-militaire personen, in de artikelen 50 en 51 der Provisionele Instructie genoemd, wordt in dit wetsontwerp geen melding gemaakt. De gronden daarvoor zijn in den aanhef van de toelichting tot dit hoofdstuk aangegeven.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

Bij de Commissie is de vraag gerezen, of tot de hier bedoelde categorie van militairen ook niet behooren te worden gerekend de officieren, die het bevel voeren over eene marine-kazerne, een vliegveld en andere dergelijke inrichtingen. Zij meent deze vraag in beginsel be-

vestigend te moeten beantwoorden, en zou in verband daarmede gaarne willen vernemen, of de Regeering bereid is het artikel in dezen zin aan te vullen.

Memorie van Antwoord.

De vraag of onder de officieren, die het bevel voeren over een oorlogsvaartuig, ook moeten worden begrepen de officieren, die het bevel voeren over een marine-kazerne, een vliegekamp en andere dergelijke inrichtingen, heeft zich in hoofdzaak voorgedaan bij de behandeling van klachtzaken. Het antwoord op die vraag in het midden latende, wijzen de ondergeteekenden erop, dat een aanvulling van het artikel in den door de Commissie gewenschten zin afstuit op bezwaren van redactioneelen aard. Hierop wijst reeds de door de Commissie gebruikte uitdrukking: „en andere dergelijke inrichtingen”. Men zal of de verschillende inrichtingen in het artikel moeten noemen, met de kans dat reeds kort na het in werking treden van de nieuwe wetgeving de opsomming niet meer volledig is, of de eenigszins vage door de Commissie gebruikte uitdrukking of een daarmede overeenkomende in het artikel moeten opnemen, waarbij dan aan de jurisprudentie wordt overgelaten uit te maken, welke officieren in eerste en laatste instantie voor het Hooog Militair Gerechtshof terecht zullen staan.

De ondergeteekenden geven er daarom de voorkeur aan het slotgedeelte van het artikel te doen vervallen. Daarvan zal het gevolg zijn, dat alleen de vlag-, opper- en hoofdofficieren in eerste en laatste instantie voor het Hof, de overige officieren in eerste instantie voor den krijgsraad zullen terecht staan en dus het voeren van een bepaald bevel daarop niet meer van invloed zal zijn. Hiertegen bestaat te minder bezwaar, omdat in den vervolge de krijgsraden geen beoefenis meer zullen hebben met klachtzaken. Als voordeelen van deze regeling zouden nog genoemd kunnen worden, dat opzending naar Nederland van subalterne officieren, die zich als commandant in de koloniën aan een strafbaar feit schuldig maken, niet noodig zal zijn en dat een grooter aantal officieren het voordeel van twee instanties deelachtig wordt. Dit laatste punt heeft nog doen overwegen of het niet beter zou zijn het artikel geheel te doen vervallen, zoodat alle officieren in twee instanties zouden kunnen terecht staan. De voorwaarden, gesteld voor de samenstelling van de krijgsraden in verband met den rang van den beklagde, hebben evenwel tot verwerping van dit denkbeeld geleid.

Nota van wijzigingen.

24°. In artikel 77 (thans artikel 82) vervallen de woorden „of door een officier die het bevel voert over een oorlogsvaartuig of over eenige versterkte of bezette plaats of post”.

Artikel 83.

Het Hoog Militair Gerechtshof neemt in eersten en laatsten aanleg bij voorkeur kennis van de strafbare feiten begaan door een persoon aan de rechtsmacht van een der krijgsraden onderworpen in deelneming met een persoon in artikel 82 bedoeld.

In geval van gelijktijdige vervolging bij het Hoog Militair Gerechtshof en bij een der krijgsraden blijft uitsluitend bevoegd de rechter bij wien de vervolging het eerst is aangevangen.

O. O. artikel 78.

Het Hoog Militair Gerechtshof neemt in eersten en laatsten aanleg kennis van de strafbare feiten begaan door een persoon aan de rechtsmacht van een der krijgsraden onderworpen in deelneming met een persoon in artikel 77 [82] bedoeld.

Art. 83 G. O. = Art. 83 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Men vergelijkte artikel 53 der Provisionele Instructie.

Memorie van Antwoord.

Voor wat betreft deze wijziging vergelijkte men eerste gedeelte van de toelichting op artikel 76 (thans artikel 81).

Nota van wijzigingen.

25°. In artikel 78 (thans artikel 83) worden, tusschen de woorden „aanleg” en „kennis”, ingevoegd de woorden „bij voorkeur” en wordt, in plaats van „77”, gelezen: „82”.

Aan het artikel wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Ingeval van gelijktijdige vervolging bij het Hoog Militair Gerechtshof en bij een der krijgsraden blijft uitsluitend bevoegd de rechter bij wien de vervolging het eerst is aangevangen.”

Beraadslaging in de Tweede Kamer.

Beraadslaging over art. 83, luidende: [Als in de wet.]

De heer VAN SASSE VAN YSSELT: Mijnheer de Voorzitter! Van dezelfde zeer bevoegde zijde, die de opmerking maakte op art. 81, waarover ik het zoo even had, werd mij ook de opmerking gemaakt, dat, zooals art. 83 bij Nota van Wijziging is aangevuld, de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat een vlag-, opper- of hoofdofficier met een militair van minderen rang voor een krijgsraad zal kunnen terechtstaan.

Het wil mij ook te dien aanzien voorkomen, dat hier een misverstand in het spel is, en dat door de Regeering met dit artikel niet anders bedoeld wordt dan om daarmee de bepaling van art. 82 uit te breiden, zoodat het haar bedoeling is, dat een vlag-, opper- of hoofdofficier nimmer met een mindere in rang voor een krijgsraad zal kunnen terechtstaan en dat, wanneer het geval zich zou voordoen, dat een zoodanig officier in deelneming met een mindere een strafbaar feit pleegde, de auditeur-militair zich met den advocaat-fiscaal van H. M. zee- en landmacht zal hebben te verstaan over het college, waarvoor die hoofdofficier [?] bedoeld zal zijn de militair van minderen rang] zal worden vervolgd.

Ik zou gaarne van de Regeering vernemen, of zij zich ook met deze zienswijze vereenigt, opdat in de practijk geen misverstand over de beteekenis van dit artikel zich kunne voordoen.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! De Regeering gaat geheel met de opvatting van den heer Van Sasse van Ysselt akkoord.

De beraadslaging wordt gesloten en het artikel zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Artikel 84.

Het Hoog Militair Gerechtshof oordeelt in hooger beroep over de daarvoor vatbare vonnissen der krijgsraden, met uitzondering van de zoodanige, welke in Nederlandsch-Indië door krijgsraden bij de zeemacht zijn geweest.

Art. 79 O. O. = Art. 84 G. O. = Art. 84 der Wet.

Artikel 85.

Het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, samengesteld naar de daar te lande geldende bepalingen, oordeelt in hooger beroep over de daarvoor vatbare vonnissen, welke in Nederlandsch-Indië door krijgsraden bij de zeemacht zijn gewezen.

Art. 80 O. O. = Art. 85 G. O. = Art. 85 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Deze artikelen strekken allereerst ter vervanging van artikel 55 der Provisionele Instructie. Bij de redactie is voorts rekening gehouden met de wet van 15 Mei 1914 (*Staatsblad* n°. 206), tot openstelling van hooger beroep van vonnissen, in *Nederlandsch-Indië* door Krijgsraden bij de Zeemacht gewezen, en, in verband daarmee, tot uitbreiding der rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof van *Nederlandsch-Indië*. In artikel 80 [85] zijn de woorden „samengesteld naar de bepalingen der Nederlandsch-Indische wetgeving” opgenomen om te voorkomen het bij de uitvoering der wet van 15 Mei 1914 geopperd, overigens ongegrond bezwaar, als zou de samenstelling van het Indische Hof voor de uitoefening zijner nieuwe taak niet zijn geregeld. Die samenstelling was bij de wet van 15 Mei 1914 geregeld door stilzwijgende verwijzing naar de bepalingen dienaangaande van de Nederlandsch-Indische wetgeving. Artikel 80 [85] geeft nu voor die stilzwijgende verwijzing eene uitdrukkelijke, ter bevestiging voor zoover noodig van de stilzwijgende in andere bepalingen.

§ 3.

Onderverdeeling der rechtsmacht tusschen de krijgsraden bij de zeemacht en die bij de landmacht.

Memorie van Toelichting.

De feiten, waarvan de militaire rechter kennis neemt, staan, voor zoover zij niet bij de vorige paragraaf tot de bevoegdheid van het Hoog Militair Gerechtshof zijn gebracht, ter berechting van de krijgsraden. Allereerst moet nu worden uitgemaakt, in welke gevallen een der krijgsraden bij de zeemacht, wanneer een der krijgsraden

bij de landmacht bevoegd is. Ziehier de strekking van deze paragraaf. Men vergelijkte hierbij de artikelen 7 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water en 6 en 7 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande.

Artikel 86.

De krijgsraden bij de zeemacht nemen kennis van de strafbare feiten begaan door hen die tot de zeemacht behooren, of door gewezen militairen van de zeemacht, zoomede van de strafbare feiten begaan aan boord van een oorlogsvaartuig, op het gebied van eene inrichting van de zeemacht of bij eene onder bevel van een militair der zeemacht dienstdoende troepenafdeeling, en in het algemeen van strafbare feiten door niet-militairen begaan, indien het belang van de zeemacht daardoor is of kan worden geschaad.

In de overige gevallen nemen de krijgsraden bij de landmacht kennis van de strafbare feiten.

Art. 81 O. O. = Art. 86 G. O. = Art. 86 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De verdeeling der zaken tusschen de twee genoemde soorten van krijgsraden richt zich allereerst naar het gedeelte der krijgsmacht, waartoe de verdachte als militair of gewezen militair (artikel 48 [64] W. v. M. S.) behoort. Dat het korps mariniers thans zonder twijfel geacht moet worden tot de zeemacht te behooren, moge in het voorbijgaan worden opgemerkt. Behoort de verdachte tot de zeemacht, dan is steeds een der zeekrijgsraden tot kennismaking van het begane feit bevoegd of althans mede bevoegd (artikel 82 [87]).

De zeekrijgsraden worden bovendien bevoegd verklaard tot kennismaking van de strafbare feiten, begaan

a. aan boord van een oorlogsvaartuig. Men vergelijkte artikel 54 [70] van het W. v. M. S.;

b. op het gebied van eene inrichting van de zeemacht. Of eene zekere inrichting eene „inrichting van de zeemacht” is, blijkt duidelijk uit de jaarlijksche begrooting van het Departement van Marine. Men vergelijkte ook de terminologie van de wet van 18 Juli 1890 (*Staatsblad* n^o. 109), tot regeling der pensioenen van de mindere geëmployeerden enz., op daggeld werkzaam bij de inrichtingen van 's Rijks Zee- en Landmacht;

c. bij eene onder bevel van een militair der zeemacht dienstdoende troepenafdeeling;

d. door niet-militairen, indien het belang van de zeemacht daardoor is of kan worden geschaad. Begaat een militair buiten de gevallen, bedoeld onder *a*, *b* of *c*, een strafbaar feit, waardoor het belang van de zeemacht is of kan worden geschaad, dan richtte zich de competentie naar het gedeelte der krijgsmacht (zee- of landmacht), waartoe hij behoort. Zonder dringenden grond late men den militair niet terechtstaan voor een krijgsraad bij het gedeelte der krijgsmacht (zee- of landmacht), waartoe hij niet behoort.

In alle gevallen, waarin een zee-krijgsraad niet bevoegd is, neemt een der krijgsraden bij de landmacht van de zaak kennis. Dientengevolge zullen ook „vlootvolgelingen” — men vergelijkte artikel 72 [77] n°. 2 — buiten de gevallen, omschreven in artikel 81 [86], eerste lid, voor een krijgsraad bij de *landmacht* terechtstaan. Als regel zal intusschen ten aanzien van vlootvolgelingen wel een dier gevallen aanwezig zijn, doch, is dit niet zoo, dan schijnt er ook geen voldoende reden om hen voor een zee-krijgsraad te brengen.

Artikel 87.

Indien een persoon tot de landmacht behoorende volgens het voorgaande artikel voor één der krijgsraden bij de zeemacht zou moeten terechtstaan, zijn ook de krijgsraden bij de landmacht bevoegd van het strafbare feit kennis te nemen.

De krijgsraden bij de landmacht zijn mede bevoegd kennis te nemen van strafbare feiten begaan op het gebied van eene inrichting van de landmacht of door personen tot de zeemacht behoorende, bij eene onder bevel van een militair van de landmacht dienstdoende troepenafdeeling.

Art. 82 O. O. = Art. 87 G. O. = Art. 87 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Bij het ontwerpen van dit en het voorgaande artikel zijn de ondergeteekenden uitgegaan van de overweging, dat in beginsel berechting van een militairen verdachte door een der krijgsraden bij het gedeelte der krijgsmacht (zee- of landmacht), waartoe hij behoort, aanbeveling verdient. In de gevallen, waarin h.i. een krijgsraad bij de zeemacht of bij de landmacht bevoegd moet zijn om van strafbare feiten, begaan door een persoon, tot het andere onderdeel der krijgsmacht behoorende, kennis te nemen, hebben zij daarom steeds ook den krijgs-

raad van het eigen onderdeel bevoegd willen verklaren. Laatstbedoelde krijgsraad zal als regel het best in staat zijn om het begane feit uit militair oogpunt te waardeeren. Deze overweging geldt voor de tot geen der onderdeelen van de krijgsmacht behorende leger- of vlootvolgelingen niet. En vandaar, dat te hunnen aanzien eene dubbele competentie, als hier bedoeld, niet gevestigd is.

Het tweede lid van dit artikel houdt eene gelijksoortige regeling in als artikel 81 [86], eerste lid.

§ 4.

Betrekkelijke bevoegdheid van de krijgsraden bij de zeemacht.

Memorie van Toelichting.

Bij deze paragraaf worden de aan de krijgsraden bij de zeemacht ter berechtiging toegewezen feiten over die colleges verdeeld. De vooropstelling in de artikelen 83—86 [80—91] van het forum van het militair verband schijnt gewenscht. Men late, voor zoover mogelijk, den verdachte in eigen militaire omgeving terechtstaan.

Artikel 88.

De krijgsraden bij de zeemacht binnen het rijk in Europa nemen kennis:

- 1^o. van de strafbare feiten begaan door personen behorende tot een oorlogsvaartuig of eene inrichting van de zeemacht van een der directiën der marine binnen hun rechtsgebied;
- 2^o. van de strafbare feiten binnen hun rechtsgebied begaan;
- 3^o. van de strafbare feiten begaan door personen zich na het plegen van het feit binnen hun rechtsgebied bevindende, ook al is de vervolging voor een anderen zee-krijgsraad reeds aangevangen.

Art. 83 O. O. = Art. 88 G. O. = Art. 88 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Men vergelijke hierbij het bij artikel 35 [40] voorgestelde nieuwe tweede lid van artikel 142 der Regtspleging bij de Zeemagt.

No. 3 opent de mogelijkheid om, ook al is de vervolging voor een

anderen zeekrijgsraad, b.v. in Oost-Indië, reeds aangevangen, d.w.z. ook al heeft reeds verwijzing naar dien anderen krijgsraad plaats gehad, een zeekrijgsraad binnen het rijk in Europa de zaak te doen berechten, indien de verdachte zich slechts binnen het rechtsgebied van zoodanig oellege „bevindt”, d.w.z. aldaar wordt gevonden of daarheen is overgebracht. Tegen het onttrekken van den delinquent aan zijn rechter door hem te transporteeren, kan geen bezwaar worden gemaakt, wanneer men overweegt, dat dit alleen mogelijk is bij transport naar het rechtsgebied van den zeekrijgsraad binnen het rijk in Europa. Men vergelijke de redactie van n^o. 3 van dit artikel („zich bevindende”) met de redactie van de nos. 3 der artikelen 84 en 86 [89 en 91] („gevonden worden”).

Artikel 89.

De krijgsraden bij de zeemacht buiten het rijk in Europa en buiten Oost-Indië nemen kennis:

- 1^o. van de strafbare feiten begaan door personen behoorende tot het schip of de schepen waarvoor de krijgsraad is aangewezen;
- 2^o. van de strafbare feiten begaan aan boord van het schip of de schepen waarvoor de krijgsraad is aangewezen;
- 3^o. van de strafbare feiten begaan door personen die gevonden worden aan boord van het schip of de schepen waarvoor de krijgsraad is aangewezen;
- 4^o. van de strafbare feiten waardoor het belang van het gedeelte der zeemacht waarvoor de krijgsraad is aangewezen, is of kan worden geschaad.

Art. 84 O. O. = Art. 89 G. O. = Art. 89 der Wet.

Artikel 90.

Ten aanzien van de krijgsraden bij de zeemacht in Oost-Indië bij een vloot, eskader of minder smaldeel zijn de bepalingen van het vorig artikel van toepassing.

Art. 85 O. O. = Art. 90 G. O. = Art. 90 der Wet.

Artikel 91.

De krijgsraden bij de zeemacht in Oost-Indië bij de niet tot een vloot, eskader of minder smaldeel vereenigde schepen nemen kennis:

- 1^o. van de strafbare feiten begaan door personen behorende tot het schip of de schepen of tot eene inrichting van de zeemacht, waarvoor de krijgsraad is aangewezen;
- 2^o. van de strafbare feiten begaan aan boord van het schip of de schepen of op het gebied van eene inrichting van de zeemacht, waarvoor de krijgsraad is aangewezen;
- 3^o. van de strafbare feiten begaan door personen die gevonden worden aan boord van het schip of de schepen of op het gebied van eene inrichting van de zeemacht, waarvoor de krijgsraad is aangewezen;
- 4^o. van de strafbare feiten waardoor het belang van het gedeelte der zeemacht, waarvoor de krijgsraad is aangewezen, is of kan worden geschaad.

Art. 86 O. O. = Art. 91 G. O. = Art. 91 der Wet.

Artikel 92.

Wanneer tot de berechting van een strafbaar feit geen krijgsraad volgens deze paragraaf bevoegd is, neemt de krijgsraad bij de zeemacht, door Ons aangewezen, daarvan kennis; bevindt de persoon die het strafbaar feit heeft begaan, zich in Oost-Indië, dan is mede bevoegd de krijgsraad bij de zeemacht, door den commandant der zeemacht in Nederlandsch-Indië aangewezen.

Art. 87 O. O. = Art. 92 G. O. = Art. 92 der Wet, met dien verstande dat in eerstgenoemd artikel in plaats van „door Ons aangewezen”, werd gelezen „te Helder”.

Memorie van Toelichting.

Deze artikelen zullen na het voorafgaande bij enkele lezing wel duidelijk zijn. In verband met de artikelen 85 en 86 [90 en 91] worde herinnerd aan artikel 123 onder *b* van de Regtspleging bij de Zeemagt, krachtens hetwelk in Nederlandsch-Indië krijgsraad wordt ge-

houden en bij het Nederlandsch Eskader en bij de niet tot een vloot, eskader of minder smaldeel vereenigde schepen der Nederlandsch-Indische militaire marine. De krijgsraad voor laatstbedoeld onderdeel der zeemacht — de krijgsraad bij de zeemacht te Soerabaia — is ook voor inrichtingen aan wal, b.v. voor de marine-kazerne te Soerabaia, aangewezen. Vandaar, dat in artikel 86, in tegenstelling met de twee voorgaande artikelen, weder van „eene inrichting der zeemacht” gesproken wordt.

Memorie van Antwoord.

De artikelen 123 van de Regtspleging bij de Zeemagt en 134, tweede lid, in verband met 118, van de Regtspleging bij de Landmagt laten de bevoegdheid om de standplaatsen van de zee-krijgsraden binnen het Rijk in Europa en van de krijgsraden bij de Landmacht aan te wijzen, over aan de Kroon. Daarmede laat zich het aanwijzen van krijgsraden in met name genoemde plaatsen, zooals in deze artikelen [92 en 94] van het ontwerp is geschied, niet wel vereenigen. Vandaar de voorgestelde wijziging.

Nota van wijzigingen.

26°. In artikel 87 (thans artikel 92) worden de woorden „te Helder” vervangen door de woorden „, door Ons aangewezen,”.

§ 5.

*Betrekkelijke bevoegdheid van de gewone krijgsraden
bij de landmacht.*

Artikel 93.

De krijgsraden bij de landmacht nemen kennis:

- 1°. van de strafbare feiten begaan door personen behorende tot een der garnizoenen binnen hun rechtsgebied;
- 2°. van de strafbare feiten binnen hun rechtsgebied begaan.

Art. 88 O. O. = Art. 93 G. O. = Art. 93 der Wet.

Artikel 94.

Wanneer tot de berechting van een strafbaar feit geen krijgsraad volgens het vorig artikel bevoegd is, neemt de krijgsraad bij de landmacht, door Ons aangewezen, daarvan kennis.

Artt. 89 O. O. = Art. 94 G. O. = Art. 94 der Wet, met dien verstande dat in eerstgenoemd artikel in plaats van „, door Ons aangewezen,” werd gelezen „te 's-Gravenhage”.

Memorie van Toelichting.

Deze artikelen, regelende de relatieve bevoegdheid van de gewone krijgsraden bij de landmacht, behoeven geen toelichting.

Memorie van Antwoord.

[Zie de Memorie van Antwoord op art. 92.]

Nota van wijzigingen.

27°. In artikel 89 (thans artikel 94) worden de woorden „te 's-Gravenhage” vervangen door de woorden „, door Ons aangewezen,”.

§ 6.

Betrekkelijke bevoegdheid van de bijzondere krijgsraden bij de landmacht.

Memorie van Toelichting.

Deze paragraaf regelt de relatieve bevoegdheid van de bijzondere krijgsraden bij de landmacht.

Artikel 95.

De betrekkelijke bevoegdheid van de krijgsraden te velde wordt geregeld bij Ons besluit tot benoeming van die krijgsraden of dat waarbij die benoeming wordt opgedragen.

Art. 90 O. O. = Art. 95 G. O. = Art. 95 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Het schijnt het meest eenvoudig de regeling van de relatieve competentie der krijgsraden te velde — thans ten deele neergelegd in artikel 253 der Regtspleging bij de Landmagt — over te laten aan het Koninklijk besluit tot benoeming van die krijgsraden of aan dat, waarbij die benoeming wordt opgedragen. Men vergelijkte artikel 243 der Regtspleging bij de Landmagt.

Artikel 96.

De betrekkelijke bevoegdheid van de krijgsraden in eene dadelijk belegerde of berende stad of plaats strekt zich uit tot de strafbare feiten begaan in die stad of plaats of hare onmiddellijke omgeving.

Art. 91 O. O. = Art. 96 G. O. = Art. 96 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel heeft betrekking op de relatieve bevoegdheid van de krijgsraden in eene dadelijk belegerde of berende stad of plaats. Artikel 261 van de Regtspleging bij de Landmagt kent daarnevens nog krijgsraden in steden of plaatsen, welke in staat van beleg gesteld zijn. Aangenomen moet echter worden dat na de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n^o. 128) de oprichting van krijgsraden in gedeelten van het grondgebied des Rijks, welke in staat van beleg zijn verklaard, door die wet wordt beheerscht en dat, in verband daarmede, artikel 261 voormeld enkel beteekenis houdt ten aanzien van steden of plaatsen, welke feitelijk in toestand van beleg verkeerden. De bedoe-

ling van artikel 91 [96] is nu om uit te drukken, dat de krijgsraad in eene dadelijk belegerde of berende stad of plaats — meer dan één krijgsraad behoeft in zoodanige stad of plaats niet te zijn — bevoegd is tot kennisneming van die, den krijgswaarden bij de landmacht bij § 3 ter kennisneming toegewezen feiten, welke in die stad of plaats of hare onmiddellijke omgeving worden begaan.

Artikel 97.

De betrekkelijke bevoegdheid van de krijgswaarden in een in staat van beleg verklaard gedeelte des Rijks is beperkt tot de strafbare feiten in dat gedeelte begaan. Zij wordt geregeld bij het besluit tot benoeming van die krijgswaarden.

Art. 92 O. O. = Art. 97 G. O. = Art. 97 der Wet.

Memorie van Toelichting.

De rechtsmacht der in dit artikel bedoelde, z.g. temporaire krijgswaarden behoeft, evenals die van de krijgswaarden te velde, afgrenzing niet alleen van de bevoegdheid van de gewone krijgswaarden bij de landmacht, doch ook van die van gelijksoortige buitengewone krijgswaarden. Daarom is ook hier de regeling aan een nader besluit, te weten dat, waarbij de temporaire krijgsraad wordt benoemd, overgelaten. Men vergelijk hierbij de wijzigingen van artikel 40, eerste lid, der wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), voorgesteld bij artikel 35 van het ontwerp van wet, ingediend bij Koninklijke Boodschap van 27 Mei 1916 (Tweede Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1915—1916 — 391).

§ 7.

Bijzondere voorschriften.

Artikel 98.

Ingeval van gelijktijdige bemoeiing bij meer dan één krijgsraad op grond van onderscheidene nummers van een der artikelen 88, 89 — al dan niet in verbinding met 90 —, 91 of 93 zal die krijgsraad bij uitsluiting bevoegd zijn van de zaak kennis te nemen, wiens bevoegdheid berust op het bepaalde in een lager nummer.

Ingeval van gelijktijdige bemoeiing bij meer dan een krijgsraad op grond van hetzelfde nummer van een der artikelen 88, 89 — al dan niet in verbinding met 90 —, 91 of 93 of bij krijgsraden in verschillende artikelen genoemd, zal, behoudens de bepaling van artikel 88, 3^o, die krijgsraad bij uitsluiting bevoegd zijn van de zaak kennis te nemen voor welken de vervolging het eerst is aangevangen.

O. O. Artikel 93.

Ingeval van gelijktijdige bemoeiing bij meer dan één krijgsraad zal die krijgsraad bij uitsluiting bevoegd zijn van de zaak kennis te nemen, die in één van de hiervoor gaande rangschikkingen het eerst is geplaatst.

Ingeval van gelijktijdige bemoeiing bij gelijkgerangschikte krijgsraden of bij krijgsraden in verschillende artikelen genoemd, zal, behoudens de bepaling van artikel 83, 3^o, die krijgsraad bij uitsluiting bevoegd zijn van de zaak kennis te nemen voor welken de vervolging het eerst is aangevangen.

Art. 98 G. O. = Art. 98 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel regelt het geval van gelijktijdige bemoeiing bij meer dan één krijgsraad en zal, waar het overeenkomt met de regeling in burgerlijke strafzaken, bij enkele lezing duidelijk zijn.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

In het eerste lid van dit artikel wordt bepaald, dat ingeval van gelijktijdige bemoeiing bij meer dan één krijgsraad die krijgsraad bij uitsluiting bevoegd zal zijn van de zaak kennis te nemen, „die in één van de hiervoor gaande rangschikkingen het eerst is geplaatst”. Het is der Commissie niet duidelijk mogen worden, op welke rangschikkingen hier wordt gedoeld. Zij zal het daarom op prijs stellen hieromtrent door de Regeering te mogen worden ingelicht.

Memorie van Antwoord.

Het artikel is, voor zoover noodig, verduidelijkt.

Nota van wijzigingen.

28°. Het eerste lid van artikel 93 (thans artikel 98) wordt gelezen als volgt:

„Ingeval van gelijktijdige bemoeiing bij meer dan één krijgsraad op grond van onderscheidene nummers van een der artikelen 88, 89 — al dan niet in verbinding met 90 —, 91 of 93 zal die krijgsraad bij uitsluiting bevoegd zijn van de zaak kennis te nemen, wiens bevoegdheid berust op het bepaalde in een lager nummer.”

In het tweede lid van dit artikel worden de woorden „gelijkgerangschikte krijgsraden” vervangen door de woorden: „meer dan een krijgsraad op grond van hetzelfde nummer van een der artikelen 88, 89 — al dan niet in verbinding met 90 —, 91 of 93” en wordt, in plaats van „83” gelezen: „88”.

Artikel 99.

Bij deelneming van meer dan één persoon aan hetzelfde strafbare feit brengt de bevoegdheid tot kennisneming ten aanzien van één der als daders of medeplichtigen aansprakelijke personen de bevoegdheid mede tot kennisneming ten aanzien van de andere, behoudens de bepaling van artikel 83 dezer wet.

Is de vervolging gelijktijdig bij meer tot kennisneming bevoegde krijgsraden aangevangen, dan blijft die krijgsraad bij uitsluiting bevoegd, voor welken de als daders aansprakelijke personen worden vervolgd. Worden zoodanige personen niet voor denzelfden krijgsraad vervolgd, dan blijft die krijgsraad bij uitsluiting bevoegd, voor welken de vervolging tegen één hunner het eerst is aangevangen.

O. O. Artikel 94.

Bij deelneming van meer dan één persoon aan hetzelfde strafbare feit brengt de bevoegdheid tot kennisneming ten aanzien van één der volgens de artikelen 47 en 48 van het Wetboek van Strafrecht aansprakelijke personen de bevoegdheid mede tot kennisneming ten aan-

zien van de andere, behoudens de bepaling van artikel 78 [83] dezer wet.

Is de vervolging gelijktijdig bij meer tot kennisneming bevoegde krijgswaarden aangevangen, dan blijft die krijgswaad bij uitsluiting bevoegd, voor welken de volgens artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht als daders aansprakelijke personen worden vervolgd. Worden zoodanige personen niet voor denzelfden krijgswaad vervolgd, dan blijft die krijgswaad bij uitsluiting bevoegd, voor welken de vervolging tegen één hunner het eerst is aangevangen.

Art. 99 G. O. = Art. 99 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel is in hoofdzaak ontleend aan artikel 8 van het ontwerp van wet tot vaststelling van een nieuw Wetboek van Strafvordering.

Memorie van Antwoord.

De voorgestelde wijziging van dit artikel strekt om het in overeenstemming te brengen met artikel 6 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering en is noodig, omdat ook in bijzondere wetten als daders of medeplichtigen aansprakelijke personen worden aangevozen.

Nota van wijzigingen.

29°. In het eerste lid van artikel 94 (thans artikel 99) wordt, in plaats van de woorden „volgens de artikelen 47 en 48 van het Wetboek van Strafrecht” gelezen: „als daders of medeplichtigen”, en in plaats van „78”: „83”.

In het tweede lid van dit artikel vervallen de woorden „volgens artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht”.

TITEL IX.

*Bepalingen betreffende strafbare feiten vóór den dag
van het in werking treden van deze wet begaan
en op of na dien dag te berechten.*

Artikel 100.

Ter bepaling van de bevoegdheid van den rechter wordt uitsluitend de wetgeving toegepast, in werking op het tijdstip waarop het feit is begaan.

Art. 95 O. O. = Art. 100 G. O. = Art. 100 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Volgens artikel 30 der wet van 15 April 1886, *Staatsblad* n^o. 64, houdende bepalingen, regelende het in werking treden van het Wetboek van Strafrecht, enz., moet ter bepaling van de bevoegdheid van den rechter gelet worden op het tijdstip, waarop het geding een aanvang genomen heeft. In artikel 95 van het ontwerp wordt voorgesteld die bevoegdheid te doen beoordeelen naar een vroeger tijdstip, en wel naar dat waarop het feit begaan is.

De reden van dit verschil ligt voor de hand. Artikel 30 voormeld diende in de eerste plaats om uit te maken, welke tak van de gewone rechterlijke macht bevoegd zou zijn. Bij den rechter bij wien het geding aanvangt, moet het ook worden beëindigd. Artikel 95 van het ontwerp daarentegen strekt in hoofdzaak om te beslissen, of de gewone dan wel de militaire strafrechter competent zal zijn. De niet-militair die onder de oude wetgeving deel nam aan een militair misdrijf of een daarmee samenhangend misdrijf pleegde, behoort niet te worden afgetrokken van den rechter, die op het oogenblik van die deelneming de hem door de wet toegekende rechter was.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

Ter motiveering van het verschil tusschen dit artikel en artikel 30 der wet van 15 April 1886, *Staatsblad* n^o. 64, houdende bepalingen, regelende het in werking treden van het Wetboek van Strafrecht, enz., wordt in de Memorie van Toelichting o. a. het volgende gezegd:
„De niet-militair die onder de oude wetgeving deelnam aan een

militair misdrijf of een daarmee samenhangend misdrijf pleegde, mag niet worden afgetrokken van den rechter, die op het oogenblik van die deelneming de hem door de wet toegekende rechter was."

De Commissie zal het op prijs stellen van de Regeering te mogen vernemen, op welke categorie van personen met de uitdrukking „de niet-militair" wordt gedoeld. Het wil haar namelijk voorkomen, dat deze uitdrukking in dit geval niet de gewone beteekenis van „elk burger" kan hebben; dan toch zou de aangehaalde zin van de Memorie van Toelichting tot de onjuiste conclusie moeten leiden, dat — in tegenstelling met thans — na de invoering der nieuwe wetgeving elk burger, die deelneemt aan een door een militair gepleegd misdrijf of een daarmee samenhangend misdrijf pleegt, voor den militairen rechter zal terechtstaan.

Memorie van Antwoord.

Met de uitdrukking „niet-militair" beoogt de Memorie van Toelichting zeker niet aan te duiden „elk burger". Die uitdrukking doelt o. a. op de burger-prsonen, die krachtens de artikelen 4 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water en 5 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande onder bepaalde omstandigheden aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen zijn. Na het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht zullen deze personen niet meer aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen zijn. Zouden zij dan voor den burgerrechter moeten terecht staan? Hiervoor bestaat geen goede grond; het lijkt beter hen te laten terecht staan voor den rechter, die daartoe op het tijdstip van het plegen van het strafbaar feit bevoegd was.

Artikel 101.

Ter bepaling van de wijze van rechtspleging bij den militairen rechter wordt uitsluitend de wetgeving toegepast, in werking op het tijdstip waarop de verwijzing naar den militairen rechter plaats heeft.

Art. 96 O. O. = Art. 101 G. O. = Art. 101 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel sluit aan bij het bepaalde in artikel 30 van voormelde wet van 15 April 1886. Het strafgeding vormt van den aanvang af tot de laatste akte toe één doorlopend geheel en de beginselen, waarnaar het wordt gevoerd, moeten zonder volstrekke noodzakelijkheid niet tijdens zijn loop worden veranderd. Het tijdstip, waarop het geding aanvangt, moet beslissen. Vindt de verwijzing naar den militairen rechter plaats op of na het tijdstip der inwerkingtreding van het W. v. M. S., dan vinden derhalve de nieuw voorgestelde processueele regelen — men denke in het bijzonder aan de ontworpen additioneele bepalingen betreffende de berechting van minderjarigen — toepassing.

Artikel 102.

Indien wegens een feit vóór den dag van het in werking treden van deze wet begaan, op of na dien dag een eindvonnis hetzij in eersten, hetzij in hooger en aanleg gewezen wordt, gelden de bepalingen der artikelen 103—111.

Art. 97 O. O. = Art. 102 G. O. = Art. 102 der Wet, met dien verstande dat in eerstgenoemd artikel in plaats van „103—111” werd gelezen „98—106”.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel vestigt een afwijking van artikel 31 der meergenoemde wet van 15 April 1886, in zoover ook in hooger beroep de bepalingen der nieuwe wetgeving voor het eerst kunnen worden toegepast. Inderdaad schijnt er geen voldoende reden om op het voetspoor van voormeld artikel 31 in hooger beroep het voorschrift van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht werkeloos te doen blijven.

Nota van wijzigingen.

30°. In artikel 97 (thans artikel 102) wordt, in plaats van „98—106”, gelezen: „103—111”.

Atrikel 103.

Indien naar de oude wetgeving doodstraf met de in artikel 11 der wetten van 14 November 1879 (*Staatsbladen* n^{os}. 191 en 193) vermelde vervallenverklaring had kunnen worden uitgesproken, treedt daarvoor doodstraf met ontslag uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, in de plaats.

Art. 98 O. O. = Art. 103 G. O. = Art. 103 der Wet.

Artikel 104.

Indien naar de oude wetgeving militaire gevangenisstraf had kunnen worden uitgesproken, treedt daarvoor gevangenisstraf van ten hoogste denzelfden duur in de plaats.

Art. 99 O. O. = Art. 104 G. O. = Art. 104 der Wet.

Artikel 105.

Indien naar de oude wetgeving militaire gevangenisstraf of cassatie had kunnen worden uitgesproken, treedt daarvoor gevangenisstraf van ten hoogste denzelfden duur als die der militaire gevangenisstraf in de plaats.

Art. 100 O. O. = Art. 105 G. O. = Art. 105 der Wet.

Artikel 106.

Indien naar de oude wetgeving militaire detentie had kunnen worden uitgesproken, treedt daarvoor gevangenisstraf van ten hoogste den halven duur in de plaats.

Art. 101 O. O. = Art. 106 G. O. = Art. 106 der Wet.

Artikel 107.

Indien naar de oude wetgeving hetzij de in artikel 11 der wetten van 14 November 1879 (*Staatsbladen* n^{os}. 191 en 193) vermelde vervallenverklaring, hetzij de in artikel 12 dier wetten vermelde ontzegging had kunnen worden uitgesproken, treedt daarvoor in de plaats 's rechters bevoegdheid om ontslag uit den militairen dienst met of zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, uit te spreken.

Art. 102 O. O. = Art. 107 G. O. = Art. 107 der Wet.

Artikel 108.

Indien naar de oude wetgeving hetzij degradatie, hetzij vermindering in klasse had kunnen worden uitgesproken, treedt daarvoor 's rechters bevoegdheid om verlaging uit te spreken, in de plaats.

Art. 103 O. O. = Art. 108 G. O. = Art. 108 der Wet.

Artikel 109.

Indien naar de oude wetgeving plaatsing in eene klasse van militairen, aan eene gestrengere krijgstuicht onderworpen, had kunnen worden uitgesproken, treedt daarvoor 's rechters bevoegdheid om plaatsing in eene strafklasse uit te spreken, in de plaats.

Art. 104 O. O. = Art. 109 G. O. = Art. 109 der Wet.

Artikel 110.

Indien de strafbepalingen der nieuwe wetgeving voor den schuldige minder ongunstig mochten zijn dan die van de oude wetgeving na de verwisseling in de artikelen 103—109 voor-

geschreven, worden alleen de bepalingen der nieuwe wetgeving toegepast.

Alleen de maxima der gestelde hoofdstraffen worden in vergelijking gebracht.

Art. 105 O.O. = Art. 110 G.O. = Art. 110 der Wet, met dien verstande dat in eerstgenoemd artikel in plaats van „103—109” werd gelezen „98—104”.

Memorie van Toelichting.

Deze artikelen strekken om de toepassing van het beginsel van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht den rechter te vergemakkelijken. Overigens blijft dat beginsel na de in de artikelen 98—105 [103—110] voorgeschreven omzetting van oude in nieuwe strafposities het eenige richtsnoer (artikel 105 [110]).

Men vergelijk hierbij de artikelen 32—44 der meergenoemde wet van 15 April 1886.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

Gaarne zal de Commissie vernemen, waarom in dit artikel [110] niet eene bepaling is opgenomen in den zin van het 3de lid van art. 44 van de reeds eerder genoemde wet van 15 April 1886 (Invoeringswet Wetboek van Strafrecht), hetwelk voorschrijft, dat bij cumulatieve of alternatieve strafbedreiging alleen de zwaarste straffen in vergelijking worden gebracht.

Memorie van Antwoord.

De reden, dat in dit artikel [110] niet is opgenomen een bepaling in den zin van het derde lid van art. 44 van de Invoeringswet-Wetboek van Strafrecht, hetwelk voorschrijft dat bij cumulatieve of alternatieve strafbedreiging alleen de zwaarste straffen in vergelijking worden gebracht, is gelegen in het feit, dat een dergelijk voorschrift overbodig en niet gewenscht is.

Uit het tweede lid van het artikel, hetwelk spreekt van de maxima der gestelde *hoofdstraffen*, volgt dat de bijkomende straffen voor vergelijking niet in aanmerking komen.

Om tot een vergelijking van de strafbepalingen van de oude wetgeving met die der nieuwe wetgeving te kunnen komen, moeten de straffen van de oude wetgeving omgezet worden volgens de artikelen 98—104 (thans de artikelen **103—109**) van het ontwerp, waarbij behalve de doodstraf, alle straffen worden omgezet in gevangenisstraf.

Voor vergelijking zullen dus alleen in aanmerking komen doodstraf en gevangenisstraf. Wanneer volgens beide wetgevingen (volgens de oude wetgeving na omzetting der straffen) op het strafbaar feit alleen gevangenisstraf is gesteld zal het den rechter niet moeilijk vallen uit te maken, welke strafbepaling voor den schuldige de minder ongunstige is. Hetzelfde zal het geval zijn, wanneer volgens beide wetgevingen doodstraf en gevangenisstraf alternatief op het strafbaar feit gesteld zijn. Voor deze gevallen is dus een bepaling, als door de Commissie bedoeld, onnoodig. Zij zou echter verkeerd zijn, wanneer op het gepleegde strafbaar feit volgens de oude wetgeving *alleen* de doodstraf, volgens de nieuwe wetgeving deze straf alternatief met gevangenisstraf was bedreigd. Voor vergelijking zou dan alleen de doodstraf in aanmerking mogen komen, zoodat de strafbepaling van de nieuwe strafwetgeving, die zonder twijfel voor den schuldige minder ongunstig is dan die van de oude strafwetgeving, niet als minder ongunstig beschouwd zou mogen worden.

Nota van wijzigingen.

31°. In artikel 105 (thans artikel **110**) wordt, in plaats van „98—104” gelezen: „**103—109**”.

Voorloopig Verslag der Eerste Kamer.

Art. **110** spreekt van „schuldige”. Art. 1 Wetboek van Strafrecht van „verdachte”. Men vroeg of de in art. **110** gegeven regeling van toepassing is op hem, die wel van een strafbaar feit is verdacht, doch ter zake nog niet vervolgd wordt. Ware het niet beter geweest de terminologie van het Wetboek van Strafrecht te volgen?

Gevraagd werd, of de bepaling van de oude dan wel van de nieuwe wet toepassing behoorde te vinden bij deserties, welke, onder de oude wet aangevangen, eerst na invoering der nieuwe wet een

einde nemen. Stel bijv. dat een militair zijn corps heeft verlaten een maand vóór de invoering van het nieuwe Strafwetboek en twee maanden na die invoering gearresteerd wordt, welke wet moet dan worden toegepast?

**Eindverslag der Eerste Kamer.
(Antwoord van de Regeering.)**

De redactie van artikel **110**, eerste lid, sluit zich geheel aan bij het eerste lid van artikel 44 van de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n^o. 64), tot invoering van het Wetboek van Strafrecht. Aangezien de toepassing van laatstgenoemd artikel aanleiding tot moeilijkheden niet heeft gegeven, mag hetzelfde worden verwacht van artikel **110** van deze wetsvoordracht. Aangezien dit artikel handelt over de straftoepassing en deze eerst na schuldigverklaring kan plaats vinden, is de term „schuldige” hier meer juist dan „verdachte”.

Ter beantwoording van de aan het slot van het Voorloopig Verslag gestelde vraag worde het volgende opgemerkt. Desertie is, naar het oordeel van de ondergeteekenden, in het algemeen niet voltooid vóór de terugkomst van den delinquent. Valt derhalve die terugkomst na de invoering, dan zal alleen de nieuwe wetgeving dienen te worden toegepast, ter zake nl. van de ongeoorloofde afwezigheid, na de invoering gepleegd. Bij de strafmaat kan dan, voor zoover noodig, rekening worden gehouden met den duur der afwezigheid vóór de invoering. Het kan in dit stelsel voorkomen, dat iemand, wiens ongeoorloofde afwezigheid vóór de invoering is aangevangen, na die invoering zoo spoedig terugkeert, dat hij, ware de oude wetgeving nog van toepassing, niet anders dan krijgstuchtelijk had kunnen worden gestraft. Men zie bijv. de artikelen 135 en 160 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande en de artikelen 142 en 146 van dat voor het krijgsvolk te water. Voor dergelijke gevallen zal toepassing van het opportuniteitsbeginsel, al of niet gepaard met krijgstuchtelijke bestraffing, het middel moeten zijn om onbillijkheden te voorkomen.

Beraadslaging in de Eerste Kamer.

De heer VAN DER FELTZ: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou graag eenige inlichting van de Regeering ontvangen. Het zal wel aan mij liggen, maar er komt in de Memorie van Antwoord een mededeeling

voor, die mij niet heel duidelijk is, waarom ik het niet van belang ontbloot acht die hier ter sprake te brengen.

Aan het slot van het Voorloopig Verslag wordt de vraag gesteld:

„of de bepaling van de oude dan wel van de nieuwe wet toepassing behoorde te vinden bij deserties, welke, onder de oude wet aangevangen, eerst na invoering der nieuwe wet een einde nemen”.

Wat antwoorden de Ministers daarop? Dit:

„Ter beantwoording van de aan het slot van het Voorloopig Verslag gestelde vraag worde het volgende opgemerkt. Desertie is, naar het oordeel van de ondergeteekenden, in het algemeen niet voltooid vóór de terugkomst van den delinquent.”

Hieruit zou volgen, dat een militair, die weggaat of die aan zijn plicht van opkomst niet voldoet, eerst desertie pleegt, m.a.w. pas deserteur is wanneer hij teruggekomen is.

Artikel 98 van de Militiewet nu bepaalt:

„De verlofganger, die niet voldoet aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, wordt als deserteur behandeld, zoodra hij ingevolge den last van Onzen Minister van Marine, zoo de verlofganger tot de zeemilitie, van Onzen Minister van Oorlog, zoo de verlofganger tot de militie te land behoort, als deserteur is afgevoerd.”

De vraag rijst nu wanneer treedt, volgens die bepaling, het oogenblik in, dat de man deserteur is en dus kan worden afgevoerd. Dat zou dan zijn als hij terug is, want, volgens de opvatting der Regeering, is de desertie dan pas voltooid; zolang hij niet terug is, is hij dus geen deserteur. Nu begrijp ik niet, hoe de bepaling van dat artikel dan ooit toepassing kan vinden.

De deserteurs worden ter opsporing in het *Politieblad* opgenomen, maar als zij eerst deserteur zijn, wanneer zij zijn teruggekomen, behoeven zij niet meer in het *Politieblad* geplaatst te worden, daar alsdan opsporing niet meer noodig is. Dat is mij niet duidelijk en daarom zou ik meenen, dat het aanbeveling verdient, dat de Regeering haar opvatting van het begrip desertie nog eens nader overweegt.

Als jurist de zaak beschouwende, zou ik zeggen: zoodra de man weg is, of wegblijft en hij dus niet ter beschikking is, is er desertie en dan is het mij niet duidelijk, waarom voor het begrip van voltooide desertie moet worden aangenomen, dat de man terug moet zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Het is een punt, dat ik met eenigen schroom ter sprake gebracht heb, omdat ik mij op het gebied van het militaire strafrecht weinig bewogen heb, en ik zou het daarom zeer op prijs stellen als de Regeering mij eenige nadere inlichting daarentrent kon geven.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voor-

zitter! De geachte afgevaardigde heeft met eenigen schroom een vraag gedaan; ik wil met eenigen schroom er op antwoorden, omdat men natuurlijk bij het doen van dergelijke vraag eigenlijk zeer rustig de artikelen met elkander moet vergelijken.

Ik wil in de eerste plaats den geachten afgevaardigde toegeven dat onder „militair” ook de verlofganger begrepen is.

Wat betreft de desertie, de desertie is nog niet afgelopen, als de delinquent nog niet terug is, maar de desertie is wel begonnen. Zooals het nu is kan de man, wanneer de desertie niet langer geduurd heeft dan 4 weken, nog maar krijgstuuchtelijk gestraft worden. Dit toont wel aan, dat men het principe moet aannemen, dat de desertie eerst voltooid is wanneer de man terug is. Dan weet men eerst precies wat men te doen heeft en hoe zwaar het vergrijp is; maar zolang de man nog niet terug is, verkeert hij toch in staat van desertie; hij is bezig met het misdrijf van desertie te plegen en moet dus als deserteur worden aangemerkt. Zoo dienen wij het op dit oogenblik op te vatten. Overigens zal art. 98 van de Militiewet, hetwelk de geachte afgevaardigde aanhaalde, krachtens art. 60 der ontworpen Invoeringswet vervallen.

Welke nu precies de gevolgen zijn ten opzichte van de artikelen, die de geachte spreker voorlas, ik moet eerlijk bekennen, dat ik het eenigszins meer op mijn gemak moet nagaan om daarop verder een antwoord te kunnen geven.

Ik hoop, dat de geachte afgevaardigde er genoeg mede zal nemen, dat ik op het oogenblik met deze opmerking volsta.

De heer VAN DER FELTZ: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal natuurlijk niet aandringen op een antwoord, als de Minister daarvoor eerst rustig de bewuste artikelen moet nagaan.

Ik heb de zaak ter sprake gebracht, omdat ik meen, dat wanneer mijn opvatting juist is, dat de zienswijze der Regeering weinig aannemelijk is, het m. i. in het belang van de toepassing der wet is, dat dit vast komt te staan. Ik zou daarom gaarne zien, dat de Regeering haar opvatting alsnog nader in overweging neemt.

Als ik de opvatting der Regeering met art. 98 der Militiewet in verband breng, dan kan er geen quaestie van zijn, dat genoemd artikel behoorlijk toepassing kan vinden. Als men als deserteur zal kunnen worden afgevoerd, moet de desertie toch in elk geval voltooid zijn, want eerst dan is men m. i. deserteur. De opvatting, dat er een kortere of langere tijd noodig is om deserteur te worden, komt mij weinig rationeel voor. Wanneer, vraag ik, breekt dan het tijdstip aan, dat men deserteur is? Dit dient toch vast te staan, want eerst dan kan men afgevoerd worden krachtens art. 98 der Militiewet. Neemt men daarvoor, zooals de Regeering doet, het oogenblik van de terugkomst van den delinquent aan, dan is, zooals ik reeds in mijn eersten termijn zeide, afvoering niet meer noodig, daar hij dan wederom ter beschikking is.

Mijns inziens hangt deze zaak vrijwel in de lucht en ik geloof

daarom, dat het goed zou zijn geweest, dat het begrip desertie nader omlijnd in deze wet omschreven was.

Ik geef intuschen mijn gevoelen gaarne voor beter.

Artikel 111.

Past de rechter de oude wetgeving toe, dan gelden niettemin met betrekking tot de straffen en maatregelen de bepalingen gesteld ten aanzien van de straffen en maatregelen, welke krachtens het Wetboek van Militair Strafrecht kunnen worden uitgesproken.

De gevangenisstraf wordt, voor de toepassing van artikel 10 van dat Wetboek, geacht te zijn opgelegd wegens eenig in dat Wetboek omschreven misdrijf.

Art. 106 O.O. = Art. 111 G.O. = Art. 111 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Deze bepaling is van belang o.a. met het oog op de toepassing van de z.g. Kinderwetten en de voorwaardelijke veroordeeling. Ook zal krachtens dit artikel de rechter gebruik kunnen maken van de bevoegdheid, hem in artikel 11 van het W. v. M. S. geschonken.

Het tweede lid is noodig, omdat bij toepassing van de oude wetgeving de straf niet is opgelegd wegens een „in dit Wetboek” omschreven misdrijf.

Artikel 112.

Ten aanzien van veroordeelingen, welke zijn uitgesproken met toepassing van de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n^o. 255), blijven de bepalingen van die wet van toepassing.

Het artikel kwam in het O.O. niet voor.

Art. 112 G.O. = Art. 112 der Wet.

Memorie van Antwoord.

Voor dit artikel moge worden verwezen naar het medegedeelde onder artikel 28 (thans artikel 32).

Nota van wijzigingen.

32°. Na artikel 106 (thans artikel 111) wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende als volgt:

„Artikel 112.

[Als art. 112 der wet.]

TITEL X.

Bepalingen betreffende krijgstuchtelijke vergrijpen vóór den dag van het in werking treden van deze wet begaan.

Artikel 113.

Ten aanzien van de krijgstuchtelijke vergrijpen vóór den dag van het in werking treden van deze wet begaan, wordt uitsluitend de wetgeving toegepast, in werking op het tijdstip waarop het feit is begaan.

Art. 107 O.O. = Art. 113 G.O. = Art. 113 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Van het maken van een ingewikkeld stel overgangsbepalingen betreffende krijgstuchtelijke vergrijpen, vóór het tijdstip der inwerkingtreding van de W. K. begaan, is afgezien. De krijgstuchtelijke vergrijpen blijven onder de oude en onder de nieuwe wetgeving in hoofdzaak dezelfde; tegen het toepassen van de oude straffen door de oude strafopleggers nog gedurende een, uiteraard zeer kort, tijdvak na de inwerkingtreding van de W. K., kan geen overwegend bezwaar bestaan; bovendien zou de bestudeering van een eventueel uitgewerkt krijgstuchtelijk overgangsrecht, gelet op het groote aantal disciplinaire strafopleggers, een hoeveelheid arbeid kosten, geheel onevenredig aan het daarvan te verwachten voordeel. Op deze gronden komt de bij dit artikel voorgestelde oplossing der quaestie van het krijgstuchtelijk overgangsrecht, het meest aangewezen voor. Is het feit vóór het tijdstip der inwerkingtreding van de W. K. begaan, dan worden ingevolge dit artikel ook ten aanzien van het beklag de oude regelen gevolgd.

*Slotbepalingen.***Artikel 114.**

De zoowel in deze wet als in het Wetboek van Militair Strafrecht voorkomende uitdrukkingen hebben in beide dezelfde beteekenis.

Art. 108 O.O. = Art. 114 G.O. = Art. 114 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel vestigt ten aanzien van de ontworpen Invoeringswet gelijkheid van terminologie met het W. v. M. S. en dientengevolge ook — men vergelijke de artikelen **1** en **2** van het W. v. M. S. alsmede artikel 72, eerste lid, der W. K. — met het Wetboek van Strafrecht en de W. K. Het belang hiervan springt in het oog; men denke aan uitdrukkingen, als „misdrijf” (zie artikel 78 W. v. Sr.), „militair” (artikelen 45—49 [**60—65**] W. v. M. S.), „schildwacht” (artikel 53 [**69**] W. v. M. S.), „oorlogsvaartuig” (artikel 54 [**70**] W. v. M. S.), enz.

Artikel 115.

Aan allen die op het tijdstip der inwerkingtreding van het Wetboek van Militair Strafrecht ingevolge dat wetboek als militairen worden aangemerkt, wordt de bekendmaking, bedoeld bij artikel 45 [60**] tweede lid, van dat wetboek geacht te zijn geschied.**

Art. 109 O.O. = Art. 115 G.O. = Art. 115 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Het komt niet noodig voor, aan allen, die op het tijdstip der inwerkingtreding van het W. v. M. S. ingevolge dat wetboek als militairen worden aangemerkt, de bekendmaking, bedoeld bij het nieuw voorgestelde artikel 45 [**60**], tweede lid, van dat wetboek te doen. Aan de overgrootste meerderheid dier militairen is immers die bekendmaking reeds vroeger gedaan op grond van artikel 74 der Militiewet.

Artikel 116.

Deze wet treedt in werking met ingang van een door Ons te bepalen tijdstip.

Art. 110 O.O. = Art. 116 G.O. = Art. 116 der Wet.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel behoeft geen toelichting.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven ten Paleize het Loo, den 5den Juli 1921.

WILHELMINA.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

De Minister van Marine, a. i.,

W. F. POP.

De Minister van Oorlog,

W. F. POP.

De Minister van Koloniën,

DE GRAAFF.

Uitgegeven den *achttienden* Juli 1921.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Georganiseerd overleg bij de Landmacht.

(Staatsblad no. 34.) *BESLUIT van den 30sten Januari 1922, houdende voorloopige voorzieningen omtrent het georganiseerd overleg voor het personeel der landmacht.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van onzen Minister van Oorlog van den 25sten Januari 1922, Geheim Litt. H^s:

Overwegende dat het wenschelijk is in afwachting van de toestandkoming van eene definitieve regeling van den rechtstoestand van het militair-personeel bij de landmacht voorloopige voorzieningen te treffen omtrent het georganiseerd overleg in het bijzonder van belang voor den rechtstoestand van de officieren en onderofficieren;

Hebben goedgevonden en verstaan:

vast te stellen de volgende bepalingen:

Artikel 1.

1. Er worden ingesteld twee commissiën voor georganiseerd overleg in zaken rakende de belangen onderscheidenlijk:

A. van de officieren;

B. van de onderofficieren.

2. De commissiën dienen van advies over aangelegenheden in het bijzonder van belang voor den rechtstoestand onderscheidenlijk van de officieren en onderofficieren.

3. Tot deze aangelegenheden worden niet geacht te behooren die welke uitsluitend betrekking hebben op de uitoefening van het militair gezag.

Artikel 2.

1. Door Onzen Minister van Oorlog worden tot wederopzegging twee personen aangewezen, die onderscheidenlijk als voorzitter en plaatsvervangend voorzitter der commissiën optreden.

2. Overigens bestaat de in artikel 1, lid 1, *sub A*, bedoelde commissie uit vier door den Minister van Oorlog tot wederopzegging

aangewezen leden en plaatsvervangers en uit een tweetal leden en plaatsvervangers aangewezen onderscheidenlijk door

- a. de Vereeniging van Officieren van de Nederlandsche Landmacht,
- b. de Algemeene Roomsch-Katholieke Officieren Vereeniging,
- c. de Nationale Christen Officieren Vereeniging,
- d. de Algemeene Vereeniging van verlofsofficieren der Nederlandsche Land- en Zeemacht,

en de in artikel 1, lid 1, *sub B*, bedoelde commissie uit drie door den Minister van Oorlog tot wederopzegging aangewezen leden en plaatsvervangers en uit een tweetal leden en plaatsvervangers aangewezen onderscheidenlijk door

- a. de Vereeniging van Onderofficieren „Ons Belang”,
- b. de Nationale Christen Onderofficieren Vereeniging,
- c. de Nederlandsche Roomsch-Katholieke Onderofficiers-Bond „St. Martinus”.

3. De commissiën worden bijgestaan door een secretaris en zoo noodig door een of meer adjunct-secretarissen door den Minister van Oorlog tot wederopzegging aangewezen.

Artikel 3.

1. De in artikel 2 bedoelde organisaties van het personeel geven aan den Minister van Oorlog schriftelijk van de aanwijzing kennis. Zij doen aan dien Minister mededeeling van hare statuten en van de daarin aangebrachte wijzigingen.

2. Zij geven in den aanvang van ieder jaar aan dien Minister kennis van het totaal aantal harer leden, alsmede van dat, hetwelk militair is.

Artikel 4.

1. De benoeming der door de organisaties aangewezen leden en van hunne plaatsvervangers geschiedt voor ten hoogste twee jaar, voor het eerst tot 1 Januari 1923.

2. Indien tusschentijds een lid of een plaatsvervanger uitvalt, wordt door de organisatie, welke de benoeming deed, een nieuw lid of plaatsvervanger benoemd voor den tijd, dat de uitgevallene nog zitting zou hebben gehad.

Artikel 5.

1. De commissiën dienen van advies over de onderwerpen haar door den Minister van Oorlog voorgelegd. Zij zijn bovendien bevoegd aan hem ambtshalve advies uit te brengen nopens aangelegenheden als bedoeld bij artikel 1. Wanneer door den Minister van het advies wordt afgeweken, doet hij daarvan mededeeling aan de commissie.

2. Indien zij, door wie gevoelens zijn uitgebracht, afwijkende van dat der meerderheid, zich hebben voorbehouden afzonderlijke

adviezen over te leggen om te worden gevoegd bij het advies eener commissie, zijn zij verplicht die adviezen, onderteevend, zoo tijdig aan den secretaris ter hand te stellen dat de inzending van het advies der commissie daardoor geenerlei vertraging onderga.

3. Indien de stemmen over een advies staken, worden nota's ingediend inhoudende het oordeel zoowel van hen, die voor-, als van hen, die tegenstemden.

4. Adviezen door den Minister van Oorlog gevraagd, worden uitgebracht binnen den tijd, in het verzoek om advies bepaald.

5. Desverlangd wordt bij het uitbrengen van eenig advies vermeld welke Vereenigingen vóór of tegen het advies hebben gestemd.

Artikel 6.

1. De commissiën vergaderen op plaats, dag en uur door den voorzitter te bepalen.

2. De vergaderingen worden in den regel te *'s-Gravenhage* gehouden.

3. De voorzitter is verplicht een commissie bijeen te roepen indien twee Vereenigingen of twee door den Minister aangewezen leden het verlangen daartoe te kennen geven.

4. Hij leidt de vergaderingen; hij heeft eene adviseerende stem.

5. Hij kan met goedvinden van een commissie, ook andere personen in de vergadering toelaten.

6. Vereenigingen van personen tot de landmacht behoorende wier belangen niet worden behartigd door de Vereenigingen, die aan het overleg deelnemen, worden op haar verzoek door de commissie gehoord.

Artikel 7.

1. In de vergaderingen der commissie brengen de door den Minister van Oorlog aangewezen leden ieder één stem en ieder tweetal door de verschillende organisaties aangewezen leden te zamen één stem uit. Indien een tweetal niet tot overeenstemming komt, wordt het geacht blanco te stemmen.

2. Stemmingen kunnen slechts plaats vinden in vergaderingen, waar ten minste twee/derde der leden aanwezig zijn. Indien van de door de organisaties aangewezen tweetallen slechts één lid tegenwoordig is, oefent deze alsdan de bevoegdheid tot stemmen van het tweetal uit.

3. De voorzitter doet door den secretaris een verslag opmaken bevattende eene beknopte samenvatting van het in de vergaderingen verhandelde. Dit verslag is openbaar, tenzij de commissie tot geheele of gedeeltelijke geheimhouding besluit.

Artikel 8.

1. Zoo dikwijls de Minister, de voorzitter of een der commissiën zulks noodig oordeelt, wordt een gemeenschappelijke vergadering van beide commissiën gehouden.

2. De voorzitter roept binnen een maand na ontvangst der kennisgeving de gemeenschappelijke vergadering bijeen.

3. Artikel 5, artikel 6, lid 1, 2, 4, 5, 6, en artikel 7, lid 3, vinden op deze vergaderingen overeenkomstige toepassing.

4. Zij die door den Minister van Oorlog als lid zijn aangewezen zoowel van de commissie bedoeld in art. 1, lid 1, sub *A.*, als van die bedoeld in art. 1, lid 1, sub *B.*, brengen in de gemeenschappelijke vergadering twee stemmen uit. Overigens brengt elk der leden en der tweetallen slechts één stem uit.

5. Stemmingen kunnen slechts plaats hebben in eene vergadering, die zoodanig is samengesteld, dat van de zijde zoowel van het door den Minister aangewezen deel der vergadering als van de door de organisaties aangewezen vertegenwoordiging ten minste 3 stemmen kunnen worden uitgebracht.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

's-Gravenhage, den 30sten Januari 1922.

WILHELMINA.

De Minister van Oorlog,
VAN DIJK.

Uitgegeven den achtsten Februari 1922.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Bezuiniging door reorganisatie.

Onder bovenstaanden titel maakten wij in de vorige aflevering enkele opmerkingen naar aanleiding van hetgeen de Griffier bij het Hoog Militair Gerechtshof, Dr. F. C. VAN BEUSEKOM, in W. 10817 schreef over bezuiniging door „Vereenvoudiging van de militaire rechtspleging”. Dit onderwerp is ook bij de mondelinge beraadslagingen over de begroting van Justitie voor het dienstjaar 1922 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal door de heeren VAN SCHAİK en VAN SASSE VAN YSSELT ter sprake gebracht.

Eerstgenoemde zeide in de vergadering van 18 Februari 1922:

„Een andere vraag is of niet op het gebied van de militaire rechtspraak een inkrimping zou kunnen plaats vinden. De omvang van de strafzaken, die aan de krijgswraden ter berechting zijn opgedragen, is reeds verminderd en zal, naar het mij voorkomt, ten gevolge van de verkleining van het contingent in de toekomst nog meer verminderen. Zeer ernstig moet dus worden overwogen, of het tegenwoordige aantal krijgswraden nog noodig is.

„In het Voorloopig Verslag wordt van zekere zijde aangedrongen op het afschaffen van de militaire rechtspraak, ten einde ze te vervangen door de burgerlijke strafrechtspraak, of liever de militairen onderworpen te verklaren aan de gewone strafrechtspraak.

„Dat denkbeeld lijkt mij niet aantrekkelijk. De ervaring, die ik met de strafrechtspraak van de tegenwoordige krijgswraden heb opgedaan, onder leiding van een jurist, is geen slechte. Ik zou niet gaarne die berechting van militairen willen toevertrouwen aan de uitsluitend rechtsgeleerde beroepsrechters, daarbij het leekenelement geheel prijsgevend.

„Iets anders is, of het mogelijk is, de militaire rechtspraak, met behoud van eigen karakter, onder te brengen bij de civiele rechtspraak. Op het oogenblik hebben wij twee zelfstandig functionerende takken van dienst. Het lijkt mij niet onmogelijk, die twee takken samen te voegen, waardoor vereenvoudiging zal worden verkregen, en verschillende ambtenaren, ook lagere, zullen kunnen worden uitgeschakeld. Dit heeft tevens bezuiniging ten gevolge.”

De heer VAN SASSE VAN YSSELT was het met dezen spreker niet eens. Na te hebben aangedrongen op invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht, welke invoering hij urgent noemde, omdat de militairen nog altijd leven onder eene zeer verouderde en

lang niet meer van dezen tijd zijnde strafwetgeving, zette hij zijn rede als volgt voort.

„Wanneer dat militair straf- en tuchtrecht zal zijn ingevoerd, dan zal ook blijken, dat juist is wat de heer VAN SCHAIK gezegd heeft, n.l. dat het niet noodig zal zijn om zoovele krijgswraden in stand te houden als er op dit oogenblik bestaan. Immers, de berechting van overtredingen zal dan overgebracht kunnen worden naar degenen, die belast zijn met de handhaving der tucht, en wanneer de Regeering dan nog zou willen voorstellen om de overtredingen, welke niet krijgstuuchtelijk afgedaan kunnen worden, te brengen bij den kantonrechter, dan zal blijken, dat 5 [er zijn in ons land 3 krijgswraden voor de landmacht en 1 zee-krijgsraad, Red. M. R. T.] krijgswraden voor ons land veel te veel is en dat dus althans op dit gebied veel kan bezuinigd worden.

„Ik kan echter niet instemmen met het denkbeeld, hetwelk de heer VAN SCHAIK aan de hand gedaan heeft, om de berechting van de militaire misdrijven te brengen bij den burgerlijken rechter, bijgestaan door militaire bijzitters. Zoo iets bestaat wel in onzen Oost en werkt daar ook goed, maar er wordt nu reeds geklaagd door verschillende rechterlijke colleges, dat zij te veel met werk overladen zijn, zoodat als zij nu nog de door militairen begane misdrijven zouden te berechten krijgen, al is het ook, dat zij daarbij bijgestaan worden door militaire rechters, zij, naar ik vrees, al te veel met werk zouden belast worden.”

In de vergadering van 17 Februari 1922 beantwoordde Minister HEEMSKERK de beide sprekers en deelde mede dat de mogelijkheid om de militair-rechterlijke macht te vereenvoudigen reeds in overweging was genomen en dat hij hoopte, dat daaromtrent overeenstemming zou worden verkregen. „De vraag is”, zoo vervolgde hij, „of het aantal krijgswraden niet kan worden verminderd, mede in verband met de onlangs tot stand gekomen nieuwe wet op den dienstplicht. Opheffing van de militaire rechtspraak, die door den heer VAN SASSE VAN YSSELT niet wordt gewenscht, ligt niet in het voor-nemen, wel soberder inrichting van die rechtspraak door vermindering van het aantal rechterlijke colleges.”

Het bovenvermelde artikel van Dr. VAN BEUSEKOM ondervond in W. 10849 bestrijding door den Officier van Administratie der Ie klasse H. RIEM. Hij is evenals wij van oordeel, dat de berechting van door militairen begane overtredingen niet mag worden opgedragen aan de kantonrechters en wijst er eveneens op, dat het aantal voorkomende zaken niet de eenige basis is, waarop in een rechterlijke organisatie het aantal rechtscollages berust. De instelling van slechts één krijgswraad zou het recht doen op de stukken belangrijk in de hand werken; het transport van de beklagden en hunne geleiders en de reizen en het verblijf van de getuigen zouden veel

geld en tijd kosten. Met de samenstelling van dien eenen krijgsraad, zooals de heer VAN BEUSEKOM zich die denkt, kan de heer RIEM zich niet vereenigen; hij wijst er in dit verband op dat voor een juiste beoordeeling en waardeering van verschillende door schepelingen begane militaire misdrijven kennis van de bijzondere scheepstoestanden en -verhoudingen noodig is. Het systeem VAN BEUSEKOM voldoet ook niet aan den eisch, dat de vredes-regeling der militair-rechterlijke organisatie zóó gemaakt moet worden, dat daaruit bij mobilisatie vlot kan voortkomen wat dan noodig is: het beschikken over een aantal kundige en ervaren krachten bij de militaire justitie. Nog zij vermeld dat de heer RIEM het wenschelijk acht, gezien het nauwe verband tusschen straf- en tuchtrechtspraak, dat zooveel mogelijk officieren aan de militaire rechtspraak deelnemen met het oog op hunne taak als tuchtrechter. Wat deze punten betreft, zijn wij het met het betoog van den heer RIEM eens. Waar hij evenwel zegt, dat het een goede maatregel zou kunnen blijken de betrekkingen van president, raadsheer en openbaar aanklager bij de militair-rechterlijke colleges te vereenigen met overeenkomstige betrekkingen bij de burgerlijke rechtscollages, verschillen wij met hem van meening. Wij verwijzen daarvoor naar hetgeen wij in de vorige aflevering op blz. 422 schreven.

Amnestie aan deserteurs.

Enkele leden stelden de vraag, aldus het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de Oorlogsbegroting voor het jaar 1922, of ook naar 's Ministers oordeel thans het oogenblik niet is aangebroken om over te gaan tot afkondiging eener algemeene amnestie voor hen, die in den mobilisatietijd geen gevolg gaven aan hun oproeping in werkelijken dienst bij de milite of de landweer.

Op deze vraag antwoordde de heer VAN DIJK, Minister van Oorlog in zijne Memorie van Antwoord:

Bij Koninklijk besluit van 4 November 1919 (Staatsblad 649) ¹⁾ is aan militairen, die zich tusschen 31 Juli 1914 en 1 Juli 1919 hebben schuldig gemaakt aan desertie, bij voorbaat gratie verleend, indien hun te dier zake door den militairen rechter geen zwaardere vrijheidstraf wordt opgelegd dan van *drie maanden*.

Oordeelt die rechter het misdrijf van desertie van zoodanige beteekenis, dat daarop een vrijheidstraf van meer dan 3 maanden moet worden gesteld, dan behoort de delinquent niet voor ontheffing van de straf in aanmerking te komen.

Deze opvatting komt den ondergeteekende juist voor; om die reden acht hij een algemeene amnestie als hier wordt bedoeld, dan ook niet gewenscht.

¹⁾ Zie M. R. T. XV, blz. 319.

Opmerkingen over de Fransche krijgstuicht.

De hiervolgende aantekeningen en beschouwingen hebben wij, met welwillende toestemming van Zijne Excellentie den Minister van Oorlog, dien wij daarvoor onzen beleefden dank betuigen, ontleend aan het rapport van een officier van de landmacht, die eenigen tijd bij het Fransche leger gedetacheerd is geweest.

Met een enkel woord wilde ik over de *Fransche Krügstucht* spreken. Reeds de korporaal heeft in het Fransche leger het recht van straffen. Hij kan en moet in vele gevallen twee dagen eenvoudig arrest opleggen. Ik deed reeds uitkomen, dat men in het Fransche leger het beginsel huldigt, dat meerderschap en bevoegdheid tot straffen twee begrippen zijn, onafscheidenlijk aan elkaar verbonden.

De tucht krijgt hierdoor ontegenzeggelijk een straffer aanzien.

Het gezag van den korporaal is er beter door gefundeerd, terwijl aan de andere zijde zijn begrip van verantwoordelijkheid er beter door geschraagd wordt. Klachten, dat een korporaal van zijn recht tot straffen misbruik maakte, zijn mij nimmer ter oore gekomen, wel één enkele maal over onvoldoende handhaving van gezag, en dan nog in een zeer bijzonder geval. Zooals in Nederland, is ook hier de korporaal de man van de *chambrée*. Hij wordt voor vele dingen verantwoordelijk gesteld. Te meer verdient de goede handhaving van het gezag door den korporaal de aandacht, omdat in het . . . e regiment te . . . veel Parijzenaars dienden, die als elke groote-stadsbevolking vele eigenaardigheden bezaten, op jeugdigen leeftijd reeds veel hadden gezien en meegemaakt, en dus wel eeningszins de neiging vertoonden niet al te zeer op te zien tegen een jongen korporaal. Waar zulks even bleek, waren de meeste korporaals flink genoeg zich dadelijk te doen gelden. Zij ondervonden daarbij, eeningszins vanzelf sprekend, den steun van hun meerderen.

Naarmate de meerdere in rang klimt, wordt zijne bevoegdheid tot straffen grooter: de armee-korps-commandant kan ten opzichte van korporaals en onderofficieren gaan tot 30 dagen streng arrest, ten opzichte van soldaten tot 60 dagen provoost. De straffen van politiekamer en provoost bestaan niet voor de onderofficieren.

In een provooststraf van eeningszins langeren duur kan een aantal dagen celstraf worden ingevoegd.

De provooststraf kan individueel of collectief worden ondergaan. In beginsel doet de provoost-arrestant geen dienst. Van dit beginsel mag alleen de regiments-commandant afwijken. In geen der beide gevallen mag de gestrafte de instructie bij de compagnie volgen. Ondergaat de arrestant zijn straf individueel, dan wordt hem instructie gegeven volgens de orders van den regiments-commandant en door de zorgen van het bataljon, dat de week heeft, gedurende twee uur per dag. Ondergaan zij hun straf gemeenschappelijk met anderen, dan nemen zij gedurende drie uur 's morgens en gedurende

drie uur 's avonds deel aan vermoeiende corveediensten of bijzondere oefeningen, geregeld zooals hierboven meegeedeeld.

De soldaat, die celstraf ondergaat, blijft voortdurend ingesloten.

Wat eene bepaling is, die uitnemend werkt, is de navolgende: Wie meer dan acht dagen provoost- of celstraf heeft ondergaan, blijft doordienen, wanneer zijne lichting vertrekt en wel evenveel dagen als hij provoost- of celstraf onderging. Straffen van minder dan acht dagen provoost komen niet in aanmerking. Verlichting van dat aantal dagen kan alleen verleend worden door een regiments-tuchtraad; dat mag dus zelfs de regiments-commandant alleen niet doen.

In laatste instantie kan een soldaat gezonden worden naar de „sections de discipline divisionnaires”. Ik heb er wel mee hooren dreigen, doch geen enkele zien gaan.

De wijze, waarop in het Fransche leger disciplinaire straffen worden opgelegd, verschilt met die in het Nederlandsche. Een summier onderzoek is niet voorgeschreven. Ik heb een aantal gevallen bijgewoond, dat op een bloot rapport werd gestraft zonder den beklaagde te hooren. Ook de verzwaring der straffen geschiedt bijna dagelijks zonder beklaagde of getuigen nader te hooren. Men vindt dat zeer natuurlijk. „Een regiments-commandant kan toch niet al die menschen gaan verhooren” is de gangbare meening. Het is het gebruik en ook de mindere stoot er zich blijkbaar niet aan, tenminste niet in die mate, dat hij gaat reclameeren. Des Zaterdagds laat de regiments-commandant zich de manschappen presenteeren, die in den loop der week ontslagen zijn; eene goede gewoonte, die men bij ons ook in den regel ziet.

De ontslagene krijgt alsdan gewoonlijk nog eene vermaning.

Ik heb slechts éénmaal zien reclameeren door een adjudant- onder-officier, die blijkbaar ten onrechte zwaar gestraft was. Aangezien 's mans toekomst en tevens geldelijke belangen er mede gemoeid waren (hij was voor de „médaille militaire” voorgedragen, waaraan inkomsten verbonden zijn), werd de man er toe gedreven. De rechtszekerheid van den mindere is niet door de waarborgen omgeven, waarmede men het in het Nederlandsche systeem heeft omringd. Wanneer ik mijn gedachten daaromtrent uitsprak voerde men mij tegemoet, dat men eene uitbreiding van dat recht een nadeel voor de tucht zou vinden. Dit moge tot op zekere hoogte waar zijn, de veiligheidsklep, die een goed geregeld reclamerecht vormt, mag zeker niet gemist worden in een milieu, waarin aan korporaals, sergeanten, sergeanten-majoor enz. strafbevoegdheid wordt toegekend.

Voor disciplinaire straffen kent men alleen een beroep op den meerdere van den strafoplegger. De weg naar den krijgsraad is gesloten. De gestrafte moet zijn reclame inbrengen bij den strafoplegger in eersten aanleg, die hem met kalmte en welwillendheid moet aanhooren. Verlangt de klager met zijn reclame door te gaan, dan moet hij gewaarschuwd worden,

dat hij zich aan een tweede straf blootstelt. Wel is alsnog voorgeschreven, dat de klacht moet worden doorgezonden, maar niets omtrent het hooren van strafoplegger in eersten aanleg of getuigen.

Reclames kwamen nagenoeg niet voor, maar ik zou niet durven beweren, dat steeds doelmatig en rechtvaardig gestraft werd. Mijne meening is, dat alles te zamen, wij niets van het Fransche krijgstuuchtelijke systeem hebben te leeren.

Herhaalde malen heb ik bijv. zien straffen voor het niet of onvoldoende groeten in het openbaar, voor het zich vertoonen in een afwijkende of onvoldoende tenue met acht dagen provoost. Men zal toegeven, dat de zwaarte der straf voor onze begrippen hier niet in evenwicht is met de zwaarte der overtreding.

In Februari 1920 kreeg ik de gelegenheid eenige krijgsraad-zittingen, waaronder een belangrijke, bij te wonen, op uitnoodiging van den auditeur-militair (commissaire du gouvernement).

Deze zittingen werden tweemaal in de week gehouden, met uitzondering van de laatste, die acht dagen aan een stuk duurde.

Het rechtsgeding gelijkt zeer veel op het Nederlandsche. Men merkt aan alles, dat het Nederlandsche zijn stam vond in het Fransche. ¹⁾ Afwijkingen zijn, dat als rechter van instructie fungeert een „capitaine rapporteur”. De „commissaire du gouvernement” treedt alleen op als aanklager van het openbaar ministerie. ²⁾ Verdediging van den beklaagde vindt plaats door de door den krijgsraad aangewezen rechtsgeleerden, dan wel door den beklaagde zelf gekozenen. De vergadering is als regel in zijn geheel openbaar. De „commissaire du gouvernement” is evenmin als de „capitaine rapporteur” meester in de rechten. Men geeft zodoende aan de verdediging een grooten, niet te billijken voorsprong.

Bij een belangrijk geding, handelende over een serie onregelmatigheden tijdens den oorlog in een étapeplaats van het Oostfront gepleegd, bleek mij zulks overtuigend. De taak van den „commissaire du gouvernement” was hier wel eene moeilijke en veelomvattende. Er zaten een twintigtal beklaagden op de bank, voor wie in groepen van 2 à 3 een verdediger optrad. De uitspraak kon mijn rechtsgevoel niet bevredigen; de rechtbank gaf te veel toe aan sentiment, iets waarop de verdediger ook gaarne werkte. De samenstelling van den krijgsraad, voor het grootste deel bestaande uit officieren, die nooit eenig rechtsonderwijs genoten (oud onderofficieren), maakte op mij meer den indruk van die eener jury dan van een rechtbank.

Naar men mij medeelde, was gedurende den oorlog de tucht niet moeilijk te handhaven. Men vond in de loopgraven evenwel voornamelijk den landbouwer.

Vele werklieden, waaronder de groote-stadsbevolking, hadden

¹⁾ Wij zouden hierbij een vraagteeken willen plaatsen, althans wanneer de schrijver het oog heeft op ons militair strafproces. Red. M. R. T.

²⁾ Bedoeld zal wel zijn „als openbaar aanklager”. Red. M. R. T.

zich aan de gevaren der gevechtsliniën weten te onttrekken en arbeidden tegen een loon van 20 francs per dag in de munitie-, wapen-, automobiel-, conserven-, en talrijke andere fabrieken. Ik heb dit uit den mond van verschillende hoogstaande officieren opgeteekend.

Tot dezen prijs heeft men de „union sacrée” gekocht. Het geeft eene verklaring van de huidige geringe populariteit van den Franschen werkman, van de slagen, die de werklieden-partij in de volksvertegenwoordiging hebben getroffen, van de animositeit, die tegen deze partij in Frankrijk bestaat, en zich vooral bij werkstakingen fel uit.

Waar dus een groot contingent der gevechtseenheden door den boerenstand werd geleverd, was de tucht niet zoo moeilijk te handhaven.

De krijgswaarden te velde hadden betrekkelijk weinig werk. In vele gevallen, zoo deelde men mij mede, waarin feitelijk deze waarden behoorden te oordeelen, vergenoegde men zich ermee het individu naar de „sections de discipline divisionnaires” te zenden wier commandanten met een uitgebreide macht waren bekleed, die op hun beurt zelden of nooit zaken bij den krijgswaarden aanhangig maakten, wetende, dat het den persoon vaak te doen was om in de gevangenis terecht te komen, teneinde zich aan de gevaren te onttrekken, maar die bij ongehoorzaamheid en feitelijk verzet spoedig van den kogel gebruik maakten.

Dronkenschap nam ik sporadisch waar. Verklaarbaar, omdat de volksdrank de landwijn is, die slechts een gering gehalte aan alcohol bezit. Meer werden overtredingen gepleegd aangaande het niet op tijd van verlof terugkeeren. Behalve de krijgswaarden correctie, die hierop volgde, trad automatisch bekorten of inhouden van een volgend verlof in. Recht op verlof erkende men niet. Of dat verlof samenhang met oeconomische belangen, kwam niet in beschouwing. De korpscommandant besliste. Ik geloof, dat dit eene alleszins doelmatige, de tucht schragende regeling is.

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

In het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de Marinebegroting voor het dienstjaar 1922 komt de navolgende opmerking voor.

Men wenschte te vernemen, wanneer de invoering van het nieuwvastgestelde Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht kan worden tegemoet gezien. Ook werd gevraagd, hoe het staat met de instelling van een Tuchtraad en van de toepassing der voorwaardelijke veroordeeling in disciplinaire strafzaken.

In zijne Memorie van Antwoord deelt de Minister van Marine a. i., de heer VAN DIJK, dienaangaande mede:

De invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de

Wet op de Krijgstucht kan worden tegemoet gezien zoo mogelijk 1 September 1922. Zoodra de daarmede verband houdende werkzaamheden zullen zijn afgeloopen, zal de vraag of de instelling van tuchtraden en het opnemen van de voorwaardelijke strafoplegging in het tuchtrecht toelaatbaar is, nader onder de oogen worden gezien.

Ook bij de mondelinge beraadslagingen over de begrooting van Justitie voor het dienstjaar 1922 kwam dit onderwerp ter sprake. In de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 17 Februari 1922 zeide Minister HEEMSKERK dienaangaande:

Iets anders is het met de invoering van het Militair Strafwetboek en met de Wet op de Krijgstucht, waarvan de spoedige invoering gehoopt wordt door de heeren VAN SASSE VAN YSELST en VAN SCHAIK en ook door mij. Deze wetten eischen echter voor haar invoering nog een geheele reeks van uitvoeringsmaatregelen, Koninklijke besluiten en algemeene maatregelen van bestuur, die wel in hoofdzaak reeds ontworpen zijn door de invoeringscommissie, maar die moesten worden aangepast aan sedert tot stand gekomen wijzigingen in de verschillende wetten. Zoodra de andere Departementen, die hierbij betrokken zijn, de Departementen van Oorlog en Marine (ook Koloniën en Financiën Red. M. R. T.), zich met de concepten zullen hebben vereenigd, zullen deze naar den Raad van State worden gezonden en de invoering zal naar ik mij vlei spoedig daarna kunnen plaats hebben. Intusschen zal het ook hier aanbeveling verdienen de inwerkingtreding niet onmiddellijk te doen plaats hebben, maar met 1 September a.s.

Georganiseerd overleg bij de zeemacht.

Onder verwijzing naar het opstel van Mr. J. H. van Zanten en het daaronder door ons geplaatste onderschrift (deel XVI blz. 535 vlg.) laten wij hier volgen de vragen, welke het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer Ketelaar, den 15den November 1921 tot de Regeering heeft gericht:

1. Is het juist, dat de vorming van een commissie van georganiseerd overleg in zaken, rakende de belangen van de onderofficieren boven den rang van korporaal bij de zeemacht, op moeilijkheden stuit ten gevolge der weigering van den Bond van Marine-Onderofficieren om op de gestelde voorwaarden zich in die commissie te doen vertegenwoordigen?

2. Is de Minister bereid de bezwaren van genoemden bond mede te deelen en acht hij het niet mogelijk, aan deze bezwaren te gemeet te komen? Zoo neen, waarom niet?

3. Wordt intusschen aan het Departement voortgang gemaakt met de behandeling van verschillende wenschen en grieven betreffende de salarisregeling, met name aan den wensch der hofmeesters

en koks, die volgens bladz. 11 der Memorie van Antwoord in zake hoofdstuk VI der Staatsbegrooting voor 1921 reeds ten vorigen jare bij het Departement werd overwogen?

4. Zoo ja, is de Minister bereid mede te deelen, tot welk resultaat bedoelde overwegingen geleid hebben?

Het op deze vragen den 28sten November 1921 ingezonden antwoord van den Minister van Marine a.i., den heer Van Dijk luidt:

1°. Het is juist dat het Koninklijk besluit van 19 Februari 1921, *Staatsblad* n°. 82, houdende voorloopige voorzieningen omtrent het georganiseerd overleg voor het personeel der zeemacht, tot nog toe niet is kunnen worden uitgevoerd door de weigering van de Bonden van Marine-onderofficieren, van korporaals, en van minder marinepersoneel om zonder voorbehoud op de gestelde voorwaarden aan het overleg deel te nemen.

2°. Bij gemeld Koninklijk besluit is bepaald, dat vier commissiën van overleg worden ingesteld in zaken rakende onderscheidenlijk de belangen van de officieren, de onderofficieren boven den rang van korporaal, de korporaals en de manschappen, en dat zoo dikwijls de Minister, de voorzitter of een der commissies zulks noodig oordeelt, eene gemeenschappelijke vergadering wordt gehouden van meerdere of van alle commissiën. Bovengenoemde bonden hebben daartegen bezwaar en wenschen ééne commissie te zien ingesteld, waarin alle rangen vertegenwoordigd zijn. Voorts wenscht de Bond van Marine-onderofficieren niet deel te nemen aan een overleg, waarbij vereenigingen worden toegelaten met minder dan 250 leden, en is deze van oordeel, dat, ook in de gemeenschappelijke vergaderingen, het aantal stemmen geregeld behoort te worden naar het ledental dat vertegenwoordigd is.

Ondergeteekende acht deze bezwaren niet gegrond.

De regeling van het overleg, zooals deze door zijn ambtsvoorganger is gedacht, heeft het voordeel dat omtrent aangelegenheden, welke alleen een bepaalde groep van militairen raken, alleen de daarbij betrokken commissie kan worden gehoord, en dat ter zake van gemeenschappelijke belangen alle of eenige commissiën kunnen bijeenkomen.

Het stellen van den eisch, dat ten minste 250 leden bij een bond moeten zijn aangesloten, zou de Christelijke bonden van het overleg uitsluiten. Daartoe wenscht ondergeteekende niet mede te werken, vooreerst omdat zulks onbillijk zou zijn en voorts omdat daardoor zou worden miskend deze bedoeling van het georganiseerd overleg, dat de Overheid kennis zal verkrijgen van hetgeen leeft in de kringen van het marinepersoneel, mede in verband met de bestaande verschillen in levens- en wereldbeschouwing.

Wat betreft het toekennen van een aantal stemmen in evenredigheid tot het aantal leden dat een organisatie telt, is ondergeteekende van oordeel, dat de adviezen van de commissies van overleg in de

eerste plaats hun beteekenis moeten ontleenen aan de argumenten, waarop zij zijn gegrond en niet aan de getalsterkte der in de commissiën vertegenwoordigde organisaties; het gaat hier niet om de kracht van het aantal. Wel acht hij het wenschelijk dat de gelegenheid worde geopend om bij het uitbrengen van eenig advies te doen vermelden of eenige vereeniging vóór of tegen een advies heeft gestemd, omdat het in verschillende gevallen zijn nut kan hebben rekening te houden met de inzichten van hen die het grootst aantal leden vertegenwoordigen.

3°. De departementale commissie, aan welke is opgedragen de verschillende wenschen en grieven betreffende de salarisregeling te onderzoeken, heeft haar advies aan ondergeteekende uitgebracht. Wanneer het overleg niet spoedig mocht tot stand komen, zal ondergeteekende zich verplicht zien om zonder nader overleg te dezer zake een beslissing te nemen.

4°. Uit de beantwoording van vraag 3 volgt, dat het resultaat van de overwegingen betreffende de salarisregeling thans nog niet kan worden medegedeeld.

Ten aanzien van dit onderwerp vermeldt het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de ontwerp-begroeting voor Marine voor het dienstjaar 1922 het navolgende:

Verschillende leden gaven hunne ontstemming te kennen over de stoornis, welke het georganiseerd overleg bij het marinepersoneel ondervindt. Dit instituut zou, op gezond-democratische wijze toegepast, den weg hebben kunnen wijzen tot inwilliging van tal van gerechtvaardigde wenschen en tot opheffing van vele rechtmatige grieven van het personeel. Met groot leedwezen had men echter vernomen, dat de vorm, waarin het Departement van Marine dit georganiseerd overleg wenscht te doen plaats hebben, zoodanige ontstemming heeft gewekt bij het georganiseerd personeel beneden den rang van officier, dat alle betrokken marinebonden geweigerd hebben op dien grondslag daaraan mede te werken. Niet alleen zou het Departement hebben voorgeschreven, dat afzonderlijke commissies zouden worden gevormd voor de manschappen, voor de korporaals en voor de onderofficieren, welke commissies alleen dan gezamenlijk zouden werken, indien de belangen der verschillende groepen zouden samenvallen — een regeling, die wel beantwoordt aan de sterk doorgevoerde hiërarchie in de militaire wereld, doch die dezen leden weinig practisch scheen, daar de belangen der onderscheidene categorieën van personeel voortdurend in elkaar grijpen — doch het Departement zou bovendien naast de vertegenwoordigers der drie groote neutrale bonden van onderofficieren, korporaals en minderen in het georganiseerd overleg ook plaats hebben willen verleenen aan een, onlangs opgerichte, kleine R.-K. organisatie „St. Christophorus” te den Helder, welke slechts 128 leden telt, waaronder zoowel zeemiliciens als schepelingen in eerste opleiding, korporaals en

onderofficieren. Daar blijktens het medegedeelde op bladz. 31 der Memorie van Antwoord betreffende de begrooting voor het dienstjaar 1921 alleen binnenslands 1003 schepelingen tot den R.-K. godsdienst behooren en het overgrootste deel van het marinepersoneel reeds vóór de oprichting van „St. Christophorus” georganiseerd was, blijkt niet alleen, dat de meeste R.-K. schepelingen geen behoefte gevoelen aan een afzonderlijke R.-K. organisatie, doch bovendien, dat zij reeds georganiseerd zijn in een der groote neutrale bonden. Aan het verlangen dezer organisaties, om althans als eisch voor toelating tot het georganiseerd overleg een minimum ledental van 250 te eischen, zou het Departement niet hebben willen voldoen. Was men goed ingelicht, dan deed zich bovendien de eigenaardige omstandigheid voor, dat de kleine, alle categoriëen beneden den rang van officier omvattende, R.-K. organisatie volgens den wensch van het Departement alleen een vertegenwoordiger zou mogen zenden naar de commissie voor de manschappen, en dat, om ook toegelaten te worden tot de overige commissies, door het Departement weer wél een minimum getal van 50 leden zou zijn geëischt. De hier aan het woord zijnde leden betreurden den bovengeschetsten gang van zaken in hooge mate. Zij verzochten den Minister aan de Kamer mede te deelen, welke stappen hij voornemens is te doen om het georganiseerd overleg tot zijn recht te doen komen. De instelling toch van dit nieuwe instituut moet niet worden beschouwd als een maatregel, die alleen voor de belangen van het personeel dienstig is, doch juist daardoor evenzeer en van evenveel belang voor het marinebestuur. Andere leden verklaarden, vertegenwoordiging ook van kleinere organisaties in het georganiseerd overleg gewenscht te achten.

Voorts had men vernomen, dat over de technische herziening der jongste salarisregeling, ter uitvoering opgedragen aan een interdepartementale commissie, het advies zou zijn ingewonnen van het georganiseerd overleg. De drie neutrale bonden zouden, bij hunne weigering om aan dit overleg in den door het Departement verlangden vorm deel te nemen, hunne bereidwilligheid hebben te kennen gegeven om, ter vermijding van verdere vertraging, voor de bespreking der technische salarisherziening te dien aanzien een uitzondering te maken. Men meende, dat deze voorstelling van de zaak meer aan de juistheid der feiten beantwoordt, dan de door 's Ministers ambtsvoorganger op bladz. 2729 van de *Handelingen* dezer Kamer (Zitting 1920—1921) gegevene. De Minister heeft echter geweigerd alleen de technische salarisherziening aan het oordeel van het georganiseerd overleg te onderwerpen. Gevraagd werd, hoe de Minister thans te dien aanzien denkt te handelen.

In zijne Memorie van Antwoord zegt de Minister van Marine a.i., de heer VAN DIJK, naar aanleiding van deze opmerkingen het navolgende:

Bij de beantwoording van de vragen van den heer KETELAAR omtrent het georganiseerd overleg bij de Marine, deelde ondergeteekende reeds de bezwaren mede welke de invoering van het overleg tot nog toe in den weg stonden. Wanneer over deze stoornis ontstemming wordt te kennen gegeven, zal deze ontstemming gericht moeten zijn tegen hen, die het onmogelijk maken de reeds tot stand gekomen regeling in practijk te brengen. Dat zijn in casu niet alle er bij betrokken vereenigingen van marinepersoneel. De Vereeniging van Marine-officieren en de R. K. vereeniging van Marinepersoneel St. Christophorus toch hebben zich bereid verklaard aan het overleg naar de gestelde regelen deel te nemen. Zooals reeds bij bovenbedoelde beantwoording is gezegd, richten zich de bezwaren tegen de vorming van vier afzonderlijke commissiën, in plaats van ééne commissie, waarin alle rangen vertegenwoordigd zijn.

Naast de gemeenschappelijke belangen — waarover gemeenschappelijk kan worden beraadslaagd — heeft elke groep haar eigen belangen, welke het best behandeld kunnen worden in eene commissie, waarin naast de regeeringsvertegenwoordigers alleen vertegenwoordigers van die groep zitting hebben. Het verplicht gemeenschappelijk beraadslagen over alle onderwerpen, dus ook over bijzondere groepsbelangen, zou te kort doen aan de juiste hiërarchische verhoudingen, die in de militaire samenleving dienen te worden gehandhaafd.

Uit dien hoofde werd afgezien van het voorstellen van ééne gemeenschappelijke commissie.

Ook aan den wensch van sommige bonden om als eisch voor toelating tot het overleg te stellen, dat een bond ten minste 250 leden moet tellen, meende ondergeteekende's ambtsvoorganger niet te kunnen voldoen. Ook ondergeteekende wenscht deze limiet niet te stellen, omdat daardoor de Christelijke bonden van het overleg zouden zijn uitgesloten. Zooals hij reeds bij de beantwoording van de vragen van den heer KETELAAR aanvoerde, zou dit niet alleen onbillijk zijn, maar ook eene miskenning vormen van de bedoeling van het georganiseerd overleg, dat er op gericht moet zijn om de Regeering op de hoogte te stellen van hetgeen leeft in de kringen van het marinepersoneel, mede in verband met de bestaande verschillen in levens- en wereldbeschouwing.

Het is juist, dat de R. K. Vereeniging St. Christophorus bij de regeling van het overleg, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 19 Februari 1921 (*Staatsblad* no. 82), zich alleen een plaats zag toegewezen in de commissie, welke voor de manschappen werd ingesteld.

Het meerendeel der leden van deze vereeniging behoort tot deze categorie. Minister Pop achtte een minimum-aantal leden van 50 van een bepaalde groep noodig om tot het overleg in eene commissie te worden toegelaten. Vandaar dat de vereeniging St. Christophorus niet in de termen viel voor vertegenwoordiging in de commissies der onderofficieren en der korporaals. Ook naar de meening van ondergeteekende is het noodzakelijk ergens een grens te stellen, mede

in het belang der bestaande vereenigingen, al zou de aanvankelijk gekozen grens wellicht voor eenige verlaging vatbaar zijn. Anders zouden enkele personen, die zich om de een of andere reden van eene vereeniging afscheiden en een nieuwe vereeniging oprichten, dadelijk voor zich het recht op vertegenwoordiging in de commissies van overleg kunnen opeischen. Oogenschijnlijk is het stellen van deze voorwaarde in strijd met hetgeen hierboven is gezegd omtrent het karakter en het doel van het overleg. Maar vooreerst is uit praktische overwegingen het trekken van een minimumgrens niet te ontgaan en voorts zullen juist in de gemeenschappelijke vergaderingen, waartoe de verschillende vertegenwoordigde vereenigingen toegang hebben, in den regel de aangelegenheden behandeld worden, waarop verschillende levens- en wereldbeschouwing een verschillend licht doet vallen.

Erkennende dat de instelling van het nieuwe instituut niet moet worden beschouwd als een maatregel, die alleen voor de belangen van het personeel dienstig is, doch die ook van beteekenis is voor het Marinebestuur, wenscht ondergeteekende de besturen van de bonden van marinepersoneel die tot nu toe geweigerd hebben aan het overleg deel te nemen — na eene bespreking ter zake — alsnog in de gelegenheid te stellen op hun besluit terug te komen.

Het lag oorspronkelijk in de bedoeling om de wenschen en grieven, welke betreffende de jongste salarisregeling door de verschillende bonden waren kenbaar gemaakt, om advies voor te leggen aan de commissies van overleg. Ten einde eene grondige behandeling daarvan voor te bereiden, werd aan eene departementale commissie opgedragen de bouwstoffen te verzamelen voor het door de commissies van overleg uit te brengen advies. Bij de weigering door de drie neutrale bonden om op de gestelde voorwaarden aan het overleg deel te nemen, werd door hen te kennen gegeven, dat men bereid was daarop eene uitzondering te maken voor de behandeling van de vraagstukken, de salarisregeling betreffende. Minister Por was van oordeel, dat de regeling van het overleg niet kon worden ingevoerd voor een bepaald onderwerp en ging dus niet in op deze bereidverklaring. Dit standpunt komt ondergeteekende juist voor; vandaar dat bij de beantwoording van de vragen van den heer KETELAAR is medegedeeld dat, wanneer het overleg niet spoedig mocht tot stand komen, ondergeteekende zich verplicht zal zien om zonder nader overleg te dezer zake een beslissing te nemen.

Behandeling van principieele dienstweigeraars.

Den 2den Januari 1922 stelde het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer KOLTHEK, schriftelijk de navolgende vragen aan de Regeering.

1. Is het juist, dat den militairen dienstweigeraars, ingesloten in

de bijzondere strafgevangenis te Scheveningen, van 1 Januari 1922 af niet meer wordt toegestaan, zooals hun tot dien datum toegestaan werd, voor hun eigen geld elke week in de gevangenis-cantine te koopen: 3 ons boter, 2 ons pinda's, 3 appels, 3 roggebroodjes à 2½ ons ieder, 1½ ons kaas, 3 bekers koffie, 3 liter karnemelk, toiletzeep, tandpasta en tandborstel, doch slechts voor de helft van een bedrag, dat ze zullen kunnen verdienen met mattenvlechten, doch welke helft de som van 60 à 70 cent per week moeilijk kan overschrijden?

2. Indien dit juist is, wil de Minister dan mededeelen, of de cantineregeling, zooals die tot 1 Januari 1922 heeft bestaan, aanleiding heeft gegeven tot moeilijkheden, welke het wenschelijk maakten haar te vervangen door de regeling die nu is getroffen?

3. Wil de Minister mededeelen, of alle militaire dienstweigeraars, voor zooverre ze daartoe financieel in staat waren, ook inderdaad de in vraag 1 genoemde levensmiddelen elke week kochten?

4. Was de tot 1 Januari 1922 bestaande cantineregeling overeenkomstig de reglementaire bepalingen dienaangaande, of was ze een bijzondere gunst, welke alleen aan dienstweigeraars werd verleend?

5. Indien vorengenoemde cantineregeling een bijzondere gunst was, was zij dan een gevolg van de opvatting, dat militaire dienstweigeraars toch eigenlijk geen misdadigers zijn in den gemeenen zin des woords, of berustte zij op andere gronden?

6. Indien de vroegere toestand reglementair was, welke zijn dan de oorzaken, die herziening van het reglement in dit opzicht noodzakelijk maakten?

7. Wil de Minister mededeelen, om welke reden van 1 Januari 1922 af aan de ingesloten dienstweigeraars *De Nieuwe Rotterdamsche Courant* en *De Haagsche Post* worden onthouden, welke bladen hun tot dien datum geregeld ter lezing werden verstrekt?

Het daarop door den Minister van Justitie, den heer HEEMSKERK, den 23sten Januari 1922 ingezonden antwoord luidde:

1. Deze vraag moet ontkennend beantwoord worden; de cantineregeling van thans is dezelfde, welke in het bedoelde gesticht ook reeds vóór 1 Januari 1922 gold.

2. Door het ontkennend antwoord op vraag 1 kan beantwoording dezer vraag achterwege blijven.

3. Alle in vraag 1 genoemde levensmiddelen worden, met uitzondering der karnemelk, vrijwel elke week door de dienstweigeraars gekocht.

4. De tot 1 Januari 1922 bestaande cantineregeling, welke echter, zooals uit het antwoord op vraag 1 blijkt, ook thans geldt, is niet te beschouwen als een gunst, voor zooverre zij afwijkt van de reglementaire bepalingen, d.i. door dat de hierbedoelde categorie van gevangenen, ook voor zoover het veroordeelden betreft, in de gelegenheid is van eigen gelden cantinewaren aan te koopen. Ondergeteekende merkt op, dat hij — in afwachting van een nadere regeling

— geen wijziging heeft willen brengen in de voorschriften, indertijd te dezer zake, toen het fort bij Spijkerboor, waar deze gedetineerden nog in den mobilisatietijd aanvankelijk met eenige andere categorieën van militair gedetineerden waren ondergebracht, nog onder het beheer van het Departement van Oorlog stond, voor hen vastgesteld.

5—6. Door het antwoord op vraag 4 kan de beantwoording dezer vragen achterwege blijven.

7. De beide in deze vraag genoemde bladen worden ook nà 1 Januari 1922 aan de ingesloten dienstweigeraars ter lezing verstrekt.

De heer VAN ZADELHOFF, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal richtte den 13den Januari 1922 schriftelijk de hieronder volgende vragen tot de Regeering.

1. Wil Zijn Excellentie doen onderzoeken, of het vermoeden van ondergeteekende juist is, dat brieven van dienstweigeraars uit de hulpgevangenis voor militairen te 's-Gravenhage, aan zijn adres, niet naar hem worden doorgezonden?

2. Is de Minister bereid, bij gebleken juistheid van dit vermoeden, te bevorderen, dat zulke correspondentie niet wordt tegengehouden, opdat zij haar juiste bestemming kan bereiken?

De Minister van Justitie beantwoordde deze vragen den 3den Februari 1922 als volgt:

1. Blijkens de door ondergeteekende ingewonnen inlichtingen is éénmaal door het gestichtsbestuur een schrijven van een der dienstweigeraars aan den heer VAN ZADELHOFF aangehouden. De schrijver ging in dien brief uit van de meening, dat verandering van het tot dusver geldende systeem van behandeling aanstaande was. Waar die veronderstelling niet juist was, is dit hem medegedeeld, en omdat de grondslag voor verzending van den brief was vervallen, is deze dan ook met medeweten van den betrokkene achterwege gebleven.

2. Ondergeteekende kan de toezegging, bedoeld in deze vraag, niet geven. Het toezicht op de correspondentie van uit de hulpgevangenis voor militairen volgens den algemeenen regel, neergelegd in art. 70 van den algemeenen maatregel van inwendig bestuur, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 31 Augustus 1886 (*Staatsblad* no. 159), kan niet vervallen. Derhalve zal de beoordeeling en eventueel de beslissing tot niet-verzending aan het gestichtsbestuur moeten blijven toevertrouwd.

Bij de mondelinge behandeling van de begroting van Justitie voor het dienstjaar 1922 kwamen tevens in behandeling twee, op dit onderwerp betrekking hebbende interpellaties, onderscheidenlijk van de heeren VAN RAVESTEIJN en VAN ZADELHOFF. Wij verwijzen daarvoor naar de Handelingen van de Tweede Kamer 1921—1922 blz. 512 vlg. Slechts zij vermeld dat de Minister van Justitie er de aandacht op vestigde, dat de veroordeelde principieele dienstweigeraars te Spijkerboor, onder een bijzonder, door de militaire autoriteiten vastgesteld, regime leefden en dat zij, toen Spijkerboor in

1920 onder Justitie kwam, reehtens vielen onder den algemeenen maatregel van bestuur van 1886. Om den overgang niet te moeilijk te maken had hij er aanvankelijk in berust, dat het bijzondere regime gehandhaafd bleef. Bij hunne overbrenging naar de hulpgevangenis te Scheveningen kon het regime evenwel niet geheel gehandhaafd blijven. De Minister was echter bereid om met het historisch geworden zooveel mogelijk rekening te houden en deelde mede, dat een nader reglement in bewerking was, warain de positie der gevangenen opnieuw zou worden geregeld en waarbij, naar zijne meening, het historisch geworden als grondslag behoorde te worden genomen.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

De nieuwe Legerorganisatie en de Rechtspleging bij de Landmacht

door

C. J. G. L. van den Berg van Saparoea,
Ritmeester der Huzaren,

Officier-Commissaris in de Residentie van den Krijgsraad
te Arnhem.

Alhoewel de hoogere autoriteiten zeker de noodige aandacht zullen schenken aan het hierboven genoemde onderwerp, zoo acht ik het toch van belang, dat ook van militair-rechterlijke zijde deze aangelegenheid eens onder de oogen wordt gezien.

Legerorder 1922 No. 64 bracht ons de nieuwe garnizoensindeeling, waaruit bleek, dat meerdere garnizoenen vervallen, enkele in getalsterkte zeer achteruit gaan, terwijl het meerendeel aanzienlijk grooter wordt.

Als gevolg hiervan zullen wij thans krijgen een kleiner aantal officieren-commissaris met een, dus door ieder hunner te behandelen *grooter*, aantal strafzaken en dit nu valt juist samen met eene inkrimping van het beroepskader tot het allerkleinste minimum en een eersten oefeningstijd van 5½ maand, zoodat er om zoo te zeggen bij dag en bij nacht gearbeid zal moeten worden aan de opleiding van den soldaat.

De officieren bij den troep zullen dan ook niet gemist kunnen worden voor werkzaamheden als die van den officier-commissaris (O. C.), maar gesteld eens, dat dit wel mogelijk ware, wat zou er dan terecht komen van de instructie?

Wanneer men het als compagnies-commandant zeer volhandig heeft, zijn dienst daarbij met hart en ziel verricht, is het hoogst onaangenaam daaraan telkens onttrokken en bovendien nog met extra werk belast te worden. Het kan niet anders, de instructie wordt als een zeer lastige bijzaak beschouwd; er zal gehaast en gejaagd worden om maar weder spoedig klaar te zijn voor de bezigheden in de compagnie en aangezien eene behoorlijke instructie niet mogelijk is zonder de noodige kalmte en rust, zonder dat men zich *geheel* aan die taak geeft, komt dit alles zeer ten nadeele en van de rechtspleging en van den militairen justiciabele en dat mag onder geen beding het gevolg zijn van onze nieuwe legerorganisatie!

Hier is maar één oplossing mogelijk, namelijk geen *troepen*-officier te benoemen tot officier-commissaris, zoodat er voor dezen dienst officieren boven de formatie noodig zullen zijn.

Nu is het echter geenszins noodzakelijk om in elk garnizoen zulk een officier aan te stellen, men kan met enkelen volstaan, wanneer

werd overgegaan tot eene indeeling in districten, gelijk dit in de mobilisatie feitelijk reeds voorkwam, toen men één O. C. aanwees, voor een bepaald legeringsgebied, of meerdere plaatsen, waar troepen lagen, voor de rechtspleging deed ressorteeren onder één garnizoen, zooals ook thans nog wel het geval is.

Nu zal het met het oog op eene economische indeeling niet wel mogelijk zijn één of meer provincies als districten aan te wijzen. Wij zullen niet te ver van elkaar gelegen garnizoenen moeten samenvoegen, maar bovendien zullen met het oog op de verspreid liggende maréchaussées, politietroepen, vrijwilligen landstorm enz. enz. ook één of meer provincies aan het gebied van den O. C. moeten worden toegevoegd.

Aan de hand van L. O. 1922 No. 64 komen wij tot de volgende indeeling, waarbij de naam van het district de standplaats aangeeft van den O. C.:

Ie Militair Arrondissement, (residentie van den krijgsraad te 's-Gravenhage).

1e. District *'s-Gravenhage* * ¹⁾:

Delft*, Hoek van Holland, Provincie Zuid-Holland (behalve Dordrecht, Gorinchem en Leiden).

2e. District *Leiden* * ²⁾:

Haarlem, Schiphol, Amsterdam, IJmuiden, Alkmaar, Helder, Provincie Noord-Holland (e. q. behalve Naarden).

3e. District *Breda* *:

Vlissingen, Middelburg * ³⁾, Bergen op Zoom*, Dordrecht, Tilburg, 's-Hertogenbosch*, Provincies Noord-Brabant en Zeeland.

4e. District *Utrecht* (stad):

Gorinchem, Nieuwersluis, Soesterberg e. q. Naarden, Provincie Utrecht (behalve Amersfoort).

Ile Militaire Arrondissement, (residentie van den krijgsraad te Arnhem).

5e. District *Arnhem* *:

Ede*, Nijmegen*, Deventer, Provincie Gelderland (behalve Harderwijk, e.q. Oldebroek) en Overijssel (behalve Zwolle en Kampen).

1) Een * geplaatst bij den naam duidt aan, dat aldaar één of meer luitenants voor speciale diensten in garnizoen zijn.

2) De standplaats van den O. C. is niet midden in het district genomen, omdat vermoedelijk de meeste zaken in Leiden zullen voorkomen, ook al komt het Cavaleriepaardendepot te Haarlem (L. O. 1922 No. 108). Overwogen kan worden, of men Leiden met den Haag niet tot één district zou kunnen vereenigen.

3) Volgens Ochtendblad N. R. Courant van 2 April 1922.

6e. District *Venlo* *:
Maastricht *, Provincie Limburg.

7e. District *Amersfoort* *:
Harderwijk *, Milligen.

8e. District *Assen* *:
Groningen *, Zwolle, c. q. Oldebroek, Kampen *, Provincies
Drenthe, Groningen en Friesland.

Mochten er nog zomerkampen betrokken worden, zooals in het voornemen ligt, dan worden deze toegevoegd aan het gebied van den het gemakkelijkst te bereiken O. C.

Bij de hier geschetste indeeling, welke ik gaarne voor een betere geef, zal de arbeid niet gelijkelijk verdeeld zijn, maar dit is in verband met de verdeling der garnizoenen over het Rijk niet te ontgaan. Erg is dit evenwel niet, want dan kan men aan den O. C. gedurende den tijd, dat hij geen dienst als zoodanig verricht, andere opdrachten geven.

Aldus zouden er 8 officieren met den rang van kapitein boven de formatie noodig zijn, maar hiermede verkrijgt men dan ook groote voordeelen.

In de eerste plaats heeft men al dadelijk emplooi voor hen, die dezen rang bekleeden en een rechtsgeleerde opleiding ontvingen. De gelden aan die opleiding besteed, werpen aldus in de practijk werkelijk nut af, maar bovendien zoodra de 8 plaatsen alle door zulke officieren zijn ingenomen, komt hunne rechtskennis ten goede aan de rechtspleging over het *geheele* land. ¹⁾ Dan zal het vrijwel uitgesloten zijn, dat de auditeur-militair het dossier moet terugzenden, omdat de zaak niet voldoende geïnstrueerd was, waardoor dus een snel recht meer verzekerd is, terwijl dit ook alweder van veel belang kan zijn voor den beklagde, zoo deze zich in voorarrest bevindt.

Wordt er gemobiliseerd dan heeft men dadelijk de beschikking over 8 officieren voor de twee krijgswaarden en wordt voorkomen, dat, gelijk in Augustus 1914 geschiedde, deze colleges feitelijk niet meer bestaan, omdat de militaire leden alsdan in den troep niet gemist kunnen worden en men vergete niet, dat thans hunne aanwezigheid in de compagnie nog zooveel te dringender noodig is, nu alles in die oogenblikken verveelvuldigd moet worden.

Komen wij in oorlog, dan worden de vrijgekomen officieren-commissaris verdeeld over de, dan te benoemen, 3 *militaire* leden sterke, krijgswaarden (art. 243 en 244 R. L.). Waar zouden deze officieren, die gedurende den geheelen veldtocht benoemd kunnen worden (art. 243 R. L.), bij de nieuwe organisatie vandaan moeten komen? Van nog meer belang echter is wel dit, dat deze krijgs-

¹⁾ Mocht men later over meerdere officieren-jurist beschikken, zoo plaatse men hen zooveel mogelijk te 's Gravenhage of Arnhem, opdat zij zitting kunnen nemen in de krijgswaarden aldaar.

raden, welke de doodstraf nu en dan hebben uit te spreken, een veel zwaarder en verantwoordelijker taak hebben, dan die in vreedstijd en waar bovendien de approbatieën van het H. M. G. alsdan vervallen, is het van het allerhoogste gewicht, dat althans één of meer leden op rechtskundig gebied behoorlijk onderlegd zijn.

Het Nederlandsche volk heeft het recht te eischen, dat zijne zonen *ook te velde* niet het slachtoffer worden van eene te geringe rechtskennis der krijgsraadsleden.

Deze eisch alleen reeds is zoo overwegend, dat eene aanstelling van 8 officieren-commissaris boven de formatie, te benoemen uit hen, die een rechtsgeleerde opleiding hebben genoten, alleszins gewettigd is.

Hierboven sprak ik slechts van *twee* krijggraden. Het wil mij toch toeschijnen, dat dit aantal voldoende zal zijn, want ook zonder uitgebreide berekeningen is het duidelijk, dat tengevolge van de tegenwoordige geringere lichtingsterkte en van den korteren oefeningstijd het aantal personen, onderworpen aan den militairen rechter, kleiner zal zijn dan voorheen.

Hier kan dus m.i. zonder eenig nadeel bezuinigd worden.

Het bezwaar genoemd op blz. 420 deel XVII van dit tijdschrift, n.l. dat er in oorlogstijd geen geschikte juristen zouden zijn om als president en auditeur-militair op te treden, een bezwaar, dat zich, alhoewel in veel geringer mate, alsdan zou kunnen voordoen, acht ik niet zoo groot, want zijn wij werkelijk in oorlog, dan vervallen de burger-presidenten (art. 245 R. L.) en er zijn toch altijd nog 2 plaatsvervangende auditeurs.¹⁾ Alleen wanneer wij in den toestand geraken van 1914, dan zullen 2 krijggraden verre van voldoende zijn. Het ware dan zeer gewenscht het aantal te verdubbelen en hiervoor zouden dan als president en auditeur-militair kunnen worden aangewezen de plaatsvervangers van deze functionarissen in de 2 krijggraden, terwijl voor alle vier deze colleges nieuwe plaatsvervangers zullen moeten worden benoemd.¹⁾

In verband met de ligging der tegenwoordige krijggraden zou die te 's Hertogenbosch moeten worden opgeheven, waarna ik mij de verdeling als volgt voorstel:

I. Arrondissement, residentie te 's Gravenhage, omvattende de provinciën: Noord- en Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Utrecht, behalve Amersfoort.

II. Arrondissement, residentie te Arnhem, de overige provincies en Amersfoort.

Mogelijk heeft het IIe Militaire Arrondissement een iets grootere sterkte, doordat Amersfoort daarbij werd gevoegd, hetgeen wel wenschelijk is, omdat alsdan de O. C. aldaar, die ook de strafzaken te Harderwijk moet instrueeren, slechts met één auditeur-militair heeft te doen.

¹⁾ Doch is hun aanstelling als zoodanig reeds een waarborg, dat zij met de militaire samenleving en het militair strafrecht bekend zijn? Red. M. R. T.

Bij deze twee krijgswapens zullen, gelijk straks nog nader zal blijken, secretarissen boven de formatie moeten worden aangesteld. Te 's-Gravenhage en Arnhem hebben officieren-commissaris dus de beschikking over een secretaris.

Hoe zal nu in dien dienst bij de overige O. en C. voorzien kunnen worden? Men zal toch dit werk onmogelijk kunnen opdragen aan den eenigen luitenant bij de opleidingscompagnie, of aan één van de 2 luitnants der schoolcompagnie.

L. O. 1922 No. 120 brengt hier gelukkig uitkomst.

Volgens de organisatie van het wapen der Infanterie, als in genoemde legerorder aangegeven, treffen wij luitnants voor speciale diensten aan bij den Brigadestaf, den Regimentsstaf, het Instructie Bataljon en bij het Bataljon Wielrijders. Nu is het niet waarschijnlijk, dat hier met „speciale diensten” ook bedoeld zijn garnizoensdiensten, maar wanneer men zuinigheidshalve hiervoor geen luitnants boven de formatie wil aanstellen in de meer belangrijke garnizoenen, zoo zullen deze wel vervuld moeten worden door de zoo even genoemde luitnants voor speciale diensten. Waar men bij de nieuwe organisatie de noodzakelijke behoefte gevoelde aan deze officieren bij het wapen der Infanterie, daar zullen zij ook wel voorkomen in de formatie der andere wapens. Is dit niet het geval dan zal er in enkele garnizoenen op andere wijze moeten voorzien worden in den dienst van secretaris.

Bij de districtsindeeling gaf ik met een * aan in welke garnizoenen één of meer luitnants voor speciale diensten beschikbaar zijn, waaruit blijkt, dat deze moeilijkheid reeds zoo goed als is opgelost.

In Utrecht is beslist een secretaris noodig, maar in dit garnizoen zal bij een der wapens zeker wel een luitenant voor speciale diensten zijn aangewezen ¹⁾.

Overigens zouden zulke luitnants wel wenschelijk, maar niet noodzakelijk, zijn in de garnizoenen Helder, Dordrecht, Gorinchem, c.q. Naarden en Deventer, om zooveel mogelijk reiskosten ten behoeve van den secretaris uit te sparen. In Soesterberg, Schiphol, Haarlem, Tilburg, Milligen en Zwolle (Oldebroek) zal vermoedelijk een luitenant als secretaris kunnen optreden in voorkomende gevallen, zonder dat dit stagnatie in den dienst behoeft te brengen.

Ingevolge art. 22 R. L. zullen de G. C^{ten} in overleg met de Korps C^{ten} dus een luitenant als secretaris ten dienste van den O. C. moeten aanwijzen, waarvan zij mededeeling doen aan den O. C. van het district, waarin hun garnizoen gelegen is.

Men zal wel in het oog hebben te houden, dat het werk als secretaris bij den O. C., als zijnde *voorgeschreven door de wet*, **vóór** al het andere gaat. Aan zijne diensten, hem opgedragen door den O. C. zal dus niemand kunnen tornen en in het belang eener vlugge be-

¹⁾ De organisaties der andere wapens staan mij op het oogenblik nog niet ten dienste.

rechting zal de O. C. deze diensten regelrecht aan den secretaris mededeelen, die er zoo noodig zijn chef mede in kennis stelt.

Thans kunnen wij ons den gang van zaken bij de instructie als volgt voorstellen:

De officier-commissaris houdt de informatie zooveel mogelijk in het garnizoen zijner standplaats, alleen wanneer daardoor hoogere kosten zouden ontstaan, houdt hij de verhooren in het garnizoen van beklaagde.

Bij voorbeeld: Moet de beklaagde, buiten de standplaats van den O. C. slechts alleen gehoord worden, zooals wel eens voorkomt bij overtredingen, dan laat hij hem bij zich komen. Moeten er echter ook nog getuigen gehoord worden, dan kan het besparing van kosten geven, wanneer de O. C. zich naar het betrokken garnizoen begeeft en er met den secretaris aldaar, alle verhooren afneemt. Is het garnizoen klein, zoodat er geen officier als secretaris kan optreden, dan doet als zoodanig dienst de secretaris uit het kortst bijgelegen garnizoen. (Hiervoor zal van bovenaf eene regeling getroffen moeten worden).

Beklaagden, aan wie het voorloopig arrest is opgelegd, worden overgebracht naar de standplaats van den O. C., opdat deze het toezicht op hen kunne houden, meer speciaal ook voor wat betreft hunne briefwisseling. De O. C. beslisse in verband met eventueel noodige confrontatiën, of de overbrenging direct, dan wel na de eerste verhooren in beklagdes garnizoen, zal plaats hebben ¹⁾. (Het spreekt van zelf, dat een G. C. aan een verzoek om overbrenging zal hebben te voldoen).

De O. C. overweegt dus in elk geval en voor zoover de instructie het toelaat, (soms is een onderzoek ter plaatse beslist noodig), wat het voordeeligst is voor het Rijk en handelt daar naar.

Door deze werkwijze zullen de officieren voor speciale diensten buiten de standplaats van den O. C. door de informatieën niet al te veel in beslag genomen worden. Er zal echter nog meer werk ten behoeve der justitie door de secretarissen te verrichten zijn.

Straks zeide ik reeds, dat ook aan den O. C. nog opdrachten konden verstrekt worden. In de allereerste plaats komt hiervoor in aanmerking het houden van een voorloopig onderzoek. Dit kan zeer tijdroovend zijn en zal dus alweder niet bij de compagnie kunnen plaats hebben. Belast men er den O. C. mede, dan zal het worden verricht naar de regelen der kunst, hetgeen thans lang niet altijd het geval is, waardoor niet alleen vertraging ontstaat, maar een verwijzing naar den krijgsvraad zelfs twijfelachtig kan worden.

De O. C. moet die huishoudelijke onderzoeken houden in alle garnizoenen van zijn district, bijgestaan door den secretaris ter plaatse, alleen de eenvoudige zaken zouden, om reiskosten te voorkomen, door den secretaris onderzocht kunnen worden.

¹⁾ Moet er in dit geval slechts één getuige gehoord worden zoo kunnen beiden evengoed gehoord en confronteerd worden ter standplaats van den O. C.

Is er nu eenig strafbaar feit gepleegd, dan zendt de Cies.Ct. de stukken aan den O. C. van zijn district, die ze aangevuld met het proces-verbaal van het onderzoek weder aan dien Cies.Ct. doet toekomen, hetgeen evenzoo geschiedt, wanneer de O. C. de behandeling opdroeg aan den secretaris, van wien hij de stukken moet terug ontvangen om te kunnen nagaan, of de zaak voldoende onderzocht werd. Men ziet, dat er op sommige tijdstippen nog vrij veel te doen zal zijn voor de secretarissen, vooral voor hen in de standplaats van den O. C., daar zij bovendien nog de correspondentie te voeren zullen hebben met de garnizoenen van het district over de daar aanhangige zaken en het zal zelfs de vraag zijn of in de grootere garnizoenen, zooals bijv. Amersfoort, deze dienst wel vervuld kan worden door een der luitenants voor speciale diensten.

In de residentien van de krijgswaarden zal zulks zeker niet mogelijk zijn.

Toen door de wet van 31 October 1912 (de gewijzigde Regtspleging bij de Landmagt) een officier als secretaris voor die colleges werd aangewezen, werden de werkzaamheden, verbonden aan de secretarie, van den auditeur-militair op dezen officier overgebracht, maar zelfs al zouden deze werkzaamheden hem toelaten ook nog ander werk te verrichten, dan zal hij toch niet, gelijk met een officier voor speciale diensten het geval zou moeten zijn, *elders* dienst kunnen doen, want er zijn meerdere artikelen in de wet (ik noem hier bijv. 116, 214, 216 R. L. enz.), volgens welke de secretaris *onverwijld* of *zoo spoedig mogelijk* heeft te handelen, zoodat men op de secretarie van den krijgswaad op elk oogenblik over hem moet kunnen beschikken.

De secretarissen bij de krijgswaarden zullen dus, zooals ik straks reeds opmerkte boven de formatie moeten worden aangewezen.

Mocht de O. C. tijd overhouden, dan, maar ook alleen dan, mag men hem nog andere opdrachten geven, mits men aan hem overlaat, wanneer hij die zal uitvoeren, omdat immers op elk onvoorzien oogenblik zijne diensten als O. C. weder kunnen noodig zijn, hetgeen toch vóór alles moet gaan.

Alhoewel de O. C. bij een korps in onderhoud is, zal hij naar mijne meening behooren te staan onder de bevelen van den G. C. zijner standplaats; overigens verricht hij zijn dienst als O. C. *geheel zelfstandig en onafhankelijk*.

Willen de officieren-commissaris buiten de residentie van den krijgswaad in staat zijn hun taak naar behooren te vervullen, zoo moet voor hen in elk garnizoen van hun district een geschikt instructievertrek worden aangewezen en zoo mogelijk een lokaal voor de getuigen, terwijl in het instructievertrek ter standplaats, een telefoon en de noodige kasten voor het opbergen van dossiers en het bewaren van overtuigingsstukken niet mogen ontbreken.

Overigens is het *zeer* wenschelijk, dat tijdens de verhooren op de een of andere wijze wordt voorzien in den dienst van de geweldige

provoosten als aangegeven in art. 350 R. L. ten behoeve van den O. C. in de residentie van den krijgsraad.

Waar er thans nog slechts weinig officieren met den rang van kapitein zijn, die rechtsgeleerde studiën hebben gemaakt, daar zou voor de eerste 8 officieren-commissaris ook een keuze kunnen worden gedaan en wel in overleg met de presidenten van de krijgsraden, uit hen, die in de laatste tijden die functie reeds bekleedden en volgens de door hen geleide instructiën blijk gaven daarvoor het meest in aanmerking te komen.

Artt. 21 en 29 R. L. geven wel aan den G. C. de bevoegdheid den O. C. te benoemen, maar met eenig overleg is het niet moeilijk om in de acht daarvoor aangewezen garnizoenen, die officieren tot O. C. benoemd te krijgen, welke daarvoor het meest in aanmerking komen, zonder dat dit in strijd is met de wet. Reeds hebben zich dergelijke gevallen voorgedaan en de weg daartoe behoeft hier dus niet te worden aangegeven.

Een vraag, welke nog even belicht moet worden is deze:

Welke garnizoens-commandant moet in dit stelsel den man naar den krijgsraad verwijzen?

Men late hier de practijk een woord meespreken. De verwijzing toch vraagt vrij veel administratieven arbeid, welke steeds verricht werd door de plaatselijke staven. Die zullen nu echter volgens mededeeling van den Minister in de Tweede Kamer grootendeels verdwijnen, „behalve, waar voor een enkel officier een dagtaak is”. Het doen verwijzen door 's mans eigen garnizoens-commandant zal dus in vele garnizoenen met bezwaren gepaard gaan ¹⁾.

Nu zoude het mij niet bevreemden, wanneer 's-Gravenhage, Breda Arnhem en Amersfoort voor handhaving van een officier van den plaatselijken staf in aanmerking kwamen en zeker zou daar wel een dagtaak zijn voor deze officieren, wanneer men in die plaatsen den garnizoens-commandant aanwees voor het verwijzen van alle militairen in het district van dien naam.

In de overige kleinere districten zullen ook de standplaatsen van den O. C. wel kunnen worden aangewezen als het garnizoen, waar verwezen wordt, daar hier de ook minder omvangrijke werkzaamheden der verwijzing vermoedelijk door een officier voor speciale diensten zullen kunnen worden verricht. Beslist noodig lijkt het mij niet, dat de verwijzende G. C. en de O. C. tot hetzelfde garnizoen behooren, maar toch heeft dit laatste, gelijk in de practijk bleek, wel voordeelen, en er worde dus liefst naar gestreefd.

Dit is ook om de volgende reden niet van belang ontbloot.

Artikel 10 R. L. spreekt, zoowel nu, als wanneer dit volgens de „Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht” zal gewijzigd zijn, van „den Commandierenden Officier van het Garnizoen” aan wien kennis moet gegeven worden in de gevallen door art. 10 genoemd

¹⁾ Althans wanneer niet voetstoots het advies van den auditeur-militair wordt gevolgd.

en deze commandeerende officier, de garnizoens-commandant dus, heeft te beslissen over een al of niet verwijzen naar den krijgsraad (art. 11 R. L.). Wij zullen dus om niet in conflict te komen met de wet het *geheele district* moeten aanduiden met „Garnizoen Arnhem”, „Garnizoen Venlo”, enz. en nu is het toch wel het eenvoudigste en beste (vooral ook om verwarring te voorkomen), dat men den O. C. kan vinden in het garnizoen, waarmede zijn district feitelijk wordt aangewezen.

Alleen ter wille van de duidelijkheid heb ik hierboven met opzet steeds het woord „district” gebruikt.

Mocht men tot het door mij aangegeven stelsel kunnen overgaan, zoo werd m. i. op weinig kostbare wijze de goede gang van zaken bij de militaire rechtspleging verzekerd, zonder dat ook maar eenigszins te kort wordt gedaan aan de opleiding van den troep, door een telkens daaraan onttrekken van officieren, terwijl daardoor tevens verkregen zou worden datgene, hetwelk de Off. v. Adm. 1e kl. Kon. Marine H. Riem in het „Weekblad van het Recht” No. 10849 „het voornaamste” noemt en waarop ook door de Redactie van dit Tijdschrift in het artikel „Bezuiniging door reorganisatie” (blz. 420 Deel XVII) in het bijzonder de aandacht werd gevestigd, namelijk: dat men bij mobilisatie *onmiddellijk* de beschikking heeft over een voldoende aantal werkelijk voor hun taak berekende *militaire* rechters.

Velp, 2 April 1922.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1921—1922. — 113.

Aanpassing van het Wetboek van Strafrecht aan huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen ¹⁾.

VOORLOOPIG VERSLAG.

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder n^o. 526 der Zitting 1920—1921).

Algemeene beschouwingen.

Met de in den aanhef der Memorie van Toelichting gegeven beschouwing, dat behoefte bestaat aan aanvulling van het Wetboek van Strafrecht ter bescherming van de rechtsbelangen, betrokken bij de voortdurend zich uitbreidende aanwending van electrisch arbeidsvermogen in zijn verschillende vormen, kon men zich algemeen vereenigen. Men juichte dan ook de indiening van het wetsontwerp toe.

Verscheidene leden zouden echter gaarne hebben gezien, dat het kader der voorgestelde voorzieningen nog iets ruimer ware getrokken. De meening, op bladz. 4 der Memorie van Toelichting door den Minister geuit, dat na het arrest van den Hoogen Raad van 23 Mei 1921 (*Weekblad van het Recht* n^o. 10728) aan een voorziening met betrekking tot z.g. „diefstal van electriciteit” geen behoefte meer is, deelden zij niet. Wel heeft de Hooge Raad bij genoemd arrest beslist, dat electriciteit is een voor wegneming vatbaar goed in den zin van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht, en dat derhalve een veroordeeling wegens diefstal van electriciteit mogelijk is, doch bezwaarlijk zou zijn vol te houden, dat met deze uitspraak een voldoende bestrijding van het, naar de meening van sommigen vrij veelvuldig voorkomende euvel van het frauduleus verbruik van electrische energie verzekerd zou zijn. Het is de vraag, of de rechtspraak van ons hoogste rechtscollege op dit punt constant zal blijven,

¹⁾ In het ontwerp van wet, zooals wij dat op blz. 228 en vlg. van dit deel deden afdrukken, is tot onzen spijt een belangrijke fout binnengeslopen. Op blz. 231 zijn in artikel 441 op den derden regel achter het woord „telegrafie” uitgevallen de woorden „of telefonie”.

een vraag waaromtrent, na de ernstige critiek die bedoeld arrest van verschillende zijden heeft ondervonden, ruimte voor twijfel is. Maar afgezien daarvan zal deze „diefstal van electriciteit” in rechte uiterst moeilijk te bewijzen zijn. Deze diefstal onderscheidt zich van dien van stoffelijke voorwerpen o. a. hierdoor, dat het misdrijf door den dader binnenshuis wordt gepleegd; dat het gestolene onzichtbaar is en tegelijk met het plegen van het misdrijf vergaat; en dat de vermissing niet door den bestolene kan worden geconstateerd. Buiten het geval van ontdekking op heeterdaad zal het bewijs slechts kunnen steunen op de bekentenis van den dader, zooals dan ook in het door den Hoogen Raad besliste geding het geval was. De dader, dit wetende, zal zich in den regel wel wachten zulk een bekentenis af te leggen.

De hier aan het woord zijnde leden waren dan ook van oordeel, dat een voorziening zal moeten worden getroffen, welke zich in de eerste plaats richt tegen het in de woning aanwezig hebben van een installatie, die frauduleus verbruik van electriciteit mogelijk maakt, hetzij door een aftakking, waardoor buiten den meter om electriciteit kan worden betrokken, hetzij door een inrichting, waardoor de regelmatige werking van het meter-mechanisme kan worden verstoord. Men wees er op, dat in het *Weekblad van het Recht* n°. 10734 door mr. VIERKANT eenige proeven van daartoe strekkende strafbepalingen aan de hand werden gedaan. En al ontkende men niet, dat ook tegen die strafbepalingen bezwaren bestaan — waarop door een inzender in het *Weekblad van het Recht* n°. 10739 terecht de aandacht wordt gevestigd — zoo meende men toch den Minister in overweging te mogen geven alsnog in het wetsontwerp een regeling op te nemen, waardoor in de ten deze bestaande leemte wordt voorzien.

Artikelen.

Art. 441. Het eerste lid van dit artikel bedreigt met straf den-gene, die den inhoud van hetgeen door middel van een onder zijn beheer staand of door hem gebruikt ontvangtoestel voor draadlooze telegrafie of telefonie is opgevangen openlijk bekendmaakt, indien het opgevangene „niet voor hem of het publiek bestemd is”. Niet geëischt wordt, dat de dader wist of redelijkerwijze moest vermoeden, dat het opgevangene niet voor hem of het publiek bestemd was. Verscheidene leden meenden, dat zulks tot zeer onbillijke veroordeelingen zou kunnen leiden.

Anderzijds ging het voorschrift van het tweede lid sommigen niet ver genoeg. Mededeeling van het overeenkomstig het eerste lid opgevangene aan een derde kan ongeoorloofd zijn, ook al behoefde men redelijkerwijze niet te vermoeden, dat openlijke bekendmaking zou volgen. De derde toch kan van de wetenschap van het hem medegedeelde, ook op andere wijze dan door openlijke bekendmaking,

gebruik maken ten nadeele van den afzender. Ook rijst de vraag, of het „uitsluitend recht”, dat het voorschrift den verzenders van radio-telegrafische of radio-telefonische gegevens wil waarborgen, niet bescherming verdient ook tegen andere misbruiken van den opvanger dier gegevens, dan in openlijke bekendmaking of mededeeling aan derden is gelegen.

Sommige leden, die de toelichting tot dit artikel al te sober achtten, betwijfelden, of de hier aangenomen geheimhoudingsplicht wel onder strafrechtelijke sanctie behoort te worden gesteld. Deze leden zouden omtrent de, volgens de Memorie van Toelichting gebleken, noodzakelijkheid dezer strafbepaling gaarne nader worden ingelicht.

Aldus vastgesteld den 23sten December 1921.

VAN SCHAIK.
TER HALL.
VAN RAPPARD.
DRESSELHUYS.
MARCHANT.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 28 Januari 1922)

Algemeene beschouwingen.

Het was den ondergeteekenden aangenaam uit het Voorloopig Verslag te ontwaren, dat de indiening van dit wetsontwerp werd toegejuicht.

Een nadere voorziening met betrekking tot diefstal van electriciteit wil den ondergeteekende ook na lezing van hetgeen daaromtrent in het Voorloopig Verslag voorkomt niet noodig voorkomen. De vraag is geopperd of de rechtspraak van ons hoogste rechtscollege, volgens welke electriciteit is een voor wegneming vatbaar „goed”, in den zin van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht, constant zal blijven. De ondergeteekende kan daaromtrent uiteraard geen zekerheid geven, doch hij wil er op wijzen, dat de Hooge Raad in een nog niet gepubliceerd arrest van 3 Januari 1922 (rolnummer 27925) aan zijn jurisprudentie, ingeleid bij het arrest van 23 Mei 1921 (*Weekblad van het Recht*, n^o. 10728), getrouw is gebleven. Daarenboven zijn, naar het den ondergeteekende voorkomt, voor de juistheid dier jurisprudentie krachtige argumenten aan te voeren. Ook zonder in analogische wetstoepassing te vervallen, welke hij als grondslag van veroordeeling wegens een door den wetgever niet rechtstreeks strafbaar gesteld feit ten eenenmale verwerpelijk zou achten, kan men z.i. betoogen, dat electriciteit een bestaan van stof-

felijken aard heeft en dus is een „goed”. Mitsdien bestaat er z.i. geen voldoende aanleiding om reeds thans te rekenen op de eventualiteit, dat de Hoge Raad op zijn jurisprudentie mocht terugkomen. Mocht dit te eeniger tijd geschieden, dan zullen alsdan de noodige voorzieningen dienen te worden getroffen. Een andere quaestie, welke in dit verband in het Voorloopig Verslag is te berde gebracht, is deze, of na meerbedoelde jurisprudentie een voldoende bestrijding van het frauduleus verbruik van elektrische energie verzekerd zal zijn. De ondergeteekende denkt daarover als volgt. Hij erkent gaarne, dat het bewijs van diefstal van electriciteit niet steeds gemakkelijk te leveren zal zijn. Intusschen zal het geval van ontdekking in den vorm van het door getuigen constateeren eener frauduleuze installatie hier het normale uitgangspunt voor strafvervolging zijn. Een bekendenis van den beklagde is voor het welslagen der vervolging niet onmisbaar, gelijk o.a. blijkt uit de geschiedenis van het geval zelf, waarin de Hoge Raad zijn voormeld arrest van 23 Mei 1921 wees. Langs den weg van aanwijzingen, voortvloeiende uit verklaringen van getuigen en e.q. uit erkenningen van den beklagde, kan ook hier bijna steeds rechterlijke zekerheid worden verkregen.

Waar in woningen worden aangetroffen installaties, die frauduleus verbruik van electriciteit mogelijk maken, daar zal natuurlijk een onderzoek naar eventueel gepleegden diefstal worden ingesteld. Kan dan aangetoond worden, dat de bewoner electriciteit heeft weggenomen, wetende, dat deze door den meter niet wordt geregistreerd, en dus onder andere voorwaarden dan waarop de wegneming was toegestaan, dan is een strafvervolging wegens diefstal aangewezen. Doch in het andere geval heeft nog altijd de leverancier der electriciteit middelen te zijner beschikking, die wellicht nog meer uitwerking hebben dan een strafvervolging, te weten: de afsnijding van elektrischen toevoer der woning, waarin de frauduleuze installatie is bevonden aanwezig te zijn, of de beboeting van den bewoner. Deze administratieve maatregelen, welke, bij goede regeling, zonder vorm van proces, behoudens dan beroep op de administratie, kunnen worden toegepast, hebben een krachtige repressieve werking. En met het oog daarop zou de ondergeteekende de opneming in het wetsontwerp van een reeks van strafbepalingen, als destijds door mr. VIERKANT voorgesteld, willen afraden. Strafbepalingen dienen z.i. tot de strikt noodzakelijke te worden beperkt. En hier kan de administratie door voldoende (ook ongeregelde) contrôle en door de toepassing van maatregelen, als afsnijding en beboeting, zich zelf helpen.

Artikelen.

Art. 8. Het is den ondergeteekende gebleken, dat, in verband met de bij dit artikel voorgestelde schrapping van artikel 19 der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* n^o. 7), artikel 17 dier wet moet worden aangevuld met het bij artikel 6 dezer wetsvoordracht nieuwvoorgestelde artikel 374*bis* van het Wetboek van Straf-

recht. N°. 1 van nevensgaande Nota van Wijzigingen vindt daarin zijn toelichting.

Art. 9. Ter tegemoetkoming aan de geopperde bezwaren is het nieuwvoorgestelde artikel 441 van het Wetboek van Strafrecht omgewerkt. Geëischt wordt thans, dat de dader (wist of) redelijkerwijs moest vermoeden, dat het opgevangene niet voor hem of voor het publiek bestemd was.

Het is voorts juist, dat de „ander”, wien de inhoud wordt medegedeeld, daarvan ook op andere wijze dan door openlijke bekendmaking gebruik kan maken ten nadeele van den afzender. De „ander” kan b.v. op grond van den hem medegedeelden inhoud zelf transacties aangaan of een derde gelegenheid daartoe geven. Doch men dient, naar het oordeel van den ondergeteekende, ten deze te bedenken, dat een onbeperkt strafrechtelijk verbod tot mededeeling van den opgevangen inhoud aan anderen onmogelijk te handhaven zou zijn en dus een doode letter zou worden. Hij zou zich liever op dit standpunt willen stellen, dat aan de draadlooze telegrafie of telefonie tot dusver opvangbaarheid van het afgezondene inhaerent is en dat de afzender dit weet. Practisch kan men dezen niet verder beschermen dan tegen openlijke bekendmaking, rechtstreeks of door een ander, van het afgezondene. Zou men verder willen gaan, dan zou men een schijn van bescherming wekken, die inderdaad niet kan worden verleend. De afzender krijgt door het voorgestelde artikel eenigen waarborg, dat het afgezondene niet openlijk zal worden bekendgemaakt. Wil hij ook niet-openlijke bekendmaking vermijden, dan kiese hij een ander correspondentiemiddel. Hiermede is tevens het antwoord gegeven op de in het Voorloopig Verslag gestelde vraag, of de afzender niet mede moet worden beschermd tegen andere misbruiken van den opvanger dan in openlijke bekendmaking of mededeeling van het opgevangene aan anderen is gelegen.

De ondergeteekende meent, dat bovenstaande opmerkingen geschikt zullen zijn om de strekking van het nader voorgestelde artikel 441 van het Wetboek van Strafrecht voor zoover noodig te verduidelijken. Den grond voor de nieuwe strafbepaling zocht hij vooral hierin, dat dengene, die zich moeite en kosten heeft gegeven voor de organisatie van draadloozen telegrafie- en telefoondienst, de voordeelen daarvan moeten worden verzekerd voor zoover dit met het oog op het karakter van die nuttige verkeersmiddelen practisch mogelijk is.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

(Ingezonden bij brief van 28 Januari 1922).

In het ontwerp van wet worden de navolgende wijzigingen aangebracht.

1o. *Artikel 8* wordt gelezen als volgt:

„In artikel 17 der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* n^o. 7) wordt in plaats van „374” gelezen „374, 374bis.”

Artikel 19 der Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (*Staatsblad* n^o. 7) vervalt.

2o. *Artikel 9* wordt gelezen als volgt:

„Na artikel 440 van het Wetboek van Strafrecht wordt een nieuw artikel ingelascht, luidende als volgt:

„Artikel 441.

Met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste duizend gulden wordt gestraft hij die den innoord van hetgeen door middel van een onder zijn beheer staand of door hem gebruikt ontvangtoestel voor draadloze telegrafie of telefonie is opgevangen en, naar hij redelijkerwijs moet vermoeden, niet voor hem of voor het publiek bestemd is, hetzij aan een ander mededeelt, indien hij redelijkerwijs moet vermoeden, dat dan openlijke bekendmaking van den inhoud volgen zal en zoodanige bekendmaking volgt, hetzij openlijk bekend maakt.”

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

VERSLAG.

De Commissie van Rapporteurs voor het wetsontwerp tot aanpassing van het Wetboek van Strafrecht aan huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen is, na kennis genomen te hebben van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag wegens dit wetsontwerp, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld 1 Februari 1922.

VAN SCHAİK.
TER HALL.
VAN RAPPARD.
DRESSELHUYS.
MARCHANT.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1921—1922. — 341.

*Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met
eene bepaling ter voorkoming van gevaar voor
brand in gebouwen of getimmerten.*

VOORLOOPIG VERSLAG.

Terwijl de gedachte, die aan het wetsontwerp ten grondslag ligt, algemeen werd toegejuicht, hadden vele leden ernstig bezwaar tegen de wijze, waarop die gedachte in het wetsontwerp is uitgewerkt. De aanleiding tot de indiening van het wetsontwerp is gelegen in een, door onvoorzichtig optreden van loodgieters ontstanen brand in de Grootte Kerk te Delft. Op grond daarvan wordt thans voorgesteld, de Regeering zonder eenige beperking bevoegd te verklaren tot het uitvaardigen van bindende voorschriften ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten. Deze voorschriften zullen zich derhalve niet behoeven te bepalen tot maatregelen ter bescherming van monumentale gebouwen, doch zullen alle gebouwen of getimmerten kunnen betreffen. Zij kunnen zich voorts niet alleen richten tegen onvoorzichtige werkwijzen van loodgieters, doch in het algemeen tegen brandgevaar-bevorderende gedragingen van wien ook. Ook voorschriften omtrent de constructie van gebouwen, omtrent de belending daarvan, omtrent het daarin bewaren van brandbare stoffen, omtrent de bewaking der gebouwen enz. zullen binnen het kader van den hierbedoelden algemeenen maatregel van bestuur vallen. Waar de in dit wetsontwerp bedoelde voorziening een zoo algemeen karakter draagt, vroegen deze leden zich af, of de zorg daarvoor wel tot den werkkring van den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen zou behooren. Ook meenden zij, dat indien men zoo een verreikend onderwerp wil regelen, in de wet zelf de grondlijnen moeten worden vastgelegd, waaraan de uit te vaardigen algemeene maatregel van bestuur gebonden zal zijn, zooals ook geschiedt in de Veiligheidswet, waaraan bij de samenstelling der Memorie van Toelichting tot dit wetsontwerp blijkbaar geen aandacht is geschonken.

Ook tegen de strafrechtelijke inkleeding van het wetsontwerp hadden de hier aan het woord zijnde leden ernstig bezwaar. Zij achtten het in strijd met de geldende beginselen van strafrecht, dat de wetgever zonder meer strafbaar stelt de overtreding van voorschriften, bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld, in stede van de strafbare feiten in de wet zelve nauwkeurig te omschrijven. Door deze methode van wetgeving zou men in zekeren zin terugkeeren tot het stelsel der, bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht afgeschafte, wet van 6 Maart 1818 (*Staatsblad* n°.

12), welke evenzeer overtreding van voorschriften van algemeene maatregelen van bestuur strafbaar stelde.

Andere leden konden zich met deze beschouwingen niet ten volle vereenigen. Dat de strekking van den in het wetsontwerp bedoelden algemeenen maatregel van bestuur ruim is omschreven, wordt naar hunne meening in de Memorie van Toelichting op goede gronden verdedigd. Niet slechts van de werkzaamheden van loodgieters dreigt voor onze monumentale en historische gebouwen brandgevaar; ook tal van andere omstandigheden kunnen zoodanig brandgevaar teweeg brengen, en de Regeering behoort de bevoegdheid te bezitten ook daartegen door bindende voorschriften te waken. Wel waren sommige dezer leden van gevoelen, dat, waar het wetsontwerp, blijkens de Memorie van Toelichting, in het bijzonder de bescherming van bouwmonumenten tegen brandgevaar ten doel heeft, zulks ook in het wetsontwerp tot uitdrukking behoorde te komen.

Naar aanleiding van het tegen het wetsontwerp aangevoerde bezwaar, dat de strafbare feiten in de wet zelf moeten zijn omschreven, werd door deze leden opgemerkt, dat zulks in het algemeen zeer ezker de voorkeur verdient, doch dat, zooals in de Memorie van Toelichting wordt uiteengezet, eene in onderdeelen tredende regeling der hierbedoelde materie bij de wet niet wel mogelijk is. De wetgever zou ten deze moeilijk verder kunnen gaan dan eenige algemeene regels te stellen en nadere uitwerking daarvan aan, bij algemeenen maatregel van bestuur te geven voorschriften, moeten overlaten. Waar de bij art. 56, derde lid der Grondwet bedoelde algemeene wet nog steeds niet bestaat, blijft naar hunne meening geen andere weg over dan het inlasschen in het Wetboek van Strafrecht van een artikel als het thans voorgestelde. Een gelijksoortig voorschrift wordt overigens reeds in art. 443 van het Wetboek van Strafrecht aangetroffen.

Enkele leden vestigden nog de aandacht van de Regeering op een, door den heer HERMANS, technisch ambtenaar bij de gemeentewerken te 's-Hertogenbosch, onlangs tot de Regeering gericht be-
toog omrntent maatregelen ter voorkoming van brandgevaar bij loodgieterswerkzaamheden, waarin naar zij meenden verschillende praktische wenken dienaangaande worden gegeven.

Aldus vastgesteld den 23sten December 1921.

LELY.
BULTEN.
VAN RAPPARD.
SWANE.
VAN SASSE VAN YSSELT.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1921—1922. — 433.

Dienstweigeriny.

Bij Koninklijke boodschap van 17 Februari 1922 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doch te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat een regeling noodig is voor hen, die op grond van hunne overtuiging, dat zij den evenmensch niet mogen dooden, ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel rechtmatig is, gewetensbezwaren hebben tegen den militairen dienst;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Hij, die voor inlijving als dienstplichtige is aangewezen of de militair, die op grond van zijn overtuiging dat hij den evenmensch niet mag dooden, ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel rechtmatig is, gewetensbezwaren heeft tegen de vervulling van militairen dienst,

a. bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen,

b. van welken aard ook,

kan zich, met een met redenen omkleed verzoekschrift, wenden tot Onzen Minister van Oorlog, wanneer hij voor de landmacht bestemd is, of daartoe behoort; tot Onzen Minister van Marine, wanneer hij voor de zeemacht bestemd is, of daartoe behoort.

Artikel 2.

De betrokken Minister beslist op dit verzoekschrift na advies van een door Ons ingestelde commissie.

Deze commissie is verplicht den verzoeker te hooren.

Vanaf den dag, waarop het verzoekschrift is ingediend, tot dien, waarop de beslissing door den betrokken Minister is genomen, kan de verzoeker van dienstverrichtingen vrijgesteld worden en kan indien tegen hem wegens ongehoorzaamheid aan eenig dienstbevel of dienstvoorschrift een strafvervolging aanhangig is, deze geschorst worden.

Bij gunstige beschikking op het verzoekschrift wordt de strafvervolgning gestaakt.

Artikel 3

Bij erkenning van de gewetensbezwaren door den betrokken Minister wordt:

a. hij, die een beroep heeft gedaan op het gestelde bij artikel 1 sub *a*, belast met militairen dienst, die niet gericht is op strijd met de wapenen,

b. hij, die een beroep heeft gedaan op artikel 1 sub *b*, tewerkgesteld bij een Staatsbedrijf — wapen- en munitiefabrieken uitgezonderd — om aldaar zijn werkelijken dienst ingevolge wet of verbin-
tenis te vervullen.

Artikel 4.

De in het geheel te vervullen werkelijke dienst duurt voor de onder artikel 3 sub *a* genoemden zes maanden langer en voor de onder artikel 3 sub *b* genoemden twaalf maanden langer dan deze dienst zonder toepassing van artikel 3 zou duren.

De betrokken Minister bepaalt wanneer de krachtens het 1ste lid te volbrengen dienst zal worden vervuld.

Artikel 5.

Hij die, ingevolge deze wet bij een Staatsbedrijf te werk gesteld, opzettelijk niet voldoet aan eene wettige oproeping om bij dat bedrijf zijn werkelijken dienst te vervullen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste één jaar.

Blijkt niet, dat het feit opzettelijk is gepleegd, dan wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden.

Artikel 6.

Hij die, ingevolge deze wet bij een Staatsbedrijf te werk gesteld, zijn dienst bij dat bedrijf bij voortduring of in ernstige mate veronachtzaamt, of zich daarin bij voortduring misdraagt, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste één jaar.

Artikel 7.

De schuldige aan een der in de beide voorafgaande artikelen omschreven strafbare feiten kan bovendien tot plaatsing in een rijks-
werkinrichting worden veroordeeld voor ten hoogste één jaar.

Indien tijdens het plegen van het feit nog geen jaar is verlopen, sedert een vroegere veroordeeling van den schuldige wegens een der in de beide voorafgaande artikelen omschreven strafbare feiten on-

herroepelijk is geworden, wordt hij bovendien veroordeeld tot plaatsing in een rijkswerkinrichting voor ten hoogste één jaar.

Artikel 8.

Van de strafbare feiten, in de artikelen 5 en 6 omschreven, neemt de burgerlijke strafrechter kennis.

Zij worden als misdrijven aangemerkt.

Wat betreft de voorloopige hechtenis, worden zij gelijkgesteld met misdrijven, waarop als maximum een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld.

Artikel 9.

De voor de uitvoering van deze wet noodige maatregelen worden door Ons vastgesteld.

Artikel 10

Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine a. i.,

De Minister van Justitie,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Algemeene beschouwingen.

In de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 14 Juni j.l. is een door den heer DRION voorgestelde motie van orde, luidende: „De Kamer, Overwegende dat het wenschelijk is vrijstelling van den dienstplicht te verleen en wegens gemoedsbezwaren naar bij de wet te stellen regelen” zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Bij de beraadslagingen over deze motie is door den toenmaligen Minister van Oorlog reeds te kennen gegeven, dat het dienstweigeringsvraagstuk niet bij de toen aanhangige dienstplichtwet geregeld

kon worden, doch afzonderlijke wettelijke voorziening eischte, omdat de vrijstelling niet zonder meer kon worden verleend en tegenover de vrijstelling van militaire dienstverrichtingen oplegging van andere lasten moet staan.

I. Bij een te ontwerpen wettelijke regeling stonden twee wegen open:

a. een aanvulling van de militaire strafwetten, door bij de artikelen, waarin de dienstweigeraar strafbaar wordt gesteld, een nieuwe bepaling in te lassen, waarbij wordt bepaald, dat hij, die zich schuldig heeft gemaakt aan dienstweigering, zich op gewetensbezwaren kan beroepen. Het onderzoek naar de gewetensbezwaren zou alsdan door den militairen rechter plaats hebben, die den overtreder zou kunnen vrijspreken, wanneer bij onderzoek bleek, dat de gewetensbezwaren zoo ernstig waren gemeend, dat zij onoverkomelijke bezwaren voor dienstvervulling medebrachten.

Daargelaten, dat door deze regeling geen afdoende oplossing verkregen wordt, immers de vrijgesprokene blijft daarbij verplicht militairen dienst te vervullen, geldt daartegen voor ondergeteekenden het bezwaar, dat aan dit vrijspreken gerechtelijk onderzoek met arrest voorafgaat, hetwelk hem, die ernstige gewetensbezwaren heeft, moet worden bespaard;

b. een regeling bij een speciale wet.

Hoewel ondergeteekenden van oordeel zijn, dat de Legerorder van den toenmaligen Minister Jhr. DE JONGE, een belangrijke stap is geweest in de richting van eene bevredigende oplossing van het dienstweigeringsvraagstuk, en verschillende personen, die onoverkomelijke gewetensbezwaren hebben, daarmede geholpen kunnen worden, hebben zij gemeend, dat de daarin opgenomen regeling toch in eenige opzichten uitbreiding behoeft. Zoo stelt die regeling in de eerste plaats den eisch, dat de dienstplichtige, totdat omtrent zijn bezwaren zal zijn beslist, zijn dienst moet vervullen. En vervolgens houdt zij geen rekening met het bestaan van personen, die tegen *elken* militairen dienst, dus ook voor zoover die, als b.v. de hospitaaldienst, niet bepaaldelijk gericht is op strijd met de wapenen, gewetensbezwaren gevoelen. Nadere regeling is derhalve gewenscht.

Als uitgangspunt hebben ondergeteekenden genomen het hebben van „gewetensbezwaren”, waarbij een bredere schare wordt omvat dan door de Zweedsche wet van 21 Mei 1920, die alleen vrijstelling van militairen dienst verleent aan hen, die op godsdienstige overtuiging berustende bezwaren te berde brengen; zij willen m.a.w. in aansluiting met de op 9 November 1917 uitgevaardigde L.O. (1917, Deel A, n^o. 99), in het ontwerp een andere wijze van dienstvervulling openstellen voor hen, die tegen de vervulling van den militairen dienst gewetensbezwaren hebben, hetzij van *godsdienstigen* hetzij van *zedelijken* aard, mits die gewetensbezwaren voortvloeien uit hunne overtuiging, dat zij den evenmensch niet mogen dooden, ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel rechtmatig is.

Uitgaande van dit beginsel, zijn dus uitgesloten de politieke dienstweigeraars, zij, die de dienstweigering als propagandamiddel gebruiken, om aldus tot geheele ontwapening te geraken, of zij die het Staatsgezag bestrijden, dat hun plichten oplegt. Alleen hij, die op gronden, ontleend aan zijne in de voorgaande alinea omschreven overtuiging, gewetenbszwaren te berde brengt, valt onder de ontworpen wettelijke regeling.

Dit standpunt komt den ondergeteekenden het eenig juiste voor en stemt overeen met dat, door den wetgever in Zweden Noorwegen en Denemarken ingenomen. De menschelijke overwegingen mogen in aanmerking komen, de overwegingen van politieke aard zijn uitgesloten.

II. Verder moet rekening worden gehouden met het feit, dat sommigen geen bezwaren hebben tegen de vervulling van den op iederen Nederlander rustenden plicht om mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied, doch wel tegen de uiterste consequentie van dien plicht te weten het doden van den evenmensch, dat anderen daarentegen bezwaren hebben tegen welken militairen dienst ook, omdat door dienst te doen als non-combattant toch middellijk steun wordt verleend aan het oorlogvoeren, hetwelk tot gevolg heeft het doden van den evenmensch.

III. Terecht heeft de heer K. TER LAAN in de zitting der Tweede Kamer van 14 Juni j.l. gezegd, dat wie gemoedsbezwaren heeft, op andere wijze moet worden gebruikt in het algemeen belang en dat men het den dienstweigeraars niet gemakkelijk moet maken, doch dat hun zware arbeid moet worden opgelegd.

In het algemeen belang kunnen zij worden gebruikt, wanneer zij werkzaam worden gesteld bij een Staatsbedrijf. Aan den eisch van zwaren arbeid kan niet zoo gemakkelijk worden voldaan, omdat wat de een zwaar noemt, de ander wellicht als gemakkelijk zal qualificeeren, zoodat een betere maatstaf kan worden gevonden in het tijdsverloop gedurende hetwelk dienst moet worden gedaan of arbeid moet worden verricht.

IV. Aan wien moet de beslissing worden opgedragen omtrent het al of niet aanwezig zijn van gewetensbezwaren?

Te dien aanzien meenen de ondergeteekenden de bestaande regeling te moeten bestendigen, waarbij de beslissing in landen van den betrokken Minister is gelegd, na advies te hebben ingewonnen van een daarvoor aangewezen commissie. Deze regeling heeft geen aanleiding tot klachten gegeven; in de veertig gevallen, waarbij een beroep is gedaan op gewetensbezwaren, hebben de opvolgende Ministers steeds goed gemotiveerde adviezen ontvangen, waarvan niet is behoeven te worden afgeweken.

V. De in artikel 1 sub *b* bedoelde moet financieel in niet betere conditie komen dan de militair; de opbrengst van zijn arbeid moet ten voordeele van den Staat komen; voeding, werkkleding (uniformkleding is natuurlijk uitgesloten), huisvesting, geneeskundige behandeling, enz., moeten hem worden verstrekt op de wijze als aan militairen geschiedt, kortom de materiele verzorging moet in het algemeen zijn als die van den militair.

En niet alleen wat zijn materiele verzorging betreft, ook in elk ander opzicht moet hij als militair worden beschouwd, met dien verstande, dat hij van diensten, die een militair karakter dragen, moet worden ontheven en in geval van overtreding van de artikelen 5 en 6 voor den burgerlijken rechter terecht zal staan.

Hiertegen kan geen enkel bezwaar bestaan, omdat de bedoeling van dit wetsontwerp geen ander is, dan hem, die gewetensbezwaren heeft tegen den militairen dienst, van dezen dienst vrij te stellen en in plaats daarvan bij een Staatsbedrijf te werk te stellen. Deze tewerkstelling moet worden beschouwd als te zijn werkelijke dienst, zoodat zij bijv. vrijstelling wegens broederdienst medebrengt en kostwinnersvergoeding ten gevolge kan hebben.

Ook krijgstuuchtelijk en strafrechtelijk wordt hij als militair beschouwd en staat dan ook bij eventueele vergripen voor den militairen rechter terecht, voorzover bij dit wetsontwerp niet uitdrukkelijk anders is bepaald.

Artikelen.

Artikel 1. Het is de bedoeling onder „militair” te verstaan, ieder, die hetzij als vrijwilliger, hetzij als dienstplichtige, tot de land- of tot de zeemacht behoort, ook gedurende den tijd, dat hij met groot verlof is.

Artikel 5. De ondergeteekenden hebben gemeend, dat zij, wier gewetensbezwaren zijn erkend, indien zij niet voldoen aan de oproeping om arbeid te verrichten in een Staatsbedrijf, moeten kunnen worden gestraft. In artikel 5 is strafbaar gesteld hij, die niet aan een oproeping voldoet en is overgenomen de strafbepaling van art. 133 van het Wetboek van Militair Strafrecht, gewijzigd bij art. 21 van de Invoeringswet (*Staatsblad* 1921, n^o. 841). De straffen zijn eenigszins verlicht, omdat hier de gevolgen van het feit in het algemeen minder bedenkelijk zijn te achten.

Door *artikel 6* wordt het mogelijk hem te straffen, die nalatig is om het hem opgedragen werk te verrichten of zich onbehoorlijk gedraagt. Het artikel is zoo geredigeerd, dat een enkele veronachtzaming of misdraging aanleiding geeft tot een waarschuwing; eerst bij herhaalde veronachtzaming of misdraging kan er sprake zijn van een strafvervolgning.

In *artikel 7* wordt de mogelijkheid geopend om naast de veroordeeling tot hoofdstraffen, in de artikelen 5 en 6 genoemd, de plaatsing in een rijkswerkinrichting te gelasten, omdat juist door deze straf de niet-werkwillige tot werk kan worden gedwongen en hij dus aldaar meer op zijn plaats is dan in een gevangenis.

In *artikel 8* wordt de berechting opgedragen aan den burgerlijken strafrechter, omdat de militaire elementen in het strafbaar feit ontbreken.

Voor verdere toelichting der artikelen worde verwezen naar de Algemeene Beschouwingen.

De Minister van Oorlog,

VAN DIJK.

De Minister van Marine a.i.,

VAN DIJK.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdeeligsonderzoek van het ter zijde genoemde wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de navolgende beschouwingen en opmerkingen.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. De kennismeming van dit wetsontwerp en van de toelichting, welke daarop is gegeven, had, naar zij verklaarden, bij eenige leden den indruk gewekt, dat de Regeering het standpunt inneemt, dat het hebben van gewetensbezwaren tegen den militairen dienst eene misdaad is, welke gestraft behoort te worden, en wel zwaarder naarmate de bezwaren ernstiger zijn. Voorgesteld toch wordt eene verlenging van den diensttijd met zes maanden voor hem, die gewetensbezwaren heeft tegen de vervulling van militairen dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen, en met twaalf maanden voor hem, die zoodanige bezwaren heeft tegen de vervulling van militairen dienst van welken aard ook. Dit standpunt nu achtten zij te eenen male in strijd met de opvatting, welke ten deze van een Christelijk kabinet mag worden verwacht. Door Christelijke belijders toch behoort de gewetensvrijheid te worden geëerbiedigd en mag geen gewetensbezwaarde worden gestraft. Een eigenaardigen klank had voor deze leden in dit verband het beroep, in de Memorie van Toe-

lichting gedaan op de woorden, door den heer K. TER LAAN in de vergadering der Tweede Kamer van 14 Juni j.l. te dezer zake gesproken. Afgezien van de vraag, welke waarde, gelet op de beginselen van de partij, waartoe de genoemde afgevaardigde behoort, aan deze woorden mag worden gehecht, meenden zij, dat het tegenwoordige kabinet, dat toch als Christelijk wordt en wenscht te worden beschouwd, zich had behooren te wachten voor een beroep op de opvatting van iemand, die behoort tot eene politieke groep, welke de leer van het historisch materialisme heeft aanvaard.

Ernstige bedenking bestond bij dezelfde leden tegen het feit, dat het wetsontwerp is beperkt tot eene regeling ten aanzien van hen, die tegen den militairen dienst bezwaren van godsdienstigen of zedelijken aard hebben. Huns inziens behoort deze regeling te worden uitgebreid tot hen, die het bestaan van leger en vloot veroordeelen, omdat zij dit slechte instellingen achten in het belang van een slechte zaak, de instandhouding van de kapitalistische maatschappij. Voor de voorgestelde beperking achtten zij geen goeden grond aanwezig. De op gang zijnde Grondswetsherziening omvat een artikel betreffende de vrijstelling van den krijgsveld, dat spreekt van „gewetensbezwaren” zonder meer, en politieke dus niet uitsluit. Ook de motie-DITON, welke aanneming in de Memorie van Toelichting als de directe aanleiding tot de indiening van het wetsontwerp beschouwd wordt, is van ruime strekking. Zij spreekt van „gemoedsbezwaren”, waaronder toch zonder twijfel ook bezwaren van politieke aard kunnen worden gerekend. Aan het wetsontwerp in zijn tegenwoordigen vorm — aldus de leden, hier aan het woord — kan slechts de beteekenis worden toegekend van een voorstel tot het treffen van eene regeling voor uitzonderingsgevallen. Wordt het op dit punt ongewijzigd aangenomen, dan zal voor de groote meerderheid der dienstweigerers de toestand onveranderd blijven. Het brandende vraagstuk der dienstweigerering zal daarmede dan ook allerminst zijn opgelost.

Resumerende gaven de leden, door wie de bovenstaande beschouwingen werden gehouden, als hunne meening te kennen, dat dit wetsontwerp vrijwel alle waarde mist, wijl daarin aan de dienstweigerering een misdadig karakter wordt toegekend en wijl de daarin voorgestelde regeling zich niet uitstrekt tot hen, die om redenen van politieke aard tegen het vervullen van militairen dienst bezwaar hebben. En zij voegden daaraan toe, dat het allen schijn heeft, of de Regeering in dezen slechts op den ouden weg wil voortgaan.

§ 2. Verscheidene leden oefenden op het wetsontwerp eene critiek, welke zakelijk met de in de vorige paragraaf weergegevene geheel overeenkomt. De hierbedoelde leden waren overtuigd van de groote moeilijkheden, waarmede de oplossing van vraagstukken als dit gepaard gaat. In het algemeen toch dient bij de beantwoording van de vraag, of gewetensbezwaren al dan niet mogen leiden tot vrijstelling van door de wet gestelde verplichtingen, de uiterste voor-

zichtigheid in acht te worden genomen, ook in verband met de verstrekkende consequenties, tot welke de te nemen beslissing kan leiden. Men denke slechts aan de in den laatsten tijd meermalen als voorbeeld genoemde gewetensbezwaren tegen het betalen van belasting. En is eenmaal uitgemaakt, dat gewetensbezwaren in een bepaald opzicht tot vrijstelling van eene wettelijke verplichting behooren te leiden, dan komt de groote moeilijkheid van het bepalen van de wijze, waarop er voor moet worden gewaakt, dat slechts zij, die ernstige gewetensbezwaren hebben voor vrijstelling in aanmerking komen. Deze leden meenden dan ook, dat erkenning verdient, dat de Regeering eene poging tot het treffen van eene regeling voor hen, die zich op grond van gewetensbezwaren tegen den militairen dienst verzetten, heeft ondernomen. Ook zij waren echter van meening, dat deze poging zeer weinig geslaagd kan worden genoemd.

De zaak der dienstweigering is, naar de hier aan het woord zijnde leden opmerkten, niet eerst in Juni 1921 door de S. D. A. P. ter sprake gebracht, doch zij werd door leden dier partij reeds in het zittingsjaar 1915—1916 in de Tweede Kamer besproken. Toen reeds werd van deze zijde op de moeilijkheid van het vraagstuk gewezen en toen reeds werd in aansluiting daaraan de meening uitgesproken, dat bij eene eventueele vrijstelling de gewetensbezwaarden vooral niet in gunstiger conditie zouden mogen komen dan zij, die op de gewone wijze hun dienstplicht vervulden. Deze stelling moge van theoretisch standpunt aanvechtbaar zijn, practisch is zij noodzakelijk. Wel dient echter in het oog te worden gehouden, dat zij geenszins den eisch inhoudt, dat dienstweigeraars op de eene of andere wijze in aanmerkelijk ongunstiger positie worden gebracht dan zij, die op de gewone manier hun dienstplicht vervullen. Dat zulks bij ongewijzigde aanneming van dit wetsontwerp wel zou geschieden, was voor de leden, hier aan het woord, dan ook een reden om ernstig te overwegen, of zij aan eene zoodanige aanneming wel zouden kunnen medewerken.

Wat de beperkte strekking van het wetsontwerp betreft, wezen dezelfde leden er op, dat de partij, waartoe zij behooren, de individueele dienstweigering nooit heeft beschouwd als een geschikt middel om het militarisme te bestrijden. Enkelen hunner vonden in deze opvatting aanleiding tot de verklaring, dat zij meenden de in § 1 aanbevolen verruiming van het wetsontwerp in dezen zin, dat daaronder ook zouden komen te vallen zij, die op politieke gronden tegen het vervullen van militairen dienst bezwaar hebben, niet mede te moeten bepleiten; en dit te minder, waar eene zoodanige verruiming ten gevolge zou kunnen hebben, dat bijv. hij vrijstelling van den militairen dienst zou erlangen, die zijn medemensch niet dooden wil onder eene kapitalistische regeering, maar daartegen onder eene socialistische of communistische regeering geen bezwaar zou hebben. De overigen echter, die het zeer verklaarden toe te juichen, dat naast godsdienstige ook zedelijke bezwaren als grond van vrijstelling worden erkend, achtten met de in de vorige paragraaf genoemde leden

eene nog verdere uitbreiding, namelijk tot hen, die op grond van politieke gevoelens tegen den krijgsveld dienst bezwaar hebben, noodzakelijk. Mocht het wetsontwerp niet in dien zin worden gewijzigd, dan zou de onderhavige regeling ook naar hunne meening uiterst weinig beteekenis hebben.

Hun oordeel over dit wetsontwerp in zijn geheel verklaarden verscheidene der in deze paragraaf bedoelde leden zich te moeten voorbehouden, totdat zij zouden hebben kennis genomen van de beantwoording door de Regeering van verschillende vragen — voornamelijk betreffende de Commissie, bedoeld in artikel 2 — van welke in het vervolg van dit verslag nog melding zal worden gemaakt.

§ 3. Vele andere leden verklaarden zich met het wetsontwerp zeer goed te kunnen vereenigen. Deze leden stelden voorop, dat het nationale plicht is, het Vaderland in tijden van gevaar te dienen en zich daartoe tijdig voor te bereiden; een ernstige plicht, die ieder burger heeft te vervullen, die daartoe ingevolge de bepalingen der wet is aangewezen. Eene uitzondering achtten zij hierop echter mogelijk en gewenscht, n.l. ten aanzien van hen, die op grond van gewetensbezwaren geen militairen dienst meenen te mogen vervullen. Maar ook slechts deze eene. Politieke bezwaren mogen huns inziens nimmer tot het verleenen van vrijstelling van militairen dienst leiden. Deze bezwaren toch staan naar hunne opvatting op gelijke lijn met die, welke uit verschillende kringen tegen allerlei wetten worden worden ingebracht, waarbij aan de geheele burgerij of aan een gedeelte daarvan bepaalde lasten worden opgelegd.

Intusschen verklaarden sommige dezer leden zich met de toelichting, meer in het bijzonder met dat gedeelte daarvan, waarin wordt medegedeeld, dat het ontwerp eene andere wijze van dienstvervulling openstelt voor hen, die tegen de vervulling van militairen dienst gewetensbezwaren hebben, hetzij van *godsdiens*tigen hetzij van *zedelijken aard*, minder ingenomen. Deze leden toch waren van oordeel, dat gewetensbezwaren steeds van godsdiens

tigen aard zijn en ook slechts daarom behooren te worden geëerbiedigd. Het bevel der Overheid is bindend voor het individu, met uitzondering alléén van het geval, waarin het individu zich aan de nakoming van dit bevel onttrekken moet, omdat hij voor eene hoogere macht moet buigen. De onderscheiding, welke te dezen opzichte in de Memorie van Toelichting is gemaakt, doet naar het oordeel der leden, hier aan het woord, de beteekenis van het woord „gewetensbezwaar” geweld aan en stelt dit gelijk met „overtuiging”.

§ 4. Sommige leden gaven als hunne meening te kennen, dat het niet juist gezien is de dienstplichtigen of militairen, die op grond van gewetensbezwaren, bedoeld in artikel 3, sub *b*, van den militairen dienst zijn vrijgesteld, wegens eventueele vergrijpen, behalve die in dit wetsontwerp genoemd, voor den militairen rechter te doen terechtstaan. Deze categorie behoort huns inziens ook voor andere ver-

grijpen dan de bovengenoemde voor den burgerlijken rechter terecht te staan, wijl zij toch eigenlijk geen militairen meer zijn. Opneming van eene uitdrukkelijke bepaling dienaangaande in het wetsontwerp achtten de hier aan het woord zijnde leden dan ook zeer gewenscht. Mocht intusschen de Regeering meenen hiertoe niet te kunnen overgaan en haar standpunt, dat de vrijgestelde aan de militaire jurisdictie onderworpen moet blijven, te moeten handhaven, dan zou het wellicht aanbeveling verdienen, ook de in dit ontwerp genoemde vergrijpen aan de kennisneming van den militairen rechter te onderwerpen.

De in de Memorie van Toelichting voorkomende mededeeling, dat de vrijgestelde ook krijgstuuchtelijk als militair wordt beschouwd, zou men gaarne eenigszins zien toegelicht.

§ 5. Eenige leden stelden de vraag, of niet voor de dienstweigeraars, wier belangen niet door dit ontwerp beschermd worden, eene algemeene regeling ware te treffen in den geest, zooals die in verscheidene andere landen voor politieke gevangenen bestaat.

Van andere zijde werd hiertegenover opgemerkt, dat wellicht velen het gemakkelijke en betrekkelijk vrije leven van politiek gevangene zouden verkiezen boven den militairen dienst en dat eene dergelijke regeling aldus in een propagandamiddel voor dienstweigering zou ontfaarden.

§ 6. Eenige leden stelden de vraag, of de Regeering bereid is de dienstweigeraars, die thans in voorloopige bewaring zijn, in vrijheid te doen stellen, in afwachting van de totstandkoming van de voorgestelde wet en van de mogelijkheid dus, dat de bepalingen dezer wet op hen worden toegepast.

Artikel 1.

Verscheidene leden hadden bezwaar tegen de in dit artikel gemaakte onderscheiding tusschen hen, die gewetensbezwaren hebben tegen de vervulling van militairen dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen, en hen, die zoodanige bezwaren hebben tegen vervulling van militairen dienst van welken aard ook. Deze leden waren van meening, dat alleen ten opzichte van de in de laatste plaats genoemden, voorstanders van de absolute geweldloosheid, van gewetensbezwaren kan worden gesproken en dat de eerstgenoemden, die geen bezwaar hebben aan anderen wapenen te verschaffen of aan zoodanige verschaffing mede te werken, die geen bezwaar hebben tegen militairen dienst, mits dit voor hen niet beteekent strijd met de wapenen, niet als gewetensbezwaarden kunnen worden beschouwd. Bij deze laatsten zou huns inziens hoogstens van een gevoelsbezwaar kunnen worden gesproken.

Vele andere leden verklaarden het boven ontwikkelde bezwaar niet te kunnen deelen. De gemaakte onderscheiding kwam hun in-

tegendeel zeer juist voor. Zij is, op gronden, aan de werkelijkheid ontleend, noodzakelijk. Zij, die alleen bezwaar hebben tegen het vervullen van militairen dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen, kunnen nog belangrijke diensten verrichten in en voor het leger. Zij loopen daardoor meer gevaar dan de overigen. Daarom moeten zij ook anders dan die overigen worden behandeld. En daarvoor is eene onderscheiding als de bedoelde in de wet onmisbaar.

Sommige leden stelden in dit verband de vraag, of het onder *b* gestelde wel noodzakelijk moet worden geacht. Zij betwijfelden, of bezwaren tegen het verrichten van hospitaaldienst e.d. wel behooren te worden geëerbiedigd.

Andere leden waren van oordeel, dat, indien iemand nu eenmaal zoodanige opvattingen heeft, daarmede rekening behoort te worden gehouden.

Eenige leden gaven als hunne meening te kennen, dat in het wetsontwerp uitdrukkelijk zal moeten worden bepaald, wie onder „militair” is te verstaan. Wel wordt in de Memorie van Toelichting gezegd, dat het de bedoeling is, onder „militair” te verstaan ieder, die, hetzij als vrijwilliger hetzij als dienstplichtige tot de land- of tot de zeemacht behoort, ook gedurende den tijd, dat hij met groot verlof is; doch de leden, hier aan het woord, achtten dit niet voldoende en meenden, dat in het ontwerp zelf eene desbetreffende bepaling behoort te worden opgenomen, welke desnoods zou kunnen bestaan in eene verwijzing naar eene soortgelijke omschrijving in eene andere wet.

Bij sommige leden bestond bezwaar tegen het woord „evenmensch”. Zij zouden het gaarne door „mensch” of „medemensch” zien vervangen.

Ook het in het artikel voorkomende woord „rechtmatig” werd aan critiek onderworpen. Dit woord is hier naar de meening van vele leden niet op zijn plaats. Het dooden van een mensch wordt niet rechtmatig door een Overheidsbevel, het wordt daardoor alleen wettelijk geoorloofd. Op vervanging van de woorden „rechtmatig is” door „geschiedt” werd aangedrongen.

De aandacht werd er op gevestigd, dat in het artikel niet gezegd wordt, waartoe het in te dienen verzoekschrift moet strekken. In verband daarmede werd aanbevolen, het artikel aldus te lezen: „Hij enz. kan zich bij een met redenen omkleed verzoekschrift om vrijstelling van den militairen dienst wenden, enz.”.

Gevraagd werd, welke beteekenis in dit geval aan de woorden: „met redenen omkleed” is te hechten. Volgens het ontwerp zelf is er maar ééne reden van vrijstelling: gewetensbezwaren. De mededeeling van het bestaan dier bezwaren schijnt voldoende.

Artikel 2.

Vele leden, van wie verscheidenen er op wezen, dat het antwoord op de vraag, of met deze wet het doel zal worden bereikt, dat de

Regeering zich daarmede voor oogen stelt, voor een zeer groot deel zal afhangen van de manier, waarop de in dit artikel genoemde commissie hare taak zal vervullen, verzochten omtrent de wijze van samenstelling en de werkwijze dier commissie, daaronder begrepen de door haar bij het onderzoek te volgen methode, nader te mogen worden ingelicht.

Eenige leden gaven in verband met deze vraag als hunne meening te kennen, dat het militair element uit de commissie moet worden geweerd. Naar hun oordeel behoort de commissie permanent te zijn en uit hoogstaande en deskundige mannen, gelijk bijv. een jurist, een paedagoog, een psychiater, te bestaan.

Ook werd in de bovenstaande vraag aanleiding gevonden tot het verzoek een en ander omtrent de resultaten van den arbeid der bestaande commissie te mogen vernemen. Hoeveel — vroeg men — van de veertig personen, in de Memorie van Toelichting genoemd, zijn vrijgesteld? Op welke gronden berustte in elk dier veertig gevallen de al of niet vrijstelling? Is de Regeering bereid de gemotiveerde adviezen over al deze gevallen aan de Kamer over te leggen?

Verscheidene leden gaven als hun gevoelen te kennen, dat de wijze van samenstelling der commissie in de wet behoort te worden geregeld.

Ook waren er leden, die meenden, dat in de wet zou moeten worden voorgeschreven, naar welken maatstaf de commissie de geopperde bezwaren zal hebben te beoordeelen, opdat geene voorgewende gewetensbezwaren tot vrijstelling zullen kunnen leiden en de uit te brengen adviezen geene bron zullen zijn van afgunst of onbillijkheid.

Eenige leden hadden bezwaar tegen de benoeming van de commissie door de Kroon. Zij waren van meening, dat deze commissie behoort te worden benoemd door de Tweede Kamer — al of niet voorgelicht door eene commissie uit haar midden — uit eene voordracht, opgemaakt uit eene lijst van sollicitanten.

Eenige leden wenschten beroep op de uitspraak van den Minister opengesteld te zien.

Andere leden achtten dit niet wel mogelijk.

Eéne commissie voor het geheele land werd over het algemeen wel juist geacht, doch er waren leden, die betwijfelden, of deze commissie alle gevallen — ongeveer een paar honderd per lichting, — tijdig zal kunnen afdoen.

Aanbevolen werd het tweede lid van het artikel aan te vullen met de woorden „, althans behoorlijk op te roepen”.

Artikel 3.

De vraag werd gesteld, wat hier onder een Staatsbedrijf is te verstaan. Vallen hieronder alleen de Staatsbedrijven in engeren zin, of bijv. ook de Staatsmijnen?

Gaarne zouden eenige leden vernemen, of het de bedoeling is, de vrijgestelden, die in een Staatsbedrijf werkzaam zijn, te zamen in

één gebouw te doen wonen of wel hen bij particulieren onder te brengen. Zullen zij — vroeg men voorts — vrijheid van beweging genieten?

Eenige leden vestigden de aandacht op de uitspraak in de Memorie van Toelichting, dat de in artikel 1 sub *b* bedoelde dienstplichtige of militair, financieel in niet betere conditie moet komen dan de militair, dat de opbrengst van zijn arbeid ten voordeele van den Staat moet komen, dat voeding, werkkleeding, huisvesting, geneeskundige behandeling, enz. hem moeten worden verstrekt op de wijze als aan militairen geschiedt, dat kortom de materiele verzorging van den vrijgestelde in het algemeen moet zijn als die van den militair. Komt nu — aldus deze leden — een vrijgestelde dienstplichtige in een Staatsbedrijf, dan ontvangt hij dus geen loon, maar wordt overigens geheel voor hem gezorgd. De kosten van voeding, kleeding enz., hierboven genoemd, zullen in het meerendeel der gevallen te zamen niet minder bedragen dan de vrijgestelde op zijn leeftijd in de vrije maatschappij zou kunnen verdienen. Hij is dus in geen enkel opzicht achteruitgegaan, is alleen van den militairen dienst bevrijd. De verlenging, in artikel 4 bedoeld, zal hem weinig deren, omdat deze voor hem niet anders beteekent dan bestending van zijne normaal bezoldigde betrekking.

De leden, hier aan het woord, meenden goed te doen dit voorbeeld te geven, waaruit blijken kan, hoe weinig zwaar de dienst in een Staatsbedrijf, welke den militairen dienst vervangt, een groot deel der vrijgestelden, nl. den dienstplichtigen, over het algemeen zal vallen en met hoe groote nauwgezetheid daarom tegen het simuleeren van gewetensbezwaren zal moeten worden gewaakt.

Ten slotte werd nog de vraag gesteld, of het geen aanbeveling zou verdienen in de wet vast te leggen, dat voor het werken in het Staatsbedrijf aan den vrijgestelde geen loon zal worden uitbetaald.

Artikel 4.

Een aantal leden achtten de bepaling van het eerste lid te eenemale onjuist. Deze leden meenden, dat, waar gewetensbezwaren erkend worden, de bezwaarden niet door verlenging van dienstdtijd mogen worden gestraft.

Deze opvatting vond tegenspraak bij andere leden, die als hunne meening te kennen gaven, dat de verzwaring van den dienst, welke hier in den vorm van verlenging van den dienstdtijd wordt toegepast, onmisbaar is als hulpmiddel om den ernst der naar voren gebrachte bezwaren te meten. Deze leden verwezen daarbij naar de regeling, getroffen ten aanzien van hen, die gemoedsbezwaren hebben tegen het vervullen van de verplichtingen, hun door de Invaliditeitswet opgelegd, welke eene analoge bepaling bevat.

Ernstig werd bezwaar gemaakt tegen hetgeen men noemde de onderscheiding in „strafmaat”, welke in dit artikel tusschen de beide in artikel 1 genoemde categorieën van gewetensbezwaarden wordt ge-

maakt. Naar men meende staan alle gewetensbezwaren, indien ze eenmaal erkend zijn, volkomen gelijk en mogen daarom de bezwaarden niet ongelijk worden behandeld.

Verscheidene leden achtten de in het artikel genoemde termijnen van 6 en 12 maanden te lang. Sommige van hen achtten voor beide groepen zes maanden, andere zelfs eene maand voldoende. Zij spraken de vrees uit, dat bij handhaving van de thans voorgestelde termijnen de bezwaarden er van weerhouden zullen worden zich op hunne bezwaren te beroepen.

Andere leden meenden, dat eerder verlenging dan verkorting van de bedoelde termijnen in overweging moet worden genomen, om te voorkomen, dat al te veel bezwaarden zich opdoen. Stelt men de termijnen te kort, dan zullen wellicht door velen bezwaren worden voorgewend.

In verband met deze opmerkingen vroegen sommige leden, of niet een werkring voor de bezwaarden zou kunnen worden gevonden, waarin eene volstrekte compensatie van de lasten, verbonden aan den dienstplicht, is gelegen. Zou dit mogelijk zijn, dan zou het langer dienen van thans kunnen vervallen.

Deze vraag gaf anderen leden wederom aanleiding tot het verzoeken van eenige inlichtingen. Heeft — vroegen zij — de Regeering zich voorgesteld werk te zullen vinden, waarvan het gevaar vervangen kan het gevaar, aan den militairen dienst verbonden? En zullen de bezwaarden in het Staatsbedrijf worden opgeroepen, wanneer anderen moeten opkomen voor herhalingsoefeningen, ter handhaving van de openbare orde en rust of bij mobilisatie?

Gaarne zouden sommige leden vernemen, welke dienstdtijd met de hier genoemde zes en twaalf maanden wordt verlengd. Wordt hier rekening gehouden met het verschil in dienstdtijd tusschen de onderscheidene wapens, enz.?

Artikelen 5 en 6.

Eenige leden stelden de vraag, of hij, die ingevolge eene der bepalingen van deze artikelen wordt gestraft, na het ondergaan van zijne straf wederom bij hetzelfde bedrijf zal worden te werk gesteld. Mocht dit inderdaad de bedoeling zijn, dan zouden zij daartegen ernstig bezwaar hebben.

Artikel 7.

Eenige leden opperden twijfel aan de wenschelijkheid van de in dit artikel vervatte bepalingen in zake de bijkomende straf van plaatsing in eene Rijkswerkinrichting.

Artikel 8.

Het laatste lid van dit artikel werd zeer onduidelijk en daarenboven onvolledig geacht. In verband daarmee werd overneming van

de bepaling, welke te dezen aanzien voorkomt in artikel 1 der wet van 22 Februari 1917 (*Staatsblad* 225) tot beteugeling van den smokkelhandel, aanbevolen.

Artikel 9.

De vraag werd gesteld, welke de maatregelen zijn, in dit artikel genoemd.

Considerans.

Op de in de considerans voorkomende woorden „evenmensch” en „rechtmatig” werd gelijke critiek geoeffend als die betreffende dezelfde woorden, welke reeds eerder in dit Verslag werd weergegeven.

Aldus vastgesteld den 21sten Maart 1922.

1) VAN SASSE VAN IJSSELT.
BEUMER.
VAN DER VOORT VAN ZIJP.
VAN DE BILT.

1) Het lid der Commissie van Rapporteurs de heer Schouten is wegens ongesteldheid niet in de gelegenheid geweest aan de vaststelling van dit verslag mede te werken.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 October 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Dr. F. A. C. Schröder.

Vrijspraak van desertie van een onbepaald (klein) verlofganger die niet had voldaan aan een oproeping om in werkelijken dienst op te komen, aangezien niet is komen vast te staan, dat het desbetreffend schrijven hem heeft bereikt.

De Krijgsraad had den beklaagde eveneens vrijgesproken, maar op anderen grond, te weten: dat de oproeping voor den betrokkene onduidelijk en onbegrijpelijk was.

De Advocaat-Fiscaal eischte veroordeeling van den beklaagde

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant

en

B., oud 22 jaren, geboren te Amsterdam, matroos 3de klasse, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan, ter zake dat hij, toen hij als zeemilicien (matroos 3de klasse) in werkelijken dienst zijnde aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord, op 6 Maart 1919 in het genot was gesteld van onbepaald (klein) verlof, de Commandant van gemelden bodem hem daarna had opgeroepen om op 25 April 1919 op te komen in werkelijken dienst en hij zich dientengevolge op dien tijd

had terug te melden aan boord van voormelden bodem, zich op laatstgemelden tijd en plaats niet heeft teruggemeld en sindsdien voortdurend en zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij op 28 Februari 1921, als verdacht van zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, te Amsterdam door de politie is gearresteerd, waarna hij op 2 Maart 1921 aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord is overgebracht;

Overwegende dat de Krijgsraad bij op 27 April 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met de uitzondering als in het vonnis overwogen — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan, maar het bewezen verklaarde niet strafbaar heeft verklaard en gedaagde mitsdien heeft vrijgesproken omdat de oproeping — te komen in werkelijken dienst — voor iemand met onbepaald (klein) verlof op zichzelf beschouwd onduidelijk en onbegrijpelijk is;

Overwegende dat het Hof, door het onderzoek in hooger beroep, niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat gedaagde het hem te laste gelegde heeft gepleegd; dat toch niet is komen vast te staan, dat gedaagde den brief van den commandant van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord d.d. 22 April 1919, waarbij hij in werkelijken dienst werd opgeroepen met ingang van 25 April 1919, heeft ontvangen en dus heeft geweten, dat hij op dien datum in werkelijken dienst moest opkomen en zich dientengevolge op dien tijd aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord had terug te melden; dat gedaagde derhalve behoort te worden vrijgesproken en het vonnis van den Krijgsraad ten aanzien van de vrijspraak — zij het ook op anderen grond — behoort te worden bevestigd; dat het vonnis ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring en voorzoover het bewezen verklaarde niet strafbaar is verklaard, niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad te Willemsoord op 27 April 1921 in deze zaak gewezen, voorzoover betreft de bewezen- en schuldigverklaring en voorzoover het bewezen verklaarde niet strafbaar is verklaard;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd;

Bevestigt het vonnis, ten aanzien van de vrijspraak van gedaagde; Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal betoogde:

dat de Krijgsraad den beklaagde ten onrechte heeft vrijgesproken; dat toch de beklaagde uit den hem toegezonden oproep volkomen duidelijk kon weten en wist, dat van hem verlangd werd, dat hij

aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord zou terugkeeren, waarvoor hem dan ook een vervoerbewijs werd toegezonden;

dat door de minder juiste redactie van bedoelden oproep beklaagde in zijne verdediging niet is geschaad;

dat de overheid, die aan den beklaagde het klein verlof had verleend, óók bevoegd was dat verlof weer te doen eindigen,

en concludeerde tot tenietdoening van het onderwerpelijk vonnis en dat beklaagde alsnog met aanhaling der artikelen 135, 137, 145, 162 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, 7, 20 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 193), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64), eenig artikel der Wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad n°. 35), 74 der Militiewet, 91 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan: desertie in tijd van vrede, gepleegd door een minderen schepeling, door langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof van den bodem waarop hij dient afwezig te blijven, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des Rechters te kunnen bewijzen" en, deswege, zal worden veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

terwijl

de raadsman aanvoerde:

dat de Minister van Marine a. i., blijkens een bij het dossier gevoegde missive van oordeel is, dat de Commandant der Marine niet de bevoegde autoriteit is om terug te roepen in werkelijken dienst en dat hij in de enkele gevallen dat zulks noodig was gebleken dan ook daartoe door den Minister afzonderlijk is gemachtigd;

dat van een machtiging voor *dit* geval uit de stukken niets blijkt en derhalve niet vaststaat, dat de autoriteit, die in casu de oproeping deed, daartoe bevoegd was;

dat op dien grond eene veroordeeling wegens desertie moeilijk zal kunnen volgen;

dat gedaagde herhaalt wat zijn raadsman in eersten aanleg heeft betoogd;

dat de Heer Advocaat-Fiscaal wel van gevoelen is, dat gedaagde uit den hem toegezonden oproep volkomen duidelijk kon weten en wist, dat van hem verlangd werd, dat hij aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord zou terugkeeren, doch mede toegeeft, dat de redactie van bedoelden oproep onjuist is;

dat die oproep echter alle zin en beteekenis mist voor wie zich — terecht — weet in werkelijken dienst te zijn;

dat dan ook de Krijgsraad heeft geoordeeld dat het onbegrijpelijk was voor gedaagde, zoodat deze zich niet aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt;

en concludeerde dat het den Hove behage het vonnis van den Krijgsraad te bevestigen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 21 October 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. H. G. V. Hijmans.

Een verzuim van aangifte van belastbare honden valt niet onder artikel 271 j° 272 maar onder artikel 257, tweede lid van de Gemeentewet.

Aangezien de eventueel op te leggen principale hechtenis slechts ten hoogste zes dagen bedraagt, is het wenschelijk om de vervangende hechtenis voor ieder der drie opgelegde geldboeten niet op 10 maar op 2 dagen te bepalen.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant

en

H. oud 36 jaren, geboren te Breda, eerste-luitenant bij het 2e Regiment Huzaren, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch heeft terechtstaan ter zake dat hij op 28 April 1921 te Breda, als eigenaar, althans houder, van drie honden, die aan de belasting onderhevig waren, daarvan nog geene aangifte heeft gedaan ten kantore van den gemeente-ontvanger, niettegenstaande hij vóór 31 Januari 1921 reeds houder van die honden was;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 15 Juli 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde, met dien verstande, dat hij houder

van drie honden was, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gekwalificeerd als: „Ontduiking van plaatselijke belasting, door in de gemeente Breda, houder zijnde van een hond, die aan de belasting onderhevig is, daarvan vóór 31 Januari geen aangifte doen ten kantore van den gemeente-ontvanger, driemaal gepleegd”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot drie geldboeten, elk van vijf gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van driemaal tien dagen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de Krijgsraad de artikelen 271 en 272 der Gemeentewet heeft toegepast en daarbij blijkbaar het oog heeft gehad op die artikelen, zooals zij luidden vóór 1 Januari 1921;

dat echter de opgelegde straffen niet in overeenstemming zijn met de bepalingen van die artikelen, vermits dan het dubbele der verschuldigde belasting ad *f* 5.— voor iederen hond, dus *f* 10.— boete voor iedere overtreding, had moeten zijn opgelegd;

Overwegende dat de Krijgsraad evenwel ten onrechte de artikelen 271 en 272 der Gemeentewet heeft toegepast en daardoor het feit onjuist heeft gekwalificeerd;

dat toch artikel 271 dier Wet, zooals dit artikel is vastgesteld bij paragraaf I, artikel 16 der Wet van 30 December 1920 (Staatsblad n^o. 923), in werking getreden 1 Januari 1921 (paragraaf IV der Wet), strafbaar stelt en straf bepaalt voor het met het oogmerk om plaatselijke belasting te ontduiken doen van eene onjuiste of onvolledige opgave en artikel 272, zooals dit thans luidt, bepaalt, dat die feiten worden beschouwd als misdrijven, terwijl in dezen toepasselijk is artikel 257, tweede lid, der Gemeentewet, aan dat artikel toegevoegd bij paragraaf I, artikel 9, der voormelde Wet van 30 December 1920 (Staatsblad n^o. 923), luidende: „In deze verordeningen (n.l. de plaatselijke verordeningen, regelende de invordering der plaatselijke belastingen) kan, onverminderd het bepaalde in artikel 271, straf worden gesteld op niet- of niet-behoorlijke invulling van de formulieren, welke ter invulling worden aangeboden alsmede op niet- of niet-behoorlijke vervulling van andere formaliteiten, welke tot richtige heffing der belasting in de heffingsverordening worden gevorderd. De artikelen 161 en 162 zijn, voorzoo veel de daargenoemde hoofdstraffen aangaat, toepasselijk. De strafbare feiten worden als overtredingen beschouwd”;

Overwegende dat immers verzuim van aangifte van belastbare honden, zooals in casu heeft plaats gehad, welk verzuim volgens artikel 11 der Verordening op de invordering eener belasting op het houden van honden in de gemeente Breda van 4 Juni 1909 wordt gestraft op de wijze bij de Wet bepaald, valt onder niet-ver-

vulling van „andere formaliteiten welke tot richtige heffing der belasting in de heffingsverordening worden gevorderd”, genoemd in voormeld tweede lid van artikel 257, welke plaatselijke verordening ingevolge paragraaf II van de Wet van 30 December 1920 (Staatsblad n^o. 923) van kracht gebleven is;

Overwegende dat het te laste gelegde en bewezen verklaarde feit dienvolgens moet worden gekwalificeerd als: „In de gemeente Breda, als houder van een hond, die aan de belasting onderhevig is, verzuimen daarvan vóór 31 Januari 1921 ten kantore van den gemeente-ontvanger aangifte te doen, drie malen gepleegd;

Overwegende dat de door den Krijgsraad opgelegde straffen wel in overeenstemming zijn met artikel 161 der Gemeentewet, dat ingevolge artikel 11 der Plaatselijke verordening, juncto artikel 257, tweede lid der Gemeentewet, toepassing moet vinden en die straffen niet te zwaar zijn, doch het wenschelijk is om, nu de eventueele principale hechtenis slechts ten hoogste zes dagen bedraagt, de vervangende hechtenis niet, zooals de Krijgsraad gedaan heeft, voor iedere geldboete op tien dagen te stellen;

Gezien, behalve de in het vonnis aangehaalde wets-artikelen en met weglating van de artikelen 271 en 272 der Gemeentewet, de artikelen 257, juncto 161 der Wet en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 15 Juli 1921 in deze zaak gewezen, voorzooveel betreft de qualificatie, aan het bewezen verklaarde feit gegeven en de bepaling, dat de geldboeten bij gebreke van betaling zullen worden vervangen door hechtenis van driemaal tien dagen;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voorzooveel betreft de aan gedaagde opgelegde drie geldboeten, elk van vijf gulden;

Qualificeert het feit als: „In de gemeente Breda, als houder van een hond, die aan de belasting onderhevig is, verzuimen daarvan vóór 31 Januari 1921 ten kantore van den gemeente-ontvanger aangifte te doen drie malen gepleegd”;

Verstaat, dat de opgelegde geldboeten, elk van vijf gulden bij gebreke van betaling zullen worden vervangen door hechtenis van twee dagen voor elke boete.

De Advocaat-Fiscaal betoogde:

dat de Krijgsraad zijne beslissing mede heeft doen steunen op de artikelen 271 en 272 der Gemeentewet, doch ten onrechte;

dat toch in artikel 16 der Wet van 30 December 1920 (Staatsblad n^o. 923), in werking getreden met 1 Januari 1921, evenge-

noemde artikelen der Gemeentewet dusdanig zijn gewijzigd, dat deze enkel nog slaan op opzettelijke vergrijpen;

dat de beklaagde echter heeft begaan *verzuim* van aangifte, en, daardoor, niet heeft vervuld de formaliteiten, welke, tot richtige heffing der belasting op het houden van honden in de gemeente Breda, in de heffingsverordening gevorderd worden;

dat tegen dusdanig *verzuim* in artikel 9 der gezegde Wet van 30 December 1920 straf wordt bedreigd;

dat dan ook, wegens het bovenstaande én de kwalificatie én de straf wijziging behoeven,

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis wat betreft de kwalificatie en de straf en tot schuldigverklaring en strafoplegging als in de sententie is geschied;

terwijl

de raadsman verklaarde, dat hij zich refereerde aan het oordeel van het Hof.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 1 November 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leëden: C. J. G. de Boij, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

De militaire autoriteit is niet bevoegd, om een militair, wegens het opzettelijk niet-nakomen van de orders van zijn superieur, een krijgstuchtelijke straf op te leggen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 1 Juli 1921, van den Inlandschen matroos 2de klasse G., stamboeknummer 15259, dienende aan boord van Hr. Ms. „Van Doorn”. over de straf van 14 dagen provoostarrest, om den derden dag gewone voeding, hem op 28 Juni 1921 opgelegd door zijn commandant, den luitenant, ter zee 1ste klasse K., wegens: „Rollezer zijnde, geweigerd te voldoen aan de order van den officier „van administratie om een rund te slachten, éérst onder het valsche „voorwendsel, het niet te kunnen; later verklaard het wel te willen doen, doch op door hem gestelde voorwaarden, welke geheel buiten zijne bemoeienis lagen” en over de strafreden;

Gezien de stukken van het onderzoek, gehouden door eene com-

missie daartoe benoemd door den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië van 6 Augustus 1921, No. 8127/I;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit de stukken is gebleken:

dat klager op 27 Juni 1921 rollezer was aan boord van Hr. Ms. „Van Doorn” en als zoodanig van den officier van administratie 3de klasse B. order kreeg om een rund te slachten; dat met het slachten waren belast de bottelier, de rollezer en zoo noodig om beurten een der zeuntjes, welke regeling door den commandant was vastgesteld; dat klager, wegens ongesteldheid van den bottelier, diens dienst, waaronder het slachten begrepen was, waarnam; dat klager weigerde de order, om het rund te slachten, uit te voeren, ook nadat de officier van administratie voornoemd die order had herhaald; dat, nadat die officier van administratie de order ten derde male aan klager had gegeven, deze wederom daaraan geen gevolg gaf en evenmin toen die order nogmaals werd herhaald in tegenwoordigheid van den commandant; dat klager vervolgens is gestraft met de straf en strafreden, in den aanhef dezes vermeld;

Overwegende dat — waar de wetgever de gevallen van het niet nakomen van orders van een superieur zoo scherp mogelijk tegenover elkander heeft gesteld, door die, waaraan „losheid of onachtzaamheid” ten grondslag ligt, aan de krijgstucht over te laten, (artikel 12 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water) en die, waarbij „opzet” in het spel is, ter berechting op te dragen aan den militairen rechter, (artikelen 95, 97 en 98 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water) — nu ook zal moeten worden aangenomen, dat de militaire rechter is onbevoegd om de gevallen van losheid of onachtzaamheid te berechten, maar evenzeer, dat de militaire autoriteit zich heeft te onthouden van bestraffing van de gevallen van opzet, welke gevallen die autoriteit, desgeraden oordeelende, ter berechting heeft te brengen bij den militairen rechter;

Overwegende dat het dan echter duidelijk is, dat aan klager niet een krijgstuchtelijke straf behoorde te zijn opgelegd, omdat voorzeker, hij het feit, waarover het hier gaat, niet heeft begaan uit losheid of onachtzaamheid, maar, zooals de boven geschetste loop van zaken leert en in de strafreden en in de toelichtende memorie van den strafoplegger dan ook duidelijk staat uitgedrukt, met opzet;

Overwegende dat de redenen, door strafoplegger opgegeven voor het opleggen van eene krijgstuchtelijke straf, namelijk de groote dienstbelangen, welke zouden zijn geschaad, indien hij klager voor den Zeekrijgsraad had trachten te brengen, wel begrijpelijk zijn, maar deze, in verband met het hierboven aangevoerde, toch niet hadden mogen leiden tot het krijgstuchtelijk afdoen van de zaak;

Overwegende dat dus klager ten onrechte krijgstuchtelijk is ge-

straf, de gedane klacht is wettig en de aan klager opgelegde straf moet worden te niet gedaan;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie in verband met de artikelen 12-14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag, en beveelt, dat deze straf, met de strafreden, uit klagers conduiteboekje en uit het strafregister zal worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan den strafoplegger, een aan den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië en een aan den Advocaat-Fiscaal.

**Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement,
standplaats 's-Gravenhage.**

Vonnis van 4 November 1921.

President: Dr. G. van Slooten Azn.

Leden: Majoor H. D. R. Verspijck, Kapitein Jhr. A. G. van Nispen,
Kapitein M. E. Grefe en Ritmeester A. H. W. van Blijenburg.

Auditeur-militair: Dr. G. M. Palthe Wesenhagen.

Geval van principieele dienstweigering. De krijgsraad neemt het oordeel van de deskundigen, dat beklagde toerekeningsvatbaar was en niet door eenige psychische overmacht gedrongen was tot het plegen van de hem ten laste gelegde feiten, over en verklaart hem schuldig.

Uitgebreide motiveering van de opgelegde straf.

De Krijgsraad in het 1ste Militaire Arrondissement, standplaats 's Gravenhage,

Gezien en geëxamineerd de stukken van den processe in de zaak van den Auditeur-Militair in hetzelfde Militaire Arrondissement, R. O. Eischer,

tegen

G. oud 20 jaren, geboren te Haarlem, milicien-soldaat bij de 4e Compagnie, 1e Bataljon, 4e Regiment Infanterie; In arrest in de Hulpgevangenis voor Militairen;

Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gehoord den beklagde in zijne verdediging en in de antwoorden op de aan hem gedane vragen;

Gelet op de door den Auditeur-Militair genomen conclusie van eisch strekkende tot veroordeeling;

Overwegende, dat den beklaagde bij of na zijn inlijving de mededeeling is gedaan, dat hij onder de militaire tucht staat, blijkens zijne erkenning en de desbetreffende, ten processe overgelegde, hem voorgehouden akte, inhoudende dat hem de krijgsartikelen, voor het krijgsvolk te lande vastgesteld, duidelijk zijn voorgelezen, in verband met het ten processe overgelegd hem voorgehouden uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het 4e Regiment Infanterie;

Overwegende, dat den beklaagde is ten laste gelegd dat hij te 's-Gravenhage of elders in Nederland op of omstreeks 24 Juni 1921 opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan den herhaalden last van zijn meerdere in rang den sergeant Th. K., van het 4e Regiment Infanterie, die beklaagde gelastte een model-werkpak, bestaande uit militaire broek en werkkieel, aan te trekken, hebbende beklaagde zulks uitdrukkelijk geweigerd, door te antwoorden: „Ik weiger”, althans woorden van gelijke weigerende strekking;

Overwegende dat beklaagde heeft bekend en opgegeven, dat hij op 24 Juni 1921, te 's-Gravenhage, opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan de herhaalde order van een sergeant die hem gelastte een model-werkpak, bestaande uit militaire broek en werkkieel, aan te trekken en op die order heeft geantwoord: dat hij zulks weigerde; dat hij dit heeft gedaan op politieke en zedelijke overwegingen;

Overwegende, dat door den navolgenden getuige onder eede is verklaard:

Th. K., sergeant van 4-I-4e Regiment Infanterie te Leiden:

dat hij op 24 Juni 1921 te 's-Gravenhage beklaagde herhaaldelijk heeft gelast een model-werkpak, bestaande uit militaire werkbroom en werkkieel, aan te trekken; dat beklaagde aan deze order geen gevolg heeft gegeven en erop heeft geantwoord: „ik weiger”;

Overwegende, dat het op last van den Krijgsraad ingesteld onderzoek door de psychiaters drs. Tempelmans Plat en Deknatel, deze deskundigen, blijkens hunne ingediende rapporten, tot de conclusie heeft geleid, dat de hun gestelde vragen:

„of beklaagde ten tijde van het plegen van het feit, in psychischen toestand, al dan niet weerstand heeft kunnen bieden aan den innerlijk of uiterlijk op hem uitgeoefenden drang om dienst te weigeren” en „of het door hem gepleegde feit hem wegens den destijds bij hem bestaanden toestand zijner verstandelijke vermogens al dan niet kan worden toegerekend”;

zij het ook op eenigszins verschillende gronden moeten worden beantwoord in dezen zin, dat beklaagde toerekeningsvatbaar en niet door eenige psychische overmacht gedrongen was;

Overwegende, dat het aan beklaagde ten laste gelegde, zoomede diens schuld daaraan, wettig en overtuigend zijn bewezen door

beklaagdes bekentenis, bevestigd door de aanwijzingen voortvloeiende uit voorschreven getuigenverklaring, een en ander in verband met het oordeel der voornoemde deskundigen, hetwelk de Krijgsraad; op de gronden door dr. Deknatel ontvouwd, overneemt en tot het zijne maakt, met dien verstande dat het feit is gepleegd te 's-Gravenhage op 24 Juni 1921 en dat beklaagde de in de telastlegging vermelde woorden heeft gebezigd;

Overwegende, dat de gegeven order den dienst betrof;

Overwegende, dat beklaagde terzake van het gepleegde feit ongeschikt is om in den militairen stand te blijven;

Overwegende, dat bij de bepaling van de aan beklaagde op te leggen straf moet worden rekening gehouden:

a. met het karakter van het gepleegde feit, dat, door de wet gearschikt onder de misdaden tegen den dienst en de subordinatione eene aanranding is van de militaire maatschappij, die zonder ondergeschiktheid en gehoorzaamheid aan den wil van den superieur niet denkbaar is;

b. met het karakter van die militaire maatschappij als publiekrechtelijke organisatie binnen die van den Staat;

c. met de daarmee samenhangende strekking der strafbepaling van art. 95 C. W., welke uitsluitend beoogt de handhaving van de tucht, de ondergeschiktheid en de plichtsvulling binnen die bijzondere militaire organisatie;

d. met de bedoeling, waarmede het feit is gepleegd, zijnde in dit en in andere gevallen van principieele dienstweigering niet zoozeer het doen uitblijven van de door een bijzonder bevel gelaste handeling, in casu het aantrekken van een kleedingstuk, als wel het opwekken van alle andere in dezelfde organisatie saamgevatte personen tot verzaking van hun plicht;

Overwegende, dat uit dit alles voortvloeit, dat bij de straftoemeting overwegingen van algemeene preventie den voorrang moeten hebben, tenzij buitengewone omstandigheden waarin de te straffen persoon mocht verkeerden, den rechter mochten noodzaken daarnevens of zelfs daarboven met zijne belangen te rade te gaan;

Overwegende, dat de ervaring den Krijgsraad heeft geleerd, dat het opleggen van de straf van militaire gevangenisstraf voor den tijd van tien maanden gepaard gaande aan ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, onder de tegenwoordige omstandigheden voldoende is ter verwezenlijking van de noodige preventie;

Overwegende, dat niet is gebleken, dat beklaagde verkeert in eenige speciale omstandigheid, waarmede de rechter moet rekening houden, en dat in het bijzonder de eigenaardige wijze, waarop beklaagde zijn voedsel tot zich neemt en waardoor hij zich vrijwillig het verblijf in arrest verzwaart, buiten beschouwing moet blijven;

Overwegende, dat het intusschen billijk voorkomt, dat rekening worde gehouden met het feit, dat beklaagde in verband met de door

hem aangenomen houding, leidende tot het plegen van het nu ten laste gelegde misdrijf, van 6 tot 25 Juni 1921 reeds arrest heeft ondergaan;

Gezien de artikelen 95 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 2, 4, 7, 12 en 19 Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191); 9 Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64); 74 Militiewet; 27, 91 Wetboek van Strafrecht;

Na beraadslaagd te hebben overeenkomstig artikel 193 Rechtspleging bij de landmacht;

Recht doende op de vordering van den Auditeur-Militair voornoemd;

In Naam der Koningin!

Verklaart het aan beklagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen met dien verstande als voren omschreven;

Qualificeert het als: het opzettelijk nalaten en uitdrukkelijk weigeren de orders van dengeen, die boven hem gesteld is na te komen, gepleegd door een minder militair in andere gelegenheid dan in een affaire tegen den vijand of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of berend is;

Verklaart beklagde hieraan schuldig;

Veroordeelt hem deswege tot eene militaire gevangenisstraf van: negen maanden en tien dagen;

Bepaalt, dat de tijd van 25 Juni 1921, door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straf;

Ontzegt hem het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Ontzegt allen anderen eisch.

Nadat de veroordeelde tegen dit vonnis hooger beroep had ingesteld, heeft het H. M. G. het vonnis van den Krijgsraad bevestigd bij sententie van 13 Januari 1922. Daarin komt de navolgende overweging voor.

„Overwegende dat het Hoog Militair Gerechtshof, aannemende de oprechtheid van appellants overtuiging omtrent de juistheid der door hem voorgestane beginselen, de gevolgtrekking van appellant en zijn raadsman niet kan deelen, dat appellant door innerlijken drang niet in staat geweest zou zijn, den hem opgedragen militairen dienst te verrichten en evenmin dat de straf, hem door den eersten rechter voor het uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten van den door alle staatsburgers gelijkelijk te dragen militairen dienstplicht, te zwaar zou zijn;

dat mitsdien door den Krijgsraad te recht het beroep op overmacht is verworpen en eveneens eene straf is opgelegd, welke in juiste verhouding staat tot den ernst van het gepleegde feit”.

Rapport van de deskundigen.

In opdracht van den Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage en na in handen van den President respectievelijk de belofte en den eed te hebben afgelegd, hebben ondergeteekenden Jan Willem Deknatel, Reserve-Dirigeerend-Officier van gezondheid der 2e klasse en Cornelis Johannes Hendrikus Tempelmans Plat, Officier van Gezondheid der 1e klasse aldaar, een onderzoek ingesteld naar de verstandelijke vermogens en den verderen psychischen toestand van den beklaagde H. J. G. miliciensoldaat van de 4e compagnie van het 1e Bataljon van het 4e Regiment Infanterie, ter beantwoording der volgende vragen:

1°. of de beklaagde tijdens het plegen van het feit al dan niet lijdende was aan gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens;

2°. of hij beklaagde tijdens het plegen van het feit al dan niet een toestand van innerlijke overmacht heeft bestaan leidende tot dienstweigering.

Het resultaat van dit onderzoek deelen zij, na den betrokkene herhaaldelijk onderzocht en omtrent hem alle gewenschte inlichtingen te hebben ingewonnen, gemotiveerd en schriftelijk mede in het hiervolgende rapport.

Rapport.

Uit de ter inzage verstrekte stukken blijkt, dat de verwijzing van beklaagde naar den Krijgsraad geschiedde ter zake, dat hij te 's-Gravenhage of elders in Nederland op of omstreeks 24 Juni 1921, opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan den herhaalden last van zijn meerdere in rang, den sergeant Th. K. van het 4e Regiment Infanterie, die beklaagde gelastte een model-werkpak, bestaande uit militaire broek en werkkieel, aan te trekken, hebbende beklaagde zulks uitdrukkelijk geweigerd door te antwoorden, „ik weiger”, althans woorden van gelijke weigerende strekking.

H. J. G. is een jonge man van 20 jaren, wiens uiterlijke verschijning niets opvallends heeft, het meest valt in het oog zijn ernstige gelaatsuitdrukking met den helderen verstandigen oogopslag, en het naar den eersten indruk weinig toeschietelijke in zijn persoonlijkheid; hij neemt een zichtbaar afwachtende houding aan en eerst als de bezoeker hem daartoe aanleiding geeft, wordt hij mededeelzamer en is, als men blijken geeft het goed met hem te meenen, gemakkelijk tot een uitvoerig onderhoud te krijgen. Zijn gedrag is over het geheel volkomen correct; alleen als hij het noodig oordeelt, dat, wat hij zijn recht acht, te verdedigen of zijn meening te zeggen, ontziet hij zich niet met beslistheid op te treden, tegenover wien het ook zij. Al aanstonds treft ons bij het aanknoopen van een gesprek met hem zijn welgeordende gedachtengang, zijn bijzonder scherpe zelfcritiek en het hooge peil zijner verstandelijke ontwikke-

ling, die verre staat boven het niveau, dat we gewoon zijn bij menschen van zijn maatschappelijke positie en zijn opvoeding — hij is hoveniersknecht en zoon van behoeftige ouders, die het gewone onderwijs op de volksschool genoot — aan te treffen. Als hem gevraagd wordt waaraan hij zijn kennis over allerlei zaken te danken heeft, blijkt, dat hij het op de lagere school waar hij, volgens inlichtingen van den hoofdonderwijzer te Haarlem, uitstekende vorderingen maakte en boven de anderen uitstak — geleerde later door geregeld voortgezette studie in zijn vrijen tijd heeft aangevuld en uitgebreid. Hij werd achtereenvolgens lid van verschillende jongelingsverenigingen, ten doel hebbende voortgezette geestesontwikkeling, zonder bepaalde godsdienstige richting, alwaar verschillende redenaars over allerlei onderwerpen zich deden hooren, bracht het zelfs tot voorzitter van een dezer verenigingen, voerde zeer veel correspondentie in zijn verschillende functies en las tal van bekende werken op allerlei gebied, waarvan hij de titels bij verschillende gelegenheden te weten kwam.

Hoe groot zijn zucht naar kennis was, blijkt het best uit de moeilijkheden, die hij had te overwinnen om deze te vergaren; na afloop van zijn dagtaak in de tuinderij begon eerst zijn vrije tijd, doch de avonduren waren gewoonlijk niet geschikt voor gezetten hoofdarbeid, omdat hij aangewezen was op de huiskamer in de nederige ouderlijke woning, zoodat hij eerst goed kon beginnen als de huisgenooten ter ruste waren gegaan. Hij werkte dan zeer vaak tot diep in den nacht door aan studie of correspondentie, hoewel hij 's anderen daags weer bijtijds moest opstaan om niet te laat op zijn werk te wezen. Neemt men daarbij in aanmerking, dat zijn lichaamsgestel nimmer bepaald zeer krachtig is geweest en hij zich dan ook heel dikwijls zeer vermoeid gevoelde, dan moet hier wel een prijzenswaardige mate van wilskracht en ijver bestaan hebben.

G's karakter blijkt vrij eenzelvig geweest te zijn van jongs af aan. Volgens het hoofd der school was hij een gewillige jongen met een zacht karakter, stil van aard, zonder bijzondere hebbeligheden; soms alleen gebeurde het, dat hij wat koppig was, b.v. als hij werk moest overmaken; hij had dan daarin geen zin en het duurde lang voor hij er mede begon, maar hij deed het toch. Betrokkene zelf verklaart zijn eenzelvigheid als kind en aankomende jongen daaruit, dat hij zich met de manieren en de soort van vermaken der andere jongens uit zijn buurt niet kon vereenigen. Hij was volstrekt niet bepaald verlegen en ook lichamelijk niet achterlijk bij anderen.

Op sexueel gebied had hij nimmer abnormale neigingen; hij gevoelde zich b.v. ook volstrekt niet meer tot de spelen der meisjes aangetrokken dan die van de jongens.

Op den bodem van dezen aanleg en onder deze invloeden ontwikkelde zich in G. eene persoonlijkheid, waarin, naast het uitstekende intellect, een hoog gedifferentieerd gevoelsleven tot uiting kwam. Hij ging meer en meer over den weg, die zijns inziens behoorde te

worden ingeslagen om een werkelijk goed mensch te worden, nadenken en vormde zich geleidelijk aan daarover, aan de hand van het gelezene en in voordrachten gehoorde, een vaste meening, die hij zelf thans nog geenszins als definitief afgerond beschouwt, doch waarvan de groote lijnen hem toch onomstootelijk juist toeschijnen. Zijn sterk ontwikkelde zelfkritiek blijkt zeer duidelijk als hij over allerlei zaken en opvattingen ondervraagd wordt; telkens erkent hij het een of ander nog niet voldoende te kunnen beoordeelen of iets niet te weten; telkens geeft hij blijk, door „eensdeels” en „anderdeels” in zijn betoog te gebruiken, hoe zeer hij het pro en contra van verschillende opinies overweegt.

Hij behoort nog steeds tot geen enkel kerkgenootschap, omdat hij nog niet kan beoordeelen welke richting op godsdienstig gebied het meest strookt met zijn innerlijk leven en evenmin heeft hij zich tot heden bij eenige politieke partij aangesloten.

Meer en meer blijkt zich uit hem een idealist ontwikkeld te hebben, die zijn opvattingen met groote consequentie tot in het uiterste uitwerkt en bereid is alle gevolgen daarvan, zoowel voor zich zelf als voor anderen, te aanvaarden.

Hij is gaan vinden, dat alle zoogenaamde genotmiddelen den mensch slechts schade kunnen berokkenen, waartegen het genoeg, dat zij geven, niet opweegt en gebruikt derhalve geen alcohol, geen koffie of thee, geen tabak. Hij is gaan vinden, dat niemand het recht heeft te dooden, tenzij in de uiterste noodzakelijkheid terwille van persoonlijke zelfverdediging — of, zooals hij weer heel scherp formuleert, „als men oordeelt, dat het op te offeren leven minder waard is dan het onze en een van beide moet ondergaan” — en is diensvolgens vegetariër geworden, eerst gedeeltelijk, later absoluut, zoodat hij tenslotte ook geen melk, eieren enz. meer gebruikte. Als tweede gevolg dezer laatste opvatting is hij er toe gekomen zich tegen het militarisme te kanten, daar hij ook het dooden van menschen in een gevecht of in den oorlog onder alle omstandigheden, hetzij een land aanvalt of zich verdedigt, onvoorwaardelijk uit den boeze acht.

Hij werd toen lid van de Antimilitaristische Vereeniging en heeft voor dit principe wel de laatste paar jaren eenige propaganda mede gemaakt; toch had hij zich zelfs in die beweging tot nu toe niet bepaald op den voorgrond gesteld. Ook deze overtuiging hield hij in hoofdzaak nog voor zichzelf.

Van grooten drang door de buitenwereld op hem uitgeoefend bij het nemen van zijn besluit tot dienstweigeren blijkt dus volstrekt niets. Zelfs zijn moeder en zijn verloofde stelde hij eerst op het allerlaatste oogenblik, vlak voor zijn oproeping onder de wapenen, met zijn plannen in kennis.

Wij willen nu tenslotte trachten een beeld te geven van G's huidige opvattingen op maatschappelijk gebied, zooals hij ons die in een lang onderhoud mededeelde.

Het doel, waartoe we moeten geraken, is, volgens hem, een toestand, waarin elk individu voor zich, en dus van zelf ook de massa in haar geheel, het goede beoogt.

Is dat bereikt, dan zullen geen dwangmaatregelen meer noodig zijn om de menschen hun plicht te doen vervullen. Hij is stellig overtuigd, dat de wereld met rassche schreden die goede richting uitgaat en dat, als slechts degenen die thans reeds van die juiste opvattingen doordrongen zijn, alles doen om anderen ook daartoe te bekeeren, de vervulling van het begeerde niet zoover af behoeft te zijn.

Het is een eerste plicht, dat ieder strijdt voor zijn oprechte overtuiging.

Hij wijst er met nadruk op, dat hij meer respect heeft voor een geestelijk tegenstander, die krachtig zijn overtuiging verdedigt, dan voor een medestander die flauw in zijn houding en zijn optreden is.

Onder geen voorwaarde mag bij dien strijd fysiek geweld gebezigd worden. Hij acht een met geweld bevochten overwinning onder alle omstandigheden een moreele nederlaag. Degene, die zich door geweld laat overwinnen zonder fysiek verzet, na slechts met moreele vertoogen te hebben getracht den tegenstander tot beter inzicht te brengen, zal in elk geval een krachtigen invloed ten goede op dien tegenstander hebben uitgeoefend.

Hij haalt als persoonlijk voorbeeld voor het zijns inziens juiste gedrag aan, hoe hij eenmaal, toen eenige lieden uit het volk hem te lijf wilden gaan, kalm de armen over de borst kruiste en zeide: „Sla maar toe”, waarna zijn aanvallers onmiddellijk zich van hem afwendden. Van fysiek verzet mag, zooals wij boven reeds aanhaalden, volgens hem slechts sprake zijn in zeer enkele gevallen, waarin het eigen leven door een persoon, wiens leven door ons minder waard wordt geacht dan het onze, direct bedreigd wordt, bij voorbeeld bij een overval door een struikroover. Van een leger om de wapenen te voeren mag volgens zijn inzichten onder geen voorwaarde sprake zijn. Geen enkel tegenargument kan hem van deze meening terugbrengen. Op onze opmerking, dat verdediging, als een vijand ons land overstroomen gaat en reeds bezig is onze vrouwen en kinderen te dooden en te schenden en ons goed te plunderen, toch wel degelijk een plicht kan zijn, antwoordt hij met volle overtuiging, dat nimmer een vijand zulke daden zal verrichten, als hij niet reeds ergens op gewapend verzet gestuit is. Hij zou zulks slechts mogelijk achten bij een inval van een volk van zooveel lager beschavingspeil, van halve wilden b.v. als bij ons niet meer denkbaar is. Op de tegenwerping tegen zijn theorieën dat al zou dan ook niet gemoord en geplunderd worden, dan toch de staat bij zoo'n volkomen bezetting maar geheel ten gronde zou gaan, is zijn antwoord, dat het begrip „staat” iets zuiver kunstmatigs is; dat er hoegenaamd geen reden bestaat om de menschheid in zulke groepen te verdeelen, die elk een soort van afgescheiden bestaan voeren en een bestaansrecht zouden hebben. Ook wijst hij er nog op hoe alle volken in den jongsten oorlog, die werkelijk aanvankelijk zuiver verdedigend zijn opgetreden, zooals b.v. de Belgen, welk gedrag hij dan nog eenigszins begrijpelijk kan vinden, zij het ook niet juist, zoodra die verdediging niet meer noodig was, onmiddellijk hun leger gingen gebruiken om, te zamen met andere legers, aanvallend op te treden.

Zoolang de menschheid niet gerijpt is tot het ideale peil, dat hij zich voorstelt en stellig verwacht, erkent G., dat een regeering in zeker opzicht noodig kan zijn, althans. dat een groep van menschen zich geroepen zal achten of door een meerderheid geroepen zal worden om de leiding op zich te nemen. Dit is echter slechts een onvolkomen toestand; later zal de gemeenschappelijke wil der massa gaan regeeren. Gevraagd nu hoe hij vindt, dat de positie van iemand met geheel andere opvattingen moet zijn tegenover een voor het oogenblik dan nog logisch min of meer toelaatbare regeering, of die zich dan maar tegen de maatregelen dier regeering mag verzetten b.v. in het geval van dienstweigering, antwoordt G., dat hij het de plicht van zoo iemand acht zijn overtuiging te volgen en zelfs zijn meeningen bij anderen ingang te doen vinden en anderen het zijns inziens moreele voorbeeld te geven. Op de vraag wat de regeering dan te doen heeft, of die dat recht van den enkeling dan maar moet erkennen, zegt hij: „beslist „niet, het is de plicht der regeering ook voor haar overtuiging pal „te staan en zich tegen dien persoon te verzetten.”

De strijd voor de goede zaak, die die enkeling meent te moeten verdedigen, zal daardoor evenwel aangewakkerd worden bij anderen en daardoor zal het goede weer groeien in kracht. Hij erkent volmondig, dat er zullen zijn, die dienst weigeren, niet uit innige overtuiging, maar om zuiver egoïstische redenen, doch vindt dezulken in elk geval nuttige medehelpers om de goede zaak vooruit te brengen.

Wil de overheid tusschen die twee rubrieken van dienstweigeraars verschil maken, dan is het haar zaak ze te onderscheiden.

G. voert zijn principes volkomen consequent door. Vindt iemand, dat hij geen belasting mag betalen, omdat de belastingen zijns inziens verkeerd besteed worden, dan is die persoon volgens hem verplicht de betaling te weigeren en te trachten anderen tot zijn opvatting over te halen.

Als wij onderzochte vragen, waarom hij, nu de zaak toch in behandeling is, nog altijd voortgaat zelf geen voedsel te gebruiken en zich nog steeds kunstmatig laat voeden, wat dat nu eigenlijk verder voor nut en voor zin heeft, zegt hij: „ik doe dat, opdat de „belangstelling niet zal verflauwen in deze zaak, omdat ik zelfs nu „nog vrees, dat men haar als minder urgent zou gaan beschouwen, „als ik weer gewoon ging eten.”

Volledigheidshalve, schoon hier eigenlijk weinig ter zake doende, achten wij ons verplicht nog enkele regels te wijden aan de fysieke gesteldheid van G.

Allereerst enz.

's-Gravenhage, September 1921.

J. W. DEKNATEL.

C. J. H. TEMPELMANS PLAT.

Resumeerende is H. G. een 20-jarige jonge man lichamelijk beneden het middelmatige ontwikkeld en voorbeschikt voor tuberculose, geestelijk in verband met opvoeding en omgeving ver boven het gemiddelde staande. Van gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der verstandelijke vermogens is bij hem geen sprake. Zijn karakter analyseerend aan de hand van de opvattingen van Prof. Heijmans, die aan activiteit, emotionaliteit en secundaire functie in dit opzicht fundamenteele beteekenis toekent, blijkt in het kort het volgende uit zijn levensloop, mededeelingen en na-observatie.

Na het gewone lager onderwijs te hebben doorlopen is hij hovenier geworden; hij is gebleven bij het eens gekozen vak, veranderde niet van werkgever, bij wien hij na zijn diensttijd kan terugkeeren.

Vanaf zijn zeventiende jaar ontwikkelt hij zich door lectuur en door deelname aan het jongelings-vereenigingsleven, aanvankelijk in een geheel-onthoudersbond, waarvan hij voorzitter wordt, later in een vrij jeugdverbond, dat algemeene ontwikkeling, strijd tegen het dogmatisme, alcoholisme, prostitutie beoogt. Van dien bond wordt hij landelijk secretaris en voert hij de geheele correspondentie.

Ook correspondeert hij met de principiele dienstweigeraars, tracht dezen tot elkaar te brengen en maakt hij het internationale anti-militaristische congres te 's-Gravenhage in 1918 mede.

Voor al deze bezigheden gebruikt hij zijn avonduren, soms tot twee uur in den nacht, terwijl hij 's morgens vroeg weer op zijn werk is en zijn lichaamskracht niet groot is.

Uit deze bijzonderheden blijkt een hooge mate van activiteit.

Wat de emotionaliteit betreft, zoo heeft G. op mij den indruk gemaakt geenszins weinig gevoelig te zijn, maar gevoeligheid toch niet in die mate te bezitten, dat de kwaliteit bepaaldelijk verhoogd mag heeten. Zelf deelt hij mede, ten aanzien van het begane feit, dat hij den sterksten indruk van het verkeerde van het militarisme kreeg toen verleden jaar een geestverwant wegens dienstweigering in de politiekamer werd opgeloten.

Hij gevoelde dit als een groot onrecht en kon zich niet neerleggen bij het denkbeeld, dat een volgend jaar weder zoovelen dit lot zouden moeten ondergaan.

Voorts deelt hij mede, dat hij, zich bewegende onder de jonge lieden van de fabrieken en uit zijn eigen omgeving, de volksziel aanvoelde en den algemeenen tegenzin tegen het militarisme erkende.

Dit aanvoelen van de volksziel is voor hem een voornaam punt. Hij hoopt nog lang met een jong gemoed ontvankelijk voor indrukken het leven door te maken.

Tijdens mijn observatie was de stemming zeer kalm en weinig bewogen, groote stemmingswisseling kwam niet voor. Ook bij de beschouwingen, die G. houdt, krijg ik den indruk, dat bij hem de intellectuele kant der problemen bepaaldelijk gaat voor het gevoels-element.

De secundaire functie daarentegen is bij hem sterk verhoogd. Hiermede wordt bedoeld de nawerking van verkregen indrukken, opvat-

tingen, beginselen waardoor de handelingen worden bepaald. Reeds de onderwijzer merkte op hoeveel moeite hij had zijn werk over te maken. Zijn ontwikkeling op geestelijk gebied neemt hij zelfstandig ter hand. Hij gaat niet aan den leiband van anderen, is zelfs niet bij een politieke of godsdienstige groep aangesloten, staat critisch tegenover hun beginselen en hun propaganda, van dwang heeft hij hartgrondigen afkeer.

Eenmaal overtuigd van de juistheid zijner beginselen en gevolgtrekkingen, gaat hij tot het einde; zoo met de onthouding van dierlijk voedsel en genotmiddelen, zoo ook thans met de dienstweigering. Zelf vecht hij dit uit. Hij deelt zijn besluit eerst op het laatste oogenblik mede, als hij zeker is het te kunnen volvoeren.

Bij zijn overwegingen houdt hij het pro en contra goed in het oog, holt niet door, spreekt dikwijls van „eenerzijds”, en „anderzijds”, en laat zich door gevoelsoverwegingen veel minder leiden dan door redeneering. Hij beseft, dat hem kennis en ervaring in voldoende mate ontbreekt en betreurt het niet nog meer aan zijn ontwikkeling te hebben kunnen doen.

G. heeft derhalve wat men noemt een sterk karakter, is een jonge man met een geprononceerd Hollandschen aard: ijverig, vasthoudend, uiterlijk onbewogen, met sterke neiging tot theologiseeren in modernen zin.

De vraag of deze kwaliteiten in ziekelijke mate ontwikkeld zijn, meent ondergeteekende stellig ontkennend te moeten beantwoorden. Hij is niet overdreven actief in den zin van sub-maniacaal; van een dergelijken toestand is geen spoor te bekennen. Zijn sterke secundaire functie heeft ook niet geleid tot de groote zelfgenoegzaamheid, de trots, de ontoegankelijkheid, die dergelijke personen kunnen vertoonen. men kan hem ook niet rangschikken onder de bepaalde dweepende naturen, omdat mijns inziens het verstandelijke element bij hem het gevoelselement overheerscht.

Ondergeteekende meent hiermede te hebben gemotiveerd, waarom zijns inziens bij G., stellig geen ziekelijke storing bestaat. Hij heeft gehandeld op grond van een sterke overtuiging en dit heeft geleid tot de tweede vraag: of hij weerstand heeft kunnen bieden aan den innerlijken drang die van die sterke overtuiging het gevolg was, of hier overmacht van internen aard aanwezig was.

Om deze vraag te beantwoorden zou naar het bovenstaande kunnen worden verwezen, waaruit blijkt, dat, naar mijn opvatting, de innerlijke drang bij G. voornamelijk van verstandelijken, minder van emotioneelen aard is; dat de vaste overtuiging was verkregen na zorgvuldige overweging; dat hij gehandeld heeft met volledig besef en inzicht van hetgeen hij deed en de verantwoordelijkheid daarvan aanvaardde. Er is dus geen reden om, in den gebruikelijken zin des woords, aan te nemen, dat de innerlijke drang iets onweerstaanbaars had.

Intusschen zal het wellicht goed zijn op de forensische vraag wat nader in te gaan en enkele punten te preciseeren.

Overmacht is een begrip, dat in het strafwetboek niet nader is

omschreven. Vroeger was de opvatting deze, dat hieronder te verstaan was het verrichten of nalaten van een handeling onder zóó grooten physieken of moreelen dwang van anderen, dat geacht moest worden, dat dit verrichten of nalaten van een handeling niet overeenstemde met den wil van den dader, die bezweek onder een vreemden wil, onder overmacht.

Overmacht in den zin van niet anders te kunnen handelen op grond van eigen vaste overtuiging, dus overmacht op grond van interne oorzaken, is een opvatting van lateren tijd. De Hooge Raad heeft in een arrest van 26 Juni 1916 een uitspraak gedaan, dat een uit eigen opvattingen omtrent de zedelijke en maatschappelijke waarde van wettelijke instellingen en voorschriften voortspuitende drang niet als overmacht kan worden aangemerkt. Deze uitspraak bewijst intusschen, dat het probleem reeds eerder is gesteld en het heeft in onze dagen stellig niet aan beteekenis verloren.

Hetgeen hieromtrent van onze zijde zou kunnen worden opgemerkt, schijnt mij van tweeërlei aard. In de eerste plaats kan men vragen of een zoodanige opvatting van overmacht ten aanzien van op normale wijze verkregen opvattingen in overeenstemming is met de strafrechtelijke schuldvraag (voor zoover beschouwingen daaromtrent op onzen weg liggen). In de tweede plaats kan de vraag gesteld worden of het noodig of wenschelijk is een opvatting van overmacht in gevallen van min of meer ziekelijken aard in te voeren, in plaats van dergelijke gevallen te beschouwen als ziekelijke storing.

Schuld als grondslag voor de strafrechtelijke toerekening moet gelegen zijn in de psychische gesteldheid van den dader en wel in dien zin, dat op grond van die gesteldheid en hare betrekking tot de verrichte handeling aan den dader van dat handelen een verwijt mag worden gemaakt (prof. Simons).

Voorts zegt deze in zijn „Leerboek van het strafrecht”: „Naar de betrekkelijk kort geleden in het strafrecht overheerschende opvatting mocht van schuld slechts gesproken worden, indien de psychische toestand van den dader een zoodanige was, dat hij onder den invloed van de op hem inwerkende motieven in vrijheid zijn wil kon bepalen. De onderstelde wilsvrijheid vormde den grondslag van de schuld en van de toerekeningsvatbaarheid. Het aannemen van de schuld bij den dader werd geacht onvereinigbaar te zijn met de leer van het determinisme.

Deze opvatting vond in de nieuwere strafrechtliteratuur ernstige bestrijding. Velen meenden ook op den grondslag van het determinisme het schuldbegrip te mogen handhaven en op de onderstelde schuld van den dader diens toerekenbaarheid te kunnen doen berusten; anderen zochten, zonder van schuld te spreken, of terwijl zij aan dat begrip een van de gangbare afwijkende beteekenis toekenden, in de persoonlijkheid en het karakter van den dader den grondslag zijner strafrechtelijke verantwoordelijkheid; wederom anderen, de meest consequente aanhangers van het determinisme, gaven toe, dat met het wegvallen van de wilsvrijheid ook het schuldbegrip niet kan worden

gehandhaafd en dat dus vatbaarheid voor schuld niet langer de grondslag kan zijn der strafrechtelijke verantwoordelijkheid.

Bij deze opvatting verviel ook de scherpe onderscheiding tusschen toerekenbaren en ontoerekenbaren en verloor de vraag der al of niet toerekeningsvatbaarheid een groot deel van haar beteekenis. Volgens mijne, reeds vroeger verdedigde, opvatting, mag de wetgever de strafrechtelijke verantwoordelijkheid niet op de hypothese der wilsvrijheid doen rusten. Ik blijf van oordeel, dat daarom het schuld-begrip niet meer in zijn gangbare beteekenis gehandhaafd kan blijven, daar in die opvatting schuld de mogelijkheid van een anders willen dan gewild is onderstelt en alleen op grond van die mogelijkheid den dader van den wil om een verboden of een strafbare handeling te verrichten, een verwijt kan worden gemaakt. Wel zal de wijze, waarop men tegen iemand optreedt, mede daarvan afhankelijk zijn of zijn handelen in meerdere of mindere mate kan geacht worden een uitvloeisel te zijn van zijn karakter en van zijne persoonlijkheid en kan dan in zooverre van verantwoordelijkheid van den dader en van daarmede verband houdende toerekeningsvatbaarheid worden gesproken.

Voorts: „voor de practijk is reeds thans de vraag van het al of niet bestaan der wilsvrijheid bij de beoordeeling der toerekeningsvatbaarheid zonder beteekenis, want, al steunt de gangbare leer omtrent schuld en toerekeningsvatbaarheid op de onderstelde vrijheid van den mensch om indrukken en voorstellingen naar willekeur al dan niet tot motieven van zijn handelen te doen worden, noch in de wetenschap, noch in de wetgeving wordt het bestaan en het bewijs van die vrijheid in concreto voor de toerekeningsvatbaarheid gevorderd.

Ten opzichte van drie opvattingen omtrent de strafrechtelijke toerekening moeten we dus nu de vraag naar de beteekenis van overmacht, door op normale wijze tot stand gekomen vaste overtuigingen, bezien.

In het stelsel der wilsvrijheid wordt een sterke overtuiging het voornamelijkste motief van de daad, doch na vrije keuze, als we met normale gevallen te doen hebben.

Voor die keuze is de persoon verantwoordelijk; kiest hij op grond van een zeer sterke overtuiging, dan blijft de verantwoordelijkheid bestaan, omdat hij geacht wordt vrij daartegenover te staan. In dit systeem past ook het bij ons te lande door Prof. Bolland sterk gepropageerde Neo-Hegelianisme, dat bij de bepaling van den wil aan de *deliberatio*, aan het door het denken heengaan, de grootste waarde toekent.

In de tweede, uiterste, theorie der deterministen, waarbij van schuld in den ouden zin niet kan gesproken worden, berust de reactie op strafbare daden op de gevaarlijkheid voor de gemeenschap of op andere utiliteitsgronden. Een handeling op zeer vaste overtuiging gebaseerd zal stellig niet daarom tot een geringere reactie leiden, eer tot een sterkere, omdat het gevaar voor recidief grooter is, dus een krachtiger motief voor anders handelen in de toekomst moet

worden aangebracht. Alleen als de dader voor de samenleving ongeschikt wordt geacht, onverbeterlijk; zou het strafrecht in dit systeem niet meer van toepassing kunnen zijn, maar plaats moeten maken voor maatregelen van beveiliging.

In de derde theorie of liever groep van theorieën, waarbij voornamelijk gelet wordt of de handeling in overeenstemming is met het karakter, met den aard van den dader, ook met het al of niet bestaan van „Gesinnung”, een streven, een tendenz van den dader tot de strafbare handeling, in dezen gedachtengang kan de op normale wijze verkregen buitengewone vaste overtuiging evenmin disculpeerend werken. Immers een vaste overtuiging, als hier bedoeld wordt, is een openbaring van het karakter, en de handeling, dienengevolge verricht, is een uitvloeisel van dat karakter en de „Gesinnung”.

In de verschillende strafrechtstheorieën kunnen we dus de psychische gesteldheid, die gekenmerkt is door het hebben van een op normale wijze verkregen vaste overtuiging, als deze leidt tot een misdrijf, niet als de toerekeningsvatbaarheid opheffend of beperkend beschouwen.

De tweede vraag betrof het geval, dat de zeer sterke overtuiging, de drang, die daardoor op het handelen wordt uitgeoefend in meerdere of mindere mate als ziekelijk moet worden beschouwd.

We komen dan op het terrein der onbeïnvloedbaarheid, der overwaardige denkbeelden, tenslotte der waandenkbeelden. Is hier plaats voor het begrip overmacht van internen aard? Dit kan mijns inziens toegelaten worden, mits men in het oog houdt, dat dan steeds een bijzonder geval van ziekelijke storing zoo wordt genoemd.

Worden voorstellingen, denkbeelden, opvattingen abnormaal sterk, dan is tweeeërlei mogelijk òf ze worden door den persoon bewust als zoodanig erkend, en gevoeld als vreemd aan eigen aard: dwangdenkbeelden, eventueel dwanghandelingen; òf ze worden door den persoon niet als ziekelijk gevoeld en begrepen; we hebben dan overwaardige denkbeelden, overgaand in waandenkbeelden. Van de laatste spreekt men, als de gewone mensch zich in den gedachtengang van den betrokkene niet meer kan invoelen.

Absolute overmacht heeft een waandenkbeeld; dit is door den lijder niet te corrigeeren. Relatieve overmacht heeft een dwangdenkbeeld; hierbij komt het begrip overmacht, als een factor van aan het eigen karakter vreemde overheersching, nog meer in overeenstemming met de oorspronkelijke opvatting van dit woord in het strafrecht. De daaruit eventueel voortvloeiende dwanghandelingen dragen dikwijls sterk het karakter van door overmacht te geschieden, zoodat de persoon aan den zijn karakter vreemden drang niet weerstand heeft kunnen bieden.

Moeielijkheden geven hier natuurlijk de overgangsgevallen. Het gemakkelijkst laten deze zich begrijpen aan de hand van het schema van prof. Heijmans omtrent de fundamenteele beteekenis der drie factoren, die het karakter bepalen.

Wanneer een of meer der drie factoren ziekelijk abnormaal ont-

wikkeld zijn in positieven of negatieven zin, krijgt men de ziekelijke karakters, de neurosen, tenslotte de verschillende psychosen. Daar van overmacht alleen kan worden gesproken als een te veel aanwezig is, kunnen we de defect-toestanden terzijde laten. Wanneer alle drie factoren gelijkmatig sterk ontwikkeld zijn dan hebben we het levendige, bezonnen en toch gevoelige, dat men oudtijds het sanguinische temperament noemde. Neemt die ontwikkeling nog meer toe, dan krijgen we heldenfiguren, genieën.

Is de harmonische ontwikkeling gestoord, dan krijgt men karakters, die vooral in veel bewogen tijden tot waarneming komen. Is de activiteit abnormaal sterk, dan ziet men het rusteloze, te bewegelijke, te ondernemende karakter ontstaan, waarvan d'Anunzio wellicht een voorbeeld is. Treedt het gevoelselement te krachtig naar voren, dan ziet men hartstochtelijke karakters, dichtertelijke dweepers, weldra blind voor waardeering van anderen; heftige pro- en contramensen, ongeschikt tot het apprecieeren van de belangen en argumenten van tegenstanders, zijn in den grooten oorlog sterk op den voorgrond gekomen.

Wij kunnen ons gemakkelijk voorstellen hoe een ziekelijk sterke emotionaliteit kan leiden tot uitingen in woord of daad, die buiten het kader van het normale vallen, en, als men dit wil, als door overmacht veroorzaakt kunnen worden aangeduid. Is eindelijk de secundaire functie abnormaal sterk ontwikkeld, dan vindt men de onbuigzaamheid, de onbeïnvloedbaarheid de „Umbelehrsamkeit”, die sommigen kenmerkt en die ons het overwaardig denkbeeld, straks het waandenkbeeld nader doen komen.

Combinaties van een te veel en te weinig der drie functies zijn mogelijk, ook in het abnormale, en geven allerlei ziektebeelden, waarop in dit rapport slechts kan worden gewezen, maar niet nader kan worden ingegaan. Tot een begrip van de velerlei mogelijkheden op het grensgebied van wat men nog normaal en ziekelijk mag noemen, is het schema van Prof. Heijmans zeer geschikt.

Wil men nu hetgeen uit een te veel van een of meer bepaalde factoren in het karakter van een delinquent voortvloeit bestempelen met overmacht, zoo is daartegen mijns inziens geen bezwaar, maar tenslotte is het slechts een bijzonder geval van ziekelijke storing, waarin art. 37 W. v. Strafrecht reeds voldoende voorziet. Dergelijke gevallen zullen toch moeten beoordeeld worden naar hetgeen wetenschap en praktijk in het strafrecht aangeven.

In het voorafgaande is al meermalen de meening uitgesproken, dat bij H. G. ziekelijke storing niet aanwezig is. Hiermede is dus tevens gezegd, dat van overmacht van internen aard niet kan worden gesproken.

Tenslotte zij gereleveerd dat de vraag of hij weerstand heeft kunnen bieden aan innerlijken drang door mij alleen in dien zin kan worden beantwoord, dat daarin niet ligt opgesloten een erkenning van volkomen wilsvrijheid. Dit is, naar prof Simons opmerkt, ook in de rechtspraktijk niet noodig:

's Menschen psychisch vermogen is beperkt; voor den een zijn de grenzen veel wijder dan voor den ander; binnen die grenzen is echter een oneindig aantal schakeeringen en wijzigingen in gevoelens, denken en handelen mogelijk. Blijven die grenzen binnen de normale zône, dan is de persoon als toerekeningsvatbaar te beschouwen, dan is voor hem het Strafwetboek geschreven.

Of het gevoel van betrekkelijke vrijheid, hetwelk de mensch bezit, bij zijn handelen en het daarmee nauw verbonden verantwoordelijkheidsgevoel, ten slotte illusie is, kan in het midden gelaten worden. Hier ligt een grens voor het menselijk kenvermogen.

Men kan echter niet ontkennen, dat dit gevoel van relatieve vrijheid en verantwoordelijkheid de hoogste waarde aan den mensch verleent, en wanneer we met dit gevoel geen rekening zouden houden, alle moraal wegvalt en de geheele samenleving, die op waardeering van motieven en op het levendig houden van verantwoordelijkheid berust, onmogelijk wordt.

H. G.'s geestesleven nu beweegt zich binnen normale grenzen; zijn zedelijk gevoel, het verantwoordelijkheidsbesef voor zijn daad is levendig. Hij is na rijp beraad ertoe gekomen en heeft noch aan een invallende gedachte gevolg gegeven, noch in een plotselinge sterke emotie gehandeld, maar geheel in overeenstemming met zijn aard en karakter.

Ik meen daarom te moeten concludeeren, dat ook de tweede vraag in haar geheel ontkennend moet worden beantwoord.

's Gravenhage, September 1921.

J. W. DEKNATEL.

Zien we na de gegeven persoonsbeschrijving van G. allereerst de ons gestelde vragen nader onder het oog. Daarbij zij het eerst de aandacht gevestigd op de laatst gestelde, dus of bij beklaagde overmacht in het spel geweest is, en wel een innerlijke overmacht, dat wil zeggen dus een, voortspruitend uit den psychischen toestand van den dader. Reeds het begrip overmacht wijst op een storing in de evenwichtsverhoudingen tusschen de verschillende krachten, die ergens haar werking doen gevoelen, dus op iets, dat niet geheel normaal meer mag heeten. Zoo ook moet er, dat is zonder meer duidelijk, om van innerlijke overmacht te kunnen spreken, iets in de evenwichtsverhouding tusschen de verschillende factoren, die de opvattingen en het denken en, als resultaat daarvan, het handelen van den dader bepaalden, niet in orde geweest zijn. Maar, dat „iets” is niet voldoende, we voelen al aanstonds, dat er „veel” aan het gewone verloop van het psychische proces moet haperen, wil men overmacht in het spel achten. Kleine stoornissen in het evenwicht toch treden in onze psyche voortdurend op: als resultante van den strijd der motieven komt bij ieder onzer de handeling tot stand, dat wil zeggen de zoogenaamde wilshandeling, waarmee we hier alleen te maken hebben; dus een bepaalde groep van motieven, van welken

aard dan ook, moet telkenmale overwegen, het evenwicht moet dus telkens eenigszins verbroken zijn, zal er een wilshandeling tot stand komen, zal er een daad verricht worden. Niemand onzer zal daarin overmacht willen zien. We moeten echter nog verder gaan.

Zelfs belangrijke stoornissen in het evenwicht naar ééne zijde, bijv.: in den vorm van vaste overtuigingen of zeer sterke gevoelens, die ons tot handelingen, tot daden, op meer neutraal terrein, waarop geen botsingen met de buitenwereld te vreezen zijn, zeer gemakkelijk brengen, blijken bij den gezonden, behoorlijk ethisch ontwikkelden mensch, niet overmachtig te zijn.

Zoodra die handelingen of daden toch hem in botsing zouden brengen met andere factoren, bijv. met het welzijn van zijn medemenschen of direct met de strafwet, treden voldoende krachtig remmende invloeden — tegenmotieven — in zijn binnenste op om hem van de uitvoering terug te houden.

Geschiedt dit niet en wordt de voor de buitenwereld minder gewenschte daad wel verricht, dan is dit niet het gevolg van zoo'n vaste overtuiging alleen meer, doch dan was de persoonlijkheid ook overigens, om welke reden dan ook, gedisponeerd tot zulk een daad, hetzij doordat we geen geestelijk gezond mensch voor ons hebben, hetzij, doordat voor de samenleving minder nuttige factoren, dus bij voorbeeld, om een gebruikelijken term te bezigen, slechte eigenschappen of neigingen, bij den persoon in te groote mate aanwezig zijn. In zoo'n geval is de daad, als steeds, weder de resultante van wat we gewoon zijn den strijd der motieven te noemen; de geheele persoonlijkheid mogen we aansprakelijk stellen voor de daad; niemand zal hierin overmacht in den gewonen zin des woords willen zien. Gingen we het begrip overmacht ook hierop toepassen, dan ware zulks in strijd met de algemeen gangbare opvatting van aansprakelijkheid voor onze handelingen.

Van innerlijke overmacht zij alleen sprake, wanneer te sterk op den voorgrond tredende factoren in het geestesleven van een individu oorzaak zijn, dat dit individu een daad verricht, die in strijd is met zijn totale persoonlijkheid.

Het spreekt van zelf, dat de aard van de daad mede van grooten invloed is op haar tot stand komen. Het aantal schakeeringen is hier eindeloos groot; grenzen zijn hier niet af te bakenen. Een onbeduidend delict zal lichter tot stand komen en uit een minder ongunstig ingesteld gedachten- en voorstellingsleven kunnen voortspruiten dan een zwaar misdrijf. Het behoeft hierbij geen nader betoog, dat de appreciatie van de daad door den dader zelf en door anderen hiermede een groote rol speelt.

Aan de aansprakelijkheid doet dit echter niets af. Het zou te ver voeren op dit hoogst interessante punt hier verder in te gaan.

Genoeg om te hebben doen uitkomen, dat wat we b.v. gewoon zijn vaste overtuigingen of sterk geprononceerde gevoelens te noemen, niet werkt als overmacht in den bedoelden zin.

Met andere woorden de gemiddelde mensch wordt niet in die

mate beheerscht door enkele krachtige factoren in zijn geestesleven, dat hij machteloos daartegenover staat, dat hij alleen daardoor b.v. tot misdaad zou kunnen gebracht worden. Steeds zullen, als slechts zijn totale persoonlijkheid op een voldoende hoog ethisch peil staat, resp. voldoende in harmonie is met de maatschappij, waarin de persoon leeft, de noodige tegenmotieven gereed staan om hem voor de verkeerde daad te behoeden. De strijd moge zwaarder zijn, naarmate die bedoelde factoren meer kracht bezitten, hij zal niet het onderspit delven.

We behoeven ons hier geenszins te verdiepen in de vraag of we ons meer wenschen te scharen aan de zijde van degenen, die een vrijen wil aannemen, dan wel aan die der deterministen.

Een strijd tusschen allerlei motieven speelt zich in elk geval in het brein van ieder onzer af en zelfs voor den meest overtuigden determinist, voor wien de mensch in veel opzichten een speelbal van de omstandigheden is, moeten de boven neergeschreven overwegingen gelden.

Ook de determinist zal zich, zij het om zuiver practische redenen, genoodzaakt voelen iemand, die, psychisch gezond zijnde, een daad verricht, die schadelijk voor de gemeenschap is, die daad aan te rekenen en dus het begrip overmacht daar niet als verontschuldigend moment wenschen in te voeren.

Dus geen overmacht bij dezulken, die vallen binnen de grenzen, waarbinnen wij ons den gemiddelden of, om het gebruikelijke, doch steeds gevaarlijke woord even te bezigen, normalen mensch denken. Die grenzen evenwel zijn uit den aard der zaak weinig scherp omschreven.

Valt een individu in het grensgebied, dan wordt de zaak al aanstonds veel moeilijker. En komen we daar tenslotte geheel buiten, betreden we dus het gebied der ziekelijke stoornissen, dan kunnen de verhoudingen een zóó abnorm karakter aannemen, bepaalde overtuigingen b.v. of gevoelsinvloeden zóó ziekelijk sterk worden, dat die wel degelijk een overmachtigen invloed op de handelingen en daden uitoefenen.

We zijn dan evenwel gekomen op het terrein, waarop de eerste vraag, die ons gesteld werd, onze aandacht heeft willen vestigen, namelijk of er gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der verstandelijke vermogens bestond. Bij de forensische beoordeeling der bepaald psychisch zieken kunnen we het begrip overmacht missen, daar hier deze andere vraag reeds bevestigend beantwoord moet worden en reeds uit dien hoofde de toestand zal bestaan, dien wij nu eenmaal nog steeds gewoon zijn ontoerekenbaarheid te noemen. Alleen moge er terloops op gewezen worden, dat, voor vele gevallen althans, de term „innerlijke overmacht”, juister ware en meer overeenkomstig de moderne rechterlijke en medische opvattingen dan de term „ontoerekenbaarheid”, welke voor vele ziektegevallen een zeer onpsychologischen en onphilosophischen bijmaak heeft.

Ik herhaal echter, noodig hebben we den term niet, zijn invoering zou aan de strekking onzer rapporten hier niets veranderen.

Vestigen we nu evenwel nog eens onze aandacht op de zoogenaamde „grensgevallen”.

Daarvoor is het iets anders.

Hier toch treffen we vele personen aan, bij wie eigenlijk noch van gebrekkige ontwikkeling, noch van ziekelijke storing der verstandelijke vermogens — de termen, die we, precies of ten naastenbij zoo, gewoonlijk in de ons, medici, door den rechter gestelde vragen gebruikt vinden — kan gesproken worden, zonder dat we dien begrippen geweld moeten aandoen, en bij welken toch zonder twijfel dusdanige belangrijke evenwichtsstoringsen, vaak schier uitsluitend op het gebied van het gevoelsleven, van het zoogenaamde „affecten” bestaan, dat ze stellig niet binnen de grenzen van den norm mogen gerangschikt worden. We zijn gewoon het begrip „ziekelijke stoor-nis der verstandelijke vermogens”, of „gebrekkige ontwikkeling daarvan” dan maar wat ruim te nemen, wat practisch niet veel ter zake doet, doch zeer zeker zoude hier het begrip „innerlijke overmacht” met voordeel zijn in te voeren om, zonder ons over de verstandelijke vermogens uit te spreken, ook de overmachtige invloeden van een ziekelijk gestoord gevoelsleven tot hun recht te kunnen doen komen. Zoo zal b.v. van den persoon, die door een ziekelijk abnormaal affectleven onderhevig is aan ontembare woedeaanvallen en daardoor, bij een overigens intact intellect, een delict pleegt, kunnen gezegd worden, dat er innerlijke overmacht in het spel was.

Zulke typen komen in het zoogenaamde grensgebied inderdaad meermalen voor.

Bij de beantwoording der vraag of bij zoo'n grensgeval innerlijke overmacht bestaat, moet evenwel zeer zorgvuldig geïndividualiseerd worden, daar die vraag lang niet voor allen, die in dit gebied gerangschikt moeten worden, bevestigend kan beantwoord worden.

Wenden we ons na deze voorafgaande oriëntatie, tot den persoon van beklagde.

Wij hebben reeds in den aanvang van dit rapport wat uitvoerig bij de opvattingen van G. stilgestaan, ten einde zoo goed mogelijk een beeld te geven van zijn innerlijke persoonlijkheid.

Het moge thans duidelijk zijn geworden, dat de delinquent is een sterk idealist, een geprononceerde dweepersnatuur, met een zóó ingewortelde overtuiging van de juistheid zijner opvattingen, dat hij voor geen tegenbetoog vatbaar is. Hij legt, zooals we bij zulke figuren zoo dikwijls aantreffen, als men met hem wat dieper op de kwestie ingaat, een zekere welsprekendheid aan den dag en drukt zich steeds uit in merkwaardig juist gekozen bewoordingen en zinnen. Allerlei abstracte begrippen en vreemde uitdrukkingen blijkt hij verrassend goed te kennen en hij weet daarmede voortreffelijk om te gaan.

Een waarlijk uitstekend intellect paart zich hier aan een sterk ontwikkeld gevoelsleven.

Hij is min of meer van het hout gesneden, al zou ik hem volstrekt niet zonder meer daarmede op een lijn willen stellen, waarvan de

bekende volksleiders en de groote hervormers in godsdienst en maatschappij gevormd waren, en schijnt volkomen bereid zichzelf voor zijn idealen op te offeren.

Hij is een sterk revolutionnaire persoonlijkheid met zeer ontwikkelde anarchistische ideeën. Niemand zal aan dit karakter een duidelijken moreelen ondergrond willen ontzeggen, trots de in sociaal opzicht gevaarlijke richting, waarin zijn gedachtengang zich ontwikkeld heeft.

Ten einde te komen tot de beantwoording van de door den Krijgsraad gestelde vragen, moeten we dus allereerst, in overeenstemming met de boven gegeven algemeene beschouwingen, trachten vast te stellen tot welke der drie rubrieken de delinquent moet gerekend worden.

1o. tot de volkomen geestes gezonde personen,

2o. tot de zoogenaamde grensgevallen, die reeds iets ziekelijk afwijkends hebben, of

3o. tot de bepaald zieken op geestelijk gebied.

En dan meen ik hem zeker niet ziek van geest te mogen noemen, doch ook niet tot de gedecideerd normalen in psychischen zin te mogen rekenen. Ik reken hem derhalve tot de rubriek der grensgevallen. Een zóó sterk in ééne richting ontwikkeld gedachten- en gevoelsleven, dat de betrokken persoon zich niet alleen vrijwillig allerlei dingen, waarvan de gewone mensch gebruik maakt als voedsel of genotmiddel, ontzegt, doch zich zelf zonder bedenken desnoods wil opofferen voor zijn uiterst hooggespannen idealen, dat hij in zijn redeneeringen zóó eenzijdig doorgaat, dat hij zich vaak blind toont voor de lessen der werkelijkheid, is naar mijn meening niet meer normaal te achten. Dit komt geheel overeen met de gangbare opvatting, die de echte dweepersnaturen in het zoogenaamde grensgebied plaatst, zoo ze niet tot de werkelijk zieken kunnen gerekend worden. Dit laatste is hier niet het geval, zooals reeds werd gezegd; daartoe zijn verstand en gevoelsleven te goed en kwalitatief te normaal ontwikkeld.

Voor G. zou dus, daar hij in psychiatrischen zin staat in het grensgebied tusschen de beslist normale en de ziekelijk afwijkende geesten, volgens het in den aanvang gehouden betoog, de vraag in aanmerking komen of hier „innerlijke overmacht” aanwezig geacht kan worden als reden voor zijn dienstweigering.

Ook hierop meen ik evenwel in dit concrete geval bepaald ontkenend te moeten antwoorden.

Bij dezen jongen man, met een zóó helder verstand, zonder iets van ziekelijke afwijking daarin, met een evenmin ziekelijk gestoord gevoelsleven, bij wien alleen de totale ontwikkeling van karakter en persoonlijkheid geleid heeft tot een resultaat, dat hem tot een van den norm afwijkend individu stempelt, doch die nog dicht bij de onbetwistbaar psychisch normalen staat, kan ik niet aannemen, dat bepaalde sterk op den voorgrond tredende factoren in het geestesleven oorzaak zijn geweest, dat hij, bij zijn dienstweigeren, een daad ver-

richt heeft, in strijd zijnde met zijn totale persoonlijkheid, wat het geval zou moeten zijn om van „overmacht” te mogen spreken, zooals ik boven uiteenzette.

Zijn geheele persoon is voor die weigering aansprakelijk; hij verkeert in het geval, waarin we gewoon zijn iemand een daad toe te rekenen;

geen overmachtige factoren zijn hier het evenwicht komen verbreken, zoodat daardoor een zeker „beter ik” machteloos gemaakt werd. De geheele persoon van G. is dienstweigeraar om het zoo uit te drukken. Hoezeer de door hem verrichte daad ook thans nog zijn volledige instemming heeft en dus als ten volle gewild moet aangemerkt worden, blijkt wel het duidelijkst uit het feit, dat G. niets liever wenscht dan volle verantwoording daarvoor te dragen.

Kennelijk gevoelt hij zich zelf ook geenszins door eenige overmacht tot die daad gebracht.

Hij meent nog steeds langs den ingeslagen weg alleen het doel, dat hij zich voor oogen stelt in den vorm van de door hem gedroomde ideale maatschappij, te kunnen bereiken, en zou, als hij opnieuw voor het alternatief kwam te staan van moeten kiezen tusschen al of niet in dienst treden, weder dezelfde keuze doen.

Daarbij moge er op gewezen worden, dat het hier volstrekt niet een keuze geldt tusschen diametraal tegenover elkaar staande dingen, zooals, om eens een voorbeeld te noemen, die tusschen het behouden en het afstand doen van iets, waaraan men gehecht is, doch dat het verschil voor ons gevoelsleven tusschen dienstweigeren en zich onder innerlijk protest aan den dienstplicht onderwerpen op zich zelf niet bijster groot is.

Het wordt alleen van belang als met die dienstweigering een zeer bepaald en zeer bewust doel wordt nagestreefd, ver uitgaande buiten het belang van den eigen persoon, d.w.z. propaganda maken voor een overtuiging.

Dit doel alleen doet G. zoo vast bij zijn besluit blijven en dit doel maakt hem, als iets, waarmede zijn geheele persoonlijkheid instemt, dan ook volkomen aansprakelijk voor zijn daad.

De vraag of beklagde, gegeven zijn geestesgesteldheid en de omstandigheden, waarin hij verkeerde, al dan niet anders had kunnen handelen, blijve buiten beschouwing nu eenmaal is vastgesteld, dat zijn persoonlijkheid in haar geheel voor de daad aansprakelijk moet gesteld worden. Velen toch en met name de consequente aanhangers van de leer van het determinisme zullen geneigd zijn deze vraag voor elk delinquent ontkennend te beantwoorden en toch, ware het slechts om practisch juridische redenen, de aansprakelijkheid van een persoon voor hetgeen hij doet in menig geval willen toelaten. Willen we dus een oordeel uitspreken over G's. psyche, waarmede ook aanhangers dier richting zich kunnen vereenigen, dan laten wij die vraag rusten als zijnde overbodig geworden.

In hoeverre de overweging of iemand dienst weigerde op grond van een oprechte innerlijke overtuiging, zooals, volgens boven ge-

geven beschrijving van karakter, bij G. het geval is, dan wel uit egoïstische motieven, alleen om er persoonlijk voordeel uit te trekken, zooals ook kan en zal voorkomen, invloed mag uitoefenen op de bepaling van de zwaarte der schuld, meen ik, als vallende geheel buiten mijn terrein, aan het oordeel van den rechter te moeten overlaten.

Conclusie.

Op de ons door den Krijgsraad gestelde vragen luidt derhalve mijn antwoord:

ad 1um. Beklaagde was tijdens het plegen van het feit niet lijdende aan gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens;

ad 2um. Bij beklagde heeft tijdens het plegen van het feit niet een toestand bestaan van innerlijke overmacht, leidende tot dienstweigering.

's-Gravenhage, September 1921.

C. J. H. TEMPELMANS PLAT.

Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem.

Vonnis van 18 November 1921.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 9den December 1921.

President: Dr. Th. Evekink.

Leden: Kapiteins P. ten Bruggen Cate, W. P. Tielenius Kruythoff, W. J. Arriëns en Dr. J. S. Barbas.

Auditeur-Militair: Dr. W. F. van Meurs.

Eene oproeping van een verlofganger der militie om 28 Juni 1921 in werkelijke dienst te komen, gedaan bij openbare kennisgeving van den burgemeester van 18 Juni 1921, is in overeenstemming met de Militiewet 1912 en het militiebesluit van 13 April 1912, S. 145.

Vonnis van den Krijgsraad in het 2e Militair Arrondissement te Arnhem in zake H. N. de R., oud 23 jaar, geboren te Rotterdam,

9 Mei 1898; milicien-soldaat bij 3-I-Regiment Genietroepen, thans verblijvende te Rotterdam, straat 86, niet gedetineerd beklaagde;

De Krijgsraad in het tweede Militair Arrondissement te Arnhem;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den Plaatselijke-Commandant te Utrecht, d.d. 8 October 1921, waarvan afschrift is gelaten aan beklaagde;

Gezien het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad van den Commandeerenden Officier van het garnizoen der hoofdplaats van het 2e Militair Arrondissement, d.d. 1 November 1921, met de aan den voet daarvan gestelde telastlegging van den Auditeur-Militair, welk stuk onder overgifte van een door den Secretaris bij bovengenoemden Krijgsraad geteekend afschrift, aan beklaagde is betekend op 3 November 1921;

Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gezien een voorgelezen proces-verbaal op ambtseed tegen beklaagde opgemaakt door J. F. K., wachtmeester, tevens onbezoldigd rijksveldwachter der militaire politie te Rotterdam;

Gezien een openbare kennisgeving van den Burgemeester van Rotterdam, d.d. 18 Juni 1921, met daarop gestelde ambtseedige verklaring;

Gezien een missieve van het Departement van Oorlog, afd. Dienstplicht no. 11, O. M. aan den Commandant van het Regiment Genietroepen te Utrecht;

Gezien de door den Auditeur-Militair ingediende schriftuur van eisch strekkende tot vrijspraak;

Gehoord den beklagde;

Na overeenkomstig artikel 193 van de Rechtspleging bij de Landmacht te hebben beraadslaagd;

Overwegende, dat beklagde voor dezen Krijgsraad, gehouden den 18en November 1921 heeft terecht gestaan ter zake:

dat hij als verlofganger der militia gevestigd te Rotterdam en bij openbare kennisgeving van den burgemeester dier gemeente van 18 Juni 1921 aldaar opgeroepen om op 28 Juni 1921 op grond van het bepaalde bij art. 94, 2e lid, der Militiewet in werkelijken dienst te komen bij het regiment Genietroepen te Utrecht, niet aan die oproeping heeft voldaan, voortdurend en onafgebroken van zijn garnizoen en korps afwezig is gebleven en te Rotterdam op 18 Augustus 1921 door de openbare macht is aangehouden;

Overwegende dat het aan beklagde vertoonde en voorgehouden uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het Regiment Genietroepen inhoudt, dat beklagde 26 October 1917 is ingelijfd als dienstplichtige van de lichte van 1918 uit de gemeente Rotterdam onder no. 138 R.; 1 October 1919 met groot verlof; 1 Augustus 1921 als deserteur afgevoerd;

Overwegende dat het aan beklagde vertoonde en voorgehouden uittreksel krijgswettenblad, no. 30437, geteekend in het garnizoen Utrecht, den 25en October 1917, door den 2e-luitenant der Genie N. I. L. F. D. B., den reserve-adjutant-onderofficier W. P. en den

recruut H. N. de R., inhoudt, dat op gemelden datum in tegenwoordigheid van eerstgenoemde door den tweeden genoemde aan beklaagde de krijgsartikelen, voor het krijgsvolk te lande vastgesteld, duidelijk zijn voorgelezen;

Overwegende dat uit een en ander blijkt dat aan beklaagde bekend is gemaakt dat hij onder militaire tucht staat;

Overwegende dat beklaagde heeft opgegeven, dat hij als verlofganger der militie gevestigd te Rotterdam en bij openbare kennisgeving van den Burgemeester dier gemeente van 18 Juni 1921 aldaar opgeroepen om op 28 Juni 1921 op grond van het bepaalde bij art. 94, 2e lid der Militiewet in werkelijken dienst te komen bij het Regiment Genietroepen te Utrecht, niet aan die oproeping heeft voldaan, voortdurend en onafgebroken van zijn garnizoen en korps afwezig is gebleven en te Rotterdam op 18 Augustus 1921 door de openbare macht is aangehouden;

Overwegende dat de navolgende getuige onder eede verklaard heeft: P. R. W. de G. serg -maj.-adm. bij het Regiment Genietroepen te Utrecht; dat beklaagde op 28 Juni 1921 niet heeft voldaan aan eene oproeping om voor straf onder de wapenen te komen; dat hij op 18 Augustus 1921 administratief van desertie werd tegemeld als zijnde aangehouden;

Overwegende dat uit vorengemeld uittreksel stamboek blijkt, dat beklaagde op 26 October 1917 is ingelijfd als dienstplichtige van de lichterling 1918 uit de gemeente Rotterdam, onder no. 138 R.;

Overwegende dat uit vorengemelde openbare kennisgeving van den Burgemeester der gemeente Rotterdam van 18 Juni 1921, derhalve *ten minste 10 dagen vóór den dag van opkomst*, blijkt, dat beklaagde aldaar is opgeroepen om op 28 Juni 1921 op grond van het bepaalde bij art. 94, 2e lid der Militiewet in werkelijken dienst te komen bij het Regiment Genietroepen te Utrecht, terwijl uit de daarop gestelde ambtseedige verklaring van dien Burgemeester blijkt, dat die openbare kennisgeving is gedaan, bij aanplakking ter plaatse als daartoe in die gemeente gebruikelijk is;

Overwegende dat uit voormelde missive van het Departement van Oorlog, geteekend namens den Minister van Oorlog, blijkt, dat aan geadresseerde wordt opgedragen beklaagde als deserteur af te voeren, althans indien hij bij ontvangst daarvan nog niet bij het korps mocht zijn aangekomen; terwijl uit voormeld uittreksel stamboek blijkt, dat beklaagde op 8 Augustus 1921 als deserteur is afgevoerd;

Overwegende dat uit voormeld proces-verbaal blijkt, dat beklaagde te Rotterdam op 18 Augustus 1921 door relatant is aangehouden;

Overwegende, dat door bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen het aan beklaagde te last gelegde alsmede diens schuld daaraan;

Overwegende dat het aldus bewezen verklaarde feit behoort te worden gekwalificeerd:

Eerste desertie in tijd van vrede door een soldaat, door als verlofganger der militie niet te voldoen aan eene oproeping voor den

werkelijken dienst, gevolgd door vrijwillige aangifte, niet binnen vier weken, misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met eerste desertie in tijd van vrede door een soldaat, gevolgd door arrestatie;

Verboden en strafbaar bij art. 17, 134 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande;

Gezien die artikelen, benevens de artikelen 10, 19, Wet 14 November 1879 (Stbl. no. 191), 9 Wet 15 April 1886 (Stbl. no. 64), 91 Wetboek van Strafrecht, 74 Militiewet;

Rechtsprekende in Naam der Koningin!

Verklaart den beklagde schuldig aan het hem te laste gelegde feit bewezen, gekwalificeerd en strafbaar zooals opgemeld;

Veroordeelt hem te dier zake tot eene militaire detentie van veertien dagen;

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 18 Augustus tot 8 September 1921.

De geachte inzender van dit vonnis, dien wij daarvoor onzen beleefden dank betuigen, deelt ons mede, dat de Auditeur-Militair, vrijspraak van den beklagde had gevraagd op grond, dat de oproeping niet was geschied met inachtneming van den wettelijken termijn van 10 dagen. Hij verwijst voorts naar de sententies van het H. M. G. van 29 December 1905 en van 25 Juni 1907 onderscheidenlijk te vinden in M. R. T. III (blz. 145) en IV (blz. 511.)

Wij merken in verband daarmee het navolgende op.

Bij de bovenvermelde sententies besliste het Hof, dat, nu in de Militiewet 1901 niet is bepaald, op welke wijze de oproeping voor den werkelijken dienst ter kennis moet worden gebracht van den daartoe verplichten verlofganger, indien die oproeping geschiedt bij openbare kennisgeving, daarbij de termijn, gesteld in art. 126 dier wet, behoorde te worden in acht genomen. Het zou immers niet met den geest van de wet strooken den termijn, voorafgaande aan de opkomst in werkelijken dienst, in een geval, waarin de oproeping den militieplichtige niet met zekerheid bekend is, korter te nemen dan in het geval van de jaarlijks terugkeerende opkomst bedoeld in meergenoemd art. 126, welk artikel bepaalde, dat de openbare kennisgeving, „ten minste tien dagen te voren”, d. w. z. voor den datum waarop het jaarlijks onderzoek plaats heeft, moet geschieden.

Onder de werking van de Militiewet 1912 is de wijze, waarop een oproeping voor den werkelijken dienst bij openbare kennisgeving behoort te geschieden, wel geregeld. Art. 10 van die wet zegt: „Door Ons wordt bepaald, naar welke regelen de openbare of persoonlijke kennisgevingen en de oproepingen geschieden, die volgens de wet noodig zijn” enz. Ter voldoening aan dit voorschrift bepaalt art. 4 van het K. B.

van 3 April 1912 S. 145 (Militiebesluit) o.m. dat de aanplakking van deze openbare kennisgevingen, indien zij betrekking hebben op een te vervullen verplichting of een te verrichten handeling, moeten geschieden „ten minste tien dagen voor den tijd, waarop de verplichting moet worden vervuld of de handeling moet plaats hebben”.

Aan dezen eisch is, naar het ons voorkomt, in het geval van den militieplichtige, die bij bovenstaand vonnis werd veroordeeld, voldaan. Immers hij is opgeroepen voor den werkelijken dienst tegen 28 Juni 1921, terwijl de openbare kennisgeving daarvan is geschied op 18 Juni 1921 dus tien dagen te voren. Blijkbaar moet de Auditeur-Militair van oordeel zijn geweest, dat de wet een termijn van 10 vrije dagen eischt tusschen den datum, waarop de openbare kennisgeving geschiedt en dien waarop de betrokkene moet opkomen. Wij meenen, dat de gebruikte terminologie „ten minste tien dagen vóór den tijd” enz. dien eisch niet wettigt. Een beroep op de beide bovenvermelde sententies, gewezen onder de werking van de Militiewet 1901, gaat ten deze niet op. Art. 126 van die wet gebruikte nagenoeg dezelfde uitdrukking als art. 4 van bovenvermeld Militiebesluit, n.l. „ten minste tien dagen te voren”. Dat hiermede zou bedoeld zijn een termijn van tien vrije dagen tusschen de data van de openbare kennisgeving en van de opkomst heeft het Hof destijds niet beslist. Er bestond dan ook geen aanleiding toe, want in de toen behandelde zaken was de oproeping bij openbare kennisgeving onderscheidenlijk vier en drie dagen voor den datum van opkomst geschied.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 25 November 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Dr. H. W. van Sandieck, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. J. H. Vuystingh.

Beklaagde, landstormplichtig-soldaat heeft niet voldaan aan een oproeping om in werkelijken dienst te komen en is ingevolge de algemeene regeling vervat in § 13 van L. O. 1919 B 331 afgevoerd als deserteur. Daardoor is niet voldaan aan den eisch van art. 19 Landstormwet: afvoering als deserteur op last van den Minister van Oorlog.

De regeling in voornoemde legerorder is alleen gegeven met betrekking tot onbepaald (klein) verlofgangers onder de landstormplichtigen. Door de te zijnen aanzien gedane oproeping eindigde beklagdes verlof en door aan die oproeping niet te voldoen maakte hij zich schuldig aan achterblijven van verlof.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

V., oud 27 jaar, geboren te Ameide, landstormplichtig-soldaat bij de Xde Infanterie-brigade, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake dat hij te Rotterdam, Delft of Haarlem, althans elders in Nederland op of omstreeks 17 September 1920 niet heeft voldaan aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst, ingevolge het bepaalde bij Legerorder 1919 B. 331, zijnde gedaagde mitsdien op 15 October 1920 als deserteur afgevoerd en sedert voortdurend en zonder verlof van zijn korps afwezig gebleven, totdat gedaagde zich op 15 November 1920 vrijwillig heeft aangemeld bij de politie te Rotterdam, althans door de politie voornemens is gearresteerd, een en ander na reeds ter zake van tweede desertie in tijd van vrede te zijn gestraft;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 29 December 1920 gewezen vonnis, het aan gedaagde ten laste gelegde feit, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, met den verstande als in het vonnis aangegeven, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard met gedaagdes schuld daaraan; het aldus ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als: „Derde desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, „door, na wegens tweede desertie te zijn gestraft, als landstormplichtige niet te voldoen aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van zes weken, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in min-

derngi zal worden gebracht van 15 November 1920 tot 30 December 1920;

Overwegede dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid; dat echter de Krijgsraad ten onrechte het bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als in het vonnis is geschied; dat hier immers met betrekking tot gedaagde niet heeft plaats gevonden afvoering als deserteur op last van den Minister van Oorlog, zooals artikel 19 van de Landstormwet dit eischt, zal een tot den landstorm behoorende dienstplichtige, die niet voldoet aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, als deserteur kunnen worden behandeld; dat wel gedaagde op 15 October 1920 als deserteur is afgevoerd ingevolge het bepaalde bij § 13 van Legerorder 1919 B. N°. 331, inhoudende, dat, indien aan de persoonlijke oproeping van § 9 niet wordt voldaan, de afvoering als deserteur plaats heeft op de wijze, bepaald voor klein-verlofgangers, die van verlof achterblijven, maar hiermede aan den eisch van het genoemde artikel van de Landstormwet geenszins is voldaan; dat immers dit wetsartikel — evenals de artikelen 98 der Militie- en 36 der Landweewet — bedoelt, dat naar de redenen van het niet voldoen aan eene oproeping voor den werkelijken dienst in ieder geval afzonderlijk van wege den Minister van Oorlog een summier onderzoek zal worden ingesteld en, naar gelang van de uitkomsten van dat onderzoek, de last tot afvoering als deserteur door dien Minister al dan niet zal worden verstrekt; dat dus eene algemeene regeling, als is opgenomen in § 13 van bovenbedoelde Legerorder, volgens welke ieder, enkel op grond, dat hij aan de persoonlijke oproeping niet heeft voldaan, als deserteur moet worden afgevoerd — aan die bedoeling geen recht doet wedervaren; dat trouwens de Minister van Oorlog bij de vaststelling van meervermelde § 13 ook geenszins toepassing heeft willen geven aan het in de bovengenoemde wetsbepalingen omtrent afvoeren op zijnen last als deserteur voorgeschrevene, zooals blijkt uit het antwoord d.d. 26 Maart 1921 van dien Minister op eene vraag van het Hof omtrent de bedoeling van § 13, luidende dit antwoord:

„De bepaling van § 13 van Legerorder 1919 B. N°. 331 vindt „haren grond in de overweging, dat van militairen, die met verlof „(geen groot-verlof) zijn, en die een persoonlijke oproeping ont- „vangen om op een bepaalden datum onder de wapenen te komen, „om hun kleeding enz. in te leveren, het hun verleende verlof op „dien datum eindigt.

„Voldoet een militair niet aan zoodanige oproeping, dan blijft hij „dus na het eindigen van zijn verlof achter en zal hij dientengevolge „op grond van artikel 159 Crim. Wetboek voor het krijgsvolk te „lande als deserteur worden beschouwd en als zoodanig uit de „sterkte van zijn korps worden afgevoerd”;

Overwegende dat, waar aan den eisch van artikel 19 der Landstormwet omtrent afvoering als deserteur met betrekking tot gedaagde niet is voldaan, hij niet op grond van dat wetsartikel als deserteur kan worden behandeld; dat echter de regeling van Legerorder 1919 B. N^o. 331 is gegeven alleen met betrekking tot klein-verlofgangers onder de landstormplichtigen, en dus uit de vermelding in de telastlegging, dat gedaagde niet heeft voldaan aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst ingevolge het bepaalde bij die Legerorder, voortvloeit, dat gedaagde langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof — door de bedoelde oproeping — van zijn korps afwezig is gebleven, zoodat hem desertie in dien vorm is te laste gelegd;

Overwegende dat derhalve het ten laste van gedaagde bewezen feit moet worden gequalificeerd als:

„Derde desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door, na wegens tweede desertie te zijn gestraft, langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof van zijn korps afwezig te blijven, „zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen”;

Overwegende dat de bij het vonnis aan gedaagde opgelegde straf van zes weken militaire gevangenis staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 29 December 1920 ten laste van gedaagde gewezen, voorzoover betreft de qualificatie, aan het te laste gelegde en bewezen verklaarde feit gegeven;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voorzoover betreft de aan gedaagde opgelegde straf van zes weken militaire gevangenisstraf en de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door gedaagde van 15 November 1920 tot 30 December d. a. v. voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd;

Qualificeert het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit als:

„Derde desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door, na wegens tweede desertie te zijn gestraft, langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof van zijn korps afwezig te blijven, „zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen”.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat de beklaagde, ten tijde waarover het hier gaat, niet verkeerde

in den toestand van groot-verlofganger, daar hij wél was met verlof, doch niet met groot-verlof;

dat de beklaagde, op den 6en September 1920, door den Commandant van het Landweerdistrict Rotterdam I, in persoon is opgeroepen, om, op den 17en September 1920, onder de wapenen te komen;

dat, daardoor, op dien 17en September, het verlof des beklaagden een eind zou nemen en ook genomen heeft;

dat de beklaagde evenwel aan dien oproep niet heeft voldaan, op 17 September 1920 dan ook niet bij zijn korps en garnizoen is teruggekeerd, doch daarvan wederrechtelijk afwezig is gebleven tot op 15 November 1920, toen hij zich heeft aangegeven bij de Politie te Rotterdam;

en concludeerde tot tenietdoening van het betrekkelijk vonnis wat betreft de kwalificatie en dat beklaagde zal worden schuldig verklaard aan: Derde desertie in tijd van vrede door een soldaat, door, na bestraffing wegens tweede desertie, langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof van zijn korps en garnizoen afwezig te blijven, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des Rechters te kunnen bewijzen;

met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, inzonderheid wat betreft de opgelegde straf en den aftrek van het voorarrest;

terwijl

de Raadsman betoogde:

dat gezien de pogingen die gedaagde schijnt gedaan te hebben om zijn goed in te leveren, de straf hem wel wat hoog voorkomt, welke straf echter inmiddels door den in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd geacht wordt geheel te zijn ondergaan, zoodat het belang van gedaagde te dien opzichte niet groot meer is.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 25 November 1921.

President: Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

De aan klager opgelegde straf, wegens het uit onachtzaamheid niet groeten van zijn meerdere in rang wordt door het H. M. G. te niet gedaan.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gezien de klacht, gedagteekend 19 October 1921, van den sergeant S. van de 1ste compagnie, 1ste bataljon, 8ste Regiment In-

fanterie, over de straf van vier dagen kwartierarrest, hem op 17 October 1921 opgelegd door zijn bataljons-commandant, den majoor V., wegens:

„Uit onachtzaamheid zijn meerdere in rang niet gegroet”,
en over de strafreden;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager, strafoplegger en als getuigen: kapitein R. D. S. B., commandant van de 2de Batterij van het Korps Rijdende Artillerie, en wachtmeester-trompetter F. H. D., dienende bij gemelde batterij;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat klager in den morgen van 29 September 1921 als sergeant-instructeur van eene sectie Infanterie — ± 30 man — belast was met het houden van eene pionier-oefening op den Galgenberg bij Arnhem; dat hij daartoe deze sectie geleidde langs den Apeldoornschen weg en den Schelmschen weg; dat hij op korten afstand achter de sectie marcheerde; dat, toen de sectie op den Schelmschen weg was gekomen en hij juist den hoek van Apeldoornschen en Schelmschen weg omgegaan was, hij achter zich het geluid van in beweging zijnde paarden hoorde, waarop hij, omkijkende, eene colonne ruiters zag en in het eerste gelid van die colonne een wachtmeester-trompetter, die door het opsteken van de hand eene groetende beweging tegen hem maakte; dat hij, daardoor opmerkzaam geworden, in dien groetenden ruiter den wachtmeester-trompetter D. herkende en hij dezen teruggroette, door eene soortgelijke beweging met de hand te maken, waarna hij zich weder omdraaide naar zijne sectie en voortmarcheerde; dat hij even later door den kapitein S. B., die zich toen bij de kruising van de beide bovengenoemde wegen bevond, is teruggeroepen en hem door dezen officier is gevraagd: „Waarom heb je mij niet gegroet?”, waarop door hem geantwoord is: „Ik had U niet gezien”; dat de kapitein, als commandant van drie pelotons Rijdende Artillerie, zich had bevonden vlak achter 6 wachtmeesters-trompetters (rijdend in twee of drie gelederen — dit punt is niet tot klaarheid gekomen —), waarna de colonne van de manschappen met de pelotons-commandanten volgde;

Overwegende dat eenerzijds de getuige S. B. heeft verklaard, dat klager en de wachtmeester, toen deze twee elkander groetten, hoogstens 20 pas van elkander verwijderd kunnen zijn geweest, welke verklaring aan den strafoplegger, als plaatselijk daar zeer goed bekend, juist is voorgekomen, zooals hij ter terechtzitting van het Hof heeft medegedeeld; dat anderzijds klager heeft volgehouden, en de als getuige ter terechtzitting van het Hof gehoorde wachtmeester-trompetter D. hem ten aanzien van dit punt is bijgevalen, dat de bedoelde afstand belangrijk grooter, n.l. 35 à 40 Meter, was;

dat klager heeft opgegeven, dat de colonne ruiters zoodanig in een stofwolk was gehuld, dat hij enkel de aan de spits rijdende wachtmeesters-trompetters duidelijk heeft kunnen zien, terwijl de getuige S. B. heeft verklaard, dat de colonne toen in draf reed en er dien dag op dat ruiterspad nogal stof was, maar dat, waar hij onmiddellijk achter de trompetters reed, daar ter plaatse de stofwolken niet zóó erg kunnen zijn geweest, dat hij aan het gezicht van klager onttrokken zou zijn geweest;

Overwegende dat, wat er zij van den juisten afstand en wat van de dichtheid van de stofwolken, het enkel de vraag is, nu het opzettelijk niet groeten van zijn meerdere in rang in dezen is uitgesloten, of een geleider van eene sectie manschappen, die op het hooren van een geluid achter zich omziet en eene colonne ruitery ontwaart en wiens aandacht dan een oogenblik getrokken wordt door eene groetende armbeweging van een van de ruiters in het voorste gelid, waarna hij eene groetende beweging terug maakt, — of deze geleider, in plaats van zijn aandacht, die hij geen oogenblik van de door hem geleide sectie had behooren af te wenden, onmiddellijk weer op zijne eigen sectie te richten, integendeel zijn volle opmerkzaamheid eerst nog moet geven aan de aanrijdende colonne om te ontdekken, of ook een officier in 't zicht is, teneinde dezen den militairen groet te kunnen brengen;

Overwegende dat het Hof deze vraag beantwoordt in ontkennenden zin en mitsdien van oordeel is, dat onder de gegeven omstandigheden bij klager van de in de strafreden omschreven onachtzaamheid niet kan worden gesproken en hij ten onrechte daarvoor is gestraft;

Overwegende dat dus de klacht is wettig en de opgelegde straf niet kan worden gehandhaafd;

Krachtens artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17-19 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet de straf en de strafreden, waarover beklag;

Beveelt, dat deze straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 3 Januari 1922.

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandieck.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Dr. L. van Gigch.

Een officier van gezondheid, wien, namens den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht, is opgedragen aan H.M. de Koningin een request om ontslag uit den militairen dienst wegens lichaamsgebreken in te dienen, en wien door dien Inspecteur, met machtiging van den M. v. O., is medegedeeld dat hij hem ongeschikt achtte voor den militairen dienst, is door een en ander niet ontheven van de verplichting om zijn dienst als officier van gezondheid te blijven vervullen.

De dienstbetrekking van een officier eindigt eerst met ingang van het tijdstip, waarop hij ingevolge de wet hetzij den rang van officier verliest, hetzij door H. M. de Koningin wordt ontslagen. Tot zoo lang is hij verplicht tot verrichting van alle militaire diensten, welke hem worden opgedragen en tot welke uitvoering hij in staat is.

In de bijzondere omstandigheden, waaronder het feit is gepleegd, vindt het Hof aanleiding den gedaagde de minimum-straf op te leggen. Het hem ter zake van hetzelfde feit als krijgstuchtelijke straf opgelegd arrest wordt door het Hof gelijk gesteld met voorloopig arrest en in mindering gebracht op de opgelegde straf.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

C. E., oud 32 jaar, geboren te Arnhem, officier van gezondheid 2de klasse bij het personeel van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, appellant van een door den Krijgsraad te Arnhem op 30 September 1921 gewezen vonnis, ter eenre, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op de gronden en middelen, nader bij pleidooi aan te voeren, dat het den Hove moge behagen, den appellant vrij te spreken,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 4 November 1921 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te

vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch a minima, is geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de bestraffing en dat alsnog, bij sententie van den Hove, de appelland onvoorwaardelijk zal worden veroordeeld tot acht dagen militaire gevangenisstraf, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiskaal;

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appelland, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen-deskundigen: Dr. T. J. H. S., Generaal-Majoor, Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, in garnizoen te 's-Gravenhage; Prof. Dr. H. J. L., hoogleeraar in de chirurgie, wonende te Utrecht; Prof. Dr. W. N., hoogleeraar in de chirurgie, wonende te Amsterdam, en Dr. H. F., chirurg Generaal-Majoor buiten dienst van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, wonende te Utrecht;

Overwegende dat appelland voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Amersfoort op 20 en 21 Februari 1921 uitdrukkelijk geweigerd en opzettelijk nagelaten heeft, te gehoorzamen en na te komen de hem in dienst door zijn Chef den Dirigeerend-Officier van gezondheid 2de klasse, G. L. C., gegeven order om met ingang van 21 Februari 1921 de zieken op zaal G in het Militair Hospitaal te behandelen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij zijn op 30 September 1921 gezezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan: dat appelland te Amersfoort op 21 Februari 1921 opzettelijk nagelaten heeft te gehoorzamen en na te komen de hem in dienst door zijn Chef, den Dirigeerend-officier van gezondheid 2e klasse G. L. C., gegeven order om met ingang van 21 Februari 1921 de zieken op zaal G in het Militair Hospitaal te behandelen; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „als officier in eene andere gelegenheid, dan „in eene affaire tegen den vijand of in eene plaats, welke dadelijk „belegerd of berend is, opzettelijk nalaten de orders van dengene, die „boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen”; te dier zake appelland heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van veertien dagen, met bevel, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van één jaar aan een strafbaar feit, of, zoolang hij aan de krijgstucht onderworpen is, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert, heeft schuldig gemaakt, en met bepaling, dat de tijd, door den

veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van het vonnis voorloopig in verzeerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 22 tot 26 Februari 1921; voorts den appellant heeft vrijgesproken van hetgeen hem meer is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, hebbende de behandeling der zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet geleid tot eene andere beslissing dan die des eersten rechters; dat het vonnis dus in zooverre behoort te worden bevestigd;

Overwegende dat appellant, zoo in eersten aanleg als in hooger beroep, mede bij monde van zijn raadsman, tot zijne verdediging heeft aangevoerd, dat hij ter zake van het hem te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar is, zijnde naar zijne meening de order, in de telastlegging omschreven, hem ten onrechte gegeven en hij tot het opvolgen daarvan niet verplicht, omdat hij, op grond van zijne ongeschiktverklaring voor de verdere waarneming van den militairen dienst, niet meer tot het verrichten van dienst geroepen mocht worden, hebbende appellant dit verweer nader toegelicht als volgt: dat hij, als gevolg van een lichaamsgebrek — een liesbreuk met waterbreuk — reeds sinds den herfst van 1919 telkens niet in staat was zijn dienst te verrichten; dat hij, op zijn daartoe op 26 Mei 1920 gedaan verzoek, op 1 Juni 1920 een geneeskundig onderzoek heeft ondergaan, bij welk onderzoek hij echter *niet-ongeschikt* werd verklaard voor den dienst; dat hij daarna in Juli 1920, op zijne aanvraag, opnieuw geneeskundig onderzocht is; dat, na dit onderzoek, op 18 Juli 1920, zijn chef hem, telefonisch, namens den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, opgedragen heeft, aan Hare Majesteit de Koningin een request om ontslag uit den militairen dienst wegens lichaamsgebreken in te dienen, aan welke opdracht hij heeft voldaan; dat hem vervolgens op 22 Juli 1920 door den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, met machtiging van den Minister van Oorlog, schriftelijk is medegedeeld, dat hij door dien Inspecteur *ongeschikt* was verklaard; dat hij op grond daarvan meende, dat hij geen dienst meer behoefde te doen, in welke meening hij versterkt werd door de hem gegeven opdracht om zijn ontslagaanvraag in te dienen en doordat, na de bedoelde mededeeling van den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst, de Chef van het Militaire Hospitaal telefonisch woordelijk tot hem zeide: „Nu hebben wij niets meer met elkaar te maken” en hij van de lijst van officieren van gezondheid van het garnizoen werd afgevoerd; dat hij na dat bericht van ongeschiktverklaring wel zijn burgerpraktijk heeft uitgeoefend en de gezinnen van militairen, welke onder zijne behandeling waren, zonder hiervoor honorarium te declareeren, is blijven behandelen, doch een eigenlijke dienst hen niet meer is opgedragen vóór 19 Februari 1921; dat hij in December 1920 te 's-Gravenhage nog een derde onderzoek van eene commissie heeft moeten ondergaan, volgens een door hem van den voorzitter dier commissie ontvangen schrijven, op last van den Minister van Oorlog en krachtens artikel 5, tweede zinsnede

(lees: lid), der Pensioenwet, welk onderzoek tot resultaat had zijne niet-ongeschiktverklaring, op grond van de overweging, dat ingevolge artikel 8 van het Keuringsreglement het dragen van een breukband beproefd zou moeten worden; dat, naar zijne meening, dit onderzoek echter geen verband hield met het ontslag en de ongeschiktverklaring krachtens de Bevorderingswet in stand hield, immers uitsluitend noodig was voor de vaststelling van het pensioen; dat op 30 December 1920 zijn chef hem mededeelde, dat hij zijn dienst wederom zou moeten verrichten omdat hij door de laatste commissie niet ongeschikt bevonden was; dat hij, onder protest, hieraan heeft voldaan — n.l. door aanwezig te zijn in het hospitaal op de daarvoor bepaalde uren — omdat voorloopig geen praktische diensten van hem gevergd werden en hij intusschen de gelegenheid had zich tot den Minister van Oorlog te wenden, teneinde kenbaar te maken, dat hij zich nog steeds als ongeschikt verklaard beschouwde; dat, naar zijne ervaring, een militair na ontvangst van een bericht van ongeschiktverklaring direct naar huis wordt gezonden en geen dienst meer doet in afwachting van het hem te verlenen ontslag; dat hij dan ook zijn militaire uniform van de hand heeft gedaan; dat hij steeds in het genot is gebleven van zijn salaris als officier van gezondheid; dat de uitvoering van de hem gegeven order om met ingang van 21 Februari 1921 de zieken op zaal G in het Militair Hospitaal te behandelen, hem op dien dag fysiek wel mogelijk was geweest, doch zijn toestand, ten gevolge van zijne genoemde lichaamsgebreken, van dien aard was, dat, waar hem feitelijk de dienst in vollen omvang was opgedragen, hij elk oogenblik zou kunnen worden; dat hij op 23 Februari 1921 bericht heeft ontvangen dat zijn verzoek om ontslag afgewezen was;

Overwegende dat ten processe is overgelegd en aan appellant voorgehouden een afschrift van het door hem in zijne opgaven bedoelde schrijven van den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, gedagteekend 's-Gravenhage, 22 Juli 1920, luidende:

„De Generaal-Majoor, Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, daartoe gemachtigd door Zijne Excellentie den Minister van Oorlog, geeft hiermede kennis aan den Officier van Gezondheid der 2e klasse C. E. van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, dat Z. W. E. G. door hem, Inspecteur, ongeschikt is verklaard tot de verdere waarneming van den militairen dienst en herinnert hem aan zijne bevoegdheid om binnen drie maanden, nadat de beslissing omtrent zijn aanspraak op pensioen te zijner kennis is gebracht, aan den Minister van Oorlog een herhaald militair geneeskundig onderzoek aan te vragen (art. 10 van het Koninklijk Besluit van 6 Januari 1903, Staatsblad No. 2)”;

Overwegende dat, in hooger beroep, appellant in het geding heeft gebracht twee aan hem gerichte brieven van den Dirigeerend-Officier van Gezondheid der 1ste klasse, Chef van het Militair Hospitaal te 's-Gravenhage, luidende:

de eerste, gedagteekend 14 December 1920:

„Ingevolge opdracht van den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht dd. 13 December 1920 A. No. 1432 Geheim, verzoek ik U op een der eerstvolgende werkdagen des v.m. te 10 uur U bij mij te melden, teneinde een herhaald geneeskundig onderzoek te ondergaan”;

de tweede gedagteekend 21 December 1920:

„In antwoord op Uw schrijven van 19 December 1920 deel ik U mede, dat het herhaald geneeskundig onderzoek wordt ingesteld op last van den Minister van Oorlog krachtens het bepaalde in de 2e zinsnede van Art. 5 van de Pensioenwet voor de Landmacht 1902”;

Overwegende dat Dr. T. J. H. S., Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, voor het Hof, als getuige, onder eede, heeft verklaard: dat appellant op 1 Juni 1920, op eigen verzoek, door eene commissie geneeskundig onderzocht is en toen geschikt is verklaard; dat op 8 Juli 1920, wederom op verzoek van appellant, een herhaald geneeskundig onderzoek heeft plaats gehad en appellant toen voor den dienst ongeschikt is verklaard; dat hij, getuige, de beslissing (lees: het rapport) betreffende dit herhaald onderzoek heeft doorgezonden aan den Minister van Oorlog, voorzien van eenige aantekeningen zijnerzijds, en op 22 Juli 1920 aan appellant heeft kennis gegeven — zulks bij zijn als voormeld in afschrift ten processe overgelegd schrijven — dat appellant door hem, getuige, ongeschikt was verklaard; dat deze kennisgeving niet méér beteekende, dan de mededeeling aan appellant van een advies van hem, getuige, aan den Minister van Oorlog; dat eenige maanden later (November 1920) de Minister van Oorlog, naar aanleiding van een desbetreffend verzoek van den Militairen Pensioenraad, een herhaald geneeskundig onderzoek gelastte; dat appellant tot het ondergaan van dit onderzoek is opgeroepen naar 's-Gravenhage (December 1920) en toen geschikt werd bevonden; dat ingeval van ongeschikt-verklaring de betrokkene, in afwachting van de beslissing omtrent zijn ontslag en pensioen, die diensten behoort te verrichten, waartoe hij in staat is; dat de diensten, welke appellant als officier van gezondheid in het garnizoen te verrichten had, eigenlijk niet verschilden van de werkzaamheden van een burgergeneesheer, welke werkzaamheden appellant blijkbaar wel kon waarnemen; dat hem, getuige, dit eigen ervaring niet bekend is een geval, waarin, na mededeeling van den Inspecteur aan den belanghebbende van diens ongeschiktverklaring, ontslag uit den dienst niet volgde;

hebbende getuige voorts nog opgegeven: dat de bedoelde mededeeling aan den betrokkene omtrent diens ongeschiktverklaring niet berust op eenig voorschrift, doch op eene correspondentie tusschen een vroegeren Minister van Oorlog en een vroegeren Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht; dat hem thans gebleken is, dat zulk eene mededeeling aanleiding kan geven tot misverstand, hetgeen, voorzoover hem bekend, tot dusver nog niet was voorgekomen;

Overwegende, in aansluiting met de in het vonnis van den Krijgsraad opgenomen beëdigde verklaring van den getuige G. L. C., Dirigerend-

Officier van gezondheid der 2de klasse, Chef van het Militair Hospitaal te Amersfoort, dat deze getuige in een ten processe overgelegd schrijven van 3 Maart 1921 aan den President van het Hoog Militair Gerechtshof — welk schrijven aan appellant is voorgehouden bij zijn verhoor voor den officier-commissaris en welks inhoud door genoemden getuige, na voorlezing, bij diens verhoor voor den officier-commissaris is bevestigd — onder meer heeft opgegeven: dat hij op 29 December 1920 ontvangen heeft een nota van den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, inhoudende het verzoek om aan dien Inspecteur te berichten, of appellant inderdaad sedert Juli t.v. geen dienst meer had verricht, doch wel burgerpraktijk uitoefende en, zoo ja, op welken grond, alsmede, dat in allen gevalle, op grond van de uitspraak der (derde) commissie te 's-Gravenhage, appellant onverwijld zijn dienst zou moeten hervatten; dat hij den appellant hiermede in kennis heeft gesteld en deze aanvankelijk verklaarde hieraan niet te zullen voldoen, doch den folgenden dag zijn dienst hervatte, zij het dan ook onder protest; dat hij op 19 Februari 1921 aan appellant opdroeg om te beginnen met 21 d.a.v. de zieken op zaal G te behandelen; dat hij op 20 Februari 1921 een schrijven van appellant ontving, waarin deze verklaarde bezwaren te moeten maken tegen dezen dienst, aangezien bij zich nog steeds als ongeschikt-verklaard beschouwde:

Overwegende dat het door appellant als voormeld voorgedragene, bevestiging vindt — althans in hoofdzaak — in de hierboven weergegeven bescheiden en in de voormelde verklaringen en opgaven van respectievelijk den getuige S. en den Dirigeerend-Officier van Gezondheid C. en, voor zoover niet inhoudende eene bijzondere meening van appellant, als juist mag worden aangenomen; dat echter de daaruit door appellant blijkens zijn verweer, getrokken conclusie door het Hof niet wordt aanvaard:

Overwegende dienaangaande, dat, krachtens artikel 60 der Grondwet, de beslissing omtrent het verleenen van ontslag aan- en op pensioen stellen van officieren, een en ander met inachtneming van de daaromtrent bij de Wet gestelde regelen, berust bij de Koningin en dat die regelen, voor zoover in casu van belang, gesteld zijn in de Bevorderingswet voor de Landmacht 1902, in de Pensioenwet voor de Landmacht 1902 en in de Wet van 21 Maart 1896, Staatsblad No. 50, (betreffende den Militairen Pensioenraad); dat de vraag, of een officier overeenkomstig het bepaalde in artikel 39, eerste lid, 2o. b, van genoemde Bevorderingswet in aanmerking kan komen voor ontslag onder toekenning van pensioen of van het recht op pensioen, ter zake van ongeschiktheid voor de verdere waarneming van den militairen dienst ten gevolge van lichaamsgebreken, eerst dan in overweging genomen kan worden, wanneer die officier na geneeskundig onderzoek *ongeschikt* is verklaard voor de verdere waarneming van den militairen dienst op grond van lichaamsgebreken; dat echter die ongeschiktverklaring moet zijn gegrond op de bepalingen van het „Militair Keuringsreglement” vastgesteld bij Koninklijk besluit van 25 Maart 1918, Staatsblad No. 209, ter voldoening aan het bepaalde in artikel 7 van den Algemeenen

Maatregel van Bestuur (Koninklijk besluit van 5 Januari 1903, Staatsblad No. 2), bedoeld in artikel 39, tweede lid, van meergenoemde Bevorderingswet en in artikel 5, eerste lid, van meergenoemde Pensioenwet, terwijl, in elk geval, krachtens de Wet van 21 Maart 1896, Staatsblad No. 50, noodig is het advies van den Militairen Pensioenraad nopens de toekening, op grond van zoodanige ongeschiktheitsverklaring, van pensioen of recht op pensioen ter zake van ongeschiktheid voor de verdere waarneming van den militairen dienst ten gevolge van lichaamsgebreken, alvorens omtrent het verlenen van ontslag eene beslissing genomen kan worden; dat derhalve de ongeschiktheitsverklaring van appellant op 8 Juli 1920 *niet* de beteekenis had, door appellant daaraan gehecht; dat verder geheel buiten beschouwing gelaten kan worden de vraag, of het geneeskundig onderzoek, door appellant, op last van den Minister van Oorlog, op 20 December 1920 ondergaan, gegrond was op de bepalingen van de Bevorderingswet voor de Landmacht 1902 of op de Pensioenwet voor de Landmacht 1902, vermits enkel van belang is, of appellant door de bedoelde ongeschiktheitsverklaring zich verder ontslagen mocht achten van de verplichting tot het verrichten van zijn dienst als officier van gezondheid; dat nu, waar de dienstbetrekking van een officier eerst eindigt met ingang van het tijdstip, waarop hij ingevolge de Wet hetzij den rang van officier verliest, hetzij door de Koningin wordt ontslagen, appellant, zoolang hij niet uit den militairen dienst ontslagen was, gehouden was tot het verrichten van die militaire diensten, welke hem werden opgedragen en tot welke uitvoering hij in staat was;

Overwegende dat derhalve de Dirigeerend-Officier van gezondheid G. L. C., chef van het Militair Hospitaal te Amersfoort, ongetwijfeld — zooals ook door den Krijgsraad in zijn vonnis te recht is aangenomen — bevoegd was tot het geven van de order aan appellant om met ingang van 21 Februari 1921 de behandeling van de zieken op zaal G in dat hospitaal op zich te nemen; alsmede, dat appellant verplicht was geweest die order na te komen door op den aangegeven dag de hem opgedragen dienst aan te vangen en daarmede voort te gaan tot het oogenblik, waarop voor hem mocht intreden een noodtoestand, namelijk een toestand, waarin hij zich zou zien gesteld voor eene verrichting, welke voor hemzelf, in verband met zijne lichamelijke gesteldheid, noodlottig zou kunnen worden;

Overwegende dat een geval van overmacht in den zin van artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht, waarop appellant, bij monde van zijn raadsman, een beroep heeft gedaan, in casu zich dus niet voordeed;

Overwegende dat dan ook de Krijgsraad in zijn vonnis te recht appellant strafbaar heeft geoordeeld ter zake van het hem te laste gelegde feit, voor zoover dit als bewezen is aangenomen, terwijl ook de in het vonnis aan het bewezen verklaarde gegeven qualificatie op de Wet gegrond is; dat dus ook in zooverre het vonnis behoort te worden bevestigd;

Overwegende dat bij het bepalen van de strafmaat rekening behoort te worden gehouden met de navolgende omstandigheden: de aan appellant verstrekte opdracht om een verzoek om ontslag wegens ongeschiktheid voor de verdere waarneming van den militairen dienst in te dienen; de hem vervolgens door den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, met machtiging van den Minister van Oorlog, gedane schriftelijke mededeeling, dat die Inspecteur hem voor de verdere waarneming van den militairen dienst ongeschikt verklaarde; de hem door zijn onmiddellijken chef gedane mededeeling, dat zij nu niets meer met elkaar hadden te maken; de lange tijd (ongeveer zeven maanden) gedurende welken hij feitelijk — voor eigenlijke dienstverrichtingen — ongemoeid werd gelaten; de omstandigheid, dat — klaarblijkelijk — als regel aan militairen, die voor de verdere waarneming van den militairen dienst ongeschikt zijn verklaard, in afwachting van de beslissing nopens hun ontslag en pensioen militaire diensten niet meer worden opgedragen;

Overwegende dat, op grond van deze omstandigheden, [waardoor appellant de meening heeft kunnen koesteren, dat hij, eenmaal ongeschikt verklaard zijnde, niet meer zijn dienst behoefde te doen] de straf, waartoe de Krijgsraad appellant veroordeeld heeft, te zwaar is en tot het minimum teruggebracht behoort te worden;

Overwegende dat de Krijgsraad ten onrechte heeft aangenomen, dat het militair belang in het onderhavige geval zich niet verzet tegen de uitoefening van de bevoegdheid, als bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, zoodat ook de beslissing van den Krijgsraad tot voorwaardelijke veroordeeling van appellant niet gehandhaafd kan worden;

Overwegende dat appellant ter zake van het feit, waarvoor hij thans voor den Krijgsraad heeft terecht gestaan, reeds op 22 Februari 1921 krijgstuchtelijk is gestraft met vier dagen kamerarrest, zonder accès, welke straf weliswaar door het Hoog Militair Gerechtshof bij beschikking van 1 April 1921 is teniet gedaan, doch door appellant inmiddels geheel was ondergaan; dat alzoo in billijkheid de tijd van 22 tot 26 Februari 1921, welke appellant, zij het ook onder weinig bezwarende omstandigheden, reeds in arrest heeft doorgebracht, met voorloopige verzekerde bewaring ter zake van het hem te laste gelegde feit is gelijk te stellen; dat dus ook de beslissing van den Krijgsraad, dat die tijd bij de uitvoering van de aan appellant opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht, behoort te worden gehandhaafd;

Gezien de in het vonnis aangehaalde wets-artikelen, behalve de artikelen 14a, 14b en 63 van het Wetboek van Strafrecht, en nog bovendien de artikelen 197, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 30 September 1921 ten

laste van appellant gewezen, voorzoover betreft den duur van de bij dat vonnis aan appellant opgelegde straf en het bevel, dat deze straf onder zekere, in het vonnis genoemde voorwaarden niet zal worden ondergaan;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, ook wat betreft de bepaling, dat de tijd, door appellant vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen straf in mindering zal worden gebracht van 22 tot 26 Februari 1921;

Veroordeelt appellant tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van één dag;

Ontzegt allen anderen eisch.

I N H O U D.

	Blz.
Advocaat-Fisikaal. Zie Hoog Militair Gerechtshof.	
Ambtenaar. Zie verduistering.	
Amerika. Maatregel bij de Amerikaansche marine in verband met de handhaving van de tucht	26
Amnestie aan deserteurs	519
Appèl. Zie Hooger beroep.	
Approbatie van beschikkingen in klachtzaken, gewezen door zee-krijgsraden in Ned. Indië	319, 337
Artillerie-Inrichtingen. De — te Delft zijn begrepen onder de uitdrukking 's Lands Magazijnen in Art. 5 C. W. L. . .	92
Begünstiging. Opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van door misdrijf verkregen goed	237
Behoeftte. Verbindbaarheid van een verbod om te voldoen aan een natuurlijke — buiten de daartoe bestemde plaatsen . .	452
Berechting. Zie Maandblad.	
Berg van Saparoea. C. J. G. L. van den —. De nieuwe Legerorganisatie en de rechtspleging bij de landmacht . .	533
Bevoegdheid met betrekking tot een strafbaar feit, gepleegd door een milicien van wien niet is komen vast te staan dat hem bij of na zijne inlijving is medegedeeld, dat hij onder militaire tucht staat	257
— Relatieve competentieregeling bij de Landmacht	317, 418
— in zake een klacht over eene krijgstuuchtelijke straf opgelegd door den commandant van de Gezantschapswacht te Peking	339
Bewijs. Verbetering van de bewijsvoering. Weglaten van de verklaring van een getuige die gedaagdes mededader bij het plegen van het feit is geweest	250
Bezuiniging. Zie Wetgeving.	
— door reorganisatie	419, 517
— Afzonderlijke militaire rechtpraak	432
Blom. Dr. P. A. F. —. Indische militaire strafwetgeving	436
Boekhoudt. Mr. W. —. Het ontwerp-besluit tot uitvoering van de artikelen 10 en 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht, samengesteld door de Commissie ter voorbereiding van de invoering van dat Wetboek	218, 331
Causaliteit. De — in het strafrecht. (D. B. A. Franken).	223
Commissie tot het instellen van een onderzoek naar de bijzondere rechtskennis van officieren der zee- en der landmacht	431

Competentie. Zie Bevoegdheid.

Courantenverslagen. Waarde toe te kennen aan — over het verhandelde in een openbare vergadering 471

Critiek. Bespreking van Regeeringshandelingen in een openbare vergadering 471

Crusius. Zie Slooten.

Degradatie. Niet opleggen van — in verband met de gevolgen ten aanzien van de aanspraken op pensioen 37

— Voorwaardelijke veroordeeling tot — 461

Deserteurs. Hoe te handelen met stukken betreffende — . . 3, 4

— Amnestie aan — 509

Desertie. Vrijspraak van —, omdat niet is komen vast te staan, dat beklagde als deserteur is aangehouden, noch dat hij zich als zoodanig vrijwillig heeft aangemeld of is teruggekeerd. (Beklaagde was na zijne desertie ingelijfd als milicien; eenigen tijd daarna bleek dat hij deserteur was) 240

— Een weinig bevreemdende vrijspraak van —. (Dr. Th. G. Donner) (Naar aanleiding van het voorgaande) 330

— Het door een vrijwilliger in reserve niet voldoen aan de op hem rustende verplichting, om zich in geval van mobilisatie bij zijn korps in dienst te begeven, is niet te beschouwen als achterblijven van een hem verleend verlof 248

— Vrijspraak, omdat gedaagde, die met een woonwagen reisde, aannemelijk heeft gemaakt, dat hij geen kennis heeft genomen van de openbare kennisgeving, waarbij hij werd opgeroepen 341

— Alsvoren, omdat aannemelijk is geworden dat aan beklagde niet was medegedeeld, dat hij voor den landstorm was ingeschreven, noch bij welk onderdeel hij was ingedeeld, terwijl hij wegens verblijf in het buitenland geen kennis heeft genomen van de openbare kennisgeving om in werkelijken dienst te komen en de persoonlijke kennisgeving hem niet heeft bereikt 343

— Vrijspraak van een onbepaald (klein) verlofganger wegens het niet voldoen aan een oproeping voor den werkelijken dienst 566

— Een oproeping van een verlofganger der militia om 28 Juni 1921 in werkelijken dienst te komen, gedaan bij openbare kennisgeving van den burgemeester van 18 Juni 1921 is in overeenstemming met de wet 595

— Veroordeeling van een landstormplichtig soldaat wegens — door langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof afwezig te blijven na veroordeeling in eerste instantie wegens — door niet te voldoen aan een oproeping voor den werkelijken dienst 599

Deskundigen. Rapport van — in zake een principieelen dienstweigeraar	574
Diefstal van electriciteit (electrische energie)	48
— Veroordeeling in hooger beroep, na vrijspraak in eerste instantie wegens gebrek aan overtuigend bewijs	146
Dienstweigerars. Principieele —	8, 529
Dienstweigering. Zie Wetgeving.	
— Het opzettelijk niet nakomen van de order van een superieur mag niet krijgstuuchtelijk worden afgedaan	572
— Veroordeeling in een geval van principieele —. Onderzoek door deskundigen naar de toerekeningsvatbaarheid van den beklagde	574
— gepleegd door een officier na het tijdstip, waarop hem was opgedragen ontslag uit den dienst te vragen wegens lichaamsgebreken en nadat hem was medegedeeld, hij ongeschikt werd geacht voor den militairen dienst	606
Donner. Dr. Th. G. — Eene onbevredigende vrijspraak van desertie	330
Doodstraf. Opleggen van de — in oorlogstijd	324
Electriciteit. Diefstal van — (electrische energie)	48
Electrisch arbeidsvermogen. Zie Wetgeving.	
Franken. D. B. A. — De causaliteit in het strafrecht	223
— Het onmiddellijkheidsbeginsel in het militair strafproces	445
Frankrijk. Opmerkingen over de Fransche krijgstuuch	520
Geld. Zie verduistering.	
Geldboete. Termijn voor de betaling van een opgelegde —	213
— Art. 74 W. v. Sr.	428
Georganiseerd overleg bij de landmacht	513
— bij de zeemacht	524
Gerechtskosten. Zie Reiskosten.	
Getuigeverklaring. Zie Franken.	
— Beslissing over de vraag of een bepaalde — al of niet inhoudt een bijzondere meening bij redeneering opgemaakt	48
— Als — bij de bewijsvoering uitgeschakeld de verklaring van een getuige die beklagdes mededader bij het plegen van het feit is geweest	250
Gevangenisstraf. Zie Boekhoudt.	
Handtasting. Naleven van de voorschriften van de artt. 54 t/m 56 R. L.	418
Hechtenis (vervangende). Bepaling van de — in verband met het maximum van de eventueel op te leggen principale hechtenis	569
Herziening. Een aanvraag om — door den H. R. van een sententie van het H. M. G. is niet-ontvankelijk	59

	Blz.
Hondenbelasting. Verzuim van aangifte van belastbare honden	569
Hooge Raad. Benoemingen in den —	326
Hooger beroep ingesteld zonder verzoek daartoe door den Adv. Fiskaal	250
Hoog Militair Gerechtshof. Zie Wetgeving.	
—. Regeling ter voorziening in de kosten van huishoudelijken en administratieven aard van het — en van den Adv. Fiskaal	317
—. De werkzaamheden van het —	426
Invoering van de nieuwe militaire strafwetten	6, 523
Invoeringswet. Geschiedenis van de — Militair Straf- en Tuchtrecht. Verzameling van ontwerpen, stukken, beraadslagingen enz.	61, 151, 263, 359, 477
Juridische opleiding van onderofficieren	5
Klachtproces. Tenietdoening van een opgelegde straf. Alhoewel klager niet geheel vrij uitgaat, behoort hem naar het oordeel van het H. M. G. geen straf te worden opgelegd	240
—. Niet toestaan van een verzoek om een gedane klacht in te trekken. Wanneer de hoogere militaire autoriteit de strafreden niet onbelangrijk wijzigt, mag geen straf worden opgelegd wegens oneerbiedig en lichtvaardig beklag	254
—. Approbatie van beschikkingen in klachtzaken, gewezen door zekrijgsraden in Ned. Indië	319
—. Het H. M. G. van Ned. Indië heeft geen bemoeienis met beklagzaken van personeel dienende bij de zeemacht aldaar	337
—. Bevoegdheid tot onderzoek van een klacht over eene krijgstuchtelijke straf opgelegd door den Commandant van de Gezantschapswacht te Peking	339
—. Bij twijfel behoort de beslissing ten gunste van den gestrafte uit te vallen	355
—. Tenietdoening van een opgelegde straf, omdat de gestrafte niet door den strafoplegger is gehoord	456
Klachtzaken. (Behandelde). Onjuist weergeven van een door den klager gevoerd onderhoud	240
—. Nalatigheid op zijn dienst als officier van de wacht. Te late bezorging van een dienstelegram voor den commandant	254
—. Ongepast gedrag tegenover den onderofficier van de wacht	338
—. Het als onderofficier op onvoldoend administratieve wijze voeren van de menage en in een brief aan een soldaat diens meerdere verdacht maken	350
—. Uit achteloosheid niet voldoen aan een ontvangen opdracht en het ter zake verstrekken van minder juiste inlichtingen. De opdrachtgever heeft zijn bedoeling niet voldoende duidelijk medegedeeld; niet juiste waardeering van een getuige-verklaring	350

	Blz.
— Niet op den bepaalden tijd maken van opgedragen rondes.	
Twijfel aan de juistheid van de aanwijzingen van een con- trôleklokje	355
— Weigering om te antwoorden op de vraag of iemand de schrijver van een tijdschriftartikel is. Bespreking van Regee- ringshandelingen in een openbare vergadering	471
— Uit onachtzaamheid niet groeten van een meerdere in rang	603
Kosten. Regeling ter voorziening in de kosten van huishoude- lijken en administratieven aard van het H. M. G. en van den A. F.	317
Krijgstucht. Handhaving van — bij de Amerikaansche Marine	26
— Opmerkingen over de Fransche —	520
 Legerorganisatie. De nieuwe — en de rechtspleging bij de landmacht. (C. J. G. L. van den Berg van Saparoea)	533
 Maandblad voor Berechting en Reclasseering van volwassenen en kinderen	433
Magazijnen. Onder de uitdrukking 's Lands — in art. 5 C. W. L. zijn ook begrepen de Artillerie-Inrichtingen te Delft	42
Mededader. Zie Getuigeverklaring.	
Meineed.	214
— Onvoldoende inhoud van de beschikking tot verwijzing ter zake van —	336
Militaire detentie. Zie Boekhoudt.	
Militaire rechtspleging. Behoorlijk nakomen van voorschrif- ten van —	418
— Zie ook legerorganisatie.	
Militaire rechtspraak. Afzonderlijke —	432
Militaire strafwetgeving. Invoering van de nieuwe militaire strafwetten	6, 523
— Herziening van het Militair Strafwetboek in Zwitserland	7
— Indische —. (Dr. P. A. F. Blom)	436
Militaire strafwetten. Verzameling van —	327
Militair recht. Militair-rechterlijke belangstelling	423
Militair-rechterlijke macht. Traktementen van de leden van de —	1
— Bezuiniging door reorganisatie	419
Militie. Vrijstelling van dienst bij de — wegens opleiding voor den tolkendienst	217
Mishandeling.	461
Mobilisatie. Militaire rechtspleging tijdens de —	3, 4
Motor- en Rijwielwet. Art. 24 — en de op art. 7 dier wet steu- nende verordeningen	31
 Nederlandsch-Indië. Zie Approbatie.	
— Indische militaire strafwetgeving. (Dr. P. A. F. Blom)	436

	Blz.
Onderofficieren. Juridische opleiding van —	5
Onderscheidingen. Koninklijke —	217
Onmiddellijkheidsbeginsel. Het — in het militair strafproces. (D. B. A. Franken)	445
Ontzegging. Wanneer houdt de met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen gestrafte op militair te zijn?	19
Oorlogsmisdadigers. Beschouwingen naar aanleiding van het geding Stenger—Crusius, voor het Reichsgericht te Leipzig. (Mr. G. van Slooten Azn.)	99
Oorlogstijd. Opleggen van de doodstraf in —	324
Oproeping in werkelijken dienst	321, 341, 343, 566, 595, 599
Overleg met militairen en vereenigingen van militairen	3
— . Georganiseerd —	513. 524
 Pensioen. Zie degradatie.	
Rechtsgeleerde studie voor officieren bij de landmacht	210
— . Commissiën tot het instellen van een onderzoek naar de bijzondere rechtskennis van officieren der zee- en der land- macht	431
Reclasseering. Zie Maandblad.	
Reichsgericht. Zie Oorlogsmisdadigers.	
Reiskosten. Vergoeding van — aan militairen, die als be- klaagde voor den rechter verschijnen	205
Revisie. Zie Herziening.	
Slooten. Mr. G. van — Azn. Beschouwingen naar aanleiding van het geding Stenger—Crusius, voor het Reichsgericht te Leipzig	99
Statistiek. Justitieele — 1919	207
— . De werkzaamheden van het H. M. G.	426
Stenger. Zie Slooten.	
Strafbevoegdheid. Toekenning van strafbevoegdheid als korps- en compagniescommandant. (Magazijns- en Pharma- ceutische dienst)	417
Strafvordering. Verval van het recht tot — . Art. 74 W. v. Sr.	428
Telastlegging bij op verschillende tijdstippen gepleegden diefstal	48
— . Onvoldoende — bij valsheid in geschrifte	143
— bij opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van door misdrijf verkregen goed	237
Tenuitvoerlegging. Artikel 14/ tweede lid van het Wetboek van Strafrecht	12, 33
Termijn voor de betaling van een opgelegde geldboete	213
Traktementen van de leden van de militair-rechterlijke macht	1

Uitvoeringsmaatregelen W. v. M. S. Zie Boekhoudt.

Valschheid in geschrifte. Mogelijkheid van nadeel. Bestemming om tot bewijs van eenig feit te dienen. Onvoldoende telastlegging	143
Verbindbaarheid van art. 59 van de Verordening op de straatpolitie te Arnhem	452
Verduistering gepleegd door hem die het geld uit hoofde van zijn persoonlijke dienstbetrekking onder zich heeft of als ambtenaar opzettelijk geld, dat hij in zijne bediening onder zich heeft, verduisteren?	37
Vereeniging. Overleg met militairen en vereenigingen van militairen	3
Vergadering. Bespreking van Regeeringshandelingen in een openbare —. Waarde toe te kennen aan courantenverslagen over het aldaar verhandelde	471
Veroordeeling. Kennisgevingen aan militairen van hunne —	418
Verordeningen. Art. 24 der Motor- en Rijwielwet en de op art. 7 dier wet steunende —	31
Verwijzing naar den zee krijgsraad door H. M. G. nadat de betrokken commandant der marine, in strijd met het advies van den fiskaal, gemeend had daartoe niet te moeten overgaan	29
— Een beschikking tot — naar den krijgsraad ter zake van „meineed” voldoet niet aan het voorschrift van art. 14 R.L.	336
— ter zake van een strafbaar feit, nadat aanvankelijk was beslist dat te dier zake geen — zou plaats hebben, is mogelijk	458
Vonnis. Een — van een zee krijgsraad uit 1653	329
Voorwaardelijke veroordeeling. Artikel 14/ tweede lid van het Wetboek van Strafrecht	12, 33
— tot degradatie	461
Wetboek van Militair Strafrecht. Bekendmaking van den nieuwen tekst van het —	318
Wetboek van Strafrecht. Wijziging van het —. Zie Wetgeving.	
Wetgeving. Zie Invoeringswet.	
Wijziging der wet van 4 Juni 1858 (<i>Staatsblad</i> n°. 45), houdende eenige maatregelen van bezuiniging met opzigt tot het Hoog Militair Geregts hof.	
Ontwerp van wet	27
Memorie van Toelichting	27
Verslag van de Tweede Kamer	28
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	28
Eindverslag van de Eerste Kamer	28
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	28
Afkondiging der wet	28

Aanpassing van het Wetboek van Strafrecht aan huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen.	
Ontwerp van wet	228
Memorie van Toelichting	231
Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer	542
Memorie van Antwoord	544
Nota van Wijzigingen	547
Verslag van de Tweede Kamer	547
Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met eene bepaling ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten.	
Ontwerp van wet	332
Memorie van Toelichting	333
Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer	548
Dienstweigering.	
Ontwerp van wet	550
Memorie van Toelichting	552
Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer	556
Wet op de Krijgstucht. Bekendmaking van den nieuwen tekst van de —	318
Zwitserland. Herziening van het Militair Strafwetboek in —	7

WETSBEPALINGEN,
behandeld in deel XVII Militair-Rechtelijk Tijdschrift.

Artikelen.	Bladzijden.
Grondwet.	
60	606.
C. W. Z.	
95, 97, 98	572.
145	566.
C. W. L.	
5	42.
17	595.
95	574, 606.
99	250.
134	343, 595.
136	250.
138	599.
159	248, 341, 599.
R. Z.	
10	29.
R. L.	
14	336.
15	458.
114	237.
R. K. W.	
12	572.
W. v. Sr.	
14a	606.
14f	33.

Artikelen.	Bladzijden.
57	48.
196	250.
225	143.
310	48, 146.
311, 4 ^o	250.
322, 359	37.
416	237.

W. v. Sv.

375	59.
396	250.
398	48.

Bevorderingswet Landmacht 1902.

39, 1 ^e lid, 2 ^o , <i>b</i>	606.
---	------

Gemeentewet.

135	452.
257, 271, 272	569.

Landstormwet.

19	393, 599.
--------------	-----------

Militiewet 1912.

10	595.
74	257.

Motor- en Rijwielwet.

7, 24	31.
-----------------	-----

Pensioenwet Landmacht 1902.

5	606.
-------------	------

Instructie op de werving 1907.

(K.B. 19 Januari 1907 n^o. 58).

8	248.
-------------	------

Artikelen.

Bladzijden.

Militiebesluit.

(K.B. 13 April 1912 S. 145).

4 595.

Gemeentelijke Verordeningen.

Arnhem. Straatpolitie 59 . . . 452.

Breda. Hondenbelasting 11 . . . 569.
